

95-1

(1)

No. Caja
A-15

2

L 89

del Colegio de la Compañia de Jesus de Granada. Ba
B. 30139

ILLVSTRISSIMO AC RE
VERENDISSIMO. D. D. IOANNI A

Toleto, cardinali Burgenfi, ex ordine præ
dicatorum assumpto suus frater
Dominicus foto, S.

ON SATIS REI PHISICE ME ADMO
dum fecisse arbitror, antistes reuerendissime, nisi commen
tariis sup Aristotelē, quæ amplitudini tuæ dicaui, volumē
hoc disputationum adhibeo: quibus quæsito & responso
res amplius explicata, quantum meum fert ingeniū, elu
cidetur. Nā cum dubitationis solutio, authore Aristote
le, veritatis sit inuentio, mirabilem quandam habet ratio
hæc differendi indagandæ veritatis energiam. Enimue
ro ratiocinatum animal homo verbo scicitādi, ytrum,
suapte natura excitatur, & sese ad respondēdum exacuit.

Atqui nec ferrum aut aurū, nisi cōtinenti motatione po
litum, splendere vnq̄ potest: neq; ea que ambigua sunt & abstrusa, nisi ingenio
rum congressu vltro citroq; iactata, collucere. Quamobrem, natura certe magi
stra, philosophorum antiquissimi, hunc modum philosophandi excogitarunt.
Quem deinde Plato informauit, Aristoteles collimatū exhibuit, & posteri hacte
nus obseruauerūt: ac demum theologi ante quadringētos hinc annos iure & me
rito susceperunt: id plane intelligentes, q̄ quæ patres, doctissime quidem & co
piosissime, sed tamen diffuse scripserant, aliter in ordinem, certamq; sententiarū
seriem redigi atq; cōcludi neutiq; possent. Quo circa mirari satis nequeo, cur hu
ius ætatis nonnulli, alioquin scientiarum cultores, hanc quæstionibus interrogan
di disputādīq; formā eiectā esse atq; ab re literaria penitus explosam velint. Fateor
equidem (id quod inficias ire nemo potest) sophismatibus propemodum infuitis
nulliusq; momēti tricis ac nenijs, rationem hanc disputandi hisce retroactis tempo
ribus indigne fuisse obtenebratam, & pene in barbariem versam: sed nunquid, si
oculi optalmia laborant, continuo sunt cerebro eruendi? ac non potius arcenda cor
rigendaq; rheumatis exuberantia: vt qui infirmi in causa erant doloris, sani vsui
esse possint? Est modus in rebus. Ita profecto portenta illa verborum reuelli est
operæ precium, vt tñ nō simul eradicetur & triticū. Tamen neq; integrū nobis fuit,
quæ missa fieri poterant, vniuersa refecare, quo minus tempore nonnulla concedere
remus: neq; profecto in re physica eam semper & rerum & verborum grauitatem
seruare possumus, quin captui nos multorum accomodantes, aliquando nos ad
minora summitamus. Accipe ergo præsul clarissime, bipertitum opus
physicum, quod tui nominis autoritate protectum: in
lucem audet fidenter prodire:.

Vale:.

in fol. disot & de juri tom 1

Reuerendi patris Dominici

Soto segobiensis theologi ordinis praedicatorum in inclita
salmanticensi academia professoris super octo libros
physicorum Aristotelis questiones.

Prologus.

Dest opus alterū:

quod in ipso statim frōte cōmen-
tariōrū super octo libros phisicōrū
Aristotelis polliciti sum⁹: nempe
vt questionū volumē adhiberemus,
quod id qd breuitas illi⁹ modisq;
expositiois nō sinebat) maiora dubia
differam⁹. In qua quidē disputatiōe
nihil mihi amplius auctoritatis arrogari
uolo, q̄ si eorū q̄ cumq; dixerō, aut
Aristotelis testimonio, aut argumē-
tis naturali ratione profectis, fidē
fecero. Liberū tantū lecto: rē de
preco: sane qui in vba magistri nō
a deo iurauerit, vt pluris auctorū
nomina aestimet, q̄ pōd⁹ rationū
perpendat. Eo praesertim q̄ nominaliū
realiū q; diuersa nomina in opinio-
nibus penitus de vniuersalibus,
et fere de distinctionibus methaphisicis
locū habent: in reliquis vero que
ad naturālē phisicā attinēt, non est
cur hec factionū symbola fouere cō-
tendamus. Horum hec dixerim, ne quis
scripta nos nostra scholis tantūmodo,
s. Thom. a comodare putet. Quim-
potius vt in dialecticis, ita et hic
cunctis in vniuersum cuius quicq;
studiosis consultū in diximus. Eni-
muero (vt nūq; non hoc admonemus)
scire quid, s. Thomae aut cuiusuis
auctoris habeat opinio, absoluta
sciētia non est: sed tum omnino
quippiā nos scire existimādū
nobis est, cum rationib⁹ id ex rei
causis accersitis habuerimus
persusum. Haud verū tamē vitio
mihī verēdū est, si in phisicā. S. Thomā:
cui citra inuidiā de hac re primas
deserunt, ego etiā p̄p̄modum
auscultauerim. Ea modo lege, vt
eius, nō nuda auctoritate nitamur,
sed vim roburq; argumentorū
expendamus. Nā superstitiosam
illā pythagoricorū religionē, quibus
pro rerū assertionē satis erat, q̄
magister dixisset, abeataz iure
esse voluit, maior q̄ Pythagoras,
Augustinus epist. 19. ad Hieronimū.
quippe vbi hanc legē p̄scripserit,
vt p̄ter canonicos libros, et ecclesie
caholicē auctoritatē, nemini q̄ntāz
sanctitate aut doctrina polleat,
tā tū deferamus, vt nōm quicq;
putem⁹, qz ipse ita scilicet: q̄ten⁹
id, aut p̄ canonicos auctores, aut
p̄babilī ratione psuadere petuerit.
Igitur, vt rē tā dē diuino fauore
auspicemur, de iis que in prologo
cōmentariōrū sup̄ libros phisicōrū
dixim⁹, nempe phisicā nālem
sciētia esse dē ente mobili
speculatiuā, mouet p̄ma q̄stio

Questio prima.

Utrum philosophic naturalis,
que speculatiua scientia est,
subiectū sit ens mobile.

Parte negativa arguit. Et primo contra id quod titulus primū
supponit, phisicā. s. naturālē esse
sciētia. Sciētia omnis aut
necessaria mortalibus est,
aut saltem vtilis: nam auctore
Aristotele

te in prologo metaphi. omnis hō suapte natura scire
desiderat: et naturalis hominis inclinatio, nisi ad bonū,
esse non potest: at cognitio rerum naturalium nec ne-
cessaria nec vtilis est: ergo nō ē sciētia. Probatur mi-
nor, finis vltim⁹ hominis est cognoscere deū cognitio-
ne illa que nos ad visionem ipsius perducat, sed illud
Joan. 17. hec est vita eterna vt cognoscāt te. cog-
nitio vero rerū naturalium parū aut nihil ad hoc cōducit:
quippe cū plurimos rusticos bonos esse videam⁹, plu-
rimos q; contra phisicos, esse prauos: quod Paulus ad
rom. 1. testatur dicens. Philosophos illos gētilēs sciē-
tiarū naturalium plenos, deumq; naturali lumine cog-
noscentes, nō sicut deum glorificasse. Quinimo vt ip-
sorum id phisicorum testimonio cōprobem⁹, p̄ter Dio-
genē in vita Socratis, Cicero etiā lib. 1. acade. ques-
tio. co. (quit) Socrates phisicā naturali neglecta ad mo-
ralem se se transfudit, quod celestia. i. celozū et eozūq;
sub illis continetur, natura, aut procul est a cognitio-
ne nostra, aut si maxime esset cognita, nihil tamen ad
bene viuendum conferret. Et confir. i. argū. q̄ non
solum phisicā naturalis ad bene viuendū non proficit,
sed sit etiā p̄nitiosa. Regantibus. n. patrē et filiū in di-
uini personis esse distinctas eiusdē essentie/ deū verum
vere esse hominem/ corpus christi in hostia latere/ vir-
ginē parere incorrupta manēte/ mundū esse ex nihilo
creatū/ alia q; id genus, phisicā hec omnia dissuasit, coq;
rerū naturas videantur contraria: cū tamē sint supra,
nō contra naturā. Unde apostolus ad colosen. 2. Vi-
dete (inquit) ne quis vos decipiat p̄ phisicāz et inanē
falsitiā: secundū traditionem hominum secundū elemen-
ta mundi etc. vbi Hiero. contra phisicos (inquit) loquitur
quozū omnis pene disputatio de elementis est. Unde. 1.
corinthio. 1. illud sciat Esai. 29. P̄terdā sapiētia sapi-
tum et prudentiam prudentium reprobabo: adiūgēs,
q̄ stultitiam fecit deus sapiētia huius mundi, quia nō
cognouit mundus per sapiētia deū. Et. 2. confir.
phisicā et sciētia iste naturales dicuntur ortū habuisse
se eo tempore quo septē illi sapientes athenis flores-
rent: si tamen res fuisset tam necessaria, nunq; deus p̄-
mississet vt tot antea seculis fuissent homines huiusmo-
di sciētiarū ignari: s. Secūdo principaliter argui-
tur q̄ phisicā non sit sciētia. Sciētia. n. nō est nisi eozū
que non possunt aliter se habere. i. post tex. 5. vnde in-
fert illic Arist. tex. 4. Sciētia nō est sensualium ob-
iectozum. phisicā vero vt asserit in hoc prologo lo-
menta. est de rebus sensibilibus, et per consequens est
de rebus mutabilibus et que possunt aliter se habere.
v. g. de ortu et occasu et coniunctione astrozū, que nō
sunt semper s; certis temporibus, et possunt defice-
re vt patet in fine mundi: et de eozū defectibus, p̄ tā-
ta q̄ hieme sint frequentes pluuie, q̄ in state sint ardē-
tes soles, q̄ homo nascatur bipes et similia, q̄ nō nōq;
deficiunt: ergo phisicā non est sciētia. Et confir.
ex ipsis antiquis phisicis, ne in hac ratione Hieroclius et
Cratylus. quos. 4. metaphi. tex. 22. Arist. cōmemorat,
negabant sciētia in vllam rerum naturalium esse possi-
bilem; q; videlicet res sensibiles continuo motui essen-

8. tex. 21. ca. 7.

subiecte. Unde Socrates y tlib. r. academicarū qst. refert Cicero, inde maxime Socrates pte alijs omnibus Apollinis oraculo sapiens enunciatus est, q nihil se scire dixit, nisi hoc ipsum qd nihil sciebat. Et qui vt Lactantius li. 3. adnotauit, ppter ea Phythagozas noluit sapiens, sed sapientie studiosus appellari, quod intellexerat cognitionū rerū naturalium non esse scientiam. Quod reuera veteres ipi phire ipsa testant: qui de rebus naturalibus tam varia tanq̄ diuersa placita & commenta dixerunt, vt satis comprobauerint, nullam habuisse veram scientiam. **T**ertio principaliter arguitur contra alterum intitulo suppositum. s. Phisicam esse scientiam speculatiuam. Scientia practica est illa que nos dirigit ad operandum vt habetur. 3. de anima tex. 49. et. 2. meta. tex. 3. sed talis est phisica: ergo phisica non est scientia speculatiua, sed practica. Probatur minor: primo quia phisica est de obiecto operabili, est. n. de his que in nobis fiunt, atq̄ adeo aliqua pars eius est de natura actuum et habituum intellectuum et sensuum, qui in nobis generantur: q̄ in libris de anima posita est. Et preterea quia phisica ostendit nobis deum esse primam rerum causam vnde nos nostraq̄ pcedent, nosq̄ natura esse mortales: que quidem cognitio in contemptum rerum et amorem dei, atq̄ a deo ad recte operandum allicere nos potest. **E**t confirmatur argumentum. Medicina est pars quedā phisicū quia huius subiectum est corpus sanabile, quod est inferius ad corpus mobile: tum etiam quia tractat de naturis herbarum, de corporum complexionem et similibus nālibus: et ideo vbi definit phisicū, incipit medicus, de se suo et sensato cap. 1. sed Medicina censetur a doctoribus esse practica, vt docet. s. Tho. opus. 70. q. 5. arti. 1. sup Boetium: ergo et phisica est scientia practica. **Q**uarto principaliter arguitur. Phisice non est vnicum subiectum: ergo titulus supponit falsum. Antecedens probatur: quia alias sequeretur phisicam esse vnam scientiam, q̄ vt habetur. 1. post tex. 43. et. 4. met. tex. 2. exynitate obiecti sumitur vnitatis scientie: consequens tamen est falsum: nam Phisica idem est quod scientia naturalis: sed res de quibus tractant et Metaphisica et Mathematica sūt res naturales: ergo phisica comprehendit sub se methaphisicam et mathematicas, & per consequens non est distincta ab illis. vt prologo comētariorum dictum est. **E**t confirma. Phisica est vt distinguitur a Metaphisica et Mathematicis tractat, nō solū diuersas conclusiones, sed res diuersissimas. s. de mā & motu, dloco, de celo & anima &c. ergo cōstat ex pluribus habitibus: et per consequens nō est vna, sed aggregatum ex pluribus habitibus. **E**t confir. 2. Phisica continet in se multas opiniones, vt an elementa maneant formaliter in mixto, an sit possibile infinitū, an intellectus fiat per radicationem in subiecto &c. et tamen non potest vnicus habitus esse scientia et opinio: ergo phisica non est vna scientia. **Q**uinto principaliter arguitur. q̄ ens mobile nō sit subiectū huius scientie. Ens nō est genus vt in principio predicamentorum ostendimus, quia est analogum: ergo non est simpliciter vnus cōceptus: et per consequens non potest esse vnū subiectum. **E**t confirmatur si ens mobile esset subiectus phisice, sequeretur q̄ Phisica esset aut pars metaphisice, aut saltem illi subalterna: nam si ens mobile accipiatur loco vnus conceptus simplicis absoluti, tunc ens mobile est inferius quiditate ad ens: et per consequens Phisica est species metaphisice, sicut scientia de triangulo est Geometria: si autem mobile sit condicio accidentalis que additur enti, tunc phisica est subalterna metaphisice, sicut perspectiua que tractat de linea visuali est subalterna geometrie que tractat de linea: vt vtrunq̄ tamen est falsum, cū sit ex equo diuisa phisica in metaphisicā & phisicā. **S**exto tamen et postremo arguitur. Corp⁹ mo-

bile, cōgruēt⁹ ponit subiectū phisice q̄ ens mobile: q̄ ens mobile nō est subiectū. Probatur antecedens. **P**rimo quia si ens mobile ponatur subiectum, sequitur Phisicam tractare de intelligentijs, quippe que sint entia mobilia localiter: cōsequens tñ est contra Arist. 2. phy. tex. 26. vbi ait considerationem phisicam non extendi vltra formas que sunt actus corporum: quare intelligentiarū cōsideratio nō est metaphisica nisi quaten⁹ sunt orbium motrices que quōdammodo pertinent ad phisicam. **E**t. 2. probatur aūs. **A**hor⁹ et quies est prima passio Phisica: q̄ subiectū talis pme passionis est subiectum talis scientie: sed subiectus ad eam motus est corpus, vt patet ex Aristote. 6. phy. tex. 32. vbi probat omne mobile esse diuisibile, et per consequens corpus: ergo corpus mobile potius q̄ ens mobile ē subiectum huius scientie. **Q**uod hic Lōm. insinuat, dicens res sensibiles esse materiā huius scientie. **E**t. 3. confirmatur idem antecedens quia in tota phisica non tractatur nisi aut de corporibus aut de pertinentibus ad corpora: sicut de celis, mixtis, et de elementis, de anima in quantum est actus corporis, de motu in quantum est eius passio: de materia et forma, non certe in quantum sunt entia mobilia, sed in quantum sunt principia entis. i. corporis mobilis. **S**ed in contrarium est Arist. qui sexto meta. tex. 1. Phisica, inquit, est circa id genus entis in quo principium est motus & quietis: et lib. xi. c. 3. Phisica speculatio de ente est, non prout ens est, sed prout motu participat: ex quibus locis alijsq̄ similibus colligitur ens mobile esse subiectum Phisice.

Supernacaneū diximus tot hic que

stiones preemiales, quot i dialectica, multiplicare: ne spe an philosophia naturalis sit necessaria, an sit scientia, an sit vna, an sit speculatiua. In introitu enim illic rationalis scientie necessarium fuit vniuersos hos terminos exponere, quos subinde non opus est hic iterato repetere. Et suppositis terminorum illinc expositionibus, quas quicumq̄ libuerit reuifere potest, ad hec omnia quinq̄ conclusionibus iuxta ordinem argumentorum que posita sunt respondebimus. **P**rima conclusio. Phisica naturalis est homini et suapte natura et ad eius finem consequendum necessaria. **D**upliciter namq̄ (inter alias acceptiones) diximus illic. q. 1. accipi necessarium. s. et intrinsece ex natura rei, sicut homini necessarium est esse risibile et ratione finis, vel simpliciter ad illū adipiscendū, sicut cibus ad vitam: vel ad comode consequendū, sicut equus ad iter. **P**robatur ergo cōclusio in primo sensu. **O**mne illud ad quod hois natura integra et incorrupta proprie inclinatur est illi intrinsece necessariū: sed rerum naturalium cognitio est ex huiusmodi inclinatione naturali: ergo est illi necessaria. **A**d hoc constat ex illo. 1. meta. omnis homo naturaliter scire desiderat. **U**bi quantum fert mea opinio nō exprimit q̄libet appetit⁹ nālis hois, vt sunt comedere ambulare, et reliq̄ q̄ sunt hois nālia: aut tāq̄ media ad seruandā vitā, aut tāq̄ officia vite: sed exprimit vltim⁹ finis hois, vt quemadmodū vltimus finis grauium est descendere ad centrū: et leuiū, est ferri sursum in quibus locis quiescunt, ita vltimus finis in quem hominem natura produxit, est, vt rerum veritates agnoscat. **Q**uod vel vsus ipse satis testatur cum cognitio effectu quocūq̄, suapte natura hō cupit cognoscere causā: ppter admirationē enim suo ingenio ceperunt homines philosophari. 1. meta. capit. 2. **H**ec tanto moles impetu ad centrum tendit, quāto hō ad cognitionē ppenditur veritatis. **H**inc natura magistra, phi, qui hoc nomine digni censentur, in rerum contemplatione summam felicitatem collocarunt, vt. 10. ethi. c. 7. & 8. author ē Arist. **U**nde manifeste constat non esse hominibus tam naturalis et necessarius appetit⁹ ridendi, q̄ sciendi. **D**oc

r. cōclusio
phisica e
necessaria

Quisio dei
beatitudo

sepe soleo argumento vti in confirmationem huius qd hominis beatitudo in visione potius diuine essentie, qm in amore consistat. Vltia enim hominis felicitas idem est quod eius vltimus finis: sed finis vltimus hominis est scire, qui tunc satiabitur, cum in deo omnia viderit: ergo videre potius deus est essentia beatitudinis, qm cum amare. Quod preterea confirmatur: nam beatitudo consistit in dei comprehensione iuxta illud apostoli. i. ad corinth. 9. Sic currite vt comprehendatis: sed inter potentiam cognitiuam et appetitiuam hoc interest, qd cognitiua est apprehensiu obiecti, appetitiua vero potius trahitur et tenetur ab obiecto amato, qm teneat ipsum: ergo in actu potius intellectus tenentis deum: consistit beatitudo iuxta illud August. lib. de vita beata. Beatus est qui deum habet. Addiderim nec abs re verbum hoc ad comparandum finem vltimum hominis esse scire. Hoc tamen differt inter philosophos illos qui reuelatione Christi seruatois nostri no fuerunt digni, et nos christianos, qd illi, non cognoscentes felicissimam illam super naturalem rerum cognitionem in verbo, felicitate collocarunt in contemplatione naturali dignissimarum substantiarum. s. intelligentiarum, vel in hoc seculo, qui aliam vitam non cognouerunt, vel qui aliam crediderunt, in seculo vltimo. Fides vero et veritas nra e, qd vltimus finis et hois felicitas in intuitiua illa contemplatione dei, vbi omnia cognoscuntur, consistit. Sed arguis: quid ergo ad rem ad probandum philosophiam esse hominibus naturalem: Respondeo: philosophiam rerum naturalium esse hominibus naturalem, non tanq vltimum finem, sed tanq medium ad illum consequendum. Unde notanter ait Aristoteli, qd omnis homo naturaliter scire desiderat: non hoc aut illud, sed res vniuersas. At vero. 10. ethico. dicitur felicitatem vltimam consistere, non in rerum veritatis inquisitione, sed in rerum potius iam in ventarum contemplatione. Hinc facile probatur secunda pars conclusionis, nempe qd philosophia ad finem hominis. s. dei vtram cognitionem et amorem conducat. Naturale enim est hominibus per cognitionem effectiuam ad cognitionem causarum peruenire, quod Paulus ad rom. i. affirmat, dicens, inuisibilia dei per ea que facta sunt intellecta concipi: sed philosophia naturalis nihil aliud est qd rerum, que sunt effectus dei cognitio: ergo illa confert ad cognoscendum deum. Ad hos namqz duos vsus mundus creatus est, et in dominium hominibus traditus. Primum vt eius ministerio vita hominis alatur et conseruetur: et preterea vt eius contemplatione in dei homo et noticiam perueniat, et amore alliciatur. Per cognitionem enim motus venit Aristoteli. in cognitionem vniuersae prime cause aqua hominum vita suspensa semp est: et ex intellectus operatione, que a materia non pendet, cognoscitur anima esse immortalis: et ex magnitudine celorum, eorumqz affluentia bonorum que in subsidium huius vite mortalis nobis diuina prouidentia largita est, ratiocinari possumus, qd sint incomprehensibilia, que in vita illa immortalis preparant diligentibus se. Que pfecto, plurimamqz alia que longum esset recensere, homines qui modo supra non essent, in amorem et obsequium vniuersae dei satis pellicerent. Et hoc est de quo Paulus philosophos reprehendit, nempe qd cum deum cognouissent, non sicut deum glorificauerunt. Adde qd obueniunt mortalibus a philosophia naturali multa alia comoda. Nam cognitio herbarum, temporum et complexionis humane, medendis corporibus appime confert: aliarumqz multarum rerum cognitiones ad alios sunt hominum vsus maxime vtilis, vt Valerius maximus li. 8. et hic Lom. et Themiſ. commemorat. Accedit ad conclusionis confirmationem qd de primu parente nullo omnium scientiarum genere ornatum creasset, si scire

entie rerum naturalium non tam essent mortalibus necessarie. Hinc apud philosophos tam multis philosophia laudibus passim effertur. vnde Cicero lib. i. tusculana. quest. philosophiam ait donu esse aut inuentu deorum, et lib. 5. Vite inquit philosophia dux, virtutis indagatrix, expultrixqz vitiorum, non modo nos, sed nec omnino vita hominum sine te esse potuisset. Et Seneca ad Luciliu lib. 2. epistola. 16. Philosophia nos fieri debet, hec adhortabitur vt libenter deo pareamus, vt fortune contumaciter resistamus. Nec docebit vt deum sequaris, feras casum. et lib. 14. epistola. 91. deorum (inquit) immortalium munus est, qd vltimum, philosophie autem qd bene viuimus: vnde tanto plus philosophie qd dijs debere mus, quanto maius beneficium est bene viuere qd viuere, nisi et philosophia ipsa munus etiam esset deorum. Loquitur autem Stoicorum more de philosophia, que studium et sapientie et simul virtutis est: quas adeo coniunctas esse censebant, vt nomine sapientie, virtutem intelligerent. Et qui Aristoteli. 10. ethi. per phiā inquit hoies sese immortales faciunt: cuius delectationes firmissime sunt et purissime: quippe cum de rebus sint, et incorruptilibus, et a sensibili materia abstractis. Quia propter qd ad nihil aliud sine studiu philosophie vtile esset, at propter se tamen esset supra humana omnia exercitia expectandum. In suma Lom. hic per hyperbolem affirmat nomen hominis equiuoce dici d sapiente et de eo qui ad sapientiam ineptus est. Nec solum ab ethnicis testimonia petere possumus, cum Salomon ille rex cui deus quid peteret pollicitus est, nihil aliud qd sapientias postulauit: qua proinde pro oibus mortalibus diuinitus donata est: de cuius subinde laudibus duos prouerbiorum ac sapientie integros libros composuit. Meruntamen quo amplius conclusio elucidetur, respondetur ad primum principale argumentum. Cui negatur philosophiam non conducere ad rei cognitionem: nam si philosophi in lumine naturali deum non glorificauerunt, non fuit ex defectu scientie, sed quia affectiones illorum excecauerunt illos et impedimento fuerunt ne deum, sicut cognoscebant, colerent. Et hoc docet apostolus. Quia ratione modo et sapientissimos christianos prauos esse contingit, si prauus dignus est sapientie nomen. Et qd conuerso rustici, maxime nunc inter christianos deum et cognoscunt et colunt, id certe fidei catholice debetur, que breuissimo compendio tradit nobis veram et supra naturalem cognitionem dei, quam philosophia naturalis non attingit. Quocirca ita intelligamus conclusionem, vt quis singulis personis no sit necessaria philosophia, sit tamen necessaria reipublice: nempe vt sint aliqui scientijs naturalibus instructi, qui reliquos sint populo velut oculi. Ad confirmationem primam respondetur, qd philosophia naturalis ad cognitionem eorum que deo, in quantum creaturarum principius est, conueniunt, simpliciter est vtilis: puta ad cognoscendum qd sit vnicus deus, cui creature obsequiu debent, et alia id genus: tamen ad miseria fidei, et multu christianis conducat, qui fidei reuelatione illuminati sunt, tñ illis quibus fides non erat infusa, aut non erat in ea firmi impedimento fuit in primitiua ecclesia ad recipiendam fidem, propterea quia que Christus supra cognitionem naturalem predicauit, contra naturam esse putabant. Et inde hereses puillarunt: atqz adeo phi naturales hac de causa apud scos male audiunt. Ad sedas confirmationem qua petitur scientiaru ortus. Hec hanc sibi gloria arrogarunt, vt inuictores se scientiaru predicarent. Unde dialecticam dicunt ortu habuisse a Zenone et pfecta fuisse a Platone. Phiā vero moralem a Socrate, que Cicero lib. 5. tusculanaru quest. e celo eam de vocauisse asserit. Phiā vero nalem a Thalete vno ex septem sapientibus, que Aristoteli. i. meta. c. 3. huius phi principium

Philie enim
comium.

Philie pp
se expecten
da.

Ad. i. prin
cipale.

Quomo
do neces
saria.

Ad. i. phi

Ad. 2. co
fir. Phi
ortus.

Philie nec
cessaria.

Ad duo
phia neces
saria.

Phorum
capita.

3 ph. 4

Deinde Zeno
qui princeps

Stoici.

Aca. pbe
ri. et sto.

appellat. Quam postea Pythagoras auxit, vt ibidem cap. 5. habetur. Unde vt. s. Tho. illic electione. 7. sed la tius Diogenes lib. 1. explicat, duo fuerunt antiquitus phie initia et capita: alteru Ionicum a Thalete sic de nominatum, qui fuit Ionicus a Mileto: alterum ve ro italicum a Pythagora, qui vt Cicero lib. 1. tuscul. quest. refert, regnante Tarquino superbo in Italiam venit: illamqz oram tenuit, que magna grecia tunc di cebatur, modo autem Calabria et Apulia. In secta Pythagore successerunt Xenophanes, Parmenides, Xenocrates, Leucippus, Democritus, vsqz ad Epicu rum. In secta vero Thaletis successerunt Anaximander, Anaxagoras, Socrates. A quo tres iam indece lebres vie hoc modo deriuatae sunt, Plato namqz disci pulus fuit Socratis. In quo desijt iam nomen Ioni cum et cepit academia vetus, a nomine Gymnasia quod legebat. Tamen si a Socrate existiment aliqui nome academie inceptisse: nam potissimu dogma, quod acad emicie ascribitur, est illud Socratis, qz nihil continet scire. A discipulis vero Platonis Xenocrate et Aristotele, vt lib. 1. acad. quest. commemorat Cicero, ce pit Diuisio academicorum et peripateticorum. Nam Xenocrates cuz in eodem gymnasio successisset, nome retinuit schole, vt. s. eius discipuli dicerentur academi ci. Arist. vero qui in Liceo cepit docere, nomen serua uit de ambulandi, quo modo docebat Plato: atqz a deo dictus est peripateticus, quod est de ambulanti uis. Unde, vt inquit illic Cicero academici et peripa tetici solo nomine in principio differebat. Alter disci pulus Socratis fuit Antisthenes cui successit Diogenes ille cynicus mudi contemptor. Qui fuit tertie fec te. s. stoicorum: cui successit Crisippus. Dicti sunt stoi ci ab / stoa / stoss / quod est porticus, legebat namqz Zeno in porticu poecili. Diogenes vero laer. lib. 7. in vita Ze nonis dicit fuisse coeuiu et auditorem Xenocratis. Ho rum potissimum dogma fuit qz nulla cadit in sapientie passio: nam sapientes appellabant eos tantum qui ha bebant virtutes in gradu heroico: quam viam constan tissime secutus est Seneca. Hac ergo ratione tres vie academicorum, peripateticorum, et stoicorum, separa te sunt. At vero vt ad scientiarum initium et ortum redeamus, quemadmodum Iosephus aduersus Ap pionem lib. 1. et Eusebius de prepa. euang. lib. 10. egre gregie demonstrant, scientiarum inuentio non a gre cis, sed a caldeis et hebreis quin potius a deo per Ad am dimanauit. Cum enim Adā tanqz nature caput omnium scientiarum plenus fuisset creatus, verissimu le est in eius semper posteritate semen fuisse scientia. Unde vt Verofus lib. 3. auctor est, Moē postqz ar me nos scientijs et virtutibus instituit, Italia venit: qua etiam humanarum et diuinarum cognitionem docuit. Cui Iano appellato antiquissimum tēplum pacis post multa tempora Rome dedicarunt. Lulus filius Saturnus scientiaruz deus, habitus est. Unde solem nis illa religio perpetui ignis in tēplo Vestē postea or tū habuit. Hā vxor Moē / Mesta / appellabatur. Et quia iudeis, vt patet leui. 6. solemne erat, vt ignis perpetu us nunqz in altari deficeret, inde fingerunt Vestā fuis se deam que hunc ritum puellas suas docuit. Hoc em modo gentiles fabulas suas et ritus ex sacra hystoria confingerunt, vt recens quidam bonus auctor in sua philosophia perenni docte et copiose disserit. Postmo dum vero Abraam, et deinde Moyses in egiptum pe grinantes, astrologiam aliasqz scientias eos docue runt. Quapropter hystorographi ab Egiptijs con sentiunt astrologiam emanasse. Unde Diogenes in vi ta Thaletis ab egiptijs asserit eruditum esse precepta geometrice. Et lib. 5. idem affirmat de Pythagora, nē pe qz patria relicta litterarum amore egiptum petijt et apud caldeos conuersatus est, ibiqz philosophiam

edoctus. Et libro tertio in vita Platonis idem affir mat de Platone, videlicet qz in Egiptum ad prophe tas sacerdotesqz se recepit, studiorum gratia quod iti dem in prologo biblie Hieronimus retulit. Quamob rem certum est grecos ab egiptijs et caldeis, qualis fu it Abraam et Moyses, litteras recepisse. Patriarche n. illi multo antea fuerūt in egipto qz septē sapiētes fui sseti Grecia: nā sapiētes, vt refert in de tēporibus Lu febius ab olipiada trigessima octaua, vsqz ad quinqz ges simā floruerunt, nēpe sexcentos annos ante aduentu z Christi, post diluuiū thesalicū sub Deucalione, quod multo post tempora Moysi deleuit totam Greciam. Sed dicunt illi sapientes inuentores scientiarum, vt Themistius ipse grecus hic etiam meminit, quia post illud diluuium studium philosophie in grecia instaura uerunt et excitarunt. Nec plusculis qz institueram verbis dicta sint, vt qui philosophiam profitentur, de um intelligentes et authorem primum scientiarum, et naturalium, fuisse, et vltimum esse earum finem sci ant. Philosophiam aliasqz nāles scientias nisi ad dei amorem et cultum dirigantur, nihil aliud esse qz vnā ex vanitatibz que sub sole sunt, et laborē et afflictionē spiritus, vt sapientissimus ille Ecclesiastes conciona tur. Sed tunc admodum esse vtiles: si qui sapientie a timore domini initium sumant, vt creaturarum cons templatione ad amorem creatoris excitati, ad eius tandem felicitatem perueniant.

Secūda conclusio. Physica est ve re et proprie scientia. Contrarium fuit dogma acad emicorum, vt modo dicebamus, inter quos fuit Hera clitus. De quo themate Cicero scripsit academicas qz stiones, et August. libros tres composuit aduersus aca demicos, quibus conclusionem hanc nostram demō strauit: nempe qz sit possibilis scientia etiam rerum na turalium. Supponatur hic vsqz ad quintam conclu sionē, nomine rerum naturalium intelligere nos cor pora hęc sensibilia, vt celos, elementa, et mixta. Item ex secunda questione proemali super dialecticam et ex 2. latius. post. q. 1. supponamus nomine scientie intelli gere habitum conclusionis necessarie per demonstra tionem acquisitū, videlicet quo cognoscimus conclu sionem et ei⁹ causas. Tunc pmo probatur cōclusio au thoritate Aristo. qui. 1. post. tex. 21. ait qz scientia nō est corruptibilem per se sed per accidens, quales sunt res naturales: et. 3. phy. tex. 24. ait qz sciētia naturalis nō sa turat circa magnitudines, motum, et temp⁹: et. 2. me taphis. tex. 3. ait qz philosophiam, scientiam veritatis appellare, recte se habet. et lib. 4. tex. 23. irridet Hera clitum et alios negantes scientiam rerum naturaliu: et tandem lib. 6. tex. 2. diuidit scientiam contemplati uam, in methaphisicam, phisicam, et mathematicas. Et probatur pretere ratione, primo quia vt habe tur. 1. post. tex. 5. et in hoc libro tex. 6. scire est rei causas vsqz ad prima principia cognoscere: sed rebus natura libus cōueniunt passionē qz ex proprijs rei causis p cedunt: ergo res naturales sunt vere scibiles, et per cō sequens illarum potest esse scientia. Secundo. De mathematicis est scientia certissima, vt qz omnis trian gulus habeat tres angulos equales duobus rectis, &c. sed tam necessarium et perpetue veritatis est homi nem esse animal, aut ignem suapte natura esse calidum: ergo istorum est etiam scientia proprie. Item tertio, vt videtur arguere Aristo. 4. metaphi. aduersus Heraclitum. Si aliquid obstat quomin⁹ de rebus naturalibus possit esse scientia, maxime quia sūt mutabiles, et quando res mutatur id est acquiritur, tunc non est, sed hoc non obstat: primo quia si res tunc cum mutatur non est sub illa forma ad quā mutat, iā hoc est scibile, qd non sit, et quod mutatur: immo p se

2. cōclusio
Phisica
scientia.

ut ostendat
ad scienciam
pertinens esse
transmuta-
tionem

cto tñ scibile est, res istas sensibiles, esse mutabiles, q̄ i
telligentias esse immutabiles: et p̄ cōsequens sicut de
immutabilitate scientiarum potest esse scientia, ita
de mutabilitate rerū, itaq̄ obstat rationi scientie tota
lis q̄ habeat admixtas aliquas opiniones, vt. q. citata
sup̄ dialect. meminim⁹, et conu. 4. statim dicitur sum⁹.
Et p̄terea de celis manifestū est esse scientiam, cum
nō sint naturaliter mutabiles generatione aut corrup-
tione aut alio motu q̄ locali. ¶ Unde ad. 2. principa-
le respōdent recētores Dialectici q̄ scientia quāq̄ sit v̄
reb⁹ corruptilib⁹ p̄ime intentionalis, est tñ de incorru-
ptilib⁹, scēde intēctio alit. i. de ppōnib⁹. Attū. 1. post. tex.
2. aperte mōstrauimus hunc modū loquendi nō satis
consequi mentē Aristoteli. Itaq̄ q̄uis ita sit. s. scientiā na-
turalē esse de propositionib⁹ necessarijs tanq̄ de obie-
cto immediato, tamē est de rebus tanq̄ de obiecto pri-
cipali. Et maxime quia isti non censent hanc proposi-
tionem / omnis ignis est calidus / et similes esse necessa-
rias, nisi in sensu modalī, qd̄ Aristoteli. nunq̄ somniauit.
¶ Mens q̄ ei⁹ illic est q̄ scientia est de incorruptilib⁹
per se, corruptilib⁹ vero per accidēs. i. de reb⁹ qua-
tenus per intellectū abstrahuntur a singularib⁹, et sūt
vniuersales. Que quidē vniuersalia, in quātu⁹ abstra-
cta, non sunt corruptibilia: sed in quantum sunt in sin-
gularibus, vt prima questione de vniuersalibus super
Porphir. exposuimus. ¶ De illis vero q̄ sol oritur / sol
occidit, et de coniunctionib⁹ siderū / iam dixim⁹ primo
post. q. 2. ad. 3. argm. et q. 3. ad. primū q̄ est scientia d̄ il-
lis, eo q̄ naturaliter ista nō possunt deficere quin cer-
tis tēporibus contingāt. Et de pluuijs et alijs natura-
libus. s. q̄ tales talibus tēporibus contingant etiam ē
scientia proprie: nam ad certitudinē scientie satis est
q̄ regulariter ita contingat, licet aliquando possint d̄
ficere. Intra latitudinē. n. proprie scientie, vt illic adno-
tauimus, sunt diuersi gradus certitudinis. Quod ex-
presse docet Aristoteli. 2. meta. tex. 16. Certitudinem. n. in-
quit non oportet in cunctis querere, sed in his que nō
habent materiaz. Quasi dicat. In naturalibus scien-
tijs que non abstrahunt a materia et motu, nō est tanta
certitudo quanta in mathematicis: que abstrahunt a
materia. ¶ Et per hoc patet ad primā particulam con-
firmationis. In hoc. n. Heraclitus et Cratylus decipie-
bantur, q̄ nō abstraherant vniuersalia a singularib⁹:
cū tñ debuissent considerare q̄ quīs res ipse in singu-
lari sint mutabiles (quicunq̄. n. homo nascitur et mori-
t et quodcunq̄ mirum generatur et corrūpitur, sit q̄ mo-
do calidū et modo frigidum, et tamē q̄ homo sit risibi-
lis / et q̄ ignis sit calidus / et semper sunt perpetue veri-
tatis. ¶ Hinc itē colligitur respōsio ad illud qd̄ tāgitur
in. 1. arg. s. q̄ scientia nō sit sensibiliū: qd̄ p̄ter Arist. loco
citato, et aseruit August. lib. 83. q. vbi ait q̄ nō est expe-
ctāda sinceritas vitatis a corporis sensib⁹. Cui⁹ ratio
est q̄ a sensu multe fiunt deceptiones. Iudicamus. n. p̄
sensum solem esse minorem tota terra, baculum cuius
medietas est in aqua esse fractum, hostiam consecratā
esse panē, immo demon pōt multas illusiones causare,
vt cū i intēctatione sub forma hominis apparuit, qui tñ
non erat homo: et per magicas artes pōt fieri vt res ap-
pareant vere, que tamē sunt solū apparentes et ficte.
¶ Non equidem necessarium est ad solutionem argu-
menti exponere quomodo sensus non fallitur circa pro-
prium obiectum, vt visus circa colorem, nisi forte aut
ex alteratione medij aut organi vt. 2. de anima tex. 152
autoz est Aristoteli. vbi id nos explicabimus: sed abunde
ad argumentum respondetur, q̄ solum probat de sensi-
bilib⁹ non esse scientiam ea sola ratione qua cadunt
sub sensu. i. in q̄ntū sunt singularia. Itē. n. habem⁹ scie-
ntiam q̄ hoc est panis, aut homo aut alium aut nigrū:
quia potest aliter esse, aut per miraculum, aut arte de-
monis, aut ex alteratione medij aut organi: sed tas-

Ad. 2. pri-
cipale.

Scientia
d̄ incorru-
ptilib⁹.

Ad cōfir.

Sensibiliū
non est sci-
entia.

men est scientia in vniuersali, q̄ homo est risibilis, q̄ pa-
nis nūrit et. et ita colligit. s. Thom. 1. p. q. 84. articu-
6. q̄ hec fuit necessitas intellectus agentis, vt. s. a phā-
tasmatis. que non sufficient ad generandum scien-
tiam, abstraherentur species intelligibiles que res vni-
uersales representarent, de quibus est scientia. Et hoc ē
quod dixit Arist. sensibile non esse scientiā. Itē. n. ne-
gauit, quiz sensuum aduiniq̄ulum necessariū sit ad ac-
quirendas scientias: immo. 1. post. tex. 33. dicit q̄ defici-
ente sensu necesse est deficere scientiam illius sensibilib⁹,
et lib. 2. tex. 8. dicit q̄ non possumus cognoscere quod
quid est proprie nisi earū rerum quarū per se habemus
sensationem. ¶ Ad vltimam particulā confirmationis
qua arguebatur phos antiquos raras habuisse rerū
veritates: qua de causa Socrates physicam deseruit,
respondetur. quod ante Platonem et Aristotelem, ge-
nus humanum in scientijs naturalibus erat sicut in-
fās, quando homines potius allucinabantur ad verita-
tem, q̄ illam attingerent: ob idq̄ innumeros habue-
runt errores tan de principijs naturalibus q̄ de felici-
tate morali. ¶ Plato vero et p̄sertim Aristoteli. quantum
naturale ingenium valuit, phiam ad verum exegerūt.
At vero nāles ingenij vires anteq̄ lūmē fidei nobis irra-
diaret nō fuerunt sufficētes rerū naturas penetrare.
Cum. n. scientie ēt naturales a deo deriuentur, iuxta
illud psal. 4. signatum est super nos lumen vultus tui
domine, non sufficient sine lumine fidei veritatē etiā
naturalium attingere, nisi multis erroribus admixtis
Et tideo Arist. non potuit cognoscere mundum habuis-
se principij, et alia id genus plurima. Et hac ratione
Lactantius lib. 3. eleganter ostendit illos phos ante lu-
men christi non habuisse perfectas scientias.

¶ Tertia conclusio. ¶ Phisica est scien-
tia speculatiua. Conclusio expressa est Aristoteli. 6. met.
tex. 1. vbi p̄missa distinctione inter scientiam specula-
tiuam et practicam, speculatiuam subseq̄uat in Beta
physicaz, ¶ Phisicam et Mathematicas. Et q̄ phisica
sit speculatiua probat illic Aristoteli. ex natura speculati-
ue scientie. Scientia. n. speculatiua et practica (vt cita-
tum est in tertio argumento) differunt sine. s. q̄ practi-
ca est propter opus, speculatiua vero solum propter ve-
ritatem contemplandam: sed phisica nō ordinatur ad
opus: quia finis eius est cognitio et contemplatio ve-
ritatis: ergo est speculatiua. Adinorem probat illic Ar-
istoteli. quia rerum naturalium principia sunt in seipsis et
non in nobis, et tideo non sunt a nobis operabilia. ¶ Phis-
cipium autem rerum artificialium et moralium est in no-
bis, atq̄ a deo sunt a nobis operabilia, et per cōsequēs
eorum scientie sunt practice. ¶ Ad cuius notitiam ve-
dere quicunq̄ potest que in quarta questione proemia
li super dialecticam copiose de hac re diximus. Hunc
vero satis est verba Aristoteli. exponere. Ad hoc ergo vt
scientia sit practica non satis est q̄ obiectū eius sit res
factibilis, vt illic exposuimus, alias omnis scientia crea-
turarum esset practica, cuz omnes creature sint facti-
biles a deo: sed requiritur q̄ sit factibilis a nobis: et hoc
est quod ait Aristoteli. q̄ principium talium rerum artifi-
cialium non est in ipsis, sed est ars que est in nobis. ¶ Prin-
cipium autem rerum naturalium est in ipsis met reb⁹.
Si enim statuam ligneam viridem subtus: et ram con-
das, non nascetur inde status, sed lignum: quia natu-
tura ipsa ligni sufficit generare lignum: statuam autē
solus homo facit. Hinc est q̄ scientia de statuā est pra-
ctica, cognitio vero ligni est speculatiua. ¶ Homo enim
potest cognoscere naturam ligni, non tamen facere lig-
num. Quinimo licet deus daret nobis facultatem faci-
cēdi lignū, non possem⁹ percēctiā quā habemus id fa-
cere, qz nō docet modū faciēdi lignū. Dico q̄ nō possum⁹
facere res nāles, nisi aplicādo actiua passiuis: aial. n.

Lumen
dei ad phi-
sophiaz
necessariū

Tertia cō-
clusio phi-
sophiaz
speculati-
ua.

Scientia
prac. et spe

generat animal ponēdo semen in loco apto ad generationem. Ideo autē non distinguntur scientia practica et speculatiua, nisi solū ex parte finis. Respectu. n. re- rum q̄ sunt vel erunt dicitur sciētia practica, sed res- pectu earū q̄ nunq̄ erunt dicitur mere speculatiua. Si- mili ratione phiā moralis est practica, quia est de re- bus cuius principiū est in nobis. i. de operabilibus a nobis. Principiū. n. moralium actuum est electio. Sicut .n. ars facit opus bonū. i. laudabile secundū intellectū, ita et electio facit opus bonū et laudabile moraliter. Et ideo Arist. 2. ethi. cap. 2. dicit phiā morale nō esse solū contēplationis gratia, sed vt boni efficiamur. Le- tera d̄ sciētia speculatiua et practica. q. citata satis di- cta sunt. ¶ Unde ad tertiu principale argumētū nega- tur minor. s. q. physica sit scientia practica: et ad pri- mam probationē respōdetur, q. q̄uis alique res natu- rales generent in nobis, vt habitus et actus intellectus, tamen physica nō tractat de illis in quantū operabiles a nobis. Quē admodū. n. physica considerat naturam nutritionis, augmentationis, et generationis: nō qui- dē docendo quo modo nos illa faciamus, sicut ars scri- bendi docet scribere, sed tradendo diffinitiones et de- monstrando passiones earū, ita et physica est de habitibus et actibus nostris, nō modo operatiuo, sed modo speculatiuo. Phiā moralis et physica tractant de actibus et habitibus nostris. s. de temperantia, fortitudi- ne, intentione, relectione etc. diuersimode tamen: quia physica tractat de illis speculatiuo modo. s. q. habitus est difficile mobilis, actus vero facile mobilis, q. inten- tio sit in intellectu etc. phiā vero moralis tractat de illis practice in quantū ex electione operamur secundū re- gulas virtutis: vt. s. operemur scientes et eligentes et propter talem finem: et ideo physica est speculatiua, et moralis, est practica. ¶ Ad. 2. probationē, q. cognitio rerū naturalium allicit nos in amorem dei, responderet credo Scotus. 4. q. prologi concedendo subinde q. sit ~~speculatiua~~: nā simile dicit de theologia quantū ad il- las veritates speculatiuas: deus est vnus: deus est tri- nus etc. Nilominus neganda est consequentia: nō. n. satis est ad rationem scientie practice q. mediate eius cognitio excitet voluntatem ad amandum rem: nam tunc cognitio speculatiua de natura auri, aut de natu- ra cuiuscunq̄ dlectabilis tibi, esset practica, quod cer- te est falsū: sed requirif q. ipsa sciētia sit de re operabili et mō opabili. i. q. p̄ se mediate doceat opari: qd̄ physice non cōuenit. ¶ Ad cōfirmationem respōdetur cum s. Thom. opusculo citato in argumēto, q. medicina nō continetur sub physica sicut species sub genere, vt sciētia de triangulo continetur sub ~~mathematica~~, et scientia de plantis, sub physica: q. corpus sanabile vt est subie- ctum medicine, nō est inferius quidditatiue ad corpus mobile. Corpus. n. sanabile a natura est species corpo- ris naturaliter mobilis, sed corpus sanabile ab arte ē subiectum medicine. At vero quia ars nō est nisi auxi- lium nature, hinc est q. physica tradit propter quid cō- clusionū medicine: et hac ratione medicina subalterna- tur physice. Et hoc est quod ait Arist. de sensu et sensa- to, videlicet q. physici desinunt in cōsideratione corpo- ris sanabilis a natura, et inde medicus incipit sumere sua principia quib⁹ arte sanet. Et ideo nihil obstat q. physica sit speculatiua, et medicina in parte sit practi- ca. Habet. n. medicina duas partes, vna que est cogni- tio nature herbarū et cōplexionis humane, et illa est spe- culatiua et pars physice: alia vero est que docet applica- re medicinas ad sanādū p̄ arte: et hec est practica.

terea probatur: q. vnitas sciētie, vt citatū est in. 4. ar- gumento, sumitur ab vnitate formalis obiecti, sicut vni- tas potentie: sed physica, quecunq̄ tractat, cōsiderat sub vnica ratione mobilis, vt questione sequenti palaz- fiet: ergo est vna scientia. ¶ Et confir. q. ridiculū pro- fecto esset dicere q. sint diuerse phiē, illa q̄ tractat d̄ ma- teria et illa que tractat de forma, et que tractat de mo- tu et que tractat de loco etc. sicut ridiculū esset dicere q. alia est Geometria que tractat d̄ linea, et alia que trac- tat de superficie aut de corpore: et alia que tractat d̄ tri- angulo et alia que tractat de q̄drangulo: et q. in phiā mo- rali alia esset temperantia que precipit abstinere a car- nibus, et alia que precipit abstinere a vino, quātūuis obiecta differant specie. Docet. n. Arist. 5. meta. tex. 7 (quod recētiorez parum considerāt) aliquide esse vnu in vno genere, quod est plura in alio: vt domus est plura in p̄dicamēto substātie. s. plura ligna et plures lapides: et tamē est vna in p̄dicamento qualitatis, puta vna domus: et decem homines sunt plures in genere substā- tie, tamē in genere quantitatis sunt vnus numer⁹. Et eodem modo albedo et nigredo sunt plures spēs in ge- nere qualitatis, et tū conueniūt in vna ratione visibi- lis: quia. s. eodem modo immutāt potentiā, et per conse- quens ab vna potentia percipiātur. Ad hunc ergo mo- dū dicendū est de obiecto scientie, q. videlicet q̄uis res q̄ considerāt in physica sint plura in p̄dicamento sub- stantie aut qualitatis aut quātitatis, cōueniūt tamen in vna ratione scibilis: quia considerātur sub ratione mobilis. Et ideo simpliciter et sine addito, physica ē vna scientia. Que tamen secundū diuersas species motus distinguitur in diuersas partes. s. in libros de celo, d̄ generatione de anima etc. At vero libri physicorum nō cō- distingunt ab alijs tanq̄ species distincta, vt aliqui pu- tant, sed habent se ad alias partes sicut consideratio rei mobilis in vniuersali ad considerationes diuersorū mobilium in particulari. ¶ Ad. 3. q. p̄ contes an intel- ligamus physicam, saltim que pertinet ad libros phy- sicorum, ita esse vnam scientiam vt sit vnica simplex q̄- litas, is consulat questionem nostrā tertā proximā super dialecticā, vbi id ample tractauimus. Et forsā est vnica simplex qualitas propter rationes illic adue- tas. At vero quidquid sit siue sint plures siue vna qua- litas, nihilominus vnus simpliciter vna scientia et vn⁹ habitus: sicut q̄uis vnus esset plures res, esset nihilominus simpliciter vnica potentia. ¶ Unde ad. 4. argū. quanq̄ sint qui dicant phiā naturalē posse esse gen⁹ ad mathematicas et metaphisicā, nihilominus hoc ne- gatur. Phiā. n. naturalis idem est quod physica: vnde phiā naturalis nō dicitur quia tractat de re naturali, sed q. tractat de re naturali in quātū est res naturalis, .i. ea ratione qua habet in se principiū motus: hac. n. ratione dicitur ens mobile: metaphisica vero et mathe- maticē tractāt de rebus naturalibus, sed nō ea ratio- ne qua habent in se principiū motus. Enimvero cum scientiarū diuisio (vt. q. 3. proe. super dialecticam, et. 1. post. q. 7. adnotauimus) sumenda sit ex diuisione obies- cti ea ratioe qua est scibile. i. in quātū sit quodāmodo immateriale, sicut intellectus ipse, cuius est obiectū, est immaterialis: et immateriale fiat per abstractionē a materia et motu, sequitur vt secundū diuersos gra- dus abstractionis obiecti distinguant diuerse scientie. Sunt autem tres gradus abstractionis et immateria- litatis vt. 6. meta. tex. 2. et in. 11. c. 6. docet Arist. . nam aliqua sunt entia a materia separata, nō solū secundū considerationem intellectus, sed secundū rem, vel quia nulle taliū rerū possunt esse in materia, vt de⁹ et intel- ligente, vel quia non vniuersaliter sunt in materia, s. indifferenter se habēt ad res materiales et immateria- les, vt/ substantia/ens/et similia: et de his omnib⁹ tra- ctat, metaphisica, cuius subiectū adequatum est ens.

Ad. 3. prin- cipale.

Practica

Ad cōfir. de medicina

Geometria

Vnica simplex.

Ad. 4. prin- cipale.

Physica, Beta. Athe.

Tres g. d⁹ immā.

Quarta cō- clusio. Physica ē vna scientia.

¶ Quarta conclusio. Physica est vna scientia. Conclusio hec colligitur manifeste ex Arist. loco citato. 6. meta. vbi distinguit physicam tanq̄ vnā scientiam contra metaphisicā et mathematicas. Et p̄

iectum, et nō corpus mobile, nō accepit/ens/tanq̄ ali-
 quid in supponendo superi⁹ ad corpus, vt cōprehēde-
 rit materiā / vel formā / vel accidens, sed tanq̄ superius
 in significando. s. q̄ ens mobile, non in quantū corp⁹,
 sed in quantū ens, est subiectū physice. Cuius ratio est
 Subiectū scientie est id quod tanq̄ notissimū supponit
 in tali scientia, vt. s. post. tex. ij. habet: corpus vero mo-
 bile/nō supponitur tanq̄ notissimū in physica, sed ens
 mobile: ergo/ens mobile/est subiectum, et non corpus
 mobile. Adinorem probat. S. tho. ex. 6. phys. tex. 32.
 vbi pbat Arist. omne mobile esse diuisibile, et p conse-
 quens esse corpus. Sed offert se statim argumentus
 q̄ Arist. nō probat corpus mobile esse in rerū natura,
 sed id solum q̄ omne mobile est corpus: imo corpus mo-
 bile esse in rerū natura est p sensum notissimū, et p conse-
 quens nō pbatur/corp⁹ mobile/nō esse subiectū. Cuius
 notandū est q̄. S. tho. nunq̄ somniauit. (vt quidaz op-
 pinantur) q̄ corp⁹ mobile esse in rerū natura pbatur
 ab Aristot. immo certo sciebat hoc esse sensu notissi-
 mum. Sed ratio. s. thome consistit in hoc. Subiectū sci-
 entie est illud de quo tanq̄ notissimū supponitur in ta-
 li scientia esse primū fundamētum et rationē omnium
 passionū que demonstrant in tali scientia, nam subiectū
 est vnde immediate fluunt passionē, et per cōsequens
 est fundamētū totius scientie (vt. q. 5. proe sup dialecti-
 cam ex positū est) sed motus et quies est prima et poti-
 sima passio de qua physice cōsiderat: ergo illud est sub-
 iectus in physica de quo tanq̄ notissimū supponitur
 esse subiectū et rationē mot⁹: supponit tñ tanq̄ notis-
 simū q̄ oē qd mouet est ens, nō tñ supponit, sed pbat q̄
 oē mobile est corp⁹: ergo/ens mobile est subiectū poti⁹
 q̄ corpus mobile. Cōfir. hec ratio. Motus diffinit.
 3. phy. tex. 6. q̄ sit actus entis in potētia, et nō dicitur q̄
 sit motus corp⁹: motus mobilis: ergo formaliter loquendo
 ens est subiectū motus, et per cōsequens subiectū physice.
 Cū nō videoz mihi cōsentire euz dño Laetano
 in suo opusculo d subiecto scientie, q̄ requiratur ad ra-
 tionem subiecti, q̄ exprimitur p subiectū et accidens,
 q̄ tale accidens sit cōuertibile cum tali subiecto: naz li-
 nea visualis est subiectū per spectiue, et numerus sono-
 rus subiectum arithmetice, tñ nec visuale / cōuertitur
 euz linea, nec sonoz / cum numero: est. n. aliqua linea q̄
 non est visualis, et aliquis numerus qui nō est sonoz:
 sed satis est q̄ tale accidens illi soli subiecto cōueniat,
 licet nō omni. Immo si illud esset necessariū, sequerē
 q̄ ens mobile/non esset subiectum physice: quia aliqua
 sunt entia, que nō sunt mobilia, vt deus et intelligētie.
 Est verumtū hic vnum argm̄ quod illic Laic. obscu-
 rioribus verbis format. Si ens mobile esset subiectus
 physice, sequerē q̄ passio ipsa de qua physica conside-
 rat includeret in ratione subiecti, cōsequens est falsuz,
 quia ratio subiecti tota p̄supponitur in scientia, pas-
 siones vero non supponūtur, sed demonstrant. Sequela
 tñ patet, qz mobilitas ē passio de qua tractat physica.
 Nec satis est respondere q̄ mobilitas, vt dicit aptitu-
 dinem ad motū, est ratio subiecti, physica autē solum
 cōsiderat de motu. Non inq̄ hoc plane satisfacit: nam
 physica nō solum tractat de motu: sed de mobilitate:
 nam moueri nō est passio, sed mobilitas, cuius effect⁹
 est motus: sicuti scientia de homine nō tractat de risu
 solum, sed de risibilitate. Propter argumētū res-
 pōdet Laic. q̄ mobile vt est subiectū, nō dicit aptitudi-
 nem, sed fundamētū mobilitatis. Ad profecto expit-
 care vir pōt quid sit. Res tñ est clarissima: nec opus est
 in istas angustias incidere. Et enim cū dicimus ens mo-
 bile esse subiectum, nihil aliud intelligimus, q̄ ens na-
 turale. i. ens habens in se naturam q̄ est pncipiū mot⁹.
 Et certe hoc tanq̄ notissimū supponit physica esse.
 Ex his sequitur primo q̄ non est opus hic distingue-
 re (vt aliqui discipuli. S. thome distingunt) qd duplex est

subiectum physice: aliud. s. totalitatis seu cōtatis: et
 illud est ens, quod (vt dicunt in recto predicatur de to-
 to mobili et de eius pncipijs et accidentibus: et alijs
 est subiectum pncipale: et illud est corpus, de quo pnci-
 paliter physica cōsiderat. Nec inq̄ delectio non est
 necessaria: qz ens mobile, vt est subiectū, iam ostensum
 est, non esse superius in supponēdo ad corpus: nec sup-
 ponere pro pncipijs et accidentibus: s; sola ratio esse
 in significādo superi⁹. Et hac de causa. s. tho. licet hic
 vbi erat questio de ratione formali subiecti, dixit ens
 mobile esse subiectum, tñ vbi cunq; loquitur materiali-
 ter de subiecto physice, asserit illud esse corpus mobi-
 le / vt patet. p. q. 84. ar. 1. in argumento / sed contra, et
 de verit. q. 14. ar. 8. ad. 16 argm̄. Sequitur secūdo q̄
 ens mobile nō accepit hic vt discipuli isti scēi tho. iunio-
 res (alias egregie docti) existimant, vedelicet pro cō-
 posito tam substantiali, vt est hō, q̄ accidentalī, vt est
 aggregatū ex corpore et albedine, pro quo aggregato
 dicunt supponere ly album. Lmmvero q̄uis aggrega-
 tum ex homine et albedine sit ens per accidens, vt ait
 Arist. 6. meta. tex. 4. tñ nūq̄. nec ipse / neq; aliquis phy-
 losophus admisisset q̄ album supponeret pro illo ag-
 gregato: nam illud nō est ens simpliciter, sed entia, al-
 bum vero est ens, solum pro corpore supponens, qd h; al-
 bedinē. Unde sicut illud aggregatū nō est corp⁹, vt
 illi fatentur, ita nec est album. Est. n. album nomē de-
 nominatiuū, qd proinde nō supponit / nisi pro re cui in-
 est albedo. Et preterea aggregatū illud nō soluz nō
 est album, verū neq; ens simpliciter / s; solū h; qd: atq;
 adeo / ens mobile / qd est subiectū phie, nō verificat sim-
 pliciter d illo. Qua de cā Arist. loco citato dixit ens p
 accidens nō esse subiectū scientie. Accipit ergo hic ens
 mobile pro substantia mobili, que est corp⁹ directe po-
 situm in predicamēto substantie. Nulla me certe cupi-
 dido tenet / aut concertādi / aut cōparatione alioz glo-
 riam aucupādi: obidq; q̄ fuerit possibile, paucissimos
 citabo, cum quibus contēdam. Erit tñ nōnunq; neces-
 sariū adnotare aliquas opiniohes extraneas, q̄ pbam
 exofam faciunt. Ad quantū ergo argm̄ negatur pmo
 q̄ ens non dicat vnum conceptū: etenim / vt. q. 1. super
 4. cap. predicamētoz explicauim⁹, nihil vetat ens esse
 analogum, et nihilominus simplici cōceptui subordi-
 nari. vnde Arist. ipse vtrūq; simul asserit. 4. meta. et q̄
 ens sit analogū, et q̄ sit nihilomin⁹ subiectū metaphy-
 ce. Sed secūdo dicimus, q̄ hic non est subiectū fm totam
 analogiam, sed vt dicitur de substantia mobili. Ad
 confirmationē respōdet q̄ physica nec ē pars subiecti-
 ua. i. spēs metaphysice, neq; illi sub alterna. Ad hoc. n.
 vt sit pars subiectiua, requiritur q̄ cōtineat sub eadē
 ratione scibilis: sicut scientia de triangulo est pars ma-
 thematicæ, qz sciētia de triangulo abstrahit a materia
 sicut geometria. Attamē ens, vt est subiectū metaphy-
 sice, abstrahit a materia et motu, quomodo nō abstra-
 hit / ens mobile / et ideo nō est directe inferius ad ens in
 ratione scibilis. Erit tñ hoc mō scientia de celo / aut de
 generatione, pars subiectiua physice. Itē ad rationē
 subalternationis requirunt duo. Primum q̄ subiectū
 scientie subalterate sit accidentaliter inferi⁹ ad subie-
 ctum subalternatis. i. sit contractū per accidēs, quod
 sit extra essentiam illius subiecti (quod. i. posterio.
 cap. 7. super tex. 20. explicauimus) vt visuale / contra-
 hit lineaz ad subiectū per spectiue. Attamen ens qd est
 subiectū metaphysice est de intrinseca quiditate cuius-
 cunq; rei: siue sit substātia / siue sit accidens, vt. q. 1. su-
 per cap. 4. predicamētoz adnotauimus: et ideo / ens
 mobile / nō est accidens oio extraneū ab ente, vt faciat
 subalternationem scientie. Secūdo / requirit ad rationē
 scientie subalterate q̄ eius pncipia probentur a scientia
 subalternate, vt. i. post. sup. tex. 23. expositum est: s;
 tñ pncipia physice nō pbant in metaphysica (nisi qua

musica

Ens mo-
bile.

Non ē du-
plex subie-
ctum.

Ad. 5. pnci-
pale.
Ens dicit
vnu cōcep-
tum.

3. 2. 1. 2. 3.

1. 2. 3. 4. 5.

3. 2. 1. 2. 3.

tenus metaphisica est generalis scientia) qz physica re soluit / sua principia vsq; ad immediata et p se nota sen sui. Ad sextū deniq; argm̄ responsū est in. 5. conclusiōe, cur corp^o mobile nō ponatur subiectū physice. At vero primā probationem in cōtrariū assumunt Scoti ste in fauorē conclusionis. Probant inq; ens mobile / esse subiectū physice, potius q̄ corp^o mobile, eo q̄ physica (inquit tractat de intelligētis, que sunt qdē entia mobilia, non tñ sunt corpora. Ratio tñ vtrinq; premis sam habet falsam. Eniz vero intelligētie nō sunt entia mobilia motu physico: cum mot^o physicus mēsuratur loco et tpoze, a quibus tñ angelus, cuz sit in corpore nō dependet. Sed mouent angeli motu discreto inde penderent a loco: pōt em̄ esse hic et immediate post hoc in loco distanti sine transitū p medium: qd̄ alterius est negotij disputare. Qui quidē mot^o nō est physic^o. Nec intelligētie tunc mobiles alio ḡre motus physici. Quā obrem falsum ēt est q̄ physica tractet p se de intelligentijs: sed tota ei^o consideratio terminat ad aīas, que est actus corporis, vt. 2. phys. videbim^o: q̄ si tractet physica de intelligentijs, non est p se, qz sunt mobiles, sed ad explicandū naturā mobiliū celoz quoz ipse sunt motrices. Quia ratione tractat ēt. s. hpy. de primo motore. Ergitur ad argm̄ negat sequela. s. q̄ si ens mobile / sit subiectū physice, tunc physica tractet p se de intelligentijs: nam q̄uis sint entia, non tñ sunt entia physice mobilia. Ad scdā probationē, quiddā sit de ratione corporis, an illa sit fundamentū et ratio, vt res mobilis, tamen nō est hoc ita manifestū sub ratiōe corporis, quin aliqua manifestatione indigeat: et ideo ponitur / ens mobile / subiectū cum per se sit manifestissimū omne mobile esse ens. Ad Comēta / vero respondet q̄ dicit / res sensibiles esse subiectū nō sollicitus de ratione formalī subiecti, sed qz in rei veritate sole res sensibiles sunt entia mobilia. Ad tertiā probationē cōceditur q̄ tota physica nō tractat, nisi d̄ corporib^o: nō tñ inde sequit^o q̄ ratio corporis sit manifestissima ratio mobilis, sed id solum q̄ nullū est ens mobile, nisi sit corp^o. Sequitur in textu caput primum. Hoc. n. vt in prologo Comētoz admonuimus, obseruandū est: nempe in cui^o questionis sine fiat ad cōmenta remissio.

Text. I. Manifestum est.

Questio secunda.

Utrum modi pcedendi: quos Arist. proponit a principijs ad cōposita et ab vniuersalibus ad particularia: sint cōmodi.

Arguitur pmo aduersus partem affirmatiuā. Conclusiones due Aristotelis sibi ipse repugnāt: ergo altera earū est falsa. Probatur antecedens. Principia rei sunt notiora nature, nobis vero minus nota, vt p̄z primo auctoritate Comēta. comēt. 3. et secundo auctoritate Arist. tex. 4. vbi ait totū notius nobis esse q̄ partes: et tertio experientia, qz sensui p̄us sese offert totum q̄ partes: nature vero, simpliciora sunt notiora: qz a simplicibus principijs procedit ad cōposita, sed in scdā conclusionē asserit Arist. a notioribus nobis, nature vero minus notis, incipiendū esse: ergo nō est inchoandū in physica a cognitione principiorū, vt asserit p̄ma cōclusio. Et confirmat argm̄. Si incipiendum esset a cognitione principiorū, id maxime esset (vt dictū est in expositione primi text^o) vt seruemus naturę ordinem, sane que a principijs ad cōposita procedit in rerum pductione: sed hoc nō: ergo. Probatur mi-

nor: quia ordo cognitionis cōtrarius est ordini productionis, Qd̄ enim est primū in cognitione, est vitimū in pductione, vt. 2. phys. videbimus: artifex nāq; prius p̄ponit facere domū, lz in operatione a fundamētis incipiat: et ideo. xi. meta. cap. j. doceat q̄ finis est primū mouens. Scdō pncipaliter argu. Si a cognitione pncipiorū esset inchoandū, id esset p̄sertim qz cognitio totū p̄cedet cognitione pncipiorū, elemētōz, et causarū. vt Ari. pbat: sed hec rō assumit falsū: ergo rō cōclusio est falsa: Probatur minor. Si illa ēēt v̄a, sc̄q̄ref q̄ nulla res naturalis esset naturaliter cognoscibilis: quod est falsū, nam cum res naturales create sint finite entitatis, et ens sit obiectum intellectus, omnes sunt a potentia finita, et p̄consequēs naturaliter cognoscibiles. Sequela tñ probatur. Quęcunq; res habet infinitas ptes quantitas, et hō (in via Aristotelis) dependet ab infinitis hominibus. s. a patre, auo, proauo / et sic in infinitum: infinita aut nō possūt cognitione naturalit̄ cognosci: g. Qd̄ fideas illa esse infinita principia p̄cedens: quoz p̄o inde cognitio non est necessaria ad cognitionē rei, arguitur aliter. De homine et de quacunq; re dicunt in finita predicata essentialia: nam inter quęcunq; duo predicata pōt assignari perfectio media, vt. a. que sit p̄fectior q̄ natura hominis, et in perfectior q̄ natura animalis, et. b. mediū inter. a. et animal. Itē possūt multiplicari infinite passiones et p̄prietates, et sunt infinita alia accidentia / et effectus que possunt conuenire homini: que omnia requirunt ad p̄fectam rei cognitionem: que tñ cum sint infinita, nō possunt cognosci. Et id maxime patet de fine hominis, que est causa per se ipse, tamen nō pōt naturaliter cognosci: cum constat aliquo supra naturalī, puta in visione di. Immo vero cum deus et intelligentie / et sol / et orbes celestes / omnes sint horū inferiorū per se causa: sequitur quū la creatura harum inferiorū posset cognosci, quin cognosceretur natura dei et omnium celoz et supra celestium: et p̄consequens nulla posset esse scientia rerum naturalīū, vt dicebat Iheracitus. Et confirmat. Sequitur q̄ scientie mathematicę, quas Arist. vbiq; appellat scientias certissimas, nō essent p̄prie scientie: nam vt diximus in expositione textus primi, nō demonstrāt nisi solum per causam formalē, que abstrahūt a materia. et sic per scientiam mathematicā nō cognoscere p̄fecte natura trianguli, cum non sit cognitus quo ad omnes eius causas. Tertio pncipaliter arguitur contra secundā conclusionē. Cognitio nostra incipit a sensu: sed singularia sunt sensibus propinq̄iora, q̄ vniuersalia: ergo singularia sunt nobis magis nota et ab illis inchoandū est: quod Arist. expresse asserit. i. poster. tex. 5. vnde. i. de aīa tex. 8. vniuersale (inquit) aut nihil est aut posterius est: ergo cum hic doceat ab vniuersalibus incipiendū esse, non solum falsum, sed cōtra se ipse loquitur. Quarto pncipaliter argu. aduersus eādēdem. Vniuersalia sunt nobis cognitu difficiliora, eo q̄ sunt a nostris sensibus remotissima, vteff sensū Arist. i. meta. cap. 2. ergo falsum est q̄ vniuersalia sunt nobis notiora. Et confirmat. Si vniuersalia essent nobis notiora, sequeretur eadē rōne q̄ quanto essent vniuersaliora tanto essent notiora, et p̄consequēs concept^o entis, qui ē oīuz vniuersalissim^o, esset primus quem debemus conciperemus: consequens est falsū: ergo et aīas. Probatur minor. Vniuersalia sunt ab intellectu per abstractionē a singularibus: ergo quanto sunt propinq̄iora singularibus facilius abstrahunt, et quanto remotiora, difficili^o. Quinto pncipaliter tādē argu. cōtra illam propositionē in tex. 2. s. q̄ nō sunt eadē nobis nota, vt dicit. 2. conclu. sed eadē sunt et notiora nature: ergo eadē sunt nobis notiora et nature. Probatur inchoat. Ea sunt notiora nature, vt ait cōmentator, a quib^o

b^o natura incipit operari, ideo principia sunt illi notiora, s^z natura incipit operari ab uniuersalibus: pri^o. n. embrio uult uita plate, mox uita animalis, et tãdẽ uita hominis ut habet. 2. degene. animal. cap. 3. ergo aial rotius est natura q̄ hõ, sicut et nobis. **Et confir.** Color notior est nobis q̄ species uisibiles, que producuntur per mediũ cum species ipse nõ sentiatur, l^z sint instrumenta quibus colorem sentimus: et idem color et est notior nature q̄ sp̄s, cũ color sit causa specierũ. **Et confir.** 2. In mathematicis eadem sunt nobis et nature notiora vt 1. post. q. 2. ad notauimus: nam p̄ncipia illa / a quolibet puncto in quodlibet punctũ lineam ducere / et super quãlibet lineam triangulũ cõstitueret / sicut sunt notiora nature conclusionibus inde illatis, q^z sunt causa illarum, ita et sunt nobis notiora, quia sunt simpliciora et sensib^o magis manifesta: ergo non est uniuersaliter conclusio uera. s. q̄ q̄ sunt nature notiora sunt nobis min^o nota, **In contrariũ est auctoritas.** Arist. qui tex. 1. statuit p̄mũ ordinẽ a p̄ncipijs ad cõposita, et tex. 4. scd^o ab uniuersalioribus ad minus uniuersalia.

De hac questione multi multa dicunt, etiam ex doctoribus scholæ. S. thome, que uera forsan esse possunt, nobis tamen, preter q̄ q̄ sunt proluxa, et plusq̄ metaphysica: a drcm parum pertinere uidentur. Quod ergo ad mentẽ Arist. et ueritatem exponendam fatis est, sex conclusionibus subiicitur.

Supponendũ est in primis ex textus expositione q̄ Arist. in 1. cap. primi libri, nõ loquitur q̄ principijs aut causis secunde intentionaliter et posteriori iustice, quales sunt premisse respectu conclusionis (hoc. n. alterius est negociũ) sed solum loquitur de obiecto scientie et eius principijs a quibus realiter dependet. **Incloquitur de uniuersalibus aut particularibus propositionibus,** ut in lib. perhier, sed solum de cognitionibus quibus res confusse magis / aut distincte cognoscuntur. **Intendit. n.** ut illic dicebamus, statuere duos ordines quibus tradenda est doctrina de aliqua re. **Prim^o** spectat ad res de quibus est scientia: ut. s. cognitio incipiat a consideratione p̄ncipiorũ rei de qua traditur scientia: scd^o uero spectat ad ordinẽ cognitionũ: ut uidelicet qui doctrinam tradidit, incipiat prius p̄ noticias magis uniuersales et cõfusas. Quam ob rez duo erunt articuli in hac. q. **Prim^o** erit de primo ordine: qui habebit tres conclusiones: et scd^o de scd^o, qui habebit item tres. **Hoc** supposito incipiendum est a materia quarti et sequentiũ argumentorũ / quibus petitur que sint nobis notiora, et que sint notiora nature: unde tota materia p̄det.

Et prius de notioribus nature Paul^o uenetus et se re expositores respondent aliquid esse not^o nature qua dupliciter. Uno modo illud est notius nature qd scd^o naturam est magis cognoscibile: et sic perfectiora sũt notiora nature. **Et hoc mō ait Arist.** 2. meta. tex. 1. q̄ sicut uespertilionũ oculi ad lumen diei, ita et intellectus anime nostre se habet ad manifestissimã naturẽ. **Secũdo modo illud est notius nature,** quod est principali ter intentum a natura. **Et hoc modo species est notior q̄ genus:** quia natura non intendit animal producere nisi intendendo aliquam certã sp̄m, **Tertio mō est not^o nature illud qd pot cognosci sine alio.** Quẽadmodũ ait Arist. 5. meta. tex. 16. illa esse priora que possunt esse sine alijs et non eõuerso. ut principia possunt intelligi sine composito et genus sine specie. **Quarto modo illa dicuntur prius natura,** a quib^o natura incipit operari. **Et hoc modo ait hic Lomenta.** tex. 3. q̄ principia sunt notiora nature q̄ cõposita, et minus nota nobis. **Primo modi q̄ uis lucide sint collecti,** tamẽ uidentur ad libitum multiplicati: nam certe nihil aliud est magis notum esse nature, q̄ esse notius scd^o naturam, ut nomen ipsum pre se fert. **Atqui id quod est notius secun-**

dum natura, eo modo quo est notius, est pri^o intentũ a natura priusq̄ cognoscibile. **Et preterea quia tertio et quartus mod^o uidentur in idem incidere.** **Quo** circa aliter michi uideor hec omnia que p̄posita sũt intelligere. **Unde prima conclusio sit hec generalis.** Aliquid esse se notius nature nihil aliud est q̄ q̄ scd^o naturã suã sit magis et prius cognoscibile: sicuti aliquid esse nobis notius, nihil aliud est q̄ q̄ scd^o nostrã naturã sit nobis magis et prius notum. **Hanc cõclusionẽ** nomina ipsa notiorẽ faciũt, q̄ ut pluribus testibus indigeat. **Et** quo sequitur q̄ euz dicitur / aliquid not^o nature / nõ opus est querere q̄ sit illa natura que res magis aut minus cognoscit. **Quint. n.** nonnulli aliquid esse notius nature. i. deo qui perfectiora magis cognoscit. **Hoc tñ est falsum:** nam preter q̄ q̄ deus uniuersa equaliter cognoscit p̄ suã essentia, tñ licet per impossibile ab eo res nõ cognoscerẽtur, nihilominus essent cognoscibiles scd^o naturã. **Paulus et alij ex Lomenta-** toze hic cõmen. 3. eliciunt hunc modũ loquendi cõditionalẽ, u^z id esse notius nature, quod si natura cognosceret, prius cognosceret. **Sed neq̄ hoc plene satisfaciunt** quia antecedens est impossibile: tum q^z p̄ modũ intrinsicũ, si per impossibile ignis cognosceret, tũc aut cognosceret sicut brutũ, et tũc nõ cognosceret uniuersalia: aut cognosceret sicut nes, et tunc eadẽ essent notiora illi et nobis: nã sic angelus nõ posset cognoscere: si quidem est immaterialis. **Tertio** q̄ dicit aliquid esse notius aut minus notũ nature. i. scd^o naturã / nõ intelligitur aliqua cognitio actiue. i. q̄ aliqua potẽtia que est natura, magis aut minus cognoscat illã rez: sed solum intelligitur cognoscibilitas passiuã: ut illud dicat notius nature, cuius natura de se habet plus cognoscibilitatis. **Ad** si q̄rat quid est rem plus cognoscibilitatis habere. **Respondet** q̄ euz ens sit obiectũ intellectus, ut colligit ex. 9. meta. tex. 22. ubi ait Ari. q̄ nihil cognoscit nisi in quantum participat rõnem entis sit, ut illa res habeat plus cognoscibilitatis, q̄ plus habet entitatis. i. actualitatis et p̄fectionis. **Unde illa q̄ sunt a materia abstracta sũt p̄fectiora et scd^o nam magis cognoscibilia q̄ materialia.** **Ubi** q^z de^o est sua pte natura sũmme cognoscibilis: q^z est lumẽ ipsũ intellectuale et ueritas p̄ essẽtia. **Hoc** intelligentie iuxta ordinẽ et gradũ suã p̄fectionũ. **Deinde** aia rationalis. **Atqui** inter materialia hõ forsam rõne anime est magis intelligibilia deinde alta uiuentia, aut forsam celi: nõ enim modo dsterminamus an omne uiuens sit celo simpliciter p̄fecti^o. **At** si cõpositis totũ simpliciter est perfecti^o scd^o naturã q̄ partes: sed q^z cetera non sunt paria, ptes quia sunt simpliciora sunt p̄us et magis cognoscibilia cognitionẽ distincta, ut iã nũc dicere p̄gim^o. **Qua** ppter cũ Ari. ait. 2. meta. illa q̄ sunt notiora / a / natura esse minus nota scd^o nostrã naturã / intelligit tam de intelligẽtijs a materia separatis, q̄ de alijs rez causis. **Luius** p̄fecto accõmodatissimũ subiecit exemplum. **Et** enim sol inter sensibilia propter uehementia lumenis est sũm suã naturã summe sensibilibis, tamẽ natura uespertiliõis est in causa ut prope oculoꝝ inbecillitatẽ nõ habeat p̄portionẽ ad solẽ: eodem mō natura intelletus nostri est in causa, ut nõ habeat p̄portionez ad ea que scd^o naturã sunt maxime cognoscibilia.

Sed tamen ut hanc gñralẽ cõclusionẽ

nem ad particularia applicemus notandũ est duplicẽ esse notitiam rei, aliam cõfusã, aliaz uero distinctã. **Notitia** confussa est notitia qua cognoscimus totũ sũmul nõ cognoscendo seorsuz partes: qualis est notitia que exprimitur p̄ nemẽ: ut hõ / equus / animal etc. **Aliã** est notitia distincta, qua. s. cognoscimus totum cognoscẽdo seorsum partes: qualis est illa que exprimitur p̄ distinctionẽ explicantẽ cõpositionẽ rei, siue physica, siue

Duo ordines doctrinae.

Notiora nature, q̄tuoꝝ modis.

primo clui
duple otum

Lo cibi
Scd clusi

Ter clui

Noti cõfu. 2
ffincta.

pe
ril

metaphysicam, vt cum cognosco materiã et formã vel genus et differentiã ex quib⁹ spēs constat. At inter noticias cõfusas, illa que vniuersali⁹ est, est magis confusa: vt animal, q̄ hõ: et corpus, q̄ animal. Unde quia noticia cõfusa est notitia toti⁹: et distincta, est noticia partiũ, dupliciter dicitur aliqua noticia cõfusa, sicut duplex est totũ. Est vnum totũ actuale. i. qd actu continet in se partes, vt hõ respectu materie et forme: et spēs respectu gñris et differentie ex quib⁹ metaphysice cõponitur. Et hoc dicit simpliciter totum. Aliud est totũ potentiale respectu partiũ, quas tantũ cõtinet in potentia: vt gen⁹ p̄ totũ respectu specierũ: quas non actu sed potẽtia cõtinet. Et hoc nõ dicitur totum simpliciter: s̄ s̄m quid: quẽ admodũ dixit p̄porphiri⁹ in cap. de differentia q̄ vniuersale totũ quodã. i. quodã modo totum est: quod antiqui appellabant totũ in mō. Ceteranus in plogo de ente et assentia hac ratione distinguit duas noticias cõfusas, et duas distinctas, in cõfusa speciei, que opponitur distincte diffinitionis, quã appellat confusam toti⁹ diffinibilis, et confusam generis respectu specierum quam appellat confusam totius diuisibilis. Super quam distinctionẽ longã cõstruit disputationẽ. At nõ quãuis hoc verũ sit, p̄spiciatõr tñ erit forte sine tot distinctiõib⁹. Satis. n. est dicere, q̄ inter cõfusas, illa que est magis vniuersalis, est magis cõfusa. Et cõfusa noticia dicatur dupliciter, et ut q̄ inadequate et tãq̄ genus significat spēs, vt animal significat hominẽ: et ly. equus, equum: et alio mō dicat confusa, q̄ est nomen speciei cõfusse significans ptes diffinitionis: cui opponitur distincta noticia diffinitionis. Itaq̄ hõ respectu sue diffinitionis est cõfusa: s̄ respectu generis animalis est distincta. Hoc supposito sit scda conclusio huius arculi. Cognitione cõfusa totum est notius et prius notũ suis partibus, tam nature, q̄ nobis. Ad nobis totũ sit notius, asserit Arist. in p̄mo ex p̄lo ter. 4. nam videntib⁹ rem aliquam alonquiquo p̄us sensui sese offert totum q̄ ptes. Et ratio est q̄ obiecta sensus sunt accidentia: que p se p̄mo conueniunt toti cõposito, et p̄cõsequẽs scdm nram naturã totum est nobis notius. Ad aut sit notius nature, probatur: q̄ id est notius nature qd est p̄us intentũ a natura: sed natura p̄mo intendit p̄ducere totum q̄ ptes: ergo totũ est prius notius nature cognitione cõfusa. Adinorez expresse cõfirmat Arist. 2. phy. ter. 75. et infrã vbi ait q̄ sicut artifex p̄mo cognoscit finem quẽ intendit puta domũ, et de inde inquirat media que ordinat in ipsum, ita facit natura. Unde sicut in his qui intellectu operantur finis est prius cognoscit⁹ cognitione cõfusa, ita et scdm cũdũ suam naturã totũ est pri⁹ notũ q̄ partes. Tertia conclusio. Cognitione distincta ptes sunt notiores toto, taz nobis, q̄ nature. Probatur q̄ cognitio distincta totius, vt paulo ante dicebam⁹, est cognitio qua cognoscimus totũ resoluendo illud in suas partes: ergo cognitio distincta totius dependet ex cognitioe partium. Et d hac noticia distincta intelligend⁹ est Lõmẽtator qñ dicit p̄ncipia esse notiora nature, q̄ cõpositũ Sed in hoc videt⁹ defecisse: nempe q̄ dixerit eadez p̄ncipia esse nobis minus nota: cum p̄fecto sicut cognitione confusa totum est prius notum et nature et nobis. ita cognitione distincta p̄ncipia sunt p̄us et magis nota nobis atq̄ nature. Licet enim cognitione cõfusa a toto procedamus ad ptes, tñ in cognitioe distincta ex cognitioe partiũ reuertimur ad cognitioẽ totũ. Quare de ordine cognoscẽdi totũ et ptes, nulla est differentia inter nos et naturã. Tãnc sequit⁹ p̄ma p̄positio Aristotelis, que est p̄missa p̄ime conclusionis. Scientia totius dependet ex cognitionibus p̄ncipiorũ, causarum, et elementorũ. Probatur: nam sciẽ

tia est distincta rei cognitio: sed distincta cognitio totius dependet ex distinctis cognitionibus p̄ncipiorum et causarum: ergo. Cõmẽtator hanc conclusionem tamq̄ cõmẽtariã nem animi cõceptionez probauit Arist. 1. poste. ter. 5. ex cõi consensu omnium tam vere scientiũ q̄ eorũ qui ali quid scire se putãt: oēs em̄ consentiunt q̄ tũc aliqua res scitur, cum cause cognoscuntur. Et ratio colligit⁹ ex illo 2. meta. ter. 4. q̄ rei veritas, que est obiectũ intellect⁹, summit⁹ scdm esse ipsius rei: et q̄ esse rei nõ est aliud q̄ quod habet ex suis causis, sit vt cognitio sciẽtificã rei ex cognitione p̄ncipiorũ eius proficiscat. Ex his tandem colligitur p̄m⁹ ordo tradendi doctrinã alicui⁹ rei expressus in prima cõclusionẽ p̄ncipiali Aristot. vt. s. ab eius p̄ncipijs sumatur exordiu⁹.

Unde ad primũ argm̄ p̄ncipiale distiguitur antecedens, vlt⁹ q̄ p̄ncipia rei sunt notiora nature. Si. n. intelligat⁹ de cognitioe distincta, cõcedit: sed negatur tunc q̄ isto mō sunt nobis min⁹ nota. Nec Arist. nec Lõmẽtator. nec experientia docet, nisi q̄ totũ est nobis notius cognitione cõfusa: qua et scdm natũram est notius, vt probatũ est. Et quia ordo tractãdi de re est scdm cognitiones distinctas, incipiendũ est a p̄ncipijs. Neq̄ huic repugnat. 2. conciu. in qua soluz habetur q̄ in ordine cognitionũ incipiam⁹ a cõfusione: ribus et magis vniuersalib⁹: que, vt videbim⁹ a fculo sequenti, sunt nobis notiora, et minus nota nature. Ad cõfirmationẽ facilis est p ea que dicta sunt solutio. Cõcedimus nã p̄rationẽ incipiẽdi a p̄ncipijs esse q̄ natura inde incipit operari: et qñ subsumit⁹ q̄ ordo cognitionis est contrarius operationi, distinguit⁹ ordo namq̄ cognitionis cõfusse cõtrarius est ordini cõpositionis: nam artifex p̄us confusse et abstractiue cognoscit domũ, cuius ideã format in mente, quã tñ domum vltio in re facit, s̄ tñ ordo cognitiois distincte sequit⁹ ordinem cõpositionis. Prius namq̄ distincte et intuitiue artifex cognoscit lapides quos manu tenet ad cõficiendũ parietẽ, q̄ parietem ipsum, et p̄ri⁹ parietem intuitiue q̄ totam domũ. Et ita in naturalib⁹ cognitione distincta p̄ncipia sunt scdm naturã prius et magis cognoscibilia q̄ totum. Ad scdm p̄ncipiale illic respõsum est q̄ cognitio causarũ et p̄ncipiorũ per accidens, que multiplicat⁹ ratione materie, aut in diuiduorũ (vt sunt ptes cõtinuũ) aut parentes oēs aquibus homo defecit) nõ est necessaria ad cognitionẽ rei. Et eadẽ rõne nec requirit⁹ cognitio omnium accidentiũ cõmũ, sed satis est cognoscere potẽtiã passiuã recipiendi illa. Neq̄ requirit⁹ cognitio omnium effectiũ: sed satis est cognoscere potẽtiã actiuã. Ad aliud vero de predicatis quiditatis, in p̄mis negatur q̄ de homine sint dicibilia infinita quiditatis predicata (q̄ in predicabilib⁹ questione de specie satis vt credo mōstrauimus) nõ. n. de homine sunt plura predicata essentialia, q̄ vsq̄ ad generalissimũ substantie, vel vsq̄ ad ens. Et quũ animal. v. g. forsan diuidatur in alia genera subalterna, vt in canem et pecus, que sub se habent alias spēs, non tñ inde sequitur quinter quasq̄ duas spēs sit dabilis cõceptus medius, qui cõstituat nouã spēm: immo in hoc Arist. 10. meta. ter. 8. cõparat species nũeris, q̄ quũs quinari⁹ in infinitũ excedat quaternariũ, ad hunc sensum, q̄ nunq̄ perfectio quaternariũ p̄t attingere ad p̄fectionẽ quinariũ, nihilomin⁹ inter quaternariũ et quinariũ non est dabilis mediu⁹ numerus: ita in speciebus lz ad hunc sensũ in infinitũ distẽt, vt nulla possit attingere p̄fectionẽ alterius, nihilominus possunt esse due ita immediate, vt inter illas non possit esse mediũ predicatũ essentialẽ. Duo circa. 8. meta. ter. 10. ait q̄ resolutio diffinitionis nõ p̄cedit in infinitum. Et eadem rõne nec sunt infinite passiones essentialẽs alicuius sp̄ci. Unde negatur creaturã notũ

duplex totum.
 Scda cõclusio.
 Tercia cõclusio.
 Prima p̄positio Aristotelis.

Ad. r. p̄ncipiale.

Ad cõf.

Notiã cõfusa distincta.

Creatura esse comprehendi ab alia creatura. Quoniam profecto non dubito quin angelus naturaliter possit comprehendere totam quidditatem cuiuscumque inferioris creature. Nam comprehendere aliquam rem nihil aliud est, quam illam cognoscere quantum illa secundum naturam suam est cognoscibilis, ut ly cognoscibile dicat potentiam passivam in re ipsa, et cum omnis creatura sit finite perfectionis et entitatis, habet finitum cognoscibilitatis passivum: et ideo nihil repugnat quominus a potentia finita comprehendatur. **Dixerim**, ut cognoscibile dicat potentiam passivam eo quod **Deham** in. 4. q. 13. quem fere iuniores imitantur, opinatur nihil comprehendere, nisi cognoscat summa noticia qua cognosci potest: et quia quecumque creatura potest a deo cognosci in finita noticia, infert nullam creaturam esse comprehensibilem, nec a summo angelo: quippe qui non potest creaturam cognoscere summa noticia qua creatura est cognoscibilis. **Attamen** isti profecto tam in comprehensibile faciunt creaturam, quam deus: cum tamen **Idiere**. cap. 32. de deo specialiter dicat quod est magnum consilium et incomprehensibilis cogitatio. **Et** propterea qui creaturam dicit esse incomprehensibilem nisi a deo, preterquam quod male loquitur in fide, non respicit naturam comprehensibilis, que est ut tantum cognoscatur quantum est passivum secundum suam naturam cognoscibilis, et non quantum est cognoscibilis a tali vel tali cognoscente. **Quantum** enim deus infinita noticia cognoscit creaturam, non vetat quominus angelus cognoscens formicam quantum ipsa est cognoscibilis, simpliciter comprehendat illam: sicuti qui parvam habet manum simpliciter comprehendit lapillum parvum, non obstante quod qui maiorem haberet manum, melius comprehenderet. **Et** ideo deus a se solo est comprehensibilis: quia sicuti passivum est in finite cognoscibilis, ita est in finite cognoscitivum: utrumque enim habet rationem infinite essentie. **Utrum** **Aristo**. infra tex. 35. ait quod infinitum eo quod infinitum, non est cognoscibile. **Comprehensibile**: insinuas id quod est finitum posse quidem a nobis comprehendere. **Dixerim** tamen quod angelus **et**. q. 2. forsam homo pro isto statu nullam creaturam cognoscit quantum est cognoscibilis: quia v. g. non cognoscimus omnia genera subalterna usque ad immediatam generis speciem, neque in substantiis neque in accidentibus: atque adeo nec ultimas divinas, neque omnes proprias passiones. **Unus** causa est materialitas corporis cui submergitur anima. **De** anima separata alia erit ratio, que non est loci presentis. **Id** quod satis est cognoscere naturam materie et forme, causam agentem et finalem in naturalibus, atque adeo scire naturam passionum quas in rebus experimur. **Ita** namque et **Aristo**. et philosophi loquuntur: et subinde nobis loquendum est. **Et** hoc opus est ad cognoscendum naturam hominis cognoscere finem eius supra naturalem, neque deum quantum ad ea que naturaliter non sunt cognoscibilia, sed satis est cognoscere deum et orbem celestes: quatenus sunt horum causa inferiorum quemadmodum hoc **Aristote**. novit. **Ad** confirmationem negat quod ea que cognoscuntur scientiis mathematicis non sint vere scita. **Item** cum **Geometria**. v. g. tractet de triangulo quatenus abstrahit a materia, et per consequens a fine et efficiente, satis scitur natura trianguli in quantum est abstractus, si sentiantur eius passiones quas **Geometria** de eo demonstrat.

Arti. secundo. **Secundus articulus est de secundo ordine et conclusione Aristote.** Ubi hoc primo notandum est, quod tam univiale quam singulare dupliciter accipitur apud **Aristo**. **Enimvero**. i. post tex. 5. accipit singulare simpliciter pro individuis, que sunt sensuum obiecta:

et univiale opposito modo pro eo quod abstrahitur per operationem intellectus a singularibus: ut species comprehendat et genera. **Id**ie vero accipit singulare pro speciebus specialissimis, que dicitur singularia inter obiecta scientiarum, propterea quod in illis terminatur scientia: quippe cum non descendat ad individua, uti cap. de speciebus **Platone** refert **Porphyri**. in specialissimis esse quiescendum. **Et** univiale accipit pro genere quod in potentia et confusse continet sub se species. **Et** respectu inferioris generis subalternum, dicitur et singulare respectu superioris. **Et** est ergo quarta conclusio huius quod et prima huius articuli. **Loquendo** de univiale et singulari primo modo, singulare est primum cognoscibile nobis quam univiale. **Hanc** conclusionem expresse **Aristo**. asserit loco citato. **Unus** ratio est: quia cognitio nostra incipit a sensu: et singularia obijciuntur sensui, et inde per abstractionem intellectus cognoscit univiale. **Non** est hic locus disputandi, an intellectus cognoscat prius singularia quam univiale, an vero prius cognoscat univiale, et postea per reflexionem ad phantasiam cognoscat singulare. **Est** namque opinio **Duran**. 2. sen. d. 3. q. 7. et **Gregorij** lib. 1. d. 3. q. 3. ar. 2. et fere recentiorum, quod quemadmodum sensus, ita intellectus prius cognoscit singularia, et deinde abstrahit univiale. **Alia** est opinio contraria. **Tho**. 1. p. q. 85. et 86. et alibi frequentissime, quod videlicet prius intellectus cognoscit univiale, et deinde per reflexionem ad phantasiam singulare. **Que** absque dubio videtur esse expressa sententia **Aristo**. 2. de anima tex. 60. ubi ait, quod sensus est singularium, scientia univiale: sed expressius in 3. tex. 10. et 11. ubi ait quod intellectus est univiale, sensus vero singularium: 7. 5. meta. tex. 16. ubi expresse ait univiale esse priora cognitione secundum intellectum, singularia vero secundum sensum. **Et** ratio naturalis est, quia cum intellectus sit potentia passiva immaterialis, non potest pati nisi ab obiecto itidem immateriali. **Quo** circa phantasia, quod est materiale, non potest immediate movere intellectum, nisi negotio intellectus agentis abstrahantur species immateriales (et per consequens univiales) que recepte in intellectu possibili ipsum immutent ad cognoscendum. **Et** qui re vera si intellectus agens, quem expresse ponit **Aristo**. 5. de anima. tex. 17. admittitur, ad hoc potissimum officium a natura datus est, ut faciat obiectum intelligibile. **Unde** **Duran**. inde sumpsit ansam sue opinionis, quod negavit intellectum agentem. **Arguit**. n. obiectum et ratio obiecti debet precedere actum potentie: ergo obiectum intellectus precedit actum intellectus: sed nulla res precedit actum intellectus, nisi res singularis, quia quicquid est in rebus est singulare: ergo singulare primo intelligitur. **Cui** nos, concedentes obiectum precedere actum potentie, respondemus quod quibus nulla sit res nisi singularis in essendo, tamen ante intellectionem precedit species intelligibilis producta per intellectum agentem, que est univialis in re presentando: quia in illa relucet ratio formalis obiecti. **Obijci** tamen dicitur intellectus abstrahere usque a singularibus, non est intelligendum de intellectu possibili, qui videlicet primum intelligat singulare, et inde abstrahat univiale: sed de intellectu agente qui abstrahit species univiales representantes rationem obiecti abstractam a singularibus. **Et** de intellectu agente intelligitur verbum **Com**. 1. anima. com. 8. Intellectus est qui agit univiale tatem in rebus. **Qua** de causa non requiritur sensus agens: nam cum sensus sit potentia passiva materialis, immmediate patitur ab obiecto materiali. **Quo** sit vero cum species que recipitur in intellectu sit univialis, primo representat univiale, et per determinationem a phantasia tatem singulari, representet singulare. **Id**o tamen requiritur processus semper terminatus perceptibilis: nam cum a phantasia tatem singulari producuntur species univialis, sine mora determinatur species ad representandum hoc singu-

Ad tertium principium

scotus

Intellectus cognoscit

Duran

5. 10

Questio.

secunda.

So. viif.

lare: quod est representare singulare per reflexionē in intellectus ad phātaisma. Et ideo quā primum videmus singulare, intellectus illud intelligit. At prius locus hec disputādi erit in. 3. d. aia, loco citato. Itēq; amplior faciēda est hic de hoc disputatio. ¶ Unū tñ hoc adnota re superest: sane q nō dicimus singulare magis simplr esse nobis cognoscibile, sed prius cognoscibile: nā simpliciter loquēdo, qd est magis cognoscibile scdm intellectum, est magis cognoscibile. ¶ Ex his tandē solutū restat tertiu argum̄ principale: cū dictū est aliter loqui Arist. in. 1. post. et hic aliter de singulari et vniuersali.

Accipiēdo singulare et vniuersale

secundo mō: vt sit cōparatio inter ipsa vniuersalia superiora et inferiora est opinio Scoti. 1. sen. d. 3. vbi, inter alias, ponit duas propositiones que ad presens at tinēt negociū. ¶ Prima est. Cognitiōe p̄fusa prius cognoscit species specialissima q̄ superiora genera. Quod sit vt cōceptus entis sit vltimus via gnationis. Quam probat tribus rōnibus. Primo vlt cognoscitur per abstractionem a singularibus: ergo illud vlt mouet quod est p̄fectius, et cuius singulare vehementius mouet: sed spēs specialissima inter vltia est perfectior, cum actu p̄tineat superiora gnā: ergo vehementius mouet. Et q̄ singulare/hichō/forti⁹ moueat q̄/hoc aial/pbat qz est p̄pinquius sensui, cū magis accedat ad singularē re determinatū. ¶ Secūdo qz metaphisica vt ait Auicenna. 1. meta. cap. 3. est vltima in ordine doctrine: q̄ subm̄ eius qd est ens, postremo concipit ab intellectu, q̄ obiecta aliarū scientiarū que sunt minus vltia. ¶ Tertio qz si ab vltioribus inciperet intellectus, prim⁹ cōcept⁹ quē de rebus formaret esset ens, vñ tūc sequeret q̄ oporteret cōsumere multū tēpus: anteq̄ cōciperet conceptus sp̄ei specialissime: qd est cōtra experiētiā. ¶ Secūda eius cōclusio est. Cognitiōe distincta primus cōcept⁹ est entis, et deinde descendit vsq; ad vltimā spēm. ¶ Prob⁹: qz cognitio distincta sp̄ei depēdet ex distinctis cognitionibus partiu definitionis: q̄ re non pōt distincte cognosci hō, quin prius distincte cognoscatur aial: neq; animal, qm̄ prius distincte cognoscatur corpus: et ita ascendendo: ergo prius distincte debet cognosci ens q̄ substantia, et substantia q̄ corpus. etc. ¶ Et possumus adiuuare opinionē Scoti: qz ita nos mōstrauimus de toto physico et eius partib⁹: nepe qz prius cōfusse cognoscitur totū q̄ partes: sed distincte prius partes q̄ totū: idē. n. prius ipse dicit de toto metaphisico et partib⁹ eius. s. qz p̄fusse pri⁹ cognoscitur tota spēs, sed distincte prius cognoscuntur superiora gnā, que sunt partes sp̄ei. ¶ Philosophomus est quinta cōclusio hui⁹ questionis, et scda huius articuli. Cognitiōe cōfusa primo cōcipit res ab intellectu cōceptu entis, deinde per ordinē quāto cōcept⁹ est vltior tāto est prior in intellectu. Imprimis est expressa sentētia Auicenna. 1. meta. cap. 5. quā. 5. Tho. in p̄ncipio statim de ente et essentia sumit p̄o fundamēto: vltz primū qd intellectus cōcipit de re est ens. Et p̄fecto expressissime aserit hic ab Arist. vbi ait ab vniuersaliorib⁹ esse se incipiendū, eo qz sunt nobis notiora. Et manifeste id confirmat in tertio exēplo Arist. Intellectus. n. in cognitione vniuersalium eo ordine p̄cedit, q̄ sensus in cognitione singularium: sed sensus procedit a cognitionibus vltioribus, nā paruulincipiētes cognoscere prius de rebus cognoscūt esse entia quēdā cōfusse, deinde esse homines, et postea esse patrē aut matrē, nō cognoscendo distincte que est rō entis aut rō hois: et vidētes a remotis aliqd singulare prius cognoscūt eē ens, mox p̄ motū cognoscūt esse aial, deinde per figurā esse hoies, postremo d̄ facie cognoscūt esse petrū: q̄ ita intellect⁹ p̄cedit. ¶ Secūdo arḡ rōe. S. tho. 1. p. q. 87. ar. 3. vbi eādē asserit p̄clusionē. In oibus his q̄ reducunt de potētia in actū

cōpertū est ea p̄cedere ab imperfectionib⁹ ad p̄fectiora: vt embrio pri⁹ viuūt vita plāte q̄ vita aialis. 2. d. ge. aiali. c. 3. et hō pri⁹ est infans, postea adolefcēs, et tandē auget in vltz perfectū: q̄ cū intellect⁹ p̄ spēs rez p̄cedat de potētia ad actū, p̄cedit ab imperfectionibus: s; cognitiōes vltē sunt min⁹ perfecte, qz cōfusse magis attingūt naturas rez: q̄ intellectus ab vltioribus procedit. ¶ Tertio prob⁹ cōclusio. Prim⁹ oīū cōceptū, quos vnaquēq; potētia format, est obiecti sui adēq̄ti, vt primū qd sensus videt est color, et p̄ colorē videt aut vestē aut arborē: et primū qd audit⁹ audit est sonus, et p̄ sonū audit cāpanā, aut tubā, aut musicā: s; obiectū adēquātū intellect⁹ est ens, vt colligit ex Arist. 9. meta. t. 22. et est cōis sentia oīum p̄horū (quā nec Scot⁹ ipse negat) ergo primū qd intellect⁹ cōcipit est ens: et p̄ p̄ns quāto p̄dicata sunt vltiora, tāto sunt p̄ora in intellectu. ¶ Ita qz, vt cōsonātia p̄me et scde cōclusionū hui⁹ articuli euidēt⁹ appareat, colligim⁹ qz singularia in supponēdo, q̄ tñ sunt singularia vaga, p̄ora sunt q̄ vltia in supponēdo: nā pri⁹ p̄sensū cognoscim⁹ hūchoies q̄ hoies: et hoc aial, q̄ aial: et hoc ens, q̄ ens. Et hoc est qd voluit Arist. 2. poste. tex. 5. S; tñ cōparādo vltiora ad minus vltia in significādo, tā in intellectu q̄ in sensu p̄cedūt noticie magis vltē. vt prius in sensu est hoc ens q̄ hoc aial, et pri⁹ hoc aial q̄ hichō. Et eadē rōne in intellectu pri⁹ est ens q̄ aial et aial q̄ hō. ¶ Ex quib⁹ tandē colligit scdus ordo doctrine expressus in scda cōclusionē p̄ncipali Arist. vltz qz scdus naturā nostrā ab vltiorib⁹ dēt in nobis incipere doctrina: cū innata sit nobis via a notiorib⁹ nobis p̄cedere. i. ab his que p̄mo occurrūt cognitioni nostre, siue sentitiue siue intellectiue: et confusa magis. i. magis vltia p̄mo occurrūt tā sensui q̄ intellectui. Et hos ordines seruat hic: nā scdus priorē, prius tractat de m̄a et forma, q̄ de ente mobili. scdus posteriorē prius in gnē querit an sint aliq̄ p̄ncipia rez nālū, et quot sunt: deinde in p̄ncipali an sint m̄a et forma. Et p̄portionalit. 1. Ethic. qz finis in opabilib⁹ est sicut p̄ncipiū in speculabilib⁹, pri⁹ incipit tractare de vltimo fine, q̄ de virtutib⁹: atq; a deo pri⁹ in gnē, et deinde p̄ncipali. ¶ Cū dicitur sit ens esse primū cognitū ab intellectu, nō intelligim⁹ ens sub hac vel illa cōditiōe. i. ens sensibile aut ens materiale: sed confusse accipiēdo ens p̄o vt quicūq; latius accipit. Qd est dicere id qd est, vt dicat vnū conceptū formale indifferētē ad materialia et immaterialia, substantiā et accidēs, deū et creaturas vt. q. 1. super quartū cap. predicamētōz expositū est. Idē. n. dicitur cōcept⁹ p̄fusus entis quē pueri p̄mo p̄cipiūt de reb⁹: et per p̄ns quē p̄mo format intellect⁹. ¶ Subiicit hic de m̄a tertia p̄clusio hui⁹ articuli, q̄ sit sexta totū q̄stionis. Cognitiōe distincta, eodē mō incipit intellect⁹ ab vltiorib⁹. Et in hoc puenim⁹ cū Scoto p̄ pri⁹ rōnē: qz nō possumus distincte cognoscere hominē, quin distincte cognoscatur aial: nec aial, quin distincte cognoscatur corpus. Itaq; prius est totus ordo noticiarū confusarū a superioribus ad inferiora: deinde via resolutionis resoluimus hominē in animal rationale: et animal in corpus et sensibile: et corpus in substantiā et corporeū. vt exp̄sse ait Arist. 8. meta. tex. 10. Et hac de causa q̄adusq; supremū distincte cognoscatur, nō cognoscim⁹ infimū.

Ad primum igitur argumentū Scoti negatur consequentia: nā in q̄uis vniuersale abstractatur a singularibus, eo mō quo expositū est in prima p̄clusionē huius articuli, nō subinde sequit qz spēs vltis pri⁹ moueat ad p̄ceptū sp̄ei specialissime. Immo cū sit agēs nālē, et intellect⁹ p̄ isto statu sit in mers⁹ materie, nō statim mouet ad p̄fectissimū p̄ceptū quē p̄ducere pōt: s; p̄cedit ab imperfectionib⁹: q̄les sūt p̄cept⁹ magis vltē. In angelo aut, vbi nō est spēs sūpta a m̄alib⁹, nō pri⁹ p̄duceret vnū cōceptū q̄ aliū: nec forisā in aia separata. ¶ Ad scdū r̄ndetur qz metaphisica nō est postrema

Ad tertiu principia.

Scotus.

Collegium.

Dum

5. Cōclu.

Conco. conclu.

6. Cōclu.

Ad. 1. sco.

Ad scdm.

scientiarum, eo qd ens, qd est eius subm, vltimo cognoscat cognitione confussa: sed qz tractat de ente, vt est comu- ne ad res reali separatas a materia, quales sunt intelli- gentie, que quide sunt a nostro sensu remotissime: et id sunt intellectu difficilime. Quaidem ratione expresse dat Aristot. i. meta. cap. 2. Quidem nihil obstat obiecta aliarum scientiarum facilius cognosci a nobis qd obiectum me- taphysice: qz cognitio. v. g. mathematicarum aut moraliu scientiarum, no dependet ex tali cognitione entis.

Secundo possumus dfe qd quibus cognitione confussa prius cognoscant vniuersalia tm ad cognoscendum distincte p- pueritates magis vniuersalium debemus procedere per resolutionem inferiorum specierum in superiora gna, vt mo dicebamus vsq ad ens: qz particulares cause et passio- nes sunt nobis notiores qd vles. Et hac de causa meta- physica est et postrema scientiarum. Ad tertium argum- spondet qd quibus conceptus entis sit primus que concipit intellectus, non tm requirit semper successio tempo- ris perceptibilis ad formandum conceptum spei: sed solum, aut qm defectu etatis in puero, aut qm propter longam distantiam loci, non tm representat obiectum perfecte. At qm ego in debita distantia video hominem, sine mora temporis cognosco esse ens, et esse animam, et esse hominem. Immo si ad- verto ad esse hominem prius formo iudicium qd est homo, qd est anima, aut ens: nam cum illa species omnes illas rationes vles representet, sequitur vt quibus est debite applicata, possit que- cumque conceptum primum producere. Quinet vt ridebamus Durando si intellectus aduertat ad petrum, prius iudicabit esse petrum, qd esse hominem. Ad nostrum argum- qd fecimus in gratia Scoti, rideatur qd latet sub- tus fallacia: nam cum coparamus totum physicum ad suas partes, coparamus rem ad rem: et id cum totum prius obijciatur intellectui qd partes, cognoscitur prius totum qd pars. Sed cum coparamus noticiam spei aut minus vles ad noticiam animalis aut entis, no coparamus nisi noticiam ad noticiam: et id non sequitur qd prius cognoscimus spem, qd genus, quatenus confusse et in potentia continet species. Si tm genus coparetur ad spem tanquam pars diffinitionis ad totum diffinitum, iam dictum est in tex. 4. in expositione, sed ex- pli Aristot. qd prius notum est hunc esse hominem: qd distincte cognoscat esse animam rationale: et prius, qd cognoscat animam esse genus hominis. Et in hoc stat similitudo cognitionis confusse in totum physicum et suas partes, et totum metaphysicum et suas partes. Et est hic parum dubium. Insuper autem. n. est conceptus entis posse haberi et confusum et distinctum: quod vt esse falsum. Etenim ens (vt bene ait loco citato Scotus) est conceptus simpliciter simplex: qz non constat ex genere et differentia, sicuti homo et alia genera subalterna, et ideo no potest esse conceptus confusus, cum no possit distingui in huiusmodi partes. Rideatur tm qd vocamus conceptum confusum, illum conceptum formalem communissimum que quibus latinus format. s. qd est vt paulo ante exponebamus. Et ille est primus que intellectus format. Distinctus autem est quibus cognoscitur per suos modos intrinsecos. i. qd sit ens perse, qualis est substantia, vel in alio, qualis est accidens: et sic de aliis distinctionibus. Ad quartum nostrum argum- in principio questionis factum respondet. S. Tho. opus. 33. qd vltima accipiuntur vno modo in causando, vt sunt deus et intelligentie que sunt cause vles. Et de illis intelligit Aristot. i. meta. cap. 2. qd sunt cognitio diffi- cilium, eo qd sunt a sensibus remotissima: alia sunt vltima in predicando, vt genera et species: et de illis, si loquamur de cognitione confussa et simplici, magis vltima sunt prius nota: sed distincta cognitione, proprietates magis vni- uersalium sunt nobis minus note: qz cognoscunt per res- solutionem particularium in sua genera vltima, vt mo dicebamus rideundo sede rationi Scoti. Ad confirmationem illam est solutio quam dedimus ad primum Scoti. Concedimus namqz qd quanto vniuersaliora sunt, tanto sunt nobis prius nota cognitione confussa: nam quibus species vles abstrahatur

tur a singularibus, nihilominus non produunt conce- ptum perfectum speciei prius qd conceptum imperfectum gene- ris. Sed argum- procedit secundum imaginationem eorum qui putant intellectum prius cognoscere singulare, et a no- ticiis singularibus abstrahere noticias vles: cuius con- trarium nos supra monstrauimus conclusionem quarta. Ad quintum denique argum- rideatur imprimis qd Aristot. non ponit regulam generalem qd omnia que sunt nobis nota sint ignotiora nature et conuerso: sed negatiue, qd non oia que sunt nobis nota sunt notiora nature nec e conuerso: qz stat aliquid esse notius nature, et nobis mi- nus notum. Ad presertim verum habet in substantiis se- paratis a materia, que cum sint spirituales, sunt suapte natura magis note: sed tm nobis, qui p sensum cognos- cimus, sunt minus note. Et secundo habet verum de principijs et causis occultissimis nobis. De quibus oibus ait .2. meta. tex. 1. qd sicut oculus vespertilionis ad lumen dei, ita intellectus noster ad manifestissima nature. Sed de toto physico et partibus eius iam diximus eundem esse ordinem in nobis et nature. At vero de vlibus in pre- dicando et particularibus de quibus argum- formatum est, rideatur qd quibus natura pcedat ad vltioribus in produ- ctione re, no inde sequitur qd sint magis nota nature cog- nitione confussa: immo oppositum sequitur, vt secunda conclusio- ne monstratum est: qz natura sicut primo intedit totum phy- sicum qd partes, ita primo intedit speciem qd genus: no. n. facit qualia substantiam aut corpus, nisi intendes face- re aliqua certam speciem. Et ideo cognitione confussa vltima sunt nobis notiora: species vero sunt magis note nature: cognitione autem distincta vltiores cause sunt magis no- te nature. Ad si quis contra solutionem arguat qd inde sequeret singularia in diuidua esse magis nota nature qd species: qz cum species non sit realiter separata, vt dicebat Plato, natura nec intedit nec producit spem nisi in in- diuiduo, actiones. n. et generationes sunt circa singularia, vt habet. i. meta. cap. 1. Et respondeat qd natura perse no intedit nisi perpetuare spem, quippe cuius intentio se- per est ad perpetuum: sed qz in diuidua materia alia sunt corruptibilia, intedit de per accidens producere singula- ria ad conseruandam spem: ob idqz primo intedit spem qd singulare. Tm in perpetuis, vt in celis et supra celestibus, in singulis speciebus no producit nisi singula in diui- dua, vnu solis, vna lunas etc. qd tm non est presentis loci disputare. Ad secunda confirmationem iam respondimus est qd nihil vetat id esse notius nature et nobis: et id vtro- qz modo color est magis notus qd species sensibilis: nature quidem, qz est causa, nobis vero, qz est sensibilis. Non tm intelligo colorem esse notiore nobis, vt aliqui volunt, eo qd per cognitionem coloris veniamus in cognitionem speciei: nam spem non sentimus: sed per coniecturam arguimus ali- quam esse spem in medio per quam cognoscimus colorem di- stantem. Ad si quis arguat spem esse magis notam natu- re eo qd est spiritualior, negat qd cetera no sunt pa- ria. Sunt. n. minoris entitatis et perfectionis qd color, cum in esse et conseruari depedeant a colore. Ad secunda demum confirmationem eodem modo rideatur: nepe qd in mathe- maticis eadem sunt notiora nature et nobis: nam prima et simplicissima elementa et simpliciores conclusiones quibus sunt cause posteriorum, ideo sunt secundum naturam notiores: sunt et notiora nobis: eo qd prima elementa statim pro- pta cognoscimus, vt a quolibet puncto in quolibet punctum linea ducere / super quodlibet punctum circulum describere: Et hec de secunda questione, que est circa prologum Aristotelis.

Sequitur in textu caput secundum et tertium.

Text. xvij. Habet autem dubitationem etc.

Questio tertia.

Utrum omne totum sit sue partes simul sumpte.

Tertia

Hydrotica contra... Ad tertium

Ens sim- pliciter sim- plex.

Ad qrtus principi.

Ad cost.

vmb

2

polon

3 essen

4

mlyca

Super

Prim.

Phy.

Q. iij.

paulus, et petrus et paulus sunt eiusdem speciei: ergo materie et forme sunt eiusdem speciei. Multa alia id genus philosophata pullulat, si concedatur totum esse suas partes. In contrarium tamen est Aristoteles in hoc textu 17. et textu 21. ubi sepe repetit quod si sit aliquid continuum, illud est multa, puta unum in actu et multa in potentia. Quod verum aliter esse nequit quam si totum sit sue partes.

Totus. 5. modis.

Totum quinque modis, qui ad rem pertinent dicitur. Est. n. totum uniuersale, potentiale, essentialiale, integrale, et totum per accidens. Totum uniuersale est genus respectu suarum specierum, que sunt velut eius partes subiectiue. vt cap. de specie inquit Porphyrius: et pariter species respectu indiuiduorum: de quo in questione 3. super prologum Porphyrius diximus uniuersale a suis particularibus sola ratione differre. Totum potentiale est subiectum respectu suarum potentiarum, vt anima respectu intellectus et voluntatis: de quibus in predicabilibus cap. de proprio disputauimus an realiter distinguatur a subiecto. Totum essentialiale est duplex: aut metaphysicum, aut physicum: metaphysicum est totum diffinitum respectu generis et differentie: que quidem sola etiam ratione differunt a diffinito. Et. n. cap. de genere dictum est, animal pariter et rationale sola ratione differunt ab homine: postquam utriusque formaliter predicantur de illo. Sed totum physicum est idem diffinitum compositum ex materia et forma. Et de hoc primo est presens questio, utrum videlicet materia et forma simul sumpte sint totus lapis aut totus homo. Totum integrale etiam est duplex. s. homogeneum quod constat ex partibus quantitatiue eiusdem rationis, vt aqua, lignum et similia: et totum etherogeneum quod constat ex partibus diuersarum rationum, vt animal quod constat ex ossibus, nervis, et carne: et pariter ex diuersis membris. De quibus etiam totis intelligitur questio. Accipit preterea totum pro eo quod non est totum simpliciter, sed per accidens: vt numerus, a ceruus, domus, et similia. Intelligitur ergo questio utrum totum essentialiale physicum, et totum integrale homogeneum vel etherogeneum, et totum per accidens, sit sue partes si multum sumpte. De quo plures sunt opiniones: sed tamen indignum censeo in re tam lucida tot enarrare hominum placita.

Scotus.

Scotus loco citato de acriuo (et forsitan idem intelligit de omni toto per accidens) tenet quod non distinguitur a suis partibus, vltimum quod cumulus lapidum est lapides simul sumpti. Sed de toto physico et integrali expresse tenet quod distinguitur. Ad probandum tertio argumento supra facto cum suis confirmationibus. Locus Lapideus in 3. d. 2. et alij nonnulli Thomiste probantur consentiunt, credentes eandem esse opinionem. S. Thome, propter eius verba que in primo argumento citauimus. Alij tenent medio modo, quod totum etherogeneum distinguitur a suis partibus, homogeneum vero, non. Sed valeant cum opinionibus suis. Existimo tamen rem esse faciliorem, quam que longa indigeat disputatione. Credo equidem neque Aristotelem neque S. Thomam unquam id suspicatos fuisse. Et quis id alicubi insinuare videretur, credo mihi non persuasissent: a deo res mihi manifesta est. Respondeatur ergo ad questionem duabus conclusionibus. Prima uniuersalis. Omne totum siue essentialiale physicum, siue integrale homogeneum vel etherogeneum, siue totum per accidens, est sue partes simul sumpte. Et vt alijs alias auctoritates obijciamus, abunde imprimis locus citatus Aristoteles in hoc textu conclusio nem coprobatur: vbi ait quod continuum est multa. Et inferius textu 21. dicit quod inuicti discipuli Parmenidis multa conuenerunt esse unum: cum totum plures habeat partes. Nec satis respondet auctores contrarie opinionis, dicentes, quod hec propositio/continuum est sue partes/ intelligenda est, non idem, sed causaliter. i. continuum diuisibile est in plures partes. Et pariter hec partes sunt continuum in hoc sensu, quod ex partibus constat continuum. Et in contrarium est, quod cum opinio Abelis esset, id quod est aliquo modo unum, nul-

1. Locu.

lo modo esse plura, intentio Aristoteles fuit contra ostendere, id quod est unum in actu, esse plura in potentia: ob idque in sensu identico concessit unum esse multa. Sed preterea. 4. huius. text. 23. ex professo, vbi dicit totum esse quodammodo in partibus, nequis suspicaret aliquam distinctionem realem, adiungit. Homo. n. est preter partes totum. i. totum non est aliud quam partes. Et. 2. de anima text. 10. de partibus physicis ait, quod sicut pupilla et visus sunt oculus, ita anima et corpus animal. Et. 5. meta. text. 31. dicit quod totum continens est contenta: et unum quid illa sunt. i. partes sunt unum in toto. vt ibidem lectio. 20. exponit. S. Thomas. Et preterea Lamentator. Themist. Philop. et omnes glossatores Aristoteles. aiunt hic quod quis singule partes non sint totum diuisim: collectiue tamen omnes simul sunt totum. Et Aui. 3. meta. cap. 2. ait quod homo est anima et corpus: et neutrum per se. Scio contrarios respondere has omnes predicationes que asserunt partes esse totum accipendas esse in sensu causali. i. quod faciunt totum. Sed primum eadem facilitate possent dicere has esse causales: homo est anima, homo est albus. Item quod si ille esset sensus, pariter possent diuisiue concedi quod caput est totum et pedes sunt totum: postquam pariter componunt totum: et tamen Lamentator et reliqui omnes expresse ponunt differentiam quod partes diuisiue nullo latenus sunt totum, collectiue vero simpliciter sunt totum. Adde quod Apostolus, quibus physicam non docebat, tamen loquitur vt loquuntur homines. Omnia inquit membra corporis cum sint multa, unum tamen corpus sunt. 1. ad corinth. 12. At. S. Thome manifestum etiam est fuisse in hac sententia. Vt namque hic lectione. 4. et loco citato. 5. meta. quod partes sunt unum in toto. Ad idem repetit prima. p. q. xi. arti. 1. vbi ait cum Aristotele quod sunt unum in actu, et multa in potentia: partes autem non possunt esse aliud unum quam totum ipsum. Et tibi. arti. 2. ait quod tota domus est multitudo partium. Et. 4. sent. dist. 44. q. 1. arti. 1. questionum. 2. ad secundum argumentum approbans opinionem Auicene, ait, quod forma totius non est forma partis tantum, et multa aliqua alia preter formam partis, sed totum resultans ex unione forme et materie, comprehendens utrumque: et hec forma (inquit) dicitur humanitas. Ad adhuc expresse exponens. 4. contra gentiles cap. 51. De humanitate (inquit) non est intelligendum quod sit quedam forma consurgens ex coniunctione forme et materie, quasi realiter sit alia ab utroque: quod alias cum ex tali coniunctione fiat hec substantia, si illa forma distingueret, non esset substantialis, sed accidentalis. Unde inferius inferit quod humanitas nihil aliud dicit quam principia ipsa essentialia coniuncta. Et. 1. p. q. 75. arti. 4. ad probandum quod homo non sit sola anima citat Augustinum. 19. de ciuitate dei, in hoc commendante. Garrone dicente, quod homo nec anima sola est, nec solum corpus, sed anima simul et corpus. Et questione. 77. arti. 1. ad primum ponit illam differentiam inter totum uniuersale et totum integrale, quam ponit Aristoteles. 5. meta. text. 31. videlicet quod totum uniuersale predicatur de singulis suis partibus. s. speciebus, diuisiue. vt homo est animal et equus est animal: totum vero integrale non predicatur, nisi de omnibus collectiue. Addit autem quod hec predicatio partes collectiue sunt totum est quodammodo impropria. Non tamen dicit quod est falsa. Ac denique prima secunde. q. 13. articulo primo animal (inquit) nec est corpus solum, nec anima solum, sed utrumque simul. Non ergo fuit opinio aut Aristoteles aut S. Thome totum distingui a suis partibus. At vero quicquid ipsi senserint, rationibus id confirmatur. Atqui ante rationes metaphysicas ratio que prima fronte statim mouet est hec. Unum per accidens, vt si dicas numerus denarius, nihil aliud est quam sue partes (quod, nisi metaphysicissimi homines, negare possunt) homines. n. ita loquuntur. Quinque et quinque faciunt decem. i. sunt decem: tria et tria sunt sex: et ita in similibus. Eadem ratione cumulus lapidum nihil aliud est quam lapides ipsi. vt Aristoteles. 7. meta. text. 60. insinuat, et Scotus ipse confitetur: ergo

ratione simili domus est sue partes, et lignum sue partes. Probatur per similia. Cumulus nihil addit supra numerum, nisi quod partes sunt simul loco. Decem lapides quantumcumque distantes, sunt denarius: sed non sunt aceruus, nisi in unum locum aggregentur. Et eadem ratione domus nihil addit supra aceruum, nisi quod lapides et ligna sint contigua et certo ordine disposita. Tunc sic arguitur. Sicuti lapides et ligna cum sunt loco separata, sunt numerus: et cumulata, sunt aceruus, et tamen disposita et contigua sunt domus: ita pariter materia et forma, que seorsum sumpta essent binarius, si per informationem uniantur, sunt homo. Et aque, que a diversis fontibus fluunt, sunt plures, in mari cum uniantur sunt simpliciter et actu unum. ut. n. quinq; et quinq; facere decem, non est aliud quam quinq; et quinq; esse decem, ita materia et forma per informationem facere hominem, intelligi aliter nequit, quam quod unite sint homo. Atqui impertinens est quod ordo exercitus, aut ordo partium sint relationes distincte, nec ne: quod talis relatio licet fingeretur distincta, nec est totum, nec pars totius, cum sit accidens. Probato non video quomodo materia et forma, que separate essent unus binarius, quod est unum per accidentes, si uniantur per informationem non sint unus homo. Secundo probatur conclusio. Si illa entitas fontibus fluens est totum distinguitur a suis partibus simul sumptis, vel est substantia vel accidens: accidens esse non potest, siquidem est prima substantia: sed quod non sit substantia, satis probat. S. Thomas loco citato. 4. contra gentes. Nam si distinguitur, tunc erit posterius: saltem natura, quod siquidem supponit unionem: et cum per unionem forma ad materia materia formaliter est in actu substantia, quicquid posterius natura sequitur est accidens: sicuti proprie passiones fluunt statim ex unione forme ad materia. Nisi ponas duas in supposito completas subbas. Et confirmat ratio. Vel illa tertia entitas est diuisibilis, vel indiuisibilis: indiuisibilis esse non potest: nam lignum. v. g. est corpus et per se substantia diuisibilis. Nec vero esset intelligibile quod homo esset substantia composita: et tamen humanitas, qua est homo esset diuisibilis. Si autem est diuisibilis et composita, tunc cum non sit composita ex alijs partibus, quod ex materia et forma in quas immediate est diuisibilis, sequitur quod non distinguitur ab illis. Est enim intellectu impossibile aliquid esse diuisibile, nisi in partes que ipsummet sunt. Et sic ait Aristoteles quod continuum est unum in actu, et multa in potentia. Et tertio arguitur. Si entitas totalis distinguitur a suis partibus, sequitur quod seipsa tota differt ab illis et ab illarum qualis, eo modo quo accidens differt a substantia: prius tamen est falsum: quod totum lignum non differt a forma, nisi per materia: et a materia nisi per formam: hoc. n. est quod auctoritatibus supra citatis demonstratur: aial nec est corpus solum, nec anima solum: sed corpus et anima: neque quod animal a corpore differt per animam: et ab anima per corpus. Si autem totalitas illa se sola differret a partibus, neutra in sua essentia includeret: ideoque non differret ab una parte altera. Et tunc summi confirmatio argumendi. Quia que sic se habet ut que quid prius est pars unius est pars alterius, et e converso, sunt idem prius realiter: sed partes unite et totum ita se habent, ut quicquid est pars partium unitarum est pars totum, et e converso: sunt omnino idem. Quarto principaliter arguitur: quod reuera si entitas illa realiter distingueretur a partibus simul sumptis, deus posset entitatem separare a partibus unitis: quod tamen contradictionem implicat. Enimvero responsio istorum, vel non posse unum separari ab alio eo quod entitas illa necessario consequitur ad unionem partium, et per prius partes unite non possunt esse sine illa: et rursum entitatem illam necessario dependere a partibus simul sumptis, et per prius non posse esse sine illis manifeste petit incipiunt. Propterea namque implicat contradictionem unum esse sine alio: quod certe non realiter distinguuntur. Nec est instantia de relationibus: nam idem probato credendum est de propria passione et relatione: nam si distinguatur a subiecto, possunt separari. Et tunc si deus posset separare illam

entitatem a partibus unitis, sequeretur quod si illud totum esset ferrum poteris unius libere, separata illa entitate separaretur pondus unius libere, et nihilo partes remanentes eius de essentia ponderis. De partibus autem integralibus, quod non distinguuntur a toto, est adhuc arguendum, quod non videtur proprie rea solam quod gutta maris separet a mare, quam iterum mari in fundas, aliquam entitatem corruptam esse et postea aliam de nouo genitam: sed est perfectio idem mare. Alia multa id genus argumeta possemus huc acerere: hec tamen sint satis. Secunda conclusio est hec. Ista predicatio materia et forma sunt homo et generaliter partes sunt totum aut totum est sue partes non sunt adeo proprie, ac si dicas materia et forma componunt totum totum resultat ex suis partibus et similes. Hanc conclusionem asserit S. Thomas locis citatis. sententia. et. i. p. q. 77. Et ratio huius est, quod hec propositio partes unite sunt totum non explicat compositionem quam faciunt totum: nam ut ait Aristoteles 2. huius. tex. 31. partes omnes se habent ut subiectum et materia respectu totius, et totum, ut forma respectu partium. Ad non solum est verum de partibus integralibus: sed quodammodo et de partibus essentialibus: nam licet forma sit forma respectu materie, tamen respectu nature totum habet se ambo sicut materia et quod respectu, et totum se habet ut forma existens in illis. Sicuti domus est una forma existens in suis partibus. Quia de causa. 4. huius. tex. 23. dixit totum esse in partibus. Quia licet partes et totum sint realiter idem, propter modum tamen significandi terminorum. scilicet pars et totum que dicunt quodammodo causam et effectum, significantius dicitur totum componitur ex partibus quam totum est sue partes.

2. Conclusio.

Ad primam ergo auctoritatem Aristoteles. Ad Aristoteles.

iam in expositione textus respondimus quod Aristoteles non intendit illic partes simul sumptas distinguere a toto: sed solum loquitur de partibus diuisiue. scilicet quod pars quecumque est unum cum toto. Et contra hoc facit arguendum quod si una medietas esset eadem toti, et alia eadem et toti, inter se essent idem. Nam collectivae nulla esset apparatus quod si ambe simul sumptae essent totum, una esset altera. Sed neque prima pars valet, quod neutra pars est idem toti in hoc sensu quod pars sit totum: sed in hoc, quod pars non est actu separata et per prius nec habet unitatem distinctam a toto. Secunda auctoritas. 5. meta. potius est pro nobis: ait. n. quod sex non sunt bis tria, sed semel sex. Quia colligitur quod sex unitates sunt numerus senarius. Ad auctoritatem tamen hanc, licet aliter quod ne. 2. de quantitate cum. S. Thomas respondimus, dicendum tamen est nunc facilius, quod de numeris possumus loqui aut materialiter, in quantum sunt unitates quedam. Et isto modo Aristoteles non negasset quod tria et tria sunt sex. Alio modo formaliter in quantum quilibet numerus constituit suam speciem, cuius perfectio in indiuisibili consistit, sicut species animalium. Quia sicut species equi quantumcumque multiplicetur non potest adquare speciem elephantis, ita species ternarii quantumcumque multiplicetur nunquam est species senarii. Et hoc est quod ait/bis tria non sunt sex. Tertia autem auctoritas. 7. meta. non bis verius quam alteri opinioni fauet. Non enim simpliciter dicitur quod syllaba non est elementa. i. litere: sed quod non est elementa sicuti cumulus. Nam cumulus nihil aliud ponit quam lapides simul loco: syllaba vero non dicitur literas quomodo cumque dispositas: sed iunctas et compositas secundum certum ordinem. ut/mus/non dicitur solum illas tres literas: sed compositionem et preterea ordinem. Si enim loco dimoucantur, nulla restat syllaba: et si transponantur, faciunt/sum. Non quod ordo ille sit aliquod accidens distinctum. Et quando ita esset, tamen nomen/ syllaba/ non supponeret pro aggregato ex literis et accidentibus, ut aliqui falso profitentur: sed pro literis connotando illum ordinem. Et idem pro his ait lib. 8. tex. 15. videlicet quod totum non est sola coaceruatio partium, sed aliquid preter partes. scilicet partes que per informationem faciunt unum. Ad aliud quarto huius, iam responsum est quod partes dicuntur

tur esse in toto et totū in partibus: nō q̄ distinguant: quia potius ex professo subiungit q̄ totū nō est preter partes: sed intēdit q̄ totū hēt se vt forma respectu partū, partes vero vt materia. ¶ Ad auctoritates. S. thome iam responsum est q̄ nō negat veritatē illarū propositionū/ totū est partes/ sed solā proprietatē. Et q̄n ait q̄ in Lhristo iesu nō fuit solū corpus et aīa, sed vterius forma totius que est humanitas resultās ex cōiunctōe vtriusq̄, loquit̄ aduersus illos hereticos qui dicebāt Lhristū corpus et animā seorsum assumpsisse, non tñ ita q̄ anima informasset corpus. Et ideo ait scdm fidē q̄ nō solū partes assumptatē, sed partes cōiunctas facientes humanitatem: sicuti est in nobis. ¶ Ad secundū principale concedit q̄ esse prius natura est in toto q̄ in partibus: attamē inde uō sequit̄ totū distingui a suis partibus: sed solū q̄ ex vnione partū primū resultat vt res cōposita sit. Nā materia non hēt esse nisi per formā, et forma que educitur de potētia materie, nō producit̄ nisi per p̄ductionē nē totius. Non. n. producit̄ forma ignis, nisi q̄ producit̄ ignis, vt in subsequētibus patebit. ¶ Et eodē mō respōdetur ad confirmationē q̄ lz accidentia sint in toto cōposito, nō sequit̄ q̄ totū distinguit̄ a suis partibus: sed p̄opterea accidentia sunt in toto cōposito, quia esse accidentale presupponit esse essentialē a quo dependet: et q̄ materia hēt esse essentialē per formā, et accidentale, per accidentia, prius natura materia habet esse per formā substantialē, q̄ recipiat accidentia. Et ita seipse exponit illic. S. Thomas. ¶ Ad tertiū principale, q̄d est Scoti respōdetur q̄ dīa inter totū perse (qualis est homo) et totū per accidēs (qualis est aceruus) non est q̄ aceruus sit sue partes, hō vero, non: sed q̄ hōet q̄d cūq̄ ens perse non dicit solas partes, nec quomōcūq̄ vnitas, sed dicit talē vnionē forme substantialis ad materiam, que nō est ens in actu nisi per formā. Quare aggregatū ex subiecto et accidenti eo nō est perse vnū, q̄ accidentēs aduenitenti in actu. Et hanc dīam docet Aristot. s. meta. tex. 15. ¶ Ad primā confirmationē concedit tertiū gñonis esse totū resultās ex partibus, puta substantiā in recta linea predicamētali, negat tñ inde sequi totū distingui a suis partibus. Et ad argm̄. Iste partes causant et cōponūt aliquid: et non seipsas: ergo aliud q̄d ab illis distinguit̄. ¶ Rñdetur imp̄mis q̄ possemus negare minorē: dicētes. q̄ mutuo se causant: nā forma dat esse actu materie: et materia sustinet formā tanq̄ subiectū: q̄d est mutuo se causare. Solutio tñ nō est ad intentionē argumētī: quippe q̄d p̄bat partes efficere vnū cōpositū. Et id quidā ex nominalibus distingūt maiorē. s. q̄ partes cōponant aliquid/ cōcedentes q̄ diuisiue, quelz pars cōponit: sed tñ collectivē ambe simul nō cōponūt aliquid: s̄ sunt ipsunnet cōpositū. Attamē p̄fecto si quelibet pars cōponit, ambe simul sunt cōponēs et cōponēs, et per p̄ns cōplexiue sunt cōponēs: atq̄ a deo cōponūt. ¶ Possēt aliquis forte negare minorē. Nā partes vident̄ causare et efficere seipsas: q̄ nihil efficiūt nisi per vnionē et tñ ipse vnium. Solutio veronō esset vera: nam cōponere et efficere accipit̄ in hoc sensu, q̄ generāt: et manifestū est q̄ nō generāt se: lz vnianf. Relatiuū nāq̄ illō denotat q̄ quelz pars gñat̄ siue a se siue ab alia: et manifestū est q̄ in resurrectione in die iudicij, nec aīa nec materia gñabit: sed totus hō. Quare non sequit̄ vnium ad inuicē: q̄ generant̄. Et id aliter rñdetur negādo simpliciter p̄nam. s. non causant seipsas: ergo aliud: sed solū se quitur q̄ causant et cōponunt totū q̄d ipse sunt: quippe q̄d ex earū coniunctione resultat. Nā terminū illius generationis nihil aliud est q̄ ex cōiunctione illarū fiat vnū totū, q̄d antea nō erat. ¶ Ad secundā confirmationem eodē mō negatur q̄ nō detur aliquid per se genitū. Nā hō est aliquid per se genitū: cū nec materia nec forma sint genite. Et idē est per se subiectū passionū. Q̄d quidē est vnū tertiū ens distinctū a singulis partibus,

Ad. s. th.

Ad. 2. p̄n.

Acciden.
in toto cō
possi.

Ad Sco.

Ad p̄mas
confr.

ad. 2. p̄fr.

non tñ ab omnibus simul. ¶ Ad quartū principale, in quoto multiplicant̄ p̄ncie dialectice, eodē fere pede claudicātes, rñdetur per ordinē. Primo negat̄ illa p̄na/ hoc ens corrūpitur: et hoc ens est vel fuit sue partes: q̄ partes corrūpuntur: nā arguit̄ in quatuor terminis. (Sane cū maior extremitas in p̄missis includit ens singulr et in cōclusionē plurali) sed p̄cludendū est/ ens q̄d est iste partes corrūpitur. Q̄d si arguas in duobus hominibus qui simul corrūpantur. Iste hoies corrūpuntur: et isti sunt vel fuerūt sue partes: q̄ partes corrūpunt̄/ tunc variat̄ appellatio, seu relatio partis ad partē copulatoz que includuntur in numero plurali. S. S. n. maioris est q̄ petrus et paulus sunt hoc ens q̄d corrūpitur et hoc ens q̄d corrūpitur. Et ideo idē copulatū est concludendū in cōclusionē. s. iste partes sunt vel fuerūt hoc ens q̄d corrūpitur et hoc ens q̄d corrūpitur. Et eodē mō dicendū est in verbo/ gñatur/. ¶ Et pariter rñdetur ad argm̄ de Lhristo redēptore nostro: q̄d p̄fecto potius est p̄bis: nā vt illic insinuat Damascenus nullā rem Lhristū dimisit in triduo: sed mors facta fuit per solā separationē nē anime a corpore. Si autē humanitas esset res distincta a suis partibus, aliquā rem dimississet: contra celebrē illā regulā theologozū, q̄ Lhristus nihil eozū dimisit que semel assumpsit. Negatur q̄ illa p̄na/ Lhristus hāc humanitatem dimisit: et hec humanitas est vel fuit iste partes: q̄ has partes dimisit: sed solū sequitur q̄ humanitatem que est vel fuit he partes dimisit. ¶ In p̄trariū aut arguit̄: q̄ nulla est appellatio realis, nisi q̄n duo termini cōnotatiui ponūtur a parte eiusdē extremi: et tñ nec lz/ hō/ est cōnotatiuū, nec ponit̄ a parte eiusdē extremi cū lz/ dimissit. P̄opt̄ hoc argm̄ Dialectici huius tēporis cōcederent, q̄ Lhristus dimisit humanitatem, non tamē humanitatem dimisit. At vero dialecticā semper vellem ad cōmunē modū loquendi accōmodare: et p̄fecto omniū auribus idē sonat siue humanitas p̄cedat siue sequatur. Q̄bidē postq̄ vere anima a corpore fuit separata, nō est negandū, quin humanitas vere desinit esse. Includit. n. lz/ desinit/ tanq̄ substantiū lz/ humanitas: et per p̄ns humanitatem Lhristus dimisit. Rñdetur: ergo q̄ illa regula solū est de terminis cōnotatiuis: sed tñ in terminis predicamētū substantie pōt esse appellatio predicati super p̄uariū significatū subiecti. Et humanitas formalr significat totū cōpositū: q̄d est dicere, partes in quantū sunt vnite. Hoc. n. Et mō peccat illa p̄na. P̄ater est generās: pater est essentia: q̄ essentia generat: sed inferendū est pater qui est essentia generat. Et eodē mō nō sequit̄ Lhristus in resurrectione humanitatem resumpsit, et humanitas est iste partes: q̄ istas partes resumpsit. ¶ Ad primā partē p̄firmatiōis negat̄ illa p̄na quippe que est in quatuor terminis. Iste partes erunt: et iste partes sunt petrus: ergo petrus erit. Nā verbū in antecedenti includit entia, et in p̄sequēti ens. Q̄d si arguas pluraliter de partibus petri et pauli qui simul moriuntur. Iste partes erūt: et iste partes sunt vel erūt petr⁹ et paul⁹: ergo petrus et paul⁹ erunt/ cōcedunt aliqui simpliciter p̄nam et p̄ns: quia petrus et paulus erunt entia. Sed p̄fecto longe melius est negare simpliciter consequentiā: quia lz/ erunt/ in antecedenti includit entia et in consequenti includit in cōmuni modo loquendi idē copulatū q̄d ponit̄ a parte subiecti. s. petr⁹ et paul⁹ erūt petr⁹ et paul⁹. Cōcludendū q̄ est petr⁹ et paul⁹ sunt vel erunt res que erūt. ¶ Ad alia que ibidē subiūciunt̄ sophismata in libris sūmula p̄ rñsum est. ¶ Ad aliud vero: lz simpliciter hac tēp̄tate p̄cedat q̄ duo sunt tria et sunt viginti et in finita, negādū est id tñ in rigore. Nā duo et tria dicunt̄ entia in actu: due autē medietates nō sunt simpliciter duo: q̄ cū nō sint separate, nō habēt duas vnitates. Sed cū addito sūt due partes aut duo in potētia. Et idē negat̄ q̄ duo et duo simpliciter sunt tria: s̄ duo in potētia, sunt tria in potētia. ¶ Ad aliud in rigore loquendo p̄cedendū esset forte q̄

Lh
hū
tem
sit.Ad
confr.

partes essentielles sunt ptes integrales: siquidē totū est sue partes essentielles et sue ptes integrales. Sed profecto satius est aures cōsulere, et negare illā. Nā sensus est, q pars essentialis est pars integralis: et alia essentialis est alia integralis. Quā istī termini includūt copulati: et id tales ppositiones in usu loquēdi denotāt cor respōdētīā partū copulati inclusi in predicato ad partes copulati inclusi in subiecto. Quā ex illis premisissis partes essentielles sunt petrus et paulus, et petrus et paulus sunt partes integrales: concludendū est q partes essentielles sunt res que sunt partes integrales, vt seruetur appellatio. Et eadē rōne negandū est q materie et forme petri et pauli sunt eiusdē spēi: nā sensus est q inter se sunt eiusdē spēi. Quā ex illis premisissis materie et forme sunt petrus et paulus: et petrus et paulus sunt eiusdē spēi: cōcludendū est q materie et forme sunt res que sunt eiusdē spēi. Et oēs iste consequētie sunt formales: quia ly/res/ ponitur solū ad seruandam appellationē. Sequitur in tex. Caput quartū. Ut autē physici rē.

¶ **Text. xxxvj.** Manifestū est igitur &c.

Questio quarta.

Utrū entia naturalia tā ad maximū q̄ ad minimum terminētur.

In illud verbum textus trigesimi tertij, q̄ ex nihilo nihil fit/mouenda fuisset hic questio, nisi q̄ inferi super textū. 78. vbi Arist. sensum horū verborū distinguit aptius disputabit nemp̄. q. 7 vtrū forma educat de potentia materie. De illo vero, q̄ infinitū nō est cognoscibile/abunde dictū est in expositione textus. 33. Est ergo quarta questio circa textū. 36. vtrū entia naturalia ad maximū terminētur, et ad minimum. Ad cui⁹ partē negatiuā argr̄. Primo auctoritate Arist. 2. de aia tex. 41. vbi ait q̄ ignis in infinitū cresceret, si cōbustibilia in infinitū applicarent. Et ratione id cōfirmat. Ignis quantumcūq̄ sit, est actiuus: immo quāto maior, magis actiuus: ergo igne quocūq̄ dato quantumcūq̄ magno, si applicaret stupa, illā cōbureret, sibiq̄ vniret: et per p̄ns non dabitur maximus. Et secundo arguit. Si res terminarent ad maximū aut minimum, maxime id esset rōne quantitatis: sed quantitas de se nullā certā extensionē determinat: ex ratione est sua nihil aliud habet, q̄ facere partes extra partes in quacūq̄ quantitate. Et tertio est cōmune argumentū: quia si daretur maximus hō et poneretur in loco humido aut si illi quis pugno maxillas percuteret, vñ necesse esset ipsū tumescere, sequerēt q̄ desineret esse p̄ vltimū sui esse: q̄ est cōtra Arist. 8. huius tex. 69. Et p̄ vltimū habet sequela. Tumor fit per motū: et mot⁹ incipere nō pot̄ nisi per vltimū nō esse vt in lib. 3. videbimus. Datur ergo illud instās. Tunc bene sequit̄, nunc nō tumescit, et immediate post hoc tumescet: ergo nunc est homo, et non immediate post hoc erit hō (alias daretur hō maior maximo) et per p̄ns desinit esse per vltimum sui esse. Quarto itidē arguitur de minimo. Quocūq̄ ligno quantumcūq̄ minimo dato, quocūq̄ pars est lignum eiusdē nature cū toto, ergo potest esse per se sicut totū. Et confirmatur sicut superius: q̄ quātitas de se nullā determinat extensionē quo ad paruitatē: quia quacūq̄ data pot̄ esse minor. Quinto tandē arguitur: quia etiā dato minimo homine sequeretur pariter q̄ desineret esse per vltimū sui esse. Nā dato illo minimo, si applicetur aliquid diuisiū aut condensatiū, cū diuisio et condensatio sit motus, debet condensatio incipere per vltimū non esse: et illud erit vltimū esse illius minimi. Nā si nunc nō condensatur, nunc est minimum: et si immediate post hoc cōdensabitur, non erit minimum. In contrariū est auctoritas Arist. in hoc tex. 36. vbi

ait impossibile esse carnē, aut os, aut aliquid aliud quā tūcūq̄ esse magnitudine aut in maius aut in minus. Quod repetit in textu. 38. dicēs, q̄ ex minima carne nullū segregabitur corpus: alias erit minor minima.

Questio hec precipua est in hoc primo libro. Et preter q̄ infra suos ipsa physicos limites longa est, recentiores cumulatīs sophismatibus longissimā eam fecere. Unde in multas questiones diuidunt. Aliā questionē de maximo et minimo, aliam de minimo naturali faciētes. Est verū tamen vnica: et rōnes vtriq̄ mēbro de maximo et minimo fere sunt cōmunes. Vbi d q̄ vnica facimus questionē. Quā tamen, quia non pot̄ non esse longiuscula, in tres distribuimus articulos. In primo exponimus terminos, cōmuniq̄ iacimus fundamenta: in secundo disputamus de maximo: atq̄ in tertio tadē de minimo. Duplicē ergo sensum habet que stio hec. Primus est de re: secundus, de mō. i. prim⁹ est an entia naturalia determinentur versus vtrūq̄ extremū. Itaq̄ forma canis non possit tantā informare materiā, quantum forma equi, nec tā minimā, quā tā forma formice. Alius sensus est vtrū esto non possit canis sub quacūq̄ esse quātitate: terminetur tū intrinsicē per maximum q̄ sic, et per minimum q̄ sic: an extrinsecē per minimum quod non, et maximum quod nō. Sunt ergo primū interpretandi quatuor hi termini. Maximū quod sic, est ille terminus quantitatis, sub qua forma naturalis esse pot̄, et sub nulla maiori. Minimum q̄ non, est ille terminus quantitatis sub qua forma naturalis esse nō potest, et sub quacūq̄ minori (que non sit minor termino paruitatis) esse pot̄. Et isti sunt termini magnitudinis: primus quidē intrinsicē: secundus vero extrinsecus. Minimum q̄ sic, est terminus quātitatis sub qua forma naturalis esse potest, et sub nulla minori. Maximum q̄ non, est terminus quātitatis sub qua forma naturalis esse nō potest, et sub quacūq̄ maiori (que non sit maior termino magnitudinis) esse pot̄. Quod dicimus de termino quantitatis quo ad esse forme substantialis, proportionabiliter applicari potest ad potentā, et ad motū, et ad res alias, que terminātur per maximum et minimum. Et maxima distantia ad quē terminatur visus, est illa ad quā potest videre, et vltra illā non potest: et minima que non, est illa ad quā non potest et ad quālibet minorē potest. Et maximum pondus quod potentia potest portare, est illud quod pot̄, et nullus maior potest. Et minima frigiditas quā calor vt. 4. non potest vincere, est illa quā non pot̄ (puta frigiditas vt. 4.) et quālibet minorē pot̄. Et proportionabil in reliquis. Et secūdo notandū q̄ in quacūq̄ materia ex duabus substratis inferat alter disiectiue istoz p̄for, hoc mō. Est alij materia quā forma hōis pot̄ informare, et alij quā p̄ eius magnitudine nō pot̄: datur maxima quā pot̄ vltimū ma quā nō pot̄. Itē est aliqua materia quā talis forma pot̄ informare, et aliqua quā p̄ eius paruitatē nō pot̄: ergo dat minima quā pot̄, vel maxima quā non pot̄. Et suo cuiusq̄ mō in reliquis. His suppositis q̄stio, preter sensus supra signatos, adhuc pot̄ intelligi triplici sensu. Primus de facto: vtrū inter entia que mō sunt sit dabile corp⁹ maximū, vel simplr, ita q̄ nullū aliū cuiuscūq̄ spēi sit maius, aut in ppria spē, itaq̄ nullū eiusdē spēi sit mai⁹. Et p̄portionabil de minimo. Secundus sensus est de possibili supranaturali, vtrū def ali quod corpus ita magnū vt deus supranaturali nō possit facere maius, aut simplr, aut in sua spē: aut ita parū, vt nō possit facere minus. Tertius deniq̄ sens⁹ est de possibili naturali: et sol⁹ iste est ad p̄positū: tametsi de priorib⁹ duob⁹ singula vba adnotam⁹. In primo sensu nō est dubium quin suprema celestiu sphaera sit in re veritate maxima: non solum negatiue, vt nullū sit maius corpus: sed positue, vt sit quocūq̄ alio maius. Immo eadē sphaera est omnū maximum corp⁹: que

Duplex sensus.

Maximū Minimum

Sēs tres q̄stionis.

quod dicitur
aliud maius

naturaliter esse possunt: non tñ eorū maximū que deus
supra natur. aliter pōt facere. ¶ At vero in singulis rez
speciebus necessariū est dare maximū qđ sic negatiue.
Aut enim inter hoies qui mō sunt est vnus hōio alios
quantitate excellens: et tñc erit maximus positieue: aut
sunt aliqui equalēs, alios vero oēs excedentes: et tunc
quilibet eorū est maximus negatiue. ¶ De minimo vero
manifestū ēt est aliquod esse mō minimū oium rez, que
sunt in mundo. Mondū tamen compertū est quod nam
sit illud: nisi dicas illud esse minimū acarū. In singulis
autē speciebus est minimum quod est perse subsistens in
illa specie: aut positieue, aut saltē negatiue: vt dictū est
de maximo. ¶ Sed de partibus que sunt entia tantū in
potentia neq; est dabilis maxima, neq; minima: vt patet
diuidenti continuū per partes proportionales. Et
enim versus illud extremū quo tēdit diuisio non est dabi-
lis minima: et versus aliud nō est dabilis maxima: nā
tres quarte est maior pars q̄ medietas: et tres quarte
cū vna octaua est maior. Et ita cōsequēter. ¶ Propor-
tionabiliter loquendū est de quantitate discreta. Nume-
rus. n. rerū que actu sunt in mundo separate est maxi-
mus de facto numerus, et finitus: sicuti binarius dua-
rum rerū est minimus. Hoc adnotauerim si mō possem
persuadere philosophis huius etatis, ne de partib⁹ lo-
quantur ac si essent entia separata. Aiunt. n. q̄ nullus
est maximus numerus citra infinitū: eo q̄ partes conti-
nui sunt infinitus numerus. Quod tñ expresse Aristo.
negat. 3. huius tex. 68. et. 69. vbi expresse ait, q̄ numer⁹
non est infinitus, nisi in potētia: q̄ numerus sit p actua-
lem diuisionē continui in plures vnitates: et ideo quos-
cūq; dato pōt dari maior: sed quia continuū non potest
esse diuisum in omnē suā partē, sit vt nec numerus pos-
sit esse infinitus. Quā continuū nec est plura simplr, nec
est numerus: sed oēs partes sunt vnū, vt frequētissime
repetit Aristo. Et eadē rōne nulla pars ipsius cōtinui
est maior: aut longior q̄ ipsummet continuū. Singunt
enim in pedali lineā giratiuā cuius prima pars circuat
primā partē proportionale: secūda vero secundā: et ita
consequēter. Et hanc dicunt esse infinite longā. Quod
profecto falsissimū est, cū non sit actu sepata: immo nec
forte est separabilis, vt videbimus lib. 3. questione de in-
finito. Quare nulla pars pedalis est longior q̄ pedale.
Hec illa prima pars lineę giratiue est longior, q̄ semi-
pedale: q̄ non vltra extēditur secundū lōgitudinē. Et
non solū Aristo. sed quicūq; sapiens ita loqueretur. Fa-
teor tñ q̄ si filiū separatū circueret illo mō primā medie-
tatē pedalis esset tā longū q̄ faceret circulū: sed nō pos-
set illomō circuire oēs partes proportionales. ¶ Hinc
sequitur cōtra quosdā in hoc loco, q̄ in rei veritate est
nūc maxima velocitas mot⁹, vt patet de velocitate pri-
mi mobilis. Megant tñ hoc quidā hac ratione: quia cū
primū mobile moueat super polos, quanto partes sunt
propinquoiores polo, tanto minorē circulum describūt
(vt in sphaera materiali quisq; pōt videre) et cū nulla sit
pars propinqua polo qua nō sit alia propinquoior: si di-
uidatur orbis per partes proportionales versus polū
et per cōsequēs illa minorē circulum describat, dicūt q̄
versus polos non datur tardissimus motus: sed quocū-
q; dato adhuc est alius tardior. Et eadē ratione cū non
sit dabilis pars ita propinqua equinotiali qua non sit
alia propinquoior: si diuidatur orbis versus equinotia-
le et per pñs maiorē circulū describat, inferunt q̄ vers⁹
equinotiale nō datur velocissimus motus: sed quocūq;
dato alius est velocior. Eodē mō si diuideretur orbis se-
cundū grosiciē, tñc versus conuexū non datur velocissi-
mus motus, q̄ quacūq; parte data adhuc est alia ppin-
quoior, que facit maiorē circulū. ¶ Hec tñ profecto nō
sunt philosophica: nā signare possumus punctū in super-
ficie conuexa primi mobilis in linea equinotiali, quod
quidē faciet maximū circulū: et per conseques ille est ye-

Non est
max. nec
mini.

Numero
maxim⁹.

Linea gi-
ratiua.

locissimus motus totius orbis. Et hoc siue dētur lineę
et superficies indiuisibiles siue nō: q̄ sic ptes nō sūt actu
distincte a toto, sed efficiūt vnū cū toto, ita nec motus
ptiū est ali⁹ a motu totū. Et iō totū primū mobile mo-
uet tā, veloci⁹, q̄ illud pūctū ad imaginationē signatū.
Unde in primo mobili nec datur motus tardior: nec ve-
locior: nisi in potētia: quia. s. per potētiā supra natura-
lē possunt actu diuidille partes. Sz de his satis. De se-
cundo sensu questionis an datur aliquod ita maximum
quod deus supernaturalr nō possit facere maius sermo
nē facturi sumus articulo sequenti, postq̄ viderimus
quid sit de potentia naturali.

¶ In secundo igitur articulo videndū
est an entia naturalia terminent ad maximū, ita vt nō
possint esse naturalr sub maiorē quantitate. Et vt dixi-
mus in principio duplex est sensus: primus de re, an hō
.v. g. nō possit esse quantacūq; quātitate maximus nec
quantacūq; minimus: et secundus de mō, vtrū termine-
tur intrinsicē per maximū q̄ sicut minimū q̄ sic, an po-
tius extrinsicē. Unde ad ambos sensus respōdem⁹ sex
pclusionibus tā de potentia naturali, q̄ de supernatu-
rali. ¶ Et vt certa ab incertis discernamus, prima con-
clusio est. In omnib⁹ viuētibus, tā in animalibus q̄ in
plātis, est dabilis certus terminus augmēti et decemē-
ti, siue intrinsicē terminē siue extrinsicē: ita vt nec pos-
sit esse hō aut equus aut planta, ita magn⁹ sicut mons,
nec ita paruus sicut formica. Hanc cōclusionē expresse
asserit Aristo. hic tex. 36. et. 38. et presertim. 2. de anima
tex. 41. vbi ait q̄ oīz nā constantū tñs est et rō magni-
tudinis et augmēt. Quō vno consensu quotquot sunt
philosophi cōcedunt. Hec de hoc est p̄trouersia. Et pri-
mo id cōstat experientia: q̄ quō nunq; hactenus natura
fecit, argumētum bonū est in naturalib⁹, illud natura
nō posse: nunq; autē auditus est hō quantus est mons:
nisi qđ poete de Atlante fingūt. Rō tñ conclusionis in-
sequēti statim patebit. ¶ Secūda cōclusio. Viuētia termi-
nantur quo ad magnitudinē intrinsicē per maximū quod
sic: ita vt de tātus hō, quo maior p naturā esse nō pos-
sit. De hac cōclusionē cōtrouersum est inter phos: saltē
iuniores. Sunt. n. qui eā negāt pp̄ tertiū argumētum
principale, qđ supra fecimus: q̄ si daref maximus hō,
nō posset intumescere, quin dīneret esse per vltimū sui
esse. Et iō asserūt augmētū rez nō terminari intrinse-
ce p maximū, qđ sic: s; extrinsicē p minimū qđ nō. Sūt
itē qui illā cōcedentes probāt: q̄ possent oēs cause na-
turales tā bene aptari et cōcurrere ad pductionē vni⁹
hois, aut equi, aut ignis, vt optimū et maximū per na-
turā producerēt. Sed tñ prius q̄ a posteriori per incō-
uenientia, exanimāda est a priori veritas ex pprijs prin-
cipijs. Rō vero potissima cōclusionis est hec: quā docte
.S. tho. 1. p. q. 7. arti. 3. expressit. Forma quęcūq; natura-
lis determinat sibi certa accidētia, vt ignis tātā intē-
sio nē caloris et siccitatis et c. inter alia s; accidētia est quā-
titas et figura que fundat in quātitate: q̄ forma (.v. g.)
humana sic determinat alia accidentia, ita determinat
certā quātitatē materie quā aiare pōt: quā cū aiauerit
erit maximus hō. ¶ Sed dicet aliq; hoc solū pbare, q̄
nō poterit animare quā tācūq; quātitatē: nō tñ pbat q̄
terminet ad maximū qđ sic. Argf nihil⁹ ostēdēdo vim
argumēti. Forma quęcūq; intrinsicē terminat ad certā
perfectionē quā positieue in se hēt: itaq; forma eq̄ h; (.v.
.g. pfectionē vt q̄tuor inclusiue, et forma elephātis pfe-
ctionē vt. 5. et forma hois pfectionē vt. 6. Sūt. n. spēs si-
cuti numeri. Tūc sic forma eq̄ intrinsicē ppositiue inclu-
dit tātā pfectionē q̄ est maxima quā pōt hēre: q̄ intrinsicē
ēt determinat. v. g. calozē vt. 7. frigiditatē vt duo, et sic
de alijs accidētibus que sunt maxime eius dispōnes: et
go intrinsicē determinat tātā quātitatē, quā informare
pōt que intrinsicē terminet ad maximū et ad minimum.

Arti-
secūda

1. 2.

2.

2. 2.

4

3

Quare hoc etiā argumēto vtemur ad asserendū minū. Neq; ad vim rōnis huius quicq; refert quantitātē distingui a re quātā nec ne. Utroq; n. mō pcedendū est q; accidētalis dispō est requisita ad conseruationē forme substantialis. **S**ecūdo probat cōclusio specialit̄ in viuētib; Anima viuētis auget suppositū per nutritiōnē cōuertendo alimentū in substantiā aliti: sed hec virtus augmētatiua est finita, cū essentia ipsius forme sit finita: q; dabitur aliquis t̄us vltra quē nō poterit progredi in augmētatione. Et q; ille sit intrinsecus. s. maximus qui sic, iam probatū est: q; cetera accidētia que talis forma requirit illo mō terminat ad maximū: ergo et quātitas. Et cōfirmatur. Forma quecūq; viuētium determinat sibi certū tēpus durationis, vltra qd progredi non pōt. Alia. n. aialia sunt diuturniora q̄ alia, et alie arbores diuturniores alijs, nihilo oia habēt suā vite periodū: ergo pariter in augmēto est dabilis t̄us. Quod vel experiētia ipsa cōpētū est. Crescunt. n. vsq; ad certū tēpus, et tunc cessant augeri. Et tandē confirmatur auctoritate Arist. ponētis minimā carnē et eadē rōne maximā. Hanc de causa non enūciauimus has cōclusiones, vt a quibusdā enūciātur, sub his verbis. Omne totū eterogeneū. i. habēs partes alterius ratio nis q̄ totū, terminatur rē. nā q̄uis forsan omne viuēt, etiā plāta, sit eterogeneū (in plāta. n. sunt folia fructus et cortex rē.) tñ causa cur habent rationē et terminum augmēti, nō est q; sunt eterogenea, sed q; habēt formā vitālē. Et ideo vt formalis esset ratio, asseruimus conclusionem sub verbo quod eius causam insinuat. **T**ercia cōclusio. Quod dictū est de viuente, intelligē dum pariter est de eius partibus, et alijs accidētibus que ad conseruationē forme requiruntur. Immo nō solū in viuētib; sed etiā vniuersaliter in omnib; reb; naturalib; accidētis optime cōseruantia formā terminantur ad maximū et minimū naturaliter. Hanc cōclusionē prædicit Arist. hic in isto tex. 36. vbi facit argumētū, q; si partes nō terminantur in augmēto et decremēto puta caro / os caput / rē. (de his. n. ptib; vt in cōm. diximus loquitur Arist.) nec totū terminabitur. Unde ex opposito consequens sequitur, q; si totū terminetur, partes etiā et accidētia terminantur. Et ratio est eadē, quā iam mō faciebamus, q; vnaqueq; forma naturalis determinat sibi reliqua accidētia sine quibus naturaliter conseruari non pōt: nec enim esse pōt aqua tam rara: q; aer, nec aer est tam densus: q; aqua. Et pariter calor non pōt esse intensior q; ille qui est naturalis igni: nec frigiditas pōt esse intensior, q; illa que est naturalis aque. **Q**uarta conclusio. Elemēta et omnia alia mixta nō viuētia terminantur naturaliter ad maximū quod sic. Naturaliter in q̄. i. ordine rerum vniuersaliū seruato, puta orbū celestū et sub celestū elemētōrū. Probatur manifeste nā celestes orbis, cū sint in generabiles et in corruptibiles, non possunt per naturā ampliores et capaciores esse. Tunc sic. Concauū orbis lune est finitū: ergo intra illud non potest maior esse ignis q; quē orbis lune capiat. Eadē ratione probatur de aere: quia non pōt esse maior aer q; qui continetur sub orbe ignis existentis sub vitima cōdensatione qua esse potest: aer nāq; crescere non potest sursum, nisi ignis condensaretur: nec deorsum, si condensaretur aqua: et cū, vt pcedens conclusio asserbat, de veniendū sit ad sumā condensationē et ignis et aque, ita vt sub maiori talia elemēta esse non possent, non possent amplius aer crescere. Et eadem est ratio de mixtis. **Q**uinta conclusio. Igni ex sua natura non repugnet in infinitū crescere si infinita cōbustibilia ei applicentur: atq; a deo in hoc sensu nō terminatur eius augmētū, nec intrinsece per maximū quod sic, nec extrinsece per minimū quod non. Hanc conclusionem manifeste asserit Arist. loco citato in p̄m. o argumēto p̄ncipali.

Neq; earū vlla, que a doctoribus plurime dātur, satisfacit solutio. Dicere nāq; q; illa applicatio cōbustibilium non est possibilis naturaliter, nihil ad rem: iam. n. ad nos concessimus in cōclusionē quarta. Sed loqui mur conditionaliter, si signato igni, quē illi ponūt maximū, applicaretur stupa, an ignis augetur. **R**espōdent aliqui, asserentes maximū ignē, q; applicata stupa, non inflamaretur: non ex defectu particularis agētis: sed ratione vniuersalis nature. Quēadmodū autem aqua per foramina clepsydre attracto aere ascēdit, ne detur vacuū in clepsydra, natura vniuersaliū prouidēt. Alij dicunt q; bene inflamabitur tunc, sed non vniēt igni, ne def maioris maximo: alij vero q; bene quidē vniēt, sed tāta particula aliunde maximū ipsius ignis corripitur. Iste tñ solutiones voluntate magis q; rōne nituntur. Hā non disputamus supposito ordine vniuersali rerū: iam. n. asseruimus conclusionē quarta, q; suppositis locis et alijs dispositionibus naturalibus elemētōrū, datur maximus ignis, et maximus aer. Et tunc bene respōdetur q; si elemēta essent in summa densitate, intra concauū lune implicat posse ignē crescere sine corruptione. Sed solū disputamus de natura particulari ignis, si disputationis gratia poneret extra orbis celestes, et illic applicaretur stupa. Tunc autē probet dicere q; non inflamaretur, est dicere contra naturā ignis, qui quanto maior est, tanto magis est actiuus: est mirabile q; minor ignis posset illā stupā cōburere, et nō ille maximus. Et dicere q; non vniētur illi: nisi alia pars corripiretur, est contra cōmunē sensum humanū. Hā tūc ex tali vniōne nulla sequeret dissolutio aut eversio vniuersi. Unde potius profecto negare decies Aristotele, q; hanc solutionē possem mihi persuadere. Non. n. ppter auctoritatē Arist. aut cuiuscūq; asserentis maximū naturale, debemus concedere id quod multo plus repugnat modo concipiendi, q; rationes ponderēt naturales persuadentes maximū. **S**ed his pretermisissis probatur q; hec fuerit expressa mens Arist. **L**oco. n. citato. 2. de anima tex. 41. expresse voluit hanc cōstituerē differentia inter ignē et viuētia. q; viuētia habent terminū augmētū: ignis vero nō. Tractat. n. illic questionē, vtrū ignis sit tota causa augmētū in viuētib;, vt quidā philosophi opinabantur. Id Arist. falsum esse probat, ex eo, q; ignis nullū habet terminū augmētū, sed tandiu sine termino auget, q; diu cōbustibile applicetur: illa vero (inquit) que natura cōstat, terminū habent et rationē augmētū. Et eadē est illic sententia. **S**. Thome. **E**t ratione preterea confirmatur: quia ratio quare forma determinat sibi quantitātē, vt diximus in secunda cōclusionē, est, quoniam ens naturale augetur ex virtute forme conuerentis alimētū in substantiā aliti, nec potest seipsam augere nisi augendo totū: et quia virtus forme est finita, inde fit vt habeat terminū augmētū. Hec vero ratio non currit de igne: nam forma ignis non nutrit ab intrinseco ignem nutriendo singulas ptes, vt forma animalis, sed crescit applicata ab extrinseco noua materia per iuxta positionē, quam ignis cōburendo vnit sibi. Que proinde nō est propria augmētatio: sed impropria. Et ideo cum semper crescente ab extrinseco forma ignis crescat virtus actiua, nullus dat terminus aut virtutis aut augmētū. Certe re attente inspecta videt conclusio Arist. esse expressa, et secūdū rationē necessaria. Quod de igne dictum est, de aere et de aqua eadē ratione intelligi potest. Hec tñ an eadē sit rō de omnib; mixtis homo generis, vt puta de auro et de argento. Salmū nō vī ita certū: q; forme isto: ū sunt quodā mō vegetatiuē q; quertūt terrā in se. Sed tñ forsan idem est de istis, quia nec ulla est augmētatio proprie dicta vt partes intrinsece nutriantur, sicut in animali: sed fit per extrinsecā appositionē. **Q**uid si quis arguat q; Arist. in hoc tex. et 2. de aia tex. 41.

absolute ait q̄ oīum natura cōstantiū est t̄rus augmen-
ti. R̄ndet̄ primo, q̄. 2. de anima expresse per natura cō-
stantia intellexit viuentia, q̄siquidē ignē non p̄numerat̄
uit inter natura cōstantia, sed poti⁹ distinxit ab illis. Et
in hoc loco idē v̄ sentire: q̄ exēpluz nūq̄ posuit nisi in
carne et osse et reliquis partib⁹ animalū. ¶ Secundo
r̄ndetur q̄ q̄uis de oībus rebus naturalib⁹ v̄liter loq̄-
tur, intelligit t̄i supposito ordine vniuersi, vt in 4. con-
clusionē dictū est. ¶ Sed restat argm̄ in via. S. Thome:
qui v̄ statuere t̄rum augmētū in omnib⁹ etiā in anima-
tis: nepe qui prima. p. q. 7. arti. 3. negat in vniuersū ens
aliq̄ naturale posse esse infinitū: et t̄i ex ista cōclusionē
v̄ sequi q̄ def̄ ignis infinitus: siquidē eius augmētū nō
habet t̄rum. ¶ Caic. adducens illic auctoritatē Arist.
cōtra. S. tho. effingit nescio quam distinctionē, certe
(vt pace doctissimi auctoris dixerim) parū physica. Aut
nanq̄ maximū ignē dupl̄ intelligit: vno mō de igne p̄ se
vno: alio mō de igne per accidēs vno. Ignē p̄ se vnu ap-
pellat illū qui naturalit̄ nō est diuisibilis in duos ignes
per se existētes: sicut si minimū naturale ignis sit digi-
tale, ignis digitalis, et quicūq̄ maior: citra ignē duorū
digitorū, est ignis p̄ se vnu: quippeq̄ nō sit diuisibilis in
duos, alias daret̄ minor: minimo. Ignē vero duorū digi-
torū, et quēcūq̄ maiorē, appellat ignē per accidēs vnu:
q̄ pōt diuidi in duos. Tūc ait q̄ in igne per se vno dat̄
maximus: sed in igne per accidēs vno non datur maxi-
mus, nisi p̄ ordinē vniuersi. ¶ At vero significatio illa
de igne p̄ se vno ne habet fundamentū in physica, nec
p̄bilitatē. Certe tūc maxim⁹ p̄ se ignis naturalis nō
sufficeret calefacere manum: nec maxima aqua suffice-
ret extinguere sitim. Et p̄terea est implicatio in dictis.
Si n. digitalis ignis est p̄ se vnus, et quicūq̄ citra ignē
duorū digitorū, qui iam nō est p̄ se vnus, manifeste sequi-
tur q̄ nō est dabilis maximus p̄ se vnus: nā quocūq̄
dato maior: digitali adhuc est dabilis maior: citra bidi-
gitalem, vt p̄ si sedam digitalitatē diuidas p̄ ptes p̄o-
portionales. Id autē qd̄ scdo dicit v̄ q̄ in igne maiori
duob⁹ digitorū nō datur maximus, verū est, q̄ expresse
est nostra cōclusio: nisi q̄ nō deberet vocare vnu per acci-
dēs, postq̄ ignis quātuscūq̄ fuerit, est tā vere vnum
ens, q̄ est vnu aīal. ¶ Igit̄ quantū attinet ad. S. Tho.
conceditur q̄ non datur ignis nec aliquod ens natura-
le infinitū, non solū per natura, sed forte q̄ nec deus id
posset facere. Et hoc nos fatemur, vt li. 3. disputabim⁹:
q̄ quēcūq̄ ens naturale v̄dicat sibi aliquā figurā, et in-
finitū nullā pōt habere: et p̄ alias p̄cessus v̄gētes ra-
tiones. Attamē nullatenus sequit̄ si ignis non pōt esse
infinitus, q̄ def̄ subinde certus t̄rus eius augmētū: im-
mo dicimus q̄ quocūq̄ dato extra celū, adhuc augeb̄
si cōtinuo applicent̄ combuitibilia. Nichilo⁹ nunq̄ deue-
nietur ad tēpus quo sit infinitus. Quēadmodū lz post
hac tēpus esset perpetuū, nunq̄ t̄i posset perueniri ad
instans in quo fuisset t̄rāfactū infinitū. Et quēadmodū
per diuisionē cōtinui quocūq̄ numero dato dabitur
maior, sed nunq̄ dabitur numerus infinitus.

Scotus. ¶ De potentia vero absoluta dei. Sco-
tus lib. 3. d. 13. q. 1. opinat̄ posse dari summā qualitatem
finitā, ita vt nec deus possit eā amplius intēdere, quas
lē inquit esse gr̄am Christi cū quo Lactantius. 2. 2. q. 24.
arti. 7. et. 3. p. q. 7. arti. 11. videtur cōsentire. S3 cō-
tra Scotū possumus primo arguere ad hoīez. Itā in. 2.
.d. 2. q. 9. tenet expresse nostrā quintā conclusionē. I. q̄
ignis non hēt t̄rum augmētū: sed quocūq̄ dato pōt da-
ri maior: q̄ a fortiori supra naturaliter quocūq̄ data q̄li-
tate pōt deus facere maiorē. ¶ Et p̄terea, quicquid
sit de cōclusionē, certe rō eius nō solū nō p̄bat suū intē-
tū, sed poti⁹ p̄trariū. Arguit. n. sic. Detur qualitas. a.
alicuius intētionis, puta vt vnu: et querif̄ ascendēdo
detur status ad aliquā supremā, et habet p̄positū. Quō

si nō datur status, tunc quāto aliqua plus excedit hāc,
erit perfectior: et per p̄is illa que in infinitum excedit,
erit infinite intēsa: qd̄ est impossibile. Sed t̄i nos dicim⁹
q̄ ascendendo nō datur status: et cōcedim⁹ q̄ quāto plus
aliqua excedat hāc, tāto erit perfectior: sed t̄i nulla est
dabilis que in infinitū excedat hanc. Sicuti dato bina-
rio tunc per diuisionē cōtinui quāto aliquis numerus
magis excedit hūc, est maior: et nullus dabit̄ quin alius
adhuc magis excedat: nullus t̄i dabit̄ in infinitū exce-
dens. ¶ Et ergo sexta cōclusio. De potētia dei absolu-
ta nullū dabit̄ maximū ens, neq̄ in viuentibus, neq̄ in
nō viuentibus, neq̄ in accidētibus, neq̄ in substātijs, ne-
q̄ simpl̄, neq̄ in p̄ria sp̄: sed eius potētia solū termi-
nat̄ exclusiue ad infinitā creaturā. Itaq̄ infinitū nō po-
test facere, sed citra illud quocūq̄ dato pōt mai⁹. Neq̄
t̄i deū non posse infinitū producere, euenit ex eo q̄ eius
potētia sit terminata, quippe cuius est infinita poten-
tia. Sed q̄ infinitū non est factibile magis q̄ chimera.
Sed de hoc lib. 3. p̄robat̄ igit̄ cōclusio. P̄rimū de substā-
tijs inanimatis iam p̄batū est in quinta conclusionē q̄
nature illaz nō repugnat̄ augmentū quocūq̄: Sed diffi-
cultas esset de viuentibus vtrū deus posset facere vnum
hoīem aut equū aut arborē quantū est primum celū.
Et v̄ q̄ non: qm̄ deus nō pōt facere hoīem qui nō sit rō-
nalis et risibilis: q̄ hoc est de intrinseca rōne illius: sed
tā de intrinseca rōne est q̄ hēat certā quantitātē et or-
ganizationē: que non pōt esse in tāta quātitate celi. Et
p̄sertim v̄ q̄ nō pōt seruare hoīez sub quacūq̄ rarita-
tem sub raritate aeris nō posset esse animalis organi-
zatio. Idē nō obstātibus p̄ob̄ cōclusio. Quicquid de⁹
pōt facere cū causis secundis pōt facere se solo: sed cōser-
uat̄ res mediātib⁹ dispōnib⁹ accidentibus: q̄ sine illis
poterit se solo cōseruare: et p̄is pōt seruare hoīem et
equū sine debita quātitate. Et tūc quocūq̄ dato pōt fa-
cere maiorē: et in quacūq̄ quātitate pōt seruare formā
mēbroz. Immo pōt hoīem sine organizatione seruare:
nā organizatio nō est pars essentialis hoīs, sicut esse ani-
mal aut esse rōnale: sed est sicut accidēs illius. Et t̄i pōt
seruare hoīez sub figura circulari, et sub raritate aeris,
et sub calore ignis, et sub frigiditate aque. Hoc solum
nō pōt facere vt nō sit aīal rōnale: et per p̄is nec pōt au-
gere essentialē perfectionē hoīs: nā illa cōstitit̄ in indiui-
sibili, et iccirco si augeret, desineret esse hō. ¶ Quod si
quis arguat, q̄ ille hō existens extra suā naturalē dispo-
sitionē nō posset exercere operatiōes vitales: vt sub ra-
ritate aeris nō posset comedere: q̄ nō haberet duos dē-
tes nec haberet stomachū, nec pedes et c. ergo nō esset hō.
R̄ndetur p̄cesso antecedit̄. Saltim de illis operatiōi-
bus que indigēt̄ organis corporeis (posset nāq̄ intelli-
gere et velle) sed negat̄ p̄na: nā mō posset me deus suare
sine oculis et alijs sensibus: sine pedibus, sine maxil-
lis et c. ita vt nullā operationē exerceret: et nihilo⁹ essem
hō. In materia vero solida quātacūq̄ finita, posset hō
exercere aliquas operationes corporeas. ¶ Et ad rōne
in intētionē qualitātū nō est t̄rus de potētia dei absolu-
ta: lz quocūq̄ calore dato pōt adhuc intēdi sine t̄ro: dū
mō per miraculū deus rein cōseruet. Si intētio fiat per
additionē graduū, pōt deus semp nouū graduū p̄duce-
re et vnire, si vero per radicationē, proportionabiliter
arguatur: nā subm̄ recipere maius accidēs non arguit
nouā virtutē in illo. Quō si quis obijciat auctoritatē. S.
Thome. 3. p. q. 7. arti. 12. ad p̄mū argm̄, vbi ait q̄ gr̄a
Christi fuit summa qua nō potuit dari maior, lz fuerit
finita. R̄ndetur q̄ illa in ḡne gratie fuit infinita: nā per
illā Christus fuit acceptus ad quēcūq̄ gratiā cōferēdā
hoībus sine t̄ro, et si essent infiniti: sed in ḡne q̄litas, lz
fuit finita, fuit t̄i summa qua non potuit esse maior de
lege. Et rō ponit. S. Thomas exēplū in naturalibus: si
cut celo inquit nō pōt fieri additio. Non t̄i negasset de
potētia dei absoluta posse augeri in genere qualitatis.

res tota dicitur uiuere per motum quod si est q datur quidam magnitudo qua se firma possit efficere sua
 sicut
 illi aut terminatur per motum quod si est q datur quidam magnitudo qua se firma possit efficere sua
 t de hanc dispositionem et de hanc temperamentum
 minimum quod sic datur ad gnationem non in q datur quidam magnitudo qua se firma possit efficere sua

lit,
 im
 lus
 est
 nas
 rus
 luy
 ce
 lus
 p
 ne
 rmi
 po
 leg
 eius
 ten
 era.
 bta
 te q
 affi
 num
 elu.
 it ro
 sed
 toz
 i. Et
 rita
 anti
 l de
 ser
 illis
 ne r
 st fa
 ma
 are:
 : ani
 pot
 eris,
 lum
 it au
 diu
 od si
 ipso
 bras
 os de
 t ho.
 tion
 telli
 sua
 aru
 stem
 t ho
 rone
 solu
 : du
 t per
 uce
 liter
 guit
 e. S.
 gra
 verit
 i per
 red
 is, is
 de
 us: si
 et de
 atis.

¶ Nam de veritate questione. 29. arti. 3. ad tertium ait q pot
 tentia obedientie creature ad deum est talis capacitas,
 que non potest impleri: sed quicquid deus de illa faciat,
 adhuc est in potentia amplius recipiendi.
¶ **Ad primum igitur argumentum prin**
cipale cum sua confirmatione iam responsum est. Ad secun
 dum respondetur q frigus augmenti non conuenit rebus natura
 libus ratione quantitatibus, sed ratione forme naturalis. Unde
 .S. Tho. 1. p. q. 7. arti. 3. ait q corpus secundum q conside
 ratur mathematice abstracte a materia sensibili, non
 determinat sibi augmentum incrementi, aut decrementi, sed
 corpus naturale ratione forme que certa sibi vendicat quan
 titate. **¶** Tertium vero principale argumentum tantum
 momenti apud Paulum venetum (quod multi sunt ex illuoz
 bus sequuti) vt negare augmentum terminari in clusue
 per maximum quod sic: sed terminatur inquit per minimum
 quod non. Quod putat esse opinionem Commentatoris. Sed re
 uera Commentator et lib. 6. tex. 32. et in alijs frequenter
 locis et Themist. et Philopon. intrinsicce tenet termina
 ri et augmentum per maximum quod sic et decrementum p mi
 nimum quod sic. Alij satis se rursus credunt, dicentes, q tu
 mor et inflatio fieri nequit: nisi precedere aliqua altera
 tione, vt est calefactio, vel putrefactio, vel quid simile:
 et in tali alteratione datur minima dispositio que sufficit ad
 inflationem. Tunc autem q illud instans, in quo primo est
 illa qualitas, est vltimum non esse inflationis et primum non
 esse illius maximum hois. Et id non desinit per vltimum sui
 esse. **¶** Hanc vero solutionem plane intelligere non possunt:
 nam supposito q ille ho maximus solum corrumpatur ratio
 ne inflationis, cum nunc non sit inflatio, vt q adhuc sit ho:
 quoniam illa dispositio eodem debet corrumpere hoicem, quo causat
 inflationem: et per hanc: si virtute illius nunc non est infla
 tio et immediate post hoc erit inflatio, sit, vt nunc sit ho
 mo et immediate post hoc non erit ho: et per hanc desinit
 per vltimum esse. Et preterea quoniam tumor eleuatur p hoc
 q vespa mordet cutem, vt q illud primum instans contactus
 est vltimum non esse tumoris: et tunc illud non potest esse instans non
 esse hois: q tunc primo vespa fatigat: et p hanc erit vltimum in
 stans esse hois: quod pretendit argum. **¶** Alia ergo mihi vi
 deor elicere solutionem ex ratione ipsa conclusiois. Maxima
 .n. quod datur in viuētibus solum intelligit frigus ille quanti
 tatis ad quem terminatur augmentum in naturale. s. illud quod
 forma in sua naturali dispositione facit ex alimento. Itaque il
 le vocatur maximus quo non potest dari maior p naturalē
 nutritionem ab intrinseco. Huic vero non repugnat vt de
 tur maior per viam corruptionis. Volo dicere q maximus
 ho et maximus equus non subest maius periculum mor
 tis per viam inflationis q alius quilibet citra maximum: mi
 rabile .n. esset quod mortuo vespe, aut si buca aut veter ex
 tendere, statim periret. Sed veniente causa inflationis
 inflabilis quod ad usq infirmitas cum natura corrumpat. Et
 in illa infirmitate dabit minimum distemperamentum sub quo
 ho esse non potest: et illic erit primum non esse hois: sicut in
 alijs infirmitatibus. Ita vt sub illo distemperamento esse
 non potest ho, et sub quolibet minori distemperamento esse potest.
 Quod fit vt lz datur maximus ho quocumque forma hois in sua
 naturali dispositione potest facere, nihil in via corruptio
 nis non dabit nisi minima inflatio sub qua non potest esse.
¶ Et per hoc soluit aliud argum, quod alias esset molestissi
 mu aduersus tertiam conclusionem: vbi dictum est, q alie et
 qualitatie dispositiones terminantur ad maximum quod sic. Ar
 guitur .n. contra. Def. v. g. q calor sub quo potest conserua
 ri forma hois sit vt quatuor. Itaque debitum temperamen
 tum .v. g. sit caliditas et frigiditas vt tria, sed potest durare
 infirmo quoad usq calor intēdatur ad quatuor. Tunc sic.
 Calor vt. 4. est maximus calor sub quo ho potest esse: q ho
 desinit esse per vltimum sui esse: nam in illo tempore quo ca
 lor continetur intenditur dabit instans in quo primo calor
 est vt. 4. et immediate post illud erit maior: et per hanc in

illo instati erit homo, et non immediate post illud erit.
¶ Respondetur autem q tertia conclusio intelligitur hoc modo
 q ad introductionem forme datur minima dispositio que suf
 ficat: qua posita res incipit esse per primum sui esse. Illa
 tunc dispositio potest crescere quoad usq veniat ad optimam que
 est maxima. V. g. maxima dispositio hois est vt habeat calo
 rem .v. g. vt tria, humiditatem vt duo, et sic de alijs humo
 ribus. Est tunc latitudo: quod crescete, aut decrescete calo
 re adhuc ho potest viuere: lz infirmus: non tunc datur mini
 mum temperamentum sub quo potest conseruari: alias desine
 ret esse per vltimum sui esse: sed datur minimum distemperame
 tum sub quo non conseruat. Unde calor sub quo conserua
 tur non terminatur ad maximum quod sic, sed ad minimum quod
 non. Itaque crescete febris sub calore vt. 4. esse non potest, et
 sub quolibet minori (citra minimum) esse potest. Et id instans ca
 lor vt. 4. est primum non esse hois. Et pariter modo si moritur
 ho per defectum caloris, non dabit minimum sub quo potest
 conseruari, alias desineret esse ho per vltimum sui esse: lz
 datur maximus sub quo non conseruat vt si ille .v. g. sit ca
 lor vt duo, tunc instans quo est calor vt duo, est instans pri
 mum non esse hois. In aqua hoc fit manifestum. Minima .n.
 frigiditas, que requiritur ad generationem aque, est .v. g. frigiditas
 vt sex que crescit vsq ad octo que est maxima dispositio
 sitio aque. Sed quoniam calefit ab igne poterit conseruari sub
 eadem vt. 4. minori forsan q requirebat ad eius ge
 nerationem. Non tunc datur minima frigiditas sub qua po
 test conseruari, alias desineret aqua per vltimum sui esse:
 sed datur maxima sub qua non potest conseruari. Que si .v. g.
 sit vt tria, illud instans in quo est frigiditas vt tria est pri
 mum non esse aque. Hec oia nituntur illo fundamento Arist.
 quod videbimus 8. huius tex. 69. v. lz q res permanentes in
 cipiunt per primum sui esse, et desinunt per primum non esse.
¶ Iuxta hoc ipsum fundamentum intelligendum est aliud
 de maxima et minima densitate et raritate. Datur .n. mini
 ma densitas et minima raritas que requiritur .v. g. ad ge
 nerationem aque: ita vt sub minori generari non potest: illa ve
 ro sub qua aqua in naturalissima dispositione conseruat, termi
 natur ad maximam .i. ad optimam: lz tunc illa sub qua simpli
 ter potest conseruari non terminatur ad maximum, alias daretur
 vltimum instans esse aque. Si .n. aqua per continuam rarefa
 ctionem vertit in aerem, et raritas .v. g. vt vnus est maxima
 sub qua potest esse, illud instans in quo est rara vt vnus, esset
 vltimum instans illius: qz immediate post illud erit maior
 raritas. Sed dicendum est q raritas .v. g. vt vnus est mini
 ma sub qua non potest conseruari aqua, et minima sub qua
 generatur aer. Et sic saluat q illud instans transmutationis
 aque in aerem est primum instans non esse aque et primum esse
 aeris, vt docet Arist. 8. huius. Eodem modo si aqua per con
 densationem conuertatur in terram, danda est minima condensa
 tio sub qua non potest conseruari aqua: que est minima sub
 qua generatur terra. Unde sequitur q qui admittunt maxi
 mam densitatem sub qua conseruat aqua, et maximam rari
 tatem sub qua conseruat aer, non philosophantur a priori
 ex principijs et naturis rerum: sed solum a posteriori inferē
 do sophistica inconuenientia: que p libito et fingunt, et dis
 solunt. **¶** Ad si quis arguat. Sicut augmentum caloris
 in hoie, et augmentum densitatis in aqua, non terminatur
 intrinsicce per maximum quod sic, sed per minimum quod non ita
 terminatur augmentum quantitatis. Respondetur q augmen
 tum quidem quod fit a forma naturali per nutritionem, illud qui
 dem terminatur ad maximum: sed illud quod fit via corrup
 tionis per inflationem, tam dictum est non terminari,
 nisi per minimum quod non.

¶ **So. tuis. m.**
 est meum arg. si datur mi
 nima que ad que
 tionem qz
 ma iam ginenda
 sta br cu ipsa
 et sic. da dicitur
 qz a d con bua
 tionem
 not bene
 cu illi duo boz
 gradibus put
 cu minima ad
 densitate a hys
 p se hunc hunc
 mto ducti
 frigi
 Contra ad mpy
 duo illi qz m
 qz m pot cor
 qz ad aliquo f
 maxima
 desi. r. r. a.
 qz hunc hunc
 illa non est p
 m q qua hunc
 p hunc qz ad m
 troductionem
 Ar. tertii
 Scotus.

per minimū qđ sic (nā hoc non esset adeo improbable) sed negat simplr terminari qđ ad paruitatē, aut p̄ minimū qđ sic, aut per maximū qđ nō. Zit nāq; nullā esse quantitātē tan minimā ignis quin quecuq; eius pars possit perse subsistere: sed solū inquit in rebus anuatis posuit Arist. terminū augmenti & decrementi. 2. de anima. Opinio hec in hoc sensu est profecto singularis: nā siue per minimū qđ sic siue per maximū qđ non, nullus est qui neget res terminari quo ad paruitatē. **¶ Respō**

1. Cōclu.

detur ergo ad questionē quinq; cōclusionibus. **¶ Prima.** Substātie vniuersē tā viuētes et eterogenee, q̄ elemēta et alia mixta hōgenea, terminant naturāl̄ quo ad paruitatē. **¶ Cōclusio** imprimis de animatis a nullo, neq; ab ipso **¶ Secōdo** negatur: nā organizatio que requirit̄ in viuētib; etiā in plantis cōseruari nequit natura liter sub quacūq; quantitate: neq; n. hō nec equus nec olua tā parua esse pōt naturāl̄ vt granū sinapis. Sed qđ vera ē sit generāl̄ de omnibus, saltē apud Arist. non est dubiū: quippe qui in hoc tex. 38. expresse ait p̄tra Anaxagorā qđ ex minima carne nō est separabilis caro. **¶ Neq;** respōsio Scoti v̄ plene satisfaccere, dicētis, qđ ad intentionē philosophi fatis est qđ deueniat ad tā parua carnē, vt de illa non possit separari eōlis pars illis que separate sunt, cuius oppositū videbat̄ sequi ex opinione Anaxagore: nō tū inquit negasset Arist. quin a quacūq; carne sit separabilis aliqua portūcula semper minor & minor. **¶ Hō** in q̄ satisfaccit solutio: nā Arist. duas, inter alias, facit rōnes cōtra Anaxagorā. 2. in numero tex. 36. arguerat de partibus que separant̄ qđ non poterant semper esse minores et minores, quin daret̄ terminus paruitatis illarū, et per p̄ns si segregatio procedit in infinitū, dant̄ infinite partes equales in carne. **¶ Post** hea in tex. 38. arguit de illa re aqua sit separatio, qđ etiā terminabitur quo ad paruitatē, ita vt ex illa nihil esset p̄orsus separabile: ne posset p̄ferue dicere Anaxagoras, qđ saltē a quolib; sine termino pōt aliquid separari. **¶ Fateor** qđ Arist. nō fuit sollicitus de t̄ro paruitatis per minimū qđ sic, aut p̄ maximū qđ nō. **¶ Neq;** de ista differentia t̄rorū vsq; meminit. Sed tū expresse voluit qđ saltē terminarent̄ quo ad paruitatē. **¶ Et** 13. posuit exp̄pluz de carne et osse, idē intellexit de aqua de qua facit illic mentionē. **¶ Et** confirmat̄ rō autoritate Themistij & omnium exp̄positorū Arist. et p̄sertim Cōmentatoris hic et lib. 6. cōmento. 32. et. 69. et alibi sepe. **¶ Et** secūdo. **¶ Ex** perientia v̄ quodāms illud probari. **¶ Videmus** n. qđ per maximā contritionē aut contusionē res corrūpūnt̄: vt triticū in molēdino cū sit farina, forsan mutat spēm: qđ sub puluere nō cōseruat̄ triticū. **¶ Et** apud phar macopolas per nimā contusionē simplicū ad faciēda emplastra res corrūpūnt̄: qđ non possunt sub tā parua quātitate cōseruari. **¶ Tamēti** forsan hoc nō fiat sine aliqua alteratione. **¶ Secūda** cōclusio. **¶ Nihil** repugnat res terminari per minimū qđ sic saltē quo ad generationē, ita qđ detur minima quātitas que requirit̄ ad generationē ignis vt sub minori nō possit generari: & minima que requirit̄ ad generationē aque et sic de alijs. **¶ Cōclusio** est Cōmentatoris. 6. huius. cōm. 32. et lib. 7. cōm. 2. et alibi frequēter. **¶ Et** rōne probat̄. **¶ In** alijs dispositionibus datur minima que requirit̄ ad generationē. vt dictū est in articulo superiori, vt minima intensio frigiditatis que requirit̄ ad introductionē aque, minima dēstas rē. eo qđ res incipiūt esse per primū sui esse: et ideo illud instās, in quo est minima dispositio, est primū instans esse rei: ergo eadē rōne dabitur minima quātitas que requirit̄ ad generationē. **¶ Et** confir. sicut secūda cōclusio superioris articuli: qđ essentialis perfectio forme terminatur intrinsicē et posituē: qđ quātitas que requirit̄ ad generationē. **¶ Tertia** cōclusio. **¶ Nō** datur minima quātitas in corruptione rez que sit secūdū ordinē natura lē, sub qđ res pōt cōseruari. **¶ Prob̄** cōclusio ex dictis in

2. Cōclu.

superiori articulo. **¶ Quādo** aer per cōdensationē cōuertitur in aquā, non est dabilis maxima cōdensatio sub qđ pōt cōseruari, alias si cōtinua esset cōdensatio, illud instās in quo esset illa maxima cōdensatio, puta vt duo, esset vltimū esse aeris: ergo eadē p̄orsus rōne nō dabitur minima quātitas sub qua pōt cōseruari aer: nā cū per cōdensationē semper fiat minor aer, daretur eadē rōne vltimū instans esse aeris. **¶ Igitur** sicut datur minima cōdensatio sub qua nō pōt esse aer, ita datur minima quātitas sub qua nō pōt cōseruari. **¶ Semp.** n. obseruandū est qđ illud instans mediū transmutationis est primū instans esse rei que ḡnatur, et primū non esse rei que corrūpitur. **¶ Et** cōfirmatur cōclusio p̄sertim in viuētib; de quib; dictū est qđ nō datur minimū tēperamentū sub quo possunt cōseruari, alias desinerēt esse per vltimū sui esse: sed datur minimū dēstēperamentū sub quo nō cōseruant̄. **¶ Tunc** sic arguit. **¶ Cū** hō corrūpitur per diminutionē caloris, nō datur minimus calor sub quo cōseruat̄, sed maximus sub quo nō cōseruatur, vt desinat hō, non per vltimū esse, sed per primū non esse: ergo eadē rōne, si corrūpatur hō per extenuationē et cōsumptionē per maciē, non dabitur minima quātitas sub qua pōt cōseruari, sed maxima sub qua nō pōt cōseruari. **¶ Et** hec cōclusio, que ex proprijs principijs naturalib; a p̄ori p̄cedit, notāda est ad v̄soluēdū mille sophismata que sūt in materia de minimo. **¶ Non.** n. sequit̄ qđ si requiratur minima quātitas ad ḡtionē, detur et minima que sufficit ad cōseruationē. **¶ (In** quo multi falluntur): plus. n. exigitur ad generationē qđ ad cōseruationē. **¶ Et** hinc Arist. elicit illā regulā qđ res permanentes incipiunt per primū sui esse et desinūt per vltimū non esse. **¶ Ad** si quis in contrariū adducat autoritatē Arist. qui ait per viam separationis deueniendū esse ad minimā carnē a qua nihil est separabile. **¶ Nō** videtur qđ ipse nō cōcessit in corruptionibus naturalib; deueniendū esse ad minimū (vt statim amplius explicabim;): sed dixit qđ cū res terminentur quo ad paruitatē, si per impossibile daretur per illā separationē Anaxagore vt perueniret ad minimā, nihil ab illa poterit separari. **¶ Illi** tū non est illic cura neq; alicubi suorum operuz de hac dōria, siue per minimū qđ sic, siue per maximū qđ non res terminētur. **¶ Neq;** S. Tho. neq; antiqui exp̄ssam v̄q; memoriā fecerunt huius dōrie de minimo qđ sic aut maximo qđ nō: sed posterī illā inuenerūt. **¶ Et** id iudicandū est de illa secūdū dicta Arist. in alijs locis et scđm naturam rerū. **¶ Et** cū. 8. hui; generāl̄ dicat qđ res permanentes incipiūt esse per primū sui esse et desinūt per vltimū nō esse, hinc colligit̄ qđ datur minima quātitas in inceptione & maxima que nō, in dēstitione. **¶ Quarta** cōclusio. **¶ De** potentia dei absoluta res non terminatur quo ad paruitatem, nec homogēna nec eterogēna, nec per minimū qđ sic nec per maximū qđ non: sed deus pōt per miraculū cōseruare quacūq; rem sub quacūq; minima quantitate, & sub quacūq; minor: immo in puncto. **¶ Hoc** patet manifestissime de sacratissimo corpore Christi in sacramento altaris: qđ totū cū sua quantitate est sub qual; particula, et sub quolib; p̄cto hostie: et per p̄ns qđcuq; aliud animal, et a fortiori quacūq; aliā substātiā, pōt cōseruari sub quacūq; voluerit quantitate. **¶ Verū** est tū qđ cōseruādo hoīez sub quātitate grani sinapis, et maxime si cōseruaret in p̄cto, sicut sacramentū altaris, nō posset exercere optiones vitales. **¶ Ad** nō est presentis loci disputare. **¶ Quinta** cōclusio. **¶ In** accidētib; nō nō datur minimū nec qđ ad intensiōē, nec qđ ad extensiōē: 13. sint qui p̄trariū opinent̄. **¶ Prob̄.** **¶ Cū** igni applicat̄ lignū, incipit calefieri per motū: qđ sicuti motus localis incipit per vltimū non esse, ita et alteratio incipit per vltimū non esse. **¶ Itaq;** nūc nō est calor in igne, et immediatē post hoc erit calor. **¶ Tunc** vltimū. **¶ In** his que incipiūt per primū nō esse, non datur minimū quo ad inceptiōē,

3. Cōclu.

sed iam datur sus sionoz He tial nor lefa
 non
 C
 stat
 38
 ex
 nā
 a rabi
 nis
 tur
 tur
 munt
 na
 ma
 ma
 Fe
 S
 te
 pu
 tis
 pe
 ha
 uis
 uis
 ni
 pa
 du
 tit
 gu
 sib
 na
 lit
 in
 pl
 tu
 te
 si
 ai
 ru
 vi
 m
 ti
 e
 pl
 m
 C
 b
 u
 ce
 n
 ti
 p
 n
 e
 i
 d
 g
 t
 a
 C
 fi

diuisione, non sequitur q̄ desinat per vltimū sui esse: nā illud argumentū equo pede currit, si res terminetur p̄ maximū qd̄ non. Detur. n. q̄ maxima quātitas sub qua non pōt esse lignū sit digitalis. Tunc signato ligno digitali cū vna quarta, applicet̄ gladi⁹ diuidēs per mediū: sequitur q̄ desinat esse per vltimū sui esse: nā medietas illius non pōt separata manere, alias daret̄ minus maximo qd̄ non, qd̄ est idē in cōueniens, ac si detur min⁹ minimo. ¶ Negatur nihilō q̄ tunc desinat minimū per vltimū sui esse: qm̄ illud lignū habet aliquā grossitiē (quia linea indiuisibilis nō datur separata) et per p̄ns diuisio fiet in tēpore: atq; adeo primū nō esse diuisiois erit primū non esse minimū. ¶ Ad si super naturalr̄ diuidatur in instāti, tunc concedimus q̄ deus pōt non solū minimū, sed vniuersum finire per vltimū sui esse. Et eodē mō r̄ndetur de minimo, si admitteret̄. ¶ Sed si corruptio fiat per cōdensationē non ita facile r̄ndetur, nisi dicatur q̄ ante cōdensationē requirit̄ aliqua alteratio, puta frigiditas: et q̄ datur minima frigiditas que sufficit ad cōdensationē: et illud instās quo primo est illa frigiditas est primū non esse minimū. Sed re vera (vt diximus de maximo) supposito q̄ alteratio de se nō sufficeret corū pere, nisi rōne cōdensationis, v̄ q̄ cū cōdensatio incipiat per vltimū nō esse, et q̄ in illo instāti adhuc minimū non sit corruptū, et per p̄ns illud sit vltimū esse illi⁹. At si non admittat̄ minimū, sed maximū qd̄ non (quod .v. g. sit digitale) r̄ndetur q̄ nō dat̄ aqua perse, nisi maior q̄ digitalis: que quidē pōt cōdensari quoad usq; veniat ad digitalitatē: et illud erit primū instans non esse aque. Et in illa parua mozula pōt disponi ad nouā formā. ¶ Alia incōueniētia cōmunita sunt siue detur minimū siue maximū qd̄ non. R̄ndetur ergo q̄ si illa cōdensatione fiat ab agēte qd̄ possit inducere suā formam, inducet̄ illā: sin minus, resoluet̄ in materiā circumstantē, et si non posset tā cito disponere: q; ad diuisionē sequit̄ corruptio necessario ex natura rei. Quē admodum, si animal subito abscedit caput gladio, continuo subsequitur forma cadaueris: s; gladius nō possit disponere ad illā: qm̄ illa forma non introducitur ex intentione directa alicuius agentis (sicut ignis corrūpit aquā vt introducat suā formā) sed solū cōsequitur ad corruptionē alterius ne detur materia sine forma. Et proportionabiliter dicatur etiā si minimū diuidat̄ in vacuo. Si. n. illud minimū qd̄ diuiditur fuerit animal, subsequet̄ forma cadaueris. Sed si fuerit elementū aut lapis, tunc dicēdum q̄ aut subsequet̄ alia forma, natura vniuersi id prouidēte, aut non poterit naturaliter diuidi, natura vniuersi resistente, ne detur materia sine forma. Hāc dicere q̄ restabit materia sine forma, multo est maius incōueniens.

Contra secundā cōclusionem qua dictū est dari minimū in ḡione rei naturalis, arguit sic. Applicet̄. v. g. lignū igni et sit quātitas digitalis illa q̄ requirit̄ plene disposita in ligno, anteq̄ introducatur forma ignis, que debet incipere in ligno per primū sui esse. Et arguit sic. In illa digitalitate non erit forma ignis anteq̄ intētio caloris vt octo sit extēsa per totā (nā illa est minima que requirit̄ ad generationē ignis) sed, vt in quinta cōclusionē assertū est, non datur minima extensio accidētis: s; intensio vt octo caloris prius fuit in medietate illius digitalitatis q̄ in toto. R̄rursus cū intētio ne caloris vt octo nulla alia forma pōt esse, nisi forma ignis: s; existētē illa intēsiōne in medietate digitalitatis nō erat illa forma ligni, nec alia forma q̄ forma ignis: s; negerat̄ forma ignis ex defectu quātitatis: s; tūc fuit mā sine forma. ¶ Ad hoc p̄mo r̄ndet̄ q̄ vt plurimū ignis nō generat ignē in aliqua materia, nisi vniēdo eā sibi. ¶ Patet imprūnis de flāma que nutrit̄ fumo et aere. Non. n. cōuertit aērē in ignē, nisi vniēdo sibi. Idē patet de stuppa et ligno proiecto in ignē, vniēdo. n. materiā ligni si

biinflāmatillā. Sicuti virt⁹ nutritiua animalis nō p̄ns tēpore cōuertit cibū in substantiā aliti, s; vniat̄ substantie ipsius animalis. Et in tali casu non currit argumentū. Non. n. ignis expectat̄ disponere minimā materiā in qua introducatur formā: sed quacūq; data prius iam vniuit sibi minorē: et per p̄ns nō dat̄ minus minimo per se existens. ¶ Vel qd̄ frequētius vsu venit) simul equaliter disponit multas partes materie, quas simul inflāmat. Si vero passum sit distās aliquātulū ab igne, vt si stuppa ponat̄ pedaliter distās ab igne tunc vt currere argumentū: q; inflāmabit, nec tñ vnietur igni: vel si ferro calidissimo, vbi tñ formalr̄ nō est ignis, applicetur stuppa inflāmabitur: et tñ nō vnietur alteri igni qui nullus erat. Respondeatur nihilomin⁹ q̄ nec tūc poterit disponi medietas minimi priusq̄ alie partes: q; cū ignis agens sit extensus, et stuppa sit extēsa, necessariū est vt vel tota stuppa vel magna pars eius simul disponat̄. Et ita constat̄ experiētia q̄ simul totū inflāmatur. Lū. n. lignū nō vult ardere, si supponatur palee, simul inflāmantur. ¶ Profecto naturalr̄ vix posset dari ille casus quo minima materia prius disponit totū vel saltē nō disponit pars minor: minima anteq̄ disponat̄ maior minima. ¶ Quinimo sūt qui credāt formā hoīs non prius informare partē q̄ totā materiā. Ad non crediderim: sed poti⁹ cōsentio multis medicorū, q̄ cor prius viuūt in hoīe et vltimo morit̄. Et ideo lz̄ aīa sit indiuisibilis, successiue tñ aīat totum. Et ita v̄ experiētia cōpertū q̄ prius desinunt viuere pedes q̄ pectus. Sed de hoc alias. Hoc tñ sufficit hic q̄ pars que incipit viuere non est minima. ¶ Si autem semel daret̄ minimus ignis, forsā ibi posset fieri talis applicatio stupe vt disponeretur minima eius quantitas successiue. ¶ Utcūq; autē id fuerit, admittimus disputationis gratia q̄ minima quantitas posset successiue disponi. Et tunc r̄ndere forsā quispiā posset propter argumentū q̄ quocūq; instāti dato quo est forma ignis in passo, ante illud erat in minori parte, postq̄ ante illud intētio vt octo erat in minori. Hoc tñ nullatenus substineri pōt in physica: q; tunc ignis inciperet esse per vltimū esse contra doctrinā Aristo. s. huius. Et expresse contra Lōm. 6. hui⁹ cōm. 31. vbi ait q̄ primū in generatione est minimū naturale. Et contra manifestā rationē: nā forma ignis nō pōt incipere esse in passo nisi in illo instāti quo incipit esse intētio caloris vt. 8. que est vltima eius dispositio: et talis intētio manifestū est q̄ nō incipit per vltimū nō esse: sed per primū sui esse: q; cū talis intensio fiat per motū, quocūq; instāti dato in quo non est intētio vt. 8. adhuc restat aliqd̄ partibile intensionis p̄ducendū: et per p̄ns nō immediate post tale instās erit intētio vt octo. Lū ergo intētio vt. 8. incipiat esse in passo per primū suū esse, sit vt et forma ignis incipiat esse per idē primū suū esse. ¶ Vñ manifeste sequit̄ q̄ est dabilis certa quātitas materie in qua primo est: si nō maior, saltē minima. ¶ Unde tandē ad argumentū responderetur, q̄ q̄uis accidēs ex natura sue p̄ductionis nō determinet minimā intensionē aut extensionē: nihilō q; forma substantialis exigit certā extensionē, illa summa intensio que requiritur ad introductionē forme, nō prius est in parte illius minimi q̄ in toto: sed q̄ primū est in parte, per necessariā subsequentiā est extēsa per totū ad extēsiōne forme substantialis ignis in toto minimo.

CPost hec subsequitur argumentum aliud qd̄ Scotus format aduersus minimū. Sequeret̄ (inquit) ad positionē minimi q̄ daretur primū in motu. i. primū instans esse forme substantialis: p̄ns est falsum: ergo. ¶ Probat minorē: q; si daretur primū esse forme in minimo, tūc vel in eodē instāti produceret̄ alia minima subsequētia: et sic augmentatio ignis in passo nō fieret successiue: qd̄ est contra experiētiā. ¶ Vel p̄ducto primo

Applicatio.

minimo debet agēs expectare vt disponatur alia mate-
 ria eiusdē quantitatis vt producat scdm minimū: quo
 producto, adhuc deberet expectare vt disponatur ma-
 teria tertij minimi: vnde sequeret motū augmentatiōis
 nō posse esse continuū: sed necessario interrūpi per que-
 tē qd est falsum. vt. s. huius et. i. de generatione est vide-
 re. Ad primū argm̄ concedimus vt probatū est qd est
 necessariū dare primū in motu. i. primū instans esse for-
 me substāntialis in minimo: si tā subtilis esse pōt applica-
 tio vt disponat ante alias partes. Quāuis hoc non sit
 dare primū instans esse motus (qd expresse negat Aris-
 t. s. huius.) Enimvero generatio forme substāntialis non
 est motus. Sed negat tunc vtraq; pars distinctiue. i. aut
 qd in eodē instāti incipiāt esse alia minima subsequētia,
 aut qd agēs debeat expectare dispositionē alteri⁹ equa-
 lis materie, anteq; introducat formā in secundo mini-
 mo. Tametsi in hac scda pte fuerint multi decepti, etiā
 thomiste: cōcedētes augmentatiōē nō esse motū conti-
 nuū, sed fieri per minima vt infert Scotus. Et Cōmē-
 tator: fuit huius opinionis. s. huius. cōm. 23. et cōm. 44.
 Sed profecto nō obstatē eius et cuiuscūq; auctoritate,
 ille est in p̄sā intollerabilis error. Et probf manifeste:
 quia necessitas minimi solū est in inceptiōe forme, vt
 dicebamus: propterea qd res permanēs incipit esse per
 primū sui esse. Et ideo necesse est signare certā quantita-
 tē materie in qua primo sit. Sed tñ postea in augmē-
 tatione cessat hec necessitas: qd quocūq; pars materie
 post minimā iam est vnita precedēti, et per p̄sā quā tu-
 lacūq; minori minima informetur, nō datur minus mi-
 ni mo per se existēs. Et preterea id probat qm̄ si hoc est pri-
 mū instans esse intēsiōis caloris vt octo in t̄fo quāti-
 tatis p̄mi minimi, immediate post hoc idē gradus erit
 vltra illud punctus, et per p̄sā immediate post hoc erit
 ignis maior minimi. Itaq; post hoc instās esse minimi
 nullū erit dabile instās quin ante illud erit ignis maior
 minimo. Et hoc est admodum notandum in motu au-
 gmentatiōis.

Aduersus quintā conclusionem ar-
 guunt nōnulli tenentes qd pōt dari minima intēsiō et ex-
 tensiō. Primo: qd accidens est propter substāntiā: qd cū
 forme substāntiales dererminēt sibi minimā quantitas
 tē, sequit qd et accidētia erunt terminata quo ad parui-
 tatē intēsiōis et extēsiōis: sicut arguit Arist. in hoc
 loco tex. 36. de toto ad ptes, qd sitotū est terminatū, etiā
 partes. Ad hoc rōndetur qd argm̄ solū probat qd accidē-
 tia requisita ad introductionē forme substāntialis sunt
 terminata ad maximū et minimū, vt expositū est in cō-
 clusione tertia superioris articuli, et mō in proxima so-
 lutione dicebamus. Ita vt forma non introducatur, ni-
 si sit cū certis dispositionibus. Nō tñ probat qd in motu
 alterationis def remississima qualitas primo p̄ducta,
 aut minima pars extēsiōis primo calida. Sed mai⁹
 argm̄ esset ex Arist. qui. 8. huius. tex. 69. generalr dicit
 entia permanentia incipere per primū sui esse: et cū qua-
 litates sint entia permanentia vt qd incipiant per primū
 sui esse. Unde sequit qd in primo instāti esse qualitatis,
 datur remississima qualitas et minima extēsiō. Nihil
 minus rōndetur qd Arist. loquit solū de ḡrone et corrup-
 tionē substātie. Sed de accidēte, qd producit per alte-
 rationē, idē iudiciū est qd de motu. Unde sicut in motu
 nō datur primū instās esse, ita neq; in qualitate que per
 motū producit. Secus esset de qualitibus spiritualis
 bus et forsan de sensationibus, si admitteretur illaz p̄-
 ductio fieri in instanti eo qd p̄ducūtur absq; resistantia.
 Alterū argm̄ est hoc. Applicatio agentis ad passum
 fit successiue per motū: qd datur primū instans applicati
 esse vt sic loquamur, ita qd nunc est applicatū, et nō im-
 mediate ante hoc erat applicatū. Tunc in illo instāti p̄-
 ducitur aliqua qualitas et nō nisi remississima que pro-

duci pōt: ergo. Et pro solutione huius argumēti notan-
 dū est qd sphaera actiuitatis agentis nullatenus termina-
 ri pōt intrinsece: sed extrinsece. Volo dicere qd si ignis
 pōt agere per aliqd certū spaciū, illud non terminatur
 per lineā in qua pōt agere et vltra quā nō pōt: sed per li-
 neā in qua non pōt et citra quā pōt. Et ratio est manife-
 sta: qd effectus agētis, puta calor productus ab igne et
 lumē productū aluminoso, producit vniformiter diffor-
 miter a summo gradu vsq; ad non gradū. Ita vt calor
 vt octo sit in igne et nō gradus sit in extremo sphere sue
 actiuitatis. Et ideo in quocūq; p̄cto est gradus calori-
 ris, adhuc vltra illud est remissior calor: et per p̄sā sphae-
 ra terminat vbi primo est nō gradus caloris: atq; adeo
 ille erit t̄fus extrinsecus. Nō tñ sequit qd si passum est in
 illa linea, tūc incipit agēs applicari ad passum per viti-
 mū nō esse. Itaq; nūc nō applicat, et immediate post hoc
 applicabit: et p̄sā nūc nō est calor in passo, et immedia-
 te post hoc erit calor: atq; adeo post hoc nō dabit instās
 in quo sit calor in passo quin ante illud fuerit remissior.
 Nec dabitur extensus per aliquā partē, quin prius fue-
 rit extensus per minore. Unde ad argm̄ cōceditur qd
 applicatio fit per motū: sed negat p̄sā cū infertur/er-
 go dat primū instans facte applicationis: qd qd ius sphae-
 ra agentis est extra illā lineā nō est facta applicatio: sed
 qd non gradus agētis est primo in illa linea, tūc incipit
 applicari per vitimū nō esse: et idcirco in quocūq; instā-
 ti postea est applicatū, ante iā erat applicatū. Nō tñ
 sequitur quia p̄sā non valet datur intensissimus cal-
 or: qd dat remississimus/ qd quocūq; agēs agit a sum-
 mo gradu inclusiue vsq; ad non gradū exclusiue. Unde
 in luminoso, puta in candela est summus gradus lumi-
 nis: sed quocūq; lumine dato in aliquo puncto sphere il-
 luminatē, adhuc vltra illud punctū est lumē remissius.
 Quod si quis arguat qd datur minima extēsiō albe-
 dinis, qd datur minimū niuis: qd pōt per se subsistere.
 Respondetur qd illud non est minimū albedinis, sed ni-
 uis: qd si albedo non pōt esse in minori subiecto, est ra-
 tione forme substāntialis que nō pōt esse sub minori quā-
 titate. Et preterea pōt forsan dari et minima extēsiō
 et minima intēsiō tā, albedinis qd caloris que possent fen-
 tiri: sed tñ non minima que possent produci in subiecto.
 Vna multa sophismata solēt hic fieri, que indigna sunt
 physica disputatione. De terminis autē potentie acti-
 ue et resistantie, vtrū vltz potentia actiua ignis termine-
 tur ad maximū qd pōt, an in minimū qd non potest nō
 est hic locus dicendi ne materias ante vertam⁹. et Sub-
 sequitur in textu. Caput quintum. Omnes igitur et. et
 caput sextum et septimum vsq; ad tex. 70.

Text. lxxvij. Quo circa est qdē vt duo. &c.

Questio quinta.
Utrum principia rerum naturalium
sunt contraria et tantum tria.

Parte negatiua primi mēbrī
 questōis arguitur primo. Principia rei
 naturalis sunt substātie, nā substātia ex
 accidētibus non cōponitur, vt Arist. hic
 tex. 52. testatur: sed substātie nihil est tra-
 riū, vt habetur in predicamētis cap. de substātia: qd p̄n-
 cipia non sunt cōtraria. Et confirmat. Si principia
 substātie essent cōtraria, maxime essent forma et priua-
 tio, nā materia, cū prius sit sub priuatiōe, et deinceps
 sub forma, neutri earū est cōtraria: at vero forma et pri-
 uatio nō sunt cōtraria: qd vt habet in post predicamēn-
 tis, diuersa est cōtrariōz oppositio ab illa que est p̄ua-
 tiue oppositōz, eo qd cōtrarietas est inter duo positua:
 ergo principia nō sunt contraria. Et confirmat scdō.
 Aristoteles in hac parte v̄ sibi ipse modis tribus cōtra-

dixisse: ergo non est auscultad⁹. Probatur aut. In tex. 41. dixit principia esse contraria: et in tex. 52. affirmavit, et principia non esse accidentia, et substantie nihil esse contrarium: que manifeste contradicunt: nam si principia non sunt accidentia, sunt substantie, et si substantie nihil est contrarium, principia non sunt contraria. Item tex. 42. dixit contraria non fieri ex alterutris: et inferius in textu. 43. contra dixit unumquodque fieri ex suo contrario, puta album ex non albo. Item tex. 50. dixit principia semper permanere in composito: unde sequitur non esse contraria. Et enim, ut cap. de quantitate dictum est, contraria repugnant in eodem subiecto. **S**ecundo principia pro parte negativa sedem inveniunt arguitur. Aut principia esse tria intelligitur de universis principijs tam intrinsicis quam extrinsecis, et tunc sunt quinque, puta materia forma, et privatio, et efficiens et finis: aut intelligitur solum de intrinsicis, et sic non sunt nisi tria duo, puta materia et forma: nam privatio non intrat compositionem rei genite: sed est solum terminus a quo generationis. **E**t confirmatur. Aut intelligitur de omnibus principijs tam per se quam per accidens, aut de principijs tam per se. Si de omnibus, non solum est unus terminus a quo, sed infiniti: sit enim album per accidens ex quocumque non albo, puta ex musico, ex dulci etc. ut tex. 43. docet Aristoteles. et eadem ratio potest esse saltem mediate ex terra ex ligno et sic in infinitum: quod non fit ex non hoie, et non homo pro qualis re alia ab hoie supponit. Si vero intelligitur de principijs solum per se, tunc non sunt nisi duo, puta materia et forma: ut ex professo docet Aristoteles. tex. 65. dicens ea sola esse principia per se, ex quibus res fit et facta est. i. que manent in re iam facta: privatio vero forme que generat non manet in re genita. In quo videtur secum pugnare: quippe qui textu. 43. dixerat musicum per se fieri ex immusico, per accidens vero ex albo, ubi infinitum aut privationem esse principium per se: cuius contrarium tex. 66. pronunciat. **I**n contrarium est sententia Aristoteles. tex. 67. ubi videtur questionis affirmat, dicens, quod principia dicenda sunt quodammodo ut duo, et quodammodo ut tria, et quodammodo ut contraria.

Hec questio prima est ad principia pertinentis rei naturalis, de quibus est huiuslibet principialis intentio. In qua non possumus non aliqua eorum repetere que in commentarijs super textum adnotavimus. Est namque animus in his questionibus examinare, epilogare textus Aristoteles, facere. Faciemus autem articulos duos de duobus membris questionis. Primum de contrarietate principiorum, et alter de numero, qui a deo conexi sunt ut comode nequeverint, nisi sub uno questionis titulo elucidari. Tractat questionem has Aristoteles postquam veterum opinionem refutaverat, in tribus capitulis. 6. 6. et 7. per tria capitula textus: nempe. a. 41. vsq. ad. 70. **C**irca questionem titulum supponat ex his que diximus quod. 1. conclusionem. s. nominem rei naturalis significare rem que in se habet principium sui motus. Est enim tam forma quam materia principium aut actuum aut passivum motus, quo ex his compositum movetur. Et ideo utraque appellatur natura: atque a deo omne compositum ex materia et forma dicitur, et ens naturale, et proinde ens mobile, ut per amplius lib. 2. explicabitur. **S**ecundo notandum est quod alia est questio, quot sunt causarum genera rei naturalis, alia vero, quot sunt principia: prima enim questio pertinet ad secundum librum: hec vero, ad hunc primum. Enim vero, ut in commento super tex. primum adnotavimus, differt inter principium et causam: principium enim solum dicitur ordinem: causa vero, dicitur preterea influentem: sicut causa efficiens influit in effectum, et finalis movet efficiens ad agendum. **N**on ergo accipitur hic principium generaliter pro quacumque causa: sed specialiter pro partibus essentialibus rei, et pro termino unde incipit motus. **D**uo fit ut deus, intelligens, sol, et homo, qui generat hominem, sint quidem cause efficientes, non tamen principia ut in presentia. **T**ertio notanda statim est definitio principiorum: quam

tex. 42. designat Aristoteles. ubi ait. Principia sunt que nec sunt ex alijs, neque ex alterutris. s. omnia alia sunt ex illis. **Q**uidem definitio de primis principijs re naturalis intelligitur. Ad cuius evidentiis considerandum est, quod per se quibus non unquam generaliter accipiat, ut dicat habitudines aliarum causarum, tamen proprie dicitur habitudinem principij essentialis, aut termini a quo. **E**t ita accipitur in presentia. **U**nde Aristoteles. primis duabus particulis intendit docere simplicitatem primorum principiorum. **I**ntelligit quod principia prima non sunt ex alijs neque ex alterutris tanquam ex principijs essentialibus. **E**x quo sequitur primo quod elementa, ex quibus generantur mixta, non sunt prima principia, cum quod sunt ex alijs tanquam ex principijs essentialibus, puta ex materia et forma, tamen quod mixtum non fit ex illis tanquam ex partibus essentialibus, sed ex eorum actione. ut primo de generatione est videre. **S**ed tamen materia quam forma, quod neutrum fit ex alijs tanquam ex principijs essentialibus: neque ex alterutris, quod nec materia est pars essentialis forme, nec forma pars essentialis materie: sed ex illis tanquam ex partibus essentialibus componuntur omnia corpora, fit ut sint prima principia. **S**equitur secundo, nihil rationi primorum principiorum obviare, quod tamen materia quam forma divisibilis componatur ex suis partibus integralibus: nam partes integrales non censentur hic nomine principiorum: nec compositio ex partibus integralibus repugnat principiorum simplicitati. **N**ec rursum est contra naturam principiorum, scilicet forme, fieri ex alio tanquam ex causa efficiente: at quod materia habuerit causam efficientem, non cognovit Aristoteles. **S**equitur tertio quod neque obstat principia fieri ex alterutris ut per se per se habitudinem alterius cause, quam essentialis: forma enim fit ex materia, tanquam ex subiecto de cuius potentia educitur: vicissim materia fit ex forma, seu per formam: quod materia esse in actu naturaliter nequit nisi per formam. **C**onfirmatur autem est preterea quod illa definitio non solum convenit principijs intrinsicis, puta materie et forme, sed etiam privationi: quod loquitur hic Aristoteles. de principijs ut se extendunt ad principia contraria: et, ut quod primum videbimus, inter se per se privationem et formam est contrarietas. **O**bidem tertia particula. s. quod alia sunt ex illis intelligenda est, aut tanquam ex partibus essentialibus, aut tanquam ex termino a quo: quod est modum privatio est principium. **Q**uid si arguas celos esse entia naturalia, qui tamen non sunt facti ex privatione, quia materia celorum nunquam caruit forma quam habuit. **R**espondeo quod Aristoteles. solum intelligit omnia que sunt per naturalem generationem, fieri ex his tribus principijs: celi vero secundum Aristoteles. nullatenus sunt facti: et scilicet re veritate, non sunt ex subiecto facti, sed creati ex nihilo. **Q**uarto principia palter ad notandum est quod de numero et contrarietate principiorum duodecim veterum opiniones recitavit Aristoteles. in tria fere membra principia divisas. **S**ex enim fuerunt opinioniones ponentium unicum principium. **P**rima Aristoteles. dicitur unicum esse principium infinitum et immobile. **Q**ui nullam videtur posse contrarietatem: obidem eius pessime philosophatus est. **Q**uam partem super textum. 13. et rursus super textum. 23. explicavimus. **S**ecunda fuit Parmenidis opinio: nantis unicum fuisse principium secundum rationem et illud finitum: quod omnia sunt unum secundum rationem, et universum est finitum: sed tamen secundum apparentiam suam solum posuit contrarietatem calidum et frigidum: quam appellavit ignem et terram. **D**e qua loquuti sumus tex. 25. et tex. 41. **T**ertia fuit opinio Thaletis, philosophi huius principium esse aquam. **E**t quarta Diogenis et Anaximenis, credentium esse aerem. **E**t quinta Heracliti, credentium esse ignem. **N**ec denique sexta aliorum credentium esse aliquid medium inter aquam et aerem, aut inter aerem et ignem. **Q**ui omnes quatuor naturaliter loquentes ponebant principium esse mobile: atque adeo ponebant raritatem et densitatem, tanquam duo contraria. **D**e quibus super textum. 32. mentionem fecimus. **T**res alie fuerunt opinioniones in alio extremo, ponentium infinita principia. **A**naximander enim primum, et deinde Anaxagoras posuerunt infinita principia

Ens naturale.

Principium et causa.

contraria est p^{ri}ma aliquid / 10 meth. t. 16 et 17. / 4 mu. t. 6. et 17.
Contraria omnia deriuantur ab^o contrarietate p^{ri}ma / 10 mu. t. 15.

Q. V. De principijs in genere. Fo. cvj.

quia similia. i. eiusdem sp^{eci} esse principia in vnaquaq^{ue} specie: et alia infinita alterius sp^{eci} essentialis in alia specie: vt infinitas pticulas carnis, infinitas ossis r^e. Que quidē (aiebāt) fuerūt separate ab vno chao, in quo omnes fuerāt ab initio permixte. Nisi q^{ui} differebant vt super eū dē textū. 32. explicum. q^{ui} Anaximāder putabat illud chaos fuisse primū principiu et causam similiarū particularū. Anaxagoras vero contra opinabat illas similiares particulas fuisse causam illius chaos. Isti proprie non ponebāt p^{ri}ncipia cōtraria: propterea q^{ui} omnia dicebāt actu latere in quodlib^{et}: q^{ui} est cōtra naturā cōtrariorū. Tertia vero, atq^{ue} inter oēs noua, fuit opinio Democriti qui ponebat infinitas atomos, oēs omnium rer^{um} eiusdē sp^{eci} essentialis, differētes autē positione et figura, vt tex. 41. late expositū est. Quiquidē p^{ri}ncipia dāmo etiā ponebat p^{ri}ncipia contraria. Tres deniq^{ue} preterea fuerūt in medio opiniones ponentiu principia plura vno, finita tñ: nā Plato posuit duo contraria ex parte materie, puta magnū et parū. vt sup^{er} tex. 32. dictū est: sed principiu formale dicebat esse ideā vnius cuiusq^{ue} sp^{eci} iⁿ Pythagoras vero, cuius opinionē super tex. 48. expositā fecimus, ponebat par et impar esse principia cōtraria. Duodecima deniq^{ue}, atq^{ue} adeo oīū vero p^{ri}ma, fuit opinio Empedoclis, de qua super tex. 32. sermo a nobis habit^{us} est. Quiquidē ponebat p^{ri}ncipia omnium rerū esse quatuor elementa: in quib^{us} itidē est cōtrarietas: ex quoq^{ue} inuicē actione mixta generātur vniuersa. Omnes isti philosophi, preterq^{ue} Melissus et Anaximander et Anaxagoras, quodāmodo ponebant duo principia contraria circa vnū tertium subiectū.

His presuppositis (vt literam Aristotelis in epilogū colligamus) ser Aristoteles conclusionibus respōdet ad hanc questionē. Prima fundamentalis est tex. 41. Principia rerū naturaliu sunt cōtraria. Nō intelligit vniuersaliter de omnibus, sed particul^{ar}, q^{ui} in vnaquaq^{ue} g^{en}eracione cōcurrūt aliqua principia contraria. Hanc primū probat auctoritate oīum fere antiquorū preter Melissum vt diximus et Anaxagorā. Oēs quippe alij in hac sentētia consentiebāt: coacti vt ait Lōmēta. experiētia. Lōpertū enim est nihil generari, nisi vbi aliud cōtrariū corrūpitur. Unde palā fit in omni generacione duo esse cōtraria: quorū vnū alterū pellit, vt sibi simile gignat. Et ratione preterea id probat. Illa. n. (inquit) que neq^{ue} ex alijs sūt, neq^{ue} ex alterutris, sed oīa alia sunt ex illis, sunt prima p^{ri}ncipia: at prima contraria sunt huiusmodi: p^{ri}ma contraria sunt prima p^{ri}ncipia, et per conuersionē p^{ri}ncipia sunt cōtraria. Admodū quo ad duas priores particulas patet exēplo in predicamento qualitatis. Albus enim et nigrū, et dulce et amarū, que sunt cōtraria secundarū qualitātū, sunt quidē ex tēperamento primarū, puta caloris et frigiditatis cum humido et sicco. Et sunt item quodāmodo ex alterutris. Nā colores saporēsq^{ue} medij rationē extremorū participant, vt in cōmento. 50. dicebamus. Prime autē qualitates, vt calor et frigus, neq^{ue} ex alijs sunt neq^{ue} ex alterutris. s. ex cōmixtione vnius cū alio. Tertiā vero partikulā. s. q^{ui} oīa sunt ex cōtrarijs, probat Arist. tex. 43. q^{ui} vnū quodq^{ue} fit ex suo p^{ri}ncipio, seu ex sua propria priuatione, vt albu, ex non albo; et hō, ex non hōie. Cuius ratio est hec: q^{ui} fieri aliquid simpl^{iter} est acquirere nouū esse q^{ui} antea nō habebat: et firitalē est acquirere nouū esse tale. Et ideo ordo necessarius g^{en}eracionis exigit ignē. v. g. fieri ex eo q^{ui} erat ignis, et albu ex eo quod nō erat albu. At q^{ui} nō rationally nihil ex nihilo fieri pōt, cōsequit vt vnaqueq^{ue} forma producat ex negatione sui in subiecto apto nato ad illā recipiendā. vt ignis necessarius fit ex materia, que forma ignis carebat, et albu ex subiecto, q^{ui} carebat albedine. Quequidē negatio in subiecto proprie appellat^{ur} priuatio, vt habet. 4. mcta.

tex. 4. Atq^{ue} adeo principia cōtraria necessaria ad generationē sunt forma et priuatio. s. in accidentibus productionibus, forma accidentalis et priuatio: et in g^{en}eracione substantie, forma substantialis et priuatio. Attamē si rem oculati^{us} inspicias, inter has priuationes necessarias vna sola est proxima et perfeq^{ue}sita: alie vero sunt remote. Exēpli gratia. Animal fit necessario ex nō animal: sed tñ proxima priuatio est illa que accidit materie rōne proxime forme cui succedit forma animalis. Equ^{us} enim non fit immediate ex ligno, sed ex femine: nec ex femine quomōcūq^{ue}: q^{ui} in semine mediant^{ur} multe forme ante introductionē forme equi: sed equus fit proxime ex non equo. i. ex proxima priuatione ad formā equi, puta ex embrione. Et hoc est q^{ui} adnotauimus in expositione tex. 43. q^{ui} non albu aut non equus pōt accipi in infinitate pro quocūq^{ue} q^{ui} non est equus: et alio modo p^{ri}ncipie pro illo subiecto q^{ui} est aptū in proxima dispositio^{ne} ad formā equi. Et istomō accipitur priuatio q^{ui} dicit Arist. q^{ui} priuatio et forma sunt duo principia cōtraria necessaria ad generationē. Atqui non solū in animalibus, verū in alioq^{ue} g^{en}eracione id experimur. Non. n. ex ligno immediate fit ignis, aut cineres: sed prius euaporatur humidū, q^{ui} cōuertitur in flāmā: et quod restat conuertit^{ur} in carbonē in flāmātū: q^{ui} iam non est lignum. At carbonē partim resoluit^{ur} in fauillas: partim in cineres. Hec carbonē immediate vertit^{ur} in vinū, sed in gēma: et gēma in vna: ex qua matura fit vinum. Et ideo vinū fit ex non vino, nō quidē infinitate, q^{ui} nō fit ex lapide: sed ex vna et vna ex gēma. Quē admodū forme artificiales nō educunt^{ur} de quacūq^{ue} materia quomōcūq^{ue} informi: q^{ui} statua non sculpsit^{ur} in aqua aut in lana: sed in ere, aut mar^{more}, aut duris alijs similibus. Hoc est physice studio sis mente seruandū. Ex quo sequit^{ur} primo q^{ui} principia contraria nō sunt necessaria ad cōpositionē rei in facto esse, sed solū ad generationē inferi, cū enim ex aqua generat^{ur} ignis, in igne genito non manet, nisi tñ materia et forma: sed tñ dum generat^{ur} necesse est q^{ui} g^{en}etur ex nō igne. i. ex p^{ri}ncipio priuatione ignis in subiecto. Sequit^{ur} secūdo, q^{ui} non appellat^{ur} Arist. principia p^{ri}ncipia generacionis, formas substantiales, aut eorū accidentia, sed formā et priuationē: nā forma que expellit, saltim in quantū est quid p^{ri}ncipiu, nō hēt rationē p^{ri}ncipij in generacione: cū potius corrūpt^{ur} tanq^{ue} obstāc^{ulo} generacioni. S^{ed} tñ cū de rōne huius, q^{ui} est fieri/fit nouū esse acquirere, optime dictū est, priuationē forme precedentē esse p^{ri}ncipiu tanq^{ue} necessarius t^{er}ms a quo in ordine g^{en}eracionis. Tamet^{ur} vt questione. 8. videbit^{ur} nonnunq^{ue} priuatio accipitur pro toto, q^{ui} corrūpit^{ur} in g^{en}eracione: fit enim ignis ex aqua que est nō ignis: et hō ex femine. Sequit^{ur} tertio quantā huic textui violentiā inferāt, qui hanc p^{ri}ncipiorū contrarietate nominibus tribuere contendunt. Buridanus. n. (cui alij ex nominalibus cōsentunt) in hoc lib. q^{ui}one. 14. affirmat Aristotele, vbi dixit, priuationē et formā esse p^{ri}ncipia, t^{er}ms accipere materialiter. Nā priuatio (inquit) nihil in re ponit: sed oppositio priuatiua est termini significātes idē subiectū, quoz vnus cōnotat aliquā formā, alter vero carentiā illius. vt ly/ceus et ly/vidēs significāt oculū. Sūt ergo scdm eū p^{ri}ncipia g^{en}eracionis cōtraria ad hunc sensum, q^{ui} isti duo termini g^{en}eracionis forme ignis et priuatio eius/significāte andē materiā: sed tñ priuatio cōnotat q^{ui} careat forma, et generatio q^{ui} illā acquirat: et id in g^{en}eracione prius verificat^{ur} de materia t^{er}ms priuatiuus, q^{ui} p^{ri}ncipiu, et in cōuersione, cōuerso. Hunc, alias bonū authorē, citauerim, si forsā quosdā hui^{us} etatis persuasos habere possim, ne nominal^{iter} perseuerēt physice tractare. Nā quicquid de vlibus, distinctiōibusq^{ue} metaphysicis senserint, tñ physicas (que rerū sunt) cōditiones, nulla est causa vt nominib^{us} tribuāt. Enimvero quis credat cū Arist. dicit principia esse cōtraria, principia accipere pro istis

p^{ri}ncipia
tio proxima.

Buridanus.

nam cū generatio hominis a parte rei ptingat, esto nul-
 lus esset cōceptus, quomō termini principia sunt gene-
 rationis hoīs? Itē Arist. probauit principia esse cōtra-
 ria, qz albū inquit sit ex non albo, et musicū ex immusi-
 cō: trūs autē non sit ex tfo: sed albū ex nigro, et hō musi-
 cus ex ignorāte musicā. Itē probat ipse inferius tria ef-
 se principia: qz duo cōtraria non possunt inuicē se expel-
 lere, nisi circa idē subiectū, qd sit tertiu principiu: expel-
 lere autē actio realis est, et nō sola significatio termino-
 rū. At non opus est in re manifesta, verba prodigere.

Ad. i. pñ. **I**gitur ad primum argumentū prin-

Substan-
 tie nihil ē
 p̄trariū.

cipale concedit principia substantie esse substantias, seu
 partes substantie. Conceditqz subinde nō esse proprie cō-
 traria, sed largo mō. i. priuatiue opposita. At nō ab-
 re ambigere quisqz pōt, cur substantie nihil est proprie
 contrariū, saltē forme substantiali. Arg. n. sic. Calor et
 frigus eo dicitur p̄traria, qz sunt duo entia positiua in
 eodē subiecto repugnātia: sed pariter repugnāt forma
 ignis et forma aque: et ego pari mō sunt cōtraria. Et
 confirmat. Calor et frigus dicitur proprie contraria,
 qz vicissim se ab eodē subiecto pellunt: sed forme substā-
 tiales ignis et aque pariter se expellūt: quin etiā actio
 prius et principalius est formarū substantialiū, q̄ acci-
 dentaliū: ignis nāqz principalius agit per formā substā-
 tialē, q̄ per calorem qui est velut eius instrumentū. Et
 p̄terea arguit auctoritate Arist. qui. x. de celo tex. 20.
 ait celū esse incorruptibile, qz nihil est illi cōtrariū: insi-
 nuās aquā p̄terea esse corruptibile, qz ignis est ei cō-
 trarius: et. 2. de gene. tex. 24. expresse ait elemēta esse cō-
 traria. Qd si forme substantiales proprie sunt cōtrarie,
 melius hoc mō salua bis principia generationis esse cō-
 traria cū in omni gñone necessario p̄currāt due forme,
 quarū altera eicit altera, vero inducitur. Arist. videtur qz
 cōtraria (qd bene cōsiderandū est) sunt duo extrema cō-
 tra se posita, extrema vero nō sunt, nisi respectu alicui⁹
 certe latitudinis. vt albedo et nigredo sunt extrema in
 latitudine colorū, et calor summus, summūqz frig⁹, in
 alteratione. Et idē ait Arist. qz cōtraria sunt que maxi-
 me distant. Hinc sequit qz contraria nō sunt, nisi vbi est
 magis et min⁹, vt sit p̄gressus ab vno ad aliud. Seq̄-
 tur scdo qz, illa proprie sunt cōtraria, que per seipsa se
 expellūt: ad qd necessario requirit qz sub gradib⁹ remis-
 sis possint ēē in eodē subiecto. Exēpli gratia calor et fri-
 gus pp̄issime sunt cōtraria, qz vtrūqz recipit magis et
 minus, ob idqz frigidū sit calidū p̄gressu quodā inten-
 sionis, dum simul in eodē subiecto paulatim remittitur
 frigiditas et intēditur caliditas: sicut mobile localiter
 ab vno extremo per mediū peruenit in aliud. Et ita ex
 nigro per media fit albū: et ex dulci amarū. Quapropter
 Arist. ait illic qz cōtrarietas est perfecta oppositio: nepe
 qz albū non perfecte p̄trariat pallido aut rubeo, sed tā-
 tū nigro. Et qz inter predicamēta sola qualitas recipit
 magis et minus, in illa sola est cōtrarietas. Quo cir-
 ca vt. S. Tho. xi. meta. lect. 12. refert, antiqui credentes
 formas substantiales esse cōtrarias, posuerunt illas esse
 accidētia intēfabilia et remissibilia. Et Lōmenta. 3. celi
 cōm. 67. volēs formas substantiales elementoz esse pp̄rie
 p̄trarias, posuit p̄inde illas intēfibles et remissibiles:
 et idē ex vno errore in alterū pro lapsus est. Qua de cau-
 sa Arist. in p̄dicamētis cuiuscūqz predicamēto attribuit
 non suscipere magis et minus, subinde asserit nō ha-
 bere contrariū. Dū ergo querit cur substantie nihil est
 contrariū. Arist. videtur qz de substantia totali, que est in re-
 cta linea, manifesta est rō: qz non recipit in subiecto, et
 actio cōtrarioz est circa aliquid subitū. De forma vero sub-
 stantiali, rō est, qz cū forma substantialis nō recipiat ma-
 gis et minus, nō pp̄rie due forme sunt extrema vni⁹ la-
 titudinis: sed excedūt se indiuisibilib⁹, sicut numeri. Est
 ergo inter formas substantiales repugnātia: non tñ con-

trarietas proprie. Unde ad argumentum rñdetur qz
 quīs actio proprie attribuat formis substantiālib⁹, nō
 tñ proprie attribuitur eis cōtrarietas: eo qz nō se perse
 ipse immediate expellūt, sed per accidētia, que proprie
 sunt cōtraria. Non enim vnū immediate expellit aliter,
 nisi qñ ambo sunt sub gradib⁹ remissis in eodē subiecto:
 qd non cōuenit formis substantiālib⁹, sed earū acciden-
 tib⁹. Et in hoc sensu ait Arist. qz elemēta contrariant:
 qz vlt vendicāt sibi propria accidētia cōtraria: que quā-
 dē accidētia cū nō sint in celo, nihil est illi contrarium.
 Et ideo Arist. hic in duobus condēnat antiquas esse de-
 p̄trarietas principioz. Primo qz ponebat illa esse acci-
 dētia: et scdo qz appellabāt principia, illas formas, qua-
 rū vna expellit aliā: cū tñ illa que expellit non habeat ra-
 tionē principij: priuatio vero hēt rationē principij a q̄.
 Qd si quis forte percōtetur, quo ḡ oppositionis nomi-
 ne appellatur illa que est inter duas formas substantia-
 les. Arist. videtur qz nullo illaz quatuor, quas tractat Arist.
 10. meta. Neqz. n. sunt contradictorie, nec relatiue, nec
 priuatiue, nec cōtrarie oppositae: sed speciali nomine di-
 cuntur diuerse. Quapropter postqz loco mō citato di-
 sp̄tauit Arist. de his quatuor oppositionib⁹ generibus,
 subseq̄eter tex. 24. tractat de eodē et diuerso, q̄les sūt
 forme substantiales. At vero qz inter h̄mōi formas,
 quippe que se habēt vt numeri, vna semp est alia imper-
 fectior, illa virtualiter includit priuationē perfectioris.
 Et inde est vt ex diuersitate formarū substantialiū nas-
 cantur dñe diuidētes genus et cōstitutiue specterū. vt
 sensibile insensibile/rōnale et irrationale/ que explican-
 tur p̄ modū habitus et p̄uationis. Nihilō tñ vtrāqz dif-
 ferentia designat aliquid positiuū. Et hec de oppositio-
 ne formarū substantialiū et dñaz diuidētiū genus, obi-
 ter quidē, non tñ prius absqz p̄positio dicta fuerint.
 Et per hec p̄responsio ad primā cōfirmationē. Res-
 pōdet enim, qz quīs alia sit oppō priuatiua a contra-
 riorū oppōne, nihilō generali nomine illa que priuati-
 ue opponunt dicunt p̄traria. Et p̄sertim: qz priuatio
 forme que gignit cōuenit materie rōne forme substanti-
 lis diuerse, et quodā mō cōtrarie. Qua de causa mate-
 ri rōne possunt forma et eius priuatio dici cōtraria: qz
 agēs per actionē cōtrarioz accidentiū expellēs diuer-
 sam formā, expellit quodā mō priuationē introducens
 propriā formā, admodū p̄trarioz. Et ad Buridanū
 et eius sequaces, arguētes, qz priuatio nihil est, et per
 p̄s nulli cōtrariat, rñdetur qz satis est sola rōne differ-
 re a materia, vt cōtrarietur quodā mō forme: non enim
 ita sunt negande distinctiones rez, vt modiloquēdi phi-
 losophici permutenē. Lū. n. secluso quocūqz cōceptū
 nomine, materia a parte rei, quaten⁹ priuat⁹ forma mag-
 nis, quodā mō opponitur forme, qz est sub opposita for-
 ma, hoc satis est vt concedamus formā et priuationē a
 parte rei esse cōtraria. Ad scdaz confirmationē nega-
 tur aliquā esse in Aristotele contradictionē. Et ad pri-
 mā iam respōsum est nihil obitare, et p̄ncipia substantie
 non esse accidētia, sed partes substantie: r̄ formā nihilō
 et priuationē esse largo mō cōtrarias: s̄ substantie sit ni-
 hil pp̄rie cōtrariū. Ad scdaz vero quidā rñdent, qz cū
 prius dixit cōtraria nō fieri ex alterutris, accipit cōtra-
 ria in abstracto: calor. n. non cōuertit in frigus: qñ autē
 subiūgit, qz albū fit ex nō albo, accipit illa in concreto:
 idē. n. subitū, qd prius est nigru, postea est albū. Sed tñ
 aliter forsan pp̄ius rñdetur ad intētionē Arist. qz prius
 dixit cōtraria nō fieri ex alterutris, tanqz ex p̄tib⁹ es-
 sentialib⁹: sicut nō sunt ex alijs, denotās qz p̄ncipia de-
 bēt esse simplicia: sed postea dixit qz vnū cōtrariū fit ex
 altero tanqz ex tfo a quo, siue in cōcreto siue in abstra-
 cto. Dixit. n. hoc ad ostēdendū quomō p̄ncipia sunt cō-
 traria: nepe quomō calidū fit ex non calido: et calor, ex
 p̄uatione caloris: et ignis fit ex nō igne, r̄ forma ignis,
 ex eius priuatione in subiecto apto. Ad tertiu mēbiū
 respōdetur

*Contraria duo
 teuma: ex se lat-
 tudini. p̄m ma-
 gis et minus et qu-
 a ad demissib⁹. idē
 cōtra-*

illa principia opponuntur p[er] quatuor q[ue] p[er] se n[on] p[oss]unt opponi contra se cur
vnu saltem de p[ar]te s[er]uata atq[ue] in s[er]uato h[ab]et inueni[re] illa

Q. v. De principijs in genere. Fo. lviij.

respondet q[ue] tex. so. n[on] dixit vniuersaliter oia principia permanere in c[om]posito: sed intelligit de principijs que sunt perse principia intrinseca, puta materia et forma. vt questione sequenti monstrabimus: priuatio vero que contrariatur forme et est principium generationis tanq[ua]m terminus a quo, non manet simul cu[m] forma. Et ideo nulla est contradictio.

Subsequitur in secundo articulo secundu[m] me[m]bru[m] questionis. Et hac ergo secunda c[on]clusio qu[od] toto cap. 5. tractat Arist. ratiocinat[ur] numero principior[um]. Quapropter in tex. so. subdit h[ec] sc[ilicet] c[on]clusio n[on]. Principia rei naturalis sunt plura q[ua]m vnu. Que sequitur ex superiori hoc modo. Principia sunt contraria: sed nihil est sibi ipsum contrarium, vt habet in predicamentis cap. 6. ergo plura sunt vno principia. Tertia c[on]clusio est et in eode[m] textu. Principia non sunt infinita. H[ec] probat illic quatuor r[ati]onibus, q[ui]a (inquit) alias principia n[on] essent cognoscibilia, et per p[ar]tes nec totu[m] ens naturale. Et p[re]terea q[ui] frustra fit per plura q[uo]d p[otes]t fieri per pauciora: atq[ue] alijs duabus r[ati]onibus, que in c[om]mento ad abude exposite sunt. Quarta c[on]clusio est in textu. 57. Principia sunt plura q[ua]m duo. H[ec] probat illic tribus r[ati]onibus, quas in c[om]mentis lucide habes expositas. Q[ui]s aut[em] huc t[er]cedunt. Principia debet esse contraria: sed duo contraria n[on] possunt inuicem agere et pati, nisi circa vnu subiectu[m]: ergo ponendu[m] est tertiu[m] principiu[m], q[uo]d sit subiectu[m] illor[um] contrarior[um]. Secunda ratio est. Illa principia debet esse partes substantie: ergo n[on] sunt accidentia: sed substantie p[ar]te nihil est contrarium: ergo principia proprie non sunt contraria, sed tanq[ua]m priuatiue opposita: priuatio aut[em] n[on] est, nisi in subiecto apto ad recipiend[am] formam: p[re]ter priuatione[m] et formam, que sunt duo principia, est et subiectu[m] q[uo]d est tertiu[m]. Q[ui]s adhuc Arist. p[ro]firmat auctoritate antiquor[um]. Et sic habetur principia sunt salte[m] tria: que est prima pars hui[us] exclusiue principal[is] intente[m] t[er]m[in]i sunt tria principia. C[on]tra vna c[on]clusio est in textu. 56. Principia rei naturaliu[m] n[on] sunt plura q[ua]m tria: que est altera exponens. Prob[et]. Vnu par primor[um] contrarior[um] sufficit ad o[mn]es g[en]erationes que sunt in vniuerso: et vni contrarietati sufficit vnicu[m] subiectu[m]: ergo t[er]m[in]i sunt tria principia. Ratio n[on] probat Arist. sed supponit tanq[ua]m nota. Explicat t[er]m[in]i e[st] Themistius hoc modo. Si essent plura contraria q[ua]m duo, aut quicquid generaret[ur] ex duobus contrarijs posset mediate vel immediate generari ex alijs duobus, aut n[on] si sic, t[un]c plura q[ua]m illa duo essent superflua. Si vero n[on], t[un]c sequer[et] primo q[uo]d non o[mn]es substantie g[en]erabiles et corruptibiles reducerent[ur] ad id[em] genus principioru[m]: q[uo]d est falsu[m], q[ui]a cu[m] substantia sit vnius g[en]is, principia debent esse vni[us] g[en]is. Sec[un]do sequer[et] q[uo]d deber[et] esse infinita contraria: n[am] eade[m] r[ati]one qua ponitur plura q[ua]m duo, n[on] posset diffiniri eor[um] numerus. C[on]tradictio t[er]m[in]i est hic n[on] c[on]t[ra]t[en]enda (qua[m] super textu[m]. 57. partim tetigimus) circa ista[m] quinta[m] c[on]clusionem, quomodo duo t[er]m[in]i contraria omni sufficiat g[en]erationi. Arguitur enim sic. Alia principia sunt contraria in motu locali, puta a supremo loco ad infimu[m] (qualis est motus grauiu[m] vel e[co]uerso) qualis est motus leuiu[m] vel a dextro in sinistru[m]: qual[is] 2. celi ait Arist. esse motu[m] celi. Alie sunt, eade[m] plurime in motu alterationis. s. a calido in frigidu[m] ab albo in nigrum r[ati]o. et alie in motu augmentationis et diminutionis. s. a paruo in magnu[m], et e[co]uerso. Vnu et in g[en]erationibus substantiar[um] sunt diuersa contraria principia: n[am] alia est contrarietas principior[um] in g[en]eratione ignis ex ligno, et alia in g[en]eratione animalis ex semine: atq[ue] alia in g[en]eratione cadaver[is] ex ho[m]ine. H[ec] contrarietas forme et priuationis est r[ati]o diuersitatis formar[um] quar[um] altera expellit et altera introducit: iste aut[em] forme differunt sp[eci]e in diuersis generib[us]: q[ui]s et contrarietates principior[um] sunt diuersae: et per p[ar]tes non sunt t[er]m[in]i duo principia contraria: atq[ue] adeo necq[ue] principia oia sunt t[er]m[in]i

tria. Ad hanc dubitatione[m] r[ati]o dicitur primu[m] omniu[m] q[uo]d hic n[on] est finis de contrarietate extremor[um] inter alios motus, sed de contrarietate principior[um] g[en]is substantie. Ceterum est t[er]m[in]i q[ue] textu. 42. et textu. so. insinuat Arist. in vno quodq[ue] g[en]e esse vna[m] prima[m] contrarietate[m] ad qua[m] o[mn]es illi g[en]is reducunt[ur]: q[uo]d ambob[us] in locis ferme declarauim[us]. Sed restat adhuc c[on]siderare q[uo]d prima contraria possunt intelligi dupl[ic]iter: aut q[ui] sunt vniuersalissima in predicando, aut q[ui] sunt prima in efficiendo. Prima contrarietas in predicando auctore Aristotele. 10. meta. tex. 15. est habitus et priuatio, q[ui]ppe relique o[mn]es participat r[ati]o[n]e huius, vt c[om]mento. 42. dicebamus. Imperfectius. n. duos r[ati]o[n]e contrarior[um] virtualiter includit priuatione[m] alterius. Unde eode[m] lib. tex. 7. h[ab]etur, q[uo]d nigrum est priuatio albi. Et pariter relatiue opposita vt maius et minus: n[am] de c[on]tradictorie oppositis manifestu[m] est q[uo]d vnu dicit negatione[m] alterius. Isti ergo modo possumus dicere priuatione[m] u[el] oppositio[n]e[m] esse prima[m]: q[ui]a vlt[er]ius predicatur de quibuscu[m]q[ue] oppositis: et p[re]cipue de his que diuidu[n]t g[en]e[m], vt sensibile et insensibile / r[ati]onale et irrationale / r[ati]o. Alio modo dicuntur aliqua prima contraria priuatiue efficietie: quomodo in g[en]e qualitatis caliditas et frigiditas sunt prima contraria: sane ex quibus o[mn]es alie qualitates sc[ilicet] efficiuntur. Et qu[od]uis humiditas et siccitas annumerent[ur] eti[am] primis qualitibus, t[un]c quia sunt passiuae, sunt posterioriores caliditate et frigiditate, que sunt actiuae. Q[ui]s hic dicit duo prima contraria sufficere, vt sint principiu[m] omniu[m] generabiliu[m] et corruptibiliu[m] / intelligit duo prima vtroq[ue] modo: n[am] in omni g[en]eratione c[on]currunt principia que se habet vt habitus (seu forma) et priuatio. Et hec etiam sunt prima quodammodo in genere causandi. q[ui]m simplicissima principia ad generatione[m] substantie sunt forma et priuatio, que sese vicissim expellunt circa eandem materia[m]. Et q[ui] oia accidentia c[on]ducuntur ad productione[m] substantie, sunt simpl[ic]iter prima. Ex quo sequitur accidentia que per alteratione[m] precedunt g[en]eratione[m] n[on] h[ab]ere r[ati]o[n]e[m] principior[um], sed sunt instrumenta quibus res corrumpitur, vt materia spoliet[ur] forma, et noua possit recipere, vt q[ui]one sequenti euident[er] monstrabit. Et his rursus que dicta sunt elicit solutio vulgatissimi cuiusda[m] argum[en]ti q[uo]d est hoc. Luiuiscu[m] rei, du[m] gignit, sunt sua principia ab alijs alteri[us] rei, aut sp[eci]e, aut numero distincta: et sunt res genite innumere, immo sed[em] Arist. fuerunt et erunt infinite: ergo aut infinita, aut saltem q[ua]m plurima sunt principia. Ad hoc argumentum, qui plus nimo terminis et nominibus assueuerunt, explicant tria esse principia, hoc modo. Tres sunt termini n[on] synonimi omnia principia g[en]erationis significantes. s. materia et forma et priuatio. Et vero postq[ua]m principia sunt mere res, non opus est ad terminorum significationes appellare: sed satis exprimit[ur] in hoc sensu prop[os]it[us] Arist. Luiuiscu[m] g[en]erationis substantie tria sunt prima principia. Et multo si g[en]eratiu[m] exprimit[ur], si ly / principia faciat suppositione[m] simplicem, et n[on] desc[en]damus personal[iter] ad singula. Et cu[m] dicimus / tria sunt principia rei naturaliu[m] / sensus sit / tria sunt principior[um] genera. s. materia forma et priuatio. Quae admodu[m] dicimus tantu[m] decem sunt predicam[en]ta. 1. decem sunt reru[m] genera. Enimvero forma ignis, forma arboris, et forma equi et forme vniuersae substantiales in ratione principiu[m] sunt eiusde[m] generis: q[ui]a concurrunt tanq[ua]m principiu[m] formale in generatione. Et pariter o[mn]es priuationes in ratione termini a quo sunt eiusdem generis. Nam de materia omniu[m] generabiliu[m] nulla est ambiguitas, cu[m] sint omnes eiusde[m] speciei.

Prima contraria.

Tria principia.

Sexta demu[m] conclusione ex propria sententia r[ati]o dicit Arist. tex. 57. ad vtriu[m]q[ue] me[m]bru[m] q[ui]s, hoc tenore. Principia quodammodo sunt vt duo, quodammodo vt duo, et quodammodo vt contraria. Intelligit esse quodammodo vt duo, eo q[uo]d principia intrinseca rei genite sunt t[er]m[in]i duo, scilicet

6. C[on]clu.

Duo p[ri]ncipia

L

1 km. qd. qd. quod est non ens. et per se at per se huius. qd. per se in huius est.

9. huius. et d.

in illa d. no est que ai qd. Super prima. in no. huius nome. in d. 7. nu.

Super

Prin.

Phy.

entia realiter distincta. s. ma. et forma. Atqui qd. tm. hec principia sunt intrinseca, pbat. Phis. tex. 65. hac rone. Ea ex quibus per se copositum fit et factum est, sunt eius principia: sed tm. ma. et forma sunt hmoi: ergo. Ex quibus (inquit) fit et factum est/ ad excludendum priuationem, que est principium et trus a quo gsnus in fieri, no tm. in facto esse: qd. no. manet in pposito, et io. no. est eius pncipiū per se. Ad autē materia et forma sunt per se principia rei iam facte, probat: qd. resolutio copositi fit in materia et forma: et vnū quodq. coponit ex iis in que resoluuntur. Intelligit verūtamen esse principia quodāmodo vt tria: qd. omnia simul principia includendo principium a quo sunt tria ratione: nā priuatio que est principium per accidens, licet sit idē numero cum materia, differt tamen ratione. Quod autē priuatio sit principium per accidens, probat. tex. 66. qd. res fit ex materia in quantum accidit ei priuatio forme que gignitur: et per pns fit ex priuatione tanq. ex termino a quo. Intelligit de mag. esse quodāmodo vt contraria: qd. forma et priuatio sunt cōtraria. Verūtamen non dicit simpliciter esse contraria: qd. non omnia principia sunt contraria: materia enim non cōtrariatur forme. In summa, comparando materiā ad formā, dicit esse quodāmodo duo: verū comparando eam simul ad priuationem, dicit esse quodāmodo tria. Rursus conferendo formā cū priuatione, dicit esse vt contraria: inuēs qd. si consideretur in ordine ad materiā, non est illi contraria. Ad secundū igitur principale argumentū respōdetur, qd. Arist. loquitur hic de principijs secundū propriā nominis significationē, vt notabili secundo in principio questiois explicuimus. s. pro illo qd. pertinet intrinsece ad ordinē generationis. et ideo efficiens et finis nō numerātur inter principia. Sed cū arguitur, aut intelligitur de principijs intrinsecis et per se, aut de extrinsecis et per accidēs: tota difficultas est de priuatione, que nec est intrinseca rei genite, nec proinde principium per se illius, sed per accidēs vt textu. 66. docet Arist. cuius contrarium videtur dixisse in textu. 47. Et arguit qd. si priuatio est principium per accidens, non esset asserendum proprie principium: qd. principia per accidēs sunt infinita: et ideo non cadunt sub sciētia. Ad hoc rōdet Lōmētator cōmento. 66. qd. priuatio licet sit principium per accidēs, est tm. necessarium Sicuti ppria passio, s. sit accidēs, est tm. necessarium. Et ideo Arist. nec loquitur hic de solis pncipijs per se, nec de omnibus per accidēs: sed de necessarijs. Attamen cōtra hanc expositionē vī esse qd. diximus. i. posse. q. 3. de intentione Arist. qd. idē est necessarium et per se: nihil enim necessarium rei conuenit, nisi qd. per se. i. ab essentia sua cōuenit, vnde et ppria passio facit secundū modum per se. Et aliter ergo arbitror esse dicendum. s. qd. priuatio si cōparetur ad materiā, est quidē accidens illius: itē si comparetur ad copositū quod gignitur, est etiā principium per accidēs: qd. non dicit aliqd. positiuū influens in copositū, sicut vera causa: neq. permanet in illo tanq. pars eius essentialis: sed est eius principium per accidēs ad hūc sensum qd. copositū fit ex materia cui accidit priuatio. Et hoc intēdit Arist. tex. 66. Si tm. priuatio pparetur ad generationē ipsam, tunc nō est solū necessarium principium: sed quodāmodo intrinsecū et per se intrinseca diffinitionē generationis et corruptionis. Et hoc voluit dicere in textu. 45. generatio. n. est mutatio a non esse ad esse: corruptio vero mutatio ab esse ad nō esse, vt habetur. 5. huius tex. 7. Lū ergo queritur de quibus principijs determinat Arist. esse tria, rōdetur qd. nec de solis principijs intrinsecis et p se entis naturalis, nec de omnib. extrinsecis et per accidēs: sed de intrinsecis et per se generationis entis naturalis: que sunt terminus a quo et terminus ad quē et subiectū. Quod si interrogas quomō fieri pōt, vt aliqua sint per se principia generationis, que non sunt rei genite. Respōdetur. Idcir

co qd. alia est diffinitio reaturalis, et alia, generatis eius: res enim naturalis diffinitur phisice per solam materiā et formā: est enim similitas nasi cauitas: et hō mal copositū ex materia et anima rationali. Et per hoc probat Arist. hec duo tantū esse principia intrinseca naturalis, vt super textu. 65. exposuimus. Generatio vero est mutatio substantie de nō esse ad esse: et corruptio mutatio de esse ad non esse: in quarū prima diffinitio ponitur priuatio, tanq. terminus a quo incipit mutatio: et in secunda, tanq. terminus in quem definitur. Sequitur consequenter, questio. sexta.

Textus. lxxix. Hec nō sic vnū existēs. Questio sexta.

Utrum materia sit adeo pura potentia, vt nullam de se habeat actualitatem.

Post numerū iam diffinitū principiorū, sequitur singulorū, singulis questionibus, rimari naturā: quippe quod cognitio plusq. dimidiū est totius phisice scientie. Arguitur ergo qd. materia non pura potētia. Materia per se est ens reale existens in operatione intellectus, atq. adeo reale subiectū formę quā subinet et cōseruat: ergo de se est actu ens, et pns non est mera potentia. Et cōfirmatur. Materia differt a priuatione vt tex. 75. et. 79. ait Arist. in hō priuatio est per se nō ens: materia vero est prope substantia permanēs in coposito: ergo materia per se habet quem gradū entitatis, et per pns nō est mera potētia.

Et confirmatur secundo. Materia habet ex se proprias passiones: habet enim appetitū forme, vt habetur text. 81. habetq. potētiam, vnde educitur forma vt habetur text. 78. quod est habere reale causalitatem respectu forme: hec autē, nisi fieri que per se sit, cōpetere non vidētur: ergo materia per se est ens in actu. Item per se principium, vt habetur text. 65. ergo est per se ens: qd. entis principium est entis ens. Secundo principium arguit. Si materia esset pura potētia vt distinguitur contra actū, sequeretur qd. nec per diuinā potētiam esset esse materia sine forma (haberet cū tunc mā esse intrinsece a forma, sicut corpus habet esse albū ab albedine: ita enim se habet pura potētia essentialis ad esse simpliciter, sicut pura potētia accidentalis ad esse sine albedine: ergo ita tunc repugnet materia esse sine forma. Cōsequens tamen inde apparet falsum qd. materia et forma sint due res numero distincte, vt conueniat Arist. textu. 67. et neutra illarū sit pars alterius, quo sensu dixerat Arist. tex. 43. principia non fieri cōterutris) sequitur deū posse materiā seorsum conferre sine forma: sicut formā pōt. sine materia. In contrarium est Arist. tex. 69. vbi ait. Vnū igitur principium hec (scilicet materia) non sic vnū, neq. sic ens, vt hoc quid: vnū autem. s. forma, secundū quod ratio. Vnde et materiā de se non existere nisi per formā.

Questio hec duos habebit articulo

In primo respondebitur ad questionem: et in secunda alia minor dubia circa naturam materie terminabuntur. Atqui primum omnium attente notanda est natura materie: que fundamentum est sciētie naturalis: et quo ab eius diffinitione sumatur exordium. Materia (vt textu. 82. habetur) est primum subiectum vniuersiusq. ex quo fit aliquid cum insit, non secundum accidens. Est primum subiectum ad differentiam subiecti accidentium: quorum subiectum quo, est quantitas subiectum vero/ quod, est totum copositū, vt. a. de generatione super textu. 24. dicturi sumus: materia vero est subm. forme substantialis: que p supponit accidēs.

in illa d. no est que ai qd. p. in quibusdam...

Ad. p.

Primo.

si ex materia...

Ratio.

patio terie ubi

nu pfe

potēti

Lōd

Lōd

*in materia actu aliqui aq' p'z
m d' si*

erat
foli
hō
per
seca
atio
rup
mū
fuit.
es
p'atio
erie
subm
potē.
litat
itū
lis
qu
sp'ri
a non
tens
tū
s, et
Bate
in hō
nū p'f.
pe sub
abet
potē
se ve
re, ut
r form
alitate
cōpet
a. p'f.
er se
incip
isting
entia
ā esse
tū ab
is ad
id esse
est esse
riā esse
sum q
e, vt
terius
fieri
onser
In o
incip
vt hoc
o. Cō
iculo
secun
minab
est nat
ralis
Bate
vniue
um ac
i sub
antite
r. de
ria ve
ciden

Ex quo cū in sit fit, aliquid nō sedz accidēs / ad d'ria z p'ri
uationis: que nec permanet in cōposito, nec proinde p
se cōcurrit ad eius esse: qz esse cōpositi nō resultat ex esse
p'riuationis, sicuti ex esse materie et forme. Et eadē part
ticula excludit f'us a quo includente formā cōtrariā.
Sic nāqz acetū ex vino: z tū vinū non est hoc mō mā (qz
nō manet in aceto) sed est f'us a quo. Et fit mixtū ex ele
mētis que nō sunt hoc mō mā: qz nō manēt formāl'r in
mixto. Tametsi ēt si manerēt excluderent, p' aliā parti
culā: qz nō sūt subm primū. At qz mā vt tex. 68. habet
innotescit per analogiā ad subm accidētū z potissimū
artificialiū, prima cōparatio est q' sicut subm forme ac
cidētalis recipit a forma esse accidētale, puta esse albū,
aut calidū zc. ita mā primā recipit a forma esse substan
tiale. i. simplr actu existere. Unde sicuti p'ma substantia
.i. suppositū est primū subm respectu oīz accidētū,
eo q' tū sola simplr per se existit, ita mā, qz est subm for
me dātis esse simplr, d' simplr prima mā et primū sub
iectū. Et tū d'ria q' prima substantia est subm accide
tū, .i. suppositū esse: q' esse accidētū nō est aliud, q' in
esse substantie: sed tū prima mā nō est ita subm, vt illomō
det esse forme. Immo pot' forma est actus p' quē actu
est mā: veluti albedo est forma per quā subm est album.
Quo circa mā sustinet quidē, p'seruatqz formā: at non
proprie dādo illi esse: sed tanqz potētia ad esse p' formā.
Hinc sequit' sc'da app'imeqz notāda d'ria, cur ex mā
et forma sit vñ ens perse, tū ex subiecto et accidētibus
nō sit vñ ens per se: quā docet Arist. 8. meta. tex. 15. qz
v'z cū forma substantialis aduenit in materie, nō aduenit
enti qd simplr sit perse in actu ante aduentū forme: ob
idqz nō ponit in numero forma et mā, vt duo simplr en
tia, s'z qd resultat est simplr vñ: accidēs nō aduenit en
ti qd p'se est actu ens: et iō forma et subm semp manent
duo nō faciētia vñ. In q' sc'su itellig' illa maxima. Ex
duob' entib' in actu nō sit vñ simplr. Hinc sequit'
tertia d'ria quātū ad modū loquēdi, q' pprie subm acci
dētū d' mā in qua: sed mā p'ma d' pprie mā ex q' vt
hētur in diffinitōe Arist. ex quo zc. Et rō est, q' eē sup
positi nō p'stat tanqz ex p'rib' ex esse accidētū: s'z potius
subm cōmunicat illis suū esse: s'z vicissim recipiat ab illis
denominatiōe accidētale: s'z tū esse suppositi resultat
ex mā et forma, tanqz ex partibus essentialibus.

**His preiactis fundamētis circa que
stionis titulū notandū est, q' potētia et act', que ex op
posito distinguunt, multis modis d'r, vt habet. 5. meta.
tex. 14. z copios' lib. 9. in p'ncipio. Unomō actiue, sicut
calor est potētia ignis ad calefaciendū aquā: et aliomō
passiue, sicut siccitas ligni est potētia passiuā vt bene sit
cōbustibile: et tertio mō p' potētia subiectiua, sicut cor
pus recipit colore et intellect' spēs. Et istis modis non
accipit in p'posito. Non. n. hic disputamus an mā ha
beat potētiā actiuā: neqz querimus an sic habeat potē
tiā passiuā, vt sit cōbustibilis: alie nāqz sunt, diuersaqz
huiusmodi qōnes. Itaqz rursus ambigim' an mā sit po
tētia subiectiua respectu forme: hoc. n. notissimū est. S'z
accipit hic potētia vt distinguat cōtra actū substantiale
vt accidētale qui est esse. Et querim' vtrū mā in sua rōe
formali includat actū huiusmodi: quē admodum hō in
sua ratione includit formā: et albū, includit albedinez.
Ad quā quidē questionē responderetur tribus conclu
sionibus. Prima. Materia est verū ens actu existens
seu entis esse, in alio existens. Probatur. Materia est
vera pars substantie de qua simpliciter predicatur esse:
vt enim vera est hec propō' lignū est ita z forma est et/
materia est / nisi q' suppositū subsistit, partes vero non
per se subsistunt: ens vero est participiū huius qd est es
se: ergo materia est ens reale, actu existens in toto. Cō
clusio hec preterea cōprobat argumēto primo princi
pali cū suis cōfirmationib'. Secunda cōclusio. Ma**

teria in sua intrinseca ratione formali non includit ac
tuz aliq' a quo formaliter sit. Et hoc est esse purā po
tentiā. Probatur. Act' z forma in quocūqz genere idē
proius est: sed materia prima, vt nomē ipsum sonat,
nullā in sua ratione formā includit, quin potius omnē
excludit: ergo materia nullā de se habet actualitatem.
Probatur maior inductiue. Id quo aliquid est actu al
bū, est forma accidētalis albedinis: et quo est actu cali
dū, est forma caloris. Et eadē ratione quo aliquid est
actu equus, est forma equi: et quo aliquid est actu hō,
est forma hominis: et ita discurredo per omnia. Immo
idē proius significat esse actu tale / et / esse formaliter
tale. i. a forma: ergo eadē ratione / esse / si absolute dicat
est ab aliqua forma. Cū ergo materia de se nullā formā
dicat, nullū in sua ratione includit actū: sed quid penitus est
mera potētia. Et confirmat. Nulla res est simpliciter,
nisi sit in aliqua certa sp'e substantie, puta hō, equ', aut
lignū zc. sicut nulla res est qlis, nisi in aliqua certa sp'e
qualitatis, nec quāta nisi in aliqua sp'e quantitatis zc.
sed mā de se nullā dicit certā sp'em: sed quid penitus in
forme: ergo in sua ratione non includit aliq' actū: sed
est mera potētia. Hanc conclusionē intendit Arist. in
textu present. 69. dicens q' materia nō est hoc aliquid,
sed aliud principium. s. forma, est vt ratio. Quasi dicat
Materia non hēt esse: nisi per formā. Et text. 71. ait q'
materia est p'pe substantia. i. in potentia vt subsistat per
formā. Et text. 78. ait materiā esse ens, nō simplr, sed in
potētia. Ad euidētius pronūciat. i. de gene. tex. 11. Et
expresse. 7. meta. tex. 8. materia (inquit) secundū se, nec
est quid nec quantū, nec aliq' alioz generū. Hanc
deniqz conclusionē Arist. perscrutatus est aduersus an
tiquos: qui oēs hoc pessime errabāt, q' principū mate
riale entis ponebāt esse ens in actu includēs formā: alij
.s. aquā aut aliud qduis elementū: alij nō res ipsas na
turales latitare in quolibet. Unde cogebantur negare
generatiōe substantie simpliciter: nā enti completo in
actu nō pōt aduenire forma, nisi accidentalis. Qua p'
pter cū videret Arist. mā esse aptū subiectū ad vniuer
sas formas, cognouit eā in sua ratione nudā proius ef
se omniforma. Sicuti ocul' eo caret omni colore, vt ac
cipere possit omniū spēs colorū. Tertia cōclusio est.
Materia nō est nisi per formā. Hec manifeste sequit' ex
superioribus, hoc mō. Materia vere et realiter est (que
est prima conclusio.) et non est per se (vt habet in secunda)
ergo est per formā. Et hoc est quod ait. 3. huius tex. 67.
Ad cōtinetur a forma. Et. 1. de gene. tex. 83. Adā efficitur
vt sit in actu per formā. Et confirmatur quia es
se actualiter idē est quod esse formāl'r, et per conseques
esse per formā. Itaqz sicut petrus est albus per albedi
nē z es est statua per figurā, ita materia simpliciter est
per formā. Licet forte nō nil differat, vt iam modo dic
turi sumus. Hec deniqz omnia manifestiora sunt no
minibus, quibus grece materia et forma significatur.
Materia nāqz nuncupat' hyle / forma vero / entelechia /
Hyle autē in artificis significat materiā, nō quācūqz,
sed in formā, vt est silua lignorum et lapidum: que edifi
cio construendo cōgregata sunt. Et ideo in naturalib'
proprie significat materiā primā omni penitus forma
nudā. Entelechia nō significat formā, nō quocūqz: nā
eidos / ēt significat formā. S'z eidos / cōiter significat et
formā, que est pars cōpositi, sed potius formā totius
quā dicimus naturā hoīs, aut equi zc. Entelechia vero
significat pprie formā. i. actū et p'fectionē corporis vt
distinguit' p'ra merā potētiā. Aliqui scribūt ēdelechiā
per. d. sed tū grece per. t. scribit' nisi q' cū. t. post. n. profe
ras grece vt. d. latinū, aliqui trāsulerūt p. d. Et p' hec
solutū est primū argū cū suis p'firmationib': ad formā
enim primi distinguitur maior, scilicet materia per se
est ens reale / si enim ens dicat actū essendi, hoc negat'
immo hoc hēt per formā, vt exp'sse ait Arist. locis iā mō

*nō m' p' p'
3. Cōclu.
f' r' m' a'*

*Hyle / ens
telechia.*

*Ad p'mā
argū.*

citatis. Si autē ens accipiat vt dicat essentia partialē, qd est esse pncipiū essētie ppositi, hoc bene pbat argm̄, ⁊ pfirmationes. Hecq; seqtur. Hāc est pfe pncipiū: qd est pfe actu: sed est per formā totius: sic est per esse totius. ¶ Hinc sequit̄ qd mā gñabiliū nec pprie est eiusdē sp̄i nec differēs sp̄e a mā celi: qz tā vnitas q̄ dñia specifica, vtrūq; est a forma. Et id Aristō. 3. huius tex. 65. dicit qd mā nō hēt sp̄m. Sed dñ mā gñabiliū eiusdē sp̄i negatiue: qz nō hēt de se vnū differat sp̄e. Et dñ differre gñe a materia celi: qz vna appetit formā: alia nō nō. Genere in q̄ modo quo statim dub. quarto videbitur.

Articul⁹
secundus.

In articulo scdo primū dubiū est cir
ca mām scdi argumēti pncipalis, vtrū per potentia dei supernāle posset esse mā sine forma. Est. n. theologis de hoc prouerbia. Hāc. S. Tho. 1. p. q. 66. arti. 1. et quol. 3. arti. 1. existimat id implicare ptradictionē. Cui subscribit Durādus in 2. d. 12. q. 2. Scotus vero eodē lib. d. et .q. quē sequit̄ in eodē loco Gregorius, dicit ptra, rem esse possibilē. At qz res est theologa, paucis eā absolue m⁹ duab⁹ pclusiōib⁹. ¶ Prima. Probabilissimū est et qd rei nature cōgruentissimū vñ, mām per nullā potētia ef se posse sine forma. Prob⁹ rōe. S. Thome. Id qd implicat cōtradictionē deus nō pōt facere: sed est ptradictionis implicatio mām esse sine forma: q̄. Prob⁹ a minor. Hāc formalr hēt esse per formā: nā vt dictū est mā de se est mera potētia, cuius act⁹ est forma: quē admodū corpus, qd de se est pura potētia, vt sit albū, formalr est albū per albedinē: sed implicat ptradictionē aliqd esse actuale sine forma qua est tale, vt implicat corpus esse albū sine albedine: q̄ eadē rōne implicat mām esse sine forma. ¶ Et cōfirmat. Implicat ptradictionē aliqd esse nisi in aliq̄ certa sp̄e, vt paulo ante dicebamus: sed mā sine forma nulli⁹ esset pzius sp̄i: qz sp̄s est a forma. Immo hoc ipsum sonat forma, qd sp̄s, vt Arist. hic loquit̄ textu. 81. ¶ 2. d. pfirmat ex illo citato. 7. meta. tex. 8. Hāc nec est qd, nec quale, nec quantū rē. ¶ Et cōfirmatur scdo: qz si mā est, ea est corpus finitū, et per pñs hēt aliquā figurā quadratā, aut circularē rē. Hāc tñ sine qñtitate hēre nō pōt: nec quātitatē aut aliud qdvis accidēs sine forma substāiali: q̄ implicat mām esse sine forma. ¶ In ptrarū argumēt Scotus ac Gregori⁹ argumētis multis que quisq; apd illos et apd Lapreo. 2. d. 13. videre pōt. S3 que alicuius sint pōderis hec sunt. ¶ Ex duabus qbuscūq; reb⁹ realr distinctis quaz neutra est pars alteri⁹ deus pōt vtrāq; sine altera seruare: sed mā et forma sunt hmōi: q̄ pōt deus seruare materia 3 sine forma. ¶ Hoc tñ argumētū in via Scoti tenētis deū non posse seruare subiectum sine relatione nullum est contra. S. Thomā: qz profecto maior dependentia vñ nālis materie a forma, q̄ subiecti a relatiōe. Et em̄ sicut pater formalr est pater scd3 Scotū ab illa paternitate distincta, ita et mā est formalr scd3 Aristō. a forma: immo magis depēdet: qz esse substāiale habet a forma. Et per pñs si deus nō pōt seruare (vt ipse dicit) fundamētū sine relatione, multo minus pōt mām sine forma. ¶ Scd3 argm̄ est hoc. Quicqd deus facit et pseruat per causam scd3 pōt se solo facere et cōseruare: deus cōseruat naturalr materiā per formā: q̄ pōt illā sine forma pseruare. ¶ Et cōfir. Accidēs plus depēdet a substātia q̄ mā a forma: ⁊ tñ in sacramēto fuit accidētia sine subiecto: q̄. Itē tā tū forma depēdet naturalr a mā (saltē forma corpōralis que educit de potētia materie) quantū mā depēdet a forma: sed pōt deus cōseruare formā sine mā: siquidē seruat accidētia que sunt minoris entitatis: ergo parit̄ pōt mām sine forma seruare. ¶ Ad hec verū tamē respōdet. S. Tho. quol. 3. citato, qd aliter depēdet materia a forma, q̄ accidentia a subiecto. Accidētia enim depēdent a subiecto in genere quodā mō efficientis seu cōseruantis: ⁊ parimō forma depēdet a mā: materia ye-

1. Conclu.

ro depēdet a forma in genere causa formalis: sicuti corpus esse albū dependet ab albedine. Unde ad formā nō detur qd quicquid deus facit aut cōseruat cū causa secunda, cōcurrēte tanq̄ efficiens, aut quomōcūq; cōseruans in rōne subiecti, pōt cōseruare se solo: vicē tñ cause formalis non pōt supplere: qm̄ nō pōt facere corpus albū sine albedine, aut hoiez sine anima. ¶ Nichilomin⁹ sit hec cōclusio. Probabile est deū posse materiā sine forma seruare. Hecq; in hoc puto d̄rogari grauissime auctoritati. S. Tho. tū qz res, nō est tāti momēt: tū qz nō nego, quin in pncipijs pñsēdo Arist. pbabilissima est ei⁹ sentētia: quā quicqd pōt optime substnere. Et forsam ego falloz. Rō que me verūtm̄ mouet, vnica est illa prima. Hoc est. n. mihi ingenti, vt credere aliud nō posim, q̄ qd ex duabus quibuscūq; reb⁹ realr distinctis, quoz neutra est pars alteri⁹, deus pōt vtrāq; sine altera pseruare: nihil. n. deo negandū est, nisi vbi manifestissima est ptradictio: certe in hoc nō adeo est manifeste. Hecq; id mihi persuadēdo solū in reb⁹ absolutis, vt Scot⁹ arguit, s3 ēt in relatiuis, qd ipse negat. Prob⁹ facto si paternitas distincta esset a patre meo, ambigere nō possum quin deus possit patrē sine illa entitate, ēt me viuō, seruare. Et si illud implicaret ptradictionē, vt putat Scot⁹, parit̄ implicaret qd mā esset sine forma. vt mō dicebamus. At qui hoc mihi bonū est argm̄, relationes non distingui realiter a subiectis: nepe qd destructa quacūq; alia entitate, saluis patre et filio, vnus esset pater ⁊ alter fili⁹: eo quod ille gēuit: hic verogenit⁹ est. Idēq; asseruimus cap. de ppzio, de subiecto et passione: v3 qz deus pōt hoiem seruare sine entitate que est risibilitas: et aiām sine intellectu. Et nihilo⁹ ille hō risibilis esset, ⁊ intellectiuus ex sua natura. Tametsi neq; ridere, neq; intelligere posset, nisi restitutis ei illis potētis. Veluti cecus, visū quidē est, vt sic loquar, in potētia remota: qz videre pōt si mō denferi oculi: qd lapis nō pōt. ¶ Ad rationē p̄uide. S. Tho. vtcūq; rñdetur, qd qñs naturaliter mā formalr hēat esse per formā, nō tamē hoc est adeo illi intrinsecū, q̄ est corpus esse albū per albedinē/ qz esse albū, non dicit aliquā essentia, aut partē essentia, sed solū informari albedine: mā vero dicit aliquā essentia distinctā a forma vt dicebamus in prima cōclusio ne: siquidē essentia totius cōstat ex essentia partiali materie et ex essentia partiali forme. Et idē 3 sit talis essentia, vt naturalr nō sit actu nisi per formā, nō tñ repugnat deū illā actualitatē supplere seruādo mām sine forma. ¶ Quē admodū cap. de qñtitate dixim⁹, qz corp⁹ p quātitatē hēat ptē extra ptē, nihilo⁹ supra nāl̄ pōt d⁹ seruare corp⁹ extēsū sine qñtitate. ¶ Qd si tūc ppteris, vtrū mā sine forma suabit in pñcto, an in loco extenso. Aliq; dicunt, qd nō pōt suari nisi in pñcto, postq̄ nō hēt quātitatē. ¶ Rediderim tñ, qd de⁹ poterit suare sicut voluerit: nā, vt dicebamus ēt illic, si de⁹ a me separet mō quātitatē, ptes nō fluēt ad punctū, vt aliq; autumat, qz nec moueri possent: s3 de⁹ deberet eas suare miraculose in toto loco in quo sūt mō. Tametsi tūc nō replerēt locū. Immo posset mecū tūc aliqd corp⁹ eē in eodē loco, siquidē ego tūc nō essem quātus. Quē admodū posset materia pseruare in eodē loco et figura qua pseruaret a qñtitate: 3 si figura distiguit a re figurata, tūc nō hēret figurā a se distinctā. ¶ Qd si tūc arguas. Si mā eēt sine quātitate, tūc ptes integrales nō facerēt vnū, nā ptes integrales continuant p qñtitatē. Ad hoc rñdet Scot. qz tunc materia haberet partes substāntiales non per quātitatē: sed non respondet per quid vnirentur partes postq̄ faciūt vnū substāntialiter. Dicendum igitur est forte vt dixim⁹. 2. q. de qñtitate qd foris formalr ptes substātie nō vniūt p qñtitatē, cū sit accidēs: v3 saltimō ita formalr qñ de⁹ in hoc possit supplere vicē qñtittatis. ¶ Qd si scdo iterroget, posset ne de⁹ seruare māz sine forma substāiali, cui nihilo⁹ inhererēt accidētia, p̄uta

Dubiū
petit⁹

iclusio

ptitu⁹

btuaa
o.

ppetit⁹

potētia

quantitas, quantitas etc. Rursus huius pedet ex alia ratione, vtrum accidētia subiectent in materia prima, an in toto proposito. Eum uero sedz prima opinionē nihil vetat q̄ min⁹ deus p̄ miraculū possit seruare mām cū accidētibus cuiuscūq̄ sp̄ci, si ne forma substantiāli, vt appareat equ⁹, vel bos, et quicquid voluerit. Attn̄ si accidētia subiectant in toto proposito, v̄ forte q̄ mā sine forma nō pōt magis recipere accidētia corpalia, q̄ angel⁹. Sz de hoc lat⁹. r. de gene. sup. textū. 2. 4. Ubi pcedem⁹ q̄ miraculū, forsā nō repugnat accidētia subiectari immediate in mā. ¶ Hoc verūtū est hic adnotādū, q̄ lz teneat mām posse esse sine forma, id tñ multo mai⁹ miraculū est, q̄ formā posse eē sine mā cū sit min⁹. Obidq̄ nullaten⁹ pcedendū est (vt admonet. S. Th. r. q. 66. art. 1.) in creatioe rex creatā fuisse materiā in formā, ex q̄ post modū educte sunt forme. Immo vt inq̄t Augustin⁹ de fide et simbolo. ca. 1. certissime credidit oia deū fecisse ex nihilo: r̄ tñ si formā p̄cessisset mā, tūc p̄posita nō fuisset pprie creata: sz gēita. At d̄ h̄ stat⁹.

Dubiū
petit⁹

¶ Scd̄z dubiū est vtrū potētia et appetit⁹ m̄c ad formā sint res et inter se, et a mā aliquomō distincte. Et v̄ q̄ sic Ait. n. Arif. tex. 78. rē fieri de potētia materie (qd̄ q̄one sequēti disputabit) potētie vero, vt cap. de pprio diffinitū est, sūt accidētia distincta a subiectis, vt intellect⁹ r̄ volūtas: qd̄ certe nō authoritas tñ. S. Thome, sz rōnes et cōis mod⁹ p̄cipēdi suadere vident⁹: q̄ et potētia materie distinguit a mā. Et de appetitu habet tex. 81. q̄ mā appetit formā: appetit⁹ aut̄ alia res v̄ esse a potētia: nā appetit⁹ solū dicit inclinationē, potētia vero dicit quodā mō causalitatē: q̄ sunt due res a mā distincte. ¶ Ad hoc dubiū r̄ndet vnica cōclusionē.

clussio

¶ Potētia et appetit⁹ sola rōne, et inter se, r̄ a mā distinguit. Ad cui⁹ euidentiā notādus est ordo inf̄ hec q̄ tuor que sūt aptitudo, puatio, appetit⁹, potētia. Prīmū. n. qd̄ in mā est p̄siderandū, est aptitudo ad formā. Que nī hū aliū est, q̄ puatio qd̄ ad formā, tāq̄ qd̄ suapte natura ordinatū ad illā. Et qz lumē fidei nālia ēt nobis facit lucere, p̄siderem⁹ q̄ de⁹ creauit materiā tāq̄ ppriū quodā r̄ aptissimū receptaculū forme. Quē ad modū in amulo sit vas p̄portionatū figure gēme que in illo est celāda. ¶ Aptitudo hec in mā est causa, vt negatio forme in illa sit puatio: est nāq̄ puatio, vt habet. 4. meta. tex. 4. negatio forme in subiecto apto. Itaqz, qz mā est apta, negatio d̄ puatio: et nō euerfo, qz est puata, est apta. Quo fit vt mā celi, eo nō hēat puationē forme ignis, quia non est apta ad recipiendū illam. ¶ Rursus ex puatione nascitur appetitus vt ait Arifto. tex. 81. vbi ait q̄ materia non appetit formā quam habet, sed quā non habet: vnde illa celebris dimanauit sententia.

duas
o.

¶ Puatio est causa appetit⁹. Quo circa inepte distm̄gūt hic nōnulli, aliū eē appetitū carētie in mā respectu forme quā nō hēt, r̄ aliū p̄placētie respectu forme quā hēt. Mā improprie r̄ abusive d̄r qd̄ appetere id qd̄ hēt: appetit⁹. n. dicit desiderū r̄ motū ad formā quā quis nō hēt: sz p̄placētia in re qua quis hēt pot⁹ est q̄es et fruiō, q̄ appetit⁹. Sicuti beati nō tā pprie dicunt̄ appetere beatitudinē, q̄ beatitudinē frui. ¶ At vero potētia m̄c est gen⁹ quodā causalitatē respectu forme pueniēs ex eadē aptitudine, v̄ puenit appetit⁹. ¶ Hoc ēt p̄te res velle lectorē admonere vt d̄r s rōnis, que sūt in rebus cognitio, explicēt nō p̄ t̄res, sz quē ad modū Arifto. vt. q. 8. elucidabim⁹. p̄ diuersas p̄sideratiōes rex. Mā hec nō est distinctio inf̄ reales et noiales, sz est loq̄ r̄ Arifto felice et sedz rex nām. ¶ D. n. aliq̄ possent dicere, ista differre rōe ad hūc sensū, q̄ sunt t̄si significātes eadē mām sub diuersis cōnotatiōib⁹, idē est p̄or⁹, nisi q̄ apti⁹ d̄r hoc mō. Aptitudo, puatio, appetit⁹, r̄ potētie materie sūt eadē res, que est mā, p̄siderata p̄ intellectū diuersis p̄sideratiōib⁹, vel in ordine ad diuersa. Et t̄m differre rōne/nihil est aliū, q̄ differre p̄ solā p̄sideratiōē intelle

ppetit⁹

potētia.

ct⁹. Exēplū gr̄a. Mā p̄siderata in ordine ad formā, tāq̄ aliqd̄ receptaculū illi p̄portionatū, hēt rōnē aptitudinis. Cōsiderata vero vt carēs tali forma, ad quā est apta, hēt rōnē puationis, vt. q. 8. videbit. ¶ Rurs⁹ p̄siderata in ordine ad formā, tanq̄ imperfectū tendēs ad suā p̄fectionē et finē, hēt rōnē appetit⁹. Sz si p̄sideret in ordine ad formā, tanq̄ quodā mō ad effectū (qz forma de p̄det a mā in ḡne cause) hēt rōnē potētie. Itaqz appetitus r̄ potētia m̄c differūt, q̄ appetit⁹ dicit ordinē ad finē: potētia nō, ordinē ad effectū. Et q̄ hec distinguatur rōne p̄ p̄parationē ad aialia in quib⁹ appetit⁹ et potētia differūt re. Appetit⁹. n. hō aliq̄ dignitates r̄ pecunias, quaz nō hēt potētiā cōsequēdi. Et rursus stat quēpiā hēre potētiā p̄sequēdi, qui tñ nō hēt appetitū illaz. Cū si mā esset aial (cuius appetit⁹ sequit̄ cognitio nē, appetit⁹ eius esset act⁹ elicīt⁹, tēdēs in finē: potētia vero nō esset, nisi virt⁹ a qua dep̄det quodā mō forma in fieri, vt. q. sequēti explicabim⁹. ¶ Hinc palā est cur forma nō dicat̄ viceversa appetere mā: nēpe qz mā nō est finis et p̄fectio forme. Nihilō inclinat̄ ad illā actū dū et p̄ficiendū saltē aia rōnalis sepata hēt talē appetitū ad corp⁹: nā in formis corruptibilib⁹ nō possumus hoc dicere: qz q̄ nō sunt in mā, nullibi sūt vt appetant corp⁹: et q̄ sunt in mā, iaz nō appetūt, postq̄ actu defcunt in illa: tanq̄ pprius et⁹ act⁹. ¶ Ad primū q̄ argū r̄ndet q̄ potētie substantie ad p̄ducendū vel recipiendū actū, qui est accidēs, sunt itidē accidētia: sic intellectus agēs ad p̄ducendū sp̄s, et intellectus possibilis ad recipiendū: et calor ignis ad cōburendū: et siccitas ligni, vt sūt bene cōbustibile. ¶ Potētia vero materie nō est actū accidētale: sz ad recipiendū formā substantiāle, et quodā mō p̄currēdū ad p̄ductionē eius. Et id potētia materie nō est accidēs eius: sz ipsa p̄se est potētia p̄portionata forme, vt ait. S. Th. r. q. 77. art. 1. Et rō est qz potētia et act⁹ debēt esse eiusdē ḡnis: quā obrē, sic potētia ad actū accidētale debet eē accidēs, ita potētia ad actū substantiāle est substantia. Appetitū vero materie ad formā manifestū est nō eē accidēs distinctū a forma. In solis, n. aialibus act⁹ appetendi est actus elicīt⁹ a potētia, et ab illa distinct⁹: sicuti volitio. In reb⁹ aut̄ inanimatis nihil aliū est, q̄ quedā inclinatio et p̄p̄nsio ad suū finē. Et maxime q̄ finis est subā: inclinatio. n. tūc nihil aliū est q̄ natura ipsi⁹ rei que inclinā. De grauitate aut̄ leuitate grauiū r̄ leuiū alia forā est rōnā cū ille sint potētie et inclinatioes ad motū, q̄ est accidēs, forā distinguunt̄ reā a rebus grauiū r̄ leuiibus. Sed de hoc lib. octauo. ¶ Hoc mente seruandum est fundamentum: quo nititur opinio. S. Thome, accidētia nō subiectari immediate in materia: quod nihil aliud est dicere vt seip̄e prima parte. q. 76. articu. 6. exponit, q̄, q̄ mā est in potētia ad formā substantiāle et accidētia ordīne quodā. Et qz esse simplr est fundamentū oīuz eē accidētaliū, puta huius qd̄ est/esse calidū/esse albū etc. immediatius mā inclinā ad formā substantiāle, q̄ ad accidētale. Et id pus saltē natura forma substantiālis inest materie q̄ accidētia. ¶ Ad si verū sit, falsa est illa proprietates, quā aliqui tribuūt materie. s. q̄ materia req̄rit accidētales dispōnes ad recipiendū formā. Mā secū dū istos materia non habet immediatū ordinē ad formā. Quod tamen Arifto. nusq̄ docuit. Sed calor qui in aqua p̄cedit formā ignis, solum est ad expellendum formam aque: quā dum materia est spoliata, prius natura recipit formā ignis, q̄ accidentia, que manent in igne genito. Sed de hoc in p̄mo de generatiōe. ¶ Am̄ legere hic quispiā possit vtrum materia hēat natura lez appetitū ad aiaz rōnalis. Et v̄ q̄ nō: qz cum non educat de potētia nāli materie: v̄ q̄ nec appetit⁹ naturalis extendat ad illa. ¶ R̄ndetur nihilō q̄ appetit⁹ et potētie materie nō sunt plures vt singulifint ad singulas formas: essēt enim tūc infiniti. Sed vt. q. 8. radicit⁹

Ad primū
argū.

Fundas
mentū.

Mā req̄
rit dispo
sitiones.

videtur est vn^o appetit^o ad formā in gñe, nisi q̄ illā quā hēt iam desinit appetere. Ad autē appetat in gñe formā quā nō hēt hinc puenit: qz nō pōt esse sine forma r̄ illa quā hēt est corruptibilis: r̄ iō mā celi nō appetit aliquā formā. Quis sequit q̄ mā indifferēter appetat quācunqz formā: ēt aiaz r̄ nālē: ad qd̄ sufficit q̄ sit naturale recep- tiuū illi: l3 nō educat aia d̄ potētia materie. Ad d̄ si se cūdo arguas q̄ saltē mā hoīs nō appetit aliā formā: cū qz illa est optima quā hēre pōt: tū ēt qz illa nō est corru- ptibilis. Rūdet q̄ materie nō est meli^o esse p̄ vnā formā q̄ per aliā. Et iō qz aia, l3 non sit corruptibilis, est tñ a materia separabilis, adhuc materia hoīs appetit aliā for- mā. Hinc sequit q̄ appetit^o materie nō determinat ad habendū vnā solā formā vel plures simul: r̄ iō si repug- nat hēre plures formas non est ex appetitu materie: s3 ex repugnantia formarū inter se.

3. Dubiū.

Tertiū dubiū est de sensu illi^o dicti tex. 69. s. q̄ mā est cognoscibilis p̄ analogiā. Cui addūt nōnulli ex recētioribus / per analogiā ad formā. Et di- cūt materiā cognosci per analogiā ad formā, nihil aliud esse, q̄ cognosci p̄ hoc qd̄ forma recipit in subiecto r̄ cor- rūpit manēte materia. Ad hoc tñ iam dixim^o in com- mēto q̄ Arist. nō dicit per analogiā ad formā: sed p̄ ana- logiā. Et preterea arg^o p̄tra istū sensu: qz analogia est proportionū similitudo: q̄ autē materia sit subm̄ vbi re- cipiat forma, nullā dicit analogiā aut similitudinē in materia et formā. Itē eadē rōne dicitur forma cognos- ci per analogiā ad materiā: nā illo mō quo cognoscim^o materiā recipere formā, cognoscim^o et formā recipi in materia. Itē qz Arist. voluit tradere illi modū sensib^o manifestū, quo possimus cognoscere latētē materiā: mo- dus autē iste nō est vt per cognitionē forme substantialis veniam^o in cognitionē materie: antiq̄. n. experientia ha- bebāt q̄ ex ligno sūt cineres, r̄ tñ inde nō cognoscebāt q̄ materia esset subm̄ distinctū a forma. Itē dicēdū est q̄ duplex est questio de cognitionē materie. Prima. Vtrū p̄ se sit cognoscibilis, siue a nobis, siue ab angelo. Ad qd̄ Arist. 7. meta. tex. 36. rūdet q̄ materia p̄ se igno- ta. Et d̄ d̄mētator hic cōm. 69. rūdet q̄ nō pōt intelligi perse: qz res cognoscit in q̄tū participat de actu et enti- tate. Vñ qz mā est pura potētia, sic nō est nisi p̄ formā, ita nō est cognoscibilis, nisi p̄ formā. Et reuera distincta cognitione intelligi nō pōt, nisi p̄ formā. Diffinit. n. mā p̄ formā intrinsece, tanq̄ per suū ppriū actū, sic albū p̄ albedinē: forma vero nō diffinit p̄ materiā, nisi extrinse- ce tanq̄ per suū subm̄: etiā forma que est act^o, cognosci- bilis est suapte natura sine mā: nō tñ eōuerso. C̄ Sēda q̄stio: est de mō cognoscēdi materiā p̄ isto statu. Et hec est quā hic determinat Arist. Vbi notandū est q̄ mate- riā reze naturalū, vt doctē adnotauit Philoponus du- plex fuit modus inuestigādi apd̄ antiquos. Prim^o per negationē. Enimvero vt primū efficiēs, qd̄ a sensibus est remotissimū, cognoscim^o p̄ negatiōes: dicim^o. n. deū esse illud qd̄ nec est albū, nec quantū, nec corp^o, et ita discurredo per ea que videm^o: sed est aliqd̄ his omnibus perfecti^o atqz adeo purus act^o vnde hec oia p̄cedūt: ita materia p̄ma, vt iaz citatū est ex Aristotele, nec est q̄le, nec quātū, nec qd̄, r̄ ita discernēdo per oia gñā: s3 est ali- quid oibus imperfecti^o r̄ pura potētia, r̄ per p̄ns primū oīuz subm̄: veluti si ceco a natiuitate vollētes explicare quid est lignū, ostenderem^o illi per tactū scanū, arcā, et alia lignea artificia, et dicerem^o lignū eē id ex quo oia illa sūt. C̄ Sēdus mod^o cognoscēdi fuit positieue p̄ ana- logiā ad materiā artificialiū. i. p̄ similitudinē in duas p̄portiones. Sicut. n. se hēt marmo: ad statuā, ita ma- teria p̄ma ad formā substantialē. Hoc est sicut sensu ex- perimur ex marmo:re, in q̄ p̄us erat sculpta figura Her- curi, mox fieri statuā Iouis, ita intellectu contēplan- dū est q̄ eadē materia que pri^o fuit sub forma ligni, pos-

Analogia.

Cognitio materie.

ita sit sub forma cinerū: atqz adeo eadē esse reze gñabi- liū materiā. Et qz forme sunt act^o, quibus cōposita sp̄e distinguūtur, per seipse cognoscunt. Per formas nāqz cognoscimus hominē et equū differre. Quare non est opus analogia ad cognoscendū formas.

Quartuz est hic dubiū qua de causa materia est ingñabilis et in corruptibilis: qd̄ Arist. asse- rit. tex. 82. Cuius rōnē subtegit, q̄ cū non posset gñari ex nihilo, deberet presupponi aliū pri^o subm̄ ex quo ge- neraret: qd̄ est p̄tra naturā materie, cū ipsa sit p̄mū om- niū subm̄, alias esset p̄cessus in infinitū. Vbi hoc dupe- rum ad notandū q̄ tē esse in corruptibile nō dicit solū vt aliq̄ putat p̄seruationē dei p̄petuā. Existimat. n. Sabri. 2. sent. d. 2. q. 1. et alij, angelū nō alit esse in corruptibili- lē, hoiez vero corruptibile, nisi qz deus vult p̄petuo cō- seruare angelū, nō aut hoiez. Isti vero nō penetrāt reze nām. Ad l3 mō de^o statueret p̄seruare aialia, eēnt ipsa nihilo^o corruptibilia: r̄ l3 ānihilaret āgelos, eēnt nihilo^o suapte nā incorruptibiles. Et iō incorruptibilitas dicit naturā rei, sicut corruptibilitas. Causa q̄ corruptibili- tatis est aptitudo materie ad aliā formā qua p̄uaf, vñ nascit appetit^o ad aliā formā. Est q̄ res a natura sua in corruptibilis triplr. Aut qz nullā hēt materiā vt ange- li, aut qz l3 hēt materiā, nō tñ hēt p̄uationē alteri^o for- me, qz forma quā hēt non hēt cōtrariū (qua rōne p̄o- bat. 1. de celo text. 20. celū nō esse corruptibile) aut qz est p̄mū subm̄, qd̄ d̄ nulli^o prioris potētia pōt educi, r̄ hac rōne materia est in cōrruptibilis. C̄ Ex quo sequit q̄ in corruptibilitas p̄mo r̄ scdo mō arguit p̄fectionē: et pri- mo mō, maiorē q̄ scdo mō: in corruptibilitas nō tertio mō nō arguit maiorē p̄fectionē: p̄fectior. n. est et equ^o et sua forma, q̄ materia: l3 equ^o sit corruptibilis materia vero nō. C̄ Sequit scdo cur Arist. 10. meta. tex. 26. dixit corruptibile et incorruptibile esse d̄iaz, nō specificā, s3 genericā. Et tēn vt d̄ia que est a forma et actu est speci- fica, ita illa que puenit rōne materie, est genericā. Dis- xim^o. n. c. de gñe, gen^o in ordine ad d̄iaz se hēre vt ma- teria: cū q̄ corruptibilitas sit rōne p̄uationis et potētie materie, et parit incorruptibilitas: qz vñ aut nulla est, aut nō est in potētia ad aliā formā, sit vt hec d̄ia sit ge- nericā. C̄ Sequit tertio, q̄ oia hec in gñabilia et in cor- ruptibilia p̄duci nō possunt, nisi p̄ creationē, nec corru- pi, nisi p̄ anihilationē supra naturalr: que Arist. et phi- naturales nō cognouerūt. C̄ Sequit quarto, q̄ intelligē- tias celū et materiā primā p̄petuo durare, nō esset mi- raculū, s3 esset naturale: d̄ sinere aut esse, hoc esset mira- culū. C̄ Cōuerso vero q̄ de^o cōseruaret p̄petuo hoiez aut equū hoc esset miraculū: s3 q̄ corrupant ē nālē. C̄ Sēq̄ deniqz postremo p̄ tyromb^o phie, q̄ tota mā que mō est in orbe, in aialib^o et plātis, et alijs que generant et vñqz ad finē mūdi gñabunt, eadē fuit nūero creata in princi- pio mūdi: cui nec additū est quicqz, nec adēptū. Sed q̄ mō est sub forma terre, mox est sub forma herbe, deinde sub forma bouis, postremo sub forma hoīs q̄ bouē cōme- dit. Et rursum sepultū cadauer vertit in terrā. Et parit aer cauernas terre ingressus vertit in aquā: r̄ aq̄ r̄ gās arborē vertit in lignū: et lignū in ignē, r̄ ita iugit manē te sempe eadē materia sub formis diuersis. Et illa que in me mō est vna, diuiditur in partes. Et que modo sunt diuise, aliqñ conueniunt in idē suppositū.

Dubiū quintū est vtrū materia p̄ma sit alicui^o actiuitatis. Ad qd̄ facile rūdet nulli^o esse acti- uitatis. vt Arist. 2. degenerat. tex. 50. et infra late pbat aduersus antiq̄s, dicēs, q̄ materie potius est moueri et pati: agere nō r̄ mouere alterius est potētie. s. cause effi- ciētis. Rō ex superi^o dictis colligit manifesta. Enimue- ro agere p̄supponit esse: nihil. n. agit, nisi in quantū est in actu, qz omne agens intendit agere sibi simile: aqua enim qñ est in potentia calidā nō calefacit, sed quando

4. 20. 6. ibi. 6.

to the emata terie.

fring

5. 20. 6. ibi. 6.

est actu calida: & pereandē formā qua res hēt esse, hēt et agere simile. Et igitur per calozē quo est calid⁹, calescit: & equ⁹ per formā qua est equ⁹, generat equū: & ita in ceteris: sed materia p̄ma vt dictū est nullā in sua rōe formā includit: & null⁹ est actiuitatis. Et p̄firmat: qz si materia esset alicui⁹ actiuitatis, intenderet producere sibi simile in specie: sed materia de se null⁹ est sp̄ci &.

ibi. 6. **C** Per hec tādē soluitur postremū dubiū vtrū materia p̄ma sit entiu⁹ in finimū vt dictum est. R̄ndetur in finimū esse substantia⁹ oīz perse subsistētū substantialiūqz oīz formaz. Hoc est manifestū: nec cui piā dēt p̄ho in dubiū reuocari: qz perfectio in ḡne entis idē est quod actus p̄fectio: cū ergo forma oīs sit act⁹, et oē cōpositū includat formā, materia vero sit pura potētia, sit vt sit oīz imperfectissima. Sed de accidētib⁹ est dubiū, quippeque videntur minoris esse entitatis, q̄ materia, que p̄ se est pars substantiē. R̄ndet tñ qz proprie nō sunt cōparabilia: qz cōparatio dēt esse in eodē ḡne: sed mā hoc hēt perfecti⁹, qz est pars substantiē: accidētia vero hoc habēt perfecti⁹, qz sunt act⁹ q̄ dant aliqd esse: in quo similitudo dei magis lucet. Vñ August. 12. cōfessio cap. 7. Duo (inquit) celū et terrā fecisti dñe: vnū p̄ te, quo superior tu esses, aliud p̄pe nihil, quo inferi⁹ nihil esset. Atqz noīe celi intellexit celestes spūs: noīe hō terre mām p̄mā, vt ille ip̄e ait sup ge. c. 1. eo qz (teste. S. Th. 1. 2. p. q. 66. arti. 1.) sicut terra oibus subsidet, ita mā est p̄mū subm. Colligam⁹ ergo theozemata octo materie. H̄cpe, qz materia est primū subm, qz est pura potētia, qz est p̄ se principiū substantiē, in ḡnabilis et incorruptibilis, qz null⁹ est actiuitatis, qz est cognoscibilis per analogiā ad materia artificialē, qz est appetēs formā, qz est deniqz potētia, de qua educit forma. Ad sequēs questio mōstrabit. Sequitur in tex. Caput. 8.

to the emata terie.

In Cap. viij. Tex. lxxviij. Contingit eadem dicere secundum potentiam. &c.

Questio. vij. De forma.

Utrū forma educat de potētia m̄e.

Parte negatiua arḡ. Nihil inde educit vbi nō erat: sed forma anteq̄ educat nō est in mā: qz, vt dictū est. q. p̄cedētī, mā p̄ma est pura potētia, omni forma nuda: & forma nō educitur de potētia materie. Et ponēda est in mā aliq̄ inchoatio forme vñ educat: quā nō ponit Arist. Et p̄firmat. Educi idē est qd extra in re p̄duci: s; forma nō p̄ducit a mā: qz, vt dictū est: mā nullius est actiuitatis: & nō educat de potētia materie, si nō ponat in mā aliqua feminalis virt⁹ p̄ductiua materie. Secdo principālī arḡ. Inquiredo quid est formā educi de potētia materie. Aut. n. est materia p̄currere actiue: & hoc nō, vt mō dicebam⁹: aut solū ex appetitu naturali passiue illā recipere: et hoc nō, qz tūc aīa ē rōalis educeret de potētia materie: nā mā tā aptū subm est receptiuū anime rōnalis, q̄ ali⁹ cuiuscūqz forme. Ad si dicat formā educi de potētia materie esse materia mediātibus dispōib⁹ attingere p̄ductionē forme, tūc arḡ p̄mo accidētia nō attingunt ad productionē forme substantialis, alias imperfectus p̄duceret perfecti⁹. Et p̄terea hoc pot⁹ esset p̄duci de potētia dispōnū & agētis, q̄ educi de potētia materie. Et postremo vidētur ēt dispōnes attingere ad p̄ductionē anime rōnalis: nā illis positis in embriōe tā nāle est subsequi aīam rōnalē, p̄indeqz esset miraculū nō subsequi, q̄ in alijs formis esset. Tertio principālī arḡ. Si forma educeret d potētia m̄e, mā p̄me qz alias agēs nāle crearet p̄ducēdo illā ex nihilo: sed hoc nāle agētī nō repugnat: & nulla est rō. p̄bōbat minor: qz si hoc agētī naturali repugnaret, id maxime esset (vt dicūt) qz arguit po-

form

tentia infinita. hoc tñ est falsum: qz nulla maior virt⁹ requirit ad producendū effectū, q̄ est p̄fectio ipsius effectus: sed ex nihilo producere aliqd nō est infinitus effectus: qui. n. ex nihilo p̄duceret formicā, nihil aliud faceret q̄ formicā: formica autē est finita p̄fectio: & nihil est cause cur nō possit hoc fieri ab agēte naturali. Et cōfirmatur: qz si daret a deo per impossibile frigiditas separata in vacuo, tūc ignis posset eā naturaliter corrūpere: qd tamē nō posset facere, nisi producendo calozē vbi illa est: quem cum non educeret de potētia subiecti (quia nullū subest) consequitur vt crearet illum.

Questio hec precipua est in hoc p̄mo

Arti. p̄m⁹

libro: q̄ppe in qua opere p̄cipū est explicare ḡnōnis naturā: que basis p̄ma est p̄hie naturalis. Tres erūt q̄stio nis articuli, sedz nūerū et ordinē argumentoz que p̄posita sunt. In p̄mo nāqz referent atqz resellent opinio nes quinqz ponentiū aliqd perpetuū in mā, vt inde educat forma, vel vt inde indiuiduet. Cōtra quos statuitur vna cōclusio vltis. In secdo explicabit quid nā sit formā educi de potētia materie. Vbi r̄ndet ad questionē vna p̄clusionē exceptiua. In tertio demū explicabit in q̄ cōsi stat rō p̄ductionis rei alicuius ex nihilo: que est creatio. Dissereturqz an sit agētī nāle possibilis. Ad qd r̄ndebit per vnā exclusiua. In qōnis ḡ statim vltimo supponendū est fundamētū illud, qd in lumine nāle et vnuer si p̄hi ante Aristotelē vt p̄ se notū semp habuerūt, & Aristoteles hic ēt inter r̄ndendū antiquis tex. 75. tanq̄ manifestū p̄stet. H̄cpe ex nihilo nihil fieri: saltē perse & simpliciter, vt limitat Arist. nā ex priuatione p̄ accidēs nihil vetat: sit. n. ignis ex mā cui accidebat p̄uatio forme ignis. Et eadē rōne sit ex aqua, que nō est ignis: et hō ex semine, qd est nō hō. At vero qd sit simpliciter fieri ex nihilo, explicari nō pōt, nisi exposito p̄us qd sit fieri ex alio: qd est educi de potētia materie. Ad p̄inde articulo tertio reseruet. Secdo notandū est qz istud p̄ncipiū adeo animis hoiuz insedit, vt nō solū antiq̄ negauerint simpliciter ḡnōne, s; multi post Aristotelē, als aristotelici, crediderint aut formas aliquomō, aut aliquā eaz particulā, vel accidēs in mā latitare anteq̄ ab agēte manifeste p̄ducat. Et istifuerūt in multiplici d̄ria. Fuerūt. n. quidā, quos Durā. 2. sent. d. 18. refert, dicētes in mā latitare quasdā possibilitates. v. g. in mā aque est possibilitas ignis, et possibilitates oīz formaz, que inde pos sunt educi. Quequidē possibilitas per actionē agētis p̄uertit in actualē formā. Secda fuit opinio Alberti magni in hoc. 1. lib. tract. 3. c. 3. et. c. 15. qui dixit formas oēs latere in mā sedz quasdā inchoatīdes. Inchoationē autē forme appellat formā sedz essentiā et nō simpliciter scdm esse. Itaqz imaginat Albertus formā ignis et quācūqz aliā latere in mā ligni scdm essentiā: p̄duci tñ ab agēte sedz esse actualē. Vñ in mā latēt forme p̄fusse sedz habētū: et postea p̄ p̄ductionē agētis sunt in actu distincte. Et tertij (vt Aureo. 2. d. 18.) id nō potētes intelligere, dicūt qz forma est in mā sedz partē: q̄ postea p̄ actionē agētis reducit ad perfectū admodū intensiois accidētīū. Quarta est opinio quā recitat. S. tho. 2. d. 18. q. 1. arti. 2. f. qz in mā est p̄petua forma corporeitatis, que facit illā esse corporeā et extēsam: et est cōis oib⁹ ḡnabilib⁹ et corruptibilib⁹: ex cui⁹ virtute producunt forme specificē. Quā opinionē tenet Scot⁹ i. 4. d. xi. q. 2. arti. 2. Postrema opinio est Cōmētatoris in hoc. 1. lib. tex. 63. et latius in libello de substantia orbis. c. 1. et. c. 4. tenētis in mā esse p̄petuas dimēsiōnes interminatās, illi coeas & in corruptibiles, que faciūt illā extēsa et diuisibilē, vt in diuersis portionibus materie recipiant diuerse forme specificē. Opiniones iste aliquas habēt cōes, et rōnes, & impugnationes: et alias speciales. Dēs enim ponunt ali quid reale in materia incorruptibile et in ḡnabile adiuuās causaz efficientē ad generationē. Rōnes vero quatuor primaz opinionū sūt tres cōmūes. Prima qz nisi

Ex nihilo nihil fit.

ut scilicet huiusmodi aliq̄ magna bonum aliquod esse in materia. Opiniones deinde salu...

ponat in materia entitas aliq̄ similis forme generāde, sequitur formā produci ex nihilo, et per p̄ns creati. Probat̄ p̄ns: q̄ forma nō produci ex forma p̄traria precedente in materia, cū sint repugnātes: nec ex materia prima: tū q̄ nullius est actiuitatis, tū etiā q̄ omne qd̄ produci produci a suo simili, et materia nullā habet si multitudinē cū forma. Sc̄da rō est, q̄ alias materia non appeteret formā: nā nihil appetit, nisi suū simile: si autē in materia non esset aliquid qualiter cūq̄ simile forme generāde, nō appeteret illā. Et tertio sequeretur q̄ generatio omnis esset violēta, et per p̄ns non esset naturalis. Violentū em̄, vt habet. 3. ethi. cap. 1. est qd̄ fit ab extrinseco, passo nō conferēte vim: cū ergo materia p̄ma nullius sit actiuitatis, si nō esset in ea aliqua virtus productiua forme, tūc ḡno ignis ex aq̄ esset aque violēta.

His nō obstantibus statuitur aduersus istos. Prima conclusio, vniuersalis. Nihil a materia distinctū est in ea perpetuū. Et quidē p̄tra has oēs opiniones sunt argumēta cōmunia. Primo cōtra oēs est authoritas Arist. qui tm̄ ponit tria principia. sc̄. materia, forma et priuationē sola rōne distinctā a materia: cū tū sc̄z istos aliqd̄ sit in materia principū realiter ab illa distinctū. Itē q̄ ponunt aliquid p̄ter materiam coeū materię et in ḡnabile et incorruptibile, sicuti est ipsa: qd̄ tū est qd̄amō opinionē Anaxagore ab ozco (vt aiunt) reuocare. Arist. nāq̄ solā materiā astruit in generabile esse, et incorruptibile. Itē, in solis viuētibz datur virtus alterās semē et materiā in qua est, reducēs eā vt sit actu planta aut aial: in alijs vero impossibile est aliquā virtutē agere in suā p̄p̄iā materiā: q̄ nō potest esse idē agens et patiens: isti vero contrariū dicunt. Sc̄z p̄tra singulas sunt p̄terea argumēta specialia. Prima. n. opinio asserēs illas possibilitates forme manifeste asserit impossibilia. Primo q̄ asserit possibilitatē. v. g. forme ignis, que est in aqua, cōuertit per actionē ignis in actu alē formā ignis. Contra qd̄ arḡ. Aut possibilitas illa erat res alia aut specie aut saltē numero distincta a forma que produci, aut eadē nūero: si primū, mutari nō potuit in aliā: etenim nigredo fieri nequit albedo nec vna albedo sit alia: et p̄ns nec vna forma substantialis fieri pōt alia. Hoc. n. est miraculū, qd̄ veneramur in sanctissimo sacramēto altaris, q̄ panis trās substantialietur in corpus Christi. Vbi adhuc nō cōcedimus q̄ illa res numero que erat panis postea sit corpus: sed qd̄ desitio panis terminet ad esse corporis. Si autē possibilitas illa nō differebat numero a forma que produci, hoc est asserere opinionem Anaxagore tenētis res que produci vident, prius latere in subiecto. Itē vel illa possibilitas forme est substātia, vel accidens: si accidens, nō est possibilitas ad formā: forma enim substātia: sc̄z producat̄ instrumētally ab accidēte: tū non educitur de potētia accidētis. Et sic nō euitarent quin producere ex nihilo. Si vero esset substātia, tūc faceret cū materia prima vnū ens actu: et sic principū nō esset materia nuda omni forma: sed esset incidere in opinionem antiquoz dicentū principū esse ens actu. sc̄. aquā vel aerē rē, cui secundū Arist. nō pōt aduenire forma substantialis. Sc̄cūda opinio alia ē et propria asserit absurda. Vt enim inchoationes formaz esse formas ipsas secundū essentia. Itaq̄ in materia aque sunt secundū essentia oēs forme que inde possunt educi. Et id̄ trac. 3. cap. 15. Agens (inquit) nō produci formā secundū essentia, quia essentia iam erat: sed sc̄z esse. Vt tū p̄tradictionē implicare, q̄ essentia forme fuerit, et q̄ producat̄ secundū esse. Arguitur enim sic. Essentia forme ignis erat in aqua ante actionē ignis: ergo per actionē ignis nō produci: nā produci est acquirere esse. Qd̄ si dicas ante habuisse esse essentie et nūc acquirere esse existentie. Arguitur sic. Essentia esse, est habere esse existētie: manife-

stū enim est ante creationē mundi essentias rez nō fuisse. Qm̄ verbū est/ secundū adiacēs semper dicit esse existentie. Tametsi cōcedatur ante creationē mūdi petrū fuisse hominē et hoiez fuisse aial. Vt essentie fuerunt p̄ducte per hoc qd̄ receperūt esse existētie in suis indiuiduis. Nō intelligo esse existētie esse rem distinctā ab essentia: sed ad hūc sensum. q̄ ab eterno petrus fuit hō, et hō fuit animal (qd̄ est dicere/ illa predicata erāt de essentia subiecti) sed per creationē deus dedit illis, vt essent. Et hoc fuit producere essentias. Ad p̄positū ergo. Si forme sunt in materia ante actionē agētis, nō simpliciter produciuntur. Et p̄terea currit argm̄ sicut contra superiorē opinionē: q̄ tūc inchoationes, cū sint substātie, faciunt vnū cōpositū substātiale cū materia: et per p̄ns principū est vnū ens cōpletū, vt dicebant antiqui. Et p̄terea est tertiu argumentū, q̄ secundū Albertū non debēt poni singule inchoationes singularū formarū indiuiduarū, sed vna inchoatio pro omnibz eiusdē speciei, q̄ dicit solū esse inchoationē sc̄m essentiaz: et essentia oīz indiuiduoz eiusdē speciei est eadē. Hoc tū quodāmodō alludere ad ideas Platōnis. Concedit enim vnā inchoationē cōmunē oīz formarū ignis, que nec est ista forma, nec ista singularis. Vel si dicat q̄ est singularis et indiuidua, non vt quō sit inchoatio pluriū indiuiduaz formarū. Et quarto arguitur. Vel aliqua de nouo substātia p̄ducitur actione agentis naturalis que prius nō erat, vel nō. Non pōt dicere Albertus q̄ aliqua substātia de nouo p̄ducatur: nā essentia forme sc̄m ipsum iam erat, et per p̄ns nec forma produci nec aliquid sui. Nisi fingat q̄ produci esse existentie distinctū. Hoc tū falsum est, vt mō dicebamus: q̄ nō distinguit esse ab essentia tanq̄ diuersa res. Et esto distinguere, non tū est vera substātia: sed quodāmodō accidens, seu act⁹ substātie, vt cap. 4. predicamentoꝝ, q. 1. dicebam⁹. Si autē nulla substātia de nouo producat̄, sequit̄ opinio Anaxagore, q̄ ḡno nō est productio substātie, sc̄z manifestatio illi⁹ que prius latebat. Et 5. arguit. Nihil agit, nisi in quātū est actu: sc̄z forme nō produci in materia sc̄z esse actualē, vt vult Albert. Et nō uāat ad agēdū. Et hoc argm̄ currit p̄tra possibilitates p̄me opinionis. Tertia opinio nō est impugnata digna: q̄ ponit formas substātiales intensiuas ad modū accidentiū. Intelligibile enim nō est, particulā forme ignis latere in materia ex qua post modū sit perfecta forma, nisi id fiat per modū intensiōis. Qd̄ tū est manifeste cōtra rōne forme substātiales: quarū perfectiones consistunt in indiuisibili, vt habet. 8. meta. tex. 10. In quo cōparantur numeris. Quarta opinio latius hēt disputari in libris de ḡnone et de anima: vbi ex amnabif̄ an plures forme substātiales possint esse in eodē p̄posito: quod. S. Tho. 1. p. q. 76. arguit esse impossibile. Et pro nunc arḡ ex intentione Arist. Forma quecūq̄ substātiale facit cū materia simplr vnū, qd̄ est actu ens: ergo cōpositū ex materia et forma corporeitatis esset simplr vnū: sed forma substātiale non pōt subiectari simpliciter in eo qd̄ est actu ens (hoc enim differūt forma substātiale et accidētalis, q̄ accidētalis aduenit p̄posito substātiale cū quo proinde non facit vnū simplr) ergo si in materia prederet forma corporeitatis, tunc forma ignis adueniēs nō esset substātiale, nec faceret simpliciter vnū cū priori cōposito. Hoc enim argumēto arguit Arist. 3. meta. tex. 18. aduersus Platōnē, q̄ si alia esset idea et forma aialis, et alia bipedis, tūc aialbipes non esset vnū simplr in hoie. Et cōfirmatur. Si ignis non haberet ab eadē forma esse corporeū et esse ignis, sed a diuersis, tūc haberet se vt lac, qd̄ alio accidēte est albū, et alio dulcē: et per p̄ns corpus nō esset genus ignis nec ignis poneret sub corpore in recta linea predicamenta: sicuti albū non est gen⁹ dulcis nec ecōuerso. Itē ignis haberet duo esse substātiale simplr distincta. puta esse

Conclusio

Impossibilitas

Inchoationes Alberti

metaphisicorum

Secundum

corpus, et esse ignem: sicut in lacte esse dulce nō est esse album. Et cum ens dicatur ab esse, sequitur q̄ ignis esset duo entia. Non est ergo in igne neq̄ in re aliqua naturalis, nisi vnica forma substantialis. Unde hō ab vna anima rōnali hēt esse ens, esse substantiā, esse corpus, esse animal, et esse hoīez. Sed de hoc alias. ¶ Est preterea argm̄ cōtra istos et potissimū p̄tra hanc vltimā opinionē: q̄ adhuc posita forma corporeitatis, nō explicatur quē admodū forma specifica, que scdm se totā p̄ducitur, educat de virtute illi⁹ forme corporeitatis: quippe que nō magis cōcurrit actiue ad generationē, q̄ materia ipsa. ¶ Et preterea est manifestū argumentū. Materia ex diffinitione Arist. tex. 82. est illud subiectū (quicquid illud sit) qd̄ est perpetuū et subijctū forme, que de nouo gñatur: sed erat cōtrouersia inter eū et antiquos, q̄ illi opinabātur esse ens actu includēs formā: Arist. vero dicebat esse purā potētā: ergo ponere formā corporeitatis perpetuā cū materia est ponere illud cōpositū ex materia et tali forma, esse subiectū formaz generabiliū: atq̄ adeo esse materiā. Qd̄ est manifeste incidere in opinionē illoz aduersus Aristotele. ¶ Profecto argumētū secūdū Aristotele integrā facit sic aduersus formā corporeitatis. ¶ Quarta opinio Lōmentatoris aliud hēt fundamentū. Dimēiones interminatas vocat corpus de genere quātitatis. Siue quātitas distinguitur a subiecto, siue non, nihil ad rem mō differt. Nisi q̄ per spicatioz erit opinio tenendo quātitatē distingui a re quāta, vt tenet Lōmentator. Appellat ergo dimēiones in terminatas quātitatē extendētē materiā: abstrahēdo ab hac ab illa magnitudine, quā specifica forma sibi determinat. Enimvero vt materia de se est indif ferens ad quācūq̄ formā, ita de se hēt indifferentē quātitatē ad quācūq̄ extensionē: saltē citra quantitatē orbis lune, sub quo vniuersa generabilia cōtinentur. Et hāc quātitatē vocat dimēiones interminatas: q̄ extensio est secundū tres dīas positionis. scilicet longū, latū, et profundū. De autē dimēiones terminantē postea ab agēte scōz exigentia forme introducēde. ¶ Fundamentū Lōmentatoris ponentis istā quātitatē perpetuā in materia, est hoc. Diuisio numerica in diuiduoz oriz ex hoc qd̄ diuerse forme in diuersis partib⁹ materie recipiunt: differt. n. numero forma vni⁹ ignis a forma alterius, et per hōc totus ignis, a toto igne, q̄ hec forma recipitur in hac portione materie, et illa in illa: diuisio autē materialis nō est, nisi rōne quātitatis: q̄ materia intellecta ante omnē formā habet suā quātitatē. Unde Lōmentator nō ponit dimēiones interminatas vt forma educatur de potētia materie, sed vt sit causa indiuiduationis formaz, vt videre est in libello citato de substantia orbis. Unde Scotus et alij ponētēs formā corporeitatis cocūa materie, subsequēter habent ponere istā quātitatē et dimēiones interminatas. Et S. Tho. in 4. d. 12. q. 1. ar. 2. quēstūcula. 3. v̄ aplaudere huic opinioni, nisi atētelegatur. Attamē. r. p. q. 76. arti. 6. ad scdm argumentū, et in quēstioe de aia. arti. 9. et alibi sepe manifestat opinionē suā aduersus Lōmentatorē. ¶ Et q̄ in via. S. Tho. opinio Lōmentatoris sit falsissima, est manifestū argumentū. Accidētia subiecta in toto cōposito, quātitas est accidēs: ergo est in toto cōposito. Et per hōc in materia, ante omnē formā cogitata, nulla est quātitas, nullaq̄ subinde dimēiones interminate. ¶ Si in quacūq̄ via, si teneat quātitatē distingui a re quāta, (vt. q. 2. de quātitate dixim⁹ fuisse opinionē et Arist. et vero similiorē) est quoq̄ falsa. Accidēs. n. presupponit esse simplr in subiecto in quo est: sed quātitas est accidēs: q̄ siue insit cōposito, siue materie prime, non pōt illi inherere, quin prius, saltim natura, sit: et cū materia, vt dictū est, suapte natura non hēt esse substantiale nisi p̄ formā, sit vt pri⁹ saltē natura, materia habeat esse per formā substantiale, q̄ recipiat quātitatē. ¶ Et

confirmat manifesto argumēto. Aut in equo sunt due quātitates realiter distincte, alia perpetua, qua materia est quāta, et alia producta a generāte equū: primū nō est credibile: vna enim numero quātitas sufficit extendere oia que sunt in eodē supposito. Si autē est vnica, tunc vel generāte equū nullā producit quātitatē, qd̄ absurdū esset dictū, cū alias oēs dispōnes equi produxerit: aut si quātitatē produxit, nō erat alia perpetua in materia. ¶ Et confirmat secundo. Preterq̄ q̄ ponit aliquid incorruptibile distinctū a materia cōtra doctrinā Arist. adhuc peius errat q̄ superiores, in hoc, q̄ cū illud sit accidēs, non pōt cū materia facere vni⁹ ens perse. Itē nec illud accidēs pōt cōseruari consideratū ante omnē formā: nā materia, lz sit primū subiectū oīuz que sunt in supposito, tñ forma est que dat esse materie et toti cōposito, et que accidētia oia suppositi p̄seruat. ¶ Et tertio arguit, etiā si quātitas cōseruetur non distingui a substantia, tāq̄ alia res, materia tñ nullā hēt naturaliter extensionē nisi tanq̄ dispositionē forme substantialis necessariā ad generationē et cōseruationē eius (que cūq̄ enim forma determinat sibi certā quātitatē, vt q. 4. elucidatū est) ergo in materia p̄se cōsiderata nulle sunt interminate dimēiones. ¶ Ad argumenta aliorū, que tangunt educationē forme de potentia materie, rīdebitur in fine quēstionis: sed ad argumentū Lōmentatoris rīdetur cū. S. Tho. locis citatis, q̄ in materia nulla est quātitas preter illā que gñatur ab agēte naturali ad introductionē forme. Et dum arguit, principū indiuiduationis formarū est diuisio materie per quātitatē, concedit ad hunc sensum, q̄ iste dispōnes numero in hoc loco in hoc tēpore in hac parte materie sunt causa vt p̄ducatur hęc nūero forma. Negat verūtāem p̄nia, cū infert, quātitatē esse perpetuā in materia. Sed forma. v. g. equi prius natura dat materie et cōposito esse substantiale mox esse corporeū deinde esse hoc aial, et postremo esse huius sp̄ci. Et in illo priori quo dat esse corpus intelligunt dimēiones terminate ad esse huius animalis. Itaq̄ illi natura dimēiones procedūt esse equi. Hoc est dicere. Quia hec materia habet has dimēiones, recipit formā in equi. Sed de hoc alias.

¶ Si igitur in materia nihil est preter ipsam de cuius virtute educat forma educere restat in hoc secundo articulo quid nā sit formā educi de potentia materie. Enimvero qui dicūt aliquid preexistere in materia, vt cūq̄ exponūt educationē forme de potentia materie: illo tñ secluso, cū materia nulli⁹ sit actiuitatis, et passiuē recipere formā non satis est vt forma educat de potētia materie (vt ante quēstionē arguebamus de aia rōnali) difficile iudicant doctores hāc educationē explicare. ¶ Iuniores quidā ad dispōnes accidētales materie recurrūt, dicētēs, formā educi de potētia materie idē esse qd̄ formā produci in materia certis dispōnib⁹ disposita, que naturalr ordinātur ad talē formā, sine quibus forma nō produceret. Et ad argumentū de anima rōnali rīdent q̄ ille dispōnes embryonis nō ordinant ex sua natura ad animā rōnalē. Obidq̄ (vt aiūt) nec introductio forme in materiā sequit ex natura dispositionis materie: sed ex pacto diuino. Deus enim pepigit (inquit) positus dispōnib⁹ introducere animā. Et iō subinde concedunt q̄ iste dispōnes nihil prius agunt ad introductionē anime rationalis, potius q̄ alie alterius speciei: sed deus eodē mō posset producere animā cum alijs dispōnibus, sicut cū istis: nisi q̄ ex suo beneplacito hoc facit: quia pepigit. ¶ Sed reuera doctrina hec nihil pertinet ad philosophiā naturālē. Nā ad pactū et beneplacitum dei appellare, est rerū naturas tollere. Et quāq̄ natura a deo depēdeat tanq̄ a prima causa, nihilominus res naturalr agūt deo gñalr cōcurrente mō (vt ita dicā) necessario ac si nō esset causa libera. Atqui

metos
Lōmentatoris

Ad argm̄
Lōmentatoris,

Arti. scd⁹

Opinio

liss
epi
trū
t p
iuis
essē
hō
tia
Et
for
ter
i su
stā
per
iui.
ber
for
iuis
az:
doc
dit
iue
di:
oa
ur.
enz
ere
es
ma
en
nō
di:
ci:
l. r.
if,
b:
ar
re:
iuis
sp̄
ia: 3. d
ci
nis
a,
cō
isi
ō:
nu
in
o:
ro
in
50
lr
ef
hā
ib
in
g
ci
it
t
n
n
a
,
c
a
s

9d
dem

quando causas impedit naturales, illud est miraculū. Ad propositū ergo arg. Quā admodū positus dispōnibus in embriōne ad introductionē anime rōnalis posset deus de potētia absoluta nō producere animā, vel illā cū alijs dispōnibus producere et cōseruare, ita dñi nō positus sufficiētibus dispōnibus ad formā ignis in ligno posset illā nō producere vel altā quācūq; producere (nā, vt. q. 4. dictū est, pōt deus supranaturalr formā quācūq; in materia cū quibuscūq; dispōnibus cōseruare) et eōuerfo, sicut esset miraculū positus dispōnibus ad formā ignis nō subsequi formā ignis in mā, ita esset miraculū, positus dispōnibus sufficiētibus in embriōne nō subsequi animā rōnalē: ḡ dispōnes ad animā rōnalē, ita naturalr disponūt ad introductionē anime rōnalis, sicut dispōnes ignis ad introductionē forme ignis.

Et cōfirmat. Hō tā proprie generat hoies, ḡ equ⁹, equi: alias nō esset ita pprie pater, qd est absurdū: ḡ ita naturalr virtus seminalis hoīs attingit ḡnōnē hoīs ḡ virtus seminalis equi, ḡnōnē equi: et per ḡns ita naturalr attingit introductionē anime in mā. Et cōfirmatur scdo. Si dispōnes nō attingunt naturalr introductionē anime rōnalis in mā, sequit q nec naturalr eā cōseruāt in materia: s; ex pacto diuino cōseruāt. Et eadē rōne medicine que adhibent in firmis nō cōseruāt naturalr vitā, nec mores esset naturalis: sed solū esset patē diuinū cōseruare quādiu vellet. Scdo mō posset dici q formā educi de potētia materie est dispōnes attingere nō solū ad introductionē: sed ad productionē et simplr ad esse forme. Habetq; iste mod⁹ pbabilitatē: nā reuera ita est q dispōnes aliar formāz attingunt pductionē eaz: nō tñ dispōnes anime rōnalis. Attamē cū dispōnes teneāt se ex parte cause efficiētis tanḡ in frumēta quibus causa efficiēs generat, hoc potius est formā pducī virtute agētis naturalis, ḡ educi de potētia materie. Educī. n. de mā designat, preter cōcursuz agētis, aliqualē cōcursum materie. Cū ḡnulli thomistae dicunt formā educi de potētia materie nihil aliud esse ḡ formā actu recipi in mā que erat in potētia receptiua materie. Sed animā rōnalē dicūt nō recipi in materia: q intellectualitas repugnat materie. Hoc tñ nō bene intelligo: qm, cū aia sit act⁹ corpōis physici rē. 2. de aia. tex. 6. negari nō pōt, quin vere recipiat in mā. Unde ḡdiu est in corpore intelligere nō pōt, nisi dependēt a materia: vtpote per puerionē ad phātasinata.

2. Opinio

3. Opinio

Educi de potentia materie.

Formā p esse in materia.

His igitur et alijs omissis expositio nibus, quid sit educi de potentia materie scrutandum est ex significatione ipsa nominū: que vbiq; magnā hēt energiā ad explicandā naturā rez. Iḡ cū educi dē sit, qd extra duci, i. inde extrahi vbi pñ⁹ erat, educi aliquid de potētia materie (qd. 1. p. q. 90. arti. 2. ad scōz vno verbo significauit. S. Tho.) est actu id fieri, qd prius erat in potētia materie. Et qz oēs forme tā substantiales ḡ accidētales ḡnabiliū et corruptibiliū, preter animā rōnalē, anteq; actu sint pcerant in potentia materie, vel subiecti, vbi recipiunt, sit, vt qñ producunt, educātur de potētia materie. Sed qz aia rōnalis nō pferuit in potētia materie, nō educit de potētia materie. Et vero declarare restat quid est formā pcesse in potētia materie, hinc. n. res ista pēdet. Rñ dicitur q formā esse in potētia materie, nihil aliud est ḡ dependere in fieri et esse a mā in ḡnē cause receptiue et passiue. Ad per causas efficiētes explicari pōt. Enimvero inter alios modos quibus Arist. 4. huius. tex. 23. docet aliqd esse in alio, vnus et pceptiu⁹ est, esse in illo tanḡ in causa. Erat. n. mūd⁹ in deo anteq; fieret. i. in virtute pductiua dei: et oia generabilia sunt istomō in sole: et fruct⁹ in seminibus: dñāq; cū nux subty terrā cōdit, illic esse arborē: et in semine est aia. At qui in moralib⁹, dicim⁹ in potestate alius aliquid esse: qz illud facere pōt. Sicuti dicimus in

rege esse vitā illius qui meruit mortē. Eodē formam a liquid esse in potētia materie, nihil aliud est, ḡ dependere a materia in fieri et esse: nō quidē in ḡnē cause efficiētis, sed in ḡnē cause mālis: qd est gen⁹ causandi passiuē. Et qz oēs forme, preter animā rōnalē, fiunt et sunt dependēt a mā, optime dicitur eē in potētia materie/atq; a deo inde educi. Sed quereretur quispiā cū aia rōnalis producatur positus dispōnibus in materia, et non alit: veluti producatur forma equi, vnde arguitur non dependere a mā? Rñ dicit q quicqd Arist. de hoc senserit (qd alio rōnis est negociū disputare, ad libros de aia pertinentis) lumē tñ nobis fidei id certo reuelauit. Credimus. n. animā per se subsistere. Ad est dicere suapte natura in suo esse nō dependere a corpore. Enimvero vt. q. precedenti dicebamus, nō est dicendū animā esse perpetuā, eo solū q a deo cōseruāt, sicuti posset formā equi ppetuo cōseruare: esset. n. hoc rez negare naturas. Si. n. equū aut eius formā ppetuo deus cōseruaret, miraculū esset, et supra naturā rez: q autē aia rōnalis daret sine corpore, sua natura est, velut est natura āgeli, eo q est immaterialis. Sed forme alie vniuerse, cū sine miraculo esse nō possunt nisi in corpore, sit vt naturalr dependant a materia. Et cū eodē mō se habeat res ad produci, sicut ad esse, sit vt forme alie dependēt in fieri a materia: aia vero rōnalis, minime. Et hoc est formas alias ante eaz rū productionū pcesse in potētia materie: rōnalis rō, non. Et inde sequit q alie producunt a materia dependēt. qd est dicere mā suo mō cōcurrente ad esse forme: anima vero rationalis producatur non concurrente materia ad eius productionem.

Ex his ergo colligitur conclusio exceptiua, qua ad titulū questionis rñdetur. **H**is forma generabiliū preter rōnalē, educit de potentia materie. **H**is inḡ tā substantiales ḡ accidētales, preter formā celli: qd neutiq; est ḡnabile. Ad alie forme preter rōnalem educant de potētia materie, est sententia Arist. in hoc textu. 78. vbi ait res nō fieri ex nihilo, s; ex ente in potētia, ḡlis est materia. Et copiosius hoc disserit. 1. de generatione tex. 11. et infra: vbi questio hec tractari ēt solet. Et rō ex ijs que dicta sunt colligit sub tali forma. **H**is forma que in esse dependēt a materia sit dependēt a materia: sed ois forma ḡnabiliū, preter rōnalē, in esse dependēt a mā: ḡ sit dependēt a materia. Ad est educi de potētia materie. Ad aior est nota, qz, cū fieri sit esse acq; rere, vnaqueq; res vt hēt esse, ita sit: et per ḡns que dependēt in esse, dependēt ēt in fieri. Et minor p3 ex superius dictis. **D**e anime vero pductiōe quid senserit Arist. nondū satis exploratū hābēt interpretes. Tametsi mētē que est pars intellectiua anime manifeste asserat esse a materia separata. i. independentē: vt p3. 1. de aia tex. 65. et lib. 3. tex. 20. et copios⁹. 2. de gene. animalū. c. 3. vbi animā vegetatiuam et sensitiuā ait educi de potentia materie, intellectū vero venire de foris. Quapropt, nisi frenesis illa Lōmentatoris audiatur, ponētis intellectū rem esse distinctā ab aia, quē, aia corrupta, perpetuo inquit permanere, certū est Arist. posuisse animam perpetuā. Ad si est ppetua, tūc sicut in esse nō dependēt a materia, ita neq; sit dependēt a materia: et per ḡns de eius potētia nō educit. Sed hinc sumitur magnū argumentū q sedz ipsum fuerūt ēt anime a parte ante ppetue: qz nondum nouit a solo deo quicq; creati posse. **H**us de causa intelligētias posuit esse perpetuas: nēpe que cū nō possint per ḡnōnē fieri, nō vidit quomō aliter fieri possent. **H**ac tñ questionē ad primū vsq; de aia res ponamus. **S**upponim⁹ tñ nūc ex fide animā rōnalē naturaliter esse posse sine corpore: et tūc facimus argumētū. **N**ulla forma que inesse nō dependēt a materia, dependēt ab illa in fieri: aia rōnalis nō dependēt in esse a materia: ḡ nec qñ sit educit de potētia materie. **Q**uod si quis

arg
dis
dici
spo
q a
tio
ma
sp
rie
sed
in
rat
de
pl
ma
me
ne
inter
et an
me
s.
per
ria
zur
R
sist
qu
pu
lā
ra
tu
de
p
set
p
lā
sit
pl
th
na
ca
ti
ue
tu
cō
te
et
ti
na
te
m
di
m
d
m
a
p
d
m
d
t
g
r
a
c
d
r

Super

Prim.

physi.

Virtus seminalis.

vt sic dicamus, respectu artificis: quatenus ars presuppouit nam. Sed de hoc copiosius lib. 2. Et ede sunt prolixius solutiones ad primu principale argum in capite questionis cu sua confirmacione. Et qz illic fit metio de virtutibus seminalibus, rñ def hã esse dñtam in viuẽtia et nõ viuẽtia, qm in solis viuẽtibus vtus actiua est cõ iuncta materie in eodẽ supposito. Et in nucleo oliue, sub terra posito est virtus actiua, que de mã in qua est educit formã oliue: et in arbore est virtus que de mã arboris educit fructus: et in semine aialis existẽte in matrice femine, est virtus actiua impressa ab agẽte, que educit formã de potẽtia materie in qua est. Et vero nõ viuẽtia, vt elemẽta, nõ generant p virtutẽ actiua, que fit in mã vnde educit formã: sed p dispõnes que ab agẽte recipiunt in mã sepata. Velut ignis generat ex stupa mediãtibus dispõnibus quas stupa recipit ab igne. Quo circa vtutes seminales (atqz adeo nomẽ feminis) solũ pcedende sunt in viuẽtibus. Semẽ. n idẽ pollet qd mã cui iuncta est virtus actiua, educẽs formã de ei materia. Sed de hoc latius alias. Ad scdm principale argum cu suis cõfirmationibus satis rñsum est vñ exponendũ quid nã sit formã educi de potẽtia materie.

Ad scdm princip.

Articulus tertius.

Creatio.

At vero circa materias tertij principalis argumenti superest in hoc. 3. articulo. breue facere verbũ de creatione. Ad intelligẽti rõnẽ educationis forme de potẽtia mãe facillimũ erit. Atqz, vt a diffinitio ne exordiamur, creatio est pductio alicuius ex nihilo. Hoc cõmuniter doctores exponũt qz sit pductio alicuius nõ p supposito subiecto. Sed. S. To. 1. p. q. 4. 3. art. 1. id exponit sub his verbis Creatio est pductio totius entis, seu entis in quantũ ens. Et in re idẽ est, si nõ recte vtraqz diffinitio intelligat. Nisi qz diffinitio. S. thom me significãtius exprimit, et verba phi, et naturã creationis. Et ubi notandũ est qz fieri aliquid ptingit tripliciter. Primo nõ fieri scdm quid: que est acquisitio alicuius accidẽtis. vt fieri calidũ, fieri albũ. Et dñ hec factio scd3 quid, qz p supponit subm, qd sit subã ppleta pfe subsistẽs: qua de causa, vt superiõri qõne dictũ est, forma accidẽtis adueniẽs nõ facit vnũ simplr cũ subiecto, sed vnũ p aggregationẽ. Scdo nõ fit aliqd simplr qñ sit substãtia. Et hec dñ factio simplr, qz nõ presuppõnit subm, qd sit subã cõpleta pfe subsistẽs, s3 sola mã prima, que est pura potẽtia ad formã: ob quã causã forma substãtialis adueniẽs facit vnũ simplr cũ mã. Tẽpe qz mã non erat vnũ ens simplr absqz forma. Idos duos modos tractat Arist. in hoc lib. per totũ. c. 7. et expresse distinguit tex. 61. Et tertio nõ aliqd dñ fieri scdm se totũ in quantũ ens. i. eo nõ, vt nihil illius p supponat, s3 fiat ex nihilo. Et hec dñ pductio totius entis, et pductio entis in quantũ ens: que est creatio: quã Arist. nec phi nãles cognouerũt. Manifesta sit hec diffinitio rõne Arist. Fieri vnũ qd3 est nouũ esse aut esse tale aquirere: qd est fieri ex eius puacione: albũ. n fit ex nõ albo: et musicũ, ex nõ musico: vt ait hic Arist. tex. 43. nã quod erat ante albũ nõ fit albũ. Et tex. 76. si canis (inquit) sit ex equo, tũc nõ fit aial in quantũ aial, sed in quantũ canis: nã rõ cõis aialis erat antea in equo. Nec canis fit ex nõ aiali, s3 ex nõ cane. Et eadẽ rõne hõ fit ex nõ hoie: et lignũ, ex nõ ligno: et ita in singulis, vt illud fiat cui rõ nõ immediatẽ precesserat. Ergo eadẽ analogia ens simplr fit ex nõ ente: qd est dicere ex nihilo. Fieri autẽ ex nõ ente, est qz nullũ ens priorẽ p supponat ad pductionẽ eius. Vñ egregie pfecto, vt pleraqz oia. S. Tho. 1. p. q. 4. 4. art. 2. metitus est cognitionẽ naturalĩ p hõz. Quippe quos ait solũ cognouisse pductiones particulares: puta albũ fieri ex nõ albo: et calidũ fieri ex frigidõ: et ignẽ fieri ex nõ igne: et equũ ex nõ equo. Et qz puatio partiũ entis salua in aliquo subiecto: vt puatio albi salua in nigro: et puatio caloris, in subie

Fieri tripliciter.

cto frigido: et puatio forme ignis aut forme equi, in alia mã que est sub alia forma, inde habuit Arist. et antiqui pro principio pfe noto qz qquid fit, fit ex presuppõsito subiecto, cui accidit puatio talis forme. Et id nõ dicit qz hõ fit simplr ex nõ ente: s3 ex nõ ente tali. s. ex nõ hoie: nã semẽ nõ est nõ ens, sed nõ hõ. Deus autẽ, qui est vñ causa entis in quantũ ens, põt ens ex nõ ente pducere: et per pñs mãz, atqz adeo viuẽtũ creare. Et p quo se quis aliud esse fieri ens simplr, et aliud fieri ens in quantũ ens. Nã quotiescũqz gñatur substãtia, fit ens simplr, ad dñam alteratiõis que est factio scdm quid, vt fieri calidũ. Tamẽ qñ fit hõ aut equus nõ fit ens in quantũ ens: nõ rõentis precessit in mã ex qua fit equus: et id quod erat, nõ fit: s3 fit equus in quantũ equus. Quis autẽ qz rem creari est pducere nõ p supposito subiecto: et rẽ generari est rẽ pducere presuppõsito subiecto: intelligendũ est nõ p supposito, pcurrente ad pductionẽ: nã anima rõnalis: s3 nõ pducatur, nisi in subiecto, non tñ presuppõnit subm tanqz cõcurrẽs ad pductionẽ. Et tamẽ multo pfecto significãtius dicat qz aliqd creari, vt ait hic magnus Albertus, siue sit mã, siue forma, siue presuppõsitũ, siue accidẽs, est scdm se totũ pducere nihil aliud. i. nulla eius pte p supposito. Hoc. n. nomẽ creatio nis designat. Quã ob rẽ, s3 in pductione equi nõ supponere mã, supponere tñ, ex natura pductionis, aut forma, aut alia pars integralis, reuera nõ crearet. Quã si arguas tũc subsequi formas oẽs substãtiales et accidẽtia creari, qz forma equi pducit nulla eius pte presuppõsitã. Hec autẽ certe sequela: qñ forma equi, vt superiorũ articulo dicebamus, non pducit, sed cõproducit: qz nõ hẽt pfe esse, s3 esse in supposito. Et multo mñ ac cidẽtia pducunt, s3 cõproducunt. Eñ uero si essent forme in suo esse in depẽdẽtes a mã, tũc reuera pducerẽt, sic aia pducit: atqz adeo crearetur: s3 recipere in mã: sed ppterea nõ creant: qz simplr non pducunt. Hõ vero et equus et qd cũqz suppositũ, s3 simplr pducant, qz habẽt pfe esse, nõ tñ creant, qz equus nõ pducit scd3 se totũ: sed p supponit aliqd sui, puta mã. Et ex his seqtur vanã esse illã diffinitionẽ, qua aliqui distinguũt, dupliciter aliquã causã effectũ creare. Vno nõ qñ pducit rẽ in depẽdẽter ab alia quacũqz causa. i. nulla alia superiorũ cõcurrẽte. Et hoc modo implicat cõtradictionẽ aliquã causã scdam creare: qd ppeqz semp depẽdet a deo. Aliomõ qñ aliqd pducit non p supposito subiecto. Eñ uero gratis fingit ille primus modus creãdi: cũ creatio nullũ respectũ dicat ad causã efficiẽtẽ, s3 ad subm vel partẽ rei. Et id si causa scda pduceret aliqd ex nihilo, hoc esset pprissime creare: s3 in gñe cause efficiẽtis depẽderet a deo cõcurrente. Sequit scdo, qz neqz op est alia diffinitione quã claritatis causa ponit Scotus in quarto et alij, vt refert Laie. 1. p. q. 90. art. 2. f. qz creari stat dupl: vnõ nõ p supposito subiecto, quã ad modũ creari aia: aliomõ nullo presuppõsito subiecto. vt creat fuit mũdus. Quã reuera isti modi nõ differunt in rõne creationis: siquidẽ mã nõ presuppõnit ad pductionẽ aie, vt explicatũ est: s3 ad animationẽ. Et id pprissime et simplr creari aia. Hec est aliõ modus, nisi vnicus, creationis: que est pductio ex nihilo. Et multo pfecto minus apparẽtie hẽt dñã. 2. sent. q. 4. vbi ait qz ois pductio forme est gñatio respectu cause scde, et simul creatio respectu dei. Itaqz cũ ignis gñat ex stupa, dicit qz respectu ignis generãtis illa est gñatio: qz ignis non põt ignẽ pducere, nisi depẽdẽter a mã: s3 respectu dei, est creatio: qz talis pducit illã formã, vt possit illã se solo pducere. Et idẽ est de pductione equi et de productione hois: ita vt nulla sit dñia mã aiaz rõnalẽ et alias formas. Et reuera hoc phiẽ prolixius aduersat: deus. n. vt ait Augustinus sup primũ cap. genesis, post primã creationẽ mũdi nihil vnqz creauit pres aia m rõnalẽ. Vñ s3 possit formã equi se solo pducere, nõ tñ illo pcurũ gñati quo

Solu. con cre ter tẽ v Cl hie net Et uei pro equi ca ent tã pñ fin nie effi cut qu lo) eif ree vñ mu an re. isa se la nõ t. pre nu gñi loc nã cũ dũ ta rei fin ou tu cõ tã lo re nẽ m ca hi lũ ta ec es tẽ ig ri ce su p: al ti el h rã n in e n p

Solu. creat

isa se la no t.

concurrat cū equo et cū virtute seminis obidēq̄ mō non creat illā. **C**ōclusio fundamētis adnotatis cōclusio huius tertij articuli est exclusiua. **T**erminus deus pōt creare. **S**alutē virtute nāli. **E**t eadē rōne solus ipse pōt annihilare. **C**ōclusio p̄clusionē, vtpote que theologa est, nō intēdim⁹ hic ad vnguē examinare, sed quaten⁹ ad physicā pertinet aperire. **Q**uod de⁹ possit creare, p̄ter lumē fidei. **S**. **T**ho. i. p. q. 45. arti. 1. hac naturali ratione ostēdit. **U**niuersaliores effectus vñoribus causis competunt, sicut producere ignē, puenit igni: producere equū, cōuenit equo: s; pducere in vniuersū substātiā, puenit soli, qui causa est oīs substātie gnābilis: at inter oēs effectus rōentis est vñissimus p̄prehendēs accidētia et substātiastā corpales q̄ spūales: q̄ ille cōuenit vñissime cause. **E**t p̄fecto eggregia rō metaphysica: cuius sciētie est altissimas redere causas, vt. n. ignis est p̄ticularis causa ignis: et equ⁹, equi: et calidū, calidi rē. ita de⁹, qui cū sit essentie infinite virtualr cōtinet omnē rōnē entis, pducit vltter ens, et omnē rōnē entis: pducere autē ens in quātū ens, est pducere ex nō ente (q̄ est dicere ex nihilo) sicut pducere hoīez est pducere ex nō hoīe (id. n. pducit, cuius rō immediate nō p̄cessit) q̄ deo p̄p̄riū est res ex nihilo pducere: q̄ est creare. **E**t p̄fir. **D**eus est vñissima et p̄ma causa: q̄ est causa oīum entiu: sed sunt multa entia que, nisi per creationē, pducī nequeūt, vt angeli, aīa rōnalis, cellū, et mā p̄ma: q̄ hec potuit creare. **I**mpugnat hāc rōnē Scotus in. 4. d. 1. q. 1. sed nō est presentis loci impugnationes eius afferre. **Q**uod autē nulla causa scda possit creare virtute p̄p̄ria, sicut pōt gnare, omissis alijs rōnibus, quas. **S**. **T**ho. et Scot⁹ locis citatis, et theologi. 2. sent. d. 1. faciūt p̄tra **D**uicēnā, qui. 9. meta. c. 4. tenet primā intelligentiā creare se cū dā: et scda, tertiā rē. vulgatissima rō est hec. **A**d creādū requirit virtus infinita: nulla sc̄tus creata est infinita: q̄ nulla talis pōt creare. **M**aior probat **C**reare est rem ex nihilo pducere: sed inter nihilū et aliquid est infinita distātia (quippe que omnē distātia inter quēcūq̄ duo positiua extrema exuperat: q̄ requirit infinitā virtutem. **H**anc itidem impugnat Scotus loco citato, cōtendēs p̄bare, q̄ inter nihilū et ens finitū nō est distātia, nisi finita. **M**ō. n. (inquit) plus distat formica a nihilū, q̄ est quātitas p̄fectiōis eius. **E**t iō pducere aliquā rem finite p̄fectā ex nihilo, nō arguit infinitā p̄fectiōnē. **P**̄termissa autē examinatione hui⁹ litis. **S**. **T**ho. mas loco citato ad tertiū argm̄ eggregie p̄fecto expliat hāc rōnē. **U**bi nō ait, distātia esse infinitā inter nihil et aliquid: sed arguit hoc mō. **V**irtus potētie nō solū attendit ex p̄fectione effect⁹, sed ex mō pducēdi, puta q̄ citius aut alio faciliōri mō pducatur: q̄ quāto agēs educit formā de potētia magis ab actu remota, tanto est maioris virtutis: et per p̄ns si educit illā de nulla potētia, erit virtus infinita. **E**xēpli grā, q̄ ignis educat ignē de potētia materie stupe, que est ligata sub p̄traria forma et dispōnib⁹, arguit aliquā virtutē: s; q̄ educat illā de potentia materie ferri, que est magis ligata sub dispōnibus remotiorib⁹, est maioris virtutis (et iō parū ignis nō inflāmaret ferrū) q̄ pducere ignē nulla p̄supposita mā, arguit infinitā virtutē. **E**t p̄fir. qz alias si virt⁹ agētis p̄sanda est solū ex p̄fectione effectus, et nō ex t̄fo a quo, vt vult Scot⁹, tūc q̄lis virtus esset educere ignē de potētia materie, et pducere ex nihilo. **E**t confir. scdo qz pducere ignē de mā cell, argueret infinitā virtutē, eo q̄ illic nulla est potētia ad ignē. **D**isputatio sese hic late patēs insinuat, an saltē instrumentāl creatura possit cōcurrere ad creationē tanq̄ instrumentū per virtutē supernālē dei: qd. **S**. **T**ho. illic negat, p̄pterea qz creatura nō pōt hēre actionē p̄p̄riā erga nihil, et iō nō pōt assumi et eleuari a deo, vt sit instrumentū creationis: sicuti si ferra nō haberet actionē p̄p̄riā circa lignū, nō possit assumi vt instrumentū

ab artifice ad faciendū scanū. **H**ec nō disputatio altior est, q̄ vt physicis sit aliquomō tractāda. **L**ōcitan da. n. esset hic mā de sacramētis, an gratiā creēt: et de sacramēto altaris, quō dū vermes generant ex hostia p̄fecta ta excuset illic creatio, cū nulla videat p̄cessisse mā: et mā de miraculis, vtrū **L**hristus mediāte humanitate fecerit miracula pducēdo visuz per tactū oculoꝝ, quē nō eduxit de potētia materie: et resuscitādo **L**azarū p̄ vocē: et vtrū sua voce, vt instrumēto, dicēdo: fiat celū/ posset creare celū: sicut verbo mētali dicēdo: fiat firma mentū/ creauit illud. **D**e his ergo et similib⁹ nec verbū hic vllū fiat: sed desinat physic⁹, vbi theologus incipit: a quibus omnibus super sedendum est vsq̄ ad sua cuiusq̄ loca theologica.

Ad tertiū igitur principale argumētu satis respōsum est, qz pducere formicā aut equū ex mā nō arguat maiorē virtutē q̄ sit p̄fectio ipsa effectus pducti, tñ modus pducēdi ex nihilo, arguit infinitā. **E**t iō creatura nō pōt creare. **U**nde ad cōfirmationē rñdetur q̄ si daret frigiditas in vacuo, nullomō ab agēte naturali posset corrūpi: qz nō esset mā, de cuius potētia educeret calorē. **D**ubiu esset hic tñ de lumine vtrū educat de potētia aeris tenebrosi in quo pducit. **E**t vt q̄ nō: qz formā educi d potētia materie, est produci per trāsmutationē materie: et tñ cū sol incipit oriri, nō est p̄p̄ie trāsmutatio aeris, cū nulla forma cōtraria inde expellat. **E**t augef d ubiū de sp̄ibus sensibilib⁹, que pducunt ab obiecto visibili per mediū: que cū nō habeāt cōtrariū in aere, nō vt quō educātur de potētia aeris. **M**ā q̄ recipiant in aere, nō tollit rōnē creationis: vt p̄ de aīa, que nō creat, nisi dū recipit in mā. **A**d hoc aliqui distingūt aliquas formas magis dep̄dere a mā: alias vero minus. **I**lle que pducūtur per trāsmutationē materie, plus depēdent: ille vero que nō habēt p̄traria, minus dependent. **Q**uequidē distinctio nō displicet, si mō simplr p̄cedat oēs corpales formas, que sūt sub sole, educi de potētia materie. **R**ñdetur q̄ ex his que supradicta sunt, lumē educi d potētia aeris, p̄pterea qz sol nō pducit p̄ius natura lumē, q̄ faciat aerē luminoso: sed pducit lumē illuminādo aerē. **S**i cuti ignis pducit calorē calefaciēdo substā. **I**ta vt in vacuo nullā hēat virtutē sol pducēdi lumē. **Q**uā ob causam **B**rif. 1. meteo. c. 2. necesse est inquit mundū hūc inferiorē p̄tinuū esse lationib⁹ supiorib⁹, vt virt⁹ ei⁹ inde gubernet: sane qz p vacuū celestes influētie non possent descēdere. **I**dē dicēdū est de sp̄ib⁹ sensibilib⁹, que p mediū multiplicant. **L**ōcurret. n. mediū suo mō ad deferēdum sp̄es vsq̄ ad sensum: obidēq̄ quodāmodū educunt de potētia mediij. **L**uius signū est qz d̄terminat certū mediū, puta aquā vel aerē, ita vt per aliud d̄sius multiplicari nequeāt. **D**e accidentibus spūalibus anime nō spectat hic dicere: qz illa nō ordinantur ad gnationē nec sunt māta. **T**ametū suo ē mō educant de potētia subiecti: cū non possint ab agēte nāli in vacuo pducī. **P**aulo plus forsitā iusto immozati sum⁹ in hac questione, eo qz ad physicā fores aperiat. **S**equitur in tex. **C**aput nonum. **T**angentēs rē.

Ad. 3. p̄n.

Ad cōfir.

In capite nono textus. lxxxix. Nos autem materiam. &c.

Questio. viij.

Utrum priuatio sit ens reale an sola ratione a materia distinguat.

Adversus partes affirmatiuā arguit. **E**t primo qz priuatio sit vera res realis a mā distincta, est argm̄. **S**eculsa quacūq̄ operatione intellect⁹ hec est falsitas est: in q̄ differt a pura negatione,

forme ligni erat forma terre, tunc illa corrupta nunquam redderet. Aliqui non habent pro in convenienti quod eadem priuatio redeat. Secus est de forma positua: quod qua ait Aristot. s. huius tex. 56. semel corruptum non posse redire. **C**Alii hoc impugnant quia potentia ad formam, ut supra dictum est, consequitur priuationem: sed in materia, unde prius fuit corrupta aliqua singularis forma nunquam amplius reddit potentia ad eandem formam: quia potentia materia ad formam est naturalis: et naturaliter eadem forma numero semel corrupta non potest generari. **C**Isti tamen supponunt quod priuationes et potentie forme sint tot numero in materia quot sunt forme quibus caret. **E**t sic haberet infinitas priuationes et potentias, maxime si mundus esset perpetuus. **C**At vero cum priuatio et potentia non distinguantur a materia, ut supra dictum est, nisi solum ratione, nec sint alique entitates distincte a materia, improprie dicentur plures priuationes, aut plures potentie: sed sunt potius plures respectus et relationes rationis. **Q**uod nihil aliud est dicere, quam quod materia caret pluribus formis, et est in potentia ad plures formas. **Q**uequidem potentia est vna saltem eiusdem rationis: quoniam materia eadem ratione concurrat ad generationem omnium formarum. s. tanquam principium passiuum. **I**mmo potentia materie de se non est ad hanc, vel illam: sed ad formam in genere: determinatur vero ad hanc ab agente per dispositiones. **E**t pariter priuatio proxima non est, nisi ad hanc formam, que immediate successura est. **E**t id arbitror cum materia per acquisitionem forme perdit (ut sic loquamur) eius priuationem, quod si iterum corrumpatur, eadem priuatio reuertitur in genere. i. materia est priuata eadem forma: quia quantum est de se apta est recipere illam. **N**on tamen habet potentiam naturalem ad illam producendam: eo quod ipsa forma non est naturaliter iterum producibilis. **E**st tamen in potentia obedientialis, ut deus posset iterum eam creare in eadem materia. **S**icuti modo materia omnium hominum defunctorum vere habet priuationem ad animas quas habuit: licet non habeat potentiam ad recipiendum illas actione naturali: sed actione dei in finali resurrectione.

CAd tertiam confirmationem negatur quod materia et priuatio utrunque sit ens reale. **I**mmo priuatio est ens rationis ad sensum expositum. **E**t ideo non distinguitur specie a materia, sicut res habens quidditatem distinctam: et per consequens non distinguitur realiter, sicut res positive diuersorum predicamentorum: sed solum differt ratione quam Aristot. vocat differentiam specificam. **C**Ad secundum principale factis responsum est, negatur enim quod priuatio sit mera negatio: sed est negatio in subiecto apto nato. **E**t ideo ratione distinguitur a materia. **C**Ad confirmationem qua arguitur materia et priuatio sunt vnum numero: ergo sunt vnum specie/ negatur consequentia: que multos profecto potest decipere. **L**um enim ait Aristot. ea que sunt vnum numero esse vnum specie, intelligit quod eodem modo quo sunt vnum numero sunt vnum specie. **E**xempli gratia. **S**i sunt vnum per predicationem formalem vnum (ut sic loquar) de alio, ut si. a. et. b. sunt vnum numero taliter vt. a. sit. b. quemadmodum tunica est indumentum et petrus est homo, illa sunt eiusdem speciei inter se. **E**a vero que sunt vnum numero. i. faciunt vnum tertium numero, aut sunt in eodem supposito, non opus est quod sint eiusdem speciei inter se. **E**t numero materia et forma hominis sunt vnum numero: quia faciunt vnum simpliciter: et tamen inter se non sunt eiusdem speciei, sed faciunt vnam speciem, puta vnum hominem. **Q**uin etiam omnia accidentia que sunt in lacte. s. quantitas albedo et dulcedo sunt vnum numero: quia non habent vnitates separatas: sed sunt supposito idem: et tamen inter se differunt specie. **I**tem virge medietates, quarum vna est viridis et altera sicca, sunt vnum numero (tenendo quod materia sit continua) quia faciunt vnum tertium numero: et tamen inter se non sunt eiusdem speciei: quia non sunt taliter vnum numero, ut vna medietas predicetur de alia. **A**d propositum ergo materia et priuatio sunt vnum numero identice: quia materia est res que est priuatio: non tamen formaliter: quia alia est ratio et diffinitio vnius et alia alterius. **E**t hanc vocat Aristot. differentiam specificam. **E**t hec, deo auctore de pri. libro.

Clibi primi finis.

*Antonius de
modu d S*

- C**Folio. ij. colu. iij. li. viij. vbi/metaphysica/physica.
CFo. ij. col. ij. li. xxxj. vbi/contemptor. Qui fuit/
 contemptor: deinde Zeno: qui princeps fuit.
CFo. iij. col. iij. li. xxxvij. vbi/practica/speculativa.
 li. xxxj. a fine/vbi Arithmetica/Geometria.
CFo. v. col. iij. li. xxx. a fine/vbi. Arithmetice/Musice.
CFo. vj. col. ij. li. xxij. Vbi perfectior/imperfectior. et
 vbi imperfectior/perfectior.
CFo. viij. colu. j. li. xxiiij. vbi vehementius/prius. et col. iij.
 li. xxx. a fine/vbi/ad secundam/ad primam.

e diffi
na
na
et
no
et
rie
tia
ad
cip
an
bu
tic
sta
C
est
qr
cu
est
ru
na
cu
ce
pi
ce
lu
tu
te
fit
ac
he
pi
pi
tri
pi
fo:
fo:

Reuerendi patris Dominici

Soto Segobienſis theologi ordinis praedicatorum ſuper ſecundum Phyſicorum Ariſtotelis Quaſtiones.

In capite .j. tex. iij. Tanq̄ natura, &c.

Quaeſtio prima de natura.

Utrum diffinitio nature ſit bona.

Lecūduſ hic

liber, vt in commentarijs dicebam⁹, reliq̄s duas cauſas entis mobilis cōſiderat: efficiētē. ſ. et ſinalē. Sz qz in tētio eſt hic p̄hi oſtēdere hāc ſciētā demōſtrare per oēs cauſas, p̄mittit in duobus ſtatim p̄mis capitulis mediū et ſubm̄ et paſſiones hui⁹ ſciētīe: nēpe quidnā ſit natura, qd ens nāle, qd ens ſcōm

nām. Vbi dīqz circa primū mouet hec. i. q. de diffinitione nature: qua ait Ariſt. nām eſſe p̄ncipiū et cām mouendi et quieſcēdi, ei in quo eſt primū: p̄ſe et nō ſcōm accidēs. Atqui q non ſit bona, eſt primū argm̄. Diffinitio hec nō puenit oi nature: q nō eſt bona. Probāt añs. Deus et intelligētīe ſunt nature: vñ Boeti⁹ lib. de duab⁹ naturis. Perſona (inqt) eſt rōnalis nature indiuidua ſubſtātia: et accipit rōnale vt ſe extēdat et ad intellectuale. ſ. ad deū et intelligētias: et tñ de nō hēt in ſe vll⁹ mot⁹ p̄ncipiū: ſane q malachie. 3. ait. Ego vñ et nō mutoz. Neqz angelus eſt mutabilis: aliquo iſtoz q̄tuo. motuū, de q̄bus vbiqz loquit Ariſt. ſ. alterationis ḡnationis augmētationis, vt notū eſt, aut mot⁹ localis: qz angel⁹ cū ſit ſubſtātia ſpūalis nō d̄pēdet a loco vt ſucceſſiue moueatur. Scōdo id p̄ncipiū argm̄. In cēlo eſt natura (q̄quidē eſt ens nāle): et tñ nō eſt p̄ncipiū mot⁹: qz. Probāt minor qz forma cēli nō eſt p̄ncipiū actiuū ſui mot⁹, ſz extrinſecus mouet ab intelligētia: alſ ſi ab intrinſeco moueret, eſſet p̄fecto viuēs: hoc eſt. n. p̄p̄riū viuētū vt a ſua ipſo rū forma moueant. Neqz mā cēli eſt p̄ncipiū paſſiuū nāle mot⁹. Sequeret. n. q cēlū nātr inclinaret ad motū circularē, et p̄p̄s ille eēt nālis: qd tñ eſt falſū, vt Quicena. 2. meta. argumētāt. Qu oīs motus (inqt) nālis eſt p̄p̄ aliquā quietē, vt p̄z in grauib⁹ et leuib⁹: et tñ motus cēli nō terminat ad aliquā quietē. Colliḡ q nullū eē in cēlo p̄ncipiū mot⁹. Et p̄hr. In cēlo eſt natura: et tñ nullū eſt illic p̄ncipiū q̄tis. Sicuti epuerſo in terra eſt natura: vbi tñ nō eſt p̄ncipiū motus ſcōz ſe totā: qz tota terra moueri nequit. Ergo nō omni nature puenit, vt ſit copulatiue p̄ncipiū mot⁹ et q̄tis. Tertio p̄ncipiū ad elemēta deſcēdēdo argm̄. Ignis et q̄dēqz elemētū hēt in ſe nāz, poſtq̄ eſt ens nāle: et tñ nō hēt in ſe p̄ncipiū ſui mot⁹: qz. Probāt minor: qz ignis nō hēt in ſe p̄ncipiū actiuū quo ignis ipſe mouet, alias moueret ſe ab intrinſeco, et p̄s eēt viuēs. Qd ſi dicat hēre in ſe p̄ncipiū paſſiuū, puta mām, que eſt in potentia nāli ad aliā formā: p̄tra hoc argm̄. Sequeret q p̄ductio artificialis forme ex auro, aut marmore eſſet nālis: nā aurū et mar

mor hēt p̄ncipiū paſſiuū nāle receptiuū illius forme p̄p̄ duritiē et p̄ſiſtentiā partiū quā hēt. Quinet et motus violētus grauis, quo ſurſū p̄iectū efferē, eſſet nālis ſiquidē hēt p̄ncipiū paſſiuū talis mot⁹. Quarto p̄ncipiū argm̄. Si rō nature in hoc p̄ſiſteret, q ſit p̄ncipiū talis mot⁹ eius ſuppoſiti in quo eſt, ſequeret q in ſolis viuētibus eēt natura que eēt p̄ncipiū actiuū mot⁹: quip̄ peque ab intrinſeco nutriunt, augent, et locaſt mouentur: p̄ns eſt falſū. q et añs. Probāt minor. Natura vidēt moueri a ſeipſis deorſū tanq̄ a p̄ncipio actiuo ſi dimittant: qz nō vident a quo moueant alio. Et ſemē aialis, anteq̄ viuat, hēt virtutē actiuā educētē formā aialis de potētia materie in qua eſt. Et parit granū ſub⁹ terrā, dū putrefactū nō viuūt, hēt nihilo virtutē actiuā ad p̄ferendū ſpicā. Et aqua calefacta mouet intrinſecus ad debitā frigiditatē. Quinto contra illā concluſionē Ariſt. tex. 6. q natura eſſe, non ſit demōſtrabile, arguit ad hoies: nā negocū eius in lib. 1. fuit aduerſus antiq̄s demōſtrare mām eſſe et formas eſſe ſubſtāciales, quas antiqui nō cognouerūt. Et cōfirmat ex Cōmentatore qui cōmento. 3. ait demōſtrari poſſe nām eſſe hoc mō. Natura eſt id quo nālia differūt ab artificialibus: ſz naturalia differunt ab artificialibus in hoc quod habent in ſe p̄ncipiū motus: ergo natura eſt p̄ncipiū motus. In contrarium eſt authoritas Ariſt.

Significatio hui⁹ nominis natura,

Natura:

que ad cognitionē libri ſcōi primū eſt lumē, ne ad libitū acceptionib⁹ t̄roz, ſicut fieri ſolet, vt amur, ſumitur ex Ariſtotele. 5. meta. tex. 5. vbi docet nomē hoc primum fuiſſe impoſitū ad ſignificādū naſcētū ḡnationem. Et natura idē ſit qd naſcitur: ſeu natiuitas. Naſci autē dicunt tñmō viuētia. Et qz in ḡnatione viuētū virtus ſeminis eſt in ipſo ſemine, qd a ſua virtute intrinſeca mouet et diſponit ad ḡnationē aialis: deriuatū eſt nomē nature ad ſignificādū vltimū p̄ncipiū intrinſecū mot⁹ ei⁹ in quo eſt: ſiue actiuū ſit, ſiue paſſiuū: ſiue in viuētibus, ſiue in nō viuētibus: ſiue ſit mot⁹ alterationis, ſeu augmētationis, ſiue localis. Et ſcōz hāc acceptionē diffinit hic ab Ariſtotele. At vero qz ex p̄ncipijs nālib⁹ p̄ſtat eſſentia rei, extēſum eſt tertio nomē nature, vt loco citato ait. p̄hr. ad ſignificādū eſſentiā rei que eſt t̄rus p̄ncipalis ḡnationis. Hoies. n. ḡnari nihil aliud eſt q̄ eſſentiā hois de nouo incipere eſſe in hoc ſuppoſito. Et hoc eſt qd ait hic Ariſt. tex. 14. ſ. q natura ſe hēt ad naturā. i. naſciturā et natiuitatē, ſicut ſanitas ad ſanationē. Et ſicut ſanitas eſt t̄rus, qui ſanatiōe p̄ducit, ita natura ſit ſpēs illa que ḡnatur per natiuitatē. Et qz ſpēs p̄ſtituit per formā ſubſtātiāle p̄ncipali⁹ q̄ per mām, p̄cludit q̄ forma eſt magis natura q̄ mā. Et hinc dimanauit illa diſtinctio duplicis forme: vt alia ſit forma p̄tis, puta illa que eſt pars cōpoſiti, vt cōdiſtinguit p̄tra materiā: et alia forma totū, que includit mām et formā et ſignificat in abſtracto: vt hūanitas eſt equitas: de qua lat. q. 3. Natura grece d̄r phyſis. Et phyſici. i. d natura diſerentes. Et natura d̄r ens naturale id qd hēt nām. Vbi dīqz abusus eſt nominū, diſtinguere, q ens nāle accipit ſtrictē pro ſubſtātia p̄ſe ſubſiſtēte, et large vt accipiat et p̄ p̄ncipijs et accidētibus eius. Et poſtea ſequit

Dupleſ forma.

Ens nāle

hec falsa cōclusio, q̄ nō omne ens nāle hēt in se principiū intrinsecum sui motus: vt patet de forma simplici. Quapropter vnicuiq; tribuit Arist. suum propriū nō mē: vt ens nāle solū dicatur illud qd̄ in se hēt nām, puta substantia p̄ se subsistēs: cuius principia, s. materia et forma, non dicuntur proprie entia naturalia, sed nature et principia rei naturalis: accidentia vero proprie dicuntur entia scd̄z naturā. i. consequentia rerū naturas.

His preabitis ad questionem respondetur vna cōclusione. Cui ad maiorē expressionē adhibetur tres alie. **P**rima cōclusio. Diffinitio nature est optima. **C**ōclusio p̄bat: cū auctoritate Arist. tū ē si particule singule, vt sup̄ tex. 3. exposite sūt, ad notē. Sūt .n. particule quatuor. **P**rima loco ḡnis/principiū r̄ cā/Est. n. tā mā q̄ forma principiū. i. primus vnde incipit motus (principiū. n. diḡt ordinē) est et vtrāq; causa in suo ḡne: addit nāq; causa/supra/principiū/cōsum. **P**unctū. n. principiū est linee, et instās principiū tēporis: et tñ pp̄rie nō est causa. Et id nō opus est ly/et/preter intentionē Arist. mutare in/vel/vt quidā volunt: dicētes, q̄ causa accipit pro forma, et principiū pro mā: aut ecōuerso. Tamen si hoc verum sit, q̄ forma perfectiori mō est causa q̄ mā. **S**cda particula est/motus et quietis/ **U**bi nec p̄iunctio copulatiua mutāda est in disiunctiua. Siquidē Arist. cōsulto posuit copulatiua, vt insinuaret q̄ natura saltē ḡnabiliū, eo est principiū motus, q̄ tēdit ad quietē. De celo vero qd̄ dicendū sit, patebit in respōsione ad cōfirmationē secūdi argumenti. **T**ertia particula est/primū/ ad excludēdū formas accidentales: puta grauitatē et leuitatē elementorū, et calorē naturalīū animalīū: que nō sunt nature: s̄z sint principiū instrumentale motus: sed sola forma substantialis. **Q**uarta est/per se et non scd̄z accidens/ aliqui dicunt ad excludēdū casum et fortunā. Ut fossio terre, qua intendit plātatio vinee, est causa inuentionis thesauri de per accidēs. i. preter intentionē agētis. Sed tñ non opus est ad fortunā diuertere, postq̄ Aristot. sese in hac particula exponit. **P**onit enim ad excludēdū artē medici, qui seipsum sanat: que s̄z sit principiū sanationis eius in quo est, est tamē eius in quo est per accidēs. **E**tenim ly/per se/ determinat illud verbū in quo est/ et sicut album non sit perse ex dulci, sed ex nigro: ita sanum non sit perse ex medico, sed ex infirmo, cui accidit vt sit medicus. **P**hiloponus ait hāc non esse iustā diffinitionē nature: propterea q̄ nō explicat quid sit natura, sed que sit actio et effectus nature. **E**t ideo est (inquit) descriptio ab effectu. Quā obīe ait q̄ natura est quedā vita seu vis formatrix et gubernatrix corporū. **A**tamen. **S. Tho.** merito reprehēdit huiusmodi correctionē diffinitionis Arist. etenim nomē/natura/ ex sua pp̄ria significatione dicit q̄ sit principiū motus: nā dicit respectū ad nasciturā seu natiuitatē. **E**t ideo per talē respectū debet diffiniri: et non per aliqd̄ absolutū vt isti volunt. **N**on q̄ natura sit relatiuū secundū esse. i. de predicamēto relationis: sed solū secundū dici: nē pe quod debet diffiniri in ordine ad actū: sicut/potētia. **S**equitur ex hac cōclusionē, q̄ forma nō dicitur natura eo q̄ sit principiū generandi sibi simile in exteram materiā, vt forma ignis nō dicitur natura eius ab eo q̄ aquā calefacere pōt, et inde generare ignē: sed materia aque est natura: q̄ est principiū naturale passiuū ad recipiendū talē motū. **H**ecq; forma animalis dicitur natura ab eo q̄ sibi generet: sed ab eo q̄ est principiū intrinsecū quo animal nutritur, augetur, et mouetur localiter. **F**orma vero ignis est natura: quia est principiū eius motus sursum: et forma aque, q̄ est principiū eius motus deorsum. **S**equitur secundo, q̄ ens naturale non accipitur in proposito particulariter, vt distinguit cōtra/supranaturale, aut contra/violentū, aut cōtra/voluntariū, aut contra/artificiale: sed generaliter contra omne illud quod non habet in se principiū sui motus, vt sunt artificialia et alia, de quib; questione sequenti sermo habendus est. **Q**uare Adā/ licet supranaturaliter fuit creatus, erat tamen ens naturale. **S**ecunda cōclusio. **T**ā materia q̄ forma est natura. **H**anc probat Aristot. cap. 1. quia vtrāq; est principiū motus et quietis: materia quidē passiuū: forma vero, actiuū. **F**orma tñ est magis natura q̄ principiū. **U**bi Arist. probauit tribus rōnibus: quas in cōmentis latius explicauimus. s. **E**t q̄ est id a quo potissimū res denominat naturalis: sicut forma artis est id a quo res d̄ artificialis. **U**t em̄ lignū nō d̄ mercuri; quoadusq; hēt formā mercuri;, ita nec semē d̄ actu equus, quoadusq; actu habeat formā equi. **I**te q̄ lignū defossū sub terra et putridū ite rīle germinat sibi simile scd̄z formā: qd̄ est p̄ducere sibi simile in natura. **E**t tertio: q̄ forma est tr̄sus motus quī d̄ nascitura et natiuitas: et p̄p̄s forma est magis natura. **U**bi si per conteris vtrū natura vniuoce dicatur de mā et forma. **C**ōmenta. hic cōmen. 1. et Albert; magis affirmatiua partē sentiunt. **A**t tamen, salua eorū auctoritate, nō video cur nō dicatur vniuoce. **P**rimo: q̄ hoc nomē/pars essentialis/vniuoce dicit de materia et forma: s̄z. n. materia aliter sit pars q̄ forma, pars tñ significat vnā rationē cōm vtriusq; abstrahendo ab hoc vel illomō partis. **E**t id vtrāq; ponit reductiue in predictamēto substantie. **E**t cōfir. **N**atura idē est qd̄ principis: sed principiū vniuoce d̄ de illis: est. n. principiū vt genus ad materiā et formā: ergo. **E**t tertio cōfirmat q̄ Arist. asserit formā esse magis nām q̄ mā: cōpatio autē nō fit: nisi inter ea que cōueniunt aliqua rōne cōi: ergo natura d̄ vniuoce de illis. **C**ū hoc tñ stat q̄ alia sit rō specifica principij et nature in mā, et alia in forma. **E**t n. mā. natura, q̄ est principiū passiuū et potentia: vnde incipit motus nālis: et forma, q̄ est tr̄sus et actus ad quē terminat. **E**t hoc est forte q̄ phi citati intelligūt equiuocationis nomine. **T**ertia cōclusio. **O**mnia et sola viuētia sunt et dicuntur entia nāla rōne principij actiui. s. rōne forme substantialis. **C**ōclusio hec. 7. huiuslatus patebit: vbi principiū illd̄ tractabit, q̄ oē qd̄ mouet ab alio mouet. **S**z p̄bat interim vtrūq;. **I**n omnib; et solis viuētib; forma est perse principiū actiuū motus eius in quo est: ergo. **P**robat prima pars antecēditis. **V**iuere vt habet. 2. de anima. tex. 13. cōsistit in hoc q̄ res a sua pp̄ria forma mouet, aut motu augmētatiōis, aut alteratiōis, vt p̄ in plātis: aut p̄terea motu sensitivo, vt p̄ in animalibus: aut vltra hoc motu locali, vt p̄ in animalibus perfectis: aut deniq; supra hec oia scdm̄ intellectū, vt in hoīe est videre: ergo omnia viuētia habent in se principiū perse actiuū intrinsecū sui motus. **S**cda vero pars. s. q̄ solis viuētib; hoc cōpetat p̄bat. **F**orma aque aut ignis, vt paulo ante dicebamus non d̄ natura propterea q̄ in extrinsecā materiā producit sibi simile: sed propterea, q̄ sit principiū motus sui pp̄rij subiecti: sed forma ignis non pōt motū efficere in ipso met igne in quo est. **C**uius ratio est: q̄ omne mouens producit sibi simile in subiecto vbi est eius p̄uatio. **C**ū ergo in igne nulla sit pars que creat, aut sūmo calore, aut forma ignis, nō pōt forma ignis esse principiū motus ei; in quo est. **E**t eadē rōe neq; aqua existēs in sua nāli dispōne nō se mouet. **H**ecq; aurū, aut ferrū atq; alia mixta hō genea secundum primas qualitates. i. que vniiformiter per totū habent primas qualitates. **Q**uod addiderim: quia si ferrū est difformiter calidum, potest pars magis calida calefacere alia minus calidā: aut pars frigidior, calidiores frigidare. **S**icut in viuētibus contingit: cor enim mouet alias partes: et pars morbida corrumpit sanā: aut vice versa, que sana est, restaurat infirmā. **E**t hoc est qd̄. s. hui; ait Arist. in eo qd̄ ab intrinsecō mouet necessariū esse signare partē p̄ se mouentē distinctā

1. Cōclo.

Philoponus.

Ens nāle

phi vii. cū.

1. Cōclu.

Ens nāle et mobile

a pte
inf v
tū cō
cessā
tū p
locū
esse
se m
adee
prim
subi
pā c
buif
le q̄
nō v
locū
sū n
p̄rij
tici;
pis
. i. d
stan
p̄rij
exti
sui
rōn
alie
et g
ma
que
rim
fide
ni. i
rat
vū
tur
qu
ab
tus
na
lis
qu
lar
ral
isti
ui
gr
fa
tu
pa
ma
ho
est
m
ui
lib
he
et
de
m
ill
te
ef
se
re
hi
n
fi

Cum p[ro]posito & statu s[er]uandum
si lo[qu]itur de carnis u[er]getate
motu s[er]uare & m[er]itare.

Q. 1.

De natura.

So. lxxv.

ffia vi
Etiū.

Locu.

Ens n[atu]rale
et mobile

a pte p[ro]p[ri]e mota. Et itaq[ue] in s[er]ua d[omi]ni attēte obseruāda
int[er] uiuētia et nō uiuētia, hec est, q[uod] p[er]fectio et stat[us] uiuēt
tū cōsistit in moueri: sane que quādiu mouent uiuēt: et
cessante motu, cessat uita: stat[us] uero et p[er]fectio nō uiuen
tū cōsistit in q[ui]ete: ob idq[ue] nō mouent, nisi q[ui] sunt extra
locū et p[er]fectionē nāle. Ideoq[ue] forme uiuētū p[ro]p[ri]ū est,
esse p[ro]p[ri]ū actiuū intrinsecū motuū, p[er] q[uod] uiuēt ip[s]um
se mouet, nutritione, augmentatione, aut local[iter]. Atq[ue]
adeo p[ro]p[ri]ū est uiuētū g[er]ere per semē a se decissū, cui im
p[ro]p[ri]ū uirtutē actiuā. Forma nō nō uiuētū, nō mouet
subm[od]o in quo est, s[ed] aliud extrinsecū: ut ignis nō se, s[ed] stu
p[er]ā calefacit: nec mouet se local[iter] sursum, q[uia] mot[us] ille attri
buit generātū, ut in solutiōe ad. 4. patebit. Quare ma
le q[uod]dā assignāt hāc solā d[omi]nāz int[er] uiuētia et nō uiuētia q[uod]
nō uiuētia solū mouent ad unā d[omi]nāz p[ro]p[ri]etatis mutādo
locū: uiuētia nō ad o[mn]em. Item h[ic] p[ro]p[ri]ā solū augeret sur
sum s[er]u[er] et nō s[er]u[er] radices, aut in latū eēt ille mot[us] p[ro]
p[ri]ū uiuētis: et e[st] u[er]so h[ic] p[ro]p[ri]ū impossibile daret mixtū par
ticipās utraq[ue] nām ascendēdi ut ignis, et descēdi, ut la
pis, essent illi mot[us] nō uiuētū. De hac autē nā uiuētū
i. de aia lati. Quarta conclusio, sequit[ur] ex tertia. Sub
stantie nō uiuētēs dicunt[ur] entia nāla solū rōne nature et
p[ro]p[ri]ū passiuū intrinsecū: p[ro]p[ri]ū uero actiuū h[ab]ent ab
extrinsecō. Et aqua est ens nāle, q[uia] h[ab]et p[ro]p[ri]ū passiuū
sui mot[us]: puta formā rōne cui[us] mouet deorsum: et mām:
rōne cui[us] recipit calozē ab igne. Et parit lignū et res
alie vniuerse. Ex quo sequit[ur]. 1. q[uod] calefactio passio aq[ue]
et g[er]atio ignis ex illa, nō d[omi]nāz a natura ignis. s. a. for
ma que est p[ro]p[ri]ū actiuū: s[ed] a natura aque, puta a mā
que h[ab]et nāle inclinationē ad recipiēdū illū motū. Dire
rim calefactio passio. i. quaten[us] est motus aque: nā si cō
sideret[ur], ut actio et motio qua ignis mouet, d[omi]nāz nālis ig
ni. i. s[ed] a natura ignis: q[uia] est actio que p[ro]sequit[ur] ei[us] natu
ram. Et ad hunc modū loquendum est in omnibus nō
uiuentibus. Sequitur scd[us] q[uod] nullū ens potest dici natu
rale a principio actiuo intrinsecō sue generationis:
quia implicat contradictionē quidpiam a seipso, vel
ab aliqua sui parte p[ro]dnet. Sequitur tertio, q[uod] mo
tus progressiuus animalis non est mixtus, aut p[re]ter
naturā (ut quidam sentiunt) sed est simpliciter natura
lis. Sunt enim qui animalia dūtaxat considerantes in
quantū sunt grauis, dicunt q[uod] eleuatio pedis ad ambu
landū est uolenta: impressio uero eius in terra est natu
ralis. Et ideo talis motus est mixtus. At uero motus
iste non debet attendi penes naturā vniuersalem gra
uis, sed penes particulare animalis. Tenim neq[ue] alia
grauia, puta lignū aut lapis descēdunt inquantū sunt
talis speciei: sed secundū vniuersalem naturā grauita
tis. Itaq[ue] forma ligni non est principiu[m] descensus in q[ui]
tum dat esse lignū, sed inquantum facit esse corpus cui
predominatur natura terre, aut aque. Et pariter ani
ma rationalis, licet sit indiuisibilis, tamē inquantū dat
homini esse corporeū cui predominatur natura terre,
est principiu[m] descensus. Attamen forma quecuq[ue] ani
malis perfecti, est principiu[m] naturale motus progressi
ui. Quia p[ro]inde motus simpliciter est naturalis anima
libus: quēadmodum et nutritio et augmētū. Et enim
habere pedes, est propria passio aliquorū animalū, ita
et motus ad quē pedes ordināt[ur], est naturalis. Sicut
et serpētibus reptare est motus naturalis. Sequitur
deniq[ue] quarto q[uod] cuiusq[ue] rei naturalis corporee cōpetit
motus aliquis p[ro]p[ri]us, cuius principiu[m] sit materia
ille uel alius cuius principiu[m] sit forma: alias, si aut ma
teria, aut forma nō esset principiu[m] alicui[us] mot[us], in quo
est, non esset natura: et per consequens nec talis res es
set ens naturale. Unde palā fit, cur idē sit ens natu
rale, et ens mobile. H[ic] e[st], quia ens naturale idē est q[uod]
habens naturā: et natura idem est, quod principiu[m] mo
tus eius in quo est. Conclusiones iste et perspicatiores
sient, et exactius limabunt[ur] solutionibus argumētōrū.

Igitur ad primum principale argu
mētū r[ati]o d[omi]nāz, q[uod] deus et intelligētie nec sunt entia nāla:
neq[ue] h[ab]ent in se nāz ut loquit[ur] hic Aris. Deū. n. manifestis
simū est nō h[ab]ere p[ro]p[ri]ū sui mot[us]: cū sit summ[us] actus ni
hil h[ab]ere de potētia ad aliquē motum. Et angeli, cū in
corporei sint, motu corporeo moueri non possunt. Nec
subinde in motu locali a loco depēdēt: s[ed] possunt muta
ri de loco ad locū distātē sine hoc q[uod] p[ro]trāseāt p[er] mediū.
vt. 2. sen. est videre de quo nihil ad p[ro]p[ri]ū. Motus autē/
intentionales s[ed] intellectū et uolūtātē nō sufficiūt ap[ud]
Aris. vt angeli dicant[ur] entia nāla. De[us] et reliq[ue] substā
tie spūales h[ab]ent dū taxat nām in tertia acceptiōe supra
posita. s. essētia. De[us] q[uod] d[omi]nāz infinitā: angel[us] nō, specificā.
De secūdo principali argumēto fue
runt apud ueteres diuerse sententie quas, prima parte
questionē. 70. arti. 3. refert. S. Tho. quidam enim p[re]
decessores Aristotelis putantes celū actiue moueri a
sua p[ro]p[ri]a forma, opinati sunt celū esse animal. Et cō
sequenter dicebant motū celū esse naturāle a principio
intrinsecō actiuo. Et reuera bene syllogizabātur. P[ro]
p[ri]ū enim animalium est, vt paulo superius dicebam[us],
a seip[s]is moueri. Et ideo p[ro]fecto qui diceret celū mo
ueri a p[ro]p[ri]a forma, subsequenter tenetur concedere
illud uiuere: quod est absurdum. Quapropter Aristot.
recte iudicans celos nō esse animalia, p[er]scrutatus est
non moueri ab intrinsecō: sed ab intelligētis: que sin
gulis orbibus sunt singule accommodatē. At uero Com
mentator in de substantia orbis, et. 12. meta. cōmen. 4. r.
et in lib. de celo: quē Paulus hic uenetus et alij imitā
tur: nescio quam uisionē fingit intelligētie cū celo, vt
sit uelut eius anima. Ob idq[ue] celū asserit esse vt animal
et quodāmodo moueri ab intrinsecō. At uero falsum
est hoc et absq[ue] ulla probabilitate. Quod uel fides nos
tra satis nos docet. Intelligētia. n. nullo modo uinitur
orbis: s[ed] assistit illi, vt motor eius extrinsec[us]: vt lib. de celo
latius patebit. Unde non op[er]t est distinguere, vt iunior
res distinguunt, q[uod] celū si accipiat[ur] ut includat intelligē
tiā, mouetur ab intrinsecō: si uero vt distinguitur ab in
telligentia, mouetur ab extrinsecō. Eum uero celū nul
lo modo accipitur ut includat intelligentiā: et ideo sim
pliciter dicendū est q[uod] celū mouetur ab extrinsecō.
Sed hinc emergit dubiū mai[us] q[uod] tūc
sequeret[ur] motū celū nō esse nāle. De hoc fuit opinio Auicē.
c. 9. meta. p[er] oppositū extremū. s. q[uod] motus celū simplir
nō est nālis: q[uia] nec a forma p[ro]p[ri]a actiue mouet[ur]: nec h[ab]et
in se principiu[m] passiuū q[uod] sit nālis inclinatio ad motū.
At uerūtā q[uod] neq[ue] est mot[us] uolētus: s[ed] p[re]ter nām. Quod
est dicere. Neq[ue] celū h[ab]et nāle inclinationē ad illū motū,
neq[ue] nāle repugnātiā. Et r[ati]o d[omi]nāz Auicēne s[er]u[er] tres. P[ri]ma
ma. Null[us] est mot[us] nālis rei, nisi ille quo mouet[ur] a dispō
ne et statu nō nāli ad nāle dispōnē: sed motus celū nō est
quo mouetur a dispōne et statu nō nāli ad nāle: s[ed] nō est
nālis. R[ati]o d[omi]nāz ostēdit exēplo grauis, q[uod] nō mouet[ur] descē
dū nāli, nisi a loco in quo sursum uolent[er] detinet[ur], ad cē
trū, ubi quiescit: et aqua nō mouet[ur] nāli, nisi q[ui] est cali
da extra suā nāle dispōnē, vt se reducat ad nāle dispō
nē. R[ati]o d[omi]nāz nō est manifesta: q[uia] celū nunq[ue] esse p[ot]est extra
suā nāle dispōnē: atq[ue] adeo motus eius nō est ad acqui
rendā nāle dispōnē: et p[ro]p[ri]ū nō est nālis. Scd[us] r[ati]o. Si
mot[us] celū est nālis, sequit[ur] q[uod] cū sol. v. g. mouet[ur] ab oriente
in occidēs, nālis recedit ab oriente: et eadē rōne q[uod] postea
in nocte sub[ter] terrā reuertit[ur] ab occidēte in orientē, nālis
ē et mouet[ur] ad idē p[ro]p[ri]ū orientis. Cū sequit[ur] q[uod] duo motus
cōtrarij nālis ueniūt eidē corpore: q[uod] est repugnātia.
Tertia r[ati]o est. Si mot[us] v. g. p[ri]mi mobilis ab oriente in
occidēs est nālis, sequeret[ur] q[uod] si uicineria moueret[ur] ab oc
cidēte in orientē motu planetarū ille eēt mot[us] p[ro]tra nāz. Et
eadē rōne si intelligētia uellet celū sistere et tenere nemo
ueref, pateret[ur] difficultatē: sicuti q[uod] uellet vtrē aere plenū

De[us] et in
telligētie:

Celū nō
est aial.

Auicēne

sub aqua retinere, cū aer sursum nititur: p̄s tñ est falsum: q̄z sunt intelligētia vellet primū mobile mouere motu cōtrario, aut illud immotū retinere, indifferens esset celo. Sentētia Auicene subscribit Scotus. 2. sent. d. 1. in fine q̄d̄nis. 6. et ponit exēplū. Sicut superficies (inquit) nec hēt nālem potentia, nec repugnantia ad albedinē, vel nigredinē: sed neutra. i. indifferētē ad hanc vel illā. Et eadē ratione questione. i. proponit potentia neutra mediā, inter naturalē et violentā. Contra hanc tamē opinionē arguit primo: q̄ nulla est proprie potētia neutra respectu alicuius qualitatis, vel motus. Et primo de potentia actiua manifestū est: neq̄ contrariū dicerēt Auicena aut Scotus. Nā si est potētia ad producendū perse aliquid, erit potentia naturalis: q̄ si non poterit producere, nulla erit potētia: si vero poterit producere, non tñ sine auxilio supranaturali, nō dicitur potentia neutra, sed iuxta potius ex naturali et supranaturali. vt ait S. Tho. in intellectu creatū producere non posse visionē dei, nisi supranaturaliter fuerit adiutus lumine glorie: q̄d non disputationis, sed dūtaxat exēpli gratia dicitur sit. Q̄d vero nulla sit potētia passiuā respectu alicuius qualitatis, vel motus, pbatur ex proportione potētie actiue. Etenim si nō datur in re natura potentia neutra ad agendū, certe neq̄ erit ad patiendū. Sed arguitur secūdo. Aut nomine potētie neutri⁹ intelligit potentia que de se determinatur ad gen⁹, sed est indifferens ad species (sicut patet in suo exēplo q̄ superficies est indifferēs ad albedinē, vel nigredinē) et hic est ab vsus nominis: nā certe superficies omnis corporis mixti (q̄d dixerim ad excludendū superficiē elemētī et celi) potētia est naturalis ad recipiendū colorē: 13 ad hanc vel illā speciē nō determinetur de se: sed ab agēte. Q̄d si hanc appelles potentia neutra, certe eadē ratione potentia materie ad formā erit neutra: quia solū est potentia ad formā in genere: ad hāc vero vel illā nō determinatur de se, sed ab agēte. Et confir. q̄ potentia subiecti ad albedinē vel nigredinē sit naturalis: q̄ illa accidētia educūtur de potētia subiecti: nō enim possunt ab agēte naturali produci: nisi depēdenter a subiecto: sicut forma substāntialis educit de potētia materie. Aut nomine potētie que est neutra intelligit merā negationē. Et hec nullo mō dī potētia. Aut intelligit aliquid positiuū. Et tunc profecto, v̄ repugnātia dicere, q̄ sit potētia, et sit neutra. Nā potētia. 9. meta. tex. 13. diffinitur per illud ad q̄d est in potētia. Si ergo est potētia, est saltē inclinatio, aut resistantia respectu actus: si aut sit neutra, nulla est inclinatio, nec resistantia. Obiq̄ dice re q̄ est potentia, et est neutra, v̄ inuoluere contradictionē. Sed neutra potētia idē est quod nulla potētia. At quicquid sit de potentia neutra in alijs, q̄ tamen celū non habeat potentia naturalē ad suū motū circularē, re nā videt assertio indigna homini philosopho. Et his quidē qui lumine fidei creationē mundi nouerunt, satis deberet esse hoc argumentū. Deus qui omnia disponit suauiter rebus omnib⁹ sub celo indidit naturā ad suos proprios motus: igni, vt naturaliter calefaceret: terre et arboribus, vt naturaliter germinaret: animalibus, vt naturaliter prole faceret: ac deniq̄ materiā primā creauit, que naturalē ad oēs formas haberet potentia: at tanq̄ vniuersalē omnium horum causam creauit orbēs celestes, qui suis motibus omnia hec inferiora procreassent: ergo a fortiori munus hoc celi suapte natura faciunt: et per consequens motus, vnde hec omnia pendent est illis naturalis. Mirabile est formicā naturaliter moueri: non autē celū. Secundo arguit. Celū, perinde ac res vniuersē naturales, aliqua habet inclinationē naturalē: sed nullā potē potest habere q̄ moueri, quippe cū hoc perpetuo illi cōueniat: ergo motus eius est naturalis. Et confir. Aut materia et forma celi sunt naturalia principia illius motus, aut non.

Non est potētia neutra.

Celuz naturaliter mouetur.

Si sic, ergo motus est naturalis: si nō, ergo neutra eay est natura: quia cū nullo alio motu possit moueri celū, neutra esset principū motus ei⁹ in quo est. Et tertio arguitur. Celū habet naturaliter figurā rotundā aptisimā ad circularē motū: est etiā substātia incorruptibilis, ad motū perpetuū accommodata: ergo et motus ipse est naturalis: si enim media ordinata ad finē sunt naturalia celo: finis etiā ipse naturalis vtiq̄ est. Velut si homini naturale est habere oculos et pedes, naturale est illi videre et ambulare. Et quarto arguitur. Idē est aliquid cuius per se cōuenit celo, sicut graui descendere, et leui ascendere (q̄ non cōuenit illi per accidēs) ergo cōuenit naturaliter. Et confirmat. Motus celi est mensura et causa prima omnium motuum inferiorū: sed motus omnium inferiorū perse cōueniunt suis substātijs: ergo a fortiori motus celi perse conuenit celo: nā mensura in vnoquoq̄ genere debet esse regularissima: quod non esset si esset res per accidēs.

Est ergo conclusio qua ad secundum principale respondetur. Motus celi est ei naturalis: nō quidē rōne principij intrinseci actiui, q̄ forma celi nō est actiua sui motus, sed rōne principij passiuī, q̄z sp̄s potētia habet et aptitudinē naturalē ad illū motū. Conclusio est. S. Tho. 1. p. q. 70. arti. 3. ad quartū. Quin et est expressa Bris. 12. meta. tex. 10. vbi ait q̄ celū māz hēt: non in potentia ad aliā formā, sed ad motū localē. Vbi simul asseritur, et q̄ est cōpositū ex materia et forma, contra Lōmentatorē dicentē esse corpus simplex, et q̄ motus eius est naturalis. Et. 1. celi. tex. 13. et. 14. ex professo probat q̄ motus circularis est naturalis celo, sicut motus sursum est naturalis aeri et igni: et mot⁹ deorsum, aque et terre. vbi hec omnia apertiora patebunt. Et verū tamen animaduertendū q̄ cū dicimus in celo esse principū naturale sui motus, non id solū intelligimus esse materiā, sed principaliter formā: nā alias cū nullus alius motus cōueniat celo, si forma nō esset principū illius, tūc non esset natura: sed intelligendū est, vt est intentio Bris. 1. celi. q̄ sicut graui et leui conuenit motus naturaliter deorsum, aut sursum rōne suarū formarū: ita et celo ratione sue forme cōuenit ille mot⁹ circularis: cū ratione et forme cōueniat figura illa circularis. Dubiolū tñ restat ex dictis, vtrū motio celi in quā tū est actio procedēs ab intelligētia, sit nālis veluti dictū est in q̄rta cōclusiōe: calefactionē, qua ignis calefacit, esse illi nālē. Et v̄ q̄ illa motio nō sit, nisi volūntaria: nā angeli libere vident mouere intelligētiā. Et inde sequit q̄ nullū esset miraculū, si intelligētia vellet cessare a motu: atq̄ adeo si celū quiesceret. Nō videtur q̄ in intelligētie sc̄s fidē p̄ volūtatē moueat: q̄z tñ est lex nālis celo, vt perpetuo moueant, ille intelligētie mouēt ac si essent mere cause nāles. Et ideo si mot⁹ celi cessasset (vt cessabit in die iudicij) esset supernāle. Quā admodū deus volūntarie p̄currit cū causis sc̄dis cōcursum ḡnālī: nihilo⁹ q̄ agit lege nālī, cesset agere per modū nature. Et tō cū cessat cōcurrere cū causis sc̄dis (quē admodū danielis 3. nō concurrat cū igne ad cōburendū pueros) est vere miraculū. Unde ad primū argumentū. Buzicene negat illa sua maior syllogismi. Non. n. est necessarium motū nālē esse a dispōne et statu nō naturali ad naturalē: sed hoc solū est verum in motibus naturalij generabili et corruptibiliū: quorū finis est quies: vt in graui et leui. In mixtis vero motus corruptionis qui est a dispositiōe naturali ad nō naturalē est etiā ex parte materie naturalis: vt motus quo putrefcit ignis et quo corrūpitur animal. Celū vero, quod nō ordinatur ad quietem in aliquo loco, neq̄ est corruptibile, habet motum naturalem inuariabilem et vniiformem. Enim

vero
ceba
ctio
A
ozie
trāf
ozie
sunt
nōm
te in
gēti
pced
Nec
ipsu
euid
Ado
ad o
est ē
cidē
telli
fatiē
q̄ in
infla

An celuz
eat prin
cipū q̄z
opin
orbi
qua
hoc
dū v
13 hē
nun
tozi
tū q̄
rist:
nio
sice
tis,
pzi
ord
Abi
tū c
tuo
re q̄
rup
q̄
ad
rū.
spē
q̄z
tē,
tē,
qu
9. n
tia
cū
pe
fi u
cer
po
lū
pu
ter
q. s
ele
na
ne
cu
A

... motus de quibus. qd. it. motus ordinatur ad aliquam naturam quae
sem. qd. vero nō ordinatur ad quicquid nō opz ut in fama celi

Q. 1.

De natura.

So. xvij.

vero, vt perfectio naturalis viuētis (vt paulo ante di-
cebamus) consistit in hoc quod est mouere se: ita perfe-
ctio naturalis celi est perpetuo moueri ab intelligētia.
Ad scd3 rñdes qz natura celi nec est reducere a pūcto
oriētis, nec accedere ad illud: s3 est perpetuo moueri et
trāsire per quodlibz punctū celi. Quare recessus a pūcto
oriētis et accessus ad illud nō sunt motus contrarij: sed
sunt ptes vnius motus nālis. Ad tertiu argm rñdent
nōnulli pcedētes, qz celi est indifferēs ad motū ab oriē-
te in occidentē, vt mō mouet, aut viceversa si ab intelli-
gētia moueret mō retrogrado. Ego tñ profecto id non
pcedo: sed credo naturā celi esse, moueri vt mō mouet.
Nec virtus intelligētie, nec simul oium, posset mouere
ipsum everso, nisi solū de potētia dei absoluta. Et hoc
euidētius pfirmat motū celi quē modo hēt esse illi nāle.
Motus aut ppxij et nāles planetaz sunt de occidente
ad oriētē, vt est ex libz de celo intelligere. Sed cū hoc
est et illis nāle vt a primo mobili rapiant ab oriēte in oc-
cidētē motu diurno. Sed de hoc alias. Ad aliud si in-
telligētia vellet sistere et tenere celi, rñdes, qz nulla eēt
fatigatio: sed p hoc qz ipsa nō moueret, cessaret motus:
qz in celo nulla est virtus actiua motus: sicut est in vtre
inflato sub aqua ad motū sursum.

Circa materiā cōfirmationis est etiā
opinio Lōmētatoris. 12. meta. tex. 41. et de substantia
orbis cap. 2. tenētis qz celi hēt principiu quietis. Itaqz
quantū est ex se est indifferēs ad motū et quietē. Et in
hoc sensu citat Arist. 9. meta. tex. 17. vbi ait: nō esse timē-
dū vt celi quiescat. Ac si dixisset (vt ait Lōmētator) qz
lz hēat potētiā passiua ad quietē, intelligētia verūtū
nunqz cessabit mouere. Et alij, qui in verba Lōmēnta-
toris iurarūt, dicūt qz lz celi scd3 statū motū nō qiescat,
tñ quiescit quodā mō hodie a motu hesternō qui prete-
riit: et cras cessabit a motu hodierno. Et vero nec opi-
nio Lōmētatoris, nec istoz discipuloz eius est rei phy-
sice pstantanea. Argf. n. sic. Natura nō est pncipiū quie-
tis, nisi qñ motus ad quē inclināf ordināf ad quietē, vt
p3 in grauibz et leuibz: sed motus celi ad nullā pzozius
ordināf quietē: ergo natura celi nō est pncipiū quietis.
Adior latissime probaf ab Arist. 1. de celo vbi ait: motus
tū celi esse perpetuū, vt gñationes hoz inferiorz perpe-
tuo durēt. 2. celi. tex. 2. acute ait motū celi suscipe-
re quietē hoz inferiorz. Ad est dicere/cessatione et cor-
ruptione hoz inferiorz (hanc. n. appellat quietē) vti tan-
qz via ad nouas gñationes. Vbiqz nō solū nō ordināf
ad quietē ppxiā, vep neqz ad aliquā quietē hoz inferio-
rū. Sed hēt pro fine/perpetuo motū cōseruare semper
spēs rez que de se sunt corruptibiles. Et scdo arguif
qz figura celi rotūda nō est suapte natura facta ad quie-
tē, sed ad motū: qz nec vlla est inclinatio celi ad quietē.
Et tertio arguif, qz si esset in celo inclinatio ad quie-
tē, sequerēf qz quies esset finis motus: et per pñs esset ali-
qua difficultas ex pte celi vt mouerēf: qd est ptra Arist.
9. meta. tex. 17. vbi ait qz nulla est fatigatio, nec resisten-
tia in motu celi. Et postremo argf: qz in die iudicij,
cū motus celi cessabit, erit pfecto miraculū: non solū ex
pte intelligētie cessantis, sed supra naturā celi: et tamē
si in celo esset principiu quietis, tā nāle esset illi quies-
cere, qz moueri. Et authoritas Arist. quā citat. 9. meta.
potius est Lōtra eū: sentit. n. Ph. nō esse timendū qz ce-
lū quiescat: nō solū: qz intelligētia nō cessabit, sed qz re-
pugnat nature celi. Accedit huc demū sentia Themist.
tenētis in celo nullū esse principiu quietis. Et. S. Tho.
q. 5. de potē. ar. 5. hāc eandē dñiam cōstituit inter celi et
elementa. Alia opinio recitata ridicula est profecto:
nam celum nullomō quiescit a motu hesternō: sed mere
negatiue se hēt respectu illius: qz est trāfactus. Alij di-
cunt qz celi quiescit scd3 pūcta poloꝝ sup quibz vertif.
Aut scd3 alios (qd itidē est) quiescit in loco totali in quo

mouet: qz nō mutat locū sed3 se totū. Sed pfecto ar-
bitroz, qz in celo nulla est quies, nec quietis pncipiū.
Et id potū dicendū est, qz qñ Arist. dixit copulatiue na-
turā esse principiu motus et quietis, intellexit, qz vbiqz
est aliqua natura que sit principiu motus eius in quo
est: sed vbi motus ordināf ad quietē, principiu motus
est et principiu quietis: vbi vero motus est nālis status
et perfectio rei, nō est necessariū qz sit principiu quietis.
De natura autē terre palā est quomō sit principium
motus. Primo qz scd3 partes est principiu motus lo-
calis: quecūqz enim pars terre sursum eleuet, suapte nā-
tura cadit: et qz appetitus partiū appetitus est totius,
sequit terrā hēre principiu motus. Et pterea mā terre
est principiu motus alteratiōis et corruptionis ipsius.

Ad tertium principale cōceditur ele-
mentū qd cūqz hēre in se naturā: nō quidē propter pnc-
cipiu actiuū sui motus, vt. 3. et. 4. cōclusionibus exposi-
tū est. Forma. n. ignis nō pōt ipsummet ignē in quo est,
aut alterare, aut augere: alias enim esset viuēs. De mo-
tu aut locali, qz primū videbit. Et hac de causa Alber-
t. ponebat inchoationes formaz: et alij alias possibilita-
tes, vt lib. 1. q. 7. visum est. Hēpe vt aliterent calefac-
tionē aque: et generationē ignis ex ea, esse naturalē ex
parte passi. Nā cum forma aque nihil iuuat ad talē mo-
tū, si non poneretur illic aliquid cōferens vim et qd ada-
iuuet agens, putabāt eiusmodi motus esse violentos.
Ibas tñ opinionēs abunde illic expugnaum. Duo
circa scd3 Arist. dicēdū est, vt tales motus sint natura-
les, satis esse, qz materia ignis et aque et ligni rē. est pnc-
cipiu passiū sui motus: ratione cuius corruptio ignis
calefactio aque, aut ligni est illi naturalis. Et passus cō-
ferre vim, est formā educi de potētia materie: aut sal-
tē qz materia sit in potētia naturali que ad eius recep-
tionē cōcurrit. vt in gñatione hominis. Sed est argu-
mētū incontrariū. Sequeretur qz cū lapis sursum proij-
citur, motus ille esset naturalis: nā qñvis non habeat
principiu actiuū intrinsicum, habet tamen materiā
que est receptiua illius motus. Quod si dicas illū mo-
tū repugnare forme grauis, eodē modo calefactio aque
repugnat eius forme, vt pote cū sit motus tendens ad
eius corruptionē. Quod si rursus respondeas motum
localē sursum recipi in toto cōposito, cui ille motus res-
pugnat, calorē vero recipi in materia aque, que est in
potētia ad omnē formā. Solutio imprimis in via. S.
Thome non habet locū: nēpe qui tenet accidentia om-
nia subiectari in toto cōposito. Et preterea licet calor
subiectetur in materia, postqz repugnat forme quā ac-
tu habet, videtur qz motus non sit naturalis. Et respō-
detur qz siue calor subiectēf in materia siue in toto com-
posito nihil ad presens refert: sed motus dicitur natu-
ralis ratione principij passiui, qñ ille motus disponit ad
formā substantialē ad quā materia prima est in potē-
tia (qualis est calefactio aque) motus vero lapidis sur-
sum: quia repugnat forme substantiali, et non dispo-
nit ad aliā formā substantialē ad quā materia sit in po-
tētia, est violentus. Materia enim ad nullū motum
est in potētia: nisi ratione forme substantialis quā ap-
petit. Et per hec respondetur ad aliud de ente natu-
rali respectu forme artificialis. Est enim cōclusio qz nul-
lū ens naturale habet principium naturale, neqz acti-
uum, neqz passiuum respectu forme artificialis. Cum
n. forma artificialis in ligno, aut cre, non sit dispositio
ad introductionem forme substantialis, materia harum
rerum naturalū nullum habet appetitum ad tales for-
mas: nec proprie dicuntur educi de potētia materie:
quia eductio de potētia naturali materie solum est re-
spectu agentis naturalis. Dicuntur autem entia na-
turalia apta, aut inepta ad artificialia: non propter in-
clinationem quam habeant ad talē formam (nihil enim

qz ratio quae
Cum mater sit
principium
sebum motus
lapidis sursum
ta. et vt cu
aqua ca celi
primus motus
dicatur n. 2
voluntus
qz illa cale-
factio ordina-
tm ad aliqui
formam sub-
adquam non
ordinat motus
sursum

Thalia res
spectu ar-
tifi.

Et preterea qz sepe aqua reducit se ad frigiditatem maiorem, qm sit medijs circumstantiis: et tunc tota illa non potest esse a circumstante. Dubitari certe non potest quin forma substantialis aque sit principium humidi reductionis. Sed tunc sunt opiniones. Egidius et Paulus qd illa reductio fiat de per accidens a forma substantiali ignis. Ad profecto, salua eorum auctoritate, non est credibile. Nam qd ait Egidius per se aqua intendere corruptionem caliditatis, ad qd per accidens consequitur frigiditas, non videtur physice dictum. Quod mox agens naturale nunquam per se intendit corruptionem, nisi intendendo productionem forme cui alia contrariatur: et ideo potius per se aqua intendit reducere se ad frigiditatem, quam corrumpere caliditatem. Ad ex modo facta ratione confirmatur: nam si aqua corrumpit calorem, non est nisi ut consequatur dispositio naturalium qua se inesse preseruet: qualis est frigiditas. Sicuti graue que se non mouet, nisi ut quiescat in centro.

Et preterea in genere cause efficientis certe prius natura est productio forme, quam expulsio contrarie. Ignis enim inducendo calorem in aquam expellit frigiditatem. Et eadem ratione aqua non corrumpit calorem, nisi producendo frigiditatem.

Ad ad argumenta currentia aduersus Paulum, dicentem, qd de se aqua intendit condensationem ad quam subsequitur frigiditas. Enumero frigiditas tam de per se requiritur ad conseruationem aque, quam densitas. Immo ratio densitatis est frigiditas: quare principaliter intendit se aqua reducere ad frigiditatem, quam ad densitatem. Et confirmatur quod certe densitas non fit, nisi a frigiditate tanquam per causam: et ideo prius natura aqua se ad frigiditatem reducit quam ad densitatem.

Opinio Jacobi de soluto pugnare videtur cum experientia: nam aperte videtur aliquam aquam esse adeo calidam ut per totam sit uniformis: et quam aliqua esset pars minus calida, tamen ad sensum (cuiusmodi considerantur) non nullam esse, in qua non sit plus multo caloris, quam frigoris: et ideo idem refert illi labor quomodo illa possit vincere alias, ut illas ad frigiditatem reducat. Colligitur ergo qd forma aque est humidi reductionis principium per se, ut recte ait Auerroes. Tunc vero restat dubium utrum per aliquam frigiditatem id fit. Sicut enim qui putat aquam posse venire in tantum calorem ut nulla sit illi proventus frigiditas formalis. Ad nequidem opinio, ut est manifeste contra veram physicam, ita fuit plurimum errorum causa. Arguitur enim sic. Forma substantialis aque preseruari naturaliter non potest sine eius naturalibus dispositionibus (ut in rebus omnibus naturalibus palam est) sed dispositio necessaria aque est frigiditas et humiditas, ut est doctrina Aristotelis. I. de genere. ergo ubi nulla est frigiditas, aqua esse non potest. Et confirmatur. Manifestum est formam aque introduci non posse in subiecto quo ad usum sit certa frigiditas et humiditas: ergo ad conseruationem eius requiritur certa frigiditas et humiditas: igitur forsitan non tanta quantitas ad generationem requiritur.

Et secundo arguitur. Omnes considerantur tenent requirunt certam densitatem citra quam non potest conseruari forma aque: sed causa densitatis est frigiditas: ergo nec potest aqua conseruari sine certa frigiditate formaliter. Et tunc uera qui hoc negat, fatetur subinde tenent conseruari posse naturam formam aque sine aliquo profusus accidente proprio aque: nam si frigiditas et humiditas non sunt necessarie, non videtur quodnam aliquid sit accidens necessarium. Sed quod alio, rogo, opus est argumentum quod hoc. Aut in subiecto aliquo est calor summus, aut citra summum. Si summus, illud est ignis: nam summus calor designat materiam necessariam ad introductionem forme ignis. Si non est summus: ergo habet tantam frigiditatem, quam sufficit ut cum calore simili aequetur gradus summus. Et tamen si summus gradus est ut. 8. necessarium est ut cum calore ut. 6. sit frigiditas ut duo: et cum calore ut. 4. frigiditas ut. 4. et sic proportionabiliter, ut lib. 1. de generatione palam fiet. Et per hec addentur alia opinio quod asserit frigiditatem virtuale. Nam illa solam asserit ab illis qui credunt nullam esse in aqua calidissima frigiditatem. Ideoque hac posita supranaturalem est propter frigiditatem formalem ponere et virtuale in aqua. Et tamen tunc deinde decepti sunt quod plus equo crediderunt sensibus: quibus tamen de-

bet plus eminere. Experimur enim aquam calidissimam vehementius multo conseruare manum, quam flammam ignis. Et inde arguitur isti quod sicut in igne non est frigiditas, ita neque in aqua. Et tamen illatio nulla est penitus. Causa enim cur aqua plus conseruetur, non est quod calor sit illic magis intensus: implicatio est enim contradictionis quod extra ignem sit tanta intensus calor quam in igne. Sed causa est quod aqua est densior quam flamma ignis: ac subinde habet plus de multitudine materie, et per consequens plus de multitudine caloris. Et si aqua illa rarefieret ad tantam raritatem sub qua est flamma ignis, multo minus calefaceret quam flamma: et tamen tunc haberet tantum intensum calorem, quam modo habet aquam. Ad videtur ipsa experientia manifestat. Vapor enim qui exhalat ab aqua calidissima, tanta intensus certe habet calorem, quam aqua: sed quod est rarior, habet minus de multitudine forme: et ideo minus calefacit. Et ergo fallacia arguere est hic plus de multitudine caloris: ergo calor est magis intensus, ut lib. 1. de generatione. quod de intensu elucidabit. Dicitur enim quod dicitur ferri multo plus habet multitudinis forme caloris, quam flamma ignis pedalis: tamen non habet tanta intensum calorem: alias esset ignis: quoniam partes illius caloris non vniuntur secundum intensum: sed extenduntur per maiorem: que est multo maior quam in flamma ignis pedalis. Et ad propositum demum reuertamur, cum in aqua tantum caliditas, non sit summus calor, necessarium est ut illic sit formalis frigiditas. Et si habet hanc per certam conclusionem quod natura non potest esse aqua sine frigiditate actuali. Naturam autem (inquit) quod deus (ut lib. 1. q. 4. dicebam) potest re quacumque sine suis dispositionibus miraculose suare. Et addidit profecto, non esse penitus impossibile, quod non potest natura esse aqua tam calidita, quin plus habet frigiditatis, quam caloris. Ad cuius summa frigiditas et humiditas sit dispositio et profecto aque, ut quod ad generationem aque saltem requiritur multo maior frigiditas quam est gradus medius: et ad conseruationem, igitur minus requiritur, semper tamen requiritur ultra gradum medium. Et si summa frigiditas (que est naturalis aque) est ut. 8. ad generationem aque requiritur. v. g. gradus ut. 5. vel. 6. et ad conseruationem quicquid gradus ultra. 4. ita ut saltem gradus ut quatuor sit maximus sub quo non potest preseruari aqua. Bene intelligo nulla esse de hoc demonstrationem: est tamen ratio naturalis sententiam, ut nulla forma citra medietatem suam naturalibus dispositionibus preseruari nequeat. Et hoc confirmatur: quod certe in viuibus ita est probabile: de igne nullum profecto diceret quod potest conseruari quin ad minus habet calorem ultra gradum medium. Si ergo aqua nunquam esse potest, nisi cum frigiditate ultra. 4. necesse est ut calor eius sit minor: nam ut paulo ante dicebamur ex ambobus similibus debet resultare gradus summus. Et ad experientiam que in contrarium videtur pugnare, respondeo propter id quod dictum est de maiori densitate quod quod frigiditas non est tam actualis, ut caliditas, igitur plus sit illic frigiditatis minus tamen minus non sentit. Ad si hec vera sunt, nulla est difficultas in reductioe seruatis aque ad frigiditatem. Reducit enim se a sua forma substantiali principaliter per frigiditatem quam exuperat calorem. Et nihil probabile existimo minus esse frigiditatis in aqua bullienti quam caloris. Ideoque tamen deinde, quod illa reductio ad frigiditatem attribuitur generati aquam, ut dictum est de motu grauium et leuium. Et ideo igitur frigiditas sit multo minor calore, tamen quia forma agit in virtute generantis, plus potest forma, ut reducat se ad frigiditatem et conseruet se inesse, quam calor in absentia conseruantis possit resistere. Calor enim, nisi sit in subiecto naturali, puta in igne, vel in mixto uedicat se sibi tale calorem, indiget semper ab extrinseco conseruari: alias non potest resistere forme subiecti in quo est: igitur minus ibi sit accidens contrario. Et si regula illa quod a proportione minoris in equalitatis non sit actio, intelligenda est inter accidentia contrario que sunt in suis cuiusque naturalibus subiectis: puta inter calorem qui est in igne, et frigiditatem que est in aqua. Et tunc sequitur quod aial infirmum, quod semel est extra suam naturalem dispositionem, non ita facile ab intrinseco reducit ad sanitatem et integritatem statum naturalem. In spe quod illa reductio aialis sit per hoc quod pars sana mouet non sanam: et quod

ratio quoniam ponunt frigiditatem forma lem.

dogma non satis futurum

In aqua plus semper est frigiditas: non potest.

disibile bnp... actiuo pa q do se fusu fuerat... dicitur tunc oen po dicitur de sus unum q o i

hec tenenda

hec solutio optima non... naturalis o q est principiu actiuu. sibi p q est passiuum dicitur

notanda regula

quid sit... in... no... ne... re... of... ac... tia... t... 3... ris... r... Air... ms... co... cui... ua... ual... icu... ad... In... hu... que... rru... su... unt... lide... sue... bsta... igit... fieri... vir... pio... li... a... tu... erse... atis... iste... Sur... ulto... oris... rcu... xte... bide... par... t... sua... d... r... ee... quif... do... s... s... vt... diffi... ediu... itate... e... no... nus... de... cal... e... pn... ra... il... are...

Frigiditas naturalis

omne agēs in agēdo repatiē, debillo: fit in tali actione semp calor nālis. Et inde est q natura indiget medicinis extrinsecus adiuuari. Hinc est quorūdā opinio medicorū qui existimāt corpus qd semel notabilē est extra suā naturālē dispōnē, raro aut nunq̄ ad integrū statū naturālē redire. Tamenū mihi nondum sit hoc exploratum. Sed tamen hactenus physicus.

Ad quintū principale abunde respō- sum est in cōmēto textus sexti: vbi recitauimus opinio nē Zuide, tenētis non esse perse notū/naturā esse: eiusq̄ rōnes diuim⁹. Hī in pposito satis est dicere q Aristō. in. i. phy. nō demonstrauit nām esse. i. aliqd esse pncipiū mot⁹. Immo dixit q qui hoc negat, negat primū pncipiū scientie. Sed intentio eius fuit in illo libro ostēdere quēnā res sit ista natura. s. q materia nō est ens actu cōpletū, sed pura potētia: nec forma est dūtaxat accidēs: sed act⁹ substantialis. In quib⁹ ambob⁹ errabāt antiq̄.

Ad Cōmentatorē vero nō est necessariū respondere: nā ipse se exponit: quippe qui ait/naturā esse/nō esse demonstrabile: sed esse quodāmodō explicabile eius definitio nem per experiētā, videlicet, illud esse intelligendū nō mune nature, quod est pncipiū motuū naturalū, quos experientia compertos habemus.

Textu. viij. Le cti natura, lignum &c. Et cap. ij. tex. xviij. Determinatis his &c.

Questio secunda.

Utrū et naturalia ab artificialibus: et physica a mathematicis distinguā.

Duersus partē affirmatiuaz

primi mēbri questionis arguit sic. Sunt artificialiū forme pluriūe, que principia sunt motus eius in quo sunt: ergo non est hec vltis dīa inter naturalia et artificialia. Hīs patet in forma nauis, in formis rotarū plausstri, et alijs id genus. Hāuis. n. nō ita velocit moueret, nec rota, nisi sub illa forma artificiali. Item ars citharizādi et saltādi est perse principū mot⁹ eius in quo est. Et enim motus manuū citharedi et motus pedū saltatricis nō pōt fieri: nisi ars sit in ipso subiecto qd mouet, puta in intellectu mouētis pedes aut man⁹: ergo. **Et cōfirmat.** Stat aliqū eundē motū esse simul ab arte et natura: ergo artificialia non distinguunt a naturalibus. Hoc pz de sanitate que fit ab arte medici, sed cōcurrēte natura infirmi: et de doctrina que fit a doctore: sed cōcurrente ab intrinseco natura discipuli: q nō in vniuersum differūt naturalia et artificialia. **Secūdo** principaliter arguit. Si naturalia distinguerēt ab artificialib⁹, seq̄ret q forma artificialis distingueret a subiecto naturali: distinctio. n. rez nō est, nisi a formis que sūt distincte: pns est falsum: q et aīs. **Probāt** minor. Cū fustis recta incuruaf vt fiat annul⁹, efficit nouū ens artificiale: et tñ nihū vī illic produci de nouo preterq̄ q res nālis aliter se hēt q̄ aī: q nō vī qdnā accidēs manus artificis sine aliqua alteratione solū per motū localē possit pducere: ergo nālia nō distinguunt ab artificialib⁹. **Tertio** principaliter arguit pro parte negatiua sedi mēbri qdnis, nēpe cōtra id qd ait Arist. toto cap. 2. s. scientiā physicā distinctā esse a mathematicis, eo q mathematic⁹ abstrahit a materia: physicus vero, nō. Imprimis, ois scientia abstrahit a singularib⁹: q tā physicus q̄ mathematic⁹ abstrahit a materia. **Et cōfirmat.** Tā physic⁹ q̄ astrologus demonstrat terrā esse rotūdā: et vterq̄ tractat de motib⁹ planetarū, de figura orbū et syderū: qz hec oīa sunt forme et pprietates nāles rez: ergo nō pziōs differunt inter scientiā physicā et mathematicas. **In con-**

trariū est Arist. qui tex. 1. et. 2. asserit nālia distingui ab artificialibus: et in hoc tex. 7. dicit q lignū est natura et subiectum lecti: et es, statue. Vbi videt distinguere inter ens naturale et formā artificialem. **Et cap. 2.** distinguit inter scientiam physicā et mathematicā.

Duos breues articulos designat que stionis titulus. Primus est quomō nālia differāt ab artificialibus: et secūdo quomō physica a mathematicis. Circa primū hoc imprimis attendendū est q diuersa est questio, vtrum naturalia distinguantur ab artificialibus, et, vtrum forma artificialis distinguatur a subiecto nāli: in quo est. **Prima. n.** est questio physica, quam hic tractat Arist. tex. 1. et. 2. et fere in. 1. cap. Cui⁹ sensus est, sint ne eiusdē, an diuersorū pdicamētorū: scda nō est metaphysica: que obī hic inserit. **Et ideo** de singularib⁹ sibus statuemus in primo arti. singulas conclusiones.

Prima conclusio est. Naturalia differūt formalr ab artificialib⁹, siue forma artificialis sit res distincta a subiecto, siue non. **Tenim** scānū domus &c. sunt in pdicamēto qlitatis: lignū vero lapis &c. sunt in pdicamēto substantie. **Hāc** probat hic Arist. qz ens nāle, in quātū est nāle, hēt in se principū sui motus: artificiale vero, nō. **Lectus. n.** aut statua ab illa forma artificiali nullū hēt propriū motū: sed tñ a forma nāli hēt vt descēdat deo: sū. **At** qui rem aliquā, que in hoc differat a re naturali, exhibere nō possumus, nisi artificialē: nā forma proprie loquēdo aut figura esse nō pōt, nisi aut naturalis aut artificialis. Sed tñ si opationes aut actiōes cōsiderē, distinguunt in hoc nāle, nō solū ab artificiali: s3 a voluntario, qd est in moralibus: et a supernāli: et a fortuito: et a violēto. **Opus. n.** virtutis liberū, lz sit quodāmodō naturale. i. ex inclinatione nature ad bonū, tñ nō dī naturale vt in pposito: qz illd nō est a natura. i. a materia vel forma, nec ab aliquo accidente nāli: sed ab electione. **Unde** tā nāle q̄ voluntariū sit a principio intrinseco. **Hic. n.** Arist. 3. ethi. cap. 1. q voluntariū est cuius principū est intus in ipso agēte. **Differūt** tñ, q naturale est a principio naturali: voluntariū vero ab electione voluntatis: que est principū liberū. **Ex** quo sequit q violētū opponit vtriq̄. s. et nāli et voluntario. **Est. n.** violētū, vt ibidē habet, qd sit a principio extrinseco passo nō cōferente vim. Sed passum conferre vim, stat dupl. **Uno** modo per inclinationē principij naturalis. **Quē** admodū diximus calefactionē aque nō esse illi violentā: qz calor ille educit de potētia materie. **Aliomō** p electionē. **Unde** qū quis sciēter vapulat a prelato, q cū posset resistere, nō resistit, nō est vapulatio violēta: sed libera. **Unde** cū hereticus cōburit, cōbustio illa nō est violēta, vt opponit nāli: est tñ violēta, vt opponit voluntario: qz passum cōfert vim per materiā naturālē: nō tñ per voluntariā electionē. **Utrū** nāle opponit supranāli. **Si** em deus moueret lapidē sursum, motus ille nō esset nālis: qz nō esset a principio intrinseco actiuo aut passiuo. **S3** tñ nec est violētus, ac si moueret a causa nāli: qz respectu cause naturalis lapis resistit: respectu vero dei minime: qm in omni re nāli est obediētia respectu dei. **Uñ** motus lingue asine Balaā, nec fuit violētus, nec nālis: sed supranalis. **Et** idē est de cessatione solis, Josue. 10. et de cessatione celoz in fine mundi. **Uñ** dubiū est cū graue ascēdit ne deī vacuū, vt cū attracto aere ascēdit aqua per fistulā, vtrū motus ille sit violētus, postq̄ est cōtra particularē naturā aque: an sit naturalis, cū sit a natura vli. **Uñ** dicitur q lz possit rīderi cū distinctio. **ne. s.** q est vnomō nālis et alio mō violētus: tñ simplr loquēdo est nālis: si qd est a natura vli. **Sed** est violētus scd⁹ quid. **Idē** dicere possum⁹ de mōstris. **Cū. n.** aīal nascit orbatū aliquo mēbro, aut sub effigie alterius spēt, q̄ sit intenta a natura particulari, monstrū est, eo q est contra naturā particularē: sed tñ simplr est nāle. **Hāc** qū

ozuitū

d. i. pñ.

ue opi mes.

Lōclu.

hō na
spolit
uerfa
adme
posse
tural
stin
ta: qz
ro for
agūt
inten
bat f
mū a
concl
cauf
locit
q̄ qu
tū. U
.n. est
a vct
rotis
posse
et idē
delic
tura
tus,
te ar
go aī
illa n
tiā n
de si
form
qui e
plan
nitat
natu
perse
part
puta
que
C
ciali
taph
de h
quī v
form
artil
facit
prim
duci
liū o
quā
duci
ter l
facil
disp
cōcl
disti
mal
te p
uaq̄
ma
que
ligi
de i
tite
Uñ
lū p
vna

hō nascit. 6. digitis aut. 4. illud fuit ex impedimēto di-
 spositionis materie: qd̄ quidē fluxit ex actiōe causay vni-
 uersaliū, et alicuius cause particularis in matrice. Quē
 admodū corruptio aque ab igne, lz quodāmodo scdm̄ qd̄
 posset vocari cōtra naturā aque, est nihilō simplr̄ na-
 turalis. **Fortuitū** autē, seu casuale, si accipiat vt di-
 stinguat̄ p̄tra naturale, mōstra ipsa possunt dici fortui-
 ta: qz sunt p̄ter intentionē agētis particularis. Et ve-
 ro fortuitū et casuale potius dicunt̄ respectu eorū que
 agūt a p̄posito et libere. Vñ fortuitū est qd̄ euenit p̄ter
 intentionē agētis. Et inuentio thesauri, quā nō intēde-
 bat fodiēs terrā. Sed de hoc latius. q. 3. **Unde ad pri-
 mū argm̄ principale**, qd̄ directe est aduersus hāc p̄mā
 conclusionē, r̄ndetur q̄ forme artificiales possunt esse
 cause, nō quidē motus nālis quo ad substantiā, sed ve-
 locitatis quo ad modū. Globus. n. velocius descendit,
 q̄ quadrat⁹ lapis: qz figura circularis est apta ad mo-
 tū. Vñ q̄ nauis supernatet aque, hēt a naturali ligni: si
 .n. esset plūbea nō nataret: q̄ vero ita velociter moueat
 a vētis, forma artificialis est causa. et idē dicēdū est de
 rotis plaustrī. **De artib⁹** vero saltādi et citharizādi.
 posset quis dicere q̄ nō sunt principiū motus naturalis:
 et ideo nō sunt nature. S; hoc est qd̄ argm̄ cōtendit, vi-
 delicet, q̄ diffinitio nature cōueniat arti, que nō est na-
 tura. **Ad si dicat q̄ ars nō est principiū primū illi⁹ mo-
 tus**, sed forma substantialis, solutio nō satisficit: qz cer-
 te ars illa est principiū primū motus talis. Dicendū er-
 go arbitror d̄ istis artib⁹, sicut de forma nauis. Hāc ars
 illa nō est principiū motus saltatrici quantū ad substā-
 tiā mot⁹, sed quātū ad modū, quo mouent̄ mēbra. **Un-
 de sicut natura est principiū motus simplr̄, ita et ars ⁊
 forma artificialis potest esse principiū motus artificialis,**
 qui est mod⁹ quidā motus nālis. Et ita mot⁹ rotarum
 plaustrī pot̄ dici et motus artificialis. **Ad aliud de sa-
 nitate r̄ndetur**, q̄ sanatio est mot⁹ mixt⁹, puta partim
 naturalis partim artificialis: medicina. n. non sufficit
 perse sanare, nisi iuuādo naturā. Et ideo ille motus est
 partim a principio intrinseco et partim ab extrinseco,
 puta ab arte. Et idē est dicēdū de acquisitione doctrine,
 que est ab intellectu discipuli, arte magistri dirigente.

Secundus sensus. I. an forma artifi-
 cialis distinguat̄ a subiecto naturali, est, vt dixim⁹ me-
 taphysicus: a quo proinde facile nos extricabim⁹. Sūt
 de hoc due extreme opiniones. Prima est nominaliū,
 qui vt negāt quantitātē distinguī a re quāta, ita negāt
 formā artificiale distinguī a subiecto. Sed dicūt q̄ cum
 artifex facit domū, aut calceuz, aut statuā, nihil aliud
 facit q̄ rem aliter se habere. Potissimū. argm̄ est scdm̄
 principale. Et certe qui scribit nō v̄t aliqd̄ accidēs pro-
 ducere, sed a tramentū facit alit̄ se hēre. **Alia est rea-
 liū opinio** in alio prozōsus extremo, tenentiū, q̄ nō solū
 quātitas distinguī a re quāta, sed p̄ter quātitātē pro-
 duci ab artifice formā artificiale, que est q̄litas. **Inter
 has duas opiniones arbitror mediū mō dicēdū.** Nō
 facile declinare vellē a via regia: in hac tñ pte forte non
 displicebit modus iste noster loquēdi: quē hac secunda
 cōclusionē huius arti. expono. **Forma artificialis nō
 distinguī realr̄ a quātitate**, tanq̄ res alia, sed solū for-
 maliter. Forma inq̄ artificialis, que est accidēs ab ar-
 te precise p̄ducti. Nā possunt per artē applicādo acti-
 ua passiuus p̄duci forme noue substantiales, vt pz de for-
 ma panis que sp̄e distinguī a tritico: et de forma vitri
 que distinguī a massa: vnde fit. **Volo dicere q̄ cū faber
 lignarius facit quadratū lignū, qd̄ erat rotundū, nihil
 de nouo p̄ducit**, p̄ter nouā superficiē que est tr̄sus q̄n-
 titatis illius corporis. Et idē de statuario dicendū est.
Unde qui domū ex sectis lapidib⁹ et lignis p̄struit, nul-
 lū prozōsus accidēs p̄ducit: sed ex superficiebus partū fit
 vna figura dom⁹. **Que nō est vnū ens**, nec vna quantis

tas, sed est vna figura in ḡne qualitatis. Et idē dicēdū
 d̄ sartore ⁊ sutoze faciētib⁹ vestē, aut calceū. **Uac
 cōclusionē aduersus negātes quantitātē distinguī a re
 quāta**, nō alijs rōnibus corroboro, q̄ illis quas in pre-
 dicamēto quātitatis fecimus ad suadēdū quātitātē di-
 stinguī a re quāta. **Quelz nō sint demonstraciones**, cer-
 te in physica et potissimū fm̄ Arist. rem faciūt probabi-
 lissimā. Admissa vero quantitate distincta, cū figura et
 forma sit qualitas que est passio quātitatis, manifestū
 est q̄ figura, velest q̄litas distincta a quātitate, vel saltē
 quātitas ipsa. **Ad aut̄ nō sit q̄litas realr̄ distincta a
 quātitate**, ita vt sint due res, his mihi saltē rōnibus per-
 suadeo. **Primo pluralitas ista rez asserti nō dēt**, nisi pp̄
 aliquā rōnē que nō sit bono mō solubilis: sed certe nulla
 est efficac̄ rō qua p̄ciudatur esse accidēs distinctū a quā-
 titate, immo oppositū v̄t intellect⁹ p̄cipere (alias q̄litas
 quis digitū aut indirectū porrigit, aut in arcū p̄trahit,
 nouū accidēs p̄duceret: qz figura est diuersa. **Sed po-
 tissimū ap̄ me argm̄ est hoc sc̄d̄z**. Si forma. v. g. statue
 esset accidēs distinctū a ligno et eius quātitate, seque-
 retur, q̄ deus posset suare lignū cū sua quātitate sine
 illo accidente: nec contrariū possum rōne vlla aut autho-
 ritate in animū inducere: mirabile. n. est q̄ deus fecerit
 duas distinctas res, quaruz nulla est pars alterius, tñ
 nō posset quāzillaz sine altera cōseruare. **Tunc arḡ.**
Separato illo accidente qd̄ est figura, manēte ligno et
 sua quātitate, profecto hēret eadē effigiē quā mō hēt:
 nā hēret eodē tr̄sus et extrema quātitatis: q̄ sup̄uaca-
 neū est ponere figurā esse aliud accidēs p̄ter quātitā-
 tē. **Eodē argumēto cōuincor dicere**: q̄ esse existētie non
 est res alia sc̄da distincta ab essētia, vt discipuli multi
 .S. Th. (nescio an. S. Th.) hēt p̄ cōperto. Hāc certe si
 existētia realr̄ distinguēret̄ a mō, illā de⁹ posset corrupē-
 re me saluo, ⁊ per p̄s tū ego existerē sine te illa: atq̄ a-
 deo vanū ē ponere aliū p̄ter me ⁊ mei ptes quo ego sim.
 S; d̄ esse distinguī ab essētia: sic federe ab hoīe: qz nō
 est de essētia hoīs vt sit: quippe cū ante mūdi creatiōnē
 hō erat aial rōationale. Sed de hoc alias. **Ad si quis
 in nos argm̄ retorquet**: qz eadē rōne p̄baref figurā nō
 esse quantitātē: nā seclusa ēt quātitate a ligno, substan-
 tia ligni si supernaturalr̄ maneret, eadē figurā hēret,
 quā mō hēt. **Hoc certe negatur**. Immo seclusa quātitā-
 te, lz deus per miraculū posset suare ptes meas in loco
 in quo sum, nō tñ esset intelligibile q̄ ego haberē effigiē
 faciei, quā mō habeo, et figurā mēbroz. **Hoc est q̄ po-
 tissimū argm̄ q̄ figura est ipsamet superficies exterior
 quātitatis**. **Tertiū argm̄ est de figura domus aut ve-
 stris**. **Querit̄. n. figura domus sit ne diuisibilis an indi-
 uisibilis**: indiuisibilis cēseri nō pot̄: siquidē dom⁹ ex res-
 bus diuisibilibus cōstat: et p̄terea, qz si esset indiuisi-
 bilis, esset in qualibet pte dom⁹, sicuti anima in corpo-
 re: tūc quelz pars esset domus. Si vero est diuisibilis,
 tūc necesse est dicere q̄ sit tota in omnib⁹ p̄tibus colle-
 ctive. Et tūc sequit̄ q̄ nō est vnū accidēs nūero. Intel-
 ligere. n. nemo sane mētis pot̄ vnū nūero accidēs esse in
 pluribus substantijs nō faciētibus vnū ens: quales sunt
 ptes domus. Scio realissimos istos contendere soluere
 hoc argumētum: solutiones theorū nec faciūt satis ar-
 gumēto, nec oportet eas in mediū afferre. **Est quar-
 tū argm̄**: qz vel forma dom⁹ p̄ducit̄ successiue vel in in-
 stāti: in instāti vix pot̄ sustineri physice, qz sola forma
 substantialis est que incipit esse per primū sui esse. Si ve-
 ro p̄ducatur successiue, palā cōsequitur q̄ forma toti⁹
 nō est aliud q̄ aggregatū ex formis partū. **Que est cō-
 clusio quā nos intēdimus**. Et cū forme lapidū et ligno-
 rū nō sint nisi superficies vltime, sequitur q̄ ex illis resul-
 tat forma domus. **Aliud esset propriū argm̄ aduers⁹**
Paulū venetū, et alios: qui hoc loco tenent, nō solū fi-
 gurā distinguī a subiecto nāli, verū q̄ nomē rei artifica-
 lis supponit pro aggregato ex subiecto et tali acciden-

ab
 17
 ma
 ma
 le
 ar
 is.
 est
 illi
 te
 am
 sus
 est
 sē
 es.
 ar
 ub
 di
 nē
 uā
 ve-
 nul
 dat
 na-
 ma
 ura
 cō-
 s̄a
 tui
 mō
 na
 ria
 me.
 co.
 reit
 st a
 lun
 olē
 tū,
 5 cō
 Ino
 dū
 aloz
 In-
 iste
 nde
 op-
 pas
 ita-
 tem
 ilis:
 S; spe-
 mi-
 Vñ
 illy:
 .10.
 t cū
 edit
 3 est
 sit a
 tioz
 r lo-
 tus
 nas
 3
 3
 est
 i q̄n

ortuitū
 d. i. p̄n.
 ue opi-
 ones.
 Lōclu.

p̄ de p̄ arti c. p̄

te. Itaq; ista nomina/statua/lignu/archa etc. no supponunt pro ligno habete figuram, sicut istud nome figuratum: sed pro aggregato ex ligno et figura. Sicut ho supponit p aggregato ex materia et forma. Et vero modus iste loquedi, tamen a viris alias magne auctoritatis sit usurpatus, certe vt honore eoz dixerim, no est a phis recipiend. Ma quicqd ipsi dicat, cu forma artificialis adueniat enti in actu, ex subiecto r tali forma no fit vnu ens perse, sed per aggregatione: sicut ex subiecto et albedine. Et ideo ista nomina no supponunt p tali aggregato: alias no poneretur in vno predicamento, magis q; si diceret; aggregatu ex substantia et accidenti. Supponunt ergo hec nomina pro subiecto connotando tales formas.

Ad 1. pn.

Igitur ad secundum principale argumentu qd pugnat a parte nominaliu concedit q; qui fuisse, aut aurum, aut quocunq; aliud ens nale mutat in diuersas formas artificiales, nullu nouu accidens producit, qd sit q;itas distincta, vt certe bene pbat argm. Un qui ex plurib; frustis facit vestem aut calceu, aut ex plurib; lapidibus et lignis facit domu, nihil producit distinctu a quantitatis partiu. Sed tn aliqui producit nouus frus quantitas. Dicitu enim est. q. 2. in pdicamento q;ntitatis, q; due pedalitates vnus ptinui bipedalis, vnutu per vna superficiem que est frus cois vtriq;. Vbi dicitur due superficies no possunt esse immediate. Unde sequitur q; cu diuidit cotinuum, necesse est vna saltu superficie produci de nouo: na partes que cotinue terminabatur per vna superficie, terminant diuise per duas. Ideo q; statuarus eu dedit lapide, aut dolado lignu, necesse est vt pducat nouas superficies que educunt de potentia quantitas. Sed restat soluere argumeta reali, quibus cotendunt pbare figuram esse qualitate distincta realiter a superficie. Et p;us arguunt auctoritatibus Arist. Aut enim in hoc tex. 7. q; lignu est subm lecti: et es est subm statue. Ad infra. tex. 28. repetit. Et rursum tex. 13. constitetur antiqs q; si statua ligni defodiatur sub terra, nascitur quide lignu, no aut forma statue. Aut naq; q; nascitur ex hoie ho, no tn ex lecto lectus: subm aut ac forma vt designare aliquam distinctionem. Itē si ex statua germinat forma ligni, et no forma statue, vident esse distincte forme. Et 8. meta. tex. 9. ait q; forme artificiales no sunt substantie: sed accidentia. Et in summa in predicamentis cap. de qualitate, forma et figura ponuntur species qualitates: sed predicamenta sunt essentialiter distincta: q; forme artificiales reali distinguuntur et a quantitate et a substantia. Vbi verum aliisq; id gen; Arist. dicit, abude rñdetur illo verbo qd in conclusionem posuimus. Ad quide in predicamento quantitas. q. 2. arti. 1. copiose tractauimus. Vbi dictu est, q; stat aliqua quodammodo distinguuntur formaliter, dato q; no ponat in numerum taq; due res. Formalis. n. distinctio est eoz que ratione et diffinitione differunt, qua rone non predicant de se in uice in abstracto. Nullatenus. n. concederet Arist. q; substantia est similitudo, aut sessio: lz nec forsitan concederet q; relatio, aut situs sit res alia a substantia. Eodem ego hic dicerē, q; quantitas ligni idē est res que est forma artificialis: tn hec est falsa/quantitas est forma artificialis: q; facit sensum formale. Et id no solu facit sensus q; sit eadē res, sed q; sint idē rone: qd est falsum: qm forma artificialis significat per modu forme accidentalis respectu ligni, r quantitas eius. Et id alia est rō et diffinitio ligni et alia quantitas et alia forme scāni: et. 5. meta. tex. 8. ait Arist. q; quarto modo ea sunt idē, quoz rō est eadē: et ea sunt diuersa, quoz rones sunt diuersa. Vbi dicitur figura artificialis formaliter, et sed rone figure est qualitas: idē est tn est eadē res que est quantitas. Lignum autē est statua, et scānu etc. Ma cu hec predicata sunt cōcreta, formaliter predicant de substantia. Eodem ligna r

Ad argumeta realium.

Figura artificialis.

lapides no sunt forma domus, sed sunt domus. Et rursum arguas. Domus formaliter ponit in vna spe predicamēti qualitatis: q; significat vna forma. Pbat ostēdia: quia ens, qd dūtaxat est vnu per aggregatione, no ponitur in vna spe predicamēti, vt aggregatu ex lapidibus et lignis, cu illud no sit ens, sed entia. Et rñdetur vt sepe solemus sed; Arist. 4. meta. tex. 3. vbi ait tot esse spēs vnus, quot sunt spēs entis: et lib. 5. tex. 7. vbi ait vnu dici multipl; sicut/ens: rñdetur inq; q; domus dicit vna forma in genere qualitatis: que tn est plura in gēte quantitas. Domus autē supponit collectiue pro pluribus in genere substantie. Et per hec collectiue aliud argm: qd sumitur ex dictis Arist. hic in tex. 13. Stat rem naturale manere, artificiali corrupta, vt si manētib; lapidibus, et lignis, destruat domus: ergo forma est alia res a lapidib; et lignis. Negat. n. pma. Sed solu sequit, q; formaliter. i. sed rone r diffinitione distinguif. Et per hec facile rñdebit ad qd cūq; argm reali. Arguit. n. q; eadē res esset duo cōtraria. vt si ex eadē cera, aut filo, nūc fieret quadratu et statim circulus: eadē res que mō est figura vna, postea est alia. Conceditur. n. pns idē tice, formaliter tn negat. Sed achilles eoz est. Lū sit res artificialis, aut sit aliqd, aut nihil: no est dicēdū q; qui facit vestem, aut statuam, faciat nihil: q; facit aliquid. Tunc vel illud aliquid est forma distincta, et habet intētū: vel solu aliquat se hēre: et tunc petit (inquunt) principiu. Ma illud/aliquat se hēre/vel distinguif a rebus que aliquat se hēnt: et sicrit forma distincta: vel no distinguuntur et sic nihil sit. Et rñdetur tn q; artifex semp facit aliquid. Et si querat quid facit, dico q; facit domu, calceu, aut statuam. Que est factio sed; quid, vt. 1. huius tex. 62. dixerat Arist. Et cu interrogat vtrū illud aliqd sit res noua, que antea no erat v; solu aliquat se hēre: rñdetur q; aliqui est aliqd distinctu: vt cu sculptor scalpit lapide, semp noua et noua superficie producit: que est frus quantitas. Aliquū vero no est quid distinctu: vt cu ex frustis pāni aut coru sit vestis: aut calceus: aut quādo ex lapidibus et lignis cōstruit domus. Neq; hoc est petere principium: quia ita disponere partes, est facere domum: quod est facere aliquid.

In articulo secundo restat breue facere verbu de distinctione scientie physice a mathematicis. Vbi notandū q; ponere dīam inter sciētias (vt cōmento hic. 16. notaui Cōmētator) pertinet in cōmuni ad dialecticā. Unde. 1. post. tex. 43. docet Arist. sciētias distinguif penes obiectū. Nihilominus in particulari no est absre examinare hic quomō physica differat a mathematicis: p;terea q; vident uenire in obiecto. P;ter fertim physicus et astrologus. Vbi adnotandū est quātū ad rem pertinet dīam inter purā physicā et puram mathematicā (qualis est Geometria) r scientiā mediā: qualis est Astrologia. Obiectū. n. p;riū mathematici: siue pure sit mathematicus, siue medius, est quantitas. Unde cōsideratio rei nālis in ordine ad materiā sensibū. i. vt subiecta qualitatib; et motu, est pure physica: vt cōsideratio de osse et sanguine, de cōplexione animalis et arboris etc. Et pariter cōsideratio de quantitate in ordine ad motū, vel inquantū est frus rei nālis: vt tractare de curuitate inquantū est figura nālis: et de figura spherica inquantū est frus cruris, aut trunci arboris: aut inquantū est apta ad motū perpetuū, sed; quā ratione cōsiderat physicus de figura orbū et astrozum. P;ter autē mathematicus cōsiderat de quantitate r figuris eius, sine aliquo respectu ad mām sensibū. Cōsiderat. n. geometra naturā triāguli, que est hēre tres angulos eqles duob; rectis, no cōsiderādo q; sit durū, aut mole, in tali aut tali corpore. Scientia vero mediā tractat quide naturā quantitas contracte ad aliquā certā materiam sensibū. vt P;ter spectiua, de lineis r angulis

radio: r: hinc n. f. ca. n. a. s. o. g. u. l. i. s. q. u. a. t. i. t. a. t. i. s. d. u. p. l. i. c. i. s. p. r. a. a. s. t. i. t. u. r. a. l. i. n. e. h. e. t. r. i. s. n. e. p. r. i. e. t. a. s. e. d. a. v. e. l. c. a. i. d. e. m. o. c. u. s. l. i. g. u. r. e. t. e. n. u. s. s. p. h. e. r. i. b. i. t. u. r. a. d. a. l. i. p. e. t. u. u. l. i. s. e. s. t. g. u. s. a. l. i. s. p. e. i. b. a. t. o. r. d. e. d. i. e. c. t. a. d. o. r. d. i. n. n. e. c. i. n. t. u. r. a. l. o. v. e. l. t. e. x. 2. i. s. t. a. r. u. s. f. a. l. i. s. e. t. d. 3. p. n. t. u. r. e. l. l. i. g. a. t. i. o. n. e. 35. A. s. t. r. o. l. o. g. i. a. q. u. a. l. i. t. e. r. i. a. l. i. t. a. t. i. r. e. a. s. t. c. u. b. i. q. u. o. b. i. e. c. t. a. e. s. t. a. t. e. r. h. e. c. A. i. t. s. i. n. g. u. l. a. n. o. t. r. l. a. r. i. s. s. i. q. u. i. a. b. s. t. r. a. n. i. m. a. t. h. e. n. g. u. l. e. s. i. n. g. c. o. s. i. g. u. l. i. b. i. s. u. b. l. i. t. r. a. c. t. a. n. o. s. i.

radioꝝ visualiũ: Musica, de proportiõẽ numeri sonõ-
 ri: Astrologia vero, de figura corporis celestis. Sed
 hic nascitur dubiũ: qz vñ perspectiva nõ differre a phy-
 sica. Et n. physic⁹ tractat de curuitate, quaten⁹ est in
 naso, aut in tibia, ita tractat perspective de lineis et an-
 gulis, quaten⁹ sunt in materia sensibili: et astrolog⁹ de
 quãtitate quatenus est in astro. Rñdetur qz differũt
 duplr. Primo in obiecto: et scdo in medio demonstratio-
 nis. Primo n. differũt, qz astrolog⁹ tractat qdẽ de figu-
 ra astri, solũ inqũtũ est figura: nõ psiderãdo, an illa na-
 turalr pueniat astro, nec ne. Hec cõsiderando ad quẽ fi-
 nẽ hẽt illã figurã. Physicus autẽ tractat de illis figu-
 ris, nõ inquantũ sunt figure solũ, sed inquantũ sunt p-
 prietas puenientes nature et fini astri. Unde sequitur
 scda dñta qz physic⁹ demonstrat illud in ordine ad finẽ,
 vel cãm efficiẽtẽ, vel materialẽ. vt. q. s. amplius patebit
 Demonstrat. n. physic⁹ cẽlũ esse rotundũ et astrũ quod
 cũqz, hoc mō. Perpetuo motui debet figura ppetua: sz
 figura spherica hẽt rationẽ quãdã perpetuitatis: qua-
 tenus circulus, nec principiũ hẽt nec finẽ ergo figura
 spherica cõpetit cẽlis, qui perpetuo mouent. Idẽ pba-
 bitur rōne materie. Corpus cuius mã nõ est in potẽtia
 ad aliã formã, est perpetuũ: cẽlũ est humõĩ: ergo est per-
 petuũ: sed corpus ppetuo cõpetit figura ppetua (qua-
 lis est circularis) ergo cẽlũ est figure circularis. Astrolo-
 gus autẽ ostendit figurã solis vel a signo, qz eclipsis so-
 lis per interpositionẽ lune apparet orbicularis: vel pro-
 bat orbẽ esse rotundũ, ppterca qz sol dũ mouet semp
 eadẽ die equalr distat a terra. Eodẽmõ perspectiveus tra-
 ctat de lineis et angulis radioꝝ visualiũ, nõ inquantũ
 ordinant ad talẽ finẽ vel pcedunt a tali causa physica,
 nec inquantũ pertinet ad rei nãlis cõplexionẽ, aut na-
 turã: sed inquantũ faciũt hos vel illos angulos in oculo,
 vel hos aut illos bases in obiecto. Et idẽ ait Aristot.
 tex. 2. o. qz iste sciẽtie medie sunt magis physice, qz finis
 istarũ scientiarũ est explicare quantitãtẽ non in vniuer-
 sali, sed talem quantitãtẽ in rebus naturalibus.

Ad tertiuũ igitur principale argumẽ-
 tũ: respõdetur qz duplex est materia, s. sensibilis et in-
 telligibilis. Ad expressã sentẽtia est Arist. 7. meta. tex.
 35. Materia sensibilis (vt ait. S. Tho. 1. p. q. 85. ad scdm
 argũ) est materia corporealis, vt subiacet sensibilibus
 qualitãtib⁹ et determinat certã spẽm substãtie: vt ma-
 teria ligni, aut ferri que vëdicant sibi certã spẽm qua-
 litãtũ. Materia vero intelligibilis est substãtia corpo-
 rea, puta hac sola rōne, qua est subiectũ quãtita-
 tis. Nã cũ quantitas sit submã qualitãtũ, que sunt perfe-
 ppria obiecta sensuũ, possumus intelligere substãtia corpõ-
 reã abstrahẽdo ab omni mã sensibili. s. hoĩs, eq, ferri &c.
 At vero vtrolz mō accipiat mã, accipit adhuc dupliciter.
 Unomõ pro materia singulari et signata, que est
 hec. Aliomõ pro mã in vñ abstrahendo a singularibus.
 Ait. S. Tho. loco citato, qz oĩs sciẽtia abstrahit a mã
 singulari signata. Physica n. (perinde atqz alie sciẽtie)
 nõ tractat de his carnibus et his ossibus petri in singu-
 lari: qz he numero ptes nõ sũt de essentia spẽi humane:
 siquidẽ he nõ sunt in paulo. Est tñ dñta, qz physica non
 abstrahit a mã sensibili in cõmuni et vñ, tractat em̃ de
 animali et plãta, de osse et carne in gñe, aut in spẽ huã-
 na, velequina &c. Mathematice vero, saltẽ pure ma-
 thematicẽ, abstrahit a materia sensibili non solũ in sin-
 gulari: sed etiã in cõmuni. Et tẽm nõ solũ abstrahit in
 singulari ab isto triãgulo lapideo, aut cneo, verũ nec
 cõsiderat in gñe de triãgulo lapidis, aut eris: sz de triã-
 gulo. At vero mathematice non abstrahit a mã intelli-
 gibili in cõmuni: qz sz abstrahant a quacũqz nãli specie
 substãtie, nõ tñ abstrahunt a substãtia corporea: qm̃
 tractant de figuris superficie et corpõũ et linearũ: que
 nõ sunt nisi in substãtia corporea. Quequidẽ corporea

substãtia hẽt rationẽ materie inquantũ subiectum est
 quãtita-
 tis: sed dñ intelligibilis: qz abstrahit ab specie-
 bus rez sensibiliũ Mathematica vero in hoc supereminet
 mathematicis, qz abstrahit a mã non solũ sensibili,
 sed et intelligibili: qz tractat de substãtia abstrahendo:
 etiã a corporea. Speculatãtiãqz de intelligẽtijs, que ab-
 strahũt ab omni materia physica: solũ vero recipiũt ac-
 tiones et mutationes spũales. Ad cõfirmationẽ iam
 responsũ est, qz mathematicus et astrologus diuersis
 rōnibus tractãt de figuris astroꝝ. Et qũis astrologus
 tractet et de motib⁹ planetãz, nõ tñ quatenus sunt mo-
 tus nãles cõpetentes cẽlis: sed quatenus per mot⁹ iudi-
 cant de distantijs planetãz: de ascensu obliquo vel rec-
 to: que nomina nõ est presentis loci interpretari. Eodẽmõ
 rñdetur, qz physic⁹ demonstrat rotunditatẽ ter-
 re, per hoc qd oēs partes appetunt venire ad centrũ:
 et in figura spherica oēs partes superficie equalr dis-
 stant a cẽtro. Astrologus vero id demonstrat a postero-
 ri ex figura eclipsis lune, que fit per interpositionẽ ter-
 re orbiculariter: vel ex eo qz nõ ex eadẽ parte terre vide-
 tur idẽ astrũ, tumore terre impediẽte. Sequitur in-
 ter. Caput tertium. Determinatis &c.

¶ In cap. iij. tex. xxxviij. Vno igitur mō &c.

¶ Questio tertia.

**¶ Utrum quatuor sint tantum
 causarum genera.**

Rimum omnium a parte ne-
 gatiua arguit, superfluũ esse hic sermonẽ
 istũ de causis. Dico. n. scientiarũ hoc, in
 cetera, postulat, vt de re vna non nisi vno
 loco dicat: de causis vero humõĩ rei nãlis
 tractauit phis. et. 2. poste. cap. xj. et. 5. meta. tex. 2. et
 go supuacaneũ erat sermonẽ hic istũ repetere. Secũ-
 do principalr arguit, qz fuerit sermo macus et diminut-
 tus. Causa vniuoce dñ de quatuor generibus, vt natu-
 ra, de mã & forma: ergo sicut data est vna in gñe diffini-
 tio nature, ita ante causarũ diuisionẽ cõstitũeda fuisse
 diffinitio cause. omnibus gñeribus cõis: quã tñ Arist.
 pretermisit. Tertio principalr argũt. Causare idẽ si-
 gnificare vñ, qd agere: sed mã nullius est actiuitatis: er-
 go mã nõ est causa. Et eodẽmõ arguit de forma et fi-
 ne. Forma enim, ea rōne qua cõcurrit in gñe cause for-
 malis, nõ efficit, sed fit: cũ. n. ignis ex stupa facit ignẽ,
 forma que perat in igne nõ pcurrit vt causa formalis,
 sed vt principiũ efficiens: forma vero ignis genitũ, que
 concurrit vt causa formalis, nõ cõcurrit actiue: sed cõ-
 producit ad productionẽ totius: et per pñs potius hẽt
 rationẽ effectus qz cause. Et hoc inde presertim con-
 firmat, qz forma vt lib. 1. q. 7. dictũ est posterius natura
 est qz totum: ea saltẽ que educitur de potentia materie.
 Et de fine adhuc est magis notũ nõ esse causam: tũ
 qz causa dẽt effectũ pcedere: finis autẽ est vltimũ mo-
 tus, quo habito cessat motus: tũ et qz vt in sequẽtib⁹
 videbim⁹ finis et forma in nãlib⁹ coincidũt. Quarto
 principalr arguit, qz nulla sit causa efficiens. Causa
 enim et effectus relative dicunt: et per pñs simul se et in-
 ferunt et perimũt, vt tex. 37. autor est hic phis: maxi-
 me si sit causa in actu. Tũc sic argũt. Si aliqua esset cau-
 sa efficiẽs, maxime esset ille quarũ. rẽpla ponit Arist.
 in tex. 29. scilicet consultoz, pater, faciens, et transmu-
 tans: sed qz iste non sint cause, probatur: nam stat con-
 sultozem actu consulere, quando non fiat id quod con-
 sultit: et quando pater generat, tunc nõ est filius qui ge-
 nitur: et quãdo filius genitus est, iam non est semẽ vn-
 de genitus est: et quãdo statuarius incipit dedolare lig-
 num, facit quidẽ statuã: que tamen nõ est: ergo iste non
 sunt cause efficiẽtes. In pñariũ est autoritas Arist.

ff
 di
 la:
 no:
 di:
 ur
 se
 ait
 cit
 ne
 ri:
 ni:
 tu
 pi
 es
 qz
 nec
 ea:
 iũ
 est
 for
 ar:
 i fa
 me
 vel
 iũ.
 ali
 in:
 fa:
 iũ,
 us
 qd
 re:
 pit
 est
 cũ
 uã
 est
 re:
 id. 3. pñ.
 duplex
 ateria.
 ite
 cõ:
 uni
 as
 nõ
 na:
 bre
 uã
 am
 liã:
 aci:
 as.
 nã:
 yst:
 ani
 ate
 tra
 ura
 ris:
 ra:
 im.
 igu
 side
 an:
 aut
 rac:
 rã:
 ulis

Ad cõfir.

Handwritten initials or marks in the right margin.

Super secundum physi.

Pro huius questionis decissione: que precipuū habet locū in physica, notādū est primo qd de causis rei nātis, quatenus sunt principia eius cognitio nis, ad dialecticū attinet disputare. De illis vero inqñtū sunt differētie entis (qd subiectū est metaphysice) ad metaphysicū spectat dicere: diuidit. n. ens (inter alias di uisiones) in illud qd se hēt, vt alterius causa, et illud qd se hēt, vt effectus. Sed negociū physicū est de causis dis ferere, earōne qua applicant ad suos effectus, inducēdo formas in materiā. Et per hoc primū argumentū diluitur. Notandū est scdo: qd Arist. nunq̄ diffiniuit in vniuersum causā vna diffinitione cōi ad omnia gene ra: sed, vt hic patet et. 5. meta. a diuisione causarū incipit: et vniq̄q̄ genus seorsum diffinit: qz vix profecto cōstī tui pōt vna rō in qua oēs cause cōueniant: tamen vni uoce causa dicat de omnibus generib⁹ quatuor. Et per hoc soluit scd⁹ principale argm̄, Aristotelē nāq̄ nō solet esse cure genus diffinitione cōi ad omnia id per spēs perspicatius elucidat. Et ne suā cuius ad libitum diffinitione proferre liceat. Causa, vt ex lib. de causis ci tari solet, est id ad qd aliū sequit. Hec diffinitio, si sano mō intelligat, omne genus cause cōplectitur. Primū oium in psonis diuinis ad intra nulla est rō cause et ef fect⁹. Pater. n. producit generādo filiū: tñ qz non facit essentialr aliud, sed suā eādē essentia dat filio, non est eius causa. Nec ambo sunt causa spūs sancti, que spi rant. Itē verbū sequitur / dicit intrinsicā pñiam et de pendentiā illius qd sequit ab alio, ex quo sequit. Item sequitur dialectice / dies est q̄ sol lucet / tñ dies nō est cau sa lucis, sed effect⁹. Nec filius indiuisus est effectus pa tris: qz cū in eadē essentia subsistat, nō dependet ab il lo: sicut idē nō depēdet a se. Et preterea nō debēt extre ma pñie accipi materialiter pro rebus: sed forma: scdū dū rationē cause et effectus. Deus. n. qui causa fuit mū di, ab eterno fuit anteq̄ esset mūdus: et pater multo tē pore est ante filiū. Sed pñia debet intelligi de causa et effectū in actu. Sequit. n. medicus sanat: ergo sanitas fit. Sed de hoc latius in solutione ad postremū argum̄. Tertio notandū est qd de numero causarū fuerunt inf antiquos opinionēs varie. Illi nāq̄ primi philosophi, qui ponebāt vnicū pncipiū rex, puta aquā vel aerē rē. ignorauerūt, vt ait Arist. i. meta. cap. 3. rōne cause for malis: qz dicebāt totā naturā rex esse vel aquā vel aerē: que entia solū se habebāt, vt cause materiales, vt. x. hui⁹ dictū est, et apertius in hoc. ter. 7. alias nō formas nō eē: nisi modos varios se habēdi rerū. Ignorata aut causa formali, nosse perfecte nequuerant causam effi cientē: atq̄ adeo nec finalē. Nā causa efficiens est que p ducit formā propter finem. Quocirca ait Cicero lib. i. academi. questio. qd Democritus: qz ignorauit cām effi ciētē: ignorauit, et finē et id dixit oia fieri a casu. Hec il le. Nā eo demētie sunt pncipitati, vt oium effectū solā materiā assignarēt esse causam. Nāpe dētes anteriores esse acutos, et molares obtusos: plātas pedis esse pla nas, oculos et aures esse talis dispositionis, solū ratio ne materie prouenire: quā ita acciderat disponi. Lum tñ, vt Arist. docte inferius ait, hec oia sunt ppter finē, et propter operationes necessarias animalū. In alio extremo Plato in Timeo posuit sex genera causarū. s. materiā, et finē, et efficiens principale, et instrumētū, et formā extrinsecā et separatā. s. ideā (quā vocabat cau sam exemplarē) et preterea formā intrinsicā particularē. Arist. vero inter hos mediis multo omnibus sapiēti⁹ quatuor ex cogitauit causarū genera: nēpe materia le, formale, efficiētē, et finalē. Instrumentum vero re ducit ad causam efficiētē: et exemplar, ad causam formale vt q̄ pncipiū videbimus. Quarto deniq̄ no tandū est, qd quēadmodū (vt initio scdī poste. visum est) quatuor sunt interrogationes eorū que vere scimus. s. an res sit, quid sit, et an hoc sit hoc, et propter quid sit

hoc: ita sunt et quatuor causarū interrogatōes. Item quod generalinomine illic dicitur / propter quid / hic di uidit in quatuor. vt / ppter quid / specialr sit interrogatio finis / a quo / interrogatio cause efficiētis / ex quo / vero, cause malis: s. per qd / est interrogatio cause formalis. Ad genera singula descendētib⁹ a materia inchoandū est: que est primū subm̄ qd genera tioni supponit. Cuius diffinitionē lib. x. et. 71. et. q. .6. satis exposuimus. Et. n. primū subm̄ ex quo cū insit aliquid sit perse. Ad dñam priuationis mō illic ex posi to. Adnotat vero Arist. textu hic. 31. dñas quatuor ma terie. Ad cuius intelligentiā preter ea que in cōmento diximus, notandū est quatuor esse cōsuetas diuisiones materie. Prima. Triplex est materia. s. in qua, ex q̄, et circa quā. Materia in qua, idē ē qd subm̄ forme. Que est triplex (vt sit scda diuisio). s. materia prima nude cō siderata, que est subm̄ forme substantialis. Et materia cōsiderata sub accidētibus. Que in aialibus organiza ta dñ corpus physicū. Et tertio materia accidentiū, si ue naturalū, siue artificialū: corporalū, aut spiritua liū, vt lignū, anima rē. Materia ex qua (que est tertia diuisio, est itidē triplex scdm̄ Lōmentatorē cōmen. 31. s. cōpositionis tñ, alterationis tñ, cōpositionis et altera tionis simul. vt in exēplis Arist. eodē textu patet. Cō positionis tñ, vt litere sunt materia syllabe: et lapides et ligna, materia domus: que sine alteratione manent in eius cōpositione. Alterationis tñ vt vinū ex quo cor rupto fit acetū: et panis, et pisces, ex quibus alteratis et corruptis nutrit animal. Tamen si hec significantius dicuntur termini a quibus, q̄ mā. Alterationis et cōpo sitionis simul, vt mel, acetū, et sal sunt materia oxymeli (genus cōfectionis et potōnis est). Cōficitur. n. oxyme lus ex mele et aceto, alteratis quidē, sed manētibus se cundū substantiā, vt putat. Lōmen. Et hoc mō ait, ele menta esse mā mixtorū: qz censet formalr illic manere. Ad tñ falsum est. vt in lib. de gnatione examinabit. S. sunt materia, qz ex corp inuicē alteratione et corruptio ne fit mixtū. Ex quo sequit qd eadē est materia in qua et ex qua. Quin ēt ois mā in qua forme naturalis est ex qua. Siquidē et forma substantialis educit de potentia materie, in qua recipit: et omne accidēs naturale corpo reuz educit de potētia subiecti. Materia. n. in qua et ex qua soluz dicit diuersos respectus. Respectu. n. forme quā recipit dñ in qua: sed respectu totius qd cōponit dñ ex qua. Materia circa quā est obiectū potētie vel ha bitus, vt mā visus est color: et materia fortitudinis, pe ricula belli. Aliter solet diuidi mā in primā et secūdā, vt materia scda dicat materia cū conditionibus indiui duātibus, puta hic et nū: rōne quoz producit hec nu mero forma. Et restat circa materiā tertiū argumenti principalis delarare modū causandi materie. Illo nāq̄ argumēto cōmuneunt iuniores quidā materiā impro prie esse causam: nēpe qz causare est agere. Et vero pro fecto isti nō solū Aristotelē, sed physice veritati aperte cōtradiciunt. Lū. n. cōpositū suapte natura pendeat ex materia, nō solū in fieri, sed in conseruari, negari neu tiq̄ pōt materiā esse causam. Et preterea arguitur: qz eadē rōne nulla proprie esset causa, nisi sola efficiens. Nā forma que generat nō cōcurrit ad esse geniti efficiē do, sed informādo. Si ergo idē est causare, qd agere, forma non esset causa. Neq̄ finis proprie esset causa. Dicendum ergo imprimis qd causare non est verbum latinum in hac significatione ad significandum hoc qd est efficere: sed qz philosophiatini (sicut neq̄ greci) non habēt vniū verbū generale quo cōprehendant diuersos modos cōcurrēdi causarū, id a causa vsurpāt hoc ver bū / causare / vt sit cōe ad efficere et finalizare et mālizare (vt sic loquamur) et informare. Et idēo negatur qd cau sare sit agere: sed est superi⁹ Materia. n. vere et ppris sine causat, dū cōcurrit in gñe subiecti de cui⁹ potētia

Ratio. x. arg. pnci.

Ad. 2. pn.

Cause dif finitio.

Causarū numerus.

Interro gationes causarū.

Suma

educit currēd et fine teria q

et exen nitioi formā

q̄ fo sico? forma. hō hēt quāti

et calic cundo alia est

alta fo: ti. vt hi vt albe

essenti: ab hoū .q. i. S li q̄ hō

da met nō vt g forma

.31. nō et nati materi

sunt ei: Adi tē ipsa: plex: al

ctiua ti inspici partici ditas: tendit

Aristo C. For cialis: nihil pu

rationi lis. Et quāti: ergo p

forme, re: sed i per qu

nerati illa. n. c que in tionē r prius si

velege tis. fo: Ad d totū su his. n. est q̄ e totū el

to in q ptes si lignū se met cū dñ aliud, ra: sec moues

forma sui. hoc si accidit in tali est in se. q. p. h. t. r. s.

educitur forma. Atq; hic peculiaris est modus eius cōcurrēdi. Simili ferme rōne ad argumēta alia de forma et fine in subsequētibus respondebitur. Letera de materia questione. 6. copiose sunt exposita.

Forma ait Arist. tex. xxviii. est species et exemplū. **Ph. tex. xxix. est** primū principū: unde incipit motus, aut quies. **Causa efficiens ait. Ph. tex. xxix. est** primū principū: unde incipit motus, aut quies. **Causa efficiens** aduertenda est diffinitio. Particula. n. unde distincta gunt causam efficientē ab alijs, lapides. n. et ligna nō se coniungūt ad cōpositionē domus: sed artifex est qui materia applicat ad opus. Et pariter in nātibus, nec materia se mouet ad formā, nec forma se in materia inducit: sed agens est qui formā de potentia passiuā materiae educit. Apponitur primū quo excludantur accidentia que sunt velut instrumenta agentis. Maior nō quod ignis nō est precipuū efficiēs: sed ignis per formā substantiālē. Ex quo sequit̄ q; principū et natura impertinēter se hēt. Natura. n. est principū actiuū, aut passiuum quo propriū suppositū mouet: efficiēs autē est principū solū actiuū mouēdi, aut propriū suppositum aut alienū. Unde materia est quidē natura, non tñ efficiēs: forma vero ignis ea rōne qua mouet aquā nō est natura ignis sed inquantū est principū passiuū motus sursum: est tñ efficiēs inquantū mouet aquā. Sed forma aialis respectu nutritiōis pprie et augmētū, est, et natura simul et causa efficiēs. Ad si quis arguas q; hōc esse potius principū: unde incipit motus: nā agēs a fine que hēt in intentione mouet ad inducēdū formā in materia. Domus enim futura est que mouet artifex ad opus. Rūdetur q; principū unde motus/ intelligit quantū ad executiōnē. Et quous finis sit primū in intētiōe, tñ executio motus incipit ab agente. Ad hoc ergo agendi cause efficiētis omnīū est compertissimus: est enim concurrere influendo in effectum.

Efficiētis autē q; plurime sunt diuisiones. Et q; hec causa est in qua ratio cause perspicatior est, opere precū est altius hic diuisiones generales cause enarrare. Que duodecim et his plures sunt. Arist. tex. 32. et infra, quatuor dumtaxat expressit diuisiones cause. s. in singularē seu propinquā, et vniuersalē, seu remotā: in perse, et per accidēs: in simplicē, et cōplexā. Quorū singula sex mēbroz subsecādo in causam in potentia et causam in actu, cōsistit mēbra duo decim. Cui vero ut copiosior lucidiorq; sit partitio. **Causa pmo diuiditur in causam perse et causam per accidēs.** Causa perse ait pma de. q. 8. arti. 5. Diuisio tñ est illa, que virtute sue pprie nature, seu forme, pducit effectū. Loquitur aut particulariter de causa efficiente. Sed quocia causaz gna cōprehēdamus, **Causa perse est illa ad quā perse. i. intrinsece ex sua natura sequit̄ effectus:** nepe ad quē necessario est requisita. Quo circa causa particularis efficiēs perse denominata ab effectu: vt statuarius est perse causa statue: medicus, medicaminis: equus, equi: hō, hōis. Cause vero vniuersales vt deus et intelligētice et celi: tamen nō denominent a suis effectibus, sunt nihilō perse cause oīz inferiorū. **Causa per accidēs, opposito mō est illa que non est suapte natura requisita, sed per accidēs coniungit cū causa perse, aut cū perse effectu.** Cū causa per accidēs (vt sit. 2. diuisio) dupliciter contingit. s. aut q; accidit cause perse, aut q; accidit effectui. Et primo mō duplt. Uno mō, q; accidit eidē supposito in quo est causa perse. vt musicus est causa statue: q; musica est in eodē supposito in quo est ars statuaria. Et hūmōi causa nullaten⁹ effectū attingit, nec ad illū vtiq; pertinet. Alio mō suppositū ipsum singularē causa est per accidēs, q; accidit statuario, vt sit polylectus, aut quouis ali⁹. Que causa magis accedit ad causam perse, q; prima. vt in cōmēto dictū est. Alio mō cōtingit causa per accidēs, q; accidit effectui perse. i. q; mō quodā attingit eū. Et hoc dupliciter: aut remouēdo phibēs quo effectus impēdēbatur. vt qui fundamēta de molif, est causa perse remotionis fundamēti, et per accidēs ruine domus: et sal est causa per acci-

Causa efficiens.

Prima diuisio per accidēs.

diff. causa per

Causa per accidēs

2. Diuisio per accidēs duplex.

Et est hic diuisio gatio vero, nalis. **USA** merae. **ma** u. in sit ppositio ma mēto siones ex q; r. **Que** uide cō ateria samza tiū, si iritua tertia n. 31. f. altera et. **L** d apides ianent uo cor eratis antius t cōpo xymeli opyme ibus se ait, ele anere. **S** ruptio in qua s est ex tentia : corpo ua r ex forme onit dē : vel ha nis, pe ecūdā. **i**ndiui hec nu amenti lo nāz impro ero pro aperte deat ex rri neu itur: q; icienti. **i** efficiē agere, t causa. **ver**bus hoc q; eci) non iuerfos ioc ver alizare q; caus t pprie potētia

Sol causa bñi & alicuius impediens. h. omnia qd sunt per accidens & per se. Sol qd est in se. Sol qd est in se. Sol qd est in se.

Q. iij.

De causis.

So. xxix.

cando. Et apparere cupiã pöt non esse vniuersaliozem in causando: qz nulla est ars generalis ad oia artificia. His preiactis, ambiget quispiã vtrũ Arist. vtrũq; modũ cause vniuersalis & particularis intellexerit. C. Facit. n. ad partẽ negatiuã, qd ei⁹ exempla solũ posita sunt de causa vniuersali in predicãdo. Sed est nihilominus p parte affirmatiua argumentũ: qd ad rẽ physicã potius expectat distinctio causarũ particulariũ & vniuersaliũ in causando. s. inferiorũ et superiorũ. Egregie respondet S. Tho. super textũ 32. dicens qd omnis causa vniuersalis in predicãdo est etiã quodãmo vniuersalis in causando. Et e cõuerso, omnis vniuersalis in causando est quodãmodo vniuersalis in predicãdo. Et ratio profecto est auctore suo digna: quoniã vnũq; (inquit) eadẽ forma agit, per quã esse habet. vt ignis, per quã forma est ignis, producit ignẽ: et equus, per quã est equus, gignit equum. Forma ergo et quiditas rei quanto vniuersalior est in predicando, tãto ad plures pertingit effectus. Artifex enim, quãuis non significet vnã artẽ generalem ad omnia artificia, significat tamẽ vnã rationẽ cõmunẽ: ob idq; ratio artificis in cõmuni est non solum mædri: s. statua facere, aut domũ rẽ. Atq; adeo, vt est in predicando, ita et quodãmodo in causando est vniuersalior causa. Pari modo sol, vt est in causando, ita est quodãmodo in predicando vniuersalior. Non qd sol predicetur de homine et alijs particularibus causis: s. in ratione cause hoc modo, qd homo est solũ generans perse hominẽ: sol vero, perse generans animal, et generans corpus. Itẽ ignis solũ est calefaciens: sol vero est alterans. s. calefaciens et frigefaciens. Eodẽ modo tonitru est percussor in salute in firmi euacuans per phlebotomiã, medicus vero, qui est vniuersalior in causando, est etiã vniuersalior in predicãdo: quia est generaliter euacuans et sanans siue per phlebotomiã, siue per potione. Exempla que Arist. ponit in causis efficientibus et formalibus, in omnib; generib; causarũ adhiberi quoq; possunt. Enimvero vt medicus est causa efficiẽs particularis et artifex vniuersalis: et pportio dupla est causa formalis proxima proportionis duple in numero solis, que est diapason: et pportio est forma remota, ita statue causa materialis. prima est marmor: remota vero, lapis: sed remotissima est corpus durũ: vt sit genus ad lapides et ligna et metalla rẽ. Et in finibus, finis proximus medici est sanitas, vltis nõ est bonũ: qd est cõmune ad sanitatẽ et alia bona. Et in naturalibus hois causa efficiẽs proxima perse est hõ: remota vero, aial. Et finis primus est vita: vltis vero, bonũ in cõi. Dubitatio est tũ vtrũ possint signari in oibus gñibus causarũ proximum et remotũ ex pte suppositi. Rõndẽ in efficiẽtibus et finibus illud esse manifestũ: causa n. proxima hois est pater, et remota auus: et finis proximus arboris est fructus, remotus vero hõ: sicut finis proximus gñationis hois est vita corporalis: remotus vero, vita eterna: atq; adeo omnium vltimum est deus. In materiali vero causa generationis substantie non possunt dari plures qd vnã materia que est materia prima. Nisi improprie dicas materiam primam esse remotam: et illam cum dispositionibus esse propinquam. Respectu vero forme accidentalis materia proxima est ens naturale (si modo illud sit subiectum accidentium) materia vero prima est subiectum remotum. Sed in causis formalibus substantialibus datur quidẽ proxima et remota in predicando. Et humanitas est proxima forma hominis: aialitas vera remota. Verũtamen cum in cõposito non sunt plures forme, non dantur distincte forme quarum vnã sit proxima et alia remota. Discernuntur tamẽ diuerse rationes eiusdem forme. Et anima nostra, quatenus dat esse corporeũ, est forma remota: in quantum vero dat esse sensitiuũ, est propinquior: sed quã rõne dat esse rõnale, est forma prima. C. Facile quisq; pöt

diuisiones istas ad causas per accidẽs applicare. Alibi n. est causa per accidẽs proxima statue: s. coloratũ est causa remota. C. nõ est necesse diuidere rursus causam in immediatã et mediã: qz idẽ est immediatũ et mediã tũ, quod proximum et remotũ: nisi qd proximum et remotũ proprius latine dicunt. De quibus mẽbris latius dicturi sumus. q. sequẽ. vbi explicabit, an cause superiores, et maxime deus, sit causa p. prima et immediã horũ inferiorũ. Nã ex dictis vñ subsequi causas superiores esse remotas: cũ tñ, vt videbimus, immediã attingãt effectũ. Alia tertiã diuisionẽ subnectit. Arist. in causas simplicẽ perse, vt statuarius, et simplicẽ per accidens, vt polydectus: est ex vtrãq; cõplexã, vt polydectus statuarius. Sed parui est momẽti. Alie sunt preterea diuisiones causarũ: que, s. aliquẽ earũ possunt quodãmo attribui causis finalibus, tñ proprie nõ cõpetunt, nisi efficiẽtibus. Prima (que sit nũero quinta) deriuat ex ea que modo dicta est. Est qz causarũ in plurali: nẽpe quã plures cõcurrunt ad eundẽ effectũ. Alie enim sunt cause essentialitẽ subordinate et alie accidentalitẽ subordinate. Essentialitẽ subordinate sunt ille quaz vna absq; alia agere nõq; vt sol et hõ et deus. Nec. n. hõ actu gñare pöt, quin sol et deus actu et cõcurrãt: nec rursus sol sine homine gñare pöt hoies. Immo nec deus naturalitẽ sine cãscã effectus naturales pducit. Cause accidentalitẽ subordinate sunt ille quaz vna aliquid pöt efficere, alia tunc non cõcurrente: sicut pater et auus et proauus rẽ, quã n. pater generat, auus nihil facit. De istis latius lib. 7. dicturi sumus. vbi docet Arist. qd essentialitẽ subordinate non possunt esse infinite: accidentalitẽ vero subordinate nisi hil vetat in infinitũ abire. Sexta diuisione diuiditur causa efficiẽs in causã vniuocã et equiuocã. Causã vniuocã est que producit effectũ hominẽ. vt sunt oẽs cause naturales horum inferiorũ. Ignis enim producit ignem: equus, equũ rẽ. Immo et artifex quodãmodo dicitur causa vniuocã respectu artificis, quod simile arti exhibet quã habet in mente. Causã equiuocã est que effectum sibi simlẽ in forma non producit. vt est sol et omnes cause superiores respectu horũ inferiorũ. Et hinc ortũ habet septima diuisione cause efficiẽtis. Alia enim est causa a qua effectus dependet in fieri tantũ, et alia aqua dependet in fieri et conseruari. Lumen rationẽ egregie profecto. i. p. q. 104. arti. 1. explicat. S. Tho. pluribus quidẽ verbis, sed hec est in summa. Quãdo agẽs imprimit in effectũ formã eiusdẽ rationis secum, tunc effectus quidẽ dependet in fieri, non tamen in conseruari: quia iam effectus conseruabitur per formã receptam. vt homo generat hominẽ, cui dat formã eiusdem rationis: et equus, equũ: et ignis, ignem: effectus ergo productus non dependebit in conseruari a causa. Sol vero producens hominẽ, non cõmunicat illi formã eiusdem rationis secum: et ideo qd diu est, dependet in conseruari a sole. Et hac ratione celi ipsi et angei r. vniuersus orbis dependet inesse a deo: quia deus habet esse perse per suã essentiam: sicut ignis est ignis per suã essentiam: et quia deus nõ potest dare alicui talẽ essentiam, vt perse conueniat esse, propterea semper omnia inesse dependent a deo. Est enim mentis intuitu cõtemplandum, vt modo mundũ a deo conseruari, quem modum lumen aeris dependet inesse a sole: quia cũ sol non dat aeri formã suã, qd primũ sol abscedit, lumen cessat. Et eadem analogia substraente deo suum concursum, eodem momento vniuersum in nihilum euanesceret. C. hinc sequitur qd omnis effectus equiuocus dependet non solum in fieri, sed in conseruari a sua causa: et equiuocatio est causa huius dependentie. Et hac ratione omnes effectus horum inferiorum dependent inesse a causis superioribus. C. Sequitur secundo, qd quãdo causa scã particularis perfecte producit simlẽ sibi formã, tunc effectus nullomõ dependebit inesse a causa.

5. Diuisione Cause efficiẽtis in essentialitẽ subordinate

6. Diuisione in vniuocã et equiuocã

7. Diu. dependere inesse et in conseruari

causa? sequitur effectus? quãdo causa scã particularis perfecte producit simlẽ sibi formã, tunc effectus nullomõ dependebit inesse a causa.

rin
lor
lẽs
atũ
fed
ta:
cãti
illis
ane
c sit
usa
pã
pã
ero
e ac
c. 38.
esta
nes
õ in
sta:
loq
nri
let p
hac
quis
sta:
plus
se ef
mod
e hõ.
bstrã
perse
pois:
cidẽ
quã
ctus
ro est
dita:
lens
proxi
mo
bifa:
odi si
con:
parti
rene,
it ins
edia:
tima
mora
usam
q; d
nõ est
onfor
cipiũ
q; sint
ulari,
t arti:
edic:
rit hic
que
lozẽ:
Cau:
q; sol
d cum
cendũ
caf de
predũ

causa
pã in
rẽ.

finis po
dicitur

Unde generaliter nulla substantia dependet a sua causa fecunda in fieri: nec aial, ab animali: nec planta, a planta a qua fuit producta: nec ignis ab igne. Si vero producat suam similitudinem imperfecte, tunc effectus dependebit quidem inesse: sed poterit nihilo? tantisper in absentia cause durare, vt cu ignis calefacit aqua, no tñ pfecte quoad usq; aqua fiat ignis, durabit aqua calida aliquo tēpore in absentia ignis: s; tandē frigeſcet. Secus de calore animalū et alioꝝ mixtoꝝ: qui cum forma mixti cōseruatur: q; est sibi naturalis. Et vero si nō producat formā suā, nec perfecte, nec imperfecte, tunc nec per momentū durabit in absentia cause. Et cū candela illuminat aerē, sublata candela, nihil luminis manebit in aere. **¶** Ad si percontaris cur calor taliter imprimi, vt durare possit in absentia ignis, lumē vero nequaq; . Respōdetur q; calor est dispō ad formā substantiālē ignis: et ideo est quodāmodo participatio forme: lumē vero, quia nō est dispō ad introductionē forme substantiālis, ideo nō nullatenus durat in absentia cause. **¶** Artificio rū autē alia est ratio: forma. n. artificialis, cū nihil aliō sit q; cōpositio rez naturalū, aut quomōlibet aliter eorū figura, inferri dūtaxat pendet ab artifice: inesse vero cōseruant a subiecto naturali. vt pz de domo, veste &c. **¶** Octaua diuisio manifestissima est: causaꝝ alia est prima et alia scda. Causa prima est solus deus quippe qui a nulla alia dependet: s; per suā infinitā essentiā, que ad nullū genus entū coartatur, eminēter est oia. Cause vero secūde, sunt relique oēs siue vles sint, siue particula res: nepe que a prima dependēt non solū in essendo: sed in causando. **¶** Causis vlibus seorsum positis. **¶** Nonna diuisio est causarū particulariū. Quā. S. Tho. hic lect. 5. ponit. Inter causas efficiētes alia est cōsilians: cōsultor. n. dat agenti formā per quā agat, sicuti au? dat formā producēdi filii, et generans dat graui formā p quā mouetur. Alia est causa disponēs: sicut faber lignarius dolat lapides, vt architectus construat basilicā in naturalibus vero idē ignis per calozē disponit passum et per calozē introducit formā vt sequenti. q. videbim?. Alia vero est causa adiuuans: sicut medicine iuuant naturā vt se reducat ad sanitatē. **¶** Et per hec facile intelligitur minutiores alie diuisiones cause, in totalē et partialem, sufficientē et insufficientē, &c. Causa. n. consules est partialis et insufficientis: et pariter adiuuans, et disponēs. **¶** Decima deniq; et insignis diuisio est. Causarū particulariū alia principalis et alia instrumentalis. Causarū in quā/particulariū. Hā cause vles in via Arist. nō diuidunt̄ oꝝtra instrumenta. Illa. n. erat doctrina Platonis qui solā primā causam appellabat efficiētē: reliquas vero oēs causas dicebat esse eius instrumenta. velut inferiores artifices sunt instrumenta architecti. Nec adeo multū erat ineptus sermo. Hūi q; cū creature habēt in se virtutes agēdi, melius ait Arist. q; causa principalis est illa que agit per propriā virtutē intēdens perfecte assimilare sibi passum: instrumentalis vero est que agit tanq; virtus, aut per virtutē cause principalis. vt faber lignarius est causa principalis intēdens producere archā simlē sue arti: ferra vero est instrumentū qd per motionē artificis producit archā, simlē, nō sibi, sed arti. Et in naturalibus ignis est causa principalis calefactionis per quā intendit pducere ignē, in quo cōsistit perfecta assimilatio: calor vero est causa instrumentalis: q; tanq; virtus ignis producit calidū que est quēdā imperfecta assimilatio ignis tēdens ad perfectā. Et anima est principalis causa et nutritionis et generationis animalis: calor vero naturalis est causa instrumentalis nutritionis: et semē est instrumentū nutritionis. **¶** Unde instrumentū est duplex: aliud cōiunctū et aliud separātū. Instrumentū cōiunctū: vt calor in naturalibus, et ferra vel calam? in artificialibus. Tamēsi hoc animaduertendū est hic, qd calor ignis, aut calor natu-

ralis animalis quo fit nutritio, q; vbi dicant quodāmodo cause instrumentales ad dīam forme substantialis, nihilo minus forme naturales nō dicuntur tā proprie instrumenta, q; instrumenta artificū: sed forma tā substantialis q; accidētalis dī principū quo, aut substantiale, aut accidētale. Et vtraq; est potius virtus agētis, q; instrumentū. Instrumentū vero cōiunctū dī in artificialibus illud qd nullā virtutē habituale recipit a causa principali preter motū quo actu mouet. vt patet de calamo et ferra, que nisi actu moueant nihil faciūt. Instrumentū vero separātū est illud qd recipit aliquā virtutē qua, semota causa principali, adhuc agit. Et hoc mō semē solet appellari instrumentū generationis separātū: vel significantius, virtus separata/ quomō. S. Tho. astruit sacramenta esse causas instrumentales dei ad producēdū gratiā per virtutē quā habent a deo. Et hanc nihil aliud esse existimō, q; institutionē qua a Christo instituta sūt ad talē effectū. **¶** Undecima est diuisio quā Arist. ponit quartā. tex. 34. in cām in potētia, vt domificator, et in causam in actu, vt domū faciens. **¶** Duodecima deniq; diuisio est que habet tex. 30. Causarū. n. efficientiū alia ē positua: vt gubernator nauis est causa seruationis, et alia priuatiua: vt absentia est causa sumerisionis. Hūc tñ est adnotandū q; causa priuatiua nō est causa per accidēs, sed per se, effectus priuatiui. Cū. n. posituū per se cōuenit alicui posituū, priuatiuū illius per se cōuenit priuatiuū alteri. Et ideo cū per se causa cōseruatiōis sit p̄sentia naute et gubernatio nauis, sit vt q; p̄sēs gubernādo possit. et dēret nauē liberare, tūc et absentia sit per se causa sumerisionis. Unde illius sumerisionis est duplex causa per se: altera positua, vt ventoz imper? et procella, et altera priuatiua. s. absentia, aut negligētia naute. **¶** Possent hic p̄tereā multiplicari alie diuisiones causarū. Hā alia est causa naturalis. s. effectus, illius qui cōcursu naturali sequitur: et alia est supernaturalis: vt causa creationis et gratie et glorie. Et naturalium. i. que non sunt miraculose: alia est libera et alia naturalis. i. agens ex necessitate, nisi impediatur. Sed de his satis.

Causa finalis ait Philosophus tex.

31. est id cuius gratia aliquid fit. Que definitio in commento abunde exposita est. **¶** Vbiq; modus agēdi finis non est proprie efficere, sed mouere agēs ad opus scd; esse qd hēt in intentione. **¶** Hōc tñ in agētibus a proposito est euidētius. Artifex. n. a fine qui est cōstrutio, aut habitatio domus, mouet ad opus: et in infirmus a sanitate quā desiderat mouet potione potare: agētia vero naturalia nō agunt se in fines: sed agunt a deo dato: et nature. **¶** Vbiq; dicitur generans animal, aut hīrudo facies indū sine cognitione finis mouet a natura ad procreandam prole. vt corruptibiliū species perpetuo duret. **¶** Veluti sagitta a iaciēte directa mouet ad signū. **¶** Est tñ hic nō pretereūda dubitatio, vtrū finis habeat rationē cause scd; qd est in re, an scdm qd est in intētionē. **¶** Exēpli gratia. Infirmus cognoscens sanitatē esse sibi bonā cōcupiscit eā: quo desiderio mouet ad sumendū potionē. **¶** Vbiū est vtrū sanitas scdm qd est futura in re, an scd; qd est cognita mouet infirmū. **¶** Et v? q; scd; qd est in intentione cognoscētis sit causa. **¶** Hā cōcursus cause presupponit ad effectū: finis autē scd; esse reale nō presupponit ad actionē, sed scd; esse cognitū: qm per actionē agētis acquiri finis: qm nomen finis, idē sonat, qd vltimū. **¶** Ad nō est nō potē esse causa: s; finis secundū esse reale non est quando est actio: et nec tūc scd; esse reale est cā. **¶** Pro solutiōe hui? dubitationis notandū est q; ly/ scd; / pōt dicere, aut rationē cause finalis, aut cōditionē que requirit ad agēdū. **¶** Distinctio patet in causa efficiēti. **¶** Ratio. n. calefacēdi in igne est calor: sed p̄ditio requisita est applicatio agētis ad passū. **¶** Est ergo

8. Diuisio cause, in primam et secundā.

9. Diuisio consulens dispo. &c.

10. Diuisio principa. et instru.

Est er
post q;
z ad: v
nis. P
optim
tūm
qd me
stim
C S c
i. ethi
cundi
mino
nisi q;
bonū
finis.
rōne
positi
cundi
admc
tiā, it
nē, at
nē, v
dirig
uent
riū rñ
moue
cit q;
lē. Et
uet ir
tione
¶
delusio
cipalis
nē est
tē, et
fra te
sa, ai
form:
para
Aut
in hū
educ
form
tētus
docau
rū.
gētū
tur f
cursi
actū
adec
d. 4. pñ
¶
est q;
festu
potē
sit ai
cā e:
fit. 2
cā:
gen
nec
cau
tu?
tior
stio
te e
foli
caf
ro c
cer
fni
dici

*finis formae est realis quod est huiusmodi formalis et motus formae est cognoscitur ut
dicitur conditionem non nisi formae potestatem nisi ipsa cognoscatur*

amō
nihil
stru-
itias
aut
stru-
alib
inci-
mo r
entū
ta, se
ne so
vel si
truit
ucent
nihil
stru-
stru-
ator,
cima
cien-
erua
eriso
t cau
posi
a per
sa co-
sit vt
ūc ei
umer
ntoz
ut ne
ri alie
effe-
st su-
ie. Et
vera r
atur.

tex.
n com
i finis
s scd3
oposi-
ru.
aut
anita
rona
re na
crea-
t. Ele
est tū
itionē
Ere-
bonā
portio-
e, an
qd est
cause
io pre
actio
at, qd
s finis
ec tūc
tionis
use si
inctio
ne est
dicitur.
go

delusio
incipalis

d.4. p.ii

Est ergo prima propo. Finis mouet scd3 esse reale qd hēt postq3 est acq3 situs, vt ly/scd3/dicit rōnē formale finalit3 adī: vt hoc s̄bo explicem? modū peculiarē pcurrēdi finis. Probatur. Finis s̄m q̄d hūz hic tex. 31. est illud qd est optimū r vltimū et cui? ḡra oīa s̄nt: s̄ illd optimū et vltimū cui? ḡra oīa s̄nt est finis scd3 cē reale: optimū. n. qd mouet i firmū ad sumēdā potione est sanitas quā exi firmat se psequitur: s̄ scd3 esse reale mouet in rōe finis. Scd3 idē cōfirmat. Finis et bonū idē sunt iuxta illd a. ethi. bonū est qd oīa appetūt: sed nihil est bonū, nisi se cundū esse reale: s̄ scd3 illud esse hēt rōnē finis. Probatur minor. Bonū idē est qd cōueniēs: at nihil alicui puenit, nisi quatenus in re ad suā p̄tinet perfectionē: s̄ nihil est bonū, nisi scd3 esse reale. Et postremo arḡ. Illud est finis, qd si agēs non psequatur, actio est frustra: s̄ scd3 eā rōnē qua agēs illud psequit hēt rōnē finis. Scd3 a propositio sit. Finis mouet scd3 qd est in intētionē, vt ly/se cundū/dicit p̄ditionē requisitā. Est. n. adnotādū q̄ quē admodū cā efficiēs dēt applicari localr scd3 reale p̄sentia, ita mod? p̄p̄ius quo applicat finis est p̄ cognitio- nē, aut p̄ticularis agētis (si agit libere mouēdo se in finē, vt creature rōnales) aut per cognitionē p̄me cause dirigētis, vt sunt bruta et res insensibiles: que a deo mouent in suos cuiusq3 fines. Et ad argumēta in p̄tra- riū r̄ndetur, q̄ iste est p̄p̄ius modus causandi finis, vt moueat anteq3 sit in re. Et id Arist. r. de gene. tex. 55. di- cit q̄ finis mouet metaphorice: qz nō agit p̄cōtactū rea- lē. Et in hoc differt ab efficiēte. Possumus dicere q̄ mouet intētionāliter: siquidem mouet producendo intē- tionem quo intenditur finis.

Cōclusio ergo respondēs ad questio

nē est, quatuor esse ḡna causar. s. mālē, formālē, efficiē tē, et formālē. Cui? diuisionis sufficiētia quā p̄hūz in fra tex. 68. insinuat, et. S. Th. explicat, est hūmōi. Cau- sa, aut sola p̄siderat quoad esse: et quātū ad hoc sufficit forma que dat esse et quoad itē rei. Quidq3 substātie se- parate que habēt quiditatez sine mā, appellantur forme. Aut p̄siderat quātū ad fieri. Et tunc, cū aliquid p̄duct in his inferiorib? nihil aliud sit q̄ id qd erat in potētia educi ad actū, necessaria est mā de cui? potētia educat forma, et agēs educēs de mā formā, et p̄terea finis in- tētus a tali agēte. Et opera nature sunt opera intelli- gētice, quib? actionib? res a p̄ma cā in p̄p̄ios dirigun- tur fines. Q̄rdo autē hāz causar est hic. Primus cō- cursus est cause finalis: quē sequit actio agētis: mox ad actionē agētis sequit forma in mā p̄supposita. Et qz adeo agēs p̄ducit p̄ finē formā i mā, que est p̄ formā.

Tria q̄ōnis argumēta p̄ncipalis soluta sunt. Super- est q̄ quartū diluere quo petis sensus diffinitionis cau- se: nēpe cā est id ad qd aliud sequit. Et p̄mū oīuz mani- festum est, vt ait ipse p̄hūz. tex. 37. nō intelligi de cā in potētia. Stat. n. q̄ sit edificator anteq3 sit domus, et q̄ sit aīal anteq3 generet filii. R̄ponit s̄ fere ab oībus de cā ea rōnē qua actu agit, et de effectu ea rōnē qua actu fit. Manifestū. n. est q̄ si edificator edificat, aliqd edifi- cat: r si hō generat, aliqd ḡnatur. Nec. n. s̄ba/edificat/ generat/ampliāt. Et tū q̄uis vey sit hūmōi p̄nias esse necessarias, nō tū plane v̄ hic esse sensus diffinitionis cause, nec sens? p̄hūz dicētis q̄ cā in actu et effect? in ac- tu p̄uertunt. Et numero hoc pot? est exp̄mere nāz rela- tionū actiois et passionis, q̄ rōnē cause. Actio. n. et pas- sio in actu dicunt correlative: eo q̄ mot? idē vt ab agē- te est actio, vt a patiēte est passio. Et id actio et passio solū differūt p̄nes diuersas relationes. Quequidē expli- cant cū d̄r in hac p̄nias/agēs agit: s̄ patiēs patit. Rō ve- ro cause p̄cedit actionē, saltē natura. Et qz nihil eēt di- cere/ cā ē, que cū aliqd causat, fit illd qd causat. Mā dif- finire cām p̄ causare, esset diffinire idē p̄ idē. Et aliter s̄ dicendū est: nēpe q̄ illa diffinitio intelligēda est, nec sim-

pliciter mālē de re que est cā, nec rursus in alio exte- mo, vt includat actionē: sed mediomō de cā formālē se- cundū rōnē cause. s. Cā est qua posita scd3m rōnē cause ponit effect? p̄poni aut scd3 rōnē cause est q̄ oīa requisi- ta ad agendū, vel causandū (vt oēs causas includam?) sint debite applicata ad op? Intelligi s̄ cū quinq3 cōdi- tionibus, v̄z q̄ sit cā, totalis, p̄se, nālīs, debite applica- ta, et nō impedita. Totalis in q̄: qz posito sole nō ḡna- bitur hō, nisi ponat ēt hō vt cā. P̄se, qz posita fossiōe sepulchri nō sequit necessario inuētio thesauri: eo q̄ est cā eius per accidēs. Nālīs (vt distinguit p̄tra volūtaria) nā cū hō statuit hodie ap̄ se eris facere statuā, posita illa volitione nō ponit statim effect?, nisi pro statuto tē- pore a volūtate. Immo deus ab eterno p̄destinauit pro- ducere mūdū: nō tū posita p̄destinatōe fact? est mūd?, nisi in tēpore destinato. Debite applicata, qz ignis nihil agit, nisi intra spherā sue actiuitatis. Nō impedita/ qz ignis ille babilonice formacis applicat? p̄ueris nihil illū nocuit, subtrahēte deo p̄curso ḡnati. Et qui ardentē furnū intrat nihil ab igne ledunt, aut prohibēte lapide quē dicūt nālēs (si quis cū manu teneat) ignē ab actio- ne p̄hibere, aut p̄p̄uentionē qua scd3 alios linunt. Et idē debite applicato semine in matrice, impediēt? aliis causis nālibus, aut nihil ḡnatur, aut ḡnatur mōstrū. Sed arḡ p̄tra hāc solutionē. Nō aīalia p̄ueniūt ad ḡnationē tūc cā ponit sub rōnē cause: et tū effect? nō po- nitur, puta filius. r q̄ statuari? incipit dedolare lignū, iā tūc ponit cā sub rōnē cause: et tū nō ponit effectus: s̄ adhuc istomō nō satis descendit diffinitio cause. R̄s̄- detur vnomō q̄ satis est poni tūc effect? in fieri: cū. n. se- mē decidit fili? est in fieri, r cū fundamentū iacit, dom? est in fieri. Hoc tū si recte inspiciat, v̄r recte in priorē solutionē quā superi? re p̄bauimus. Et id alit forā di- cendū est q̄ q̄ d̄r cām esse id ad qd sequit aliud/ in cau- sis nālibus: intelligi in tēpore determinato a natura, si nō impediāt actio. Et ad hoc qd verepat sit cā filii, satis est q̄ mō faciat id v̄ post nouē mēses nascit filius: nisi aliq̄ cā impediāt animatio embriōnis. Et p̄portio- nabiliter dicēdū est in artificialib?. Et hec est doctrina Arist. 2. post. tex. 25. Q̄m̄ sequit q̄ hoc nomē cā, āpliat a pte post. r. ampliāt nomē effectus. Nec. n. est vera/ p̄- trus est causa pauli/ eo momēto quo petr? generat. Et id ly/ pauli/ ampliāt: sicuti in hac paulus generat. Nec tū ly/ causat/ nec ly/ ḡnat/ ampliāt simplr: qz v̄trūq3 po- nit effectū esse iā in fieri. Sed tū a pte ante nō ampliāt ly/ petrus. Et enim si q̄m̄ embrio animat mortuus est pa- ter qui genuit, illa est tūc falsa/ petr? est cā/ aut/ petrus generat/ tamen cū addito verū sit dicere/ v̄t? petri ge- nerat/ seu/ petr? manēs in virtute seminis generat/ sicuti Arist. p̄cedit. s. huius q̄ graue motē a generante qd nō est in re: sed in virtute quā impressit graui. vt questio ne. r. dictū est. Sequitur subsequenter questio. 4.

Sedus dif- finitionis cause.

Causa ampliāt.

In capite. iij. tex. xxix. Amplius v̄nde principium mutationis &c.

Questio quarta.

Utrum forma sit principium quo causa efficiens agit.

Parte negatiua arguitur pri- mo cōtra id qd qd p̄supponit. s. cās scd3as aliqd agere. De? in rex natura nihil fecit redūdās atq3 supflūū: s̄z p̄cur? cāz scd3az est superflūus: ergo neutiq3 est asserēdus. Probatur minor. De? cuiuscūq3 mot? hōz inferior est cā sufficiētissima: que vt in dogmatibus est theologorum, v̄biq3 est p̄sens per essentiā p̄sentia et potētia (a fine. n. ad finē attingēs, vt habetur sapiētie. s. disponit omnia suauiter) nec eius infinita potētia auxilio indiget v̄llo

creaturarum: & creatura nihil agit, sed deus ad presentiam ignis calefacit: et ad presentiam solis illuminat etc. ¶ Secundo principaliter arguitur contra id quod queritur. Si forma substantialis esset principium formale actionis, sequeretur quod ignis non esset per se causa efficiens actionis: quod est falsum: nam certe id quod per se calefacit est ignis. Sequela tamen probatur: tunc ignis calefaceret per formam: atque adeo forma esset per principium, et non ignis. ¶ Tertio principaliter arguitur. Si forma substantialis esset principium quo principale ad producendum ignem, eadem ratione calor esset principium quo instrumentale ad eundem effectum: nam sicut homo pedibus ambulat et oculis videt, ita calor videtur esse instrumentum generationis ignis: quod tamen est falsum: quoniam tunc accideret producere substantiam: et per hoc ageret ultra perfectionem proprie speciei. ¶ Quarto principaliter arguitur. Si forma est principium actionis, et calor erit principium calefaciendi: et tunc sequeretur quod calor se paratus ab igne, videlicet calor hostie consecrate, posset calefacere naturaliter sine miraculo, preter illud quo conferatur sine subiecto: quod est falsum: et contra. ¶ Probatur minor ex Aristotele in principio metaphysice 2.1. de anima text. 64. ubi ait quod forma non agit: sed suppositum. ¶ Quinto denique et postremo arguitur. Si forma esset principium actionis, sequeretur quod virtus et actiuitas agentium deberet attendi penes multitudinem forme: nam multiplicata, aut diminuta virtute, eadem proportione crescere, aut de crescere actione necessarium est: quod tamen est falsum: ergo et contra. ¶ Probatur minor. In ferro cadenti (ubi tamen formaliter non sit ignis) minus multo est multitudo caloris, quam in flamma stupe ignis: quod cum in flamma sit ignis, calor est illic summe intensus qualis non est in ferro ubi non est formaliter ignis: ubi tamen calor est intensior, videlicet plus esse de multitudine caloris: et tamen experientia cooperitur est ferrum multo vehementius calefacere quam flamma stupe: ergo non attenditur actiuitas ex multitudine forme. ¶ Sexto parte affirmatiua quod non est Aristoteles qui in textu presentium 2.9. dicit causam efficientem esse illam unde sumitur principium motus, ubi asserit causas secundas esse actiuas. Et 3. huius text. 17. affirmat formam (quam appellat speciem esse) principium et causam motus.

De materiali causa libro primo, satis dictum est, et de fine. q. 6. plura dicturi sumus. Restat ergo hic de efficiente et forma examinare, utrum forma sit principium quo causa efficiens operatur. Ad quam questionem iuxta numerum et ordinem argumentorum quinque conclusionibus respondebimus. De efficiente causam, due fuerunt antiquae extreme opiniones: quas 2. sent. d. 1. q. 1. arti. 4. recitat. S. Tho. in quorum medio persistit sententia sua. Prima fuit quorundam opinio, qui primo, quod fecimus, argumento ad ducti, opinabatur causas secundas neque viles, nec particulares quicquam agere. Quam postmodum opinionem comprobatur habere 4. sent. d. 1. q. 1. dicens, quod cause secundae nihil reuera agunt: sed deus in ipsa statim re creatione pepigit ad presentiam creaturarum se statim agere. Unde quando ignis applicatur stupe nihil ignis agit: sed deus ad presentiam ignis ex lege quam statuit calefacit stupam et tandem comburit. Ad eundem modum (inquit) si nunc statue ret legem, ut quotiescumque ego dicerem, fiat ignis, ipse ad presentiam verbi produceret ignem. Sicut in rei (inquit) veritate pepigit cum verbis consecrationis, ut ad presentiam verborum Christus se poneret in sacramento, verbis nihil agens tibus. ¶ Hanc opinionem loco citato, S. Tho. merito negligit impugnavit: sed ait positionem esse stultam: sane que ordinem tollit vniuersi. Ego, nisi. S. Tho. dixisset, non audeo rem quicquam hoc verbo sub notare. Sed tamen perfectio indigna est que opinionibus philosophorum anumeret. Immo neque illi auidendi sunt, qui temperatius loquentes dicunt satis non esse eundem ignem calefacere et solē illuminare. ¶ Alia in alio extremo fuit opinio, quod deus non agit immediate: sed ipse creauit primum ens, scilicet primum angelum, et ille per virtutem receptam a deo creauit secundum: et vltimus celum et celum ista in se

riora. Eodem isti mouebant argumento: quod non poterant intelligere quomodo deus et causa secunda simul immediate concurrant ad eundem effectum: nam si deus concurreret, ipse solus videretur sufficere. ¶ Hanc opinionem sequutus est Auicenna, ut refertur. S. Tho. 1. p. q. 45. arti. 5. Sed ista opinio presertim derogat religioni Christianae. ¶ Contra istam opinionem vtriusque statuit hic prima conclusio. Ad motum omnem et actionem naturalem, nec deus solus, nec sola creatura, sed deus simul et cause viles et causa particularis concurrunt. Ad non solum vtilis concurrat eundem tunc et perfectio quanta esse potest naturali euidencia. ¶ Primo quod alias nulla est in rei veritate causa secunda efficiens preter deum: nam quod deus ad presentiam solis calefaciat, non sufficit, ut sol sit aut dicatur causa: sed causa sine qua non: quam paulo ante diximus esse causam per accidens nihil ad rem pertinens, sicut musicus est causa statue. ¶ Secundo. Si deus non fecit res per operationes, occiosas illas fecit, atque adeo superfluas et sine aliquo proorsu necessitate: quod suspicite diuine maxime derogat. ¶ Probatur sequela: nam si sol non est qui illuminat, sine sole illuminasset nos deus eodem modo quod secundum istos nunc illuminat: quid ergo opus fuit solē creare, ut ad eius presentiam deus illuminaret. ¶ Tertio quod tunc nulla esse ratio quare magis ad presentiam solis statuisset illuminare, quam ad presentiam alterius cuiuscumque rei: nec esset ratio cur potius ad presentiam ignis ordinasset calefacere, quam ad presentiam aque: nec esset ratio cur potius ad presentiam cibi nutrire animal, quam ad presentiam aeris subintrantem per respirationem. At vero quod adeo sit stupidus qui non palam videat nam solis esse illuminare, non autem nam ligni: et nam ignis esse calefacere, et nam per aquam animalium esse nutrire: quod non puenit rebus alijs inanimatis: et nam aque extinguere sitim: et nam melis alium generare saporē in gustu quam generat acetum. Et reuera quod hoc negat, sine causa dicat necesse est creatas esse naturas herbarum: alimētorumque et aliarum penitus rebus variis saporibus et cetera per se statuta. ¶ Ad si quis dicat hanc esse serie esse nam rebus, per solū pactum in eam creatioe factum a deo. Arguitur sic. Aut pactum hoc intelligitur super aditum nature rebus, aut quod de intrinseca ratione et essentia solis esset illuminare, et ignis calefacere etc. Si primo modo, ut isti se exponunt, iam tunc certe negat illam esse nam rebus: nam quod non puenit ad essentiam, non puenit ad nam: dicere. n. nemo potest nam verborum consecrationis esse transubstantiare panem in corpus: cum potius supernaliter ad hoc fuerint instituta: ratio cuius institutionis sunt quidem causa: sed tamen supernalis tanquam instrumentum dei. Et reuera quod quis deus in prima institutione rebus statuisset ad presentiam lapidis huius generis, nunquam esset hoc lapidi naturale. Si vero secundum dicitur, hoc illud est quod nos venari potest deum: neque quod de intrinseca ratione et essentia solis est esse luminosum: et animalis, nutrire se et generare sibi simile etc. Ad si hoc est illius naturale, non potuit deus aliter res cōdere. Et si non potuit facere huiusmodi quod non esset animal rationale, ita non potuit facere animam, que non esset causa sui nutrimentis: et solē, qui suapte natura non esset causa luminis. Enimvero ut ait Augustinus ante mundi creationem quatuor et tria erant septem: nec deus potuisset aliud facere. Et parum nec deus potuit facere quin cause iste naturales suapte natura essent cause: propterea namque dicuntur cause naturales. Et ecce manifestam rationem conclusionis. Res ab intrinseca sua ratione et natura sunt cause: et tales eas deus potest didit quibus sue conueniebat nature: sed ad effectum istos particulares non solus deus, sed cause iste particulares concurrunt. ¶ Quarto quod hoc sit etiam lumine naturali euidentiissimum confirmatur auctoritate Aristotelis. et omnium philosophorum asserentium ista principia naturalia. scilicet ignis est calefactiuus / aqua est frige factiua / et alia id genus, experientia esse perse nota. Quare indignus est hec negans, contra quem philosophus naturalis disputet. ¶ Quinto quomodo dicere isti possunt quod homo non est qui loquitur, aut ambulat: cum hoc fiat per motum lingue et pedum. Et presertim in actionibus liberis, quomodo homo meretur, si ipse non est qui studiose agit: aut quod peccat, si ipse non

Tres opiniones.

est qui non h... odium... cuncti... habet... et lig... teme... terra... creat... et mi... necel... nis... quid... cond... fuer... neret... timuc... sine d... uidet... goni... supel... est... ego... mas... oper... detu... per si... du p... res d... du si... vna... tiete... nōpe... vere... hec i... Non... cut r... sed i... ¶ Et... cū c... mot... igni... alia... cū q... tion... Jim... siste... prim... ribu... nori... cū q... omi... cun... fuit... ger... quā... re i... ign... res... rac... lis... dil... m... cū... cu... fa... pe... di... fa...

sonat huiusmodi homo ne obid damnatum qm maligni et saluar qstndu.

est qui occidit hominē. Quin et, quō cōcedendum est q non homo, sed deus ad presentia passionis prave, elicit odiū sui in homine. Et preter auctoritatē Arist. omniumq phorū, quibus nihil notius vnq̄ fuit, q̄ actio secundarū causarū, est et̄ exp̄fesus locus sacer gene. i. vbi habet Herminet terra herbā virentē et facientē semen, et lignū pomiferū faciens fructū iuxta genus suū cui semē in semetipso sit super terrā. Ecce nō deus solū, sed terra produxit lignū quod in semetipso hēt semē ad procreandā spēm. Et rursus hominibus dictū est Rescite et multiplicamini: nēpe p̄ propria actionē. Et quid. n. necessarius esset cōcurfus vtriusq̄ sexus, decisiōq̄ seminis, et tā multe eius trāsmutationes, nisi cause scde ali quid agerent. Et r. de trini. August. Sic deus res quas condidit administrat, vt eas suos motus agere linat. Fuerim in re manifesta aliquanto prolixior, vt admonerem non esse cuiusvis assertum inter opinionones continuō referendū. Quō autē solū causa scda cōcurrat sine deo, imp̄missis esset et̄roneū id asserere et cōtra p̄sidentia dei: quia immediate oibus p̄ouidet, vt Gregorius adnotauit sup̄ illud Job. 34. Quē cōstituit aliū super terrā: aut quē posuit super orbē quē fabricatus est. Et cōtra illud Joa. 5. pater meus vsq̄ nō operat̄: et ego operor. Et si tñ rō optima nālis. Itēs nales per formas eandē operant̄, per quas hēt esse: nā esse est. p̄pter operari: q̄ eomō quo res a deo dependēt inesse, dependēt in operari: sed inesse dependēt a deo cōseruante eas per suā presentia: q̄ eodē mō cōcurrūt cū illis ad operandū p̄ presentia. Et cōfir. Itē fieri, est esse acquirere: s; res dū sunt cōseruātur a deo presente ipsis rebus: ergo dū sunt perse et̄ deus attingit eas p̄ductionē. Itāc. n. vna rōne. S. Tho. 1. p. q. 8. arti. 1. et̄ theologi recte sententiēs probāt̄ deū esse presentē oib; rebus per essentia: nēpe q̄ immediate attingit effectū. Itā alias, si solū moueret primū angelū, et angelus moueret orbē, et orbis hec inferiora, nullū esset ar̄ gm̄ q̄ deus esset hic presentis. Non q̄ solus deus mouet hec inferiora per imperiū, sicut rex vno loco existēs per imperiū mouet totū regnū: sed immediate attingit, sicut calor ignis attingit stupā. Et p̄firmat̄ hec rō: q̄ nisi deus immediate cōcurreret cū causis scdis, sequer̄ q̄ nō posset eas p̄hibere a suis motibus, nisi obisciendo cōtrarijs cōtraria. s. nō posset ignē impedire ne calefacere, nisi cōtra ponēdo aquā vt alia cām frigiditatis. Itā si deus nō cōcurreret in quas cūq̄ actione, tūc suspēdēdo cōcurrēt nō impediret actionē cause p̄ticularis. Itāc tñ derogat eius cōpotētie. Immo solū suspēdēdo cōcurrēt ḡnālē ad motū fecit solē sistere Josue. 3. et̄ ignē nō agere in fornace. Et h̄ cōclusio principalis vera, q̄ deus cū causis tā vltibus q̄ p̄ticularibus cōcurrūt simul ad eundē effectū. Unde ad mōzē primū principalis argumētū cōcedit̄ deū esse cuius cūq̄ motus cām, que oibus assilit per suā presentia et omnipotentia: negat tñ p̄tia qua inde infertur, cām secundā nihil agere. Dispo. n. qua deus oīs suauit disposuit est q̄ res p̄ditas suis nālibus virtutibus cōcessit agere: et iam dictū est deū nō potuisse creare res naturales quātū ad essentialia aliter q̄ fecit p̄potuit nō q̄ nō creare ignē, nec solē: sed q̄ creatus sol nō esset luminosus, et ignis nō esset calid; nō potuit fieri. Unde si nō sineret res agere, impediret virtutes naturales. vt fecit in miraculis iam mō citatis. Unde ad argumentū Gabriele. De est causa sufficientissima: ergo creatura nō agit, distinguitur ans. Quod enim deus sit causa sufficientissima in habitu. i. que si vellet ipsa sola facere quod facit cū causis scdis, id quidē conceditur. Quod autē ille cōcurfus, quo cōcurrūt cū causa scda, sufficeret facere qd̄ facit cū causa secunda, id negatur. Et ideo non est superuacaneus cōcurfus cause secunde. Et quo sequit̄ dictū illud p̄etri de aliaco in principio. 4. sent. 1. q̄ pl; facit deus qn̄ cōcurrūt cū igne ad producendū ignē, q̄

si se solo produceret ignē, propterea q̄ qn̄ cū igne cōcurrūt non solū est causa effectus ignis, sed est causa q̄ ignis calefaciat, certe, bona venia dixerim, nō eē verū: licet sit a Gabriele et alijs tā celebratū. Itā quādo se solo facit, supplet cōcursum cause secunde: et ideo speciaiori mō cōcurrūt: id maxime si rem ex nihilo producat. In hac enim salebra isti herent, q̄ putāt cōcursum cause secunde nō esse illi naturalē. Si enim hoc inspicerēt, viderent minus esse deū agere cū causis secūdis, q̄ sup̄plere vicē earū: primū enim est natura, et secundū est miraculū. Ubi autē talis virtus non est naturalis cause secunde fateor: q̄ maius forte miraculū est deum facere. v. g. q̄ verba sacramentalia actiue instrumētāl̄ concurrant ad cōsecrationē panis, q̄ si absq̄ aliquo instrumento creato id faceret. Sed restat argumentū vbi plus est difficultatis. Si deus et orbis celestes et ignis simul concurrūt ad calefactionē, aut cōcurrūt eque immediate, sicut duo impellentes colūnā quā volunt p̄sternere: aut ignis concurrūt immediate, et deus mediate, sicut terra immediate ferrat et artifex mediate p̄ ferrā: itaq̄ iste creature sunt sicut instrumēta dei. Hoc secundū dici non p̄t: quoniā si deus solū moueret ignem ad cōburendū stupā, non immediate attingēdo formā que inducitur in materiā stupe, non esset per essentiam presentis omnibus reb;: quod, vt modo dicebamus, falsum est. Si autē immediate concurrat primo mō, tunc non videtur quid agat ignis. Et cōfir. Deus cōseruat ista inferiora mediantibus causis secundis vt. 1. p. 1. q. 104. arti. 2. probat. S. Tho. Creauit. n. illas immediate sine causis secūdis: sed cōseruat eas mediantibus causis secūdis: ergo causa particularis immediat; attingit effectū q̄ deus. Sed ex alia parte, vt q̄ et deus immediatius attingat. Itā prius natura deus videtur concurrere, q̄ ignis: siquidē deus est causa mouens ignē q̄ econuerso. Difficile ergo est exp̄icare quomō de; et relique oēs cause cōcurrant eque immediate. Itāc cōsueuerunt quidā distinctionē facere quā ex S. Tho. 3. contra gent. cap. 70. sibi vidētur elicere. Nēpe q̄ dupliciter aliqua causa dicitur immediata. Vno mō immediate virtutis: et alio mō immediate virtutis suppositi. Illa causa est immediata immediatiōe virtutis, que agit per propria virtutē: et illa dicitur hoc mō mediata, que agit per virtutē quā recepit ab alio. Sed illa causa est immediata immediatiōe suppositi, que attingit effectū per hoc qd̄ mouet ab alio: et illa est hoc mō mediata que mouet aliud suppositū, vt in sectione ligni artifex est causa immediata immediatiōe virtutis: et terra mediatā: sed immediatiōe suppositi cōtrario mō terra est causa immediata: et artifex mediatā. Itā modo dicit̄ deū concurrere immediatius immediatiōe virtutis: et ita solēt hoies dicere se aliquid facere mediante deo: qz agunt p̄ virtutē quā recipiunt a deo. Sed immediatiōe suppositi cause particulares immediatius attingūt: nā mediantibus illis. s. per virtutes quas eis cōmunicat cōseruat hec inferiora. Itāc p̄ofus displicet ista distinctio (q̄uis nō sit formalr. S. Thome) dū mō nō intelligatur esse integrā similitudinē. Itā primū res nāles agūt p̄ virtutē sibi p̄pria cōpetentē sue essentie: s; habeāt illā adeo, sicut ab illo hēt naturā. Et preterea deus nō est vt artifex, qui nō tāgit lignū: nā p̄ essentia, vt dictū est, est presentis effectui qui producit. Unde nō est necessarium nos p̄stringi his angustijs: sed satis est dicere q̄ singule cause concurrunt in suo genere immediate: et quelibet est in suo ordine totalis: puta ignis tanq̄ causa vniuocā et particularis, et orbis celestes, tanq̄ cause vniuersales a quibus p̄ticularēs pendēt: et deus tanq̄ causa omnium prima. Quam ob causam. S. an. et̄ Tho. loco citato ait q̄ principalis effectus dependet a prima causa: et quanto causa est superior, tanto principalis dependet ab illa. Itāc ille. Sed tñ cū cause

in
nt
de
a.
es
io:
1.
et
lū
est
ite
tiā
cā
es
las
te:
nā
se?
so:
er:
lis
ūq̄
ca:
ad
an
nō
mi:
u:
ex
stu
ne:
alia
28
ap
igū
tia
nō
nā
ne:
pa
i: rō
mō
tūc
eēt
nos
i so
simi
ōde
ale,
tio
nim
22 et
imō
iatu
Ecce
ōne
e cō
dus
hoc
aus
ium
qua
erse
phi
o dis
am
ser
ur, si
non

Immedi
ate dupl

id. i. p̄n.

vnuerſales indifferēter eſt cōſiderandū q̄ ſe habeāt ad oēs effect⁹, cā p̄ticularis determinat oēs cauſas v̄les, quaſi māliter, ad p̄ductionē hui⁹ effectus. Et iō quan tū ad emanationē, effect⁹ immediat⁹ p̄cedit a cā par ticulari: eo q̄ p̄ducitur ſimilis, nō cauſis v̄libus, ſz par ticularib⁹. Et ſz aliud poſſet fieri argm̄. Deus pri⁹ na tura agit q̄ cauſe ſede: ergo q̄ cauſe ſede agūt tam eſt p̄ductus effectus. Rūdetur q̄ prioritas hec nature nō eſt poſitas inſtātis, in q̄ v̄ez ſit dicere/de⁹ agit q̄ crea ture nō agūt. Ad. n. pri⁹ iſto mō deus agit q̄ creatura ſz oīno ſimul. Quid autē pri⁹ natura de⁹ agat, nihil aliū eſt, q̄ q̄ de⁹ moueat creaturas ad agendū: non tñ prius mouet, q̄ cā particularis d̄terminet in gñe cauſe mālis cauſas v̄les ad agēdū. Et hoc eſt memorie cōmēdādū.

2. Cōclu.

Secunda conclusio. forma substan tialis eſt principū formale p̄ncipale quo agens agit: et forma accidentalis eſt principū/quo/min⁹ p̄ncipale quo dāmō inſtrumētale. Probaf̄ primo aūthoutate Arif. ſupra citata. 3. hui⁹. tex. 17. vbi ait q̄ ſpēs. i. forma prin cipū eſt et cā mot⁹. Et confirmaf̄ rōne. Unūq̄d agit inquantū eſt actu: ſed per formā reſ eſt in actu: q̄ per eā operaf̄. Ex ponit̄ maior. Ad qd̄ eſt poſſibile, vt antichri ſtus, per hoc ſolū qd̄ poſſit eſſe, nihil agit reaſr. Nec id qd̄ pōt eſſe calidū, calefaciet niſi actu ſit calidū. Et per p̄is ignis nō p̄ducit ignē, niſi per id qd̄ eſt actu ignis: neq̄ equ⁹ p̄ducit equū, niſi per id qd̄ eſt actu equus: ſz ignis eſt ignis, et equ⁹ eſt equ⁹, per formas: q̄ illa ſunt p̄ncipia agēdi. Et p̄terea. Intētio agētis eſt aſſimila re ſibi paſſum: ſed paſſum nō aſſimulat agētī, niſi in for ma et ſpē: q̄ forma eſt p̄ncipū agēdi. Et poſtremo id p̄fir. qz mā null⁹ eſt actiuitatis: reſtat q̄ vt actio ſit a for ma. Et ſcda pars cōcluſionis probf̄. Quēadmodū for ma ignis eſt id quo ignis eſt ignis, ita calor eſt id quo ignis eſt calid⁹: ſed eo p̄ncipio quo aliqd̄ eſt actu tale fa cit ſibi ſimile: q̄ ſic p̄ formā facit ignē, p̄ calorē facit ca lidū. Et cōfirmaf̄: qz quicqd̄ eſt calidū, ſiue ferrū, ſiue aqua calefacit. Et itq̄ in hac cōcluſione vt iacet nulla eſt inter doctores p̄trouerſia. Et de ad. 2. p̄ncipale rūde tur q̄ eſſe p̄ſe p̄ncipū et cām actiōis ſtat dupl̄: vnō t̄ q̄ p̄ncipū qd̄/et iſtomō ignis eſt p̄ſe cā et p̄ncipū ca lefaciēdi et generādi ignē: qz qd̄ alicui cōuenit p̄ ſuā p̄ priā formā cōuenit p̄ſe. Aliomō tanq̄ p̄ncipū/quo/qd̄ eſt eſſe rōnē formale agēdi: et hoc cōuenit forme que d̄r p̄ncipū p̄ſe et p̄mo. Quid circa de⁹: qz eſt reſ ſimpli c̄ ſima eſt p̄ſe p̄mo p̄ncipū ſuay actionū tāq̄ qd̄ et tāq̄ q̄.

notom da
certio

Ad. 2. p̄n.

Scotus.

Est autē hoc sub iudice vtrū acciden tia ſint inſtrumēta attingētia ad p̄ductionē forme ſub ſtāntialis. vt. v. g. ignis p̄ calorē nō ſolū calorē: ſed formā ſubſtāle p̄ducit. Scot⁹ nāq̄ in. 4. ſent. d. 12. q. 3. p̄o in dubitato hēt q̄ accidēs, nec p̄ncipalr, nec inſtrumētāl r̄currit ad p̄ductionē forme ſubſtāntialis. p̄reſcipua et vnica eius p̄uaſio eſt quā tertio argumēto tetigim⁹: nepe q̄ nulla reſ agere pōt v̄ltra ſuā ſpēm. i. q̄ reſ inferior non pōt p̄ducere effectū ſe nobilioiē. q̄ in nihilo⁹ et rō p̄ſica et oculata experiētia, vt p̄trariū p̄uaſdere. Et deoq̄ ter tia cōcluſio hui⁹ q̄onis eſt. Calor eſt igni inſtrumētū ad p̄ducendū nō ſolū calorē: ſz formā ſubſtāntiale. Probaf̄. Rō medioy ſūmit a rōne ſinis. vt in hoc ſcdo. tex. 91. aſ ſerit Arif. ſz ignis nō calefacit, niſi vt formā ſubſtāntiale inducat in māz: q̄ calor q̄ eſt inſtrumētū calefaciēdi eſt ſi mul inſtrumētū p̄ducēdi formā. Et p̄fir. Ad p̄ductio nē calorū q̄ eſt minima diſpō ad introductionē forme ſubſtāntialis ignis, nāli neceſſitate ſubſequit̄ forma ſubſtan tialis: ſz calor attingit illā diſpōnē: q̄ attingit formā. Et p̄fir. qz certe calor nālis in aiali inſtrumētū eſt nutritio nis et augmētationis, vt expreſſa eſt doctrina p̄ſi. 2. de aia tex. 50. nutritio autē eſt p̄ductio p̄tialis ſubſtātie: ergo. Et ſcdo argf̄. R̄ adij ſolares in ſpeculo cōcauo reſlexi p̄ducūt formā ignis: q̄ calor p̄ducit ſubſtāntiā.

3 conclusio

Ad negam⁹ quin ſol. p̄ducit illā: ſed tñ v̄ſe rō q̄ non p̄ducit immediate, niſi per calorē intenſum. Ad cū ſol nō ſit formalr calid⁹ neq̄ ignis, v̄ſe q̄ nō p̄ducit ignē, niſi mediate per calorē formale. Et p̄fir. adhuc euidē tiori experiētia. Ferrū cādens, vbi tñ nō ſit formalr ig nis, ſtupā applicatā inflammat: ſz forma illa ſubſtāntialis ignis nō pōt p̄ducī a forma ferrū: q̄ p̄ducit a calore tanq̄ a virtute ignis. Et tertio p̄ncipalr argf̄. Virt⁹ ſeminis in matrice femine immediate p̄ducit animā tanq̄ virtus generātis. Et n. ſemē in potētia corp⁹ viuēs. vt habet. 2. d. aia tex. 10. et tñ virt⁹ illa ē accidēs: q̄. Et p̄ro fecto ſunt a deo manifeſte experiētie ad rēm cōp̄robān dā, vt Scot⁹ loco citato in hac ceciderit ſolutionē. Bit .n. q̄ pp̄ nullā experiētia p̄cedēdū eſt q̄ reſ ignora bilior p̄ducit nobilioiē. Unū qñ nulla alia inquit cā nobilioi r̄ ſignari poſſit que educat formā aialis ex ſemine, p̄cedē dū eſt q̄ forma immediate p̄ducit a ſolo deo, potuiſſet dicaf̄ fieri a virtute ſeminis. Hoc tñ neſcio equidē quo in p̄ſica ſubſtineri poſſit. Ad primū oīuz ſimplr repu taret impoſſibile p̄ſus quicūq̄ in lumine nāli p̄mā cām aliqd̄ efficere poſſe in his inferiorib⁹, niſi mediāte cau ſa ſcda. Manifeſtiſſime q̄ illa r̄ſio p̄tradicit Arifto teli. Immo et p̄ſo chriſtiano. Ad q̄uis noſtra nos fides do cuerit, deū ſe ſolo poſſe facere id qd̄ facit p̄ cauſas ſecū das, id tñ dicim⁹ eſſe miraculū. Lū autē de re⁹ natu ra ſmo eſt, nullaten⁹ p̄cedit deū ſine cā ſcda effectus p̄ ducere nāles: alias in generationibus ſemper eſſent mi racula. Et itē, vt lib. 1. q. 7. dictū eſt, ſola aia rōnalis eſt que a ſolo deo p̄ducit: anime vero brutoy, ſi a ſolo deo producerēt, nō educerēt de potētia materie, nec eſſet d̄ſia inter aiam rōnalē et aiam brutoy. Et itē Arif. 7. meta. tex. 31. expreſſe ait q̄ ſemē potēſtate et virtute cō tinet formā, ſicuti ars artificis, ſz realr nō ſit domus, eſt tñ virtus faciēdi domū. Ubi Lōmentator et Balen⁹ dicūt virtutē celeſtē ad eſſe ſemini ad generandū: ſz vo cāt eā diuinā: qz eſt virtus et generātis et oīuz cauſay vnuerſaliū. vt. 3. de gene. aialiū late diſſerit Arif. Et te neſcio quō negari poſſet quin virtus ſeminis attingat ad p̄ductionē forme. Et p̄fir. p̄terea cōcluſio in his que p̄ putrefactionē generant, et in aialibus que fe bre, aut alio accidēte moriunt: vbi certe forma cadaue ris ab accidētibus p̄ducit. Et hec eſt cōcluſio. S. Tho. 4. d. 12. q. 1. articu. 2. r. 3. p. q. 77. arti. 3. ad tertū argm̄. Ubi ait q̄ immutationes nāles nō ſiūt immediate a for ma ſubſtāntialis: ſed ab ea mediātibus accidētibus. Intelligaf̄: q̄ ſic cōcluſio q̄ quēadmodū ignis eſt agens qd̄ calefacit et p̄ducit formā ignis, ita vtriuſq̄ mot⁹ p̄ncipū quo eſt et forma ſubſtāntialis, et ſimul calor: illa quidē p̄ncipale, et hec inſtrumētale. Et p̄terea eſt mihi argm̄ ſumptū ab artificialibus que analogia cognoscim⁹ nālia. Ser ra a forma ſua naturalifolū hēt ſcindere lignū: ſcindere autē hoc vel illomō ad faciendū, vel ſcanū, vel arcā hoc nō hēt a ſe: ſed ex motiōe artificis v̄tētis ſectione ferre, et eā quodāmō eleuātis ad p̄ductionē hui⁹, vel illius forme artificis: ergo eadē p̄portione quis concederet propriā actionē calorū eſſe calefacere, tñ ignis calefaci tione v̄tē ad producendū formā. Et ſcio et hoc Scotū negare in. 4. ſent. d. r. q. 5. negat inq̄ inſtrumētū artis aliqd̄ agere: p̄terea, qz durities inquit ferre nō eſt acti ua. Sed reuera hoc eſt vnīuerſa in queſtionē reuoca re q̄s. n. neget formā ferre factā eſſe ad inſciſſionē et ar tificē p̄ ferrā ſecare. Ad. n. nos dicim⁹ q̄ ferra agit actio nē nāli: ſicut ignis p̄ calorē: ſz actiōe artificiali. Et ſimi li p̄portione dicim⁹ q̄ forme ſubſtāntialis nō ſiūt principia imediata ad generādū: ſz id faciūt mediante calore. Sed dubiū eſt hic pp̄ verba que ſtatim ibidē ſubiun git Scot⁹, vbi ait q̄ calor q̄ p̄ducit ab igne in aq̄, nō ex pellit effectiue gradū frigiditatis ſibi p̄trariū, ſz formalr Dubiū inq̄ eſt an verū hoc ſit. Et videtur eſſe verū pro pter eius rōnē que eſt hec. Ubi due forme ſunt cōtrarie

Quarta conclusio.

et in
pellit
vt am
form
Sicu
eodē
fectū
ipſa
tialē
ſtrun
tia, q
ſet ſa
pello
ra ve
alio,
quin
pella
licet
Nec
poti
frigi
ipſe
mū
citū
eſſe
calo
Qu
p̄tra
eſſe
deti
ſim
lis e
p̄o
dit
atts
hil
nē
ſub
telli
q̄ ſi
cau
ſtāt
tiā.
do
phy
ad
d̄ſe
ſtāt
me
rē
cū
2. v
ſigi
dā
et p̄
ſi
eſt
ſe
cal
vt
na
ſtā
m
ig
Quarta
cōcluſio.
eſt
tit
ſi

fortuna et casus. vt egregie manifestat *Ph. tex. 58. et infra.* Sunt igitur in diffinitione fortune particule quinque. Prima ponitur loco generis. scilicet causa efficiens. Secunda particula est per accidens ad duas causas perse: que sola ratione differt a fortuna. Tertia in his que agunt per finem ad explicandum quod cum quis ineliberate fricat barbam, illa fricatio non est a fortuna, sed non sit intenta: quia illic non sunt duo effectus: sed vnus solus qui sit temere. Quarta in his que raro et in minori parte contingunt ad differentiam eorum que semper, aut frequenter accidunt. Et in his omnibus quatuor particulis conueniunt casus et fortuna. Quinta particula est secundum propositum et in hoc differt fortuna a casu generaliter dicto, vt expositum est. Quia propter hac sola particula deperita, residuum erit diffinitio casus. Ex quo sequitur quod causa per accidens superius est ad casum et fortunam: nam musicus est causa per accidens statue: et non est fortuna nec casus. Casus vero superius se habet ad fortunam: vt habet in *tex. 57.* In summa, casus et fortuna est conuersus duarum perse causarum a neutra eorum intentus. Exple gratia. Quis ex intentione recreandi animam in foris exiit: tegula tunc appetitu naturali ex grauitate cecidit quam homo erat subtus: causa illius per cuiusmodi fuerunt due cause perse intendentes alios fines: quare vtraque est per accidens respectu illius: quia neutra illarum intendebat illam percussionem. Item quis intendens thesaurum seruare defodit subtus terram: que forte subito mortuus illic reliquit: alius intendens plantare vineam defodit terram et inuenit thesaurum. Et hunc in modum est casus et fortuna. Et qui hoc modo intelligere oportet quod ois effectus per accidens reducitur ad causam perse: nempe quod si hic effectus est per accidens, est quod sit preter intentionem alicuius cause: et per hunc illam intendebat alium effectum respectu cuius est causa perse. Ex quo sequitur quod differentie fortune, nempe cum dicitur bona vel mala: parua vel magna, non sumuntur, nisi ex parte effectus, vt super *tex. 56.* adnotauimus.

Nota.

Effectus per accidens reducitur ad causam perse

Qualitates fortune

Occulta.

In sana etc.

Christiana non fortuna.

Per hec manifesta sunt vniuersa que et philosophi et poete de fortuna predicauerunt. Primo namque dicitur fortuna esse occulta et immanifesta in quo approbat quodammodo tertia opinio supra recitata. Cum enim fortuna non sit causa que ex intentione faciat certum effectum, non equidem possumus per effectum venire in cognitionem cause: id quod super *textu. 53.* exposuimus. Secundo fortuna non operatur secundum rationem: nam ex his que raro contingunt non possumus rationem certam sumere, vt super *tex. 55.* satis expositum reliquimus. Tandem ob causam dicitur fortuna insana, ceca, bruta, volubilis saxe instans vt *Licero. lib. 2. ad Herennium ex Placouio refert.* Insana quidem: quia magnos subitos et atroces habet effectus. Ceca quod oculi cause efficietis est intentio, et fortuna in quantum fortuna non operatur ex intentione. Bruta: quia quid indignum quidue indignum inter noscere nequit. Saxo volubili insisteret: quia semper est in continuo motu. Hinc rursus sequitur quod fuerint ceci qui fortunam, aut causam vnam, aut certe deam fecerunt, vt *Augustinus lib. 4. de ciuitate dei cap. 18.* meminit. Si enim dea esset, quomodo mala, ceca, insana etc. immo cum fortuna sit causa quatenus non agit a proposito, nulla esse potest certa causa. Sequitur ex his denique quomodo christianis licitum sit de fortuna loqui. Primum omnium respectu dei nulla est fortuna. Cum enim nec pater cadat in terram sine dei prouidentia, apud quem capilli eius capitis numerati sunt, nihil in rebus accidere potest, quod ipse non preordinauerit. Et ideo que admodum in principio dicebamus, si deus duos seruos consulto mittat vt sibi forte in aliquo loco occurrant, respectu quidem illorum occurfus erit fortuitus, non tamen respectu dominum: ita prorsus et respectu causarum particularium, siue a proposito, siue ex necessitate nature agentium, effectus dicatur fortuitus et casualis, quia non sunt ab eisdem causis particularibus intenti, et ea-

dem ratione homini cause dicantur fortuna vel casus, tamen respectu dei nullus est effectus fortuitus: nec ipse potest dici fortuna: quia deus nihil forte: sed summo iudicio facit. Quocirca abusus est verbi cum dialectici aiunt deum contingenter creare, aut quicquid aliud facere: etenim contingenter id est quod forte et dese indeterminate facere: quod deo nequaquam conuenit. Sed abutuntur nomine contingentie pro eo quod est libere agere. Et nimvero infinita dei omnipotentia in hoc et lucet, quod effectibus necessariis causas attribuit necessarias: contingentibus vero, contingentes quod .1. p. q. 19. arti. 8. ait. S. Tho. Et motibus celestibus, motrices intelligentias: et istis effectibus corruptibilibus attribuit causas que possunt per alias impediri. Vnde non sequitur hec medicina contingenter sanat: et deus concurret cum ea ad sanandum contingenter: ergo deus contingeret concurrat. Nam propterea medicina contingenter concurrat, quia taliter concurret, vt impediri possit eius intentio: deus tamen concurrens cum illa non impeditur: siquidem concurret cum alia causa impediente: et nihil seipsum deum impedire. Sed concurret certissimo modo qualiter ab eterno presciuit. De hoc autem satis. Et hoc eadem de causa *Ph. 2.* maiorum moralium cap. 8. ait ibi minus esse fortune, vbi plus est intellectus: et contrario. Nam cum aliquid esse a fortuna nihil sit aliud quam esse preter intentionem, sit vt qui plura futurum prouidet, ei pauciora fortuitu accidant: hominibus autem improvidis multa casu eueniant. Et in bello, quanto dux industrius est et prouidentior, quia plura facit ex intentione, pauciora contingunt illi preter intentionem. Unde .1. ethi. cap. 9. et 10. dicit quod felicitas eo quod consistit in operatione virtutis, que ex deliberatione operatur, non est a fortuna. Tametsi in *lib. 7. cap. 13.* dicat bona exteriora fortuna seruire felicitati. 2. 1. poli. c. 7. dicit quod fortuna minimum dominat in artibus, que sunt artificiosissime.

igitur ad primum articulum questionis respondetur vnicam conclusionem. Fortuna non est simpliciter causa: est nihilominus causa per accidens que reducitur ad genus cause efficietis. Prima pars est *Arist. tex. 54. cuius ratio est* quod id solum est simpliciter tale, quod perse est tale: fortuna autem cum non intendat effectum fortuitum, non perse est causa. Quocirca effectus fortuitus nullam habet simpliciter causam. Secunda pars. scilicet quod sit causa per accidens, in diffinitione fortune dixerat *Arist.* Ad tamen reducatur ad genus cause efficietis, asserit *tex. 65.* cuius ratio est, quia fortuna et casus non est nisi in his que agunt per finem: agere autem per finem est proprium cause efficietis. Unde ad primum argumentum, respondetur quod *Augustinus* prohibet christianis frequenter vt nomine fortune. Ad quod non sit nobis licitum ita loqui, si intelligamus fortunam eomodo quo explicatum est. scilicet concursus fortuitus causarum perse intendentium alium finem: sed propterea, quod nomen fortune vt insinuare aliquam causam que agat preter intentionem dei: cum tamen preter eius intentionem, qui omnia scit, nihil contingat. Unde non est dicendum hoc fortuna voluit, aut noluit: sed hoc deus voluit, aut noluit: quia solus ipse, et cui ipse reuelauit, sciuit aut nouit, ea que fortuitu contingunt. Et in eodem sensu negauit *Satyrus* fortunam: non quod negasset experientiam qua videmus multa fortuitu contingere: sed optime negauit esse deam que ex intentione operatur causas fortuitas. Et ideo dixit quod vbi adest prudentia et prouidentia futurorum, nullum numerum. id est nulla dea deest: quia prudentia est sufficiens causa futurorum. Deuissit tamen gentilibus addere/ea que nos prouidemus, deum prouidisse. Ad secundum respondetur quod quis fortuna sit causa per accidens, nihilominus perse conuenit fortune vt sit causa per accidens: et tota illa diffinitio quam ponit *Arist.* fortune. Et ideo de illa potest esse scientia: non quidem per propositiones per accidens, sed per propositiones perse: qualis est illa in qua predicatur diffinitio fortune de diffinito: et ille propterea in quibus predicantur passionibus de illa, vt quod fortuna sit causa occulta, agens preter rationem etc. Et eodem modo ad confirmationem

respondetur quod quis fortuna sit res occulta, nihil^o hoc fit manifestum de illa ex sua diffinitione, quod est occulta eo quod effectus fortuitus ex multis causis potest provenire.

Ad tertium respondetur quod nulla est in verbis Aristotelis contrarietas. Est enim fortuna causa per accidens, propterea quod effectus fortuitus non est intentus a tali causa: est nihil^o fortuna semper in his que agunt per finem, idcirco quod talis causa semper intendit alium effectum cui adiungitur effectus fortuitus, ut in commentis et in hac questione late expositum est.

Confirmatio secunda est argumens Avicene ut super textum. 48. insinuavimus. Avicenna. quod si actio est iste humane que sunt ad virtutem in differentes considerentur quatenus sunt effectus voluntatis, sunt quidem a proposito, quod hoc ex intentione fiat, aut sedet/ambulat aut quiescit: si vero considerentur in quantum sunt effectus nature que de se est indifferens principium hominis motus et quietis, sunt inquit a casu.

Nulla verumtamen ratio opinio hec fulciri potest. **Et** in vero conditio effectum non dicitur malum per se ex causa remota que de se est indeterminata: sed a forma ex causa determinante et applicata alias causas ad effectum. **Et** quod voluntas est qua determinat hominem sedere vel ambulare, idcirco, quod ex natura rei sunt res indifferentes ad virtutem, censentur tamen ab Aristotele inter ea que ex necessitate vel ut plurimum contingunt: propterea quod posita causa, voluntate non impedita, semper sequuntur hominis effectus. **Ob** idque nullatenus dicuntur a casu, vel fortuna: sed a proposito. **Quis** enim dicat a casu me modo ambulare, et petrum sedere: aut me dicere, illum scribere.

Ad quartum principale conceditur ut dictum est fortuna reduci ad genus cause efficientis. **Et** ad primam rationem in contrarium respondetur quod alia est indeterminatio materie que determinat per formam ad certam speciem: et illa non fit forte: sed ex intentione agentis: alia est indeterminatio agentis que determinat per finem. **Et** hec indeterminatio constituit rationem fortune. **Ad** confirmationem respondetur quod causa proxima fortuiti effectus est agens: quod quidem proinde dicitur fortuna: finis autem intentus a tali causa est causa remota que movebat agens: et ideo talis finis non est fortuna.

De fato (quod ad secundum articulum)

questionis attinet) due fuerunt apud philosophos contrarie extremum opinioniones. Una ferunt fuisse stoicorum quod fatum est series et ordo naturalium causarum que inevitabili necessitate effectus operatur: ut quod iste moriturus esset hac morte et hac die, quod futurus esset fortunatus, aut infortunatus ex necessitate fati venire. Unde Crisippus ut refert Augustinus lib. 6. cap. 2. quod fuit (post Zenonem) stoicorum princeps. Fatum est (inquit) sempiterna quedam et indeclinabilis series rerum et catena. **Et** Seneca itidem stoicus lib. 2. naturalium questionum cap. 36. fatum (inquit) existimo necessitate rerum omnium actionum quam nulla vis ruptat. **T**amet si quantum ad Senecam pertinet ut profecto in subsequentibus christiane loqui de fato. **H**inc multi ex antiquis fatum necessitati attribuebant prosperitatem et aduersitatem vite et mortis humane. Unde Virgilius de Paride. **T**e tua fata trahunt, ne cepta relinquere possis. **H**inc et astrologi dicunt fatum esse constitutionem et positionem siderum qua quisque natus est. **Q**ua inquit habere vim super complexionem humanam ut homini in vita prosperitates iste aut ille, et aduersitates varie contingant. **I**n alio extremo (ut Augustinus 15. de ciuitate. cap. 9. arbitrat) fuit Lector in libris de natura deorum et de diuinatione. **H**ecpe qui ut necessitate fati aduersus stoicos negaret, incidit in aliam amentiam, ut diceret, deum non esse prescium omnium futurorum. **A**rguebat enim quod si prescita sunt a deo omnia futura, eo ordine necessario euenerit quo futura esse prescita sunt: ob idque non esset in nostra potestate euitare mala que facimus, aut facere que omittimus bona. **E**t ita inquit Augustinus, ut homines faceret liberos, fecit sacrilegos: vel ut crederet deum non habere omnium prescientiam. **A**bedius in odus qui creditur fuisse

Arist. et que fides christiana confitetur est que ex dictis illic Augustini et ex Boetio. 4. de solis. colligitur. **T**h. 1. p. q. 116. et que 3. contra gentes cap. 92. latius exponit videlicet quod fatum est ordo causarum naturalium preordinatus et prescitus a deo que ita influunt in hec inferiora, ut tamen ex sua natura deficere possint, et ex diuina libertate deperdeant. **E**t hoc modo vtriusque opinionis recitate contradicimus. **P**rimo quidem, quod non ponimus fatum esse causam necessario et inevitabilem agentem: sed de vero, quod confitemur deum omnium ab eterno fuisse prescium: nihil^o sua prescientiam nullam necessitatem imponere rebus, quominus eas signat agere secundum suam naturam, ut alie possint alias impedire. **E**xempli gratia. **C**onstellationes celestes et ordo omnium causarum naturalium non est dubium quin aliquid agant ad mores hominum: non quidem necessitate, sed disponendo. **E**nimvero quod anima est actus corporis, multum afficitur ex dispositione corporis: que sententia est Aristotelis. **A**de anima text. 12. **C**onclitio. n. suapte natura est iracundus: et ad literas aptus: phlegmaticus vero delidiosus, ad literasque ineptus. **E**t sanguineus est benenatus ad benevolentiam hominum conciliandam. **I**sti tamen effectus impediri possunt per educationem, et alias causas et naturales. **I**tem germani ad alios mores sunt propensi, quam hispani. **U**nde mediate hominis sidera sub quibus homines nascuntur possunt esse cause bone aut male fortune. **E**t hic ordo et cursus causarum est fatum a fando, quod est prescitus a deo. **C**onueniunt ergo et differunt fortuna et fatum. **P**rimo enim conueniunt quod vtriusque causa est hominum occulta. **E**t preterea quod sicut fortuna non est, nisi in habentibus intellectum, ita nec fatum est proprie nisi in hominibus, aut in aliis rebus quatenus ad fortunam hominum pertinet. **N**on enim de fatum arboris, aut bruti cum fulmine percutitur: que admodum diceretur fatum hominis. **D**ifferunt tamen quod fortuna ut dictum est dicit causam per accidens que vni intendit et alio consequitur: fatum vero est causa perse inclinans ad aliquem effectum: qui tamen potest per aliam causam particularem impediri. **S**ed est hic tamen ad maiorem horum intelligentiam adnotandum quod isti effectus particulares hominum ex triplici causa superiorum contingunt. **P**rimo ex constellationibus celestibus: ut modo dictum est influentibus in corpora humana ratione quam rationem disponunt anima inclinans ad hos vel illos effectus. **S**ecundo ex angelis custodiis qui aut prouincias, aut personis particularibus sunt in custodia deputati, ut nobis bona persuadeant: sicut demones persuadent mala. **E**t tertio ex prouidentia dei. **D**eus autem, quod omnia futura in particulari cognoscit et nihil sit preter eius intentionem, non de fortuna, ut supra dictum est. **H**ec de fatum: nam fatum est id quod passive dicitur et ordinatum est: scientia vero et potentia dei non est dicta nec ordinata, sed dicens et ordinans. **E**st ergo deus causa gubernans et ordinans: et eius concursus est gubernatio et prouidentia: que nihil contingenter et indeterminate agit: sed omnia ex certo iudicio. **E**t ideo, ut supra diximus, non est dicendus causa contingens, cum eius intentio impediri non possit. **H**ec de cursus et custodia angelorum vocatur fortuna: quod ex intentione nos custodit. **H**ec proprie angelus est fatum: quod non est in ordine causarum naturalium. **O**rdo autem naturalium causarum est fatum ratione iam dicta. **H**oc tamen vocabitur fortuna, aut causa per accidens et casualis respectu effectum que intendit. **U**t quod nascitur monstrum, illud quidem erit casuale respectu particularis agentis: quod est preter intentionem eius: non tamen erit casualis effectus respectu causarum celestium: quippe que ex intentione concurrebant cum aliis causis particularibus impedientibus rectam dispositionem materie, et efficientibus modum fieri. **Q**uocirca homo dicitur bene vel male fortunatus respectu causarum particularium, preterquam intentionem contingit illi talis effectus. **I**n merito thesauri, aut casualis mors, ut si casu fias salubri aere in tali tempore articulo homo liberatur a morte, est bene fortunatus respectu omnium naturalium causarum que non intendebat illi effectum: sed non dicitur fortunatus respectu dei, qui illud sciebat: ne e

Fortuna et fatum.

ref. i. ci. at. co. in. q. b. tie. ni. at. q. b. mo. juice. at. ion. rit. con. it. us. cu. sed. De. oru. in. ihu. it. au. to. te. ide. pe. est. io. ua. N. sa. au. est. rez. no. ecum. tue. cie. est. pro. tur. for. nus. cau. me. nte. ihu. aut. et. tin. na. it. u. tio. ide. q. et. it. Ad. ni. ter. de. ecci. pre. iui. cul. on.

idertiu

juice.

d qrtu.

atum.

¶ Questio sexta.

¶ Utrum natura agat propter finem.

¶ Parte negatiua arguitur pmo
contra primam conclusionem Arist. in textu.

70. q. physico incūbit per oēs causas de
mōstrare. Si hoc esset verū, maxime vt ait
illic Lōmenta. q. physico propriū est cōsi
derare materiā: sed hoc non: q. metaphysicus abstrahit
a materia (cū tractet de intelligentiis) et tū hēt etiā ipse
cōsiderare oēs causas. vt Arist. 3. meta. tex. 3. docere vi
detur. ¶ Secūdo principaliter arguitur cōtra eundē tex
tū, vbi ait tres causas in idē cōcidere. Forma ignis est
pars substantie: eius tū finis est calefacere: nā esse est pp
operari. Et in artificialibus forma domus est ordo par
tū: finis autē est habitatio: ergo forma et finis nō sunt
idē. ¶ Et confirmat. Materia nō iungit et efficiens cōsi
cidunt: immo et materia et finis (vt q. aqua se reducit
ad frigiditatem) ergo debuisset Arist. dicere q. oēs qua
tuor cause aliqui cōcidunt: et nō tū tres. ¶ Tertio prin
cipaliter arguit cōtra aliud dictū eiusdē textus. 70. s. q.
illa que nō habēt in se intrinsecū principū sui motus,
nō cadunt sub physica. Celi non mouentur ab intrinsecō
vt. q. r. huius libri dictū est: et tū pertinet ad physicā cōsi
derationē: nā libri de celo sunt mere physici. Immo et
intelligentias que nullomō mouentur, nec sunt entia na
turalia, pertinet ad physicū cōsiderare: de quibus prom
de differit Aristot. s. huius: ergo dictū illud est falsum.
¶ Quarto principaliter arguit. Natura non mouetur a fi
ne: ergo nō agit pp finē. Cōsequētia est nota: nā pp/di
cit motionē qua agēs mouet a fine et ad finē. Sed pro
bat aūs. ¶ Si ignis cōburit stupā forma generāda nul
latenus pōt mouere ignē: nā aut moueret illū realiter
perse immediate: et hoc nō, cum talis forma nō sit. Aut
per hoc qd ignis recepit virtutē agēdi a tali fine: sicut
ait Arist. graue moueri a generāte: et hoc nō, q. ad hoc
faltē requirit q. illa forma fuerit. Aut mouet intētiona
liter: sicut infirmus a sanitate futura quā cognoscit mo
uetur ad sumendā potionē: et hoc non, q. ignis nō cog
noscit. ¶ Et cōfirmat. Si natura agit pp finē, maxime
animalia illa bruta quorum exēpla ponit ¶hus: sed ea
non: ergo. ¶ Probat minor. Aut hūido extruens nidū
cognoscit finē. s. procreationē filiorū, aut nō: si non cog
noscit, male dicit Arist. q. illa animalia non agūt ex delibe
ratione: nā si cognoscunt finē ordinant media ad finē.
Si tū nō cognoscant finē, mirabile est q. tāta arte vtā
tur hūidines, apes, et fmes illiferici, hōbices nomine.
Et reuera quicqd sit de alijs, tū formica cōgregās gra
na, vt cognoscere finē: nā cognoscit alimentū: et canis
venaticus vt cognoscere ferā quā absente indagine seq̄
tur. ¶ Quinto principaliter arguit. Si natura ageret pp
finē, id maxime esset: q. causa naturali cōcursu et instin
ctu producit talē effectū (hoc. n. sonat agere pp finē) sed
si hoc eēt verū, seq̄ret q. cū natura pducit mōstra, age
ret et tunc pp finē: qm̄ sicut naturali cōcursu pducitur
perfectus hō, ita naturali cōcursu causarū vniuersaliū
et particulariū impediētū productionē perfecti hōis
producit mōstrū. Cōsequēs tū est cōtra Arist. cap. 8. ap
pellant mōstra peccata nature, atq. adeo effectus per
accidēs, propterea q. raro cōtingūt. ¶ Sexto principa
liter arguit contra aliā cōclusionē in tex. 88. s. q. necessi
tas in reb. nātū. sumit a fine. Durities ossis et oculoꝝ
mollitudo prouenit ex dispōnibus materie: q. in osse
est magis dēsa et sicca: in oculo vero mollior: et rarior:
et q. es appositū igni liquefat, lignū vero vertat in ci
neres, puenit rōne materie. s. q. materia cris est aquea,
materia vero ligni terrea. Itē q. res iste sublimares sint
corruptibiles, puenit rōne materie: q. s. sunt māles: nec
est alius finis earū corruptionū: ergo male dictū est q.

respectu angeli custodis, qui potuit ex intētiōe esse cau
sa illius. Tamen si notandū sit obiter in presentia q. for
tunatus non dī propter vnū actū fortune, sicut nec stu
diosus propter vnū actū virtutis: sed propterea q. plu
rimum illi prospera accidunt. ¶ Respectu autē constel
lationū celestiu, a quibus hō bene vel male inclinā, dī
homo bene vel male natus: Et vero respectu angeli nō
dicitur hō bene natus, sed bene custoditus: q. ex inten
tione custodit nos. Et eadē rōne, nec respectu dei villo
modo dicimur bene, aut male nati, aut fortunati: s. be
ne gubernati et bene prouisi. Non tamen male guber
nati: q. malorū que nobis ptingūt, aut nos sumus cau
sa per voluntatē, si sunt mala culpe: aut si sint alia ma
la pene, deus occulto iudicio illa ordinauit ad bonum.
¶ Hinc demū sequitur q. in ijs que dependēt ex solo cō
cursu dei (vt creatio mūdi, conseruatio angelorū et or
bitū celestiu) que cū suapte natura sint perpetua entia
ex nulla causa scda, sed ex solo deo depēdēt, nec esse po
tēt fortuna, nec casus, nec fatū: q. cū non dependeant
ex causa que deficere possit, nihil potest illis a casu, vel
fortuna contingere. In his autē inferioribus, quia de
pendent ex causis secundis, potest contingere casus et
fortuna: et quāto res ex plurib. causis depēdent, tan
to pluribus accidētibus casualib. sunt subiecte. ¶ Et
hinc rursus sequitur q. voluntas nostra nulli est imme
diatē subiecta fortune aut casui: quia in suis actionib.
a solo deo immediate depēdet. Nec alia causa mūdi po
tēt eā directē mouere: nisi angel. vel demō, non quidē
cōpellendo, sed proponendo sibi obiectū bonū vel ma
lum per modū persuasionis. Et ideo nō habet quo pos
sit se a cōmissis peccatis excusare: s. de hoc alias. ¶ Ad
quintū ergo argumentum respōdetur primo ad autho
ritatē Gregorij, q. inter dicitur christianis nominare fa
tum comodo quo gentiles loquebantur de fato, creden
tes, esse causam necessariā inuitabilem. vnde fabulabā
tur esse apud inferos tres ¶arcas, a cōtrario facto no
minatās, q. nemini parcerent: secundū tres differētiās
tēporis, puta preteriti, presentis, et futuri. ¶ Que quidē
admodū nentiu, filii vite nostre ducunt: filium enim
quod in fuso tortū est, significat tēpus preteritum vite:
quod modo ex colo trahitur et filo torquetur, significat
instās presens: quod vero ex colo nondū extractū est, si
gnificat tēpus futurū. Unde Lachesis filium deducit ex
colo. Clotho vero fusi torquendo colligit filiu: sed Atro
pos illū rūpit. Quas quidē fingebāt esse inexorabiles,
q. vnicuiq. dītinata est vite perihōd. ¶ Putabāt. n. psciē
tiā dei necessitatē reb. imponere. Et hoc est qd Grego.
pdenat et Augus. s. de ciui. dei cap. 9. Et vero si mō iam
exposito loquamur de fato, vt sit ordo rerū pordinā
tus et prefatus a deo, qui non imponit necessitatē reb.,
nihil periculi est vti hoc nomine/fato/. Unde idē Augu
stinus eodē lib. cap. 1. si propterea inquit euentus rerū
quisq. fato attribuit, q. ipsam dei voluntatē fati nomi
ne appellat, sententiam teneat: sed linguam corrigat.
¶ Quocirca si astrologi nihil aliud nobis prenunciāret
q. euet. aliquos in gñali ad quos sydera nos nostre na
tiuitatis inclinā, neq. illos ita affirmarent inuitabi
les, tollerabiles quidē essent: sed de hoc merito quidem
reprehenduntur, et q. ad particularia nimium descen
dunt, et sumā certitudinē suis prenosticijs arrogāt.
¶ Ad rationē autē satis respōsum est, vū constituta est
inter fatum et fortunā differentia, ostensūq. est quē ad
modum fatum non est deus neq. eius prouidentia: sed
ordo naturalium rerum ab ipso prestitutus. ¶ De arte
ariolandi, qua vtebantur gentiles, ex animalium estis,
auiūq. volatu, et alijs id genus futuratos euentus por
tendentes, nihil opus est mentionē facere: quippe cū ea
demonū fallaciā fatione obseruabant.

¶ In cap. viij. tex. lxxv. Dicēdū igitur. &c.

Fortuna
tus.

Volūtas.

Ad. s. arg

Parce.

pece
rē ca
nda
ritar
docc
sa q
sum
uerf
ciēs
aut
ram

com
rem
mus
tus
am
app
nat
cōc
pin
esse
alie
qui
for
de
bar
mā
rar
tur
Ar
lec
ca
Li
rōi
em
ma
de
ge
ho
ma
cia
su
tr
ne
te
li
pe
in
et
di
p:
fi
S
m
ex
ti
q
n
it
p
n
li
n
n
t

1. Cōclu.

2. Cōclu.

finis du:
plex.
Ad. 2.

necessitas sit a fine. **C** Septimo demū arguitur aduersus aliud verbū in tex. 91. quo insinuat finē esse priorē causam q̄ materiā atq̄ adeo omnium causarū primā. Materia est perpetua loquendo naturaliter: et in rei veritate presupponitur ad introductionē forme, que vt docet Arist. coincidit cū fine: ergo materia est prior causa q̄ finis. **E**t affirmatur. Ordo causarū particulariū sumēdus est ex ordine vniuersaliū: sed inter causas vniuersales prima omnium est deus qui est prima causa efficiēs: ergo causa efficiēs precedit finē. **I**n cōtrariū est auctoritas Aristot. qui per totum cap. 8. probat naturam agere propter finem.

Questionis huius materia abunde

constat ex textus expositione: sed ne filii questionū rūpe remus, mota est vt 2. text. et cōmentozū epilozū faciāmus. Sūma triū capitulozū a textu. 68. vsq̄ ad finē huius scđi libri cōstitit in septē conclusionibus: tribus preambulis in. 7. cap. et quarta principali. in. 8. et tribus itē appēdictis. **P**rima in textu statim. 70. Philosopho naturali incūbit per omnia causaz ḡna rōdere et suas cōclusiones demonstrare. Ratio est vt cōmento. 68. diximus: qz cōsiderat res naturales. nō solū quantū, adesse qd̄ est a forma, sed quantū ad fieri: ad qd̄ requirunt alie tres cause. Idē pollet ratio cōmenta. cōmē. 70. s. quia phisicus hēt cōsiderare materiā, que dependet a forma, et per p̄ns agens qd̄ propter finē educit formā de potentia materie. Unde mathematicus vtillic dicebamus, qz abstrahit a materia, solū demonstrat per formā. s. per quidditates et diffinitiones rerū: nihil considerans de efficiēte et fine. De metaphisica vero que tāgitur in primo argumēto, nō ita manifeste determinauit Aristot. q̄ hēt tractare de omnibus causis: vt. 3. meta. lect. 5. adnotauit. S. Tho. Nichilominus ē metaphisica tractat de omnibus causis: alia t̄rōne q̄ phisicus. Lū. n. cōsideratio eius sit de ente in cōmuni: de cuius rōne non est materia (quia intelligētie que sunt optima entia sunt immaterialia et inḡhabilia) nō cōsiderat de materia et formā que sunt partes rei naturalis: sed cōsiderat de forma totius: que est quidditas rei constans ex genere et d̄tia tanq̄ ex materia et forma. Idē. n. diffinit hōiez, qd̄ sit cōpositū ex corpore et anima: sed q̄ sit animal rōnale. Ad si cōsideret de materia et formā phisicis, id facit in ḡne, quatenus sunt potētia et actus: que sunt entis differētie. Et eadē rōne nō tractat de fine in trinfeco ḡnōis: sed de extrinfeco rei genite: et per p̄ns nec de efficiēte quatenus mouet motū: sed de mouente nō moto. Tractat. n. de intelligētis que mouēt nō motē: et sunt scđz Arist. extrinfecus finis oīz corruptibilium. Tametsi reuera: deus sit vltimus omnium finis. Et per hec patet solutio ad primū. **S**ecunda cōclusio est in eodē textu. Forma et finis sunt idē re: quibz efficiēs etiā est idē scđz rōne. Hāc finis mouens ignē ad cōburēdū stupā est forma introducēda sibi similis in spē. **S**3 pro solutione secūdi argumēti notandū est qz duplex est finis alius est finis ḡnationis et alius rei genite. Finis generationis est ipsamet forma que introducitur per generationē. Et de hoc fine loquit. **A**h. Cum enim vnus equus generat aliū, forma equi generantis nō hēt rationē forme in tali generatione, sed forma equi geniti: que eadē fuit finis mouēs agens, vt produceret sibi simile: finis autē rei genite est actio, puta vt res genita iterū operetur. Sicuti finis ḡnationis plāte est forma plante: finis autē rei genite est fructus. Et de hoc fine nō ait Arist. qz coincidat cū forma. Immo nec semp̄ talis finis cadit sub cōsideratione phisica. Finis. n. hominis est operari scđz virtutē. que pertinet ad philosophū moralē: et visio beatifica: que pertinet ad theologum. **A**d cōfirmationē r̄ndetur, qz in ḡnatione substantie hūmāz materia pōt coincidere, nec scđm rem, nec scđm

rationē, vel cū efficiente (qz materia nullius est actiuitatis) vel cū forma aut fine: qz materia est pura potentia: et forma et finis sunt actus. Et ideo Arist. nō dixit materiā coincidere cū alijs causis. In alterationibz vero nihil prohibet, vt materia et agēs sint idē. vt qn̄ aq̄ reducit se ad frigiditatē: vbi ē perfectio aque est finis. Aut qn̄ semē per virtutē intrinfecā digeritur ad generationē: q̄uis ē tunc aqua moueatur in virtute generantis, et semē in virtute animalis a quo fuit descisum. **T**ertia cōclusio, est in eodē textu. Mouētia que mouēt mota. i. que habēt in se intrinfecū principiū sui motus, pertinet ad phisicā cōsiderationē: qz sunt entia naturalia: illa vero que mouēt et non mouent. i. que nō habēt principiū intrinfecū sui motus, qz non sunt entia naturalia, nō pertinet ad phisicā. Unde infert tria esse genera rerū ad tres sciētias pertinetia. s. intelligētias, que nullomō mouent, celū qd̄ mouetur sed nō corruptitur, et ista corruptibilia. **A**d tertiuū igitur argm̄ r̄ndetur qz celi: nō habeant principiū intrinfecū actiū sui motus, habēt t̄n principiū passiuū motus localis. vt eadē questione dictū est: ob idqz sunt entia naturalia pertinetia ad phisicā: sed qz nō sunt corruptibilia distinguunt ab alijs entibus naturalibz. De intelligētis vero et prima causa alia profus rōne q̄ metaphisicus tractat philosophus naturalis. **M**etaphisicus. h. tractat de illis quatenus sunt quedā entis ḡna per suas diffinitiones quidditatuas (quales pro isto statu de illis venari possumus) phisicus vero dū taxat tractat de illis per ordinē ad motū: reducit. n. particulares motus ad p̄ma mouētia particularia: deinde ad vniuersalia. **E**t cur genit. est hō, qz ex semine humano: et cur semē erat humanū, qz sc̄sum ab hōie. **E**t illud est primū mouēs particulare. Nichilō: qz cause particulares depēdēt ab vniuersalibus, necesse hēt tractare de celis et eoz motibus. Atq̄ adeo perscrutari tenet vtrū talis motus celozū conueniat illis ab intrinfeco, an ab extrinfeco. **E**t hac necessitate tractat de intelligentijs inquantū sunt celozū motrices: vtrū vero sint materialis vel spirituales, hoc pertinet ad metaphisicū. **E**t hęc de. 7. cap. qd̄ in cōmentis latius expositum est.

In cap. viij. constituit principale cō-

clusionē quartā in ordine: qua r̄ndetur ad questionem. **Q**ue vt in cōmētis dicebam in precipuis est quas Arist. asseruit. **H**on. n. solū ad intelligentiā rerū naturalium sumo opere cōducit, verū ad cōroborationē diuine prōuidētie, res vniuersas in suos cuiusqz fines dirigētie: vti de **E**mpedocles et **D**emocritus ex ignorantia finis nō solū errozes: sed certe deliramenta plurima somnia sunt. **H**ā vt. q. 3. et hic super textū. 74. adnotauimus, ighozato fine, necesse est et causas efficiētes latere: efficiēs. n. agit pp̄ finē. **E**t hinc lapsi sunt isti in illū errozē qz omnia sunt facta a casu, ēt celi, pp̄ fortuitū cōcursum atomozū circulariū, aut pyramidalū, aut alterius figure. **E**t preterea nullā preter materialē reddebant rerū causam: ob cuius necessitatē dicebāt prouenire varie: tatē mēbroz animalū, omnīqz ḡnationes et mot. vt in cōmētis septimi capitū late expositū est. Atq̄ adeo nimirū si dei prouidentia, immo et deū ipsūm, ighozauerint. **H**ā cū deus sit qui suos quibzqz rebus insinuat ad suos certos fines impressit, ighozantibus fines rerū, non restat in lumine naturali quomō cognoscant deū esse causam hozū inferiorū, aut certe esse deū. **A**d uersus istos cōstituit **A**hūs hanc conclusionē. **N**atura agit pp̄ finē. **Q**uā nouē eḡgregijs rōnibus cōroborat. **P**rimo, qz ea que sunt a natura p̄tingunt, aut semp̄ aut frequēter. **S**ecō qz natura agit similr vt ars: quā cōstat agere pp̄ finē. **E**t tertio, qz ars imitat naturā: vt patet in arte medica: que eodē modo producit sanitate quo p̄duceret natura si posset: que t̄n ars ordinat mē

1. O u. de aut dñi ut ose vi ex est pp ar int cōs cit ia: un s. q. rco cō:) et na om. m. a fi /di ra ul ter lut aut doc ia: no og me ea idū co: ibe nē. vtā ne. gra nis uq: pp fin sed ige tur illū ois .ap per ipa est loz offe ioz: i: cis es, sint nec st qz

1. Cōclu.

2. Cōclu. finis du: plex. Ad. 1.

3. Cōclu.

Ad. 3.

Cōclusio pncipalis

dia ad finē. Et. 4. exēplo brutoꝝ animaliuꝝ, puta formice et hirundinis que sine aliqua ꝑsultatione agūt ꝑ ꝑ finē. Et. 5. quāā est ꝑ ꝑ formā. Et. 6. ex indicio ꝑꝑto a mōstris: que ideico funt mōstra, qđ nō attingūt finē intētiōis a natura. Et. 7. qđ cert⁹ est ordo et series actionū, vt ꝑꝑ sit semē deinde digerat. qđ est testimoniuꝝ illa ordinarī ad finē. Et. 8. qđ plāte ēt agūt ꝑ ꝑ finē, lz non sit ita manifestū. Et ꝑꝑremo: qđ si natura nō ageret ꝑ ꝑ finē, nō solū cōtingerēt mōstra cōstantia ex diuersis mēbris animaliuꝝ, aut mēbris deformia, sed indifferenter fierēt mōstra ex ꝑꝑibus animaliuꝝ et plātaꝝ cōcūtib⁹: qđ est cōtra experiētā. Has rōnes: qđ copiose (in fallor) ex posuim⁹ in cōmentis, molestū duxim⁹ hic pluribus verbis explicare. Cōmenta cōsultite. ¶ Rēuera nihil aliud qđ furor et infania est de reb⁹ nālib⁹ finē tollere. Quis n. hō, nisi qui hoc nomine nō est dign⁹ (vt alia ꝑꝑtermit tamus) dicere audeat, cū ceteroꝝ aialiuꝝ, tū maxime hominis mēbroꝝ cōpaginē, forte et casu factā: sane que ad sua cuiusqꝝ officia tā sūt copiose apposte, atqꝝ adeo mirabilr accōmodata. vt i oculi, aures, man⁹, pedes, et his interiora, os, dōctes, guē, stomachus, tāqꝝ multe vene, arterie, alueiqꝝ diuersi, quib⁹ alimētū, quo sine uere nequim⁹, sumat, terat, degluciat, digerat, distri buatur, etegerat. Et in cerebro rete illd, merito mirabile nūcupatū, qđ spiritib⁹ collādis artifex natura retegit, qles sensib⁹ vsui esse possent. Atqꝝ quis inficiari potuit, ac rē et reliqꝝ elemēta, femininūqꝝ et plātaꝝ tā multa gñā, in vsū esse aialiuꝝ, et ꝑꝑertum hoīuz, cōdita vniuersa: figurāqꝝ ipsā iumētoꝝ ad vehēdū, cū sarcinas, tū ēt hoīes ipsos aptissime fuisse creata. Et vt ethnic⁹ ille ce cinit, nō sibi, sed nobis iudicare aues, melificare apes, velera ferre oues, aratraqꝝ boues. Siqui vnqꝝ hec olim ignorabāt, nūmpꝑ si nullū deū collerēt: nā qui mō de his vniuersis deū nō colit, amat, et venerat, dabit ille ingratitudinis penas. ¶ Sed vt ad solutionē quarti arguinē tū reuertamur, rīdetur ex distinctione Aristi. in tex. 49. vbi distinguit ea que sunt ꝑ ꝑ finē in duo: alia. n. agunt ꝑ ꝑ finē. i. a ꝑꝑosito: et alia tanqꝝ directā ab alio. ¶ Pos sum⁹ tū in tria mēbra explicat⁹ distinguere. vt ait. S. Tho. i. p. q. 59. arti. 1. et. 2. q. 1. et. 6. alia. n. agūt ꝑ ꝑ finē sine aliqua ꝑꝑosus cognitione finis. vt plante et ele menta: alia vero cum cognitiōe finis. Duplꝑ tū, aut co gnoscēdo finē māliter. i. rē ꝑꝑicularē que est finis, nō co gnoscēdo rōnē finis, neqꝝ ordinē medioꝝ ad finē: et isto mō bruta cognoscūt finē: cognoscūt. n. famē et siti, quā sentiūt, et ordeū qđ cōmedūt, et quā bibūt aquā: nō tū cognoscūt hec ordinari ad sedādā famē aut sitim ꝑꝑte rea qꝝ imaginatiua bruta nō est collactiua vni⁹ ad alid. Alia sunt que agūt ꝑ ꝑ finē cognoscēdo formā finē et ordinē medioꝝ ad ipsū. ¶ Et deus et creature rōnales. ¶ Tūc ad formā arguinēti rīdetur qꝝ insensibilia agūt nālr ꝑ ꝑ finem ꝑꝑmo mō: sensibilia vero scđo mō. Sed semp restat argm̄ quomō ignis, aut plāta mouet a suis finib⁹. s. ab igne generādo, vel a germinādis fructibus. Rīdent cōter nihil aliud esse plantā moueri a fructib⁹ qđ hēre virtutē nālē producēdi fruct⁹. Sed certe hoc nō satisfacit verbo qđ est, agere ꝑ ꝑ finē: nā lz ꝑꝑ dicit quo dāmō moueri a fine. Et iō dicēdū est qꝝ quēadmodū co gnoscēs albū dirigit sagittā in albū, imprimēdo illi im ꝑꝑetū, vel motū ad talē determinatū locū, et iō albū me diate mouēdo hoīes mouet sagittā: qꝝ virtus impressa est sagitte ex intētiōe albi: ita qꝝ ꝑꝑditōꝝ nature de⁹ ex intētiōe fructuū impressit plāte virtutem germinādi, plāta mouet quodāmō a fructibus. i. per virtutem sibi impressam ex intētiōe fructuū. Et iō opus nature, est opus intelligētē. Et eodē mō ignis quodāmō mouetur ab igne generādo. ¶ Et qđ si contra obijciat. Natura illa cōuenit ab intrinseco talitꝑ qꝝ nō posset deus facere ꝑꝑ nū quim suapte natura esset ꝑꝑductiua ꝑꝑuni. Rīdetur id esse verū: nihil⁹ in rei veritate, qđ res create sunt, cō

dite sunt illa intētiōe. Et ꝑꝑi nāles: lz ignorassent crea tionē mūdi, ita tū explicabāt naturas rez, ac si essent opus intelligentie. ¶ Nū diximus hoīes agere a ꝑꝑosito mouēdo se in finē, nō intelligim⁹ de actionib⁹ nālib⁹, sed de moralib⁹, vt ducere vxorē ad ꝑꝑcreādos liberos emere alimēta rē. sed tū actiones nāles vt gñationes et nutritiones eodē modo sūt quo in ceteris animalibus. ¶ De materia ꝑꝑfirmationis varie sunt opinionēs quas recitat ꝑꝑaul⁹ venetus. Alij. n. dicūt qꝝ formica cōgre gat grana ex cognitiōe quādā nālī quā hēt futuri eūe tus. i. qꝝ in hyceme indigebit. Et ita arane⁹ texit telā ex cognitiōe nālī qua cognoscit telā futurā. Alij dicūt qꝝ ista aialia operantꝑꝑ memoria ꝑꝑteriti: vt hirundo ni duli memor quē fecerat āno ꝑꝑterito, facit nūc similit. ¶ Sed nihil⁹ rei veritas est qꝝ cuiusmodi aialia nullum ꝑꝑosus finē futurū cognoscūt: neqꝝ ista operantꝑꝑ me moꝝia ꝑꝑteriti. ¶ N. n. diximus bruta cognoscere finē in telligimus, aut de obiecto ꝑꝑsenti (puta qđ bantū bibit aquā) aut de fine locali rōdistāte, qui ꝑꝑ aliqꝝ sensū ꝑꝑci ꝑꝑi: sicuti vultures olfactu mouentꝑꝑ ad remotissima cada uera: tū de futuro certū nihil cognoscūt. Et qꝝ ista aliqꝝ aialia bruta habeāt memoriā et sint quodāmō ꝑꝑrudens tia. vt docet Aristi. in principio meta. sicut apes retinēt quodāmō in memoriā flores quas collegerūt, et vbi col legerāt: et bruta habeāt ordē cum singulari in memoriā qđ tali loco cōmederūt: rōne cui⁹ ad stabulū ꝑꝑoperāt: nihil⁹ hirūdo nō indiget memoriā niduli ꝑꝑteriti ad fa ciēdū ꝑꝑsentē: nā hirūdo hoc anno nata, que nunqꝝ se cit nidū, sine memoriā ꝑꝑteriti facit nidū: et ita formi ca noua ꝑꝑgregat grana. ¶ Dicendū ergo qꝝ ista aialia solo instinctu nālī que nō est cognitio: sed inclinatio (si cut graue inclinā ad centrū) operantꝑꝑ non cognoscēdo quo sine id faciāt: lz natura instigāt. Immo neqꝝ equ⁹ qđ generat cognoscit futuꝝ filiū: sed solū hēt sensationē ꝑꝑsentē delectatiōis: nec qđ sumit ordeū cognoscit fa turā satietatē: sed ꝑꝑsentē famē anteqꝝ cōmedat, et ꝑꝑ sentē satietatē cōmedendo. ¶ Hec solū nō cognoscūt si ne rei quā faciūt. vt araneus nō cognoscit futurā muscā ad quā illaqueandā texit telā: nec vermis hōbit co gnoscit futurū sericū: aut hirūdo, futura oua: sed neqꝝ cognoscūt finē intrinsecū ipsius rei: vt hirūdo non cog noscit quantitātē et figurā rotundā nidi quē facit: sed instinctu nālī facit nidū quē postea videt esse rotundū. ¶ Nū circa illi quos hic notat Aristi. tex. 80. dicētes hu iusmodi aialia ex arte operari merito sunt ꝑꝑprehēdē di: nā certe si hirūdo cognosceret figurā futurā nidi et eius durationē, addiceret vno tēꝑꝑore meliorē nidū fa cere: vel vna hirūdo doctior esset qꝝ alia. ¶ Cū ad formā cōfirmationis rīdetur, qꝝ lz humōi aialia nō cognoscāt finē, nihil⁹ natura magistra doctā sunt operari ad mō dū artis. Immo ꝑꝑopterea dictū est, qꝝ ars imitat nām. Et ad aliud rīdetur qꝝ formice cognoscūt quidē ꝑꝑsen tis grana que colligūt: nō tū futurā necessitatē in lz ye me: sed natura instigāt tū colligere quantū erit postea necessariū. Lants vero hēre ꝑꝑt memoriā fere quā an tea vidit: nō tū illud est necessariū ad indagandū. ¶ Nā et si nunqꝝ leporē vidisset, olfactu traheret vsqꝝ ad leporē.

¶ Alię sunt cōclusiones tres ab ista ꝑꝑn s. 160. apali appēdices et corollarie. ¶ Prima in tex. 88. que sit ordīne quinta. Mōstra sunt ꝑꝑccata nature, nō poten tis ad suū ꝑꝑꝑriū finē ꝑꝑuenire. Aduersus hęc impēdo cīe qui dicebat mōstra in ꝑꝑima institutione rez a casu fuisse facta ex fortuito cōcursu mēbroꝝ. Ad cuius in telligentia notat hic Albertus tracta. 3. cap. 3. quatuor de causis in gñe cōtingere monstrā. Aliqñ. n. sūt ꝑꝑ ꝑꝑenuriā mē, aut in toto (vt cū nascit ꝑꝑigmeus hō) aut in parte: vt cū nascit hō truncus aliquo mēbro. Aliqñ ex supersubdanti mā: aut in toto (vt cū nascit giganteus hō) aut in ꝑꝑte (vt cū hō nascit sex digitis.) Tametsi his

Infania ē
finē nega
re.

Ad. 4.
Agere ꝑꝑ
fi. triplꝑ.

add
mag
agē
ex
hun
qua
nas
app
diu
tus
imp
deu
rūd
vel
ad
sas
sem
car
gui
sun
tur
acc
est
rū
me
est
dā
se
f
rū
te
spe
cul
dic
mā
qu
str
Cl
ne
Zi
qꝝ
ēt
cō
est
se
al
tu
tu
se
p
li
a
ir
y
ci
q
li
ri
b

addere nos possumus, q̄ n̄nunq̄m quātitas parua, vel magna geniti puenit ex uehemēti, aut exigua uirtute agētis nō potētis totā mān digerere. Tertio pueniūt ex indebita pportione qualitatū ad mān. s. caloris aut humidit: rōne cuius nascunt hōies grosi, aut exiles. Et quarto ptingūt ex malicia p̄tinetis. s. matricis. Et ideo nascunt hōies gibbosi, claudi, et n̄nunq̄m bicoz pores. Quale mōstrū nos ipsi uidim⁹: hōies. s. ex cuius ventre appēdebat ali⁹ hō p̄ter caput: p̄pterea q̄ panicul⁹ medius duoz uentriculoz matricis, in quib⁹ duo erāt fetus, rupt⁹ est: et ambo fet⁹ fuerūt cōiuncti. Hīs q̄ modis impedita natura p̄ticulari ne possit cōsequi suū finē, p̄deunt hōi mōstra. ¶ Uñ ad quantū argm̄ principale r̄ndetur, q̄ mōstra possūt cōparari, vel ad causas v̄les, vel ad causas p̄ticulares que impediunt a suo fine, vel ad causas p̄ticulares impediētes. Si cōparent ad causas impeditas. vt mōstrū hōis ad hōies generātē et ad semē, dicunt quodāmō effectus p̄ accidens: cū q̄ tales cause nō p̄se intendūt illa mōstra: tū ēt q̄ raro contingunt. Et iō dicunt quodāmō effectus casuales. Non tñ sunt simplr̄ casuales, sicuti effectus fortuitus. Mā in fortuna et casu d̄ fortuna cā accidē talis talis effectus, q̄ accidit effectui p̄se intēto: mōstrū autē nō sic: sed poti⁹ est defectus finis intēti. Respectu uero causarū impediētū p̄ticulariū mōstrū possit dici per se intentū: nō p̄mo: sed tanq̄m mediū ad suū finē, ueluti corruptio: aque est effectus ignis. Qui certenō est per accidēs: vt quidā uolūt: sed p̄se intētus tanq̄m uia ad ḡnatiōē, quā p̄se p̄mo intēdit. Possēt ēt dici per accidēs. vt causa que rupit uentriculū, aut que fecit exhuberātē calozē, nō intēdebat perse mōstrū: sed per accidēs sequūtū est. Respectu uero causarū v̄lium dicūt q̄ est effectus perse: sicut respectu dei qui perse cōcurrit ad oēs effectus. Alii dicūt q̄ cā v̄lis nō intēdit mōstrū. s. illā deformitatem: mōstrū tñ intēdit. s. rem que est mōstrū. Sed parū refert quomō loquamur q̄n de re p̄stat. H̄oc. n. est certū q̄ mōstrū nō est miraculū, postq̄ fit mediātibus causis sc̄dis. ¶ Hinc cōstat qua de cā nō cōtingunt tot mōstrozū genera in plātis, quot in aialib⁹: vt tex. hic. 83. insinuauit Arist. Nēpe q̄ ad ḡnatiōē aialis multo plura cōcurrūt q̄ ad ḡnatiōē plāte: et vbi plura requirunt, pluribus ēt modis cōtingit deficere. Quia ēt rōne plura monstra cōtingūt in hominibus, q̄ in brutis. ¶ Sexta p̄clusio, est in cap. 9. tex. 88. Necessariū in reb⁹ nālib⁹ d̄ de mā: sed tñ rō necessitatis sumit a fine. H̄ec p̄clusio addita est ab Aristotele, vt in cōmentis dictū est, ad r̄ndendū ad uerfarū. Lū. n. antiqui dixissent totā cām effectū naturalū p̄uenire ex p̄te materie, Arist. uero p̄tradixisset, p̄uenire ex p̄te finis, restabat argm̄, q̄ negare non possumus necessitatē ex p̄te materie. Alia. n. est mā oculi (nēpe aquea et mollis) alia mā auditus, alia ossis, et alia carniū. Alia inq̄ non loquēdo de mā prima, sed de mā physica: que includit dispōnes. R̄ndet q̄ Arist. q̄ in vna quaq̄ re nāli est hec, aut illa mā necessaria: tñ rō necessitatis est a fine: propterea. n. requirūt talis mā oculi, q̄ talis est accōmoda ad finē. s. ad recipiēdū sp̄s: et talis mā est necessaria in ossē p̄ duriciem: que est necessaria, vt ossa sint subsstantia culū hōis. Sicut in artificialibus necessaria sunt lapides et ligna: sed rō materie est,

q̄ talis mā requirūt ad cōstructionē domus. Ubi adnotandus est modus loquēdi, q̄ finis nō d̄ necessarius: sed mediū requisitū ad finē: nā necessariū idē est qd̄ requisitū. ¶ Unde ad sextū principale cōcedit: q̄ durities ossis et mollicies oculi puenit a mā: sed tñ q̄ talia mēbra habeāt diuersas materias physicas, reducendū est infine tanq̄m in primā cām. vt nō dicebamus. Et parit cōcedit q̄ es igne liquefit, lignū uero inflāmat rōne materie: attamē necessitas materierū est, q̄ talis mā requirūt ad finē intrinsecū, puta ad quiditates et naturas talū rez: et tandē ad finē extrinsecū, puta ad diuersos vsus hōiuz. ¶ At uero ad postremū membrū argumēti r̄ndet, q̄ corruptio rerū nō reducitur de p̄se ad aliquē finē intrinsecū: q̄ vt supra tex. 23. dixerat Arist. mors et corruptio nō est finis rerū: et iō corruptio nō reducitur in finē: sed in cām mālem. Et n. hō mortalis, q̄ mālis: nihilo minus corruptio nō est perse primo intēta a natura: sed tanq̄m mediū ad ḡnatiōē: est. n. corruptio uñius, alterius ḡnatio. ¶ Septima demq̄ et postrema conclusio colligit ex tex. 91. Finis est oīuz causarū prima. At enim Arist. q̄ tā mā q̄ finis cadūt in cōsiderationē hōis: p̄cipue tñ finis: eo q̄ est causa materie. Et ita supra insinuauerat tex. 29. f. q̄ finis est prima oīuz cā. Sunt qui rōne huius cōclusionis reducāt in causas v̄les. propterea q̄ intelligētie et deus sunt finis oīuz corruptibilitū: tñ Arist. nō intelligit, nisi de fine p̄ticulari ḡnionis. Et q̄ intelligēda p̄clusio de causis formalr. s. q̄n actu causāt. Et enim vt in artificialib⁹, q̄uis lapides et artifex p̄cesserint tēpore domū, tñ q̄n artifex molliē ex lapidibus facere domū, primū mouēs est finis. s. domus faciēda: quequidē mouet nō realr: sed intentionalr. vt supra dictū est per cognitionē. Et eodē mō in nālib⁹ primū mouēs hirundinē ad faciēdū nidū est p̄ creatio prolis: ex cuius intētionē, vt diximus, impēssus est illi instinctus nidificādi. Et tūc p̄gerit māz: vnde educit formā nidi. Et parit primū mouēs equū ad ḡnionē est procreāda proles. Et ita in reliqs. Uñ vt ordinē cāz colligam⁹ primū mouēs est finis, qui mouet agens: sc̄d̄ agēs qd̄ mutat mān: et tertiū est mā de cuius potētia educitur forma. Atq̄ adeo forma que in rōne finis erat primū mouens per intentionē, in rōne forme est vltima causarū ordine executiōis. ¶ Unde ad septimū principale r̄ndetur q̄ loquēdo nāliter in via Arist. sicut res que est mā fuit perpetua, ita et finis et forme et oēs cause fuerūt p̄petue: q̄ in sidus fuit ab eterno: sed quantū ad rem sufficit, nō dicimus q̄ res que est finis māliter sit p̄uo: q̄ res que est mā: nā finis est forma ista que generat: cū tñ mā sit p̄petua: sed loquimur formalr q̄ q̄n cause applicant ad opus, primū mouēs est finis. vt in modo exponēbamus. ¶ Ad cōfirmationē uero r̄ndetur, q̄ sicut deus est p̄ma causa efficiēs, ita est vltimus oīuz finis. Et s. n. alpha et .o. principū et finis. Sed q̄n immēse eius bonitati placuit creare mūdū, primū ēt mouēs (vt ita more nostro de deo loquamur) fuit finis, puta eius bonitas: statuit enim ab eterno mundum creare propter hominem: et hominem propter se: nempe vt eius perpetua societas frueretur.

Ad. 6.

Corruptio.

7. Lōcū.

Finis, p̄ma cāz.

Ad. 7.

¶ Secundi physicozū finis.

¶ So. 25. colu. iiii. li. 21. vbi/negatiuā/ affirmatiuā.

¶ So. 27. colu. i. li. iiii. vbi/reducere/recedere.

colu. 3. li. 12. vbi/mouente/mota. Et colu. 4. li. 16. vbi/igne/ in igne.

¶ So. 30. colu. i. li. 39. vbi/sensibilibus/sensibilis.

da
nt
to
is,
os
az
is,
as
re:
ie:
ex
q̄
na
le.
im
re:
in:
bit
rei
da
liq̄
na
iēt
col
na
ā:
fa
se
mi
lia
lie
do
qu⁹
mē
tfa
t p̄
t h̄
uis
co:
eg:
og:
sed
dū.
hu:
dē:
li et
ū fa
mā
scāt
mo
ām.
fen
ye:
stea
an:
tā:
orē.
pn
e sit
den
edo:
tasu
a in:
uoz
pe:
it in
fi ex
eus
lhis

Id. 5.

Lōcū.

necessarium.

5. Lōcū.

Ad. 6.

Reuerendi patris Dominici

Soto Segobienſis theologi ordinis praedicatorum
super tertium pbyſicorum Aris-
totelis Quaestiones.

In textu. vi. Eius quod potentia &c.

Quaestio prima.

Utrum diffinitio motus cum reliquis adiacentibus sit ab Aristotele bene assignata.

Utrum libro p.

mo et secundo de principiis et causis etis mobilis dictum sit, negotium huius tertium libri (ut in commentariis dicebamus) est de motu: qui est passio mobilis: et de infinito. De motu ergo diffinitione mouet prima haec quaestio. A cuius parte negativa arguitur primo contra id quod philosophus. an et diffinitione text. 1.

Supponit: vlt. q. natura, ignorato motu, nequeat cognosci. Naturam esse (vlt. lib. 2. text. 6. idem ipse asserit) est parte motu: vbi subinde ait ridiculum esse hoc demonstrare: ergo cognitio nature ab alterius cognitione non potest. Et confirmat. Eadem sunt principia cognoscendi, que sunt principia essendi: vt enim res se habet ad esse, ita et ad cognosci. 2. meta. text. 4. sed natura est principium motu. vt patet ex diffinitione: ergo potius motus cognoscitur per naturam, quam natura per motu. Alias tractatus de motu anteposendus fuisset tractatui de natura: et per prius liber hic debuisset secundum precedere. Secundo principaliter arguit contra diffinitionem motus. Motus non est in aliquo certo predicamento. vt philosophus. ipse premitit text. 4. sed vnusquisque motus reducit ad genus sui termini: vt augmentatio ad quantitatem: alteratio ad qualitatem &c. Unde infert quod sicuti ens non est vnivocum ad omnia predicamenta, ita nec motus in communi ad motus particulares: id autem quod non pertinet ad vnum genus, non habet vnicam diffinitionem: nam tunc genus diffinitionis non esset potius vnius predicamenti quam alterius: ergo motus non diffinitur vnicam diffinitione. Tertio principaliter arguitur. Diffinitio illa motus conuenit omni forme: quoniam omnis forma est actus subiecti existens in potentia ad illam. vt forma substantialis est actus materie que est eius potentia. Quinimo ita formaliter diffinitur anima. 2. de anima. text. 6. f. est actus corporis pbyſici organici potentia vitam habentis: & diffinitio motus conuenit alijs a diffinito. Ad si dicatur quod motus est actus imperfectus subiecti carentis perfectione eiusdem actus, sequitur tunc quod calor aque tepide que cessauit caleſcere esset motus, siquidem est actus imperfectus: prius est falsum: cum tunc sit calida in esse quieto. Et confirmatur. Diffinitio tunc motus non conuenit generationi: quam tamen hic Aristoteles. comprehendit sub generali nomine motus: postquam ponit illius exemplum: ergo non conuenit omnino contento sub diffinito. Probatur autem: quia forma substantialis

in generatione non inducit successiue. Idem cum non sit intensibilis et remissibilis: sed in instanti producit eodem quo lib. 1. q. 4. expositum est, patet cum palee introducta sufficienti dispoſitione inflamant: & quod primum est aliquid forme substantialis in materia, iam est in actu completo: et per prius non est amplius in potentia. Quarto principaliter arguitur. Aut in diffinitione diffinit motus in quantum est actio, aut in quantum est passio: si in quantum actio, tunc motus est actus potentie actiue: potentia autem actiua est actus perfectus: vnusquisque enim agit in quantum est actus, sicut dictum est: & potius dicendum est quod motus est actus procedens ab ente existente in actu, quam actus entis in potentia. Item talis motus vt quod non sit in passio: sed in agente: nam agens ab actione vt agens: et per prius actio est in agente: tamen Aristoteles. text. 17. dicit motum non esse in mouente, sed in mobili. Si vero motus diffinitur, vt est passio, tunc restabat diffinire motum vt est actio: nam ab illo motu qui recipitur in passio non apparet quod denominetur agens.

Quinto principaliter arguitur contra illam conclusionem quam Aristoteles. preterdit cap. 3. f. q. agens et patiens sunt idem. Actio est propria forma denominans agens: sicuti albedo, albedo: sed albedo non potest determinare, nisi illud in quo est: ergo actio est in agente: motus autem est in passio quod mouetur: ergo non sunt idem. Et confirmatur. Agens et patiens debent in omnibus proportionari, preter illud quod producit in passio: sed in passio sunt tria. scilicet subiectum et potentia receptiua et passio: ergo in agente preter agens et virtutem actiua, debet esse actio. Et secundo confirmatur. Actio et passio sunt duo generalissima: ergo sunt primo diuersa: atque adeo haec negativa est immediate vera: actio non est passio: vt habetur. 1. poste. text. 31. et per prius non sunt idem. In contrarium est autoritas Aristoteles. ostendens aduersus antiquos suam esse optimam diffinitionem motus.

In hac prima questione, textum, vti solemus, per conclusiones examinabimus. Que sunt numero quinque secundum numerum argumentorum. Prima statim textu. 1. pbyſicus habet considerare de motu: quia habet considerare de natura: que ignorato motu, cognosci non potest: propterea quod natura diffinitur per motum (vt lib. 2. dictum est) et non potest cognosci diffinitio si eius partes ignorantur. Unde ad primum argumentum respondetur quod tamen naturam, quam motum cognosci, statim dupliciter, vno modo quantum ad si est: alio modo quantum ad quid est. Et vtroque modo proportionabiliter cognitio nature dependet quo ad nos ex cognitione motus: sed a priori everso cognitio motus dependet ex cognitione nature. Et respondetur gratia. Naturam esse est parte motu nobis: nihilominus id nos cognoscimus: quia per se motum est motum esse. Unde loco citato lib. 2. propterea dixit quod esset ridiculum demonstrare naturam esse, quia natura est principium motus, et ad sensum est per se motum res moueri: quod autem per experientiam cognoscimus non indiget demonstratione. Sicuti igne esse calidum, de per se motum, quia experientiam cognoscitur per calefactionem. Eodem modo cognitio nature quoad quid est, dependet ex simili cognitione motus: eo quod quid sit natura, diffinitur per motum. Vnde nisi cognoscamus quid est motus, non possumus cognoscere quid est natura. Velut fieri nequit, vt cognoscatur distincte quid est homo, antequam cognoscatur quid est animal. Et hoc est quod hic affirmat Aristoteles. Possumus tamen cognoscere naturam

esse anteq̄ diffinitive cognoscimus quid est motus: q̄ illud est p̄ se notū: hoc vero tractatur in hoc libro. ¶ Ad confirmationē r̄fēdetur q̄ a priori ⁊ propter causam cognitionis motus depēdet ex cognitione nature: sed tñ quo ad nos ecōverso quantū ad si est (vt mō dicebamus). Et quantū ad q̄d quid est, prius debuit constitui diffinitio nature que est principiū motus, tanq̄ diffinitio subiecti de quo tractat phisicus: et deinde videre diffinitionē motus que ponit in diffinitione nature. Quā obzē debitus fuit ordo vt materia secūdi libri preccederet materiā tertij. Sicut scientia de hoīe prius dēt statuere diffinitionē hoīs: deinde inquirere diffinitionem animalis, que requiritur ad eius distinctā cognitionē. ¶ Ad si quis arguat posse cognosci quid sit natura, absq̄ hoc qd cognoscatur quid sit effectus: sicuti pōt quis cognoscere quid est terrā interponi inter solē ⁊ lunā: nō cognoscēdo qd est eclipsis: nēpe si non cognoscatur lunā recipere lumē a solē. R̄fēdetur q̄ qñ causa non distīnitur formalr in rōne cause pōt quidē cognosci qd est, ignoratis effectibus illius: vt cognoscere possum⁹ qd est equus, nō cognoscendo quid sit nature oēs eius effect⁹: tamē natura diffinitur formalr in ratiōe cause: et ideo in sua diffinitione ponitur eius effectus, puta q̄ sit principium motus: et per consequens perfecte non cognoscitur ignorato quid est effectus.

Secunda conclusio est in textu quarto.

Motus non est preter res ad quas est mot⁹, i. ad ea dē predicamēta pertinet mot⁹, in quibus sunt forme acquirite per motū. Cuius ratio est vt illic dicebamus q̄ motus nihil est, nisi acquisitio forme: vnde sicut mā reductiue ponitur in predicamēto substantie, q̄ est pars substantie et quid imperfectū in illo genere, ita augmentatio ponit in predicamēto quantitatis, tanq̄ via ad quantitātē: et alteratio in predicamēto qualitatis rē. ¶ Sc̄ circa materiā secūdi argumēti principalis ⁊ ad cognoscendū ratiōne motus est hic attēpe notandū cū Lōmētatore textu. 4. et. S. Tho. lect. 5. q̄ motus dicitur duo. s. formā, eāq̄ in fieri. Quā obzē pōt cōsiderari dupliciter. ¶ Vno mō materialr p̄ formā. vt. s. absolute dicat formā imperfectā, que nōdū peruenit ad terminū. Et hoc modo nō hēt peculiare predicamētū: s̄ reductiue ponit in predicamēto illius forme. vt cū aqua que calefit, attingit. v. g. ad calorē vt quatuor, sicut calor vt quatuor est in predicamēto qualitatis tanq̄ quid imperfectū quod nō facit perfecte calidū, ita calefactio māliter est in eodē predicamēto. Alio mō accipit formalr, vt dicit viā ⁊ acquisitionē cōtinuā eiusdē forme. Et istomō hēt peculiare predicamētū: nā si cōsideretur vt procedēs a causa efficiēte, est in predicamēto actionis: si autē cōsideretur vt recipit in passō, qd talis forma mouetur, est in predicamēto passionis. Et idē proportionabilr dicatur de ceteris generibus motuū. ¶ Vnde ad formā argumenti r̄fēdetur q̄ nō diffinitur hic māliter pro formis que acquirunt: nā illomō motus nō est vniuocus, sicut necens ad. 10. predicamēta: sed diffinit formaliter, vt pertinet ad predicamēta actiōis, vel passionis: nēpe vt dicit acquisitionē cōtinuā forme: que quidē ratio est cōis et vniuoca omni generi motus. ¶ Vt. n. res successiue acquirat q̄litatē, ita et quātītē, et vbi. ¶ Itā de forma substāli alia est ratio. ¶ Ad si quis percōtetur quō ista acquisitio distīnguat a forma que acquirit, vel a subiecto, qd illā acquirat, expectat solutionē vsq̄ ad q̄stionē sequentē: hec. n. interrogatio perit an mot⁹ distīnguat a mobili: acquisitio. n. illa est motus. Interim tñ dicimus q̄ acquisitio illa et fluxus forme nō est res tertia distincta a subiecto et forma: sed fluxus dicit formā illā in ordine cōsideratā, et ad terminū a quo et ad terminū ad quē: pro vt. s. est cōtinuus et nō intercisus processus ab vno ad

aliud. Et hoc est qd ait. S. Tho. lect. 5. f. q̄ motus non cōpletur solū per id qd est in rerū natura: sed per id qd ratio apprehēdit. De hoc tñ latius. q. sequenti.

Tertia conclusio est diffinitio motus

ter. 6. f. Motus est actus entis in potentia sc̄ qd in potētia. Et q̄uis eā satis illic exposuimus, nihilo⁹ pro solutione tertij argumēti, notandū est primo, q̄ potētia vno mō accipit actiue: que nō est ad propōsitū: nisi quatenus motus est effectus mouētis. Alio mō accipit passiuē pro possibilitate phisica: siue ad esse substātiāle, siue ad aliqd esse accidētale. Et hec rursus accipit duplr. s. absolute, vt dicat ordinē subiecti ad formā: seu ad eē p̄ formā, siue actu hēat illā, siue nō. Et istomō mā nūc mea est in potētia ad meā formā: q̄ est suapte natura subiectū ei⁹: et ego eadē rōne sum in potētia ad omnia accidētia que habeo. Et hoc mō non accipit potētia in diffinitione motus: sed tertio mō vt. s. potētia dicat appetitudinē in subiecto simul cū priuatione forme: vt corpus qd est frigidū est in potētia, vt sit calidū: et puer est in potētia vt sit vir: et graue qd est sursum est in potētia vt sit deorsum: et semē est in potētia vt sit arbor vel aial. Et hoc mō accipitur potētia in diffinitione mot⁹. ¶ Sc̄do notandū est, vt illic dicebamus, q̄ cū mot⁹ nō sit nisi qd diu res mouet (neq̄. n. aqua qñ est in pura potētia ad calorē, anteq̄ per calorē sit aliquomō in actu, neq̄ rursus postq̄ est in cōpleto actu caloris, mouetur) duo requirūtur ad rōnē motus. s. ordo a pura potētia in actū cōpletū. vt. s. in cepit et nondū peruenit ad terminū, et rursus cōtinuitas. Si. n. postq̄ aqua acquiritur aliquē gradū caloris cesset alterari, ille gradus acquisitus nō erit amplius motus. Ad Aristot. textu statim. 1. admonuit, dicēs, motū esse de genere cōtinuoz: et ter. 20. dicens, esse actū nō intercisum. Et s̄ motus act⁹ imperfect⁹ habēs respectū duplicē. s. ⁊ ad trūz a quo qui est pura potētia, ⁊ ad trūz ad quē: qd est cōplet⁹ act⁹. Et idē mot⁹ est act⁹ ētis in potētia. i. act⁹ subiecti qd nō est in pura potētia: sed iam hēt aliqd de actu, est tñ semper in aliqua potētia: q̄ nondū peruenit ad cōpletū actū. vt patet in aqua cū calefit: et in aial cū auget, vel locālr mouet. ¶ In quantū est in potentia: q̄ forma substantialis aque et frigiditas inesse quieto, est quidē actus entis in potētia. s. aque, que est in potētia ad calorē: at quia nō est actus entis in quantū est in tali potētia, nō est motus, pariter forma substantialis eris, ⁊ sit actus entis in potētia ad statuā, non tñ est mot⁹: q̄ non est act⁹ illius in quantū est in tali potētia. Hec rursus forma statue erit motus: q̄ tunc iam subiectū desinit esse in potētia ad illā. ¶ Sed ait quispiā saltē calor vt vnū in aqua tepida cessante calefactione per nullam particulā excludit a rōne motus: cū tñ non sit motus. ¶ Propterea aliqui dicunt addendū in diffinitione q̄ sit actus cōtinuus. Lenseo tñ nō esse necessariū, postq̄ Arist. id nō apposuit: sed satis excluditur per illā particulā / sc̄dm q̄ in potentia / nā ille calor remissus nō est actus aque in quātū est in potētia ad aliū calorē: sed in quātū informat aquā et denominat taliter calidaz. ¶ Sicutur [secundū q̄ in potentia] accipit formalr, in hoc sensu, q̄ sit actus entis tēdentis a potētia in actum quasi in via. Et per hec respōsus est ad tertij argm̄ principalem. ¶ Neq̄. n. forma substāliālis aut calor remissus hēt rōnē motus. Anima. n. est actus corporis phisici in potentia vitā habētis, sc̄do mō accepta potētia, vt nō dicat p̄sitionē. ¶ Cōfirmationi vero cōcedit cōclusio quā intendit. s. q̄ gnatio nō est proprie motus: siquidē forma substantialis esse nō pōt actus entis in potētia ad vltiorē gradū: cū non sit intēsbilis, sed tota sim: in introducatur per primū sui esse. Et idē in eodē instāti quo est actus, cōplet totā potētia subiecti, vt amplius nō sit in potētia: ⁊ successiue extendat per subiectū, vt quā lignū

3. Lōclu. Diffinitio mot⁹ de actu

in actu et nō dū firmo

Ad. 3.

to a p e c f l s p e n c i s a i o a l t e s c i a b u i o e r i o n t d s : O n e m s i o s d i n o ā, s t i a i o l e t f e t i q i n q d o n p r i o n o s q d e e s t r ā

Secu. ad sc̄dm. pot⁹ formaliter.

calore quo calefacit. Primo, qz Arist. hic expresse disputat vtru actio sit in agente: et respondet qz non nisi in passio. Hecqz alia prozsus actione ponit a qua agēs denominatur preter motu qui est in passio ab agente. Et qz Arist. r. S. Tho. p. r. ar. diceret, psuadere mihi certe non possent, qz qñ ignis calefacit aqua aliqua etitas pducit in igne: nā cū ignis nihil prozsus producat qz calore in eze ptiguo circūstante, nō video, vnde produceret talis entitas in agente. Unde qñ. S. Tho. x. p. q. 54. arti. 3. aut operatione esse actū potētie operatiue, nō vult dicere talē actū distingui ab agente r eius virtute: sed qz illa est perfectio et pzius finis potētie opatiue: sicuti actus edificatoris est edificare: nō tñ qz edificare sit alia entitas qz domū facere. Hec certe pductio cōcept⁹ quā vocāt alij actū intelligēdi, si accipiat passiuē, est aliud qz ipsa notitia: et si actiuē, aliud qz intellect⁹. Sed de hoc alias. Et reuera in his hacten⁹ verū hēt nominaliū opatio. Nō ignoro thomistas plerosqz pseruari auctoritates. S. Tho. quib⁹ entitas istas multiplicēt: nihil aliud pfecto faciētes, qz grauissimū phuz obscurū atqz adeo in visum reddere: ego tñ certus sum. S. Tho. nō multiplicasse humōi relationes, aut entitates ad sensum isto rū: r qñ p. r. ar. in illo reperire, aut exponere, aut nihil crederē eius honori et auctoritati obuiari, si in rebus his minimis p. r. ar. modū p. r. ar. amplecterer.

¶ Est nihil⁹ sexta propo (in qua p. r. ar. multi ex nominalibus indignē negāt expressam doctrinā Arist. in hoc textu. 22.) Actio r passio sunt primo diuersa: atqz adeo formalit̄ hec est falsa / actio est passio / lz hec sit p. r. ar. actio est eadem res que est passio. p. r. ar. qz propo in sensu formalit̄ nō solū denotat qz res significata per predicatū sit res significata per subm̄, sed qz sint idē scz eandē rōnē: et qñ predicant in abstracto significāt qz rō vnus sit rō alteri⁹, aut saltē qz rō predicati includat in subiecto. vt hūanitas est aialitas. Et certe conclusio hec nō solū est Arist. s. vli mō loquēdi est receptissima. Quis n. dicat qz actio est passio: cū sint res adeo diuerse, vt et sint oppositae: aut qz agere est pati: nepe qz cōburrere est p. r. ar. / aut verberare est p. r. ar. / rē. Reuera si ideoma hoc discat in scholis, satius esset nūqz scholas videre. ¶ Quintū igit argm̄ pncipale est Scoti: qd cū alijs qz plurimis refert Cap. 2. sent. d. 13. q. 1. et alibi frequētissime, ad probandū nomine Scoti qz actio sit entitas existēs in agente ab eo distincta: nihil⁹ p. r. ar. sentētia Arist. est hic in cōtrarium. Ex cuius mēte rīdetur ad argm̄ negādo qz actio sit forma intrinseca agētis: sicut albedo albi: immo cōtrariū ex p. r. ar. vult hic docere Arist. s. qz agēs de nominat agēs ab extrinseco. s. qz aliquē effectū pducit vel in se / si sit actio immanēs / vel in alio: si sit actio transiens. Unde ad cōfirmationē negāt qz sicut passio est in passio, ita actio debet esse in agente: immo ab eodē motū qui recipit in passio denominat et agēs agere, et patiens pati. vt in solutione superioris argumenti dicebamus.

¶ Ad secundā vero confirmationē conceditur qz actio et passio sunt primo diuersa et illa est immediate falsa / actio est passio, nihilominus negatur inde sequi qz sint due entitates, aut absolute, aut respectiue realiter distincte a motu: sed sunt due rationes eiusdē motus: que solum per operationē intellectus distinguntur. vt idem motus, cōsideratus in ordine ad agens, sit actio: et cōsideratus in ordine ad patiens sit passio. ¶ Sed imminet hic statim nobis argumentū duplex. primum a realibus et alter a nominalibus. p. r. ar. est hoc quo Scotus frequēt vtitur. Seclusa quacūqz operatione intellectus motus est actio et motus est passio: ergo actio et passio seclusa operatione intellectus distinguntur.

¶ Negatur tamen hec consequentia: quod maxime notandū est in via Aristot. et. S. Thome et in rei veritate. Nō enim sequitur actio est, et passio est, seclusa operatione intellectus: ergo distinguntur seclusa operatio

ne intellectus. Enimvero seclusa operatiōe intellectus motus est ab agente et est in passio: non tamen iste sunt rationes distincte: nisi per operationē intellectus cōparātis ad diuersa. Et ideo sunt quidē relationes reales: sed sola ratione inter se et a motu distincte. Et hec dicitur ratio ratiocinata propterea qz inuenit fundamentum distinctionis in re. Et hoc sufficit vt seclusa operatione intellectus hec sit falsa / actio est passio / quia. s. s. seclusa operatione intellectus obiectiue et fundamentaliter est illic facere et pati que intellectus ratione distinguit. Et si nominales hec vellent animaduertere censescio facile conuenirent cū. S. Tho. quia in re certe conueniunt. ¶ Alterū vero argumentū est a nominalibus. Sequitur ex ista doctrina Aristot. qz idem omnino miraculū, quod indiuisis fides catholica constituitur, asseritur quoqz in creaturis: illic enim sola fides cogit nō negare hanc consequentiā / hec singularissima essentia est pater, r eadē essentia est filius: ergo pater est filius / et tamen similem consequentiā negat hic Aristot. s. hic motus est actio, r hic mot⁹ est passio: ergo actio est passio. Respondetur tamen vt questione. 2. de quantitate respondimus, qz licet sit nō nulla similitudo, est nihilominus latissima differētia: nā hic solū negamus consequentiā propter differētiā rationis et diuersum modū significandi terminorū in abstracto: illic vero negatur consequentia propterea qz due persone realiter et formaliter sunt vna res et etiā realiter et formalit̄ sunt plures res. Itaqz hec propositio. Actio est passio / est falsa non propterea qz sunt due res, sed due rationes: illa vero pater est filius, propterea qz sunt due res. i. due persone. vnde iste premisse / motus est actio et motus est passio / equiualesunt vni de omni: nā quicquid est motus est actio: illic vero non quicquid est essentia est pater. Quare hic cōmittit defectus appellationis ac si argueret / motus est actio et mot⁹ est passio: qz actio inquantū actio est passio. Et ideo sic cōcludendū est / actio est res que est passio / id solū sit ne variet appellatio: indiuisis vero argi ex puris particularibus. Vñ hec p. r. ar. bona est, quicquid est essentia diuina est pater, quicquid est essentia est filius: qz pater est filius / r premisse sunt false: hic vero quis dicas quicquid est motus est actio quicquid est motus est passio: ergo actio est passio / nō sequitur propter defectū appellationis. Et hoc est accurate memorie cōmēdandū aduersus nōnullos qz existimant simile esse hāc p. r. ar. illi que sit in diuinis. ¶ Sequit̄ statim. q. 2. super tex. 4. precedentē.

Ratio ratiocinata

Sen
mi
go
lit
aut
totu
v. g.
e est
l. dia
use
men
ores
secū
rela
alio
s. qz
o nō
as in
ū. n.
m dū
i sig
l solā
m dū
iquā
m ad
tūa
ade
3 sig
uen
nesil
unt
dica
redi
hēt
iā de
deno
ctio r
signi
essent
ificat
oposi
s que
ib ex
i dica
iquā
o rela
is ca
tera
qd to
ine ca
ire: et
is sup
pome.
e cons
natur
qz hec
tñ ab
xterio
d si ali
intel
ua de
nte ni
ic cons
itāt in
t calo
iā ent
est fun
pugna
nētis,
mā et
iōrē

66du.

In textu precedenti. iij. Non est

autem motus, preter res.

¶ Questio secunda.

¶ Utrum motus sit res distincta et a mobili et a forma seu termino.

Mo parte affirmatiua arguit

pmo. Si motus nō distinguere a mobili, tūc mot⁹ alterationis, vel esset q̄litas (puta calor, aut frig⁹) aut subm̄ qd alterat: r motus augmentationis esset quātitas vel subm̄: et motus localis esset vel spaciū qd trā sit, vel mobile transiens, vel vbi. Sed hec omnia sunt falsa: nā hec. s. substantia, quātitas, qualitas, vbi, sunt diuersa predicamenta ab actione et passione in quibus ponit motus: et per consequens sunt primo diuersa. vt habetur 10. meta. textu. 12. atqz adeo iste negatiue sūt immedie te vere / substantia nō est motus / qualitas nō est motus / quātitas nō est mot⁹. vt habet. 1. post. tex. 32. qz mot⁹ est res distincta a rebus aliorū predicamentorū. ¶ Et cōfirmatur. Res diuersorū predicamentorū differunt genere: nā idē est differre genere: et differre predicamēto. vt habetur 5. meta. tex. 12. sed quecūqz differunt gene

§

re, differunt numero. vt ibidē subiungitur: motus autē, substantia, qualitas &c. differunt predicamento, et per p̄ns numero. Et secūdo id cōfirmatur. Quēquē sic se habēt, vt possint vno destructo alterū manere, distinguuntur realiter: motus et substantia et qualitas et vbi ita se habēt, vt possit manere aqua cū calore, cessante motu, et hō sub hoc vbi. i. in hoc loco, cessante motu locali: ergo tā motus alterationis q̄s localis distinguuntur realiter et a qualitate et ab vbi et ab spacio. Secundo principa- liter arguitur. Motus est ens successiuū cuius partib⁹ repugnat esse simul, ratione cuius Arist. 6. huius tex. 29. ait motū nō posse esse in instāti: substantia vero, q̄n- titas, q̄litas, et vbi, habēt partes permanētes, obidēq̄ possunt esse in instāti: qua ē de causa motus incipit esse per vltimum non esse, substantia vero per primū sui esse. Et confir. Partes substantie et omnium accidentium que sunt in illa vniuntur per quantitatem: partes vero motus, vt. 5. et. 6. huius latius patebit, cōtinuantur per muta- ta esse: q̄s sicut de tēpore nihil habemus, nisi instās pre- sens qd̄ d̄r nūc, ita de motu nihil aliud pōt esse presens, nisi mutātū esse qd̄ durat per instans: ergo mot⁹ distin- guitur a mobili et a forma vel vbi que acquiruntur per mo- tū. Et terno arguitur auctoritatib⁹ multis Arist. Aut enim hic q̄ motus est actus entis in potētia: per qd̄ dis- tinguitur a qualitate acquisita, que est actus entis exi- stentis iam in actu sub illa: et tex. 16. dicit q̄ motus est in mobili: quequidē locutio trāsitiua d̄notat distinctionē: et tñ in eo qd̄ mouetur localiter nō pōt dici q̄ spacium sit in mobili: ergo motus est aliqua entitas existēs in re que mouet. Et. 7. meta. tex. 5. ait q̄ ad qualitatem et quā- titatem est perse motus, sed ad motū nō est motus: qd̄ est dicere qualitas acquiruntur per motū: motus autē non ac- quiruntur per motū. vnde expresse infert illic Lōmenta. q̄ motus ad albedinē nō est albedo, sed albificatio. Et 2. de anima tex. 133. ponit quinque sensibilia cōia: que sūt magnitudo et figura nūerus motus et quies. Et po- stremo hec omnia confirmantur ex cōmuni mō loquēdi. Concedimus enim vt mō dicebamus q̄ calor acquiruntur per motū, non tñ per calorem: et locus vel vbi acquiruntur per motū localem, non tamen per locū vel vbi. Itē conce- dimus q̄ motus est via, calor vero terminus: et q̄ mo- tus est causa caloris, non tñ calor est causa motus: et q̄ motus est velox vel tardus, substantia vero, vel qualitas, vel vbi non est velox aut tardus: que omnia nō pos- sent saluari, nisi posito q̄ motus distinguere a mobili. Et tē altas concedendū esset q̄ motus circularis esset motus rectus: et vniformis est difformis, vt si aliq̄s glo- bus ab alto caderet et simul cadens moueret circulari- ter vniformiter, tunc idē globus esset motus circularis vniformis, et rectus difformis: q̄ ille casus velocior est in fine q̄ in principio. Quin etiā sequeretur q̄ motus cō- trarij essent omnino idē. s. q̄ calefactio esset frige factio: et augmētatio esset diminutio: nā si calefactio nō est res distincta a calore qui acquiruntur, pariter frige factio que est remissio caloris non distinguere ab ipso calore: et sic idē calor erit mō infēssio mō remissio: mō calefactio, mō frige factio. Et simili rōne eadē quātitas q̄ acquiruntur erit augmētatio, et q̄n deperditur erit diminutio: et ea dē sagitta sursum proiecta q̄n ascendit erit ascensus, et q̄n cadit erit descensus. Multa alia id gen⁹ possent his ad iūgi: sed per hec facile erit reliqua disoluere. In cō- trariū est auctoritas Arist. in textu presenti quarto. vbi ait q̄ motus nō est preter res ad quas est mot⁹. Vbi v̄ dicere q̄ motus alterationis non distinguuntur a quali- tate acquisita, nec motus augmentationis a quantita- te, nec motus localis a re que est vbi.

Questionem hanc, quāuis metaphy- sica sit, excusare hic nequimus: tū q̄ vsu iam recepta est: tū etiā q̄ non possumus plene intelligere diffinitio- nē motus, nisi cognito que nā entitas sit. Præmissimus

vero aliā licet hec sit super tex. 4. prior vero super. 6. q̄ cōueniebat a diffinitione motus proficisci. Et quōis fe- re doctores distinctas questiones moueant de motu lo- cali et motu alterationis, existimo tñ nō adeo differre, quin melius sub vna terminent. Tametsi de motu loca- li nōnulla sit maior difficultas. Obidēq̄ in. 1. arti. tracta- bitur qd̄ de motu alterationis, vbi res est euidētior: de- inde in articulo. 2. extēdemus ad motū localem sermonē.

Primum autē operepretū est sensum questionis intel- ligere. Dū aqua calefit, preter calorem qui acquiruntur, et re- lationis seu respectus actionis et passionis, est qualita- tis acquisitio: nā motus (vt. q. 1. dicebamus), est flux⁹ et tēdentia forme a potētia ad actū. Vbi actualis illa acq̄- sitio qualitatis, quequid illud sit, est motus, q̄m motus alterationis est alteratio: alteratio vero est acq̄sio qua- litatis que est in passo. De hac disputat vtrum sit tertia entitas distincta ab aqua et calore: an vero sit aqua ip- sa, aut calor. Propriabiliter de motu augmētationis querit, vtrum sit res ipsa que auget: an quantitas que in- fieri acquiruntur: an pot⁹ tertia entitas. Et in motu loca- li suo mō. In motu. n. locali submō qd̄ mouet nō acquiruntur nōuā formā intrinsecā que sit trūs motus, puta quali- tate, aut quātitate: sed quēadmodū alteratio est illa ac- tualis acq̄sio successiuā infēssiois q̄litas, qua. s. semp- est sub maiori et maiori gradu, ita mot⁹ localis est actua- lis et successiuā acq̄sio locorū. vt in quolibz instanti sit in alio loco q̄ immediate antea fuerat: et immediate pos- stea erit. Et id illic est maior difficultas vtrum. s. mot⁹ sit spacium per qd̄ mobile mouet: an successio illorū vbi que sunt respect⁹, aut aliq̄ ētitas absoluta. Suo mō erit ser- mo de gñatōe quōis nō sit mot⁹, s. mutatio. De hac. q. Albert⁹ hic tractatu. 1. c. 3. plures. refert op̄ides, q̄ op⁹ sit huc adducere. Tres satis est recitare, q̄bus rē ape- riam⁹. Vna sūt antiq̄: quā sequit⁹ Paul⁹ venetus. s. q̄ mot⁹ alterationis est flux⁹ quidā realr distinctus ab ipsa q̄litate que acquiruntur. vt calefactio est flux⁹ et via qua ac- quiruntur calor. Et isti dicunt q̄ mot⁹ est entitas absoluta. Secūda op̄io est q̄ est quedā relatio realis q̄litas ipsi⁹ ad eire trūm: que est habitudo tēdentie in finē. Et hec est eire op̄io realit⁹, et p̄sertim thomistā. Vbi lib. 2. q. 9. et Gregorius eodē lib. d. 1. q. 4. quos noiales sequuntur dicunt q̄ est ipsa met forma absoluta, puta calor qui acq̄- ritur. Sūt vtrin⁹ innumera argumenta: que molestissimū esset referre, et difficultunū intelligere.

Respondetur: ergo ad questionē tri- bus conclusionibus de motu alterationis et augmē- tationis. Prima. Motus (formaliter loquendo) est flux⁹: siue sit alterationis, siue augmētationis, siue lo- calis. Hec cōclusio vt certissima supponēda est in omni opinioe: quippeque manifeste elicitur ex diffinitione mo- tus. Illis. n. vbi mot⁹ est actus in potētia / nihil aliud voluit expr̄mere Arist. vt. q. 1. dicebam⁹, q̄ q̄ mot⁹ est flux⁹ quidā p̄tinu⁹ forme, p̄cedētis a pura potētia in cō- pletū actū. Idē p̄ ex cōi mō cōcipiēdi. Nā mot⁹ est via quedā qua acquiruntur forma vel loc⁹. Et ita Lōmēt. et oēs p̄hi frequēter dicunt motū eē viā. Cōmōt. vt que- cūq̄ op̄io teneat, nulla tñ negare debeat motū formalr loquēdo esse ens successiuū: quēadmodū et tēp⁹. Nā mo- tus p̄sistit in fieri et adq̄ri. Itaq̄ mot⁹ semp̄ dicitur res- pectū ad preteritū et futurū. vt qualitatem infēdi est nūc es- se in maiori gradu q̄ immediate ant̄ hac et in minori q̄ immediate post hac. Secūda conclusio. Flux⁹ ille nō est en- titas realr distincta a q̄litate. Hec p̄mo manifeste p̄s in textu p̄senti. 4. vbi exp̄sse ait Arist. motū nō esse preter res ad quas est mot⁹. 1. motū alterationis idē esse realr cū q̄litate: et motū augmētationis, idē cū q̄ntitate &c. Cōmōt. 2. id arḡ. Si mot⁹ eēt entitas alia distincta a q̄litate que acquiruntur: sequeretur q̄ ignis q̄n calefacit aquā duas simul q̄litates produceret in aqua. s. et calorem et fluxū illū: q̄s tamē est falsum. Primo, q̄ ignis profecto natura sua

nihil
lectu
phy
tex. 1
in pa
sequ
per
guif
disti
dinst
sine
omn
dicit
mou
tus:
cesse
mag
q̄ vi
tus l
bere
tam
cto p
nep̄
ti p̄
aliq
in m
acq̄
dur
disti
lo ir
arg
est
mu
cale
me
rea
tra
test
plu
alic
ced
ph
acc
acc
se
ip̄
ita
ma
est
qu
Lōclu.
C
mo
ta
qu
est
tie
vt
ra
ce
fo
m
p̄
tit
et
q̄
te
n
si
p

nihil hēt producere q̄ calorē et formā ignis: neq̄ intel-
 lectus aliud cōcipere pōt: qđ potissimū semper argm̄ in
 physica esse duxerim. Et preterea vt arguit hic ph̄s
 tex. 19. s. q̄ si actio et passio essent duo motus existeres
 in passo, tunc duplici motu moueret: idē profecto hinc
 sequit̄: nā tunc aqua nō solū alteraret per calorē: sed et
 per fluxū que est alia qualitas distincta. Et tertio ar-
 guit illo argumēto cōi quo solemus vt aduersus istas
 distinctiones. Si motus ad calorē et calor sunt de res
 distincte, certissimū est deū posse alterā illarū entitatū
 sine altera seruare: siquidē neutra est pars alterius, sed
 omnino distincta. Et sic certe seclusa illa entitate que
 dicitur motus, si calor reciperet ab igne in aqua, aqua
 moueret sicut mō: et per p̄ns calor ille in fieri esset mo-
 tus: ob idq̄ superflue mō ponitur: nā ponentes illū nec-
 esse habēt dicere q̄ sine motu illo non moueret aqua,
 magis q̄ paries esset albus sine albedine. Et preterea
 q̄ viceuersa posset deus seruare illū fluxū qui dicit̄ mo-
 tus suspēdendo actionē ne produceret calor: et tūc de-
 berent dicere q̄ aqua moueret motu calefactionis, et
 tamen non calefieret. Quarto arguit: q̄ vix profes-
 cto possumus cōprehendere ista accidentia successiua:
 nēpe quorū nulla prior pars sit nec in aliquo instan-
 ti preterito nec futuro: et tamē quocūq̄ instanti dato,
 aliqua pars precessit et aliqua erit futurā. Et presertim
 in motu alterationis. Arguitur enim sic. Qualitas que
 acquiritur per motū alterationis est res permanens et
 durans: ergo motus per quē acquiritur nō est entitas
 distincta successiua ad hūc sensum q̄ eius partes in nul-
 lo instanti sint. Quinto maioris explicationis gratia
 arguitur. Aquā moueri motu calefactionis nihil aliud
 est q̄ per transire distantiā que est inter non gradū et su-
 mum gradū caloris: distantia vero hec nihil aliud est q̄
 calor ipse: sicut distantia hinc ad romā nihil aliud est q̄
 mediū spaciū: ergo motus calefactionis nihil aliud est
 realiter, q̄ calor ipse qui acquiritur et quodā modo per
 transitur. Sexto deniq̄ et postremo confirmari pos-
 test cōclusio ex illa regula Arist. i. huius/frustra fit per
 plura, quod fieri potest per pauciora: si vero necessitas
 aliqua est ponēdi illā entitatē distinctā, maxime ne con-
 cedamus propōnes que cōi mō cōcipiendi et apud oēs
 ph̄s cōsent false. s. motus alterationis est qualitas que
 acquiritur/ via et acquisitio rei est t̄fus et res ipsa que
 acquiritur. Et n. nullus diceret motū ad certū locū esse
 se quietē in illo loco, ita nec diceret motū esse qualitātē
 ipsam, sub qua mobile quiescit. Sed tamē ad negandū
 istas predicaciones satis est distinctio rationis seu for-
 malis, quā sequenti cōclusionē explicabimus: ergo nō
 est necesse ponere fluxum distinctū realiter a qualitate
 que acquiritur.

Ecclū. Tertia conclusio. fluxus iste qui est
 motus ad calorē ratione distinguitur a calore. Ubino
 tandū est q̄ idē calor dū acquiritur potest considerari
 quadrupliciter. Quomodo absolute et materialiter, vt
 est quedā qualitas: et tunc est in predicamēto qualita-
 tis, vt dicebamus articulo precedēti. Secundo modo,
 vt est in fieri: puta vt est in cōtinua acquisitione: et hac
 ratione est motus: quapropter vt illic dicebamus idēti-
 ce reducitur ad idē predicamētū in quo est illa qualitas:
 formaliter tamē. i. vt ratione distinguitur, est predica-
 mentū actionis, vel passionis: et est post predicamētū
 propterea q̄ est cōe ad multa predicamēta. s. ad quan-
 titatē qualitātē, et vbi. Tertio consideratur vt est effe-
 ctus agētis et tūc est specialr in predicamēto actiōis. Et
 quarto vt est id quo afficit passū: et sic est in predicamē-
 to passionis. Et idē dicebam⁹ superius q̄ motus in diffi-
 nitione accipit vt abstrahit ab actione et passione. Ad
 si quispiā percōtet quid addit qualitātē esse in fieri su-
 pra qualitātē, Dico q̄ nihil addit q̄ relationē quā dice-

bat scda opinio: puta habitudinē cōtinue tēdentie ad
 trum ad quē: dūmō nō censeat esse rem distinctā vt aliq̄
 opinantur: sed modū et aliquat̄ se hēre qualitatis, sola
 rōne distinctū. Hanc conclusionē nō alr probamus, q̄
 vt saluemus cōes modos cōcipiēdi et loquēdi receptis-
 simos inter ph̄s, vnde in re nō differimus ab schola no-
 minaliū: sed solū in mō loquēdi. Ad. n. ipsi appellāt cō-
 notationes trōrū, nos appellamus distinctionē rōnis.
 Siunt. n. q̄ hoc nomē motus supponit pro qualitate cō-
 notando q̄ sit in fieri: et hoc nomē actio pro eadē quali-
 tate cōnotando q̄ sit ab agēte. Nos tñ dicimus q̄ mot⁹
 est illa qualitas ea rōne qua est in fieri: et actio est eadē
 qualitas ea rōne qua sit ab agēte. Est tñ in mō loquēdi
 latissima d̄tia. Concedunt. n. ipsi q̄ acquisitio q̄litas est
 ipsa qualitas que acquirit̄: Arist. vero et oēs ph̄i nega-
 rent illā: sicut negant illā/ calor est calefactio. Itaq̄ illa
 aliquat̄ se hēre diuersa, que nominales pcedunt, debe-
 rent sufficere ad negandū similes propōnes in sensu for-
 mali: postq̄ pertinet ad diuersa predicamēta. Calor. n.
 est in predicamēto qualitatis: sed mot⁹ est in predicamē-
 to actionis vel passionis. Et triq̄ q̄ (si ego non fallo)
 per extremū pecauerūt. Reales quidē q̄ vidētes illas
 propōnes esse falsas, crediderunt significare res distin-
 ctas: nominales vero credētes nō distingui, pcesserunt
 res diuersorū predicamentorū formalr de seipsis predica-
 ri: cū tñ artificiiū pdicamentorū fuit distinguere res que
 sunt primo diuersa. Ad quidē artificiiū satis saluar̄ per
 istas distancias rōnis seu formales qđ idē est: nā ista di-
 stinctio summit̄ penes diuersas diffinitiones quidditati-
 uas rez. Alia. n. est diffinitio quidditatiua motus: et alia
 diffinitio q̄litas: et alia quātitatatis (eomō quo genera-
 lissima diffiniri possunt). Unde nō vocam⁹ distinctionē
 rationis vt supra dicebamus) eo q̄ motus vel actio sit
 ens rōnis. Sunt. n. idētie entia realia: puta qualitas:
 sed q̄ per solā considerationē intellectus distinguiumus
 inter calorē et motū, p̄siderādo illa tanq̄ duo. Et ideo
 S. Tho. et antiqui ph̄i in hoc sensu appellabant has
 distinctiones reales: nō q̄ seclusa operatione intellectus
 essent due res: sed q̄ seclusa operatione intellectus est
 in rebus, vnde sumitur illa distinctio. Unde non inepte
 posset distingui duplex distinctio realis: vna que est in-
 ter rem et rē vt distinguūtur substantia et qualitas: alia
 que est inter illa que distingūtur tanq̄ res et modus rea-
 lis eius, vt distinguitur sedens, et sessio/ fundamentū,
 et relatiū/ motus, et qualitas rē. Queritur hic quē-
 tē vtrum sicut negatur ista/ actio est passio/ et qualitas
 est actio, ita sit negandū/ motus est actio/ Et videtur q̄
 sic, quia motus dicitur q̄litas et actio dicitur relationē. Res-
 spondetur, q̄ ad ammandū, aut negandū huiusmodi
 propositiones oculus attente habendus est semper, vt
 videatur an sint res diuersorū, an eiusdem predicamē-
 ti. Unde sicut ista est falsa/ actio est passio/ quia sunt res
 diuersorū predicamentorū, ita et ista/ qualitas aut q̄n-
 titas est actio, aut passio/ quia qualitas et quantitas et
 actio et passio sunt res diuersorū predicamentorum.
 Et pariter iste/ motus est qualitas/ motus est quātitas/
 sed motus est acquisitio qualitatis, aut quantitatatis.
 Iste tamē verissime sunt/ motus est actio/ mot⁹ est pas-
 sio/ nā motus est quid superius ad actionē et passionē.
 Diuiditur enim motus per motū alterationis et motū
 augmētationis: et idē est motus alterationis, quod al-
 teratio actio, aut alteratio passio. Quo circa ocul⁹ am-
 bobus animaduertendū est q̄ Arist. non dixit q̄ actio
 aut passio est qualitas: sed q̄ est motus. Sed in con-
 trariū arguitur. Stat esse motū sine actione, vt patet
 in sagitta que plecta mouetur postq̄ cessauit actio. s.
 proiectio sagittantis: et eōuerso stat esse actionem vbi
 null⁹ est mot⁹, vt p̄z in illuminationē, et in gnatione sub-
 stātie: que sūt in instāti: queqdē p̄nde sunt actiōes sine
 motu: q̄ necq̄ ois mot⁹ est actio, necq̄ ois actio est mot⁹.

Distinctio realis

Dubium

qz
 fe
 flo
 re
 ca
 cta
 de
 mē
 intel
 tre
 lita
 et
 acq
 tus
 qua
 rtia
 ip
 ma
 lem
 oca
 iur
 ial
 a ac
 emp
 ctua
 sit in
 pos
 t sit
 que
 it ser
 ic. q.
 op⁹
 ape
 . s. q̄
 ipsa
 ta ac
 ua.
 ip⁹
 t hec
 . 2. q.
 quif
 a acq
 stitit

qz motus sit mobile ut lo deducit qz non pot esse ubi namqz qm motus no est loz ubi
no est ubi. cui ubi et loz ubi constant

Super tertium Pby.

Ad primū respōdetur, qz qdū durat motus proie-
cti durat actio proiectentis. At enim Arist. qz actio est
motus in passō: et per qm qdū proiectū mouet, proje-
ctio est agere per virtutē et motū quē impressit proje-
cto. Quinimo vt lib. 2. q. 1. dicebamus, quādo graue
descendit, generans eadē ratione dicitur agere. Ad
aliud respōdent alii, qz sicut illuminatio nō est mot⁹,
presupponit tamen motum localem applicationis lu-
minis: pariter generatio presupponit alterationem.
Solutio tñ non est ad propositū. Est enim questio vtrū
ipsamet productio luminis formaliter sit motus: et pa-
riter productio substantiē. Ad qd respōdetur qz nō sunt
proprie motus: sed mutationes, qz nō fiunt successiue:
quapropter hactenus nō fecimus mentionē de genera-
tione. Propozitionabilr tñ loquendū est de gnatione: il-
cut de alijs motibus. s. qz gnatio non distinguit a forma
vt cōposito que generat, nō tñ est motus: qz nō est ens
successiui nec fluxus. Sed in eodē instanti qd est primū
esse substantiē, res simul gignit et genita est. Et idē dicē-
dū est de creatione. Unde quando dicimus omniē mo-
tū esse actionē et passionē, loquimur large de motu, vt
comprehendamus etiā mutationē.

De motu autem locali est difficultas
noua: propterea qz id qd acquiritur per motū localem nō
est forma intrinseca que recipitur in ipso mobili, sicut
per motū alterationis recipitur qualitas, et per motū
augmentatiōis, quantitas: sed solū acquiritur suc-
cessiue diuersa loca: que sunt res extrinsece p̄tinētes lo-
catū. Quapropter licet Ochā et Gregorius cōueniāt
de motu alterationis et augmentatiōis, differunt tñ
de motu locali. Gregorius enim existimat motū localem
esse spaciū per quod mobile mouetur. Quā opinionem
substantiē nōnulli thomiste, credētes illā opinionē esse
S. Thome. Ochā vero putat motū localem non distingui
realiter a mobili: cui ego potius fidē adhibeo. Ratio
et analogia. Gregorius est hec. Quēadmodum se ha-
bet qualitas in motu alterationis, se habet spaciū in
motu locali: et qualitas est idem realiter cum motu al-
terationis, vt modo dicebamus: ergo et spaciū est
idem cū motu locali. Probat ur maior. Quēadmoduz
in motu alterationis id qd acquiritur est qualitas qua
mobile mouetur, ita id qd acquiritur in motu locali est
spaciū qd successiue secundū partes per transitur. Id
n. qd acquirit p̄ motū localem est locus: loc⁹ autē est aer
ipse qz me circūstat sedz noiales: qz mot⁹ est spaciū. Et
postumus nos hanc opinionē cōfirmare ex his que pau-
lo ante dicebamus: videlicet qz quodmōdū spaciū me-
diū inter terminū a quo et terminū ad quē est distantia
que pertrāsitur per motū localem, ita latitudo qualitas
tis a non gradu vsqz ad sumū est quodāmodo distantia
que pertrāsitur per motū alterationis: ergo sicut acq-
sitiō illius qualitatis. i. motus alterationis, non distinguitur
ab ipsa qualitate, ita motus localis nō distinguitur
ab ipso spacio, quod est locus acquisitus per mo-
tū. Aduersus hanc opinionē cōmuniter ab omnibus
arguitur, qz primū mobile mouetur: et tñ si ponam⁹ su-
premiū celū moueri, non posset signari motus eius: quia
extra ipsum nullū est spaciū quod acquiritur. Respon-
det Gregorius qz eius spaciū est terra, vel aer circa quē
mouetur. Sed tñ demus qz celū, nec extra, nec intra se
quicqz hēat: sed moueat supranaturaliter in vacuo, nō
posset tñ signari spaciū qd esset motus. Itē si me quies-
cente aer qui me circūstat moueret, tūc successiue acq-
rerē aliū et aliū locū: et per qm illud spaciū esset motus
me⁹: et tñ ego nō mouerer. Hec autē forsan posset ipse
diluere, dicens, qz loquitur de spacio vero, vel imagina-
rio quod semper supponatur esse immotū et quiescens.
Aliter tñ arguitur. Motus vt ait Pby. ter. 17. est in
mobili: nā motus est id quo mobile mouet: sicut albedo

est id quo corpus est albū: spaciū vero seu locus, mate-
rialiter accipiēdo pro aere cōtinente non est immobili:
qz est illi extrinsece circūstans: qz locus vel spaciū nō pōt
esse motus. Notandū est qz qz locus (vt in. 4. huius la-
tius videbimus) dupl̄r accipit. vno mō in aliter pro aere
circūstante (siue sit fixus et permanēs, siue currēs, vt
fuit vtr⁹) seu pot⁹ accipit hoc mō p̄ vltima sufficie p̄ti-
nētis. Et tūc est de p̄dicamēto quantitatis. Aliomō acci-
pit formalr p̄ eadē sufficie p̄notādo respectū in ordine
ad aliqd fixū verū vel imaginariū. Et hic est de p̄dica-
mēto vbi. Hic. n. locus hēt qz sit hic numero, p̄pterea qz
est in hac numero distantia a cētro terre (quantū ad alti-
tudinē) et in tāta a p̄cto oriētis (quantū ad longitudinē
nē mundi) et in tāta a polo: quantū ad latitudinē. Et
qz is istī respectus et relationes nō sunt res realr distin-
cte, nihilo⁹ explicari nō pōt quid est me esse in hoc loco
numero, nisi per hūmōi respectus. Et si iste relationes
distinguerent a me realr, iste cōsiderate quatenus suc-
cessiue et cōtinuo acquirunt a me, essent mot⁹ localis.
Et quis in rei veritate nō distinguant, loquendū est no-
bis claritatis gratia ac si distinguerent. R̄s̄ndetur ergo
ad Gregorū qz analogia nō est inter qualitatem, que ac-
quiritur motu alterationis: et loca materialr accepta,
que acquiruntur per motū localem: s̄z in q̄litate et loca for-
malr loquēdo. s. vt cōnotat vbi que sunt in me et idēti-
ce sunt ego ipse. Unde identice loquēdo motus localis
est mobile ipsum, cōsideratū quatenus continuo est in
alio et alio loco. s. quatenus mō est in alio loco qz fuit in
mediate ante hoc et erit immediate post hoc. Quare si
cut qualitas qm est inesse quieto definit esse motus, ita
vbi inesse acquisito definit esse motus. Ad v̄ro ali-
qui thomiste velint attribuere. S. Thome motū localem
esse spaciū propterea qz. r. p. q. 110. arti. 3. et alibi frequē-
ter dicat qz mobile sedz locū nō est in potētia ad aliquid
intrinsecū: sed ad aliquid extrinsecū, puta ad locū, nul-
lā p̄orsus hēnt apparentiā qz. S. Tho. nō loquit de po-
tētia mobilis ad motū: sed de potētia eius ad terminū
mot⁹. Vult. n. dicere qz nō sicut alterabile acquirit qua-
litatē et augmentabile quantitatem, mobile localr acq-
rit in se formā absolutā: nō tñ negat quin successio qua
est indueris locis sit mot⁹. Qui realr est idē cū mobili.
Nihilō⁹ tñ, vt dicebamus de motu alterationis, nul-
latenus cōcedendū est in sensu formali qz substantia est
motus. Quis. n. inter p̄hos audeat proferre qz celū est
quidā motus: aut qz pater meus fuit motus, tūc. n. ego
essem filius cuiusdā motus: et cū ego cōmedo, aut bibo,
interrogat⁹ quid cōmedo, possem r̄ndere me cōmedere
et bibere quosdā motus. Profecto vt reales nimis sunt
in rerū multiplicatione, ita et hūmōi nominaliū quozā
dā locutiones, p̄ter qz qz sunt cōtra Aristotele, auris
bus queqz et vulgiet p̄hos disonāt. Et eadē rōne qua
in sensu formali negat qz mot⁹ alterationis seu altera-
tio est qualitas (cū mot⁹ et qualitas sint diuersa p̄dica-
mēta) negat qz mot⁹ localis est vbi. Aliud. n. p̄dica-
mēta est vbi, qz actio et passio que important nomīne
mot⁹. Vbi. em̄ solū dicit esse in hoc loco, siue per modū
quietis, siue per modū trāsitus: mot⁹ autē dicit illā cō-
tinuationē successiōis vbi. Et r̄ quo sequit qz si dū na-
uis mouet versus orientē hō intus moueret versus occi-
dentē talt, vt semp maneret sub eodē Zenit (qd est pun-
ctum fixū in celo) talis hō non moueretur secundum
se totum, licet moueret pedes.

Ad primū argm̄ principale Ochā et
Gregorius simplr p̄cedūt qz qualitas est motus altera-
tionis: et mobile, vel spaciū est mot⁹ localis: p̄sim dētes
subinde p̄dicamēta p̄tra artē p̄fecto Aristotelicā. Di-
cunt enim qz motus et qualitas, seu motus et mobile,
vel spaciū, sunt duo termini supponentes pro eodē sub-
diuersis cōnotationibus. Hos tñ qz in re nō differa

Motus
localis.

R̄s̄ Greg.

Contra
Greg.

mu
ced
res
est
tu
le
mā
quē
re
cat
cie
vni
fur
ali
rat
fz
fen
lite
nu
tio
sel
in
dis
de
qu
dā
tic
di
ra
m
ne
to
gu
qu
lo
co
qu
fi
re
ve
in
lū
pe
ne
tu
qu
P
to
fi
m
C
ni
a
in
n
te
s
p̄
me
e
n
t
c
l
u
r
t
f

Ad. 3.

tus partes eius continuantur per quantitatem: quia est ens permanens. Si vero loquamur formaliter sub ratione motus, concedimus quod de motu in instanti presenti nihil aliud est quam aliquid ad imaginationem indivisibile. Quod si vocetur mutatum esse, de nomine non disputamus, ad hunc sensum, quod in quocumque instanti intrinseco motus localis mobilis est in aliquo loco, in quo nec fuit immediate ante, nec erit immediate post. Et suo modo dicitur de motu alterationis et augmentationis. **C**ontrahuntur omnes, que in tertio argumento citantur, facile ex his que dicta sunt solvantur, posita distinctione rationis motus a mobili et termino. **P**er hoc enim salvatur quod motus sub ratione motus sit actus entis in potentia. id est consistat in fluxu et fieri: qualitas vero dicatur actum in actu quieto. **E**t eadem ratione salvatur quod motus est in mobili: nam motus augmentationis et alterationis et suo modo generationis est forma que recipitur in passivo: motus vero localis dicitur esse in mobili propter distinctionem rationis. **E**t pariter respondetur ad illud. 7. meta. scilicet quod ad qualitatem est per se motus: non tamen ad motum. id est qualitas in quantum qualitas acquiritur per motum. id est acquiritur successive: motus autem non acquiritur per motum: quia illa successio non acquiritur per aliam successione. **P**ariter respondetur ad illud secundo de anima, quod qualitas in quantum calor est sensibile proprium tactus: sed in quantum motus est sensibile commune: quia ratio motus non solum per tactum, sed per visum et auditum percipitur. **E**t per hec etiam salvantur illi modi dicendi, quod motus est via: qualitas vero et ubi est terminus: et quod motus est causa qualitatis: non tamen e converso: et quod motus est velox vel tardus, qualitas vero minime. **D**ia igitur hec salvantur per distinctionem rationis. **A**liavero corollaria. scilicet quod motus uniformis sit difformis, et quod motus circularis sit rectus, et quod ascensus erit descensus, procedunt a nominalibus: quia idem globus qui cadit movetur circulariter et recte: et idem rursus proiectus ascendit. **N**ullatenus tamen sunt concedende huiusmodi locutiones: tamen quia sunt contra commune modum concipiendi: tamen etiam quia alia est definitio motus circularis et alia motus recti. **Q**uoniam in Aristotele. i. de celo dicitur quod ascensus et descensus sunt motus contrarii: tamen absurdum ergo esset dicere quod ascensus sit descensus, quod calor est frigus. **C**oncedere ergo sunt locutiones ille identice. scilicet quod eadem res que est motus circularis est etiam rectus: et que modo est ascensus postea est descensus: sed tamen formaliter loquendo, nec ascensus est descensus, nec motus circularis et uniformis est rectus aut difformis. **E**t proportionabiliter respondetur ad aliud quod motus intensio sit motus remissionis: nam licet eadem qualitas que modo intensio postea remittatur, intensio tamen est acquisitio qualitatis. scilicet ubi immediate post hoc erit maior gradus quam nunc et nunc quam immediate ante hoc: remissio vero est diminutio qualitatis, ita ut viceversa nunc sit in minori gradu quam immediate ante hoc fuit et in maiori quam immediate post hoc erit. **E**t proportionabiliter dicatur de augmentatione et diminutione. **Q**uod autem calefactio sit frige factio, nulla est apparentia: quia nec in sensu identico calefactio est frige factio: nam calefactio est res que est calor, quod acquiritur: et frige factio est res que est frigiditas.

Illi qui a triginta hinc annis aut quadraginta scripserunt: quod non erat illis in animo libros de celo esse de generatione interpretari, sed ad libros physicorum universam reuocare philosophiam: tractant hic ad longum de quatuor speciebus motus. scilicet localis, alterationis, generationis, augmentationis. **N**obis tamen quod institutum est super libros illos etiam scribere, visio merito daretur, si species motus in particulari hic tractarem. ubi Aristoteles mentionem de illis nullam fecit, nisi in genere sub nomine motus. **Q**uin potius id velle philosophis huius

temporis dissuadere, ne in libris physicorum tantum tempore hereant. **I**ntentio enim Aristoteles fuit in his libris tractare de motu solum in genere, et in reliquis descendere in particulari ad species quascumque motus ut in libris de celo ad motum localem: et in libris de generatione, ad alias tres species motus. **I**n quibus proinde medula philosophie est inquirenda. **A**t qui si de intensioe augmentatione et rarefactione et de motu locali hic tractaret preter ordinis peruersione in immensum abiret hic tertius physicorum. **E**o vel maxime si sophisinata, que de velocitate horum motuum huc aggeratur, submoverem: indigna certe quibus humana vexetur ingenia: tamen abest ut digna sint que in libro physicorum recitentur. **D**e velocitate autem motus ad sextum et ad septimum huius proprie pertinet describere. **D**e quo illic satis dicimus. **N**on ergo hic legatur hec: sed ad sua versus cuiusque loca spectetur: eo presertim quod. 5. huius incipit Aristoteles distinguere has species motus disputando ad quem genera rerum sit per se motus. **I**nterdu satis est presupponere de modo quo sit intensio duas esse, inter alias, celebres opiniones: alteram nominalium communem. scilicet quod sit per additionem gradus ad gradum in eodem subiecto ad eam: ita ut sicut qualitas est divisibilis in partes secundum extensionem subiecti, ita est divisibilis in partes secundum intensioem. **A**lia vero est opinio. **S**. **T**home quod qualitas, quemadmodum forma substantialis ligni, et quemadmodum quantitas, habet quidem partes secundum extensionem: secundum tamen intensioem indivisibile: sed est indivisibilis secundum suam essentiam: intensio autem fit per hoc quod illa forma magis ac magis radicatur in subiecto, et magis actuatur ipsum. ut illic per amplius res dilucidata examinabitur. **Q**uod sequitur statim in textu caput quartum et sequentia versus ad finem libri.

In textu. lvi. Atque manifestum est quod quodammodo est &c.

Questio tertia.

Utrum infinitum sit naturaliter possibile.

In duo partitur Aristoteles hunc tertium librum, ut in initio commentorum eius dicebamus. **I**n tribus enim capitulis egit de motu, et in quibus reliquis de infinito. **D**e primo disputauiamus duas questiones: de altero disputauiamus ite duas: hanc quidem. scilicet utrum naturaliter sit infinitum, alteram vero utrum possit esse super naturaliter. **P**rimam omnium arguit contra primam statim assertionem Aristoteles. tex. 24. scilicet quod ad physicum pertinet disputare de infinito. **Q**uod non est. id est quod non habet rationem entis non scilicet. 1. post. tex. 5. quod ens est obiectum intellectus: infinitum autem non est possibile in actu, ut ipse asserit textu presenti, immo nec si esset, esset cognoscibile, ut dixerat lib. 1. tex. 35. et hic repetit tex. 66. ergo de infinito non est scientia: et per hoc ad nullum pertinet disputare de illo. **E**t confirmatur quod si ad aliquem pertineret disputare de infinito, is esset vel mathematicus: cum finitum et infinitum sint passionem quantitatis. ut per tex. 35. de qua considerat mathematicus vel metaphysicus, cum quod solus deus est infinitus, tamen et quod in finitum dividit per infinitum in actu et infinitum in potentia, ut habet textu presenti: hec autem divisio est proprie divisio entis. ut habet. 9. meta. tex. 21. de deo autem et ente in genere pertinet ad metaphysicum disputare. **I**dem vel maxime quod physicus non considerat, nisi de ente mobili: infinitum autem si esset, non esset mobile. ut hic ostendit Aristoteles. tex. 48. et infra. **S**ecundo principaliter arguitur, quod dicitur infinitum in actu. **P**otentia frustra est que non reducitur ad actum: nam potentia illud est quod actu fieri potest. 9. meta. tex. 12. sed Aristoteles concedit hic infinitum in potentia: ergo naturaliter potest esse in actu. **Q**uod si quis respondeat pro Aristotele, ut seipsum

motus & affirmatio in est bonis. in math bene & emphice

tim ex ad acti es fit fl entia si genero nuo su natur ignis nales natur: finitu ste ad mund sunt u inde e modo et mo patet et. In erunt futur tate e potest erit in hacte Si en min e anim esse a nu a aliqu finitu ta: qu infini confu tialia supra ceder nis si grad et ho anim anim omni homi potel res: n finit plica li infi p od virtu tu. se tum. C sumi presi tum men sicut pitu mod apti ctu i tus quo pe q apti cori

tim explicat tex. 57. qd nō est in potentia, vt reducat ad actū cōpletū quēadmodum entia permanentia. vt es sit statua, s; que reducitur ad actū qui est in fieri: vt entia successiua, quēadmodū tēpus, et motus, et series generationū, et diuisio continui. Arguitur sic. In continuo sunt partes infinite illic actu existentes: ergo agēs naturale pōt illas actu separare. Quēadmodum enim ignis quando cōburit lignū omnes partes proportio- nales successiue diuidit, ita videtur qd non repugnet naturaliter esse actu diuisas: et tunc esset naturalit in- finitū in actu multitudine. ¶ Et confirmatur manife- ste aduersus Aristotelē, qd datur infinitū in actu: nā si mundus fuit ab eterno, tēpus et motus que transferūt sunt infinita in actu. s. infinite circulations celozū. ¶ Per inde enim est profecto qd actu transferit infinitum, ac si modo datur infinitū permanens: presertim si tempus et motus sint accidentia distincta a mobili. Atq; inde patet qd infiniti homines fuissent actu hactenus transa- cti. Immo probatur qd si mundus est futurus ppetuo, erunt etiā infiniti homines in actu respectu copule de futuro: nā quero de illa tota collectione que in rei veri- tate erit, an erit finita vel infinita: non finita, quia non potest signari sub quo numero erit: ergo in rei veritate erit infinita. ¶ Et confirmatur secundo argumento qd hactenus non cōstat quomodo illud soluisset Aristote. Si enim mūdus fuit ab eterno, ita vt ante quēlibet ho- minē fuit homo, et quot fuerunt homines tot fuerunt anime: et anime sunt perpetue, liquido colligitur nunc esse animas actu infinitas. ¶ Tertio arguitur qd datur nūc aliqua perfectio actu infinita. Natura hominis est aliqua quantitas perfectionis: et perfectio angeli in in- finitū excedit hominem: ergo perfectio angeli est infini- ta: quoniam si data pedalitate daretur quantitas que in infinitū excederet illā, illa perfectio esset infinita. ¶ Et confirmatur. In homine sunt infinita predicata essen- tialia quozū quodlibet addit nouū gradū perfectionis supra aliud: ergo est infinita perfectio. ¶ Probatur ante cedens. Natura animalis dicit nouū gradū perfectio- nis super naturā corporis et perfectio hominis aliqūe gradū super perfectionē animalis: ergo inter animal et hominē potest dari vnus gradus medius perfectior animali et imperfectior homine: et inter illū gradum et animal potest dari vnus alius et sic in infinitum: et iste omnes perfectiones vsq; ad substantiam et ens sunt in homine: ergo. ¶ Quartū argumentū esse posset. Ignis potest producere infinitos calores. i. non tot quin plus res: nēpe quot applicarētur cōbustibilia: ergo habet in- finitā virtutē. Quod si dicas nō posse naturaliter ap- plicari infinita: saltē si per impossibile applicarentur il- li infinita combustibilia in eodē loco, infinitos calores produceret: et per consequens videtur habere infinitā virtutē naturalē. ¶ In contrarium est Arist. in hoc tex- tu. 56. vbi ait naturaliter esse infinitū in potentia: infini- tum vero in actu, nequaquā.

De infinito secunde intentionaliter

sumpto pro hoc nomine nō homo/ et similibus nihil ad presens. In finitū autem prime intentionaliter accep- tum pro rebus, de quibus hic disputatur, idē est vt no- men ipsum sonat, quod res non finita, aut limitata: sicuti immensum/ idē est, quod non mensuratum. Accipitur autē ab Aristotele in tex. hic. 34. dupliciter. Uno modo negatiue pro eo quod non habet terminum neq; aptitudinē vt terminetur: quia. s. non est quantū, vt pū ctū potest dici infinitū: sicuti vox, que est obiectū audi- tus, est inuisibilis. Alio modo accipitur priuatiue, pro eo quod non est terminatum, aptū tamē est terminari: nē- pe quia est quantū: nā omne quantū ex natura sua est aptū terminari. Linea enim terminatur per puncta: et corpus per superficiem: siue realiter distinguant a subs-

stantijs, siue non: Quis perspicacior et it sermo suppo- nendo distinctionē quantiatas a re quanta. ¶ Secūdo autē diuiditur infinitū: quia aliud est infinitū secundū essentiā, et aliud secundū quantitatē. Essentia enim cū habeat perfectionis quantitatē, et finita esse potest, et infinita. De huiusmodi infinito nihil hic loquutus est Aristot. possumus tamen de hoc obiter statuere primā conclusionē. ¶ Tantū deus est infinitus per essentiam: immo tantū ipse esse potest hoc modo infinitus. Con- clusio ab omnibus theologis consentienter est receptis- sima in. 1. d. 43. tametsi profecto a priori difficile sit ra- tionem assignare. Nisi illa sit, quā. S. Tho. 1. par. q. 7. arti. 1. et. 2. affert. Sit enim qd in rebus materialibus tā materia terminatur per formā, qd forma per materiā. Materia enim de se habet infinitā. i. illimitatā potētā ad formā: et ideo hic tex. 65. infinitū in potentia cōpa- ratur materie, potētia vero illa materie que de se est in- differens ad plures species, terminatur per formā con- stituentē illā in aliqua certa specie. Sed forma etiā de- se quodāmodo habet quandā infinitatē et illimitatio- nē: quia de se est indifferens ad plura indiuidua: termi- natur vero et limitatur ad hoc indiuiduū per hoc quod recipitur in hac numero materia, et his dispositionib; singularibus. s. hic et nunc. Nā in formis que educū- tur de potentia materie, propterea forma producitur hec numero, qd educitur de potentia huius materie cū his dispositionibus. Et anima rationalis, licet prius na- tura sit in se, qd in sit materie, vt lib. 1. q. 7. dictū est, est tamen hec: qd sit a deo receptibilis in hac numero mate- ria. Hinc fit qd infinitas potētie materie dicit imperfe- ctionē: qd est mera potētia ad esse per formā: finiri au- tē dicit perfectionē: qd est acquirere actū. Et cōuerso ve- ro infinitas ex parte forme, qd forma est actus, dicit per- fectionē: et limitari ad istā materiā et ad hoc suppositū dicit imperfectionē. Hinc ergo sumitur argumentum. Forma qnto est natura sua immaterialior: tāto est pfe- ctior: deus est simpliciter a natura sua immaterialis: quia nō coartatur, nec limitatur ad aliqūe gradū per- fectionis: ergo est essentialiter infinite perfectus. Ma- ior probatur. Quia anima rationalis est perfectior qd ani- ma bruti: quia est immaterialior, id est quia ex sua na- tura pōt subsistere separata a materia, qd non pōt ani- ma bruti. Et angelus est perfectior qd anima rationalis: qd est magis immaterialis, propterea qd non est recepti- bilis in corpore: ergo maior est vera. Minus autē patet qd cū deus habeat perse esse, nō receptū ab alio, sequit qd essentia illius est omnino purus actus, nihil habens admixtū de potētia. ¶ Et per hoc soluit argm. Scoti. 1. sent. d. 2. q. 2. qd angelus esset tūc infinitus: qd nō est ali- quomō materialis. Rūdetur in qd qd quis non recipiat in materia sensibili, hēt tūc esse receptū ab alio: et per cō- sequens quodāmodo essentia angeli recipitur in supposito: et ideo non est simpliciter infinitus. Scio rationē esse metaphisicā: sed certe ratio rei tā remote a sensib; nō- stris, nō pōt esse, nisi metaphisica rintellectu difficilis: ob idq; a priori nō pōt alia reddi: nā pbare deū esse infi- nitū: qd pōt ppetuare mūdū in infinitū, aut pducere ali- quid ex nihilo, pter qd est pbatio ab effectu, est et in- euidēs, et potius ex hoc qd hēt essentiā infinitā, debet p- bari a priori virtus infinita et psequēter effectus infi- nitus, qd cōuerso. ¶ Possūm tūc sic forsan clari; ppo- nere rōnē. ¶ Perfectū tūc valet quantū id cui nihil de est in suo gñe, et imperfectū id cui aliqd de est: gñ infinite pfe- ctū est id qd nihil simplr recipere pōt: et qd qd pōt aliqd recipere nō est infinite perfectū: oia vero materialia pos- sunt aliquid recipere. vt patet ad experientia et angeli recipiunt esse et volitiones et intellectiones: deo autē cū nihil habeat potentialitatis ad recipiendū, sequitur qd est infinite perfectus. ¶ Et hinc patet ratio quare nulla creatura pōt esse infinita secundū essentiā: qd videlicet

1. L. d. c. l. i.

Nota

ozis
are
par
celo
tres
phie
ie et
oz
hys
tate
cer
gna
autē
et di-
atur
rtim
mo:
stus.
ensio
om:
dū in
tuiss
diuis
topr
ubstā
par
muis
io au
catur
iplius
in tex

bile.
cter
ius di
git de
to. De
res: de
ū natu
rana:
tim as
sputa
on scif
itū au-
fenti,
s. i. tex.
iētia: et
t cōfir.
is esset
fiones
natic?
ēt qd in
orētia,
ie diuis
ente in
vel mas
bili: infi
t Arist.
atur, qd
ue non
ad actu
hic in-
n actu.
pfe sta

finitus plicit.

implicat esse creaturā que non recipiat esse: et si recipit esse, pōt ēt recipere alia accidentia: et per p̄ns implicat q̄ sit infinite perfecta. Nā illa probatio quā alij faciunt .f. q̄ si creatura sit infinita, illa esset deus, certe non explicat eā. primā et p̄se: q̄ plus requirit vt sit deus, q̄ vt sit essentia infinita: quoniam ad infinitatē sufficeret essentia illimitata in perfectione: sed ad hoc q̄ sit deus, requiritur q̄ sit indepēdens et habeat p̄se esse ex intrinseca rōne sua et nō ab alio. Et ideo ratio proximā quare nō pōt esse creatura infinita, est, q̄ si est creatura, recipit esse: et si recipit esse, hēt limitatū esse ad certū gradū. vt hō ita est hō, q̄ nullomō est equus rē. q̄ si posteriori vero probatur infinitas ocl hoc mō. Deus est p̄se causa omnium rerū: ergo est quodā mō omnia. vt enim qd est per se causa ignis dēt esse formā ignis, aut quodā mō eminenter, vt sol/ et qd est causa hōis, debet esse hō rē. ita deus cū sit omnium causa dēt esse eminenter omnia: esse autē non possit eminenter omnia, si haberet esse limitatū ad aliquod certū genus: ergo hēt esse illimitatū qd est esse infinitum. Sicut oculus: q̄ videt oēs colores non hēt limitatū naturā alicuius coloris: et iō vt in predicamentis dicebamus deus non ponit in genere. Aliā probationē adduximus lib. primo. q. 7. Ex modo probandū: quia videlicet potuit producere aliquid nichilo presupposito. Per oppositum extremum: quia omnis creatura habet essentiam finitam, nec potest habere infinitam essentiam, nec virtutem, nec accidentia infinita. Sed de hoc satis.

Ad propositū ergo vt reddeamus, aliter

ter accipitur infinitū rōne quantitatis, aut p̄tinue, aut discrete. Et hoc mō loquitur in hoc libro Aristo. Quocirca diffinit infinitū esse illud cuius scōz quantitātē accipientibus semp aliquid accipere est extra. vt p̄ in textu. 63. vbi eandē diffinitionē expositiā dedimus. Et hec cōuenit tā in infinito in magnitudine, q̄ in multitudine: tā in actu, q̄ in potētia. Meothenici autē philosophi dicūt infinitū hoc mō adhuc accipi dupl̄. vno mō categorématique, vt est nomē supponēs. p̄ re infinita: et alio mō syncategorematicē vt ē aduerbiū exponibile p̄ hāc orōnē/ nō tñ quin maius/ aut tñ et in duplo plus et in quaduplo rē. Et hoc pro infinito in magnitudine. Et proportionabiliter infinitū multitudine exponitur/ nō tot quin plura, seu aliquot et induplo plura et in triplo rē. Statuunt preterea hanc regulam, q̄ quando infinitū ponitur a pte predicati, tunc accipit nomināl̄ et categorématique. vt deus est infinitus/ cōtinū hēt ptes infinitas. Nā nō ponit a pte subiecti, tūc accipit syncategorematicē, et exponibil̄. vt/ infinite parua est pars cōtinui. Regula tñ nō est adeo necessaria. Quimporius cōsulēde sint aures. Exactior forsan esset regula, q̄ accipit syncategorematicē, qñ hēt formā aduerbiū. vt/ infinite parua est pars cōtinui/ cōtinū est diuisibile in infinitū. Nā qñ hēt formā nois, ēt a parte subiecti accipit categorématique. vt/ infinite ptes sunt in cōtinuo/ infinita res est deus. At vero nec Aristo. neq̄ veterū vllus philosophorū vitur his nominibus: sed vt patet textu presenti. 56. distinguitur infinitū in infinitū in actu et infinitū in potētia. Quibus verbis vitur. S. Tho. et interpres vniuersi. Atqui idē existimo pollere infinitū actu, qd infinitū categorématique: et infinitū in potētia, qd infinitū syncategorematicē. Et sumit hec distinctio ex distinctione huius qd est esse pmanēter, aut successiue. Nā infinitū in actu est illud qd hēt infinitas partes pmanētes: et idē est infinitū categorématique. Et si hō in finitum hoc mō, illud qd vni parti signate hēt infinitas equales et nō cōmunicantes. vt si daret infinita linea versus orientē, signata vna pedalitate, hēret infinitas equales nō cōmunicantes. Vt/ equales/ q̄ in vno pedali sunt infinite partes inequales p̄portionales. Vt/ nō

cōmunicantes/ q̄ bipedale hēt infinitas equales cōmunicantes. .f. infinitas pedalitates: nēpe primā medietatē, et aggregatū ex scōda medietate prime pedalitatis et p̄ma medietate secūde, et aggregatū ex vltima quarta prime pedalitatis et tribus quartis secūde, et ita in infinitū diuisa prima pedalitate per ptes p̄portionales, et pariter secūda. Vt/ vni parti signate/ vt supponat determinate: nā si supponeret cōfusse, daret in pedali infinitas nō cōmunicantes equales vni. .f. duas tertias equales tertie parti, et tres quartas equales quartę parti rē. Infinitū autē in potentia est ens successiuū. vt ait hic Aristo. tex. eodē. 56. Unde infinitū in potentia est illud cuius ptes si incipias numerare semper que numerate sunt, sunt finite, et que restāt numerāde infinite. Et hoc est qd aiunt p̄si huius tēporis/ syncategorematicē/ vt si tēp̄ post hoc infinitū incipias nūerare, nō dabit tāta pars tēporis quin adhuc alia pars restaret trāseunda: nunq̄ tñ venires ad instans in quo sic numerando sit transactū infinitū. Pariter in infinitū pōt deus creare speciē creaturā perfectā: q̄ quacūq̄ data poterit creare perfectionē: nunq̄ tñ dabitur infinite perfecta. Similimō cōtinū est in infinitū diuisibile syncategorematicē: nā quocūq̄ datis diuisionibus, possūt esse plures: s̄z nūq̄ dabunt infinite facte. Ad hōc tñ adnotauerim q̄ nō est subinde cōcedendū qd iuniores isti cōcedūt. .f. infinite magnā eē p̄te p̄tinui syncategorematicē, p̄pterea q̄ signato pedali, aliq̄nta est pars illius et nō est aliqua tāta pars, quin adhuc daret maior, addendo medietatē excessus quo totū excedebat illā. Iste. n. p̄missa cōcludūt quidē q̄ nō detur maxima pars, nō tñ q̄ detur in infinitū magna pars. Ad hoc. n. non sufficeret q̄ quacūq̄ parte data daret maior pars: sed requireretur q̄ quacūq̄ quantitate data, daret aliqua pars maior: et clarū est, q̄ nulla est pars maior q̄nitate toti. Et reuera hoc sonat q̄ detur infinita pars. Eadē rōne esto potētia portatiua petri terminetur ad minimū qd non (nā pōdus equale sue resistētie non pōt portare et q̄libet minus pōt, esto in q̄ hoc detur, non tñ illico sequit, vt isti cōcedunt, q̄ petrus in finitū pōdus pōt portare: s̄z requirit q̄ quocūq̄ pondere dato possit maius portare. Et iō cōuertitur ille due exposiciones non tantum, quin plus/ et/ aliquantum et induplo maius, et in triplo rē.

His preiactis fundamētis preter p̄ri

mā supra positā cōclusionē adhibentur alie due quibus ad questionē r̄ndetur. Sit ergo scōda cōclusio. Datur naturaliter infinitū in potētia: tā in quātitate cōtinua q̄ in discreta. Cōclusio est expressa Aristo. tex. presenti. 56. et sequētibus. Quā quatuor exēplis ostēdit. .f. in tēpore, et motu celi, et quantū ad discretā, in gñonibus: que tria perse existimabat in infinitū durare. Et iō quancūq̄ tēpore et motu signato, adhuc possit esse maior qd est esse infinitū in potētia. Et idē est de gñationib⁹. Hos vero christiani, quos fides docet mundū non duraturū in infinitū, exēpla ponere possumus de igne inferni: qui durabit in infinitū: et per p̄ns quocūq̄ tēpore et motu illius dato adhuc restabit amplius. Idēq̄ censet de dānatorū cogitationibus: quin ēt de actibus beatorū quos hēre possunt extra verbū: qui in infinitū poterunt multiplicari. Quartū exēplū est de partibus cōtinui: quas dicit esse infinitas in potētia. Vbi adnotandū est quō Aristo. nō ponit partes p̄tinui actu infinitas: non q̄ nō sint infinite ptes p̄portionales in cōtinuo: sed q̄ nō sunt perse infinita entia: nā cū ens et vñū conuertant, et partes ille nō sunt actu separate, et per p̄ns nec habēt vnitates distinctas, sed faciūt vñū cū toto, sit vt nec sint entia actu plura. Vbi d̄q̄ ait cōtinū esse infinitū in potētia: nēpe q̄ pōt diuidi in duas medietates, et in quatuor quartas: et ita in infinitū. Taliter tñ n̄

Diffō infini.

Infinitū dupl̄.

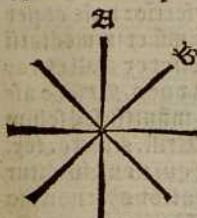
Cōclu.

quit q̄ il qd est in liter, vt semper materis nunq̄ e catus manent est pote uozum: actus e tia. Et le infini dine. Et uerfus nes abi bus, q̄ in rei v durare tñ cogi ciufinc hoc qu (qualis cipio n vna fo: materi tū. 73. gnituc q̄ quā ri. .f. au est qd i nis fo: quoad planū finitū libro t bile n: lariter motui recto i replet hoc si tāto e

in inf finitū nire e them them vel a them ritat vt sic pus tur u banl ra ce tū. Et esse i ralis darq est h

quit q̄ illa potentia nunq̄ p̄t reduci ad actū. veluti es qd̄ est in potētia status p̄t aliq̄n esse actu status: sed taliter, vt quecūq̄ diuisiones dētur erūt finite et restabūt semper infinite. Et ideo ait infinitū esse imperfectū et vt materia: nempe qz illa ratio infiniti semper est infieri et nunq̄ exhaustitur. Cōsule cōmenta, quibus hec explicatus adnotauimus. Est enim duplex potētia alia per manentiū que p̄t aliq̄n reduci ad actū. vt puer qui mō est potentia vir aliq̄n erit vir. Alia est potentia successiuorum, que nō reducitur ad actum, permanente in, sed actus eorū cōsistit in fieri. Et tale est infinitū in potentia. **Cōclusio.** Nullomō est naturaliter possibile infinitū in actu, neq̄ in magnitudine nec in multitudine. Et hec pariter asserit ab Aristotele eodē textu aduersus eius predecessores philosophos: quorū opiniones abūde vt reor̄ explicite sunt in cōmentis, cū rationibus, quib⁹ multis Arist. aduersus eos vsus est. Cū. n. in rei veritate principū generationū perpetuo debeat durare, probe illi allucinabant debere esse infinitū. Mō tñ cognoscēbant principū: nisi mālē, et iō cōuincebant eiusmodi principū materiale ponere infinitū in actu: hoc quidem decepti, vt id qd̄ primo principio efficienti (qualis est deus) debebāt attribuere, attribuēbāt principio materiali. Nā cum materia eadē que nunc est sub vna forma, possit postea succedere sub alia, sufficientes est materia finita ad perpetuitatē generationū. vt sup̄ textū. 73. liquidū fecimus. **At** qui quantū attinet ad magnitudinē, dupl̄ cōclusionē possumus explicare: scēn q̄ quātitas alicuius corporis dupliciter p̄t cōsiderari. s. aut physice, aut mathematice. Corpus. n. physicū est qd̄ per certā formā constituitur in certa sp̄: et cū omnis forma naturalis determinet sibi certā quantitātē quoad maximū et minimū. vt lib. i. q. 4. pertractauim⁹ planū inde fit non posse naturalr̄ esse corpus physicū in finitū. Secūdo probat̄ cōclusio: argumēto Arist. in hoc libro textu. 48. vsq̄ ad. 52. Omne corpus physicū est mobile naturalr̄ ad certū locū (vt grauius et leuius) vel circulariter in loco, vt celū: sed corpus infinitū nullo istorū motūū esset mobile: ergo. Probatur minor: nam motu recto nō hēret locū naturalē quo moueretur (cū omnia hēret) de motu, aut circulari, sic manifeste probat, hoc supposito q̄ linee circuli q̄nto lōgi⁹ distāt a cētro, tāto et inter se pl⁹ distāt. vt apparet in subiecta figura.

Si ergo ille linee protraherent in infinitū, fieret vt et in se infinite distarent. Tunc sic arguitur. In motu circulari necesse est q̄ linea q̄ nunc. v. g. est in puncto. a. tādē per motū aliq̄n veniat ad p̄ctū. b. vbi est alia linea inextēs a cētro: sed in corpore infinito nunq̄ posset illuc pueniri: nā linee q̄ntūcūq̄ prime deducant a cētro si in infinitū protrahant distabūt infinite: et cū spaciū infinitū nō sit per trāsibile, fit vt neutiq̄ posset vna peruenire ad punctū in quo est alia. **De corpore autē mathematico** nō current ista argumenta: corpus. n. mathematicū est quātitas per intellectū abstracta ab hoc vel ab illo corpore physico. Nihilominus cū corpus mathematicū solū per intellectū, sit abstractū, et in rei veritate nō possit esse: nisi in aliquo corpore naturali, fit, vt sicut corpus physicū nō p̄t esse infinitū, ita nec corpus mathematicū. **Sed** preterea arguitur. Si daretur infinitū naturalr̄ maxime esset extra celū (vt ponebant pythagorici) vbi nos credimus esse vacuū: nā latera celi cū finite distent, nō possunt capere intra se infinitū. Si autē extra celū esset infinitū, cū illud non posset esse pura materia, sequit̄ q̄ illic essēt infinita entia naturalia: et sic essent infiniti mūdi: qd̄ primo de celo scite redarguit Arist. **De infinita intensiōe qualitatis** non est hic necesse s̄bū addere: nā quā rōne nō p̄t esse cor-

pus physicū naturalr̄ infinitū scd̄z quantitātē, nec p̄t habere infinitā qualitātē. De potentia vero supra naturali quidnā dicendū sit questio sequēs prestabit.

Ad primū igitur argumentū respondetur primo, q̄ quīs infinitū nō sit in actu, est tñ in potentia mō iam exposito. Et preterea q̄ q̄ infinitū non sit possibile, hoc tñ non esse possibile, pertinet ad physicū ostendere: nō vt sciatur simplr̄: sed vt sciatur non esse possibile. Et rōne qua ad physicū pertinet tractare de vacuo, qd̄ nō est possibile. **Ad aliud r̄ndetur** q̄ infinitū cognoscitur per suū positūū: sicut tenebre et cecitas cognoscunt̄ per lumē et visum. Est. n. infinitū cui⁹ preter numeratas ptes semper est similes alias numerare. **Ad confirmatiōē r̄ndetur** q̄ alia rōne pertinet ad mathematicū tractare de infinito (nēpe qz est passio priuatiua quantitatis) et alia ad metaphycū (videlicet quaten⁹ infinitū dicit potētiā vel actū) nihil⁹ alia rōe etiā pertinet ad physicū. vt ait Arist. s. quia tractat de mobili et motu qui fit in tempore. Unde q̄ hec oīa sunt quāta, pertinet ad ipsum differere an eorū quātitas possit esse infinita. Itaq̄ alij tractant de infinito, vt abstrahit a materia et motu: physicus autē cōcernēdo materiam et motū. **Ad secundū principale optima est res** sponso Arist. quā supra textū. 57. exposuimus: vsq̄ q̄ vnicuiq̄ potētie conuenit reduci ad actū eomō quo illi cōuenit habere actū: et qz infinitū non datur in permanentibus, sed in successiuis, potentia infiniti reducitur ad actum qui consistit in fieri: non tamen ad actum completum: qui est actu habere infinitas partes. Et istomodo generationes et tempus et motus, que sunt infinitum in potētia, reducuntur successiue ad actum: qui nunq̄ finitur. Et eodē mō partes cōtinui que sunt entia in potētia plura per diuisionē fiunt actu plura. nunq̄ tñ possunt esse actu separate. Et ideo rō infiniti est rō imperfecti. **Sed** tunc ad replicā negat̄ q̄ ptes ille cōtinui possint actu esse separate: alias cōtinuū esset diuisum in omnē suā partē, qd̄ implicat contradictionē vt sequēti questione videbit̄. Est. n. tunc pars indiuisibilis. Neq̄ ignis q̄n cōburit lignū diuidit illud in omnē suā ptē: tū qz p̄bustio nō p̄cedit sigillatim per ptes p̄portionales numerādo vnā post aliā: tū ē qz illa nō est proprie diuisio: sed cōsumptio per introductionē noue forme in precedentē materiā. **Ad alia vero inconuenientia r̄ndetur**, q̄ Arist. nō negasset tēpus trāsisse infinitū et pariter motū et circulationes celi: qz incipiēdo ab isto instāti numerate tēp⁹ preteritū semp̄ ultra quālibet diē erit dare aliā diē: que est diffinitio infiniti (Ab eterno vero non potuit incipi numeratio, vt hic finiretur. Sed negat̄ esse actu infinitū preterea q̄ oēs ille partes nō possunt esse simul. vt expresse subiungit text. 58. Immo quīs dare tēpus esse accidens distinctū: et q̄ deus posset illud cōseruare, repugnat tñ q̄ formalit̄ illā successiōē tēporis et motus deus cōseruaret et siml. Et idē est dicendū de gnationibus preteritis infinitis. Et eadē rōne nō negaret respectu copule de futuro q̄ tēp⁹ infinitū erit ēt categorematice dimōstrādo totū tēpus futurū: s̄z negat̄ esse actu infinitū p̄pterea q̄ incipiendo hinc numerare nunq̄ posset hac signabif instans in quo verū sit dicere infinitos dies esse trāsactos. Itaq̄ ad hoc quod hec sit vera/ infinitū tēpus erit/ non requiritur q̄ ista deiesse sit vera in aliquo instāti post hoc/ tēpus infinitū est transactū: (qd̄ requirit̄ vt sit post hac infinitū in actu, sed satis est q̄ hec post hac sit vera/ infinitū tēpus est/ si verbū vniat pro toto tempore futuro: aut si vniens pro instanti denotet tunc esse aliquod instans continuatiuū tēporis infiniti. Unde apud Aristotele nō est idē q̄ infiniti homines precesserint, aut q̄ post hac infiniti erunt, et q̄ aliq̄ denē infiniti in actu. **Ad aliū de animab⁹ fateor** difficillimū esse diuinare

mu
eta
atis
uar
a in
ona
po:
pe:
ter
uar
cess:
po:
per
rāde
cate
era:
rsre
io sic
nitū
icūq̄
infi:
nibi
bus,
hic
unio:
icate
pars
r ma:
bat il
xima
poc. n.
pars:
ef ali:
2 q̄n:
pars.
ur ad
in p̄t
non
p̄odus
possit
ositiō:
duplo

r pri
quibus
tur na
nua q̄
nti. 56.
tēpo:
is: que
uanto:
mator:
onib⁹.
n dura
e infer:
pore et
3 censē
beato:
ū pote:
us con:
dnotan
finitas:
ōtinuo:
nū con:
per p̄is
foto, sit
esse infi:
etates,
er tñ in

Ad. 2. p̄n.

De infinitis aiab?

quid Aristot. respōdisset. unde ut ait. S. Tho. 2. contra genti. cap. 38. propter hoc argumentū philosophi ante lumē fidei in varios errores abierūt. Alij enim dixerūt humanas animas esse mortales. Et qz Arist. 1. de anima tex. 65. et lib. 3. tex. 20. et de gñatione animalū cap. 3. manifeste ponit mētē esse perpetuā et separabilē a corpore, tanqz perpetuū a corruptibili. Lōmentator cap. 25. est de mentia illa vt affirmaret intellectū esse perpetuū, ac perinde vnū in omnibus hominibus: animas vero corrupti. Ad certe bonū fuisse illi, ne nunc eius anima in inferno penas lueret: nō solū qz sarracenus fuit, sed qz isto errore ansam christianis et plurimis exhibuerit reuocādi in dubiū animarū perpetuitatē. Alij (vt pythagorici) ponebant circulationē animarū, ita vt vna anima successiue sit in diuersis corporibus: qua ratione finite sufficerent hominibus infinitis. Alij vt Aui. et Al gazelus quorū opinionē refert. S. Tho. 1. p. q. 7. arti. 4. dixerunt solū Arist. negare infinitā multitudinem causarū de perse: non tñ infinitā multitudinē rerū per accidens. Cause perse sunt ille que sunt essentialiter subordinate: quarū, si essent infinite, nulla esset prima: et p pns non esset possibilis actio: eo qz causa prima est que debet oēs alias mouere. Anime vero infinite non essent essentialiter subordinate: sed singule essent singulorum hominum forme. Sed pfecto hoc est impossibile secundū Arist. qui textu hic. 41. expresse negat numerū infinitū. Nec valet respōsio qz loquebatur solū de numero qui resultat ex diuisione quantitatis: nā ratio eius etiā cōprehendit numerū rerū indiuisibilū. Et enim qz omnis numerus est numerabilis: et per pns hēt primam et postremā vnitatē. Et reuera omnia inuenientia, et que questionē sequenti mōstrabimus in ferri posita infinitate rerū diuisibilū, sequuntur et ex infinita multitudine animarū: pter qz qz anime non occupant locū. Unde S. Tho. 1. p. q. 46. arti. 2. nihil respōdet ad Arist. sed cū sit alias tā eius discipulus, vt eū in hac parte deserere: innuēs, qz quis fuerit possibile de potētia dei absoluta mundū fuisse ab eterno, nō tñ ē possibile qz hoies fuerint ab eterno: s; qz angeli nūero finito, et celi et res ppetue fuissent ab eterno. De qz nos disputabim? lib. 8. ¶ Sed ais quicquid sit de natura rerū saltē supranaturaliter, postqz nō repugnat mundū fuisse ab eterno, vt illic. S. Tho. et fere theologi cōsistentur, posset deus qualibet die produxisse vnā animā, vel vnū angelū: que cum sua natura sintentia perpetua, essent nūc infinite in actu. De hoc questione sequenti disputabitur. ¶ Hec argumēta rem faciūt vehementer dubiā quid rīderet Aristot. quippe qui non solū opinatus est mundū fuisse ab eterno, vt lib. 8. videbimus: sed qz ante omnē hominē fuit et hō. Et hoc est manifeste necessariū secundū eius principia: nā ipse (vt ceteri oēs philosophi) ignorauit creationem. Et enim lib. 1. adnotauimus, impossibile reputauit ex nihilo aliquid fieri: homines autē incipere nō poterant, nisi daretur primus hō, aut primi hoies in aliquo numero: qui quidē cū non potuissent ex prioribus alijs generari, debuissent fieri per creationē, aut sicut in rei veritate factus est hō de limo terre: qd Aristot. nec suspicari vnqz potuit. Et id supposito qz nō habuit opinionē Pythagore, nec Lōmentatoris, meuitabiliter sequitur qz posuisset infinitas animas mō existētes, vbi cunqz ille sint. Nā cū non occupēt locū, vbicūqz esse possunt. Sicut cōcederet qz fuerunt infinite reuolutiones celi. At qui illi qui Aristotelē habēt pro deo, discruciat se, vt rīdeant huic argumēto: christiani vero nō est cur de hoc se tantū fatigent: nā est hoc magnū argumentū qd habemus cōtra Arist. ad probandū mundū nō fuisse ab eterno: quoniam reuera creature esse nō potuerūt, nisi per creationē: creatio autē neqz hominis neqz alicuius rei corruptibilis potuit fieri ab eterno vt relinquere tur sue nature. Nā si ab eterno creatus esset equus reli

ctus sue nature, debuisset durare tantū per tēpus finitū: et per pns ille equus et ab eterno fuisset mortuus, vt est manifestū: implicat tñ contradictionē qz ab eterno fuerit natus: et ab eterno mortuus, et tñ qz prius per viginti annos fuisset natus, qz mortuus. Si ergo nullus hō ex natura sua potuit ab eterno creari, impossibile ē ante omnē hominē fuisse hominē: vno autē impossibili dato, nimirū si aliud sequatur. Atqz adeo id manifeste cōcludit hoc argumentū, qz Arist. lumine naturali, qnā tocūqz fuerit peditus, pertere exacte nō potuit ad rerū veritates oēs naturalū. Et id qz quis cōcessisset infinitas animas, nullū argumētū est ita esse: postqz illud iferebat ex vno impossibili. Et forte hac de causa ita luce et sub nubilo loquutus est de perpetuitate animarū, qz videbat subsequi infinitas esse, nec videbat clare quomō producerentur in corpore, et tñ non educerent de potentia materie: qd tñ erat necessariū, si erant perpetue: nā qz producerent per creationē ignorauit. Quocirca de intelligentijs, qz non sequebant eadē inconuenientia, palā enunciauit esse perpetuas, improductibiles et incorruptibiles: finitas tñ et non receptibiles in materia. ¶ Ad tertū distinguitur qz angelus in infinitū excedat perfectionē hominis, aut hō perfectionem equi. Si enim intelligatur positue et cathegorematicē. i. qz excedat per aliquam latitudinē habentē in infinitos gradus perfectionis, sicuti infinita pedalia excederent vnā pedalitātē, id negatur: quoniam solus deus essentialiter excedit omnē creaturā, idcirco, vt dicebamus in prima cōclusionē, qz eius essentia est illimitata et non coartata ad aliquē certū gradum et perfectionē specificeam, sed est eminenter oia: aut qz excedat negatiue. i. qz species equi nō pōt attingere ad perfectionē hois, nec spēs humana ad perfectionē angeli: et sic conceditur: vnde tñ non sequit qz spēs angeli sit infinita: sed habent se in hoc species: sicut numeri vt. s. meta. tex. 10. docet Arist. species. n. qui narij est finita, licet spēs quaternarij non possit attingere ad spēm quinarū: qz humōi species cōsistunt in indiuisibili: et ideo repugnat qz fiat eis additio in eadē specie. Repugnat. n. qz sit hō essentialiter perfectior me: alias nō esset hō. ¶ Confirmatio tertij argumēti multis modis peccat. Primo vt dicebamus in predicabilibus, questione de spēs, et lib. 1. huius questione. 2. falsum est qz inter hoies et aial sit signabilis gradus medius essentiali imperfectior hoie et perfectior animali: sed animal est proximū et immediatū eius genus: cū enim diffinitio hois cōstet ex aial et rationali, non hēt aliū gradū: nisi istos duos. Et secūdo ascendēdo supra aial non procedit in infinitū: sed solum vsqz ad substantiā qd expresse docet Arist. 8. meta. tex. 10. vbi in hoc cōparat spēs numero (qui non diuiditur in semper diuisibilia, sed sicut in vnitatibus) et non magnitudini que diuidit in semper diuisibilia: v; qd diffinitio specifica nō diuiditur in infinitū: sed datur primū genus et vltima differentia. ¶ Et pretereā quod mōdum hi occurrit. Quāuis daretur latitudo media inter hominē et aial, et inter animal et corpus, non se tñ haberent sicut infiniti gradus perfectionis equales et non cōmunicantes, sed sicut diuisio cōtinui per partes proportionales. Itaqz inter hoies et substantiā est latitudo finita perfectionis procedēs ab hoie vsqz ad substantiā tanqz a certa latitudine perfectionis ad imperfectū: qd se hēt sicut principū talis perfectionis. i. sicut vnitatis est principū numeri. ¶ Ad quartū principale conceditur, qz ignis pōt producere infinitos calores syncategorematicē. i. non tot quin plures naturalr posito mūdo perpetuo: hoc tñ nō est infinitū in actu: sed solū in potentia, vt expositū est. Ad si applicentur per miraculū infinita simul cōbustibilia, is in casus nō est naturalis: sed hoc expectat ad questionē sequentē, an deus possit facere infinita actu diuisa. Illo tñ per impossibile dato,

concedit
si applic
infinita
bandū i
ducere
sint tot
teric. 3
nitū cre

C

C

non est
repugn
non cū
si non i
vt fiat.
pōt infi
qz non i
pūcto v
dit, die
si dica
in toto
quicqu
cōferu:
ergo p
cto erit
nea gir
autēz l
Illic p
partem
primā
lūne di
linea et
contin
ret feci
ration
quequ
illa col
lecto p
lz pare
postqz
te: erg
pugna
erit ac
tnra,
nales
gulis
re erū
parte
ti: et l
hec ai
princi
theol
.q. 46
creas
actu:
diceb
do ac
atten
cales:

conceditur q̄ producerentur infinite calores: sicuti sol, si applicaretur infiniti aeres actu diuisi, produceret infinita lumina. Sed tñ inde nullū est argumētū ad p̄bandū infinitā virtutē ignis. Ignis enim solū p̄t producerē calozē vt octo in quocunq̄ passum. Ad autē sint tot vel tot numero, hec est per accidēs ex parte materie. Immo illo etiā dato per impossibile, ignis in infinitū cresceret. vt lib. i. q. 4. disputatū est.

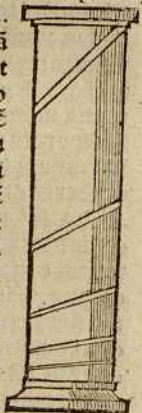
¶ **Textu. lxxvj.** Quocirca ignotum &c.

¶ **Questio quarta.**

¶ **Utrum de potentia dei absoluta possit fieri supranaturaliter infinitum in actu.**

Ratio parte affirmatiua arguitur. Quicquid non implicat contradictionē deus p̄t facere: infinitū esse non implicat contradictionē: ergo id p̄t a deo fieri. Maior est nota et auctoritate luce. i. non est impossibile apud deū omne verbū: et ratione: qz repugnantia esse nō posset, nisi aut ex parte dei: et hoc non cū sit potētie infinite: aut ex parte effectus: qui tñ si non implicat contradictionē, non hēt repugnātiā, vt fiat. Minor autē probatur: qz posito infinito, nulla p̄t inferri contradictio. ¶ Nihilō secundo probatur q̄ non implicet p̄t contradictionē: nā tota disputatio in hoc p̄cto versat. In cōtinuo sunt infinite ptes, vt Arist. p̄cedit, dicens: q̄ est diuisibile in semp diuisibilia. Nec valet si dicat q̄ sunt in potētia: siquidē illic sunt actu existētes in toto: ergo deus cognoscit singulas distincte. Sic sic quicquid deus cōseruat per causas secūdas p̄t se solo cōseruare: sed ille partes sustinetur per vnionē in toto: ergo poterit illas diuidere et seorsum cōseruare: quo facto erit infinitū in actu. ¶ Tertio p̄ncipalr arḡ. delinea giratiua. Sit. n. colūna pedālī circularis bipedalī autez lōgitudine, vt aparet in hac figura. Illic possum cogitatione intelligere vnā partem digitalis latitudinis que circuat primam partem proportionalem illius colūne diuise proportionē dupla: quequidē linea erit plusq̄ pedālīs: et aliam partem continuā eiusdem linee angustiorē, que girat secūdam partē proportionālē: et eadē ratione girentur omnes que sunt infinite: quequidē linea in rei veritate existit in illa colūna, postq̄ est pars illius. Idoc intellecto patet illā lineā esse infinitam: qz quez pars illius linee ad minus erit pedālīs: postq̄ facit circulū pedalem: et sunt infinite: ergo linea erit infinita. Quam nihil repugnat deum posse separare a toto: et tūc erit actu infinita. ¶ Quartū argumētū est. In hora futura, que nunc incipit, sunt infinite partes proportionales, quas deus distincte cognoscit: ergo poterit in singulis singulos angelos creare. Quia ratione in fine hore erit infiniti angeli. Et eadē ratione p̄t in qualibet parte creare ignē, vellapidē pedālē et vni re precedenti: et hoc mō in fine hore erit ignis aut lapis infinitus: hec autē nullā implicat contradictionē: &c. ¶ Quinto p̄ncipaliter arḡ. Nihil repugnat vt in cōfesso est ap̄ theologos mundū fuisse ab eterno: qd̄ et. S. Tho. i. p. q. 46. affirmat: ergo nec repugnat deū in qualibet die creasse vnū angelū, vel animā: atq̄ adeo essent mō tot actu angeli quot fuerint dies: dies autē vt superiori. q. dicebamus, fuissent tunc infiniti: ergo angeli essent mō do actu infiniti. ¶ Postremo arguitur. Virtus potētie attenditur ex obiecto: virtus enim calefactiua est, quia calefacit: et visiva, quia videt: virtus autē dei est infinita:

ta: ergo p̄t p̄ducere obiectū infinitū. ¶ Hecet alia huiusmodi argumēta fieri solent ad probandū possibilitatē infiniti supranaturaliter. ¶ In contrariū non possumus Aristotelē expresse citare cū de supra naturalibus nihil nouit: nihilomin⁹ vt in hoc textu presentī infinua re esse impossibile de quacunq̄ potentia: dicens, q̄ infinitū non est cognoscibile sub rōne infiniti: qd̄ autē nō est cognoscibile per nullā potētiā fieri p̄t. Itē qz vt videmus infinitū implicat contradictionē.

¶ **Questio hec celebrius est et perq̄ multis rationibus vtrinq̄ cōtrouersa: cū philosophis tum etiā theologis.**

Antiqui semp habuerūt pro comperto deū nō posse facere infinitū: sicut non p̄t facere chimera, propter repugnantā rei. Ita tenet. S. Tho. i. p. q. 7. et. q. 46. licet illic solum de naturis rerū disputet negat tamen infinitatem animarum fuisse possibile. Sed quol. 9. articu. i. expresse negat per omnē potētiā fieri posse infinitū. Eandē opinionē tenet Scotus. 2. senten. d. 1. q. 3. Et Bonauēt. 1. sent. d. 43. Et eadē distinctōe. Durād⁹: qui nō adeo frequēter solet fidē adhibere scētēis. S. Tho. in hac tamē parte eū indubius sequit. Et Aristotiles in i. q. 42. dicit hanc esse opinionē cōmunē: et eandē sequitur: et ingeniose certe eā corroborat licet plus insinat de infinitate perfectiōis: de qua nihil hic intendimus dicere: qd̄ enim questione precedentī diximus, abundat philosophis. Hanc vero opinionē repellunt nominales. Dehā quidē. 2. d. 1. sed inter oēs latissime Gregorius in. i. d. 43. q. 4. nā Sabariellib. 2. d. 1. q. 3. vtrāq̄ opinionē censet esse probabile. Et Gregorius tres conclusiones sigillatim ponat. 1. q̄ potest deus facere infinitū magnitudine, multitudine, et in tensione qualitatis: tñ quia rationes germane sunt et cōnexe, vnica cōclusionē respōdetur ad conclusionem.

¶ Per nullā potētiā possibile est dari infinitū in actu: aut magnitudine, aut multitudine, aut intensione. Terminus superiori questione expositus est. Appellamus infinitū in actu, si sit continuū, illud qd̄ est ens permansens habēs oēs suas partes simul: taliter, vt vni certe signate sint in illo infinite equales non cōmunicātes &c. Infinita vero multitudo est collectio infinitozū entū separatozū: sed infinita intensio qualitatis est, vbi sunt infiniti gradus equales nō cōmunicātes &c. ¶ At vero qz tota hec disputatio in hoc posita est, vt examineē an implicet contradictionē infinitū esse, hoc primū omnīū stabilire est opere precū. Et enim et naturali, et si dei presertim, lumine, receptissimū est et solēne, omni potētiā dei nullatenus terminari, sed esse infinitā: infinitas vero in hoc cōsistit, q̄ omne factibile possit facere. Si autē aliquid nequit facere, nō est ex defectu potētie, sed qz illud ex natura sua non est factibile. vt q̄ chimera sit, et q̄ homo sit irrationalis &c. Attamen quid sit factibile, hoc est sub iudice. At theologozum scōla id ipsum quocunq̄ esse factibile, quod non implicat contradictionē. Quequidē sententia, nisi sano sensu intellecta, profecto sustineri non p̄t. ¶ Variā enim cōtingit aliquid implicare contradictionē. vnōm q̄ intrinsece, expresse et formalr iherat duas p̄t adictorias. vt si quis diceret orbē lune qui capis intra orbē veneris esse illi equalē: aut cor hominis esse equalē toti homini, sequeretur expressa contradictio. Orbis. n. veneris cōtinet intra se orbem lune: ergo est maior illo: et per q̄s non est equalis. Itē totū est maius sua parte, vt patet ex diffinitione totius: cor est pars hominis: ergo nō est equalē illi. At qui si istomō intelligatur implicatio contradictionis, profecto manifestissime est falsum q̄ quicquid nō implicat contradictionē deus possit facere. In numerā. n. cōcedimus deū non posse facere: ex quibus tñ nō sequitur humōi contradictio. In diuinis nāq̄ cōfitemur nō posse filiū generare aliū filiū: et tñ ex oppo-

¶ **Cōclusio p̄ncipalis**

¶ **Implicat re contradictionē**

s finis. ut terno per vi nullus ibile ē. mibile mifeste. li, q̄na. mit ad. flet in. tōz ill. ita lu. anima tclare cerent nt per. Quo conue. lucibis ules in. infinis. ionem. matice finitos derent s essen. bamus i et non. Especific iue. i. q. is, nec editur: habent. docet. aterna mōispe fiat eis. fentiali atio ter dicebas. r. huius ignabi. e et per nediātū li et rā. sedo as. d solum. ita. tex. iuiditur non ma. qd̄ diffi. r primū. admō mi. nter ho. tñ habes. et non. rtes pro. atitudo. bstantiā. factū: qd̄ t vnitas. concedit. syncate. sio mū. dū in po. nira culū. ituralis: us possit. ile dato.

contra quod dicitur in omni.

to nō sequitur manifesta cōtradictio. Et negamus deū posse facere hominē esse equū, seclusa ynone hypostatica, et tñ nō sequitur expresse/petrus est equus: ergo nō est hō/nā posset aliquis dicere, qz natura id nō possit, tñ deus posset facere vnū hoīez, qui simul esset equus. Et negamus deū posse facere chimērā: et tñ illa creata certe nulla cōtradictio expresse sequeretur: nisi qz esset vnū monstrū constans ex partibus diuersorū animalū. Quinimo cōcedentes infinitū in quātitate, negāt possibile esse infinitū in perfectione: et tñ profecto nō sequitur manifesta cōtradictio, si daretur essentia infinite pfecta. Qd enim aiūt tale infinitū p̄tinuo sequi esse deū, reuera nō sequitur euidēter: nā vt dicebamus questione proxima, plus requirit vt sit deus, qz vt sit essentia infinita. Sufficeret enim ad essentia infinitā, habere infinitos gradus perfectionis: licet dependeret ab alio. Aliomō accipit implicare contradictionē, pro eo qd in cludit repugnantia: ad qd sufficit qz intellectus lumine naturalit, qz primum id proponat, dissentiat et resistat: neqz vllomodo ad herere possit: qd enim lumini naturali intellectus repugnat, merito dī natura sua repugnare. Et hoc mō verū est qz quicquid nō implicat. i. non repugnat intellectui deus pōt facere. Atqui hic profecto est germanus sensus illius loci luce. 2. nō est impossibile apud deū omne verbū. Verbū enim illic tñ valet, quantū id qd pōt mēte concipi esse factibile: nō est pōt facere hominē esse irrationale, aut chimērā esse: qz suppositis naturis rerū. s. qz hō sit animal rōnale, statim intellectus dissentit, vt possit simul esse animal brutū. Et suppositis naturis diuersorū animalū, renuit qz possit esse monstrū diuersorū naturas participans.

Hoc supposito profecto nō est ita multū difficile persuadere infinitū implicare contradictionē. Atqz isti, vt infinitū defendāt, alia noua incōuenientia cumulat, incipiam a diuisione cōtinui: tamen si hoc lib. 6. ex professo tractandū sit. Et vt secūdū argumētū propositū qd magnificat Gregori⁹ in antozē ipsū reūciā, arguitur sic. Si deus posset facere infinitū sequere qz posset illud ēt facere per diuisionē cōtinui in omnē suā partē, hoc tñ profecto nō solū implicat contradictionē, secundo mō, sed primo mō: qz facta quacūqz diuisione si est pars illa adhuc est diuisibilis. Hec valet solutio Gregorij qz. s. illa iam est actu diuisa: nā cū cōtinuū nō constet ex indiuisibilibus, quecūqz fiat diuisio, sit in partes adhuc diuisibiles: que licet naturalit nō possint esse perse sub quacūqz parua quātitate, tñ supnaturaliter possunt diuidi. Sed qz hoc in. 6. explicatius hēt examinari, supponat hic (id qd nemo preter Gregoriū dignus nomine philosophi negare posset) cōtinuū non posse actu diuidi in omnē suā partē: alias vt qz h. probe infert. 6. huius) sequeret, cōtinuū cōponi ex indiuisibilibus: qd implicat contradictionē: nā vnū indiuisibile additū alteri nō reddit maius. **U**nde ad secūdū principale argumētū (nā ad primū in calce questionis rñdebimus) omisiss varijs respōsis que dantur a diuersis, cōcedit deū cognosce distincte infinitas ptes cōtinui: cognoscit tñ eas sicuti sunt. i. cognoscit eas actu cōponere totū, esseqz diuisibiles in infinitū syncategorematicē: nō tñ cognoscit oēs collectue posse esse actu diuisas. Quēadmodū cognoscit quidē entia ex quibus fingit cōponi chimērā, non tñ cognoscit illā esse possibile. Et ideo nō pōt illā facere. **S**ed ecce validissimā replicā Gregorij. Qñ dī qz cōtinuū hēt partes in potentia, aut ly/potētia/determinat ly/hēt: et tunc sensus esset qz solū pōt habere illas: qd est falsum (immo actu habet eas) aut determinat ly/partes/vt sit sens⁹ qz ille partes nō faciūt singule perse vnū, sed oēs simul cōponūt vnū: et tunc (inquit) nō est maior ratio qz sint iste mō infinite facientes vnū, qz si essent actu separate. **D**amus

Ad. 2. pñ.

nos illi secūdū sensum. vt enim semel intelligatur quid est partes in potentia, explicamus, qz partes cōtinui sunt quidē actu partes: qz actu cōponūt: nō tñ sunt actu entia: qz ens et vnū cōuertuntur: et iō pars que non perse subsistit, non est ens, sed entis ens. Est autē repugnātia qz sint actu infinita entia, nulla est tñ qz sint actu infinite ptes in toto. Si. n. illa fierēt p diuisionē p̄tinui in omnē suā pte, darent ptes p̄tinui indiuisibiles vt dictū est. Si aut aliomō crearent actu infinita simul pte subsistētia, sequerentur incōmoda alia que iam inferētur. **A**d formā ergo argumētī cōceditur, qz quicquid de cōseruat per causas secūdas efficiētēs pōt se solo cōseruare. Qd autē non possit singulas partes cōtinui actu diuidere, non est, qz non pōt supplere vicē cause efficiētis, sed qz repugnat intrinsece rōni quātitatis esse diuisam in omnē suā partē: eo qz de rōne quātitatis est esse diuisibile et de rōne partis est esse quātā: atqz adeo quātūcūqz de tur minima diuisa, restat adhuc diuisibilis. **S**imilimō peccat tertiuū principale argm̄, famosē hinc giratiue: d qua tā se anxie affligunt multi: alijs dicentibus esse infinitā solū syncategorematicē. i. non tā tā quin maiorē, alijs minus male dicētibus qz si infinita est linea giratiua, linea giratiua est infinita. i. si est infinita syncategorematicē, est infinita categorēmaticē: nā si non est tāta quin maior, eadē rōne concedendū est qz vni pedalitate signate (quāta est grosities colūne) hēt infinitas equales. **N**ihilō falsissimum est qz si infinita in actu, aut categorēmaticē, aut syncategorematicē. Est ridiculū in physica qz i corpore bipedalē def linea lōgior qz sit totū: nā eisdē p̄ctis, quib⁹ claudis lōgitudō totū, claudis lōgitudō cuiusqz p̄tis ipsius. Et irrideret Arist. qz inf duo p̄cta finite distātia, def aliq linea actu infinita. **R**ñdetur ergo ad formā argumētī, qz quibus cogitatione possimus imaginari talē lineā, tñ non est actu infinita: sicuti neqz actu est ens perse. Qd si de⁹ incipiat illā separare a toto, erit semper tā longa quāta erit pars separata: nunqz tñ deus per suā omnipotentia poterit totā separare: sicut non pōt diuidere cōtinuū in omnē suā partē. Et in hoc sensu conceditur qz est infinita in potētia, 2. syncategorematicē separabilis: quātūcūqz. n. separaretur, poterit separari maior: nō tñ est potentia infinita categorēmaticē: qñ non est possibile, vt sit separata infinita: veluti cōtinuū est in infinitū diuisibile: nunqz tñ pōt esse actu diuisum in partes infinitas. **P**er hec itidē rñdet ad argm̄. **M**aioris qui. 4. sent. d. xi. q. 2. cōset posse infinitū fieri in actu multitudine, si sacerdos intēderet cōsecrare solas ptes partes hostie diuise proportionē dupla: tūc. n. cū in omnibus parib⁹ erit corpus, in imparibus vero panis, sit vt partes ille panis sint actu diuise: tamen si albedo et alie q̄litates sint cōtinue: ille nāqz non credit quātitatē distingui a re quanta. Qd si tenentes quātitatē distingui rñderint manere illic oēs partes pares sub eadē quātitate cōtinua, saltē sequitur qz partes panis erunt infinite actu diuise secūdū substantiā. Et p̄terea arguitur, quia si hoc mō deus facere potuit vt diuideret substantiā, manifeste sequit qz potuerit similimō cōrūpere partes pares quātitatis et qz manerent imparer. **H**uic tñ argumētū rñdetur primo physice qz petit principū: nā si implicat contradictionē cōtinuū esse diuisum in omnē suā partē (qz tunc daret pars indiuisibilis) negat posse de⁹ cōserre talē virtutē verbis, vt posset ille mō intercalare partes p̄portionales. Et reuera si philosopho naturalit nō posset persuaderi mysteriū eucharistie aliter, qz vt simul hoc cōcollariū admitteret, satis profecto esset illi persuasum difficile. **P**̄terea rñdetur more theologorū, qz certe sacerdos qui ille mō p̄tēderet cōsecrare, et nullatenus cōsecraret, et sacilegus proinde esset: cōsecrari enim nō pōt materia, nisi sit distincte p̄fens, vt possit demonstrari pro nomine hoc/ qd est in forma verborū:

partes v
homini
alicui cr
deus nō
posset di
dere con
Hi
aduersu
ra esset
cedunt.
in quart
uisa per
sus finē
et sic eri
cū alio:
ditū cal
sed certū
qz hora
impossil
in omnē
mō infir
re nume
textu. 4
lis: infi
numeru
tinuū al
transibi
nūerati
def vltū
in instar
eius pa
sus illū
fire totū
latim oī
tato: hoc
persistū
Que
incōuer
stiozē in
deamu:
tis que
partes
pugnet
deus p̄
facere il
stantia
les, ita
termitt
pedale
stantia
qz illius
nua me
tradict
ioz ped
fuerūt
nouit c
tia imm
infinite
ductio
p̄is istū
tur de
immed
admitti
nia inst
nales:
goziue
corolla
pars p̄
natur:

simus
olla.

Corolla
um.

partes vero impares non possunt illo modo esse presentes homini distincte et sigillatim: siquidem sunt infinite, nec alicui creature. Et quod deo sint presentes, iam dictum est quod deus non cognoscit illas ut actu separabiles: et ideo nec posset deus illo modo consecrare: sicut non potest dividere continuum in quolibet sua parte.

Hinc sumitur alterum argumentum

adversus istos assertores infiniti, quod profecto quibus vera esset opinio infiniti, fieri non nequiret modo quo ipsi concedunt. Casus. n. eorum frequentissimus est qui positus est in quarto argumento principali: nempe, quod hora futura dividitur per partes proportionales minoribus terminatis versus finem, deus producat in qualibet parte unum angelum, et sic erit multitudo infinita, aut unum lapidem et continuetur alio: et hac ratione erit magnitudo infinita. In ultimo modo dicti casus, preter positionem infiniti, non solum implicat, sed certe applicat manifestam contradictionem: nam ponunt quod hora sit numerabilis per quolibet suam partem: quod est impossibile: sicut quod unum continuum permanens dividatur in omnem suam partem. Et certe quibus deus possit facere alio modo infinitum, non posset tamen omnes partes proportionales hore numerare incipiendo a prima. Et hec est ratio Aristotelis. hic textu. 41. ubi sic arguitur: omnis numerus est numerabilis: infinitum autem non est numerabile: ergo non potest esse numerus infinitus. Et textu. 59. expresse ait, quod si quis continuum aliqua certa proportionem dividat, nunquam illud transibit. Hec potest intellectus alium capere, nisi quod si deus numeraret illo modo omnes, numeraret ultimam. Et id est quod non debet ultima, sit ut nec sint omnes numerabiles. Hec valet ratio in instanti terminatio hore tota transiit, et quelibet eius pars: ergo potuerunt omnes numerari sigillatim versus illud instans: sicut non sequitur musca potuit pertransire totum pedalem: ergo potuit transire deo numerare sigillatim omnes partes proportionales. Unde Gabriel loco citato: licet dicat probabiliter esse positionem infiniti, non tamen persistit in hoc quod fiat per partes proportionales hore.

Quo circa posito istomodo infinito, non solum sequitur inconuenientia propria infiniti, sed alia noua, et manifestior implicata contradictione. Quia propter ut plene respondeamus quarto argumento, ostendemus septem argumentis quomodo implicat contradictionem infinitum factum per partes proportionales hore: et quinque alijs quomodo repugnet simpliciter: ut omnia sint numero duodecim. Primo si deus posset facere istomodo infinitum, sequeretur quod et posset facere illud producendo pedalitates illas per omnia instantia hore (nam sicut cognoscit omnes partes proportionales, ita cognoscit omnia instantia) taliter tamen ut nullum pretermittat instantis totius hore, quo non producatur unum pedale et vniuersa prececedenti. Nihil. n. argumento refert instantia esse accidentia distincta, nec ne. Tunc sequetur quod illius infiniti scilicet longitudinem nulla esset pars continua maior quam pedalis: quod profecto expressam dicit contradictionem. Sequela tamen probatur. Detur pars aliqua maior pedali, que sit. v. g. bipedalis, ille due pedalitates fuerunt producte in duobus instantibus diuersis: et deus nouit que instantia erant illa: sed nulla possunt esse instantia immediata, immo nulla, inter que non mediatur alia infinita: ergo inter productionem prime pedalitates et productionem secunde fuerunt alie infinite producte: et per omnes iste non sunt immediate vnite. Et parimodum replicabitur de quibuslibet duabus pedalitatibus quas dederis immediate continas. Propter argumens hoc nullus credo admittet homini productionem partium continui per omnia instantia, nullum pretermittendo: sed per partes proportionales: aut per instantia incipientia partium. ut ponit Boetius: que habent certum ordinem. Tunc sequitur secundum corollarium. f. quod dabitur ultima pars, et non dabitur vltima pars proportionalis in continuo. Negatiua supponit ex natura partium: sed probatur affirmatiua. Producat deus

in prima parte proportionali hore unum baculum pedale in manu mea, quod ego pugno comprehendam: in secunda parte proportionali excludat illud, et producat aliud continuum prior: quod quidem prius procedat versus orientem: in tertia parte proportionali excludat secundum, et ponat tertium continuum cum secundo. Et ita per totam horam. Itaque in qualibet parte proportionali pugno teneo ego vltimum pedale. Tunc sequitur quod in fine: ego habebam aliud pedale in manu: nec oppositum potest quis assentire. Primo, quia nullum fuit productum nisi in manu, nec aliud fuit inde exclusum, nisi ad positionem alterius. Et preterea, quia illud infinitum tendens versus orientem terminatur in manu mea: quod versus occidentem non est infinitum: et non poterit locum alium signari, ubi terminetur. Sed si infinite hore detur aliud in manu, reuera illud erit vltimum. Lerte non video quomodo quis possit hic contradictionem subterfugere. f. quod detur vltima pars, et non detur vltima pars proportionalis hore. Itum est mirabile quod in instanti terminatio illi hore vix sit dicere: facere unum infinitum simpliciter versus omnem directionem positionis. Probatur sequela. Volo quod in prima parte proportionali hore, deus ponat secundam pedalitatem illius infiniti super primam: et in secunda parte proportionali ponat tertiam et quartam pedalitatem ad latum illarum correspondenter: et in tertia parte capiat quatuor alias pedalitates et apponat prioribus retro versus occidentem, ut fiat corpus vniuersum quadratum, et cubum ex octo pedalitatibus. Et ita per omnes partes proportionales augeat illud corpus sub figura quadrata versus omnem directionem positionis, sursum et deorsum ante, et retro dextrorsum et sinistrorsum: nullam partem creandos: sed taliter ut nihil addatur corpori cubo, nisi quod demitur a corpore infinite longo. Tunc manifestum est quod in instanti terminatio hore illud corpus erit infinitum simpliciter cum infinitis fuerit facta equalis additio quaque versus. Et preterea, quia si neges restare simpliciter finitum, signari non poterit cuius nam sit quantitatis: et tamen factum est ex vno infinito secundum quid. Sed profecto intellectus qui capit, nec putat esse contradictionem, nescio quomodo non capiat esse possibile, hominem esse equum. Atqui preterea sequitur quod in illo instanti terminatio versus erit dicere. Immediata ante hoc corpus hoc erat vniuersum quadratum: et in nullo instanti additum est illi quicquam, nisi sub figura quadrata: et tamen non est quadratum: quia infinitum nullam potest habere figuram. Quartum corollarium est. Dato illo secundum quod versus orientem infinito, hic terminato, pedalis latitudinis et profunditatis, posset deus infinites infinita ab illo tollere, tamen tamen, ut semper maneret infinitum. Probatur. Volo quod deus in prima parte proportionali hore auferat ab illo infinito omnes pedalitates impares. f. primam/tertiam/quintam etc. pares autem vniuersam auferat unum infinitum, et manet aliud. In secunda parte proportionali hore itidem diuisio illo infinito per pedalitates auferat impares, et vniuersa pares. Et ita faciat per omnes partes proportionales hore: que sunt infinite. Tunc in instanti terminatio hore abstulit ab illo infinito infinites infinitum, et semper manet infinitum. Est mirabile quod in singulis partibus proportionalibus vnus hore deus non producat, nisi vnam pedalitatem, quam productum fuit illud infinitum secundum quid: et tamen postea in qualibet hora auferat ab illo infinites infinitum, et hoc faciat per infinitum tempus: et tamen non possit hauriri illud infinitum. Hoc quidem non contradictionem, sed de mentiam (nisi verbo ad esset inuidia) appellare. Scio equidem solutionem istorum hore, hec esse corollaria que sequuntur ex infinito: et id non esse inconuenientia. Ac si positio infiniti esset articulus fidei, ut quicquid inde sequatur

3. Corollarium.

4. Corollarium.

id
ui
ac
on
pu
tu
un
ctū
bf
ur.
de
iser
ctu
icū
: de
: ef
: deo
: sibi
: iose
: s di
: tā
: nta
: nā
: st q
: it in
: a in
: a lō
: udo
: lret
: actu
: iuis
: n est
: e in
: uāta
: ten
: nti
: q est
: quā
: st po
: le, vt
: iuis
: itas.
: nt. d.
: si sa
: diui
: crit
: le pa
: s sint
: i are
: lerint
: e con
: actu
: uia si
: mani
: pares
: iumē
: unpli
: e suā
: se de
: alare
: tura:
: q vt
: set illi
: ge,
: et nul
: secre:
: t pose
: rbo:

Corollarium.

5. Corol.

sub pena inferni sit cōcedendum. Quinimo profecto si ex articulis nostre fidei similia absurda aduersus nos colligerēt infideles, grauissime et periculosissime periclitaret fides: eū tñ isti, vt leuicula opionē dēfendāt, nihili faciunt hec cōcedere. **¶** Quintū corollariū est. Dato vno corpore circulari pedali, posset p ptes pportionalē hōre semper illud circulariter deus augere circumponendo pedale grossitiem inqualz. Duo dato subsequit q in instāti terminatio hōre verū erit dicere. Im mediate ante hac, hoc corp⁹ fuit circularē: et in nullo instanti quicq̄ est additum, nisi circulariter: et tñ modo nō est circularē. Itē tunc linee que epibāt a cētro singule a se inuicē infinitū distabant. Itā quāto plus elongantur a cētro, tāto magis distant, vt in precedēti questione dictū est: et cū diducātur linee in infinitū secūdū hanc opionē, sequit q darent infinite linee quarū singule a singulis in infinitū distant. **¶** Sextū corollariū est. Datis duabus colūnis pedali distātibz, si deus per partes pportionalē pduceret infinitū lignū, inter illas in qualz parte pportionali hōre interponendo vnā pedalitātē inter colūnas: quarū altera versus orientē, altera versus occidentē moueret, daret infinitū int duo pūcta. **¶** Ad si dicas non esse incoūueniens, qz ille colūne in infinitū distabant. Arguitur cōtra q nō sit possibile duas res finitas in infinitū distare. Deus distincte cognoscit loca illa vbi sunt ille colūne, qñ quidē distincte cognoscit intuitue colūnas ipsas. Tūc sic. Aut intelligit vltra illa loca alta esse imaginaria loca adhuc longius distātia: et tūc nō cognosceret colūnas illas in infinitū distare. Si autē dicat q deus nō cognoscit alia loca imaginaria vers⁹ orientē et occidentē vltra illas colūnas, hoc profecto vī intellectu difficile, immo impossibile: nā cū colūna illa q est versus orientē sit corpus finitū, necesse est vt de⁹ videat eā eē in loco finito pedali: et p p̄s circūquaqz de⁹ intelligeret locū imaginariū extra illā: atqz adeo versus orientē nō distat in infinitū: s; poterit adhuc eā pelere vterius. Mirabile. n. est profecto q de⁹ videat colūnā in aliquo certo loco et non possit eā depellere quo cūqz velit. **¶** Intelligenti relinquimus rem animaduertēdā. **¶** Septimū corollariū posset huc accersiri ex lib. no stro. 3. summul. Sequeretur. n. scd̄z hanc opionē q eadē rōne, posset deus in prima parte pportionali hōre pducere vnū angelū, et eūdē in secūda parte annihilare: et rursum in tertia parte re producerē: et ita per totā hōrā impartibus imparibus pducere et in imparibus annihilare. Duo dato sequit (vt loco citato dicebamus) q ille angel⁹ in fine hōre erit et nō erit (supponit. n. q in instāti extrinseco fminatio hōre, nec pducatur de nouo, nec annihilat). **¶** Probaf sequela: nā des vtrā partē maluerit. Si dicas q erit: q̄ in vltima parte pportionali fuit productus, quā necesse est dicere fuisse imparem. At vero nulla dabit postrema impar, quā nō sequat alia par in qua fuit annihilatus: q̄ in fine manet annihilatus. Quod si dederis q non erit, eadē arte probabo q erit: nā post quāz parē in qua fuit annihilat⁹ fuit alia impar in qua fuit productus. Reuera argm̄, vel deducit respondentē ad metā non loqui: vel quācūqz dederit partē contradictionis, cogit eū alterā simul cōcedere. **¶** Restimo ad quartū argm̄ principale. Satis esse respōsum: nepe q produceret infinitū per ptes pportionalē hōre, nō solū repugnat rationi infiniti, sed ex modo producēdi infert peiora adhuc et absurdiora incoūuenientia.

7. Corol.

¶ At quia fautores infiniti saltim affirmabunt deum posse producere infinita entia in eodem instanti actu separata, nō per diuisionē p̄tinui, nec per partes pportionalē hōre: et pari mō vnā magnitudinē infinitā, inferā inde alia corollaria, quibus ostēditur esse et hoc impossibile. Sit q̄ octauū corollariū, argm̄ qd ipse cōtra se facit Gregorius. Sequeret q vel pars

8. Corol.

non esset minor suo toto, vel q nō quecūqz sunt equalia vni tertio sunt equalia inter se, vl q vnū infinitum esset maius alio, quozū neutruū est pars alterius. Et faciam prius argm̄ in q̄ntitate discreta, vt ipse facit. Sit infinita multitudo lapidū hinc a Salmatica vsus orientē, et infinita et hinc versus occidentē: quarū prima vocetur .a. secunda. b. et. c. sit pars multitudinis .a. quequidem pars incipit a parisius versus orientē. Ita q. a. excedat .c. per totā multitudinē que est hinc vsqz parisios. Tūc arguntur sic. a. multitudo est equalis. b. qz vtraqz est infinita, et neutra est pars alterius: et eadē rōne. c. est eq̄lis. b. ergo. a. et. c. interse sunt equalia. Si negas aliquā partē antecedētis, das duo infinita quozū neutrum est pars alterius nō esse equalia. Si negas p̄ntiam, das q non quecūqz sunt equalia vni tertio sunt equalia inter se. Si vero cōcedis aīs et p̄ntiam, sequitur q nō omne totū est mai⁹ sua parte: nā. a. est totū respectu. c. **¶** Respōdet Grego. q idē argm̄, posset fieri de duobus cōtinuis et de medietate alterius eoz, datis. n. duobus bipedalibus. a. et. b. tot sunt partes adequate in. a. quot in. b. et tot et in. c. que est medietas. a. quot sunt in. b. et per p̄s tot sunt in. c. quot sūt in. a. lz. a. sit totū et. c. ps. Eodē mō nihil incoūuenit dicere ad argm̄, tot esse lapides in. c. infinito, quot sunt in. a. **¶** Mir⁹ autē quō sit cōtentus hac solutione, aut qua rōne potuit adduci vt cōcederet tot esse lapides in. c. quot in. a. cū ad oculū confet lapides qui sunt hinc vsqz parisios esse in. a. et non in. c. et illinc vtrūqz esse infinitū versus orientē. **¶** Nec profecto est par ratio de partibus pportionalibus continui que sunt illic in potentia, et de partibus equalibus multitudinis infinite, que sunt perse subsistētes. Itā qz nulla est tā parua pars, quin sit diuissibilis in infinitas, nihil inuenit tot esse ptes numero immediatē, quot in toto: minores tñ. At q ptes equales in magnitudine tot sint in parte, quot in toto, intellect⁹ capere nō pōt. **¶** Ad si in quantitate cōtinua fiat argm̄, inconueniens erit manifestissimū. Sit. n. linea. a. hinc infinita versus orientē, et pars eius a parisius versus orientē sit. c. linea vero infinita hinc versus occidentē sit. b. et fiat argm̄. a. linea est equalr lōga. b. et. c. est equalr lōga eidē. b. ergo. a. et. c. sunt equalia in lōgitudine. Dicere autē q pars scd̄z longitudinē sit equalr lōga suo toti, expressissima est cōtradictio. **¶** Nec locus relinquatur fugiēdi ad numerū partū pportionalū cōtinui. **¶** Nonū corollariū est. Sequeret q datis duabus lineis quaz. a. est lōgior q̄. b. per solū motū localē, sine noua quātitatis additio ne. b. fieret lōgior q̄. a. **¶** Probaf. Si. a. inciperet hinc salmātica et esset versus orientē infinita. b. vero inciperet a parisius, manifestū est q. a. sit lōgior q̄. b. et tñ si manētibus fixis his pūctis Salmāticē et parisī⁹ deus moueret illas, vt partes tēdentes in orientē verterent versus occidentē: tunc illa linea terminata parisius esset longior q̄ hec que terminat Salmāticē. Non ignoro quin Aristot. admissio per impossibile infinito versus orientē nō cederet q per aliquā potentiā illud extremū versus orientē (qd nullū est) posset circulariter moueri versus occidentē. Sed tñ isti id non possent negare, nā posset deus manente prima pedalitate hic fixa Salmāticē in prima pte pportionali hōre abscindere secūdā pedalitātē que est versus orientē et vnire retro prime versus occidentē, et in scd̄a parte pportionali hōre vnire secūdā pedalitātē eodē mō: et ita per totā hōrā, linea que erat infinita versus orientem fiet infinita versus occidentē. **¶** Ad si idē fiat de illa que terminat parisius, et cludit totū corollariū. **¶** Decimū corollariū egregiū certest. Si deus posset producere infinitos homines, produceret eos. v. g. ordinatos hinc versus orientē: quozū singuli singulos precise habeāt pileos. Sequeret q posset de⁹ auferre ab istis infinitos pileos, immo infinities infinitos, et tñ quibz maneret cū suo pileo. **¶** Pro

batur. **¶** secundū **¶** det pilei **¶** ptim⁹ **¶** d **¶** imparē **¶** minib⁹ **¶** c **¶** imparē **¶** bus vsqz **¶** portio **¶** ti, et qu **¶** vti in m **¶** libus, v **¶** singulis **¶** Datis u **¶** nullū p **¶** finitos. **¶** imparē **¶** dētur p **¶** restanti **¶** quisqz **¶** tia part **¶** tertio hō **¶** les hōre **¶** Nec rel **¶** id facia **¶** la sunt: **¶** defendi **¶** tur q si **¶** se aure **¶** tū vellē **¶** rent in **¶** fecto o **¶** lo ceter **¶** lū, et q **¶** itidē hī **¶** firur su **¶** vnū tñ **¶** cunqz a **¶** tradict **¶** Cūc **¶** lib. 2. 3. **¶** pōt plu **¶** epausti **¶** nā cū p **¶** ponat: **¶** nes: sit **¶** infinit **¶** cere pl **¶** quotq **¶** gunnet **¶** efficiē **¶** re nō s **¶** illic cō **¶** tē dica **¶** duceri **¶** pōt de **¶** ta ma **¶** maior **¶** citer u **¶** ne pos **¶** set et i **¶** pugni **¶** sit dei **¶** deus **¶** sue na **¶** penet **¶** hoies **¶** tri req **¶** na mi **¶** nē loc

batur. Volo q̄ auferat oēs pileos hominū pariū/puta secundi: quarti rē. manentibus imparib⁹: et tñ tertius det pileū suū secūdo, et alij duo impares. s. quintus r se ptim⁹ dent pileos suos tertio r quarto, et alij quatuor impares. s. nonus et tres sequētes dent pileos suos hominib⁹ quinto/sexto/septimo/et octauo: et postea octo impares dent suos pileos octo subsequētib⁹ hominibus vsq̄ ad sextū decimū: et ita fiat per oēs partes proportionales hore. Tunc demū in fine sublato erūt infiniti, et quilibz manebit cū pileo. At q̄ eadē arte poterit de⁹ vti in infinitis horis, aut in mille, vel decies cētentis millibus, vt semper auferendo infinitos pileos relinquat singulis singulos. ¶ At qui pōt alio mō verti corollariū. Datis illis hominibus cum singulis pileis, posset deus nullū proorsus pileū addendo facere vt quilibz habeat infinitos. ¶ Probaf, in prima pte p̄portionali hore oēs impares, puta tertius et quintus rē. (qui sunt infiniti) dētur primo homini: in scda parte p̄portionali ex alijs restantibus oēs ēt impares intercalarter, puta tertius quibz (qui ēt erunt infiniti) dent secūdo homini: et in tertia parte p̄portionali ex residuis tertius ēt quibz dētur tertio homini. ¶ Ad si idē fiat per oēs partes p̄portionales hore, in instāti terminatio quibz habebit infinitos. Hec refert hoc fiat per ptes p̄portionales hore: an simul idē faciat deus in eodē instāti. Fateor corollaria ridicula sunt: sed esset etiā ridiculus qui, vt positionē infiniti defenderet, ista cōcederet. ¶ Eadē p̄portione sequitur q̄ si singuli illi hoies infiniti haberēt singulos precise aureos, possent ex hoies vnusquisq̄ tñ ditescere quantum vellent. Exēpli gratia. Si illos infinitos aureos cōiicerent in vnū cumulū: et postea quibz resumeret centū, p̄fecto omnibus sufficeret cumulus: nā tot sunt in cumulo cētentarij, quot sunt hoies. Et si rursus facerēt cumulū, et quibz vellet accipere decies cētena millia, abunde itidē hērent in cumulo, vnde possent extrahere. Quod si rursus facerēt cumulū, et vnusquisq̄ parce acciperet vnū tñ aureū: ex haurirēt totū cumulū, p̄inde ac si qui cumq̄ acciperet decies cētena millia. Si hec non est cōtradictio, nescio quā existimēt isti esse contradictionē. ¶ Undecimū corollariū posset esse illud qd̄ tetigimus libro. 3. Sūmularū. Datis. n. infinitis angelis, vel deus pōt plures alios p̄ducere vel nō: si nō, potētia dei esset exausta: qd̄ impossibile esse loco citato (vt reor) ostēdim⁹: nā cū potentia dei ex se sit illimitata, et creatio re⁹ nō ponat aliquā materiā que posset exauriri per creationes: sit vt quotcūq̄ rebus creatis infinitis et infinities infinitis, nulla pōt reddi causa cur deus nō possit p̄ducere plures. Hā reddere pro causa deū iam produxisse quotquot potuit: est petitio principij: hoc. n. ostēdit argumentū. s. q̄ possib⁹ non est repugnātia ex parte cause efficiētis, nec ex parte materie, quotquot dent creaturae nō sunt causa vt nō possint plures p̄duci. S; de hoc illic copiosi⁹ dictū est in materia modalū lect. 2. Si vultē dicatur qd̄ datis infinitis angelis adhuc deus pōt p̄ducere plures, sequit q̄ vna multitudine simplr infinita pōt dari alia maior: qd̄ rōni infiniti repugnat. ¶ Et. n. data magnitudine simplr infinita p̄tradictio est posse esse maiorem, ita datis infinitis hominibus qui sint simpliciter infiniti, vt impossibile posse esse plures: nā qua rōne posset de⁹ infinite multitudini addere vnitatē, posset ēt infinite magnitudini addere nouā partē: qd̄ est repugnās nisi illa se penetraret cū alijs. ¶ Sed quicquid sit de infinita multitudine re⁹ indiuisibiliū: arguitur qd̄ deus nō possit p̄ducere infinitos hoies saltē relictos sue nature. Sequeret. n. q̄ quelz pars cū qualz parte se penetrarēt in eodē loco. ¶ Probatur sequela. ¶ Illi infiniti hoies habebunt infinitos oculos: infiniti autē oculi dextri replebūt omnē locū imaginariū. Immo in infinita grana milij, aut infinite formice. Si ergo oculi dextri omnē locū imaginariū replent: necesse est vt sinistri se pe-

netrent cū dextris: et cū non sit maior ratio de vno q̄ de alio, sequit q̄ quilibz penetratur cū quolibz: r eadē rōne lingua et manus et pes penetrantur cū singulis alijs mēbris. Et vt euidentius argm̄ appareat, creet deus pri⁹ infinitos oculos: p̄fecto tunc nō poterit creare infinitas linguas, nisi penetrando linguas cū oculis, q̄ si postea creet pedes debēt penetrari cū alijs mēbris: q̄ eadē rōne si creet infinitos hoies omnia mēbra debēt se inuicē penetrare. Quare nō poterit de⁹ infinitos hoies creare relinquēdo illis in suis naturalibus: nā penetratio illa est supranaturalis. ¶ Quinimo nullā multitudinē rerū diuisibiliū actu separatay poterit deus creare quin singule partes cū singulis se penetrēt. Hā creet. v. g. in finita grana milij: et arguit sic, si creasset infinitas medietates illoz granorū ille occupasset totū infinitū locū imaginariū: ergo non posset alias medietates creare, nisi penetrādo illas cū prioribus. ¶ Et confirmat, qd̄ si creatis infinitis granis integris deus anhilaret medietates illoz, medietates que superessent replerēt tñ locū, quantum grana integra et si ex medietatib⁹ reliquis adhuc corrūperet medietates singulariū, dhuc ille quarte ptes replerēt tantū dē locū: siquidē sunt infinite entia equalia: ergo qñ erāt infinita grana integra singule ptes se penetrabāt cū singulis: sicut est corpus christi in sacramēto. ¶ Pudet certe plura humōi mōstra multiplicare. Ista duo argumenta vltima colligim⁹ ex intēctione Arif. hic tex. 43. vbi pro cōperto hēt nō posse mixtū cōponi ex pluribus elemētis simplicibus quorū quodlibz sit infinitū: nā vnū illoz replebit totū locū imaginariū: et per p̄ns non relinquet alijs locū. Eodē enim mō colligimus nos qd̄ si datis singulis particulis singulorū granorū milij aut hoiez, ille repleant omnē locum imaginariū, sit vt integra ipsa tota, in infinita numero esse non possent, nisi per partium penetrationē. ¶ De qualitate infinite intēsa non opus est nouū argm̄ addere, qd̄ si fiat intēsa per additionē gradus ad gradū (vt isti dicūt) eisdē ferme argumētis redarguit, que facta sunt aduersus infinitā quantitātē: nā intēsa nihil aliud est q̄ quātitas intēsiōis. ¶ Sed aduersus infinitā virtutē motiuā (quā ēt ponunt possibile creati adeo) a pōri est argm̄, qd̄ virtus motiuā est tāta quanta est perfectio rei: et idē si nō pōt dari creatura infinita secundum essentiā, nec pōt dari infinita secundū virtutē. Sed tñ a posteriori formaf duodecimū et postremū argm̄. Def. v. g. intelligētia infinite virtutis que moueat celū, sit q̄ nūc celū quiescēs vt centrū solis sit in orizēte: et incipiat illud nūc mouere per vltimū non esse. Arguit qd̄ sit implicatio cōtradictionis ipsum moueri infinita virtute. ¶ Primo, si intelligētia mouet infinita virtute, immediate post hoc erit facta perfecta circulatio (qd̄ si tarda bit per tēpus, nō mouebit infinite velociter) rursus: ergo immediate post hoc centrū solis erit in eodē puncto in quo nūc est. Tunc sequit bene. ¶ Via puncta celi erunt immediate post hoc in eisdem p̄ctis loci in quibus mō sunt: q̄ nec mouet, nec incipit moueri: s; perfecte quiescit. ¶ Itē si infinita velocitate mouet circularit, sequit p̄mo qd̄ immediate post hoc erūt facte infinite circulationes: nā qua rōne erit vna, erūt plures: et qua rōne erūt plures, erunt infinite: hoc tñ p̄fecto nescio quis intellectus capiat: nēpe qd̄ immediate post hoc erunt facte infinite, r tñ ordiē certo vna post aliā: immo infinities infinite et vniformiter. Et secūdo sequit, qd̄ nunq̄ quiescet: sed primo impulsu illius intelligentie mouebit celū infinito tēpore: qd̄ nō pōt signari tēpus qñ defecet. ¶ Et quo p̄spicatus fiat argm̄ in motu recto, sit exēpli grāa machina bellica, vt catapultā, que ignito sulphure iacet globū infinita velocitate. Et arguit sic. Aut glob⁹ ille quiescet aliqui, aut nunq̄ quiescet. Si primū: queritur vbi quiescit aut qñ: nec poterit p̄fecto signari loc⁹, aut tēpus quietis. Si nunq̄ quiescit: ḡ infinito tēpore

mouebitur: et per p̄s non mouebitur infinita velocitate: nā infinita velocitas videtur esse illa que tēpore finito pertrāsīt infinitū spaciū. Et sic semp est cōtradictio. Sed vel maxime q̄ cōmuni animi cōceptioni repugnat, mobile infinita velocitate infinito tēpore (et presertim indirectū) moueri vt infinities infinita spacia directe transeundo nunq̄ cesset. ¶ Itē: q̄ vel transiuit per mediū, vel nō: q̄ autē corpus moueat ab extremo ad extremū, z nō per mediū, rationi motus repugnat, vt lib. sequenti videbimus. Si autem transibit per mediū: ergo immediate post hoc erit in loco pedaliter distanti et in loco de cupedaliter, et in alio centupedaliter distanti: quod certe fieri nequit, nisi simul in eodē instanti sit in multis locis: id quod, per virtutē saltē creatā, impossibile est fieri. Ad si deus simul poneret eandē rē in pluribus locis, non moueretur per illa. Nec valet solutio, q̄ sicut immediate post hoc ante quodlibet instans erūt infinita instātia infinitarū partiū proportionaliū hōre: (licet nulla duo instātia erūt simul) ita immediate post hoc illud mobile erit in infinitis locis, licet nunq̄ erit si mul in pluribus. Nō inq̄ satisfact solutio: nā alia ratio est de partibus proportionalibus hōre que sunt minores, et minores versus nos, nec possunt nūerari: et aliis est de locis certis: et equalibus spatij distantibus, vt post le eadē res immediate post hoc esse in oibus, quin sit simul in illis. ¶ At metuo ne dū infinitū redarguo, redargutionē ipsam in infinitū producā. Libuit autē ne nūis istis tantisper ludere, vt portēta que infinitū velut chimera illa fabulosa parit: in mediū proferrem.

Ad p̄mus
p̄ncipale.

¶ Ad primū igit argm̄, concessa maioris. q̄ de q̄d nō implicat cōtradictionē mō illo sc̄do exposito deo possit facere: negat tñ q̄ infinitū non implicet illo modo contradictionē. vt presertis rationibus ostensum est. Simili nāq̄ argumento, tenentur authores cōtrarie opinionis respondere. Negant enim posse creaturam infinite perfectionis. Contra quos, si arguatur q̄ creet deus in parte proportionali hōre creaturam alicuius perfectionis, et in fine creaturam duaple perfectionis, et in tertia creaturam triple perfectionis: et sic consequenter vt in fine hōre detur creatura infinite perfecta. Respondent q̄ repugnat creature, vt sit infinite perfecta. Et data infinita magnitudine dicunt q̄ deus non poterit illam augere, quia repugnat nature infiniti augmentum. Parimodo nos dicimus q̄ repugnat nature rerum esse infinitum in actu secundum extensionem, aut numerum. Et reuera multo nos magis dignificamus omnipotentiam dei q̄ qui asserunt infinitū: nam illi, dato infinito, concedunt ali quod esse ens quod deus augere non pōt, nec mouere: z q̄ dantur due colūne ad eo distantes, vt deus nō possit amplius separare. Nos autē dicimus nullā esse possibilem multitudinē, aut magnitudinē, aut distantiam quin deus possit illā augere zc. ¶ Quod si vigeas vn-

de prouenit ista infiniti repugnantia. Diuus thomas quol. 9. arti. 1. citat quosdā dicentes repugnantia esse, quia dato infinito illud esset infinite perfectū secundum essentia: quod repugnat rationi creature. vt questione proxima dicebamus. Illud verūtamen non sequitur: nā licet esset lapis infinite magnitudinis, nō esset essentialiter perfectior q̄ esset lapis pedalis: nec equus infinite magnitudinis esset tā perfectior q̄ homo: nec esset essentialiter perfectior q̄ est modo. Vbi d̄q̄ respondet repugnantia esse ex natura quantitatis. vt enim nature hominis intrinsece repugnat esse irrationalē, ita ratione quantitatis siue continue, siue discrete (etiā si sit numerus indiuisibilis) repugnat esse infinitā in actu: vt preter authoritatē Arist. in hoc lib. supra factis argumentis monstratū est. ¶ Secundū vero quod omnū pressio viget. Nonnulli ex thomistis, admissio casu q̄ in quolibet die deus crearet vnā animam eāq̄ conseruaret, negant tamen, hinc sequi fuisse infinitas: q̄ dies non fuerunt infiniti: alias non fuissent per trāfacti: nā infinitū p̄ trāsi nō pōt. vt docet in hoc lib. Arist. tex. 56. Et hāc putant esse mentē. S. Tho. prima. p. q. 46. arti. 2. ad. 6. argumentū. At reuera admissio casu eternitatis mūdi, et q̄ in quolibet die fuerit vnus angelus creatus et cōseruatus, aut vnus anima, negari non posset, quin fuerint infinite: quia nec Aristot. nec. S. Tho. negauit in illo casu fuisse infinitos dies preteritos: sed solū negauerunt q̄ non fuissent infiniti dies sigillatim numerati inter duo extrema: puta inter principū et finē: quia si hinc incipias numerare, venire non potest ad vltimum in preteritū: et ab eterno non poteris sumere principū numerandi. ¶ Et ideo respondetur, q̄ licet fuerit possibile mūdū fuisse ab eterno, tamen non potuit qualibet die creari vnus anima et conseruari. Et repugnantia solum est (vt probe inquit Scotus. 2. sent. distin. 1. q. 3. ex parte obiecti: quia infinita multitudo non est factibilis vt supra ostensum est. Vbi d̄q̄ ea ratione qua deus in vna die vel in vno instāti nō potest p̄ducere infinita, non potest illa producere in infinitis diebus preteritis. Secus autem est de infinitis diebus, aut infinitis circulationibus celi: nam illa non sunt infinita entia in actu: sed vnus continuus motus: qui supposita eternitate mundi, non habuisset principium. ¶ Ad postremum principale argumentū. Respondetur, q̄ potentia infinita dei non attenditur penes hoc q̄ possit infinitū producere, sicut nec penes hoc q̄ possit producere/hominē irrationalē, aut chimera: sed penes hoc q̄ possit producere omne possibile. Potest nāq̄ infinitas res et mūdos syncategorematicē p̄ducere. i. nō tot quin plures. Et quantū ad modum producendi potest res producere ex nihilo independentē a materia. Potest sic corruptum reproducere atq̄ adeo: homines resuscitare z participes sue beatitudinis in eternum efficere.

¶ Finis tertij physicorum.

¶ So. 39. colu. 1. li. 15. vbi/ anet/ ante.

¶ So. 42. colu. 1. li. 9. vbi/ de/ due.

Reuerendi patris Dominici

Soto Segobiensis theologi ordinis praedicatorum super quartum Physicorum Aristotelis Questiones.

Text. xli. Quare continētis t̄tus. &c.

Questio prima.

Utrū diffinitio loci eiusq̄ cōditioēs recte sint a philosopho cōstituite.

Ibri huius

quarti disputatio (vt in volumine cōmētorū adnotauimus) in p̄sideratione triplici posita est: nēpe loci, vacui, atq̄ tēporis. Cū p̄ma hec q̄stio q̄ tuor priora capitula textus vsq̄ ad diffinitionē loci examina bit. Arguit ergo primo pro pte negatiua questionis, aduersus primā propositionē. Arist. qua asserit, ad

physicū p̄tinere disputatiōē loci. Locū esse (vt inquit Lōmē.) est perse notū: q̄ nulla sciētia opus hēt, id per suadere. Et confir. Si aliqua sciētia deberet de loco differere, id pprie cōueniret mathematice, locus. n. nihil aliud dicit, q̄ sup̄ficiē corporis de ḡne quātitatis, corp⁹ aliā ambiētē, vt abstrahit a sensibilib⁹ q̄titatib⁹, ab actione ⁊ passiōe: sed (vt lib. 2. c. 2. dictū est) mathematicus est, qui tractat de q̄ntitate abstrahēdo a sensu et motu (de quibus proprie cōsiderat physicus) ergo negōciū loci mathematico potius incūbit, q̄ physico. Secūdo principalr arguit. Locus nihil est positiuū: q̄ questio p̄supponit falsum. (Prob̄r añs, q̄ maxime esset sup̄ficies vltima cōtinētis (vt ait Arist.) sed quis de⁹ corrūperet aerē circumstantē salmanticā, in eodē proz sus cēseref manere loco, quo est mō: ⁊ quis corrūperet aer, ego possem ambulare mutādo loca: q̄ locus ex natura sua nō dicit aliqd positiuū. Et confir. Si locus esset sup̄ficies cōtinētis, id esset p̄sertum pp̄ illā rōnē philosophi. tex. 3. q̄ in eodē loco, in quo modo est vnū locatū, succedit aliud: s̄ hoc est falsum: q̄. Prob̄r minor: q̄ qñ ego deambulans mutō locū, in illo loco vnde ex eo, nō manet locus in actu, cū nō maneat locatū distinctū a loco: sed aer continuus rarefit, ⁊ replet locū. Tertio principalr arguit. Si locus esset sup̄ficies, sequeretur, q̄ locus nō diuideret in sursum ⁊ deorsum tanq̄ in duas eius spēs: cuius tñ cōtrariū ait p̄hi. tex. 4. dicēs illas d̄rias positionis esse ptes loci. s. subiectiuas. (Prob̄r batur sequella: nā sup̄ficies est de ḡne q̄ntitatis: sursum vero ⁊ deorsum sunt de ḡne relationis: cōstat aut, q̄ genus et species debent esse eiusdē lineae predicamētalis. Quarto principalr argf. Si locus esset sup̄ficies, sequeretur, q̄ esset in predicamēto quātitatis (vt Arist. in eodē predicamēto docet) p̄ns est falsum, q̄ locus v̄ esse in p̄dicamēto vbi/vt nomē insinuat: eadē tñ res secundū eandē rōnē ad diuersa p̄dicamēta pertinere nō pōt. Quinto principalr argf. Si locus esset sup̄ficies, se

queret, q̄ locus nō esset immobilis: p̄ns est cōtra Arist. ergo sibi ipse repugnat. Prob̄r seq̄lla. Sup̄ficies corporis cōtinētis mouet ad motū ipsius corporis. Exēpli gr̄a, sup̄ficies aeris cōtinētis Salmanticā re vera nō est eadē que fuit ante decē annos: nā aer cōtinuo corrūpitur, et nouus generaf. Si ergo talis sup̄ficies est locus, sequitur, q̄ Salmantica nō est in eodē loco, et per p̄ns est mutata localiter: quod est falsum. Idē apparet de stipite arboris fixe subtus aquam, cuius sup̄ficies aque circumstantis semp mutat, et per p̄ns si illa sup̄ficies esset locus arboris, locus esset mobilis. Et cōfir. Si locus esset sup̄ficies cōtinētis, sequeretur q̄ dū lignū mouet in aqua fluuij aut hō in naui nō mutaret locū, q̄ manet in eadē sup̄ficie: p̄ns tñ est falsum: q̄ mouet: et moueri idē est qd locū mutare. Sexto principalr arguitur cōtra illā pprietatē loci tex. 3. et tex. 33. que est, locū esse equalē locato. Locus intra se continet locatū: q̄ est maior locato: in corporibus. n. intelligi nō pōt quomō crusta abelane intra se contineat abelanā, qñ sit sedz aliquā dimēsiōnē maior abelana. Et p̄fir. Si locus esset eq̄lis locato, id maxime esset sedz sup̄ficiē concauā loci et conuexā locati: p̄ns est falsum: q̄ et añs. Prob̄r ā minor: nā alias sequeretur super idē centrū posse describi duos equales circulos: q̄ ille due sup̄ficies describunt super idē centrū locati: consequens tamen contradicit maxime cuidā mathematicorū dicentiū circa idē cētrū impossibile esse, duos equales circulos describi. In contrariū tñ est authoritas Arist.

Questionē hāc in duos articulos partimur. In primo textum pro more in cōclusiones colligimus: in altero diffinitionē loci explicamus. Initium autē questionis inde cōgrue capere videbimur, si presumerimus distinctionē illā loci, quā super tex. 5. subnotauimus. sane que totius questionis fundamentū ac basis est. Lū. n. locus sit sup̄ficies corporis cōtinētis intra se aliud corpus, sit, vt quēadmodū corpus vno mō accipitur mathematice (vt tñ dicit quantitatē) et alio mō physice vt dicit cōpositū alicuius certe nature: ita loc⁹ vno mō accipit simplr pro sup̄ficie ambiēte aliud corp⁹ trine dimensionis, abstrahēdo a quacūq̄ qualitate naturali conferuatiua locati: alio mō accipit pro loco naturali: nēpe vt supponit pro sup̄ficie cōtinēte, cōnotando formā et proprietatē naturālē conferuatiuā locati. Exēpli gratia, sup̄ficies aeris me circūdantis, siue loc⁹ sit mihi salubris, siue nociuus, siue in illo sim naturalr, siue violēter, eo solū q̄ ambit q̄ntitatē meā, est mihi locus: cū hoc tñ requireret ad locū naturālē, vt meapte natura ego cōseruarem in illo pp̄ q̄litates loci mihi conueniētes: siue in quantū sum graue, siue in quātū aial. Concauū. n. lune duplr est locus ignis: nā q̄ ipsūm adequate ambit est simplr locus: et q̄ naturalr conferuat, est locus naturalis. Idēq̄ dicendū de cētro mūdi respectu terre. Itēq̄ eleuētis mō, verū et mixtis, in quantū mixta sunt, cōueniūt loca propria. Vinū. n. cōseruatur in vase ligneo, potū q̄ in vitreo: et in cauernis terre, potius q̄ super aere: ⁊ locus pprie patrie est cuiusq̄ suapte natura salubris. Cū significatio hec duplex loci equiuoca est. Hac supposita distinctionē, text⁹ quatuor capitulorū, sūmatur nouē cōclusionibus. Prima est in

Locus dupliciter.

1. Lōclu.

q̄ si locus terre et aque esset totus aer, locus nō esset eū
lis locato: vbi expresse docet, q̄ corpus cōtinens nō est
equale contento, sed terminus concavus continentis,
termino cōuexo cōtēti. Secūdo modo locus est equalis
locato: quia si trahatur linea a cōcauitate loci per cen-
trū locati vsq̄ ad aliud punctū oppositū concavitatei,
illa eadē linea metitur aequate conuexū locati, et cō-
cauitatē loci. Et tertio modo: quia si filū vnū circūdu-
cas ad conuexū locati, et aliud intra concavitatei loci,
illa duo fila erunt equalia. Et tūc istī quidē duo modi
veri sunt, et ita dicendū est in via nominaliū: sed tamen
non satis explicant mentē Aristot. quia non dant vnā
rē, que sit locus, et secūdu se totā sit quodāmodo equa-
lis locato. Ad Aristot. ergo sensū, fuit, q̄ locus, i. su-
perficiei concava cōtinentis est equalis locato, i. super-
ficiei cōuexe locati. Si enim superficies concava loci,
que distinguitur a corpore, extēderetur, et similiter su-
perficiei conuexa locati, ille due superficies essent om-
nino equalis secūdu lōgitudinē et latitudinē: nā pro-
funditatē non haberent. Et incipit sequitur, q̄ si ter-
minus continentis non supponat pro superficie, sed (vt
aiunt nominales) pro parte interiori continentis, nulla
dabitur res, que sit terminus cōtinētis, eadēq̄ sit equa-
lis locato. Sequitur p̄terea, locū esse mensurā ex-
trinsecā locati. Quod manifestū est apud Aristot. licet
nonnulli hoc in dubiū reuocent. Et enim quē admodum
tēpus (vt infra videbimus) est mensura successus mo-
tus, ita et locus est mensura permanens locati: vt quā-
tus est locus, tantū sit locatū: non quidē secūdu par-
tes intrinsecas locati, sed secūdu extērā superficiem.
Et enim vt superficies conuexa cuiuscunq̄ corporis est
eius mēsurā intrinseca, ita superficies concava sui loci
est eius mensura extrinseca. Et hac ratione (vt cap. de
quantitate adnotauimus) tā locus q̄ tēpus statuta est
illie species quantitatis extrinseca. Sed arguit non
nulli, q̄ locus nō sit mēsurā, eo q̄ ratio mensurę impo-
tat relationē mensurantis ad mensuratū. Quibus tamē
respondet, q̄ licet mensurare dicat relationē equa-
litas, tamen mensura nō est relatio, sed quātitas illa,
per cuius longitudinē aut latitudinē aut profunditatē
certificamur de quātitate alterius. Quocirca Aristot.
10. meta. tex. 2. vnitati, que est principiū numeri, attri-
buit esse primā mensurā: numero enim pedū, aut vna-
rū, aut vnciarū, aut alicuius certe quātitatis, qua vti-
mur tanq̄ indiuisibili, metimur rerū quātitates. Ad
sextū igitur principale argumentū respondetur, q̄ pro-
prie loquēdo superficies, que secūdu Aristot. est locus,
non continet locatū, sed vnū corpus continet aliud cor-
pus: vnde locus nō inquit est superficies cōtinens, sed
est terminus cōtinentis. Quare simpliciter concederet
Aristot. q̄ omne cōtinens est maius contento. Qui ve-
ro noluerit in tanto rigore respōdere, cōcedere potest,
superficiē concavā, que est locus quodāmodo contine-
re conuexā locati: sed tunc negandū est, eandē esse ra-
tionē in corporibus et superficiebus: corpus enim con-
tinere nō potest aliud, quin sit eo maius: superficies ve-
ro quia est indiuisibilis secūdu profunditatē, et indiuisi-
bile additū indiuisibili non facit maius, potest circūfer-
ri super aliā superficiē: et nihilominus exterior non erit
maior interiori. Et similiter respōdetur ad confirma-
tionē, q̄ mathematicorū illa regula intelligitur, q̄ in ea-
dē area fito altero pede circū si describantur duo cir-
culi, necesse est, extrinsecū maiorē esse intrinseco: quia il-
li circuli lineantur in eodē corpore: et in eodē corpore
nō possunt signari due linee immediate. Si tamen duo
corpora cōtigua vnū circūferat circa alterū, superficies
cōcaua cōtinētis nō erit maior, q̄ cōuexa contenti.

Locus eq̄
lis est lo-
cato.

Locus est
mensura
locati.

Ad sextū.

sabado

Text. xlvj. Terra quidem in aqua est. &c.

Questio secunda. glibff

Utrum omne corpus locum sibi v̄
dicet naturalem, atq̄ adeo omne
ens necessario sit in loco vno.

Parte negatiua primi mem-
bri questionis arguitur primo. Terra in nul-
lo est loco naturali: q̄ pars negatiua est ve-
ra. Probatur antecedēs. Si aliquis es-
set eius locus naturalis, maxime superfi-
cies cōcaua aque (vt habetur textu presenti) sed illa nō
tegit totā terrā, cū pars aliqua pateat aeri: ergo super-
ficies aque nō est totus locus terre. Ad si dicas, ambag
superficies. s. aque et aeris esse locū terre, cōtra: ille nō
sunt vna res: ergo nec sunt vnus locus. Et cōfirmat.
Huiusmodi superficies non solū intra se terrā cōtinet,
sed et eārē, et aquā in cauernis terre latētia, atq̄ adeo
mineralia et animalia: q̄ signari nequit locus terre pro-
prius. Et secūdo cōfirmatur. Locus naturalis rei cu-
iusq̄ est ille, ad quē res naturaliter mouetur: terra vero
nō mouetur ad superficiē concavā aque vel aeris, sed ad
centrū suū: ergo potius cētrū est locus terre (q̄ hic tex.
.42. insinuat Aristot.) q̄ concavū vel aque vel aeris. Ad
si p̄cesseris, repugnat diffinitioi loci, q̄ habet, locū esse
trūm p̄tētis. Secūdo p̄ncipalr arḡ. Nullus est locus
nālis aeris: q̄ pars negatiua vera. Prob̄t̄ aīa. Si aliq̄s
esset, ille esset superficies cōcaua ignis, vt habet̄ tex. p̄sentū:
sed hoc nō, primo q̄ superficies concava ignis non so-
lū aerē, sed et aquā, et terrā et mixta omnia cōprehē-
dit sub se, et per consequēs non est locus aequatus ae-
ris. Tū secūdo, quia locus naturalis debet esse cōserua-
tius locati: ignis vero, qui calidus est et siccus, cōtra-
riatur aeri, qui calidus est et humidus, ipsūq̄ proin-
de corrūpit. Similia argumēta fieri possunt, q̄ concavū
lunc nō sit locus proprius ignis. Tū quia nec conti-
net sub se solū ignē. Tū etiā quia cū luna sit planeta fri-
gidus, v̄ potius ignē corrūpere, q̄ cōseruare. Et
tertio p̄ncipaliter arguit. Nulla sphaera celestis est in loco
naturali: ergo. Probatur antecedēs, q̄ locus natura-
lis est, qui requirit ad cōseruationē locati: sphaera autē ce-
lestes suapte natura sunt incorruptibiles nō habentes
contrariū: ergo nō indigent loco naturali magis q̄ an-
geli. Ad si dicas, inferiorē spherā, esse in superiori, non
propter indigētā cōseruationis, sed q̄ inferior ambī-
superiori. Arguit̄ saltē de suprema sphaera, que cū nō cir-
cūscribat̄ alia superiori, v̄ non esse in loco. Quarto
p̄ncipaliter a parte negatiua secūdi mēbri questionis
arguitur. Angeli sunt entia, et quidē creaturarū perfe-
ctissime, que tū nō sūt in loco, dicēte Boetio lib. de heb-
domadibus, cōem animū cōceptionē esse apud sapiē-
tes, spūalia nō esse in loco. Et Aristot. hic tex. 47. nō om-
ne (inquit) qd̄ est, in loco est, sed mobile corpus. Et rō ē
est manifesta, q̄ locus dicit rōnē mēsure, angel⁹ aut nō
pōt mēsurari loco: q̄ nō pōt esse in loco. Quinto p̄nci-
pāl̄ circa vltimū verbū q̄stionis arḡ. Si corpus omne
nāle ex natura sua v̄dicat sibi locū: sequit̄, q̄ ex natura
sua v̄dicat sibi locū vnū: vnitatis. n. loci consequit̄ ad rei
vnitatē, vt quot sunt res, tot sint loca: p̄s tū est falsus:
ergo et antecedēs. Probatur p̄mō. Itā si natura rei est
vt singula sint in singulis locis: sequitur, q̄ deus nō po-
test idē corpus ponere in duobus locis: quod tamē nul-
lam videtur contradictionem implicare.

Tres articulos, titul⁹ huius questio-
nis designat. In p̄mo videbim⁹ de nālib⁹ locis corporū:
et in secūdo circa secūdu mēbri q̄stionis an substantie
spirituales sint in loco: et postremo circa vltimū verbū,
an supranaturaliter possit idē corpus esse in pluribus
locis. Pro fundamēto huius articuli cōsiderādū est,
q̄ vt deus et natura oīa fecit nūero, pōdere, et mēsurā,
ita et ordine pulcherrimo cuncta disposuit. Ad Aristot.

hic
gre
vt
ad
cut
ma
pie
loc
oro
ra
uit
ex
ta
rel
C
int
lit
L
uū
tu
est
m
qu
fit
tel
ha
aq
ve
ne
na
tū
ni
ne
cū
a
si
di
m
ei
n
q
z
p
r
a
r
e
h
i
i
i
s
id. 2. cō
rma.

hic tex. 48. docet, dicens res vniuersas secundū ordinē graduū perfectionis naturalis sortiri et loco ordinē, vt res superioris locus sit conseruatiuus inferioris: atq; adeo superior se hēt vt forma, et inferior vt materia: sicuti in rebus particularibus materia recipit esse a forma. Atqui, vt ordinē huius tex. 46. obseruemus incipiendo a terra, sit prima cōclusio. Locus naturalis elementi terre est cōcauū aque. Cōclusio expressa est Aris. loco presenti. Et probatur ratione eiusdē, tex. 48. Quem ordinē res seruat in nobilitate, seruant in loco: sed terra est infimū elementorū plus habens de materia: grauitas enim ex habūdantia materie venit, sicut leuitas ex paucitate materie: sed post terrā dignitate immedia ta est aqua: quia cū sit grauior, est etiā materialior: q̄ reliq; duo superiora: ergo loc⁹ naturalis terre est aqua.

Secūdo id confirmatur. Locus naturalis et locatū inter elementa symbolizant, i. conueniunt in vna qualitate, et altera differūt: debēt terrā dignitate immedia ta est aqua: quia cū sit grauior, est etiā materialior: q̄ reliq; duo superiora: ergo loc⁹ naturalis terre est aqua. Et tertio id patet ratione Aris. tex. 49. Locatū et locus in elementis habēt se sicut materia et forma: sed ita se habēt terra et aqua: terra enim si daretur purū elementū, non posset verti in aerē, quin prius verteretur in aquā: sicut aqua non verteretur in ignē, quin prius in aerē: ergo locus naturalis terre est aqua.

Unde ad primū argumentū nimirū si aliter respōdeamus, q̄ cōmuniter video in niores (saltē) respondere. Simpliciter enim negāt omnes, cōcauū aque esse locū naturāle terre: sed aiunt locū terre, esse aggregatū ex superficie aque et superficie aeris: non considerantes q̄ Aris. nō dixit terrā esse in aere sed in aqua: et aquā, in aere. Quo circa distinguēdū est potius de terra: nēpe q̄ si accipiat pro puro elemento terre, profecto locus eius est sola superficies aque: et isto modo loquitur hic Aris. de terra. Sed si loquamur de terra, que non est simpliciter elementū, vt terra quā nos colimus, illā fatemur, naturaliter esse in aere. Discooperuit enim aquis hanc partē natura, non propter necessitatē elemēti terre (que melius sene conseruatur sub aqua) sed propter necessitatē mixtorū, puta arborū, et precipue animalū terrestriū, que respiratio ne viuunt. Accipiendo vero terrā pro toto aggregato ex terra (siue sit purū elementū, siue non): et (vt primā hinc confirmationē dilutā relinquamus) aggregatus ē mixtis in cauernis terre et arboribus et animalib⁹ que sunt in superficie: concedimus q̄ terre huiusmodi locus naturalis est aggregatū est cōcauo terre et cōcauo aeris: quequidē superficies, licet sint due res in genere quantitatis, puta due superficies, censentur tamē vn⁹ locus, quia conseruant vnicā massam terre et mixtorū.

Et sic solum restat primū argumentum cum sua confirmatione. Hinc sequitur, q̄ cū dicimus, superficie aque esse locū terre, non intelligimus de hac aut illa portione aque, aut gleba terre, sed loquimur de tota terra, et de superficie totius elemēti aque. Hā et in cauernis terre, prouidente natura, ad perpetuitatē fontū, generantur aq̄ ex ingrossato aere, que potius sunt in terra, tanq̄ in loco, q̄ ecuerso: sicut aqua cisterne. Immo portio aeris generatur et cōcluditur sub terra, tanq̄ in vase: vnde nōnunq̄ terremotus sūt: sed de hoc alias. Ad secundā confirmationē responderetur ex supra dictis, q̄ locus naturalis non dicitur superficie solū continentē, vt locus mathematicus, sed virtutē preterea conseruatiuā: et q̄ illa virtus cōseruatiua terre, licet sit in toto spacio, qd̄ est in tra p̄cauitatē aque et aeris p̄

illa pte vbi terra est discoopta, tñ perfectissime est in cōtra grauitatē trāse, p̄pterea trāse mouet ad cētrū. Et ad rōne licet locus naturalis aeris sit spaciū p̄tentū inter cōcauū ignis et cōuepū aque, tñ q̄ virtus conseruatiua est in medio illius spaciū, propterea aer moueret ad illd̄ mediū. Tamen hoc nō sit adeo certū: immo forsā virtus conseruatiua ignis perfectissime est prope superficiē cōcauā lune: et virtus perfectissime conseruatiua aeris est in cōcauo ignis: nisi obstarēt cōtrarietas ignis nā perfectio duorū elemētorū que plus participant grauitate vergit ad cētrum: perfectio vero aeris et ignis vergit ad celum.

Secunda cōclusio. Locus naturalis

aeris est superficies cōcaua ignis. Hanc eandē cōclusionē affirmat hic Aris. eiusdēq; rationib⁹ cōfirmat quibus superiorē: nā vt terra se hēt ad aquā dignitate et symbolo, et aer se hēt ad ignē. Unde ad primū impugnationē in secūdo principali argumēto respondet, q̄ quādo Aris. dicit, aerē esse in igne, tanq̄ in proprio loco, solū intelligit quantū ad superficiē cōuepā aeris, cuius mēsurā est cōcaua ignis: loca. n. naturalia elemētorū designat Aris. solū quantū ad superficiē cōuepā locati. Si tñ volueris locū circumscribentē totū aerē designare, erit spaciū illud interceptū inter cōcauā superficiē ignis, et cōuepā aque et terre. Et nūmero (vt in libris de celo videndū est) aggregatū ex terra et aqua reputatur vnus globus et vna sphaera. Et p̄t̄ri mō licet locus ignis dicatur cōcauū lune, id tñ intelligitur quantū ad cōuepā superficiē ignis: locus tñ eius adequatus est insertitiū inter cōuepū aeris et cōcauū lune. Secunda pars secūdi argumēti principalis habet plus difficultatis: nēpe quomodo locus aeris sit ignis: cū sint contraria. Ad qd̄ dicunt nōnulli, superficiē ignis habere in se quandā virtutē propriā (preter calozē et siccitatē) conseruatiuā aeris. Hoc tñ nullū fundamentū hēt apud Aris. neq; in natura rerū: elementis. n. nulla quinta virtus ascribitur, preter quatuor primas qualitates. Hec Aris. hic tex. 48. et 49. nec. 4. d̄ celo tex. 23. vbi ordinē elementorū constituit, rationē aliā huius ordinis assignat, q̄ ordinē dignitatis et perfectionis naturalis, et q̄ vni se habet vt materia alterius. Et ideo dicēdū est (vt Lōmen. hic cōmento. 43. v̄ docere) q̄ locus aque non est aer propter naturā aeris: nec locus aeris est ignis propter naturā ignis, sed propter distantā, quā huiusmodi loca habēt a cētro terre, et propinquitatē quā habent ad cōcauū lune. Itaq; si imaginetur linea recta ducta a cētro terre vsq; ad cōcauū lune, per aliquā portionē illius linee vsq; ad cētrū p̄uctū, est purū elementum terre frigidū et siccū: altius vsq; ad aliud punctū est elementū aque: licet terra et aqua in aliquibus partibus cōmixceantur: altius vsq; ad aliud punctū est elementū aeris: et inde vsq; ad cōcauū lune est elementū ignis. Unde locus aeris non terminatur ad cōcauū ignis propterea q̄ illic sit ignis, sed propter tantē distantā a cētro. Immo licet per impossibile nullus illic esset ignis, sed ignis poneret in infima regione aeris, aer ascenderet supra ignē quousq; modo ascendit. Et ideo nō obstat contrarietas ignis et aeris, quomius ignis sit locus aeris: quia aer nō conseruatur ab igne, sed suapte natura ex ordine vniuersi conseruatur in tali distantia inter celū et cētrū terre. Et idē dicatur de locis aliorū elementorū. Sed non est adhuc abunde dissolutū argū. Si ignis loco quo aer illi cōiungit corrūpit aerē: sequitur, aerē illic conseruari nō posse. Aliquī possent cogitare, q̄ in illo confinio elementorū impeditur actio a natura v̄. At vero hoc nulla ratione fulcitur. Cū. n. apud nos videamus, ignē inflamare aerē, nulla est rō, cur illic negem⁹ effectū simīlē. Cōcedim⁹ q̄ ignē in sua sphaera ignire primū aerē: id tñ facit vsq; ad cētrū

ē

M: nul
st ve
s es
verf
a nō
per:
bas
e nō
naf.
net,
ideo
pro
ei cu
vero
s ad
tex.
ad
esse
ocus
aliq̄s
enti:
in so
hen:
us ae
serua
cōtra
doin:
nca:
conti
ta fri
Ter
n loco
tura:
aut ce
entes
q̄ an:
i, non
ambif
nō cir
uanto
lionis
perfe
de heb
sapiē
d om:
t rō ē
aut nō
prim:
omne
atura
ad rei
alsuz:
rei est
nō po
mē nul

id. 1. p̄n.

id. 2. cō
ma.

estio
2poz:
fantie
erbū,
tribus
dū est,
sura,
Aris.

tā distantia, semper remissius et remissius: sicut ignis apud nos non ad quacūq; distantia, sed prope agit. Et ideo pro aliquo quod spatium prope ignem est calidior, quā sua exiguat natura: sicuti terra prope aquam humidior est: sed prope centrum est in sua naturali dispositione. Hinc autem omnium constituti sunt termini qui preteriri non possunt. Eodem modo dicendum est, quod locus ignis est concavum lune: non propterea quod illic sit orbis lune, sed propter distantiam a centro. Non tamen puto esse aliquam contrarietatem inter lunam et ignem, sicut inter ignem et arborē: quod celum non habet aliquam particularem contrarietatem cum aliquo elementorum, sed generaliter influere agit concurrendo cum singulis. Si autem propter humiditatem, aliquam alterationem agat in ignem, erit versus ad certam distantiam. Sed percontatur quis forte: cum inter elementa unūquodque habet symbolum cum sibi proximo, quod est locus eius, versus quod ignis deberet pariter symbolizare cum concavo lune qui locus est eius: et tamen cum celum nullam habeat primariam qualitatem, non possunt elementum et celum esse symbola. Rursus est quod quibus non symbolizet in illis qualitatibus, conveniunt tamen ignis et celum in lucis perspicuitate diaphaneitate et agilitate. Unde ignis ether, ut celum, appellatur.

Ad vero contra istum localem ordinem elementorum sunt argumenta nonnulla. Primum. Si ea que dicta sunt, verum habent, sequeretur quod quilibet elementum, seclusis quibuslibet aliis circumstantibus, naturaliter maneret in suo loco in quo est. Itaque corrupta per impossibile sphaera ignis et aque, aer maneret ubi est: et corrupta sphaera terre et aeris, aqua maneret ubi est: nam dictum est, naturaliter elementa in suis sitibus manere, et conservari, non propter naturam circumstantis, sed propter tale elongationem a centro, aut propinquitatem ad orbem lune: prius tamen versus falsum: nam aquam naturaliter videmus descendere per terram, ut si defoderet puteus versus ad centrum terre, versus, quod aqua naturaliter illuc versus descenderet: et per prius corrupto per impossibile elementum terre, aqua conflueret ad centrum. **Secundo arguitur.** Terra, que est elementum gravissimum, determinat sibi infimum locum (puta centrum) quo inferior esse non potest: et ignis cum sit elementum levissimum, determinat sibi locum supremum, quo superior esse non possit: et per prius locus eius non est concavum lune: sed nisi celus impediret, suapte natura ascenderet versus ad convexum primae sphaere. **Et confirmatur.** Locus naturalis elementum est, in quo, cum elementum sit, naturaliter quiescit: sed ignis in concavo lune non quiescit, quinimo circumferentiam movetur ad motum primi mobilis, ut .2. et .4. de celo habet disputari: quod ille non est locus eius naturalis. **Tertio principaliter arguitur.** Locus naturalis terre est unus et determinatus, in quocumque puncto concavi lune ponere gleba terre, siue in zenith nostro, siue in opposito, ubi videtur antipode, siue in oriente, siue in occidente, siue in nostro polo, siue in alio, gleba illa descenderet ad idem punctum centri: et locus ignis deberet esse unum punctum determinatum: prius tamen est falsum, nam ignis noster ascendit ad zenith nostrum, et ignis antipodarum ad zenith suum. **Ad si dicas locum determinatum ignis non esse punctum, sed totam circumferentiam concavi lune, ascendere. non est elidendum a terra directe versus celum.** Tunc sequeretur, quod si portio ignis poneretur in centro terre, nullo corpore impeditente, non magis ascenderet versus zenith nostrum, quam antipodarum: aut versus orientem, quam versus occidentem. **Primum arguitur non est, quod in presentiarum ad vnguem examinemus, versus ad secundum et quartum de celo.** Res perfectio est dubia, quod nam sentiret Aristoteles. De igne namque terra inter omnes philosophos puenit, quod deperitis omnibus aliis creaturis naturaliter maneret in locis, in quibus sunt: quod unum est elementum gravissimum, et alter, levissimum: sed tamen de aqua et aere non omnes consentiunt: nam aqua non est simpliciter gravis, sed respectu aeris et ignis: nec simpliciter levis, sed respectu terre: nec aer est simpliciter levis, sed respectu terre et aque: nec simpliciter gravis, sed respectu ignis, ut est sententia Aristoteles, 4. de ce

Ad primū.

lo. tex. 27. et Comē. illic, et 3. huius tex. 49. **Quē Paulus.** vene. hic sup. tex. 49. imitatus ait, quod aer si poneretur in concavo lune, descenderet per ignem versus ad locum in quomodo est: et aqua si poneretur in centro terre, ascenderet versus ad locum, in quo modo est. **Ad certe verum est, quod terra necesse habet, esse sub aqua:** unde si profundissimum puteum aque impleas terra, aqua ascendit ut cedat terre. **Et non dū est corruptum, verum si corrūperetur modo terra, aqua particulari appetitu descenderet ad centrum:** nam ex vna parte ait Aristoteles, 2. de celo tex. 79. quod aqua non potest manere suspensa, sed debet sustentari super aliquod corpus: et ideo naturaliter descendit per viscera terre, si meatus inueniat: et per prius deperita terra versus, quod descenderet ad centrum. **Et alia parte versus, quod si aqua est modo in suo loco naturalis, deperita terra, adhuc maneret, ubi est:** quod multum pro nunc est verisimile: nam aer corrupta sphaera ignis, non ascenderet altius quam modo est: ergo simili proportione non descenderet aqua particulari appetitu dempto igne. **Et quod ait Aristoteles, terram non posse esse suspensam intelligit naturaliter: nec tunc deperita terra, proprie esset suspensa cum esset in loco naturali.** Unde si defodiatur terra versus ad punctum sphaere aque, aqua descendet naturaliter. Si tamen profundus prederet puteus, aqua non descenderet ex naturali appetitu particulari, sed appetitu vniuersali, ne daretur vacuum: si descenderet aer, si non esset illic aqua. **Itaque mireris si sphaera naturalis aque descenderet sub terram hanc nostram:** quod cum pars hec discoopta, sit multo leuior, quam pars alia que tegit aquis pro maiore siccitate, non est idem centrum gravitatis, et centrum magnitudinis terre: sed centrum gravitatis est multo propinquius superficie terre coopte aquis, quam superficie nostre. **Et cum centrum gravitatis sit centrum mundi, quo terra descendit, et sphaera aque debeat eque distare ab illo centro, sit, ut si aqua ab illo centro versus mare distat .v. g. per centum millia passuum, et versus nos versus ad centum millia passuum a centro gravitatis, sit et locus naturalis aque: quare residuum terre versus nos penetrat multum de sphaera aque.** Immo et multi montes attingunt sphaeram aeris. **Et ideo in illis cavernis naturaliter generantur fontes qui sunt altiores superficie maris, qua mare tangit terram: quoniam quidem flumina a suis fontibus versus ad mare semper descendunt.** **Ad secundum arguitur respondetur, quod sicut terra determinat sibi locum simpliciter infimum, ita ignis determinat simpliciter supremum: infra latitudinem tamen loci elementorum: et quod locus elementorum terminatur in concavo lune, illic est locus naturalis ignis, nec sursum ascenderet, quod vniuersum non impediret celo.** **Ad confirmationem respondetur, quod quicquid sit de motu circulari ignis, an versus sicut primum mobile rapit secum orbem planetarum, ita moueat sphaeram ignis: nihil tamen obstat quin ille sit locus eius naturalis.** **Ad quod sufficit, quod quiescat in illo quiete opposita motui naturali elementum leuis, qui est ascendere: non enim aliter ascendit.** Sicuti mare, quod vniuersum moueat motu fluxus et refluxus pro impressione celestium: nihilominus quiescit quiete elementum, quod nec ascendit, nec descendit. **Ad tertium bene respondetur, quod versus quancumque regionem celi a centro terre ignis elongetur, vere ascendit: est enim centrum gravitatis terre, veluti centrum circuli, cuius circumferentia est celi: et a circumferentia ad centrum est descensus.** **Ad replicam vero Paulus, et nonnulli alij respondent, quod ignis positus in centro, non magis versus hanc, quam versus illam regionem ascenderet, nisi influentia celestis ipsum determinaret, qua versus ascenderet.** **Et vero nunquam mihi per suadere potui, quod ascensio celestis aliquid agat in ista inferiora, nisi mediatis causis secundis.** **Et id significanda est causa particularis talis motus.** **Item quod propter illud casum supernaturalem non est ponenda aliqua tunc influentia, que non erat ante.** **Dicendum est igitur, quod cum casus ille sit supernaturalis, si ignis pedalis a deo poneretur in centro terre, necesse esset, ut punctum eius medium conresponderet puncto centri terre: et tunc posset quis dicere, quod queuis pars illius**

igni:
nos
ascē
nis t
fuit
subi
qz q
bzio
men
dwe
re. d
sala
C
Spl
fimo
in m
ue: i
loq
et m
festa
ra c
mus
nāli
illa
cōn
sed
cule
Ari
dig
ris
te, i
a cē
tu t
ord
cip
nat
ta c
etic
C
est
est
C
ra i
pzi
Ze
fel
cit
pt
se
m
cū
in
sp
sa
co
fit
ql
ai
se
m
p
ti
?
a
e
2
t
f
e

ignis ascēderet versus regionē qua est: vt que est vers⁹ nos ascēderet versus nos, et que est versus antipodas ascēderet versus illos. Sed qz tūc est argm̄, qz talis ignis diuideret in omnē suā partē (sicut a cētro circuli infinite linee deducunt ad circūferentiā) dicendū est, qz vlt subito corrūperet, vel (qđ verisimilius est) nō moueret: qz quelz pars nitereſ eduerso, et sic maneret in equilibrio. **De locis nālibus mixtoꝝ nō opus est hic longā mentionē facere, sed aialia terreſtria viuūt in terra: in diuersis regionibus diuersa: pisces in aqua, aues in aere. Et, vt quibusdam phisicis placet (nisi sit cōmentū) salamandra viuūt in igne.**

Lōclu.

Tertia conclusio huius articuli est.

Spherarū celestiuū (citra sup̄emā) quelibz est in sibi p̄o p̄ime superiorū tanq̄ in loco. puta luna in venere: ven⁹ in mercurio: mercurius in sole: sol in marte: mars in ioue: iupiter in saturno: et ille in octaua sphaera. Vel si vis loq̄ de loco adequato circunquaqz sol est inter mercuriū et martē, et p̄portioabilr de alijs. **Lōclusio est manifestā, qz si elemēta sunt in suis locis nālibus, et corpora celestia sunt corpora mobilia, nulla est rō cur negetur, illa esse in suis et locis nālibus: siquidē oīa ordine nāli sunt disposita, et vbiqz res a natura est collocata, illa cēsenda est sedes eius nālis.** **Tametſi Lōmē. hic cōmento. 45. neget sphaeras celestes, nō solū superiorē, sed etiā alias esse in loco de p̄se: eo qz mobile (inquit) circulariter nō indiget p̄se loco, in quo moueat (vt p̄ scđz Arist. de primo mobili) sed motus rectus elemētoꝝ indiget loco a quo et ad quē fiat. Et quis motus circularis nō indigeret loco in quo fiat, puta superficie circūstāte, nihilo⁹ quelz sphaera facta est in sua naturali distātia a cētro mūdi. Et p̄terea qz orbes planetarū mouent motu diurno ad motū p̄imi mobilis: qđ fieri nō posset, nisi ordine certo nāli locarentur sub illa.** **Uñ ad tertiuū p̄incipale argm̄ rñdet, qz orbes celestes nō sunt in suis locis naturalibus p̄ necessitatē conseruationis, sicut elemēta et mixta, sed quia secundū ordinē et dignitatē perfectionis naturalis, suā quisqz sedē sortitus est.**

Lōclu.

Quarta cōclusio. Primum mobile nō

est in loco p̄se. **Lōclusio pariter est Arist. tex. p̄senti. 46. est tñ in loco in potētia scđz ptes, vt tex. 45. p̄miserat. Cōmentator. tex. 43. de loco p̄ime sphaere q̄tuor enarrat opiniones. Prima opinio est Philoponi dicentis, p̄imā sphaerā esse in vacuo circūstāte illā, tanq̄ in loco. Ad tñ exp̄esse est cōtra Phil. qui. i. cap. huius libri ex p̄fesso p̄bat, locū esse quid positiuū: nā esse in aliquo, dicit esse in illo tanq̄ in receptiuo. **Alexāder dixit p̄o p̄terea, p̄imā sphaerā nō esse in loco: nec mouet in loco, sed in seipsa. Et vero cū necessitas loci sit p̄ necessitatē mot⁹, sit, vt eo mō quo vnaqz res mouet, sit in loco: et cū p̄ma sphaera s̄m Arist. sit mobilis circūl̄, sequit, qz sit in loco.** **P̄o p̄ter hoc Auicena dicit, qz motus p̄ime sphaere nō est ad locū, sed ad sitū partiuū. Sed neqz hoc satis est dicere: nā cū situs importat ordinē partiuū in loco, vt vna pars sit ad vnā dñiaz positiois, et alia ad aliā, sit vt nō possint ptes mutare sitū, nisi mutēt locū, vt p̄ que mō est in oriēte, sit postea in occidēte. **Quēpache ait, qz locus p̄ime sphaere est superficies cōuexa sphaere inferioris sibi p̄ime, super quā mouet. Et sicut locus elemētoꝝ est ille, ad quē recte mouent, ita locus celi sit superficies, sup quā mouet. Hec tñ opinio manifeste contradicit suppositioni illi, quā Arist. tex. 30. ex cōi p̄hoꝝ p̄sensu statuit, vltz, qz locus est illud, qđ p̄imū circuit, et ambit locatū. **Opinio Lōmētator est, qz p̄ma sphaera est in loco p̄ accidēs, vltz in cētri mūdo, circa qđ mouet. **Ait. n. qz orbes celestes nō p̄se, sed per accidēs rōne centri habēt esse quodā mō fixū, vt. s. nec plus nec minus distēt ab illo, p̄p̄terea rōne illius sunt in loco. Sed re vera et. S. Th. et alij exp̄positores merito dicūt hāc opinionē**********

Quatuor opiniones.

esse ridiculā. **Hāc primo est cōtra diffinitionē Arist. dicentis, locū esse vltimū cōtinētis. Itē orbes celestes nō habēt a cētro terre, vt nec plus nec minus distēt, sed natura sua est, vt sint, vbi sunt. **Et dato qz celi dicanr fixi per respectū ad centrū, illud tñ nihil facit ad rōnē loci: alias diceret, qz axis plauſtri est locus rote. **Et p̄terea quia Arist. nusqz dixit, vnā rem esse in loco per accidēs rōne alteri⁹, nisi qñ est in altera, et altera est in loco: sic aia ratiōe corpis est in loco: celi vero nō sunt in cētro, cū cētrū sit a celo p̄orsus alienū. **Opinio ḡ Arist. (vt ait. S. Th.) est quā exp̄ponit Themisti⁹. Ad cuius euidentia nō tandū est, qz Arist. solū posuit octo sphaeras. s. septē planetas, et p̄imū mobile. Alij post modū inuenerūt nonū mobile. Alij adhuc suspicant esse decimū, de quo hic nihil dīfinim⁹. **Christiani autē sup̄ p̄imū mobile penūt celū fixū: qui est locus beatoꝝ, qđ scđz rei veritatē est locus p̄imi mobilis: et si ita crederet Arist. nihil fuisset anxius de loco p̄ime sphaere. Sed qz p̄ima sphaera scđm ipsum mouet, et motus intelligi nequeat sine mutatione loci totius aut partiuū, sollicitus fuit querere locū p̄imi mobilis. At qui, si locus esset dimēſiones ille cōp̄tē se corpore locato penetratiue se habētes cū illo, nulla itidē esset difficultas: sed qz locus est tr̄s cōtinētis, et sup̄ p̄imū mobile in via Arist. nihil est, querit locus, secundū quē tale mobile mouet. **Ad qđ respōdet in via Arist. eo mō, p̄imū mobile esse in loco, quo mouet locatiter: qz nō mutat locū scđz se totū, sed scđz ptes, vt ea que nūc est in oriente, postea sit in occidēte, sit, vt nō sit in loco scđz se totū, sed scđz ptes. **Ad si queras de locis partiuū, respōdet Arist. a textu. 43. vltz ad. 46. qz vna pars cōtinui est locus alterius, nō locus in actu, qz nō est actu diuisa ab illa, sed in potētia. s. qz si diuideret ab illa, manētē vbi est, esset in ea, tanq̄ in loco in actu. **Unde si diuidas p̄imū mobile secundū circūlū, sicut radiū rote plauſtri diuidū t rotā, intelliges, qz in loco, vbi nūc est vna pars, postea succedit alia: sicut in rota vbi nūc est radius vn⁹, deinceps succedit alius. **Hāc qz illic partes nō sunt discōtinue. **Ad si arguas, p̄imū mobile mouet p̄se, et mouet rōne loci: ḡ est in loco perse, et nō rōne partiuū. **Magis p̄tia, qz lz perse moueatur. i. nō ab alio, nihil⁹ nō mutat locū nisi rōne partiuū. **Sed arguitur scđo. **Mobilissimo corpori debet nobilissimo modus essendi in loco: sed ille est, esse in loco in actu scđz se totū: ergo ille cōuenit p̄imo mobili. **Magis minor, imo esse in loco in actu, dicit imperfectionē, puta cōtinēri ab alio: et perfectius est, vt p̄imū mobile a nullo cōtineat, sed vt omnia cōtineat. **Hinc demū sequit, qz nec totū vniuersum est in loco secundū se totū, sed scđz partes. **Diuersimo de tñ qz p̄imū mobile: nā in vniuerso sunt ptes discōtinue existētes in locis actualibus, vt sphaere celestes intra p̄imā. **Et elementa et mixta.**********************************

Opinio Arist.

In articulo secūdo dicere statuimus

Art. 2. de loco angelorum.

vnū verbū de loco angelozū: nō qz res theologica sit hic ep̄acte tractāda, sed qz phi huius tēpestatis imponunt hic. **S. Thome quod ipse nunqz somniauit. **Primum oīuz cū angelus sit indiuisibilis, fuerūt qui crediderint, esse nō posse, nisi in p̄cto. **Hos. S. Th. i. p. 6. 52. arti. 2. ignorātie arguit: nā punctū et angelus nō sunt indiuisibilia eadē rōne: punctū. n. hēt positionē in cōtinuo, cuius ptes aut terminat, aut cōtinuat tanq̄ p̄incipiū quātūtatitatis: angelus autē est omnino extra genus quātūtatitatis potēs in loco extēso operari: et per p̄ns esse valēs in loco extēso. **Uñ cōclusio eius illic arti. i. est hec. **Angelo cōuenit esse in loco: equiuoce tñ qz corpus: corpus .n. est in loco, qz applicat loco scđz cōtactū quātūtatitatis: angel⁹ vero per applicationē sue virtutis. **Unde angel⁹ nec p̄p̄rie cōtinet, nec circūscribit, nec cōmensurat loco, sicut corpus, sed est quodā mō sicut aiam in corpore: vt sicut aia nō cōseruat, nec dp̄det a corpore, s. illud pot⁹************

tanq̄ forma cōtinet, et cōferuat: ita et angelus nō con-
tinet, sed potius continet, et cōferuat locū: lz ipsum nō
informet. **Idē** sententiā. **S. Th.** qui a lumine doctri-
nā salutant, male callūmant, imponētes illi, q̄ negaue-
rit angelos esse in loco quantū ad suā essentiā et substā-
tiā, sed solū dixerit, operationē angeli esse in loco, ange-
lū vero non. **Ad** dicunt esse condēnatū quodā articulo
ep̄i parisiēsis: qui sic hēt, q̄ angelus quantū ad suā esse-
tiā et substātiā nusq̄ est, error. **Et** vero. **S. Tho.** nō ne-
gat, substātiā angeli vere esse in loco: sed illa fuit opti-
mo quedā, quā inter quatuor, tertiā recitat Durand. **x.**
sen. d. 37. ar. 1. **¶ In p̄m** nullū hoc dōbit negare: nā post
q̄ angeli creati sunt in mūdo, necesse est vt sint in illo.
¶ Et n. ait maḡ. **2. sen. dist. 2.** q̄ primū creatū est celū em-
pyreū, repletum est angelis. **¶ Itē** **Luc. 20.** videbant Sa-
thā, sicut fulgur de celo cadentē: **¶ Luc. 1.** missus est an-
gelus ad Mariā. **¶ Et** in celo sunt angeli in cōspectu dei
vidētes faciē eius **Abath. 18.** Alioq̄ id genus plurima
sunt in sacra scriptura: quibus manifeste cōprobat, an-
gelos esse in loco. **¶ Et** **Arist.** posuit intelligētias applica-
tas orbib⁹, quos mouēt. **¶ Et** q̄ hec fuerit sententiā. **S.**
Tho. patet. **¶ Primo** q̄ probat illic suā cōclusionē ex il-
la collecta, Angeli tui sancti habitātes in ea. **¶ Itē** q̄ pro-
pterea dicit, angelū applicari loco per suā p̄tutē, q̄ re-
quirit presentia ipsius substātie angeli ad hoc, q̄ opere-
tur in loco, vt latius ipse id probat quod. **6. arti. 2. Et. 1.**
¶ p. q. 13. arti. 6. ad 3. dicit, q̄ angeli custodes aliqui nos de-
ferunt: sed q̄i periclitamur, velocissime descendūt. **¶ Nō**
ergo dubitat, quin angelus quantū ad suā substātiā sit
in loco. Sed ait, q̄ rō per quā applicat loco est rō virtu-
tis ad operandū. **¶ Et** **S. Th. n. de hoc** optimo triplex. **¶ Una** est
Durandi loco citato, q̄ angelus est in quocūq̄ loco, pōt
operari, lz actu nō operet: necq̄ vbi operat, hēt aliā pre-
sentia, q̄ vbi nō operatur: p̄ter q̄s, q̄ apparet illic ei⁹
effectus, qui nō apparet alibi. **¶ Et** ita cōsequenter cōce-
dit, q̄ angelus est vbiq̄, sicut deus, nisi q̄ nō pōt simul
operari in oibus locis sicut deus. **¶ Opinio** hec est pericu-
losa, vt loco citato supra. **S. Th.** late disputauimus: ne-
gat. **n. motus** angelorū. s. quomō d̄cedant, et veniāt, et
recedāt, q̄ sedz illū nullū locū deserunt, nec de nouo ac-
quirūt, sed solū sedz apparentiā effect⁹. **¶ Scot. 2. sent.**
dist. 2. q. 6. dicit q̄ nō opus est q̄rere per quā angelus est in
loco: nā per suā essentiā hēt ipse potētā essendi in loco,
lz nō depēdeat, nec conseruet a loco, sicut corpus. **¶ Sco-**
tū sequitur noiales oēs. **¶ Et** cōtra hanc opinionē est
argū. q̄ profecto nō respōdent ad punctū difficultatē:
nam q̄i dicimus, angelū esse in loco per aliquid, lz per
pōt dicere virtutē et potētā ponēdi se in loco, aut ra-
tionē per quā actu est in tāto aut tāto loco: nos non ne-
gamus, quin per suā essentiā habeat potētā essendi in
loco: sed periclitamur, per quid se ponit in tāto aut tali.
¶ Exēpli gratia, in corporibus, q̄ quātitas est ratio es-
sendi in loco, nō pōt corpus pedale esse nisi in loco ade-
quate pedali nec maior: nec minor: et circolare, in cir-
culari: et quadratū, in quadrato. **¶ Et** q̄uis ego ex vo-
luntate mea possum mutare locū, tñ nō possum esse nisi
in tanto loco adequate et eiusdē figure, cuius est corp⁹
meū. **¶ Cū** ergo angelus ex arbitrio suo possit esse in pun-
cto, si vult, et in loco pedali solū, et in decupedali vsq̄ ad
maximū in quo pōt (q̄ cū sit finite essentie, nō pōt esse
in loco infinito) et pōt esse in loco circulari, aut in qua-
drato, aut cuiuscūq̄ alterius figure: querit rōne cuius
est in tāto, aut tāto loco, et nō in maiori nec minori, aut
alterius figure: nā substātia indifferēs est ad quēcūq̄
locū citra maximū. **¶ Ad** si dicas, q̄ vult, solū das causā,
quare se ponit, sed nō rōnē, p̄ quā se ponit: aliud est vel-
le se ponere, atq̄ aliud se ponere. **¶ Concludit** ergo. **S.**
Tho. q̄ sicut quātitas est corpori rō, per quā est in tan-
to aut tali corpore, ita in angelo rō per quā est in loco
pedali, aut circulari, aut triangulari, et nō in maiori vel

Opinio
triplex.

minori, aut alterius figure, est q̄ applicat suā virtutē
operatiuā (que est quedā quātitas virtutis) ad operan-
dū in tali loco, et nō in alio. **Idē** autē operatio nō est ne-
cesse vt sit aliq̄ operatio trāsiens, vt calefactio aut mo-
tio loci (lz et hec possit esse) sed satz est, q̄ illū custodiant,
sicut angeli custodes prouintiarū, aut illi presideāt. **¶ An-**
geli. n. nō mutāt locū, nisi propter aliquē finē. **¶ Et** q̄
res indivisibilis in loco esse nō pōt diuisibili, cum sit in
qualibet eius parte, ita est quantū ad hoc, angel⁹ in lo-
co, sicut anima in corpore, seclusa informatiōe. **¶ Et** pro-
fecto articulus parisiēsis nō solū nō est cōtra. **S. Tho.**
sed est opinio. **S. Tho.** habet. **n. sic** q̄ substātia angeli
non est in loco, error, sed si intelligat, q̄ substātia nō est
ratio existēdi in loco, sed operatio, verū. **¶ Sed** arguit
cōtra. **¶ Nō** deus imperio suo pōt vt tenere vnū demo-
nē inuitū in loco quo ipse voluerit renuēte angelo, aut
nullū profus actū intellectus aut voluntatis habentez
profecto nō dubito, quin deus posset illud facere: sicut
ri anime in inferno inuite detinent: et. **S. Th.** nō loquit,
nisi q̄i angelus sua voluntate se ponit in loco. **¶ Unde** q̄i
creati sunt angeli, nō se posuerūt in loco per suas ope-
ratiōes: sed in illo primo instāti creati sunt in locis, qui-
bus deus voluit. **¶ Et** ne in rē theologica profundius la-
bamur, de hoc satis. **¶ Ad** autē angeli determinant sibi,
certas quātitates locorū in quibus sint, nō est hic exa-
minā dū: sed supponē dū: eo q̄ sunt finite essētie et p̄tutē.

¶ Unde pro materia quarti argumēti

principalis notandū est, vniuersalr apud p̄hos dupl⁹
accipi, esse in loco. s. circūscriptiue, et diffinitiuē. **¶ Circū-**
scriptiue, vt colliḡ ex diffinitione **Arist.** esse in loco est cō-
mensurari loco, ita vt totū sit in toto loco, et pars in par-
te, vt tantus sit locus adequate, q̄ tū est locatū. **¶ Et** sic tñ
in loco diffinitiuē **Sabri. 2. sent. dist. 2. q. 2.** quē noiales
oēs imitant, ait, q̄ esse in loco diffinitiuē est, esse totū in
toto loco, et totū in qualz parte: sicut aia est in corpo-
re, et angelus in loco. **¶ Et** profecto nescio vnde isti dif-
finitionē hāc colligere potuerūt: nā scdm eos corpus qd
est in loco circūscriptiuē, nō est diffinitiuē (et ita ipsi cō-
cedūt) cū tñ manifestū sit, ex noie ipso/ diffiniri loco, q̄
nō solū angellet aia diffiniri loco, sed et corpora, im-
mo potius corpora, vt expresse ait **Abaḡ** sent. in eadē
2. dist. quā ipsi exponunt. **¶ Et** tñ rē diffiniri loco, idē
est q̄ finiri et coarctari loco. **¶ Unde** si exactā spectas des-
criptionē, esse diffinitiuē in loco est talr eē in loco, vt ex
natura rei et modi existēdi illic repugnet naturalr simi-
esse extra illū locū. **¶ Descriptio** hec colliḡ ex nomine ip-
so/ diffiniri: nā ex noie sumit descriptio rei. **¶ Et** quo sequi-
tur: q̄ esse diffinitiuē in loco, est superius adesse circū-
scriptiue: vt quicqd sit circūscriptiue, sit diffinitiuē: et nō
ecōuerso. **¶ Sequit̄** secūdo, q̄ est impertinēs, vt res sit
diffinitiuē in loco, q̄ sit in qualibet parte loci, nec nesi-
n. angelus esset in loco pedali, talr, vt ex natura existē-
di illic repugnet esse in alio loco, lz nō esset in qualibz
parte illius pedalis, esset diffinitiuē in loco. **¶ Et** ecōuer-
so: lz esset in qualz parte illius, si ex natura sua nō repu-
gnaret esse alibi, non esset diffinitiuē in loco. **¶ Sequit̄**
tertio cōtra istos, q̄ aia non est diffinitiuē in pede, licet
sit in qualz parte pedis: q̄ non coarctat̄ pede, cū sit si-
mul in capite: sed est diffinitiuē in toto corpore, cū re-
pugnet simul esse extra illud: et ideo ad motū totius pe-
dis non mouet̄ aia, nisi moueat̄ totū corpus. **¶ Itē** q̄ an-
gelus est diffinitiuē in parte sui loci, sed in toto. **¶ Se-**
quit̄ quarto (q̄ est maximū argū cōtra eos) q̄ deus nō
est in mūdo diffinitiuē, cuius contrariū ipsi debēt cōce-
dere: cū sit in mūdo et in qualz eius parte. **¶ Ad** re vera
male sonat: nā diffiniri mūdo est cōprehēdi, cōtra illud
3. reg. 8. **¶ Et** celoz capere te nō possunt: nō est ergo dif-
finitiuē in mūdo, q̄ nō repugnat nature sue, simul esse
in alio loco, et in infinitis locis. **¶ Sequit̄** deniq̄ q̄nto q̄ 16

ri. 3.

ait
tot
di
cra
ali
mu
ere
no
se
ad
ret
se
ni
foz
eq
re
cre
ve
na
m
se
ni
pe
cis
se
3.
di
di
cu
qu
lu
m
th
et
g
d
et
ri
et
g
d
g
p
e
s
e
i
i
i
i

corpus christi in sacramēto altaris nō est diffinitive (vt ait. S. Th. 3. p. q. 76. arti. 5. ad p̄mū) tamēsi totū sit in tota hostia, et totū in qualz eius parte: qz modo existēdi in sacramēto nō repugnat simul esse in alio loco: cōsecrata. n. vna hostia nō est nouū miraculū, qz sit simul in alia: in celo autē est diffinitive, qz repugnat naturalr si mul esse illo mō in alio loco. Sed de hoc in. 3. sent. ¶ Et ergo ad propositū reuertamur, forsan est disputatio de nomine, an simplr et absolute cōcedendū sit, angelū esse in loco: nā esse in loco, dicit esse tanqz in mēsurā: quē admōdū. n. nō sufficeret, vt quis esset vestitus, qz haberet vestē in manu, sed requirit, qz sit circumamitus veste, ita forsan nō sufficeret apud Arist. vt angelus esset in loco, qz esset p̄sens loco et per operationē. Et hoc forsan insinuat. S. Tho. cū dicit, qz angelus est in loco equiuoce ad corpus. Nichilo? possumus simplr cōcedere, qz angelus est in loco, et mouet localr, siquidē in sacra scriptura dicunt esse in celo, et descēdere in terrā. At vero quia sunt incorporei, non dependent a loco, sed naturaliter possent esse tā in vacuo, qz in pleno: quare mundus non est propter eorum indigentiam cōditus, sed propter nostram.

In tertio articulo propter importunitatē phoz huius tēporis dubiū est, an supranaturalr possit deus idē corpus aut eundē angelū in diuersis locis simul ponere: qz naturalr nō est possibile, nisi sicut angel? et anima est in qualz parte eius idē loci. S. Th. quod. 3. arti. 2. dicit implicare cōtradictionē, idē posse esse in diuersis locis circūscriptiue. Et in. 4. d. 44. q. 2. arti. 2. dicit, qz illud deus non pōt facere. Scot. in. 4. sen. d. 10. cui noiales adherent, dicit contrarium. Nō istoz est qz quicqd nō implicat cōtradictionē, deus pōt facere: s; illud non implicat: ergo. Argm istud, vt est vniuersalissimū in multis materijs, ita certe nō est magni pōderis. Nā si implicatio p̄tradictionis accipiat (vt lib. 3. q. vlti. exposuimus) pro eo cui intellectus suapte natura repugnat assentiri, certe multa sequunt corollaria posita ea dē re in duob? locis, que intellectui repugnare vident: et multo certe plus, qz qz manēte patre et filio possit de? relationes illas distinctas corrūpere. Ad tñ Scot. negat esse possibile. ¶ Nō. S. Tho. in contrariū, fundat in significacione huius, qd est esse in loco circūscriptiue aut diffinitive: nā diffiniri est limitari et coarctari loco: repugnat ergo qz ista res sit limitata hoc loco, et simul sit in alio. Et re vera scādo in rigore nominū manifesta est repugnātia: nā limitari hoc loco, dicit negationem. s. non esse extra. ¶ At vero nō disputādo de nomine dubiū est, an possit me de? simul ponere hic et rome: siue dicar tūc esse circūscriptiue, siue nō. P̄sertim qz tūc satis esset, vt essem hic circūscriptiue. qz ex mō existēdi hic repugnaret naturalr esse alibi: cū quo stat supranaturalr esse alibi. Et qz hoc deus possit facere, nō est mihi tñ argm, illud qd fecimus mō, qz id qd ex fide sacramenti altaris elicere possumus. Corpus christi est in pluribus hostijs cōsecratis (vt dictū est) posset ergo si vellet, in hostia ostēdere corpus suū, aut aliquā eius particulā, et tunc esset circūscriptiue in duobus locis, puta in hostia et in celo: vel in diuersis hostijs si in diuersis ostēderet digitū. Vene video, qz negāti nō pōt demonstrari, deū id posse facere, sed nihilo? postqz fides ostēdit, idē corpus esse in duobus locis, facile intelligi pōt, quomōd id et possit facere circūscriptiue. ¶ Itē potest duo corpora et infinita simul ponere in eodē loco: ergo per oppositū idē corpus in diuersis locis et in infinitis, si esse possent infinita loca actu diuisa. ¶ Et tertio qz postqz aia mea est in capite et in pede, vt, qz absciso pede possit animā in corpore et in pede cōseruare, et angelū qui est in lapide pedali, et in qualibet eius pte, posset diuiso lapide in duas medietates seruare in vtraqz. Ad si hoc pōt, vt et, qz possit

idē corpus in diuersis locis ponere. Nec forsan voluit negare. S. Tho. nisi qz scādo in rigore circūscriptiue non pōt idē corpus esse in duobus locis circūscriptiue. Et preterea qz illud nō dixit repetēdo in summa, vbi proprias opiniones, atqz vltimā voluntatē testatus est. ¶ Unde ad quintū principale argm rñdet, qz qzuis naturaliter vnaqueqz res, eo qz est vna, vēdicat sibi vnū locū, nō tñ repugnat, quin supranaturalr possit deus eā dē re ponere in diuersis locis: sicut duo corpora ponit in eodē: et quantitātē que ex natura sua requirit locū diuisibile, ponit deus in p̄cto, vt p3 de corpore. Christi in sanctissimo sacramēto. ¶ Et vero admissa ista opinōe vident mirabilia corollaria ex illa inferri. P̄puta qz possit idē corp? esse in vno loco calidū et in alio frigidū, cū tñ caliditas et frigiditas repugnēt in eodē subiecto: et possit in vno currere, et in alio sedere: et in vno viuere, et in alio mori: et similia alia. ¶ Que vt oia facile dissoluas, has ppōnes accipito. P̄ima. Si nullū aliud nouū miraculū ponat, preterqz qz res vna ponat in duob? locis, vniuersa accidētia et predicata que cōueniūt illi in vno loco, pueniunt in alio, et ecōuerso, preter relationes ad locū. Ad addiderim, qz hic esset prope tozmes, parisi? vero ppe secanā, et rome ppe tiberim: at si hic est albū, vbiqz erit albū et nō migrū: et si hic est calidū, pariter rome est calidū et nō frigidū: et si hic sedet, illic nō mouetur. P̄propō manifesta est, qz res illa se habebit, vt fert natura rei, ac si esset in vno loco. ¶ Hinc sequitur, qz si hic petr? applicaret igni, et illic mu, ita vt agentia hec essent equalis actiuitatis, nec ignis calefaceret petrū, nec nix frigeret, s; impediret se: siquidē nitunt age re circa idē subiectū: qd tñ non pōt recipere qualitates contrarias, sed tñ si ignis est maioris actiuitatis calefaciendo hic petrū, erit rome petrus calidus. ¶ Scōda p̄positio. P̄posito nouo alio miraculo, nepe vt suspēderet deus actionē, ne calor corrūperet frigiditatē, posset hic petrus esse calidus et illic frigidus: et a fortiori hic albus, et illic niger: hic vestitus, et illic nudus: etc. P̄rob? cōclusio: qz postqz calor et frig? sunt res distincte, et vtrū qz distinguit a petro, pōt deus petrū qui est hic, ponere simul rome nō ponēdo illic calorē, aut albedinē, aut vestē, qz hic hēt: et parit nō ponēdo hic accidētia, qz illic hēt. Tamēsi reuera est creditu difficile qz calor sit in petro, et ego tangā petrū rome, et non tangā illic calorē, nec me calefaciat. ¶ Tertia p̄clusio. Si sint predicata, quorū vnū includit negationē alterius, deus nullo mō pōt facere, vt simul illi pueniāt. Nepe esse nō pōt vt in tali casu petr? sit calid? et nō calid?, alb? et nō alb?, sed erit tūc simul calidus et frigidus in diuersis locis. Nec simpliciter pōt esse cecus et videns, nec quietescēs et currēs. P̄profecto credere nō possem, qz petr? hic moueat pedes, quos simul hēt ligatos rome: et qz apperiat hic oculos, et illic non moueant palpebre. Quāuis forsan posset hic habere oculos, et illic nō: sicut hēre hic albedinem, et illic non: sed tūc non esset dicendū qz est simplr cecus, postqz est vidē: s; cū addito, qz nō est rome videns. Nec posset hic esse infirm?, et rome san?: nā infirmitas dicit disppositionē humoz. Neqz a fortiori hic mori et illic, nō. ¶ S; ait Sophista, quid si inde veniret hyspaniā, et hic pergeret romā per eandē lineā. Vtrū in puncto vbi sibi esset obuius, impediretur motus, sicut si duo homines inuicem occurrerent. Respondetur manifestum esse, qz nulla esset obuiatio, nec impedimentū motus, cum nō sint due res: sed esset tūc petrus in vno tantū loco. Nec autem ludicra sunt et nenie.

Ad q̄ntū:

¶ C. lxxj. si mīsr aut & vacuū aut plenū, &c.

¶ Questio tertia.

¶ Utrum siquid moueretur per vacuum, moueretur in instanti.

ite
ne
lo:
nt,
En
qz
tin
lo:
zo:
ho:
zeli
est
im
no:
aut
ite:
ficu
rit,
qz
pe:
qui
s la:
ibi,
pa:
ut.
Eti
uph
ireū
st cō
par
letū
ales
ū in
pō:
ti dif
s qd
si cō
o, qz
im:
eadē
, idē
s del
vt ex
siml
e ip:
equi
rcū:
: et nō
es sit
ne:
fisiē:
alibz
duerz
repu
equi:
sticet
sit st
ū res
us pe
p an:
I Se:
is nō
t cōce
vera
illud
30 dif
il esse
ito qz

locus plenus: cū autē omni corpore carerent, erant vacuū. Ad prōinde appellabatur vacuū separatū. i. abstractū a corpore et extra corpore. Sumētes ad hoc argm̄ ex motu locali: vt in cōmentō. 53. explicuimus. Idinc fit in quacuq; opinione locū et vacuū sola ratione differre. Tertio mō Democritus et eius sequaces ponebant vacuū in poris intrinsecis corporū: puta dimēssiones illas separatas absq; corpore physico: vt quāto plus illarū esset vacuitatū, corpus esset rariū: et quāto minus, esset densius: vt cōmentō. 80. et. 86. dictū est. Contra quos tres modos ponit Aristō. vlem cōclusionem negatiuā.

¶ Et quidē q; nō sit vacuū separatū, probauit per totū caput octauū rōnibus vndecim: nēpe octo sumptis ex motu locali absolute: et tribus sumptis ex velocitate motus, que in vacuo deberet esse infinita. Primo. n. eo oēs tēdunt, q; si entia nālia nō mouerent ad locū certū et destinātū, qui esset tūs cōtinentis, quo suapte natura res pseruarent, sed mouerent per vacuū et ad vacuū (siue vacuū acciperet simplr siue pro illis separatis dimensionibus) nō potū leuia mouerent sursum, et grauiā deorsum, q; ecōuerso: immo nec esset aliqua necessitas motuū naturalū: sed essent quidē oia immobilia: et per p̄ns neq; essent motus violētī, q; non esset aer pellēs aut deferēs reiū proiectā. p̄ter molestū esset huc rursus rōnes accersere, que in cōmentis sunt copiose tractate.

¶ Alias vero tāgentes velocitatē motus in vacuo: articulo sequētī examinabūmus. Idis adiecit tres alias rōnes cap. 9. Prima sumit ex experiētia, qua videm⁹, q; corpus immergit aque, tantundē aque effundi: qd nō contingeret, si lapsus ille in vacuū esset cōferret. Secda probat dimēssiones illas sepatas esse impossibiles. Luncta plana sunt in cōmentis. ¶ At vero modus ille ponendi vacuū separatū manifestissime est falsus. Primo q; ponit naturā accidētia, puta quantitatē et dimēssiones illas esse a subiecto sepatas: qd christiani in sacramēto altaris pro miraculo p̄clarissimo habemus. ¶ T̄tē q; esto essent separate, nō alr repugnaret simul cū illis se posse corp⁹ physicū penetrare, q; si essent in subiecto: vt optime arguit p̄hi. tex. 76. Ideo. n. naturā repugnat simul cū sp̄ibus altaris esse aliud corpus, ac si illic esset panis. Quā p̄pter de humōi vacuo nullū amplius verū bū. ¶ Ad autē non de vacuū simplr p̄ter argumēta Arist. sunt et a posteriori experiētie plurime: et rō optima. Est in primis experiētia de clepsydra aqua plena, que opplocto superiori orificio nihil aque deorsus demittit, ne detur vacuū: tamen si qñ est semiplena, non nihil emittit, p̄pterea q; aer (cū sit facillime rarefactionis) rarefit in parte supertori. Est itē experiētia de follibus, quorū si obstructū fuerit forāmē, ne aer ingrediat, nulla vi, potest altez latus ab altero dimoueri, ante q; rū panē: nā si dimouerent, daref int⁹ vacuū. ¶ Ad si eoz angustū os orificio paruo alicui⁹ vasis vitrei aut lutei iustissime apponas, talr, vt nou⁹ aer intrare nō possit, poteris latera follis nō amplius separare q; fuerit rarefactio aeris illius vasis: deinde nāq; rūpef potius vas q; ampl⁹ separent. Sūt et manifeste experiētie in fistulis, per quas sursum attracto aere aqua velocissime ascēdit p̄ter eius particularē appetitū, pp appetitū vlem replendi vacuū ne vniuersi armonia dissoluat. Duo experimēto artes inuēte sunt et machine ad altius subleuandū aquā, q; sit eius locus natiuitatē. Et pari rōne si terra defoderet vsq; ad centrū, aer descēderet ad replendū vacuū. ¶ Sed a priori rō sumit ab Aristō. in principio metheoroz, vbi ait necesse esse mundū inferiorē p̄tiguū esse latioribus superioribus, vt eius virt⁹ inde gubernetur. Insinuās naturā rez esse, vt agēs corporeū non agat nisi per cōtactū: et q; deus et natura nihil agunt frustra, sed omnia pp aliquē finē, ordo nālis rez exposcit, vt nihil sit vacuū: sed quēadmodū mēbra vnius corporis oia inclinant ad cōseruationē totius, ita singulis

partibus vniuersi, que sunt sub celo, datus est vlis appetitus, vt statim succurrant, ne def vacuū. ¶ Unde ad tertiu principale bene respōsum est. Ad replicā vero respondet, q; quā tactū sit v̄toz copia, nubiu ve aut aliarū exhalationū aut vaporū, est nihilo tātō maior regio aeris, vt sine sui corruptione possit adeo cōdēsari, vt locū humōi corporibus relinquat. ¶ Quib⁹ cessantibus rursus rarefit. ¶ Ad confirmationē nō intēdimus hic exa cte r̄dere. Mā l3 Arist. textu hic. 84. latius q; alibi vnq; naturā rarefactionis et cōdensationis attigerit, tamē vt oēs motus. s. gnationis, alterationis, augmētatiōis, et rarefactionis lucidius simul primo de gnatione tractemus, illuc vsq; ab his sup sedēdū duximus. Interim tū negatur q; nō possit fieri rarefactio aut cōdensatio sine acquisitione materie et sine vacuo. ¶ Ad. n. cera calefactione aut corū extensione rarefieri p hoc solū q; q̄ti tas ampli⁹ extēdat vt loco citato expositū facimus.

¶ At vero contra conclusionē hanc restant argumenta parua. Primo. Extra celū est vacuū: ergo nihil repugnat esse intra. ¶ Secdo si vas plenu ad summū aqua calida rarissima, bitumine optime cōcluso ore ponat in media hyeme sub dīo, aqua illa, manifestū est, cōgelabit ad minorē locū: et per p̄ns relinquet de superuacuū: cū nō sit via, qua possit se aer colare. ¶ Tertio datus duobus latis tabulis adeo ad iustū planis, vt altera alteri supposita sese sedz totā supficiē tāgerent, et per ansam que supiori esset in medio fixa quis eleuaret illā equalr, tunc daref vacuū: nā nō possit tātus aer in infātī succurrere ad supplendū totū illud spaciū: ergo.

¶ Ad primū negat p̄na, vt p3 rōne supraposita: nā extra celū nulla est res nālis: nec pot esse actio: quare nihil repugnat nihil illic esse. Immo si verū est, q; deus nō potest producere infinitū, necessario sequit, vt def lo⁹ imaginarius, in quo nihil sit. Nihil in quā, q; vt scite ait. S. Tho. 3. p. q. 87. art. 4. illud nihil extra celū nō d̄r pprie vacuū, q; cōuexa illa supficiēs nō est apta aliqd supra se cōtinere: et ideo nec pprie est locus: atq; adeo nec illic pprie est vacuū. ¶ Ad scd3 r̄ndetur, q; illo casu posito necesse est dicere, q; illa aqua quantū cūq; frigeat, non poterit cōdensari, nisi forte vaporēs alique ex alenē ab illa, qui repleant reliquū locū: tū tū pot gelu vigere, vt vas frāgat ad cōdensationē aque. ¶ Ad si presius v2 geas. Detur. v. g. vas ferreū perfecte sphericū vniiformis simū vndiq; grositie et robore: siue naturā id possit fieri, siue supernaturalr: nullū habēs orificiū, plenu tū aq; quā circūstās frigus possit cōgelare. Quert. n. tūc qua parte rūpef, ne def vacuū. R̄ndet q; tū ego existimo q; cū aqua sit granis cōgelabit in parte inferiori vers⁹ terrā: ob idq; rūpef in p̄cto superiori ne def illic vacuū.

¶ Sed qd si deus supranaturalr ambiret illā aquā: qua parte rūpef. R̄ndetur in p̄mis q; in quāl3 suā partē nec deus pot diuidere. Neq; recurrendū est ad cōstellationē celestē. Tū q; nulla est in illo casu, que antea nō fuerat: tū q; celū non agit se solo nisi p causas sedas: nisi forte dixeris q; rūpef in p̄cto propinquo soli qui vehemēter agit in ista inferiora: aut q; diuidet in minimas ptes sedz illā dimensionē que est a cōuexa ad concuā supficiē, vt intret aer. ¶ Ad si adhuc sophista pergit molestus esse cur potū diuidit per has lineas q; per alias vt diuisio esset in hec numero minima potius q; in alia. R̄spondet recurrendū esse ad principū indiuiduatōis: nēpe q; in hoc numero tēpore et loco et ad introitū huius numeri aeris necesse est vt fieret hec nūero diuisio. ¶ Simili. n. modo forte r̄ndēdū est si daref vitreū planissimū vniiforme supra qd caederet ferrū itidē planissimū et vniiforme: qd tāgeret ferrū sedz omnē supficiē. Existimo nāq; q; diuideret in minimas ptes: has quidē nūero pp hāc nūero applicationē. Et forsā nō esset necesse q; fieret diuisio in minimas simpliciē que perse possunt esse.

Ad. 3.

Extra celū non est vacuum.

cor: cū iute: rōs: s. es: et tū: de: p. ir ex: pore: li se: Gra: d. pri: sed: ū. mā: q; il: nō: sicut: cū: ocus: it⁹ re: n. qd: is nō: dō esse: iō est: uati: a: vbi: ropō: nō. n. sicut: ratio: ostio: nē tū: mur: b. i. a: f. loco: est di: cō. rē. Afr di: zutis: p. ago: d. atq;: tat ad: istima: nuer: opus: a. (nō) e. rāo: co. jta: imagi: nū ter: loci ni: alia m: ātita: t ante: i nunc: nullū: imeti: genus: imen: to: vt: cramē: ut eu: orsus: atue: er ce: imus: i. crāt

Tamet si hec id esset inconveniens procedere: nā casus iste non est naturalis. qz naturaliter non possunt dari res tā uniformes nec tā equalr applicate. Ad tertiu quispiā forsā rñderet nō admittēdo casum, vtz qz tabule ille due essent adeo pzigue vt nullus interesset medius aer: pptererea qz Arist. 2. de aia tex. 13. dicit qz duo corpora mixta in aqua vel aere, nō possunt esse immediata et contiguous, quin mediet aqua vel aer. Cuius testimoniū est qz si digitus qstū vis cōpresos in aquā merseris, experieris aquā colari inter illos. At vero existimo Arist. solū illic intelligere qz naturalr non pōt fieri tāta copulatio corporū quin aqua mediet: nihilō nulla est repugnātia qñ de id possit facere. Adcirco admissō casu rñdet Paulus venetus qz si tabula illa incipit eleuari per vltimū nō esse immediate post illd, aer subito motus replebit totū spaciū. Ad tñ salua auctoritate grauissimi doctoris credere neutiqz possum: alias naturalr daref motus subitus aeris per magnū spaciū: qd repugnat nature rez vt articulo scdo videbimus. Et ideo crediderim qz naturalr nō posset tabula superior dimoueri ab inferiori, si equalr vndiqz eleuaret: sed superior traheret sibi affixā inferiorē quē admodū aerē atratū a fistula sequit sursum aqua. Et huius testimoniū est, qz si quadratū corp⁹ planissimū supponas aque, nō poteris vniformissime eleuare sine aliquā violētia: et adhuc tunc parūper eleuaf aqua vsqz dū intret aer. Si vero ex vna pte incipias eleuare, nulla est difficultas: quia tunc celerrime penetrat velocissimus aer.

6. Lōclū.

Conclusionibus his Arist. aggregatur sexta. Nihil repugnat per potentiā supnaturalē dei esse vacuū, siue simplr, siue accipiēdo vacuū pro illis dimētionibus separatis. Primū. n. manifestū est: nā sicut pro sua volūtate et altissimo iudicio creauit mundū in hac parte, que ante erat vacua, potuit creare celos tātū, ita vt nihil crearet intus: et eadē rōne pōt aquā dolis annihilare impediēdo motū aeris ad replēdū vacuū. Res credo. est manifesta magis, qz vt testimonijs indigeat, et qz possit creare dimētionē separatas sine subiecto, manifestū est: vt in sacramēto altaris: quas si mō serua ret sine aliquo colore, aut accidente physico, ille essent vacuū ad modū antiquorū. Unde ad quartū principale argū negaf pñia: non. n. ita repugnat vacuū rerū nature, vt implicet ptradictionē esse vacuū, sicut repugnat, hominē esse irrationalē: sed adhuc sensum qz si res relinquānt suis naturis, nullatenus permittēt vacuū. Secus si superna naturaliter deo aliter fuerit placitū. Ad Arist. minime nouerat. Sed tūc pfecto nōnulla est difficultas dato vacuo in toto cōcauo lune, et nullo alio posito miraculo: vtrū latera celi cōcurrerēt inuicē ad replēdū vacuū: sicut aqua ascēderet. Rursus si daretur vacuū in ambabus regionibus aeris et ignis, vtrū elementū aque rareficeret ad tantā qñtitatē, vt totū replet. Ad primū rñdetur, qz nullo alio miraculo posito qz vacuo in cōcauo lune, celi nullomō mouerent ad replēdū illud: qz suapte natura sunt in corruptibiles, et tñ moueri nō possent tūc sine rarefactione ne relinquerent vacuū locū suū. Ad esset miraculū maius qz illud de vacuo. Nec est idē de aqua: que cū ipsa sit mobilis et rarefactibilis, minus repugnat nature vt ascēdat ipsa, qz vt def vacuū. Quidqz ad dubiū scd3 rñdetur, qz in illo casu aqua et terra rareficerent vsqz ad sumā raritatē sub quibus possunt cōseruari, vt repleāt qz maximū possūt locū. Ad tñ (vt arbitror) adeo rareficerēt qz corū panē: nā si corūperent, plus vacui maneret. Nisi dicas qz conuertent in rarissimū ignē qui poterit maiorē locū reple. Sed pfecto. ppter vacuū nō est admitendū qz vñū totū elementū corūpatur. Maxime: qz p solā rarefactionē sine aliq alteratione et inflāmatione nō vñ quō terra cōuertatur in ignē: immo neqz in aerem.

Ad qrtū.

In articulo secundo examinanda est vulgatissima illa sentētia, que circumferē tanqz Arist. quā elici putant ex c. 8. a tex. 71. et infra: nēpe qz admissō supranaturalr vacuo simplr vbi nullū esset corpus resistens, si aliquid moueret per illud, moueret in instāti et pars affirmatiua vñ nōnullis esse expzessa mēs Arist. Aut. n. qz qualis est proportio inter grosiciē et resistētiā vnius medij ad grosiciē et resistētiā alterius equalis lōgitudinis, talis est proportio tēporis quo. a. mobile pertransibit vñū spaciū ad tēpus, quo idē mobile pertransibit alter. Et subdit, qz cū in vacuo nulla sit resistētia, id qd mouet per vacuū exuperabit omnē pportionē ad id, qd mouet per plēnū: et per pñs in nō tēpore mouebit. Qd itē cōfirmat tex. 72. qz dato opposito. s. qz mobile p vacuū moueret in certo tēpore, sequit vñū impossibile, s. qz idē mobile poterit pertrā fire spaciū plēnū in tanto tēpore, quāto pertrā sit vacuū: nā si tēpus cōsumptū in vacuo est subduplū ad tēpus cōsumptū in a. plēno spacio, poterit signari aliud spaciū. b. in duplo subtilius ac minus resistens, qz. a. qd idē mobile transibit in subduplo tēpore: atqz adeo in tāto, in quāto ptra sitit vacuū: vt in cōmentis latius expositū est. Hinc Lōmē. eodē cōmento elicit regulā, qz qñ tota resistētia motus puenit ab extrinseco (s. rōne medij) motus fieret in instāti. Et qz arguit Zuempache et alij quādoqz cōtingere successionē motus et retardationē, nō solū ex resistētia medij, sed aliūde: vt pzin motibus violētis proiectoz: et in motu primi mobilis, vbi nō est resistētia medij in motu animalū que fatigantur. Rñdet Lōmē. qz resistētia pōt tribus de causis prouenire. Primo ex pte mobilis, nēpe qz mobile in cōtrariū suapte natura nitit: vt patet in motu violēto, qñ graue iacitur sursum. Scdo etiā ex parte mobilis: nō quidē cōtrahentis, sed rōne situs cōtrarij, quē hēt ad motū intētū a motore. Qua de causa primū mobile nō mouet in instāti ab intelligētia: nō pp resistētiā medij (que nulla est) neqz qz celū cōtrahit, immo inclināf moueri, sicut mouetur: sed rōne situs, qz partē quā mō hēt in oriēte, intēdit intelligētia mouere ad occidentē: et pp cōtinuitatē partū oz bis nō pōt fieri in instāti. Tertio mō pōt puenire ex pte solius medij, vt in motibus (inquit) corpoz simplicū grauiū et leuiū. In illis (inquit) nulla est resistētia ex pte mobilis: nā forma grauis suapte natura inclināf ad centrū: ex pte vero materie nulla est resistētia, qz de se nullā hēt inclinātionē: nisi ad recipiēdū formā. In animatis vero pōt puenire resistētia ex pte medij et ex pte corporis: qd pp grauitatē aliquo mō resistit motui pgressiuo. Aut ergo, qz velocitas vel tarditas motus debet attēdi penes excessum virtutis motiue supra resistētiā: cōsiderādo, tanqz vñā resistētiā, totū aggregatū ex resistētia medij et resistētia mobilis, si aliqua sit. Et hinc sequit, qz in motibus violētis proiectozū et in motibus animalū et in motu celi seclusa resistētia medij, nō fieret adhuc motus in instāti per vacuū: in motibus vero naturalibus grauiū et leuiū motus fieret in instāti per vacuū, qz nulla est resistētia mobilis. Quidqz Arist. (inquit) non loz quebat vltier, qz quicqd moueret per vacuū, moueret in instāti: sed vel ex suppositione, si nulla esset resistētia intrinseca, vel particulr in motibus naturalibus. Hęc opinionē tenet hic Paul. venetus et Grego. in. 2. di. 6. q. 3. arti. 2. quē fere nominales sequūtur. S. Tho. hic lec. 12. et. in. 4. d. 44. q. 2. art. 3. tenet cōtrariū: nēpe qz admissō vacuo nullū corpus nec violēter nec naturalr moueret in instāti. Et vt manifesta ab immanifestis separemus, admissō vacuo hinc ad cōcauū vsqz lune, et posito graui in cōcauo lune, si intelligaf moueri in instāti, ita vt in eodē numero instāti esset simul illic et hic, nemo sane mētis posset dicere, id posse fieri per motū: nā res in duobus simul locis distinctis esse nō pōt: nisi forte a deo

per m
tus tr
qz in t
pōis
nioni
qz si g
itag
bat:
ita vt
cauo
lud e
lune,
cū dū
sic ar
tēpo
cif ex
man
sit in
no p
qd, e
niat
possi
in ce
nere
mot
med
det:
per
bile
nisi
pati
Arg
erit
erit
cis:
imm
stan
erit
qz p
te p
qui
der
est:
tē:
qui
tre
qu
po
nei
mē
cui
est
qz
cō
p2
tri
sū
stē
qz
scē
es
ha
p2
te
qz
E
p

est
isto
misa
is re
tanti
arif.
etia
lis lo
per
ran-
tia,
ie ad
rebit
ile p
bile,
anto
tu in
spa-
is ac
ibdu
icubi
eode
pue
stati.
igcre
stia
tozre
in mo
stia
bilis,
patet
tia ex
us co
causa
no pp
ntit,
us, qz
ouere
ot fie
nedij,
leuii.
na for
te ves
clina-
pdr p
qd pp
ait er
penes
rado,
ia me
f, q in
aliu et
uc mo
alibus
qz nul
ion lo-
oueref
istia
s. hae
.di. 6.
zo. hic
e q ad
alt mo
separe
posito
ati, ita
emo fa
res in
a deo

per miraculū simul ponere in duobus locis. Itē qz mo-
tus intelligi nō pōt, quin aliquomō prius sit in t̄ro a q,
q̄ in t̄ro ad quē: nec prioritas nature in eodē instāti tē-
poris sufficeret ad rōnē motus. Authores ḡ huius opi-
nionis dicere tenent q̄ talis motus fiet subito: videlicet
q̄ si graue illud dimittatur per primū non esse tētionis,
itaqz nūc non tenet sursum et immediate ante hoc tene-
bat: tūc illud primū nō esse erit primū esse in t̄ro ad quē:
ita vt nunc sit in terra, et immediate ante hoc erat in cō-
cauo lune: si vero dimittat̄ per vltimū esse tētionis, il-
lud erit vltimū esse in t̄ro aquo: itaqz nunc est in cōcauo
lune, et immediate post hoc erit in terra. Sequemur se-
cū dū modū qui min⁹ hēt difficultatis. ¶ Contra quē tñ
sic arguit. In primis nō ponūt iā motū in instāti: sed in
tēpore. At q̄ t̄ hoc sit impossibile, arguit, rōne que eli-
cit̄ ex. S. Tho. Illud graue necesse est, vt hēat extēsam
quantitatē: sit. v. g. tripedale. Arḡ sic. Pedalitas sup̄e
ma nō pōt venire ad locū, in quo est infima, quin prius
sit in loco, in quo est media: illud autē prius et posterius
nō pōt fieri ita subito: ḡ. Maior est manifesta: nā corp⁹
qd̄ cōmensurat̄ loco inintelligibile est, vt per motū ve-
niat de extremo ad extremū, nisi per mediū: immo op-
positū implicat contradictionē. Poterit. n. deus, id qd̄ est
in celo ponere in terra sine hoc, q̄ ponat in medio et po-
nere simul in omnib⁹ locis medijs: sed q̄ hoc faciat per
motū est implicatio: qz motus corporis dicit̄ trāsitu per
mediū. Vbi d̄qz angelus qui cū sit incorporealis, nō depē-
det a loco, pōt quidē forte moueri de celo ad terrā, non
per mediū. At vero corpus rōne situs partiu inintelligi-
bile est, vt possit mutare sitū partiu, aut mutare locū,
nisi per mediū. Min⁹ autē. s. q̄ id nō possit fieri subito,
patet: nā sinus in illo instāti, qd̄ est vltimū esse in celo.
Arḡ sic. Immediate post hoc lapis hic erit in terra, et
erit in medio, immo in infinitis pūctis medijs: ḡ nō p̄s
erit in medio q̄ in terra, immo simul erit in omnibus lo-
cis. Scio istos negare p̄nāz, nā dicūt, q̄ quēadmodum
immediate post hoc erit instās, sed nihilo⁹ ante qd̄z in-
stans erit aliud instās: ita dicūt, q̄ immediate post hoc
erit in terra, et nihilo⁹ ante illud fuit in medio: et quocū-
qz puncto ad imaginationē signato in medio, immedia-
te post hoc erit in illo, et nihilo⁹ ante illud erit in pp̄in-
quoz. At re vera solutionē hāc nunq̄ mihi potui p̄sua-
dere, vt lib. 3. q. vltima dicebamus: nā de instātib⁹ aliqd̄
est, cū tēpus versus instās p̄fens nō hēat vltimā par-
tē p̄portionalē, sed quacūqz data alia est minor prop̄in-
quoz: illic autē sunt eq̄lia spacia, que pertrāfeuntur, vt
tres pedalitates eq̄les, immo q̄ plurime vsqz ad terrā:
quare inintelligibile est, q̄ immediate post hoc erit, in
postremo pūcto et medijs, quomin⁹ siml sit in omnib⁹,
nec prius in vno q̄ in alio. Cauillare p̄tendūt aliq̄ argu-
mētū, per hoc q̄ nullū in rei veritate est mediū, cū sit va-
cuū. Idoc tñ ridiculū est: nā q̄uis nō sit mediū resistens,
est tñ distātia: singa. n. colūna erecta in vacuo, claz est,
q̄ altitudo eius distat a p̄funditate: descēdat ergo lapis
cōtigue per illā: et querit tunc, vtrū prius tāget pūctū
prime quarte, q̄ punctū mediū: et prius mediū, q̄ ex-
tremū et perstabit integrū argū. ¶ Secūdo manifestis-
sime arguit de motu celi. Celū mouet absqz aliqua resi-
stētia, et tñ mouet successiue: ḡ. Nec satisfacit respōsio,
q̄ mouet sc̄z voluntatē intelligētie motricis: nā intelli-
gētia mouet celū summa velocitate, qua suapte natura
est mobile, nec velocius posset aut tardius mouere. Mi-
hil ergo est in causa successiōis motus, nisi situs diuer-
saz partiu in diuersis locis veris, vel imaginarijs: et p̄-
p̄s eadē erit ratio successiōis in descēsu grauis. ¶ Et
tertio arguit. Si mobile per vacuū subito descēderet, se-
queretur q̄ eodē mō posset descēdere et itēz ascēdere.
Detur ergo. v. g. spaciū vacuū decē pedū inter tectū et
pauimentū alicuius aule, et dimittat̄ pila talr, vt reḡ-
tusa a pauimēto itēz ascēdat aut per violētā, aut deo

id faciēte, vt isti admittunt. Tunc arguit sic. Hunc pilā
est in tecto, et immediate post hoc erit in tecto (nā quo-
cūqz instāti dato post hoc añ illd̄ tetigit pauimētū, et re-
percussa est) ḡ quiescit: nā quiescere nihil aliud est, q̄ es-
se nūc in loco, in quo erit immediate post hoc, et fuit im-
mediate ante: et per p̄s nō mouet. Immo isti debēt cō-
cedere, q̄ immediate post hoc poterit deus facere, q̄ la-
pis ille faciat infinitos ascēsus et descēsus, qd̄ est inintel-
ligibile. ¶ Et postremo arguit. Si deus daret mō incli-
nationē vniuerso orbi, vt moueret motu recto (vel im-
pelleret ipsum) immediate post hoc trāsiret infinitū spa-
ciū imaginariū: immo infinitis instātijs: qd̄ nō est intel-
ctu possibile. Re vera fateor, q̄ q̄uis Arist. et oēs p̄hi mi-
hi iurassent, q̄ aliqd̄ corpus posset transire subito aliqd̄
spaciū, capere mēte nō possem. Nā militat̄ t̄ hic argū
illud qd̄ fecimus de infinito. P̄osset. n. tunc eadē rōne su-
bito moueri lapis circularis in vacuo vt rota molēdimi.
¶ Qd̄ implicat contradictionē: nā tūc sequit̄ q̄ quelz pars
erit immediate post hoc in eodem situ et loco in quo est
mō: qz quelz erit reuersa ad suū locū: et per p̄s rota qui
escit: nā quiescere est q̄ p̄es immediate antehac et im-
mediate post erunt in loco, vbi mō sunt. Itē sequitur q̄
immediate post hoc faceret infinitas circulationes qd̄
certe inintelligibile est a deo posse fieri.

¶ Igitur ad argumenta contrarie opi-
nionis que omnia nituntur auctoritati Arist. vno co-
dem verbo respondetur: nempe q̄ Aristot. non arguit
ostēsiue vt ex p̄fesso probet mobile in vacuo moueri in
instāti: sed expositione si nulla esset repugnātia ex parte
mobilis. Et ne hec solutio que vulgaris est cēscat̄ vo-
lūtaria, nota q̄ antiqui ponebant vacuū ne plenū resi-
stet motui naturali, et ideo videbantur insinuare q̄ ex
parte mobilis nulla erat prorsus resistētia in motu: et ita ar-
guit ad hominē Arist. q̄ tunc motus fieret in nō tēpore.
At q̄ Arist. id nō concessisset, p̄z qz videbat celū absqz
vlla prorsus resistētia moueri successiue. Et preterea, qz
alias deberet cōcedere successiōem motuum grauiū et le-
uiū esse violentā: nā esset tota a principio extrinsecō pas-
so nō cōferēte inclinationē ad illā. Fateor tñ hanc nō tā
significanter appellari resistētiā, q̄ repugnātiā ex parte
extēsiōis q̄ titatis ne possit corp⁹ moueri de extremo
ad extremū, nisi prius fuerit in medio. ¶ Eodē mō sol-
uitur sc̄z argū qd̄ isti faciunt: v̄z q̄ tunc sequeret̄ mo-
bile in pleno eodē tēpore posse moueri quo per tantū dē
spaciū vacuū moueret, vt Arist. infert̄ textu. 72. Con-
cedimus. n. cōclusionē. Nā si aliqd̄ remisse graue vt lana
descēdat per decupedale vacuū in vna hora, et detur. v.
.g. q̄ eadē lana per tantū dē spaciū plenū aere descēdat
in decē horis: poterit dari plū b̄ū in decuplo maioris velo-
citat̄ ad descēdēdū, pōtqz mediū esse multo subtili⁹
aere: ita vt tā ex parte virtutis motricis q̄ ex parte subtili-
tatis medijs in decuplo veloci⁹, q̄ lana descēdet p̄ aerē:
atqz adeo in tāto adeq̄to tēpore in quāto lana descēdit
per vacuū. Nec Arist. hoc habuit pro inēconuenienti: nisi
admissa eadē suppositione, v̄z q̄ ab intrinsecō nulla es-
set resistētia aut repugnātia motus instātanē. ¶ Ter-
tiu argū Greg. et alioz est. Si mobile per vacuū moue-
ret̄ in tēpore, sequit̄ q̄ in eodē penitus tēpore descēdet
ferrū grauissimū et leuis spōgia. P̄obat: nā vtrūqz des-
cendet summa velocitate possibili. Et tenim post q̄ nulla
est resistētia in medio, nō poterit designari causa penes
quā attendat̄ velocitas motus in vacuo. ¶ R̄ndetur,
qz extēsiō q̄ntitatis est in genere ratio successiōis mo-
tus, necesse est tñ dicere, q̄ tō tāte aut tante velocitatis
debeat attendi penes virtutē motiuā: nā vt ait p̄hi. tex.
71. et ex parte resistētie et ex parte virtutis attendit̄ veloci-
tas. Nā hec eliciēda est regula, q̄ vnicuiqz virtuti moti-
ue nāli cor̄spōdet certa velocitas et tarditas: que po-
test crescere ex resistētia medijs: qua seclusa mouebit̄ in

Regula
velocita-
tis mot⁹.

primū aut quodvis aliud corpus mobile est tempus. Con-
clusio hec expresse est Arist. hic tex. 94. ubi ait qd dicere
spherā esse tempus, stultius est, qm vt de eo impossibilia cō-
sideremus. ¶ Prīmū autē argumentū qd illic insinuat
est, qd res aliter sunt in sphaera et alie in tempore. In sphae-
ra. n. sunt tanq̄ in loco, sed in tempore sunt tanq̄ in mēsu-
ra durationis. Locus autē non est durationis mēsurā.

¶ Quis. n. dicat locū meū qui est mēsurā quantitatis
meę, esse tempus quo mēsuratur vita mea? Itaq; sic colli-
gimus argumentū. Locus et tempus sunt mēsurā rerū
diuersarū: nā locus est mēsurā quantitatis permanentis,
et tempus est mēsurā nō mobilis: sed durationis. vt expref-
se ait p̄ph. tex. 119. ergo locus et tempus distinguuntur: si-
cut amphora, que est mēsurā liquidorū, et vlna, que est
mēsurā cōtinui. Sphaera autē hēt se vt locus et vas cō-
tinēs corpora permanentia: ergo non est tempus quo eorū
duratio mēsuratur. ¶ Secūdo. Corpus qd est subiectū
motus est de predicamēto substantie, tempus vero de pre-
dicamēto quātitatis: res autē diuersorū predicamen-
torū, licet quādoq; sint eadē res, tñ formaliter nunq̄ de
se affirmātur: vt in cap. de quantitate copiose mōstrau-
imus. ¶ Itē tertio. Isti cōcedunt nō solū qd eadē res sint
dies, mēsis et annus, sed (formaliter) qd hora est dies, et
dies est mēsis, et mēsis est annus, propter diuersas cō-
notationes, sicut sedēs est dormiēs. Hęc autē nec philo-
sophus profecto, nec de vulgo quispiā audire ferret. Nā
sequitur tūc qd tāta est hora quātus est dies, et dies quā-
tus mēsis: et qd dies haberet. 12. mēses, dies esset annus:
et sic qui ieiunaret vnā diē ieiunaret vnū annū. Itē cō-
cedunt qd instans presens fuit preteritū: immo qd tempus
qd fuit preteritū erit futurū, et qd erit futurū fuit pre-
teritū. Itē eodē tempore pertransirent idē spaciū mobile
tardū et mobile velocius: nā in hoc tempore (demonstrato ce-
lo) velocissimus equus percurrisset stadiū, et in eodē tardis-
sima formica reptat idē. Lū tñ equus in quarta pte ho-
re percurrat stadiū, qd formica trāsit in mēse. Itē sequi-
tur qd qui est in peccato tempore vnus hore et postea pen-
tēs saluatur, maneret in peccato tempore totius vite, et tñ
postea migraret ad celū. Alias id genus ridicula sequū-
tur plurima. Ad autē addit Gregorius, nō solū celū, sed
qdlibet corp⁹ esse tempus, inferi⁹ peculi impugnabit. S3 mi-
ror interim istos qd velint hęc opinionē Aristoteli applica-
care: qui nō solū cōtendit tempus nō esse spherā, verū neq;
motū eius, sed aliqd ipsius motus. Et Gregorius magis
mīror qd citat Augusti. in hanc sententiā. 12. de ciui. dei.
cap. 15. vbi certe nō modo nō reuocauit in dubiū tempus
esse celū, sed nec voluit approbare qd motus celi sit tem-
pus: vt ibidē, et. xi. confess. est aperte conspīcere.

Secūda opinio est qd tempus est motus

ipsius primi mobilis. Hęc opinionē preter Arist. tex. 95.
recitat August. xi. cōfess. cap. 23. Et isti magis proprie
loquuntur, qm precedētes. Nā tempus est per qd iudicamus
quātitatē motuū: vt per motū solis iudicamus quot an-
nis viuimus, quot horis opamur etc. Unde et qui dice-
bāt spherā esse tempus, id afferebāt rōne motus: vt refert
p̄phus tex. 133. ¶ Contra hęc opinionē statuit scda conclusio.
Siue motus eadē res sit que tempus, siue alia, formaliter
tñ loquēdo motus nō est tempus. Hęc conclusio est ex pro-
fesso probat p̄phus tex. 95. et. 96. duabus rōnibus. Prī-
ma. Motus non est nisi in suo subiecto qd mouet. (vnde
tot sunt motus quot sunt res que mouent) tps vero nō
solū est in celo vt accidēs in suo subiecto, verū est in om-
nibus mobilibus tanq̄ eorū mēsurā: ex quo cōcludit
p̄phus tex. 133. qd cū sint diuersę spēs motus diuersiq;
motus numero, est tñ vniciū omniū tempus. Secunda ratio
est. Motus est velocius vel tardus, tempus vero minime: ergo
sunt diuersa. ¶ Itē tex. 89. expresse cōcludit qd tempus
neq; motus est neq; reperitur sine motu. Et tex. 101. ait
qd tempus est numerus et mēsurā motus: nunq̄ tñ dixit

set qd tempus est numerus temporis. Itē, vt p̄phau. Gen. su-
per tex. 96. refert ex Auicēna, alie sunt differentie tempo-
ris: puta annus, mēsis et dies: alie vero species motus,
puta alteratio, augmentio etc. Itē qd vt philosophus hic
tex. 132. et infra ostēdit, possent esse plures diuersiq; mo-
tus simul tempore, neutiq; tñ esse possunt plura tempora si-
mul. Et de Arist. dubiū esse nequit, postq̄ tā multis ver-
bis loquit de tempore et motu, tanq̄ de rebus ratione di-
uersis: cū ait qd motū nos cognoscere tempore et tempus mo-
tu: et alia similia multa. ¶ Est p̄terea egregia ratio Au-
gustini qua loco proxime citato probat motū nō esse tē-
pus. Sequeret. n. tunc qd circularis motus diurnus so-
lis esset dies: qd falsum esse probat. Nā si (per impossibi-
le) circulus ille integer vnica hora perageretur, esset qui-
dē idē motus (quippe quo idē spaciū pertransitur) quā-
uis esset velocior: et tamē nō esset idē tempus: nisi quis vi-
ceret qd dies fieret hora. Ideoq; cōcludit. Nemo mihi di-
cat celestiuū corporū motus esse tempora. Quomō ergo:
ait Gregorius Aristotelē et August. dixisse celū esse tē-
pus: In summa. Motus solū dicit actionē et ordinē mo-
bilis ad terminum (est enim acquisitio quantitatis, aut
qualitatis aut vbi) tempus autē est mora illa qua motus
fit: vt conclusione quarta euidentius patebit.

Tertia opinio est p̄phau. Gen. ac fer-

me realium: quā veluti opinionē. S. Tho. defendit La-
preo. 2. sent. d. 2. q. 2. videlicet qd tempus est quoddā acci-
dens realiter distinctū a motu primi mobilis tanq̄ res a
re: qd subiectiue inest motui ipsi, seu potius primo mo-
bili mediāte motu: nā accidētia omnia sunt in substan-
tia: quod quidē est quedā quantitas successiua. i. cuius
partes nō possunt esse simul, p̄tinuantur vero per instā-
tia indiuisibilia: atq; adeo nihil potest esse presens tempo-
ris, nisi solū instās indiuisibile: et per cōsequens per hoc
dicitur hora esse nunc, aut dies, aut mēsis aut annus:
qd est vnū instans quo pars preterita huius tempore cō-
tinuat cū futura. ¶ Contra quā opinionē statuerim ego
tertiā conclusionē. Tempus non est aliquid accidēs rea-
liter distinctū a motu. Hanc conclusionē multis argu-
mentis nituntur persuadere Dehā et Gregorius: que
tamē mihi fidē faciunt hec sunt, que. lib. 3. q. 2. de motu
afferebamus: et in predicamentis cap. de ad aliquid.
¶ Primo. Si tempus est res distincta a celo eiusq; motu,
sequitur qd deus potest celū et motū eius conseruare, il-
lo accidente destructo (nullā enim videtur repugnantā
involuere qd deus moueat celū vt nunc mouetur suspē-
dendo concursū ne producat illud accidens) tunc
autē in celo erit tempus vt modo: ergo illud accidens est
superflū. Admōrē isti non negant. Nam bene videt qd
tunc esset mēsurā nostrę operationū, sicut est modo.
Sed maiorē dicunt involuere contradictionem. Sicut
enim deus non potest facere albū sine albedine, ita nec
potest facere vt aliquid moueatur sine accidente distin-
cto quod est motus: et per consequens sine alio quod sit
tempus. Solutio tamen hec principii petit: nec profus
satisfacit. Nā esse album in sua ratione formali includit
albedinē: moueri autē solū includit motū: non tamen in-
cludit qd talis motus sit res distincta a mobili, sed solū
qd mobile sit in cōtinua acquisitione alterius et alterius
quantitatis, aut qualitatis aut vbi. Et ideo hoc preten-
dit argumentū qd non repugnat celū aut me moueri lo-
caliter per hoc qd acquirā alium et aliū locū seclusa que
cūq; alia re: et sic certe nec motus nec tempus sunt res di-
stincte a mobili. Sicuti ad hoc qd Petrus sit pater satis
est qd habeat filiū seclusa quecumq; alia entitate: quia es-
se patrem nihil aliud est qd habere filiū: sicuti esse albū
habere in se albedinē. Concedimus ergo contradictio-
nem esse rem moueri sine motu: sed sine motu distincto,
hoc tu habes probare. ¶ P̄terea est peculiare argu-
mentū a diuersis res has successiuas. Si enim tempus aut

Opio. 3.

3. Cōcl. Tempus nō distinguit numero a motu.

ut ac-
timur
logis
gnosis
serius
incipi
tā sue
104.)
s vero
dicere
vbi ni-
vartē
us est:
l partē
s textu

aput
si nemo
m, nel-
n. fami-
d sit, et
plici de
2. Hęc
r se vili-
cū sim-
dne fecit
et motū
uiditatē
tiquos,
ie de tē-
ū hoc cō-
notūq;
re semp-
ssimo ac
noctes,
minaria
bis velu
poralū
.12. de ci-
it) lumē
ē, et sint
Arist. re
93. adno-
alij spha-
ē. Quar-
sed alia
merus et
or. cōclu-
iones int-
nt qd tēp-
stū distm-
mū mobi-
3 quod dā
ingitur
camēris,
s, intēdis
articulos
imus dif-
us dubiū
sentire
um primi
otus secu-
psum p̄-
lū sequū-
.1. expref-
dētiq; cōti-
opinionē
uēdo) au-
primū

motus esset accidens distinctum, esset quidem successivum, cuius nulla unquam pars esset presens nec fuit presens, sed solum instans indivisibile: quod Aristoteles text. 89. fatetur non esse partem temporis. Hoc tamen profecto, quicquid dicatur, est intellectu penitus impossibile. In linea, non intelligitur partes continuatas punctum quod vere sunt presentes. In tempore autem aut motu quod intelligitur habuisse partes si nunquam fuit presens aliqua pars secundum se tota, aut aliquid sui: ut dicitur hic. 17. confes. fere per totum adeo verum ait Augustinus, ut semper se fatetur ignorare quod sit tempus: nec pe. 2. ut cap. 15. ait, tempus nihil unquam est, nisi indivisibile: et ideo intelligere nequebat, quod huiusmodi aut habitus esset partes. Et ideo intelligere non potuit ubi esset pars preterita aut futura. Atque adeo profecto sola ratione (credo) intellexit distinguere ab existentia illius quod movetur. Ad dicitur Gregorius quod sequere se aliquam nunquam esse, nisi quando simul et sit et corrumpitur (quod Aristoteles s. huiusmodi text. 14. ubi habere presentem inveniendi) nam in quocumque instanti est tempus vel motus, est in fieri et in corrumpi. Sed qui superiora argumenta deconvenerit, hoc corollarium facile iudicabit. Arguitur preterea. Si tempus esset res distincta, posset deus idem tempus numero reproducere: nam quancumque entitate preterita potest deus iterato producere. Quod tamen idem tempus numero quod preteritum fuit non redeat, contradictione implicat, eo quod natura eius est fluxus: fluxus autem ut repugnat non fluere, repugnat reverti. Non enim est intelligibile quod deus hesternum diem hodie reproducatur: sic nec reproducere potest preterita actione. Prodest. n. deus reproducere panem quem ego heri comedi: comestione tamen illa numero certe non potest. Et sic. Si eundem hesternum diem deus posset hodie producere, eadem ratione posset conservare hodiernum ut nunquam preteriret, esto celi semper moveret: et sic viveret quantum Bathusale, et tamen nunquam haberet plures annos quam non habeo. Et eadem ratione posset eandem numero horam qua equus percurrit tria millia, retinere per mensem, quo formica movetur per tantumdem spatium: et sic formica moveret tam velociter quam equus: postquam eodem tempore idem spatium pertransit. Quod si rursus deus potest reproducere et retinere idem accidens quod est tempus, non tamen idem tempus formam. i. eandem durationem aut moram preterita: tunc sequitur quod non sufficit ad rationem temporis quod sit res distincta, nisi consideret sub ratione preteriti, aut futuri. Hoc ergo quod ipsi attribuunt illi entitati, nos attribuimus mobili: ubi quod mobile est eadem res que est motus secundum illam rationem qua aliter et aliter se habet in ordine ad partes anteriores et posteriores spatium. Et idem, secundum aliam rationem qua aliter et aliter se habet in preterito et futuro, est tempus. Preterea eiusdem rationis sunt in ratione motus (quantum ad hoc) circularis ille celestis et quicunque alius in istis inferioribus: ergo nullum accidens novum producit in celo per suum motum, cuius simile non producat motibus horum inferiorum. Mobilia autem hec inferiora non producant aliquid accidens quod est tempus: nam (ut statim probatur) sumus ex Aristotele. tempus non est subiective, nisi in celo: quod nec in celo tempus est aliquid accidens distinctum, sed illud prius et posterius quod ratione distinguitur et a motu et a mobili. In summa. Postquam intelligere possumus et motum et tempus sine rebus distinctis, non debemus res illas multiplicare, nisi vel ad evitandum predicationes illas, quas aduersus primam et secundam opinionem inferebamur: vel propter auctoritates Aristotelis: sed et verba Aristotele. sane intelliguntur, et predicationes ille optime excusant per solam distinctionem rationis et diffinitionis inter tempus et motum: ergo non opus est ut distinguantur tanquam res a re.

4. Cōclu. Tempus rōne distinguitur a motu.

Est ergo quarta conclusio. Tempus distinguitur a motu, ratione formali et diffinitione. Conclusio hec manifeste sequitur ex secunda et tertia. Si enim distinguitur a parte rei, et non tanquam res a re, sit ut distinguatur ratione formali. At ne commentum nostrum esse censeatur: ut mihi profecto sententia esse expresse Aristoteles text. 99. ubi ait quod tempus id quidem quod est, motus est: esse autem. i. ratio et quidditas alterum est et non est motus: et text. 131. ait

quod si non est possibilis intellectus qui numeret prius et posterius, non est completa ratio formalis temporis a parte rei. Sequitur licet esset hoc, quod aliquando est existens tempus: ut si contingit motum esse. i. esset motus qui est idem realiter quod tempus. Non ergo distinguit tempus a motu tanquam res a re, sed quod dicitur ratione. Quantum autem ad S. Th. pertinet, nullus est locus quem ego viderim, nec hic, neque. 1. p. q. 10. nec alibi unquam, ubi contrarium dixerit. quod nullibi addit verbum ad verba Aristotele. Unde omnes locos apud Lapreos. 2. sent. d. 2. q. 2. Quinimmo lect. hic. 17. super textum citatum. 99. ait quod prius et posterius sunt idem subiecto cum motu, sed differunt ratione. Et tunc ultima super text. 131. idem sentit. Quod si aliquid quando dicitur tempus esse accidens ipsius motus: et esse successivum esseque subiective in primo mobili et similia, cum acta nos procedimus: nam accidens, et reale, non dicitur semper res distincta, sed id quod accidit rei preter eius essentiam. Non enim negatur quin esse patrem sit accidens Petri, quamvis paternitas non sit res distincta. Et Scotus quamvis relationes et motum distinguit a subiecto, nihilominus in. 4. d. 48. q. 2. expresse ait quod tempus non est quantitas distincta a motu: sed solum differt ab illo in ratione mensure. Et Durandus lib. 2. d. 2. q. 4. idem dicit tanquam de mente philosophi. Ad idem advertenda est quod dicitur inter tempus et motum. Que in motu locali recto super planum exempli gratia oculatus patebit. Demus super planum tripedale uniformiter moveri lapidem. Illud aliter se habere mobilis respectu spaci. i. quod prius est in parte prioribus quam in media, et in media quam in posterioribus, est motus: quod est actus entis in potentia, quod nondum pervenit ad terminum. Ex hoc prius et posterius / consequentia aliud prius et posterius mora et duratione: et hoc est tempus. Et sic plane intelligitur verbum philosophi text. 99. f. quod ex continuitate magnitudinis sequitur continuitas motus: et ex continuitate motus, continuitas temporis. Ex hoc enim quod spaciū habet partes continuas situ et positione, motus quo mobile pertransit illas est continuus: et ex hoc quod motus est continuus, morule quass mobile facit in illis partibus, sunt continue. Et tamen hic preterea adnotandum quod hoc prius et posterius non habet rationem temporis, nisi quatenus mensura est motui ad durationem omnium rerum (hoc enim proprie sonat nomine tempus) res autem (ut habet. 10. meta. text. 2.) mensurare non possumus, nisi per aliquam quantitatem: qua utimur tanquam indivisibili, multiplicando illam (alias si mensura esset divisibilis, haberet aliam mensuram sui) ut vinum metimur amphora, triticum modio, statum pede, pannum vlna. Et hac ratione illud prius et posterius quod vocamus tempus, partimur per annos, et annum per menses, mensesque per dies, dies autem per horas: et hac hora utimur tanquam indivisibili: que est sicut minima pars numeri: nam minima pars simpliciter magnitudine non est divisibilis, ut ait hic philosophus text. 108. Et cum tempus in rei veritate sit continuus, habet ut sit numerus per operationem intellectus dividit illud in partes: sicut panis continuus non est numerus, nisi quatenus per intellectum dividitur in decem. v. g. vlnas. Et quod inter motus, ille qui natura sua est regularissimus, est subinde simplicissimus, et per prius inter alios irregulares habet sicut unitas ad iudicandum de illis, et talis est motus primi mobilis: propterea illud prius et posterius in motu primi mobilis est tempus eius temporali: ut docet philosophus text. 133. Et n. consideranda quod quædam modum si vlna aut amphora esset variabilis, nunc maior, nunc minor, non esset mensura: ita motus si nunc esset tardior, nunc velocior, non esset mensura. Et ideo quod solus motus celi suapte natura est invariabilis, ille est aliorum mensura. Quod si arguas, de ratione mensure esse ut sit notissima (ut eodem text. 108. asserit Aristoteles) quod per mensuram debemus iudicare de re mensurata: motus autem primi mobilis est nobis absconditus: sicut ipsum primum mobile. Respondetur quod ille est motus notissimus per motum solis, qui movet quotidie motu primi mobilis: et ideo sol est signum temporis.

Per hec lucida habet expositio diffinitionis temporis: quod dicitur text. 101. quod tempus est numerus mor-

terius quod.

primū nci.

riticu.

tus sedz prius et posterius. Est. n. numerus ille dicitur aut horariu in que diuidimus motu illa r duratione qua facit mobile continuo motu. Ad ergo dicitur q sit numerus partiu mobilis aut spacii. s3 numerus motus. Nec rursus dicitur numerus partiu motu diuisi ad diuisionem mobilis, s3 diuisi sedz prius et posterius: no quide positione vt est in spacio (ad qd prius et posterius sequit. pprie ro motu) s3 sedz prius r posterius motu et duratione in rone preteriti r futuri. Et contra. Ita ponitur diffinitu in diffinitione: qz hoc prius r posterius no pot explicari, nisi per preteritu r futuru, qd est prius r posterius in tempore. Negatur q sit petitio pncipij. Na illud prius et posterius est ipsu motus, r tpus diffinit tanq passio ipsi motus. Sed qz prius et posterius est equiuocum (na pot intelligi, aut situ et positione, sic in magnitudine, aut duratione r motu) no possumus distinguere vnu prius r posterius ab alio, nisi vt amur tris teporalibus: vt si dicas .v. g. heri et hodie/ preteritu et futuru. Et hoc g de causa subinfert Arist. eode tex. 108. q tpus quatenus est numerus qui intellectu diuidit in plura vs multu et paucu: quatenus vero est qntitas continua, vs longu aut breue. Na illa sunt predicata qntitatis discrete, hec vero cotinue. Et deinde tex. 109. subinfert q tpus no est numerus formalis quo numeramus, sed numerus malis numeramus. Ubi aliq distinguunt duplicem numeru. s. numerantem, qui est anima numerans, et numeratu, qui est res numerata. At vero distinctio hec no elicitur ex Aristot. nec intellectu numerantem aut conceptu quo numerat appellasset vnq numeru. Est. n. tporum abusio: qz numerus, cu sit spes quantitatis discrete, no est nisi aut res ipse, aut aliquid qd de illis formalr predicat. Numerus g formalis quo, apellat numerus de genere quantitatis, vt abstrahit operatione intellectus ab his et illis rebus numeratis: q obiectiue est in aia: et numerus numeratus appellat res ipse. At g q tpus no est numerus q numeramus vt dicit qntitate discretam in coi, vt explicuimus in pdica. sup eundem textu, sed est numerus numeratus, puta prius ipsum et posterius motus, vt expositu est: vt si dicas decem vinas pani nihil aliud esse q sit ipsemet panus.

Quinta conclusio. Quod dictum est de tepore sentiendu est proportionabilr de instate: nepe q sola rone distinguit a mobili. Et sic ad primu pncipale argum pcedimus illa parte. s. q tpus no est alia res numero distincta a motu: negamus tñ inde sequi q solu differat: pnes conotationes tporum. Ad hunc. n. mo incedimus int reales et nominales: a qbus forsan no ta re qd mo loquedi differimus. Ille. n. quas illi vocat conotationes tporum nos dicim esse rones et qditates distinctas in re ipsa: vt expositu est. Et pterea simplr no cecidit q nomē tps/ formalr supponat pro motu: s3 (idē tice) pro re que est motus: nec/ motus/ pro tepore, s3 pre que est tps. Obidq negant iste pdicationes/ mobile est motus, aut tepus/ motus est tpus/ in sensu formalis: s3 res que est motus sit res que est tps. Et eadē rōe negat q annus sit dies, aut dies hora: s3 dies est motus illa r duratio qua facit celu ab oriente in oriente circulo diurno: et hora est vicesima qrtta pars illius, r mens triginta circulations. Atqz adeo pari rone negant oēs ille pdicationes quas ptra prima et secunda opinioniones obieciebam. Et ad si dubitaueris nos pcedere in creaturis qd indiuisi credim, q eadē res q est motus est tepus, r tñ motus no est tepus: sicut eadē essentia que est pater est filius, r tamē pater no est filius: hec et alia vide in predicamentis cap. de quantitate. q. 2. et lib. 3. huius. q. 1. vbi huc modu loquedi copiosissime explicuimus. Qui si semel in scholis admitteret, multe pfecto realitates ex vna pte excusarent, r ex altera loquutiones q ineptissime sunt in philosophia corrigere possent.

In articulo, secundo restant tria precipua dubia: que sunt apud Arist. primu est circa mate-

ria scdi argumēti pncipalis. Utrū tepus sit ens reale, aut rōnis: qd est apud Arist. tex. 131. vbi inquit q si no eet possibil/ intellectus, no eet possibile tepus. Et inde infert q si de facto no sit intellectus: neqz est tpus: et per pns vs sentire q sit ens rōnis. Et alia pte vs q sit ens vere reale. Na tpus est vere accidens reale, cu sit vera causa re: r pus et posterius in motu est tepus. Immo circumfert articulo/ Paraliēsis: vbi habet q dicere tepus no esse a parte rei, est error. Et ad e dubitationē scite sane diluit. S. Tho. hielec. 23. Ubi considerandū est q cu numerus non distinguat realr a rebus numeratis: vel saltē ab vnitatibus, que sunt qntitates ipfaru reru nūerataru (vt cap. de quantitate. q. 2. cēsebamus) sit vt numerus quantu ad suū esse male qd hēt in rebus no depēdeat ab intellectu: (saltē creato) na ab intellectu diuino oia depēdēt in fieri et pseruari. Ad vero ipsa numeri dicit respectu ad numerantē. Sicut/ sensibile/ dato q de formalis significet qualitates reales, vt colorē aut calorē rē. nihilo dicit respectu ad sensum: qz ille qualitates non dicerent sensibiles, nisi respectu sensus. Et ideo illa pntia Arist. de possibili. s. si no eet possibile intellectus, no eet possibile numerus/ bona est: qz si no eet possibile aliqz intellectus nūcras, nulle res denominarent nūcras: eo q nūcrare/ dicit actu rōnis (saltē in potētia) multiplicatis et colligētis vnitates. Sicut si no eet possibile sensus, nulla qlitas diceret passibilis. Et autē inferunt propōnes de in esse, pnia non valet in rebus permanentibus. Na dato q nulla nūc esset potētia de facto sensitua, nihilo res essent sensibiles: qz/ sensibile/ solu dicit potētia. Et parit numerus decē equoz, aut hoiuz vere r formalr esset numerus, seclusa operatione intellectus: qz satis est q sit numerabilis. Sed tñ qz tpus nullas hēt ptes simul (teporis. n. nihil aliud est q indiuisibile nūc, vt dubio. 3. explicabimus) nullomō ptes ille sunt presentes, nisi p operationē anime actu cōseruantis prius et posterius. Ad. n. no nūc dicit sabbati esse: qz est vnu nūc q anima cōsiderat tanqz cotinuatiuū pterite durationis et future. Et quo sequit q tpus seclusa operatione intellectus nūcras hēt fundamentu in re: puta motu: actu tñ, quantu ad formalē rōnē teporis que est esse numerus, no est actu nisi p operationē intellectus. Et hec est expressa sentētia Arist. loco citato, eodē tex. 131. s. q sine intellectu no est tepus, sed tñ est illa res que est existēs tpus, quo ad male: puta motus. Simile est in sedis intētionib. Natura animal/ vere est materialr in quocūqz indiuiduo aiali seclusa operatione intellectus: qz no distinguit realr ab illis: sed tñ q sit genus, hoc hēt per operationē intellectus/ abstrahētis illa a singularib, vt hēt rōnē vltis. Ita g res que est tpus est pter operationē intellectus: sed q sit nūcras hēt per operationē intellectus. Et ex hoc p solutio ad secundū pncipale. Et ad si rursus qd percontet an simplr cōcedendū sit, tps esse in reb, et quocūqz intellectu secluso. Et videtur q forte ita est cōcedendū: sicut in pdica. bi. q. 2. de vrbibus dixim q no obstāte gna et spēs actu abstrahant p operationē intellectus, nihilo, pp fundamētū qd habēt in re/ cōcedimus seclusa operatione intellectus esse multa gna et spēs herbaru atqz animalū rē.

Secundum dubiu circa tertiu argum principale est de vnitae teporis. Gregori. n. loco citato. 2. sen. pp illd argum (ait) qd cūqz corp⁹ regulr motū esse tpus. Et Dehā itidē vbi citat⁹ est, lz id no tā absolute a firmet, nihilo ponit multas acceptiones teporis. s. q pmo mō accipit p motu velocissimo qlis est motus pmi mobilis: r alio mō large p motu quocūqz horu inferioru. Et rō iste est qz putat tpus esse quicqd nos accipimus tanqz indiciū et signū tporis. Et tñ, vt bona venia bonoz, als, authoroz dixerim, id in pms est ex pte ptra doctrinā Arist q tex. 133. ex pffesso multz verbz docuit vnicū esse tps oiu motuū. Alias (in qd) sequeret q plura cōlia

Primā dubita.

Ad. 2. pñ.

Secundū dubium.

po
rei.
t si
3 re
qui
nul
nec
rbu
t. d.
ait
dis
si ali
: sic
: un
: p rē
Non
āuis
r re
4. d.
cta a
iran.
: Am
n mo
ebit.
pidē.
r est
ri, est
uenit
i p rē
ic pla
itate
nuita
habz
e per
nuus.
inue.
postē
ira est
sonat
mēsur
ia vti
ēsurā
timur
ia. Et
pari
es, die
lit: que
mpli
r. 108.
umer⁹
: sicut
: intell
t⁹, ille
pliciss
ut vni
obilis:
ilis est
. conse
variaz
notus
Et tō
ille est
esse vt
nēfurā
mi mo
le. Nā
iui mo
: pōis.
diffi
is mo

nens per totum tempus. Quod quidem asserunt solū propter verbum Aristotele. loco modo citato text. 104. vbi ait. Ipsum autem nunc est quidem vt idem: est vero vt non idem. Et putant esse opinionem. S. Thome: quā tamen profecto nec ex Aristotele. nec ex S. Thoma (vel ego fallor) elicere possunt: sed est merum figmentū preter vtriusq; intentionē. Nam primum omnium verba Aristotelis manifeste huic opinioni aduersant. Non enim inquit q̄ aliud sit nūc/ quod est idem, et alia sint nunc/ numero diuersa: sed q̄ vnū et idem numero nunc est quodā modo vnum, et quodā modo plura. Quate- nus enim (inquit) in alio et alio est, diuersum est: quate- nus vero est id quod est, ipsum nūc idem est. Et subdit exemplum: sicut lapis qui per idem spacium mouetur, vnus est et idē re, perseverans in toto motu: sed est ali- et alius ratione, quatenus consideratur in alia et alia parte spacij. Idq; etiā confirmat exemplo Coriscij: qui idem est re dum est in foro, et dum est in Lycio, sola ra- tione differens. Et isti, vt Capreolus. sent. d. 2. q. 2. et alij Thomiste, non possunt fingere quid sit nūc perma- nens, nisi vnitas mobilis quod manet in toto fluxu tem- poris. Vnitas autem mobilis non dicit respectū proxi- mū ad tempus: tamen si sit causa vnitatis et continuita- tis motus: vt ait Arist. tex. 105. et illic a nobis expositū est. Et igitur planissimus sensus Aristotelis est q̄ quē ad modum punctū, motum per aliquam planiciem, a ma- thematicis fingitur facere lineā, ita existētia mobilis continuo fluens per omnes morulas quas mobile facit in spacio, intelligitur facere tēpus. Itaq; ipsa met exis- tentia mobilis, que in se considerata realiter est vna et eadem numero, considerata vt in diuersis morulis, est et dicitur plura instantia, sola ratione diuersa. Igitur si teneatur tempus esse accidens numero distinctū a mo- bili et motu, solum sunt ponenda infinita instantia nu- mero distincta, que cōtinuent partes temporis: et instans permanens solum appellanda est existētia mobilis: nō q̄ continuet partes temporis, sed q̄ suo fluxu ad imagi- nationē intelligitur facere tempus. Sicuti in linea nō ponimus, preter infinita puncta indiuisibilia, aliud pū- ctum in rei veritate fluens: sed punctū ipsum, quod est continuatiuū, suo fluxu, si per impossibile moueretur, ad imaginationem fingitur facere lineam. Si vero (qd nos opinamur) tempus non distinguitur numero a mo- tu et mobili, sed solum ad hunc sensum realiter q̄ est res alterius predicamenti a mobili (quam ego voco distin- ctionem formalem et quiditatiuā) tunc non opus est po- nere infinita instantia nūero distincta: s; ipsa met exis- tentia mobilis, sub illa ratione qua nunc est in aliqua mo- rula et momento, in qua nec immediate ante hoc fuit, nec immediate post hoc erit, est nūc indiuisibile presēs. Atqui illa ratio primi mobilis qua nūc per se peruehat in eodem loco et morula, sed semper succedit ac fluit a pre- terito in presens et a presente in futurū, est tēpus. Et hic est planus sensus illorum verborū Aristotelis eodē tex. 104. q̄ ipsum nunc sequitur id quod fertur, vt tem- pus motū. Id est, quē admodum tēpus se habet ad mo- tum, ita nunc ad mobile. Quod est dicere. Quē admo- dum mobile vnū et idē illa ratione qua est successiue et continue in alia et alia parte spacij (que sunt postione et situ priores et posteriores) habet rationē motus: ita existētia ipsius mobilis vna et eadem, in alio et alio mo- mento et morula (que sunt priores et posteriores dura- tione et ordine preteriti et futuri) est nunc ex cuius flu- xu fit tēpus. Et eadem est expressa sententia. S. Tho. 1. p. q. 10. arti. 4. ad secundū argumentū. vbi ait q̄ nūc temporis est idem subiecto in toto tēpore, sed differens

ratione: eo q̄ sicut tēpus respōdet motui, ita nunc tēpo- ris respondet mobili. Mobile autē est idem realiter to- to decursu temporis, sed differens ratione in quantum est hic et ibi. Et ista alternatio est motus. Similiter flu- xus ipsius nūc, secundū q̄ alternatur ratione, est tem- pus. Idcirco. Et eandē sententiā pretendit in illo opus- culo. 44. de tempore: si suum est. Itē vera nisi isti inter- pretes. S. Thome tā essent cupidi realitatum multipli- candarū: nō quererēt in. S. Tho. istas realitates, sicut nodum in scyapo. Et hinc patens est differentia inter tē- pus, eum et eternitatē: vt loco proxime citato docet. S. Tho. Eternitas enim per extremū opponitur tēpo- ri. Non enim solū consistit eternitas in hoc q̄ nec prin- cipium habeat nec finē: sed essentialiter in hoc consistit q̄ sit duratio quedam prorsus inuariabilis, et vnū nūc idē re et ratione permanens. Et propterea deus et quic- quid est in illo est eternus, q; nihil habere potest successi- sionis aut variabilitatis, sed totū suum esse et operatio- nes habet simul in se inuariabiliter. Eum autē est me- diū inter tempus et eternitatem. Est enim mensura res- rum que quantum ad suū esse et durationem sunt inua- riabiles: habent tamen operationes aliquas successiuas naturaliter annexas: aut corporales, vt celū: aut spiri- tuales, vt angeli. Hoc autē solum exempli gratia ad ex- plicandū naturam temporis dictū fuerit: non tamen vt de re theologica amplius addatur hic verbum, quo ve- rati discipuli conturbentur.

Tempus eū et eternitas.

¶ Sed restant contra hanc instantium. interpretationem argumenta parua ex Aristotele. Sit enim tex. 106. et expressius tex. 121. q̄ nunc temporis et diuidit partes temporis, et etiam continuat: sicuti punctum partes lineę. Et tex. 107. ait q̄ nunc nume- rat tempus. Et multa alia id genus: que vidētur sonare ista instantia numero distincta. Et respondeatur q̄ hec omnia et similia saluari possunt, posita distinctione ra- tionis, modo quo superius explicata est. Dicitur enim nunc temporis diuidere preteritū et futurū temporis: quia est terminus preteriti et initiū futuri: ad hunc sen- sum q̄ nunc res mobilis est in tali mora qua nec imme- diate ante hoc fuit nec immediate post hoc erit. Que q̄ dem consideratur vt quoddam indiuisibile secundū ra- tionem determinans preteritū et futurū. Est autem continuans, quatenus hoc indiuisibile consideratur vt vnum cōmune quo participant preteritum et futurum: nam continua sunt quorum vltima sunt vnum. Dicitur autē numerus, quatenus considerantur plura instantia quorum vnū fuit principium et aliud finis eiusdem tem- poris: vt eiusdem hore aut eiusdē diei. Hac enim ratio- ne multiplicantur instantia. Ad hanc normā totus tex- t⁹ Aristotelis facile potest intelligi: vt lat⁹ in cōmentis patet. Et ad. 4. principale argumentū satis res- ponsum est. Ad confirmationē vero, que est argumen- tum Aristotelis tex. 89. respondet ipse tex. 105. vbi dicit tempus et instans habere se conuertibiliter: scilicet si tē- pus est, nunc est: et si nunc est, tēpus est. Nihil. n. aliud docere vult illic nisi q̄ tempus simpliciter est, per hoc q̄ nunc indiuisibile continuans preteritum cum futuro est. Dicitur enim nunc dies hodierna esse: quia est nunc indiuisibile continuans successiōnē temporis, quod est in motu integro circulari primi mobilis. Et dicitur esse hora presens: quia idē nunc continuat partes talis due- rationis. Et ita proportionabiliter dicendum est de mē- se et anno: atq; adeo de toto tempore, a principio ad finem vsq; mundi.

Ad. 4. pñ

¶ Finis quarti physicozum.

Reuerendi patris Dominici

Soto Segobiensis theologi ordinis praedicatorum
super quintum physicoꝝ Aris-
totelis Questiones.

Text. x. Necessesse est tres esse motus &c.

Questio prima.

Utrum tres sint tantum
species motus.

Dest conside

ratione motus rei naturalis eiusque principiorum, causarumque, ac mensurarum. scilicet loci et temporis, in hoc quinto, ut in exordio commentorum dicebam, partitur philosophia motum in suas species. Estque disputatio hec tripartita: nempe de speciebus motus, de unitate et diuersitate motus: et de eius proprietate. Quibus prima quod de speciebus motus circa textum.

10. mouet hec. Et parte negatiua arguitur. Et primo ad uerum distinctionem quam philosophia statit text. 1. proponit, videlicet motum contingere, aut per accidens, aut ratione partis, aut simpliciter totum. Ad quod ratione partis mouet, simpliciter mouet: quoniam n. quis solus laborat pectore, cum illa pars sanatur, simpliciter de sanari apud oculos: nam simpliciter euadit sanus. Item qui est crispus sedes capillos, simpliciter est crispus: et qui est aquilus aut summus sedes nasus, simpliciter est aquilus aut summus: quia predicationes iste non possunt competere toti, nisi ratione istarum partium: quod mouet se eundem partem, simpliciter mouet. Et confirmatur, quod lingua loquitur, totus simpliciter loquitur, et qui pedibus ambulat et oculis videt, totus simpliciter ambulat et videt: quod moueri sedes partem est simpliciter moueri. Et confirmatur. 2. ex parte finis: res que mouet ad speciem, simpliciter mouet ad genus: ut qui discit mathematicas, simpliciter discit scientiam, que est genus ad mathematicam: et qui discit artem fruendam edium, simpliciter discit artem: tunc species est pars subiectiua, cuius totum est genus: quod. Et de parte integrali idem arguitur: ignis enim dum ascendit sursum versus zenith nostrum, simpliciter ascendit ad concavum lune, et tunc non ascendit, nisi ad unam particulam illius. Male ergo distinctum est moueri aut mouere sedes partem, contra moueri simpliciter, et moueri ad partem: contra moueri ad totum. De alijs duobus membris. scilicet de causa et effectu per se et per accidens supra canea est hic disputatio: quoniam quidam. 2. huius. 3. satis dictum est. Secundo principaliter arguitur contra id quod habet text. 3. videlicet solus subiectiua proprie moueri. Motus est fluxus quidam, et moueri nihil aliud videtur esse quam successiue et continuo aliter habere: scilicet quantitas que acquiritur aut interdit, in alteratione semper fluit, quatenus habet nouum et nouum gradum intensiōis: et pariter quantitas in augmentacione: quatenus semper crescit: et forma substantialis in generatione dum successiue extenditur subiectum versus moueri, postquam procedit semper a minori ad maiorem extensionem: quod non solum subiectum, sed transitus ad quem proprie mouetur. Tertio arguitur aduersus illud quod statim subditur text. 4. motum. scilicet et mutationem quacumque denominationari a termino ad quem. Motus localis non potius denominationari a termino ad quem, quam a termino a quo: nam termini sunt omnino eiusdem rationis: ut patet cum quis deambu-

lat: et potissimum id patet in motu circulari celi: cuius idem est terminus a quo et ad quem: primum enim mobile mouetur ab oriente in idem orientem. Et confirmatur. creatio denominationari a termino a quo: diffinit enim quod sit productio aliquid cuius ex nihilo: ergo non omnis motus sortitur speciem a termino ad quem. Quarto arguitur aduersus aliquid text. 6. quod ea que mouentur et mouentur per accidens sunt a scientia pretereunda. Fortuna est causa per accidens: et tamen de illa inter alias causas est scientia. ut. 2. lib. huius visum est: ergo mouentia et mota per accidens non sunt a scientia physica relinquenda. Quinto principaliter arguitur aduersus illud assertum textu. 7. quod generatio non est motus. In postpredicamentis distinguit philosophia. sex species motus: inter quas ponit generationem et corruptiōem: et lib. 3. huius text. 6. inter mobilia commemorat generationem. Sed ratione arguitur sic. Si generatio non esset motus, id esset, aut quia generatio non est successiua (cum successio sit de ratione motus) aut quia omnis motus est inter contraria, et substantie nihil est contrarium, ut habetur hic text. 10. neutrum istorum est verum: ergo generatio est motus. Probatur pars, prima minoris. Generatio ignis ex ligno (ut ad sensum apparet) fit successiue: immo et in generatione animalium (ut est in doctrina medicorum) successiue forma inducitur in materiam: prius enim cor uiuit quam pedes. Quod si dicas minimum naturale substantie in instanti produci, ut lib. 1. questione quarta dictum est, eadem ratione subsequitur quod nec alteratio sit proprie motus: nam minimum etiam caloris producitur in instanti: aut si non datur minimum (ut ibidem arbitrati sumus) saltem incipit esse calor in subiecto in instanti per ultimum non esse. Secunda pars eiusdem minoris probatur. In genere substantie est oppositio priuatiua: que ut habetur. 10. meta. text. 15. est prima contrarietas: omne enim genus diuiditur per duas differentias quodammodo contrarias: ut aial per rationale et irrationale: quod substantie aliquid est contrarium. Et confirmatur. 1. huius text. 67. docuit Aristoteles. principia generationis esse contraria, propterea quod priuatiua quodammodo contrariatur forme et per consequens terminus a quo, termino ad quem. scilicet non aer, (aeri) ergo generatio qua ex nonaere generatur aer non deficit a ratione motus ex defectu contrarietatis. Sexto contra id quod insinuat text. 9. et explicatur text. 10. Videlicet nullum esse motum nisi a contrario in contrarium, arguitur sic. Sequere augmentacionem non esse motum: nam quantitati nihil est contrarium. Et habet in predicamento quantitatatis. Et ratio est quod (ut lib. 1. q. 5. ostensum est) inter illas diuinas formas est contrarietas, que recipiunt magis et minus: quantitas uero non recipit magis et minus: cum non sit intensibilis. Et eadem ratione nec motus localis proprie est motus: quia cum locus sit de genere quantitatatis, nihil est ei proprie contrarium. Et confirmatur sequere quod motus circularis celi non esset proprie motus, quia non est inter terminos contrarios: immo est ab eodem in idem punctum. Itaque motus progressiuus aialis est in contraria. Et secundo confirmatur. sequere quod illuminatio aeris non esset motus, tunc quia non est a contrario in contrarium, tunc quia fit in instanti. Septimo et postremo di recte ad questionem arguitur. Refactio est motus et tunc necessarius motus localis, nec alteratiōis, nec augmentati (siquidem nihil illo motu aut maie ac crescit, aut forme: quod non sunt tres tunc motus species. In contrarium est assertum Aristoteles. in hoc text. 10.

Responsio questionis huius tribus distinctionibus et septē cōclusionibus, que ex priori capitulo Arist. colligunt, concludit. Prima distinctio est in frōte statim tex. 1. Triplr aliquid dī moueri. s. aut secundū accidēs aut scōz partē, aut simplr per se primo. Similis distinctio ascribitur tex. 2. mouēti: atq; adeo similis tex. 5. tfo motus. Et in cōmentis distinctio hec utriq; fuerit exposita, ad maiorē nihilo euidentiā notandū est qd motū cōuenire alicui per se simplr, est qd cōueniat illi rōne forme que exprimitur in subiecto, aut agēte, aut tfo, cui attribuitur motus. Ut si dicas/mobile mouetur/alterabile alterat/augmentabile auget. Hoc est. n. qd ait eodē textu qd mobile per se differre et denominari scōz motus. Itē ex pte agētis: vt si dicas/calidū calefacit/edificator edificat/medicus sanat. Et ex parte termini, vt si dicas alteratione fit qualitas/calefactione calor/augmētatione quātitas/et. Per accidens autē motus cōuenit forme que accidit subiecto, cause ve, aut tfo motus. Ut musicus ambulat/alterabile augetur/medicus sanat. Et ex pte agētis: vt albū calefacit/medicus edificat. Et ex pte tfrī: vt calefactione auget quātitas/hō ambulādo fit sapiēs et. De humōi causis et effectib⁹ per se et p accidēs lib. 2. q. 3. abūde (vt reor) dictū est. Et si circa aliud mēbzū diuisionis de motu secundū partē scōz notādū est qd rē mouere, aut moueri, aut motū terminare scōz partē, cōtingit duplr. s. aut secundū partē subiectiua (puta specē) aut secundū partē quātitatiua. Prima mō. vt si dicas/artifex edificat/mobile alterat/nā artifex est genus ad edificatorē, et mobile ad alterabile. Et de his predicationibus nō loquitur hic Arist. quippe quas lib. 2. tex. 32. de reuerat nō esse per se primo: sed esse causas aut effect⁹ vniuersales. Mō. n. cōuenit artifici, vt sic, edificare, sed in quantū est talis artifex. s. edificator: qz pictor est artifex et non edificat. Hec mobili inquantū mobili cōuenit alterari (vt p de celo) sed in quantū est alterabile. Et parit ex pte tfrī/qd fit albū nō fit perse pmo coloratū. Immo nec simplr fit coloratū: siquidē iam erat nigrū: at si nō erat coloratū, tūc fit mediate coloratū tanq; effect⁹ remot⁹ et vniuersalis. Alio mō aliqd dī moueri, aut mouere aut motū terminare rōne ptis quātitatiue. Vbi pro solutio ne pmi argumēti tertio notādū est, qd dispositio aut forma, alia est que cōuenit rei rōne certe et determinate partis. vt hoies esse crispū aut aquilū, aut claudū aut manchū. Et humōi dispōnes per hoc solū qd cōueniāt parti simplr cōueniūt toti. Unde si capillū habēri cōptū atq; cadentē capillus ipse mutaret in crispū, tot⁹ hō simplr mutaret in crispū. Et pariter si aqlus nasus mutaret in simū, totus hō simplr fieret simus. Alia est dispositio, vt forma que indeterminate cuiusq; parti cōuenit: vt albedo/calor et. Et de his aiunt dialectici ad hoc qd scūtū sit albū requiri vt maior ei⁹ pars scōz qd hui sit alba. Et de istis inquit Arist. qd id qd mouet scōz partē nō mouet simplr: alias idē moueret simplr simul motibus cōtrariis, vt si scōz vnā partē calefieret et scōm aliā frigereret: aut si hō vnā manū eleuaret sursum aliāq; moueret deorsum. Mouet ḡ solū scōz quid sursum, et scōm quid deorsum. Quod autē ambulat scōm pedes simplr ambulat: quia non potest scōm aliā partē ambulare. Attamen iste dispositiones que possunt indifferenter cuilibet parti cōuenire: alie sunt que si integre nō insint toti non denomināt totū. vt sanitas: s. n. hō reliquū corpus habeat sanū, si caput hēat infirmum, totus hō est infirm⁹: qz sanitas dicit integrā dispositionē corporis. Vbiq; si totū residuū corporis est sanū et vnica pars infirma, qn illa pars sanat totus hō cathegoremathice simpliciter sanat: sicut simplr totus erat infirm⁹. Et vero qn hō hz multas partes infirmas vt pectus et oculū et manū, s. sanet scōz vnā, nō simplr sanat. Et sic intelligit exēplū Arist. qd qui sanatur scōz pectus, aut scōz oculū nō sim

placiter sanat. Et atq; adeo solutū restat primū argumētū cū prima cōfirmatione. Et pariter ex. 2. notabili dī soluit scōa. Si n. qui discit artē edificatoriā sciebat aliā artē nō sit simplr artifex: si autē nullā sciebat, sit artifex mediate tanq; effectus remotus et vltis. Et pariter qui sit per se theolog⁹, sit sciēs, si ante nullā habebat scientiā. Ignis autē simplr ascēdit ad cōcauum lune. versus quācūq; partē illuc moueatur: sicut qui ab Italia venit Salmaticā simplr venit Hispaniā tanq; ad locū cōmune. S. si quis veniret a Segobia Salmaticā non simpliciter moueretur ab Hispaniā in Hispaniā.

Post hanc distinctionem sequuntur tres conclusiones. Prima est in tex. 3. Ex quinq; que in motu cōsiderant. s. agēs, subiectū, tēpus, tfrus a quo, tfrus ad quē, subm tfrū est qd mouet. Cuius rō est, qd moueri est dispōnē aut formā aut locū mutare, vt successiue sit sub vtroq; tfo: cū. n. lignū mutat de albo in nigrū albū sub illa rōne nō manet nigrū, et nigrū nō erat sub albedine, s. solū lignū est qd est sub vtraq; forma. Agēs vero inquantū agēs, nō mouet p se vt. 3. hui⁹, tex. 17. dictū est, s. p accidēs contingat quōq; repati. Hec loc⁹ in q fit motus mouet ea rōne qua est locus. vt lib. 4. tex. 41. dictū est. Hec tēpus mouet: qz est mēsurā motus et motus ipse nō mouet, vt tex. 11. sentētia est Arist. Restat. ergo cōclusio qd solū subm pprie mouet. Unde ad secundū argm pcesso qd mot⁹ sit fluxus, negat, qd qualitas qn acqrit moueat. Hec moueri idē est proorsus qd rē aliq liter se hēre: sed est aliqd pati, aut recipe aut hēre se p modū patētis, aut recipētis: et forma, vel substantialis vel accidentalis qn acqrit nō patit, nec aliqd recipit: sed est illd q subm patit. Secus est de aia recipiēte quātitates spūales: que saltim dū est separata, quodā mō mouet, s. cū est pincta, hō est qui intelligit et amat. Et quātitas in sacramēto altari, qz per se subsistit, mouet ad modū subiecti. Scōa cōclusio est in tex. 4. Motus sortitur speciē a tfo ad quē. vt calefactio dī, nō qz est a calore, sed quia est ad calorē. Tenim vt substantie sortuntur speciē a forma aqua habet esse, ita et potētie et habitus et actus sortuntur speciē ex obiecto: qd se hēt vt forma eorum. Diffinitio enim propria visus est qd est sensus percipiendi colorem: auditus, quod est sensus percipiendi sonum et. Et ita in habitibus: temperantia est virtus circa deletabilia tactus: fortitudo est virtus circa pericula belli: geometria est scientia de quātitate continua. Arithmetica de discreta et. Hec est doctrina philo. 2. de anima tex. 33. vbi ait qd obiecta sunt priora q; actus: actus vero priorē q; habitus: et habitus q; potētie. Priorē. s. natura, et sine, sunt enim potētie et habit⁹ pp actus: et actus pp obiecta. Hac ergo ratiōe motus denominat a tfo ad quē. Unde ad tertiū argm negat qd motus localis nō cōprehendat sub hac cōclusionone: ascēsus. n. in motibus nālibus elemētorū est motus sursum et descēsus motus deorsum. In celo vero qz nō sunt spēs diuerse motus nō ita distingunt: s. motus planetarū dicit cōtrarius motui pmi mobilis: qd est ad orientē: et motus pmi mobilis ad occidentē. Ad cōfir. vero negat qd creatio denominet a tfo a quo: immo sicut generatio est mutatio qua acquirit substantia, ita creatio hois, aut creatio equi, si haberet ppriū nomē, illd quidē hēret a tfo pducto. Et itō creatio celi et creatio terre differūt spē, qz tfrī ad quos differūt spē. At qz nō possum⁹ explicare dīraz inter gñarionē et creationē, nisi ex pte subiecti aut tfrī a quo/ ppterca diffinit creatio qd sit pductio ex nichilo. Hinc sequit qd desitio panis dū cōsecrat, s. desinat esse quo ad materiā et formā, non est anihilatio: nō ex eo qd restat illic accidētia: sed ex eo qd illa desitio nō per se terminat ad nihil: siquidē ex institutione diuina virtute verborū desinit panis vt suscedat substantia corporis. Hui⁹: que se hēt tanq; tfrus ad quē Ideoq; proprio nomine dī transubstantiatio. Et vero

ima di
ctio.

idē
om
ali
ic a
liud
nt a
ta
ius
nt a
rar
non
spe
ptio
t ge
on ef
stua
otus
i, vt
ene
Be
cecf
doc
erā:
imū
estio
q; al
3 pro
idem
in in
inos
mua
varie
itias
ale: ḡ
3 tex.
ria,
orme
. nō
r ac
atis.
p. 10.
riū,
nam
mēto
er il:
agis
tū nō
te est
i pro
cula
ōtra
pro:
ueret
io in
no di
eest
hil il:
es tfrī
p. 10.

Prima cōclusio.

Ad 2. pni.

2. Cōclu.

Ad 3. pni.

Creatio.

Consecra
tio.

Tertia cōclusio. res est iā theologī. **Tertia conclusio** est in tex. 6. De motu per accidēs siue sit ex pte mobilis, siue ex pte mouentis, siue ex pte tñ non p̄inet ad physici cōsiderare. Hā sciētia vt habet. 1. post. tex. 19. p̄cedit ex principijs que sunt necessarie et p se cause cōclusionis: cū ergo physica tractet de motu, et hic pp̄ie intentio sit diuidere motū in suas spēs, solus diuidēdus est motus per se: qm̄ spēs

Ad q̄rtū. motus p accidēs sunt infinite. **Unde ad quartū argumentū,** r̄idetur q̄ quāuis in tracta. de causis nō fuisset disputandū de omnibus causis p accidēs (q̄ sunt infinite, et iō nō cadūt sub arte) nihilo⁹, q̄ erat solēnis sciētia p̄horū, fortunā esse causam p se, necessariū fuit tractare de illa, vt demonstraretur esse causam per accidens. Nulla est nunc tamen similis necessitas dicendi de motibus, aut mobilibus per accidens.

Secūda dist. **Secūda distinctio est in tex. septimo.**

Quatuor modis mutari quid cōtingit. s. aut de subiecto in subiectum, aut ex nōsubiecto in nōsubm̄, aut ex nōsubiecto in subiectū, aut ex subiecto in nōsubiectū. Cui annectit hāc quartā cōclusionē. Tres tñ istaꝝ sunt pp̄ie mutationes. Hā secūda illa mutatio, que est ex nōsubiecto in nōsubiectū, nō est p se pp̄ie mutatio: eo qd̄ eiusmodi tñ non pp̄ie opponunt: mutatio vero nō est nisi inter t̄ros oppositos aliquo ḡne oppositiōis. Distinctio hec: atq̄ conclusio fat̄ in p̄mēt̄s exp̄osite sunt. Nec q̄c̄ hēnt noue difficultat̄s. **Tertia distinctio** ē ibidē.

Tertia dist. Mutatio scd̄z cōtradictionem que est ex nōsubiecto in subiectū, atq̄ adeo d̄r ḡnatio, alia est ḡnatio simplex (vt cum ex nonaere fit aer) et alia secundum quid: vt cum ex nōalbo fit albū. Distinctio hec sumit ex diuersa ratione entis: et eam vt ens simplr̄ solū d̄r de substātia, accidēs vero nō est ens: s̄z entis ens (vt habet. 7. meta. tex. 1.) ita et productio substātie simplr̄ d̄r ḡnatio: productio vero accidētis, ḡnatio scd̄z quid. **Quinta cōtinuo subiungitur conclusio.** Ḡnatio simplr̄ non est motus. Hanc conclusiōē probat p̄h. tribus rōnib⁹. P̄ima est quā super tex. 8. vber⁹ exposuimus. Omne qd̄ pp̄ie mouet̄ est ens actu manēa sub vtroq̄ t̄ro (nā cū mot⁹ sit accidēs, p̄supponit ens simplr̄ in actu) cū autē ex nōaqua. s. ex aere, fit aqua neq̄ aer mouet̄ motu ḡnationis, quippe qui corrupti: neq̄ aqua: q̄ illa nō erat sub t̄ro a quo: materia autē q̄ manet sub vtroq̄ t̄ro nō est ens actu. **Hinc infert p̄h. q̄ ḡnatio scd̄z qd̄. s. accidētalis** vt cū ex nōalbo fit albū est quidē motus, per accidēs tñ, eo q̄ nōalbū accidit ligno qd̄ per se mouet̄. Parirōne probat̄ q̄ corruptio simplr̄ (vt cū ex aere fit nōaer) nō est motus: corruptio autē scd̄z quid vt cū ex albo fit nōalbū, est motus per accidēs rōne subiecti. **Hinc ergo concludit tex. 9. q̄ sola mutatio ex subiecto in subiectū, et ea quidem accidētāl̄, vbi ens simplr̄ in actu subiecti vtriq̄ t̄ro, est motus.** Ḡnatio autē retinet nomē mutationis, eo q̄ res que ḡnatur, est, qd̄ nō erat: et parit̄ corruptio est mutatio, eo q̄ id qd̄ est, nō erit. **Rō scda eadē ferme ē in eodē tex. 8. Si aliquid moueret̄ motu ḡnationis, maxime, materia que manet sub vtroq̄ t̄ro: s̄z illa nō, q̄ nihil mouetur nisi qd̄ est in loco (nihil. n. mouet̄, nisi vel localr̄, v̄l p̄supposito motu locali quo agēs applicat̄ passiv̄ materia vero cū nō habeat per se quātitatē, nisi rōne tot⁹, non est per se in loco nisi rōne totius. **Tertia rō est in tex. 10. vbi p̄bat nō esse motū ad substātiā, propterea qd̄ substātie nihil est cōtrariū. Rō 3̄ est hec. Dis motus est a cōtrario in cōtrariū (nā oīs motus est inter opposita: et inter opposita cōtradictō: iā ostēsum est nō esse pp̄ie motū) ḡnatio autē est p̄ductio substātie: et substātie nihil est cōtrariū ergo generatio nō est motus. **Et hinc elicit̄ sexta cōclusio. Dis motus est a cōtrario in cōtrariū. Probatio elicit̄ ex tex. 9. Dis motus est inter terminos oppositos: sed inter t̄ros cōtradictō: iā oppositos (vt sunt nōalbū et albū nōaer et aer) nō est mot⁹, vt dictum est: ḡ oīs motus est inter cōtraria. **Ad Arist.********

Quinta conclusio.

Sexta conclusio.

ait/de subiecto in subiectū/vt ex albo, aut media colore coloratū in nigrū: aut ex nigro in albū, vel media colore coloratum. Hā medium vt illic dictū est quodā modo contrariatur extremis.

Unde ad quintū principale argumētū quantū ad primā attinet partē illius causalis. R̄idetur primo q̄ nōnulli putēt eo ḡnationē nō esse motū q̄ nō est successiua Arist. tñ nō affert hic hāc rōnē, s̄z eas quas cōmemorauimus: obidq̄ 3̄ qualitas incipiat esse in instāti, nihilo⁹ alteratio est vere motus: quid qd̄ subijcitur q̄litati est ens in actu: et ecōuerso, 3̄ forma substāialis recipet magis et min⁹ essetq̄ intēsiōis et remissibilis successiue (vt tertio celi est opinio Lōmentatoris de formis elemētōꝝ) nihilo⁹ acq̄sitiō eaz nō esset mot⁹: q̄ tales forme nō aduenirēt enti in actu, s̄z materie p̄ime: que nō pp̄ie d̄r moueri. **Secūda distinguit q̄ forma substāntialis acquirat successiue: acquirat. n. de per accidēs successiue, nō tñ de per se. Successio em̄ motus alia est ratione extensionis que p̄ouent ex pte subiecti maioris vel minoris: et hec est de per accidēs, accidit. n. forme q̄ p̄ maius aut minus subm̄ extēdat. **Et tal̄ successio cōuenire pōt ḡnatiōi. vt probat argm̄. Alia vero est successio intrinseca rōne ipsius mot⁹: q̄. s. de intrinseca rōne t̄roꝝ est hēre latitudinē et distātiā, aut medioꝝ (vt int̄ albū et nigrū) aut intēsiōis (vt int̄ minus et magis albū) aut excellētie et defectus (vt inter minorē et maiorē quātitatē) aut locoꝝ: vt est in motu locali. **Et ideo in motibus, alterationis, augmētationis, et local̄ est successio. In ḡnatiōe vero substātie nō est talis successio, eo q̄ cū p̄fectio et quiditas substātie p̄sistat in indiuisibili, in instāti incipit, aut desinit esse. Sed tota successio est in p̄cedēte alteratione qua forma contraria corrupit. **Ad scdaꝝ partē eiusdē causalis r̄idē: illa esse vnā causam cur ḡnatio nō est motus. **Et iō negatur substātie aliqd̄ esse cōtrariū eo mō quo hie loquit̄ Arist. de cōtrarietate. vt statim patebit. **Agis pro solutione sexti principalis argumētī notādū est: q̄ tripl̄ quantū ad rem p̄inet accipit̄ cōtrarietas. Unomō pp̄ie: et est oppositio duoz̄ extremoz̄ maxime distātiū sub eodē ḡne: int̄ q̄ est qd̄ā, aut medioꝝ aut intēsiōis latitudo. vt diffinit̄ ab Arist. 5. meta. tex. 15. vt est int̄ albū et nigrū/calidū et frigidū. **Et hec nō est pp̄ie, nisi in ḡne q̄litatis: vbi reperit̄ magis et minus. vt lib. 1. q. 4. dicebam⁹. Secūdo mō accipit̄ paulo latius pro oppositiōe duoz̄ extremoz̄, quib⁹ repugnat esse simul inter que est aliqua latitudo et distātia: siue ea sit scd̄z intēsiōē, siue secundum excellētiam et defectū, siue scd̄z distātiā localē. **Et hec cōtrarietas nō est in ḡne substātie: nā substātie sunt sicut numeri quaz̄ esse consistit in indiuisibili: et iō 3̄ hō. v. g. excedat equū, nō est tñ inter illas spēs talis latitudo, vt inferior possit crescere ad p̄fectionē superioris: sicuti qd̄ est albū trāseūdo per media fit nigrū, et q̄litas intēsa vt vnū venit ad intēsiōē vt octo, et pedale fit de cupedale, et qd̄ est in vno loco fert̄ in aliū. **Qua de causa, vt dictū est, in his tribus spēsbus motus est successio: in ḡnatiōe vero substātie, minime. **Tertio mō accipit̄ cōtrarietas pro oppōne inter duas d̄rias diuidētes idē genus, quaz̄ vna sem̄p est imp̄fectio altera, atq̄ adeo se hēt vt p̄uatio alterius. **Quā p̄h. 10. meta. tex. 15. appellat primā cōtrarietatē: et eā ait esse in vnoquoq̄ p̄dicamēto, vt in p̄dicamēto substātie/ corporeū et incorporeū/sensibile et insensibile/rōnale et irrationale: et in p̄dicamēto ad aliqd̄/simile et dissimile rē. **Et hoc mō dixit lib. 3. hui⁹ tex. 5. oēs t̄ros motus hēre se quodā mō vt formā et p̄uatiōē. **Ut in motu alterationis nigrū (q̄ est imp̄fectius) est p̄uatio albi: et in augmētatione min⁹ est p̄uatio maioris: et in motu locali deorsum est p̄uatio hui⁹ qd̄ est sursum. **Unde ad argm̄ r̄idē q̄ quāuis quātitati pp̄ie nihil sit cōtrariū, nihilo⁹ maior et minor quātitas vt sunt t̄fi augmētī cōtrariānt̄: et ē locus****************************

furfam
q̄ et in
mot⁹: p̄
p̄icta d
cus a q
quā lati
natio a
sed a p̄
tauimu
nihil rei
cessaria
calore f
in subie
ultimū
calidū
frigidū
q̄ q̄ at
instāti:
ex cert:
ex loco
cōtrad
test fier
nato il
hie loq
S
est in c
sunt tñ
calis. p
Mutat
nō sub
subiec
ro et t
motu:
rio in
posito
quāti
tio, at
ti. **T**
cōpre
a min
tur cc
T
T
tatie
stati:
per
dict
mot
tatē
se m
se m
qd̄ p̄
sum
cōtr
tem
triā
alu
vt l
ter

furfam et deorsu. Ad confirmacionem vero primam rñdet, qd et in motu circulari celi est cōtrarietas tñz partialis motus: puta ab oriente ad occidentē, et inter quocunq; alia pūcta distātia. Et pariter in motu progressivo aialis locus a quo et locus ad quē cōtrariant, qz distant per aliquā latitudinē. Ad scdaz cōfir. cōcedit qd pprie illuminatio aeris nō est motus, qz nō est cōtratio in cōtrariū: sed a privatione luminis ad lumē: et vt lib. 4. q. 3. adnotauimus qñ tñus a quo est mera negatio, aut privatio nihil repugnat mutationē fieri in instāti, eo qd nō est necessaria corruptio forme cōtrarie. Immo ex nō habente calore fit habēs calorē in instāti: siue calor incipiat esse in subiecto per primū sui esse: siue (qd magis credo) per vltimū nō esse. Nō tñ fit ex frigido calidū in instāti: nam calidū nō dī quicqd hēt calorē, sed qd hēt caloris plusq; frigiditatis. Colligif hic tandē regula ex mēte Arist. qd qñ ambo tñi motus sunt positivi, motus nō pōt fieri in instāti: vt ex calido in frigidū, aut ex albo in ruberū, aut ex certa intensiōe caliditatis ad aliā certā intensiōē, aut ex certa extēsiōe quātitatis ad aliā certā extēsiōē, aut ex loco ad locū. Nō vero tñi explicant cōtradictorie (qz cōtradictio nō est mediū vt habet tex. 9.) mutatio potest fieri in instanti: vt ex non aere fit aer/ ex non illuminato illuminatum rē. De motibus spiritualibus nihil hic loquimur.

Septima ergo et postrema cōclusio est in calce primi capitis: qua rñdet ad questionē. Tres sunt tñi spēs motus, alteratio, augmētatio, et motus localis. Quequidē ex supra dictis manifeste sic colligitur. Mutatio est, aut ex nōsubiecto in nōsubiectū, aut ex nōsubiecto in subm, aut ex subiecto in nōsubm, aut de subiecto in subm: et pma nō est pprie mutatio, scdā vero et terciā (que sunt scdaz cōtradictio) nō sunt pprie motus: ergo solū qrtū genus mutationis, qd est a cōtrario in cōtrariū est pprie motus. Cōtraria vero (vt in proposito accipiunt) sunt in tribus tñi generibus. scilicet qualitatē, quātitatē, et loci: qz tres iste tñi sunt spēs motus. Alia ratio, atq; adeo potissima, adijcit questione statim sequenti. Unde ad septimū principale rñdetur, qd rarefactio cōprehendit submotu augmētationis: quia est motus a minori ad maiorē extēsiōē quātitatis. Subsequitur continuo, questio secunda.

Text. xviiij. Relinquit scdm qualitatem &c.

Questio secunda.

Utrum ad tria tantum predicamenta sit per se motus.

Parte negativa arguit primo. Ad quātitatē nō est per se motus: ergo pars negativa questionis vera. Probatur añs. Si aliqd esset motus ad quātitatē, maxime augmētatio, per augmētationē vero nō per se primo acquirif quātitas: sed sub stātia: fit. n. augmētatio pprie dicta (vt pz in viuētibz) per additionē materie et forme ex alimēto, ad quā ad dictionē cōsequif maior quātitas: qd augmētatio nō est motus ad quātitatē. Scdō principalr arguit. Ad qñtatē nō est per se motus: qd nō ad tria p̄dicamēta est per se motus. Probatur añs. Si ad genus qualitatis est per se motus, ad quālibet eius spēm esset per se motus, qz qd per se cōuenit generi, cullz spēm cōuenit: p̄his tñ est falsum: qz ad figurā nō est per se motus: motus. n. ois est a cōtrario in cōtrariū (vt. q. p̄xima dicebamus) figure autem nihil est cōtrariū, sicut nec recipit magis et minus, triāgulus. n. vnus nec est magis nec minus triangulusq; alius: neq; est qualitas actiua, nec ex actiuis resultat, vt hēat cōtrarietate cū alia figura. Tertio principalr arguit. Motus localis est per se ad locū. vt tex. pre-

senti dicit Arist. locus autē est de predicamēto quātitatis. vt lib. 4. dictū est: ergo duo tñi sunt p̄dicamēta, ad que est per se motus, puta qualitas et quātitas. Qd si quis dixerit locū accipi in presentia p̄o vbi, qd est vnū ex sex vltimis p̄dicamētis, tūc aliter arguit. Predicamentū vbi solū addit super locū relationē locati ad locū (vbi. n. nihil aliud est qd esse in loco) sed ad vbi est p̄ se motus: qd ad relationē est per se motus: qd est cōtra Arist. tex. 10. Quarto principalr arguit qd nō tñ ad tria p̄dicamēta sit per se motus. Ad predicamentū actionis et passionis est per se motus: qd ad plura qd ad tria. Probatur añs. Actio est relatio qua agens denominat agere, et passio est relatio qua passum denominat pati: sed ex motu. v. g. calefactionis per se primo resultat in agēte relatio actionis, et in patiēte relatio passionis (siue sint res numero distincte a fundamētis, siue nō) qd ad actionē et passionē est per se motus. Et quinto arguit. Melius actionis qua quis se vestit per se p̄us tñus est vestitū esse, qd est de p̄dicamēto habitus: et illius motus quo stans sedet per se primo tñus est sedere (qd pertinet ad predicamentū situs) ergo ad predicamentū habitus et ad predicamentū situs est per se motus: et per p̄ns non ad tria tñi p̄dicamēta. In cōtrariū est auctoritas Arist. in hoc tex. 18. et in toto cap. 2.

Questio hec apud Arist. nō est disin-

cta a priori: nā cū motus a t̄ro fortia spēm (vt tex. 4. dictū est) idē est tres esse tñi spēs motus, et ad tria gñā rerū esse per se motus. Fecim⁹ tñi questiones duas p̄pterea qd apud Scotū est peculiaris difficultas, an ad relationē sit per se motus. Et idē qd duos habebit articulos In p̄mo. n. rñdebif ad questionē ex sentētia Arist. et in scdō disputabif an ad relationē sit per se motus. Et primo omniū van⁹ est labor, quo nōnulli vexant, vt explicant quid sit ad aliquē t̄rum esse per se motū: sane cū verbū ipsum per se sit manifestū. Ad rē. n. aliq; esse per se motū, aut mutationē, nihil aliud est qd esse illud qd p̄ se primo et nō rōne alteri⁹ acquirif per motū: ad illd autē nō est per se motus, qd nō per se primo pducif, s; cōsequif ad pductionē alterius. V. g. ad substantiā est p̄ se primo gñatio: nā qd per se primo fit gñatione hois est ho: intellectus autē et volūtas et alie passionēs (si reat̄r distinguant a subiecto) nō per se p̄mo generant, sed cōsequif ad gñationē hois: et me existēte albo si ethiops albeat, motus ille per se est ad albedinē: nō tñ est per se primo ad relationē qua fit mihi similis: qz illa cōsequif ad pductionē albedinē. Quocirca cū dī qd ad rē aliquā (puta qlitatē) est per se motus, ly per se nō ferf super ly/ motus, sed sup ly/qlitatē. At vero quidā ex his qui tenēt qñtatē nō distingui a re quāta, s; rē quācūq; (siue substantia sit, siue accidēs) esse suā quātitatē, nō recipiūt hāc expositionē. Aiunt. n. qd augmētatio nō dī motus ad quātitatē, idcirco qd per eā acquiratur quātitas: nā tūc (inquiūt) et gñatio et alteratio essent motus ad quātitatē, eo qd tā substantia qd qlitas est qñtitas. Et idē augmētatio ex eo (aiunt) est motus ad qñtatē, qd virtute illius mutat rñsio ad interrogationē factā per quantū. Isti verūtū gratis abiiciūt et Arist. et modū loquendi p̄hor. Exp̄sse. n. ait Arist. tres esse spēs motus, eū qd est ad quātitatē, et eū qui est ad qualitatem, et eū qui est ad locū. Quia p̄pter quāuis quis opinet quātitatē non distinguī a re quāta tāq; rē a re, nihilo⁹: qz distinguunt ratione formali tanq; diuersa p̄dicamēta (vt in p̄dicamentis cap. de quātitate dicebam⁹) augmētatio p̄ se primo est motus ad quātitatē, et alteratio ad qualitatem: nā quāuis albedo et calor essent quātitas, nihilomin⁹ res per hoc qd calefit, aut albefit nō fit maior: quia per alterationē non acquirif qualitas ea rōne qua est quātitas, sed ea rōne qua est qlitas. Et hoc ipsi inuicē cōcedūt, dicētes, qd per augmētationē mutat rñsio ad inter-

Ad rē aliā quā esse p̄ se motū.

rogationē factam per quantū. Ratio enim huius est q̄ augmentatio est motus a minori ad maius: generatio vero, aut alteratio, nequaq̄.

Ad tria tñ pre. est p se mot⁹.

Hoc prehabito respondetur ad que-

stione vñica cōclusionē affirmatiua. Ad tria tñ genererū est per se motus. s. ad quantitātē, qualitātē, et vbi. Cōclusio est in tex. 18. quā cōprobat per totū caput secū dū, quatuor alijs propōnibus. Est. n. cōclusio exclusiua cuius negatiua exponētē. s. q̄ nō ad plura q̄ tria predī camēta sit p se motus, pbat, qz neqz ad substantiā, neqz ad relationē, neqz ad actionē et passionē est per se mot⁹.

Ad ad substantiā nō sit per se motus, pbat, qz oīs motus est a cōtrario in cōtrariū, substantiē vero nihil est cōtrariū. Ad superiori iam questione expositū dedimus. Ubi hoc ad notandū est q̄ non negat ad generationē per se esse mutationē: nā prius et per se trus gñationis est substantiā: tamen si gñatio nō sit mot⁹. vt supra dictū est.

Hinc sequit̄ q̄ ad aliquā rē esse per se motū nō est q̄ motus, ordinē ad illā rē. Alteratio namqz qua ignis calefacit stupa ad gñationē quidē ignis suapte natura ordinat: nō tñ per se primo est motus ad substantiā, sed ad calorē quē postea per gñationē (que est mutatio) cō-

sequit̄ forma substantialis. Ad autē ad relationē non est per se motus, pbat sic. Ad illā rē nō est per se motus, que aduenire pōt subiecto: absqz eius mutationē: relatio vero potē aduenire sine mutationē subiecti cui accidit: ergo ad relationē nō est per se motus. Exēplū est si cū ego sum albus, ethiops in india incipiat albescere: ego. n. tūc incipio esse similis illi sine aliqua in me mutationē facta.

Optimissimus est locus ad reprobandū relationē esse rē aliquā distinctā a subiecto. Nā qd glossant Arist. intelligere q̄ subiectū nō mutat̄ accidēte absolute, nihilō mutat̄ accidēte nouo respectiuo, grat̄ dictū est. Arist. nāqz simplr ait subiectū nō mutari per hoc qd sit simile alteri. At si similitudo esset res distincta, expre-

fisset q̄ nō mutat̄ per acquisitionē accidētis absolute: cū autē simplr dixit nō mutari, manifeste intelligit relationē nō eē accidēs distinctū: vt albedo, v' calor distinguit̄ a subiecto. Unde. S. Th. in hoc loco simplr ait q̄ cū aliquis acqrit quantitātē quā ego habeo, ego effitior illi eqlis, sine eo q̄ res aliq̄ noua mihi arescat. Sed de hoc satis dixim⁹ in p̄dicamentis cap. de ad aliquid. At quāuis relatio nō distinguit̄ a subiecto vt res a re, distinguit̄ tñ rōne formali tanqz accidēs alterius predicamēti.

Et id nō est negandū quin mihi accidat esse similē v' dissimilē, eqlē v' inequalē. Ad dñiqz ad actionē, v' passionē nō sit p se mot⁹ (qz in hoc erat pl⁹ difficultatis) pbat p̄h. septē rōnib⁹. Prima est, qz cū durāte motu simul debēt esse trus a quo et trus ad quē sub gradib⁹ remissis, si motus esset ab vna mutatione ad aliā, necesse esset nullas mutationes esse simul, et in fine motus manere mutationē que est trus ad quē: p̄ns tñ est falsū, qz cū quis sanas nō est necesse tūc siml aliā mutationē esse, neqz in fine manere mutationē aliquam: eo q̄ pōt tūc qd mouebat̄ pfecte quiescere. Et cōfir. Si motus esset ab vna mutatione in aliā, ille deberēt esse cōtrarie: qm̄ oīs motus est a p̄trario in cōtrariū: et cū tñ motus debeāt esse siml in gradib⁹ remissis, sequerēt q̄ siml essent egrotatio et sanatio: qd est impossibile.

Secda rō est, qz si gñationis hui⁹ ignis esset alia gñatio, eadē rōne illi scēe esset alia: et sic esset p̄cessus in infinitū: et per p̄ns nulla daret̄ p̄ma gñatio: et cū oēs ille deberent esse essentialr subordinate, si nō daret̄ p̄ma, nō esset possibile venire ad istā.

Tertia est. Si gñationis esset generatio, et gñationis esset corruptio: qz quicqd gñatur corrūpit̄: si autē gñatio corrūperetur, cū id qd corrūpit̄ tur partim sit, et gñatio non sit, nisi in fieri, sequerēt qd aliquid dū sit, siml corrūperetur. Quod v' impossibile.

Quarta si gñationis huius ignis esset alia gñatio, necesse esset signare aliā materiā illius gñationis a materia ex qua generatur ignis: que tñ non est signabilis.

Quinta rō est. Termini motus debēt esse hoc aliquid vt hec aqua et hic aer/hoc albū et hoc nigrū/motus vero nō est hoc aliquid sed via ad hoc aliquid: s̄ ad motum nō est motus.

Sexta rō est si mutationis in genere est mutatio, et in sp̄e/disciplinationis est disciplinatio/calefactio est calefactio: attamē disciplinatio nō est mutatio ad disciplinatioē, sed ad scientiā: et calefactio nō est motus ad calefactioē: sed ad calorē: s̄. Postrema ratio est. Si motus est ad motū, ita vt motus moueat̄: cū tñ sint sp̄es motus, sequit̄ q̄ quilibz mouebit̄ p̄miscue quolibz motu: ita vt alteratio alteret̄ et augeat̄ et moueat̄ localiter: et augmentatio augeat̄, moueat̄ localr et alteret̄ motus localis localr et moueat̄ et alteret̄ et augeatur: qd est absurdū.

Rōnes iste numerosius in cōmentis extant exposite: quas satis p̄inde fuerit hic in summā colligere. At vero q̄ ad qñ nō sit per se motus, relinquendū notū: qz cū t̄pus sit mēsurā et duratio mot⁹, si motus nō est ad motū, ita neqz ad t̄pus. Ad habitū autē et sitū/qz includūt relationē, ea rōne nō est motus, neqz ad relationē. Et sic p̄ exponēs negatiua.

Ad tria predicamēta vero exponētē. s. ad dicta tria predicamēta esse per se mot⁹ (que est quarta propō) pbat tex. 18. qz in ijs predicamētis reperit̄ p̄trarietas sufficiēs ad rōnē motus. Ad. q. 1. iam satis interpretati sumus.

Per hec facile argumenta duo principalia solunt. Ad primū. n. negat̄ q̄ per augmentatioē per se primo acq̄ratur substantiā. Quinimo p se primo acquir̄ q̄ntitas vel extēsiō: et pariter p decrementatio: vt. 1. d. gñationē videbim⁹, alia pp̄ie dicta, vt augent̄ viuētia p alimentū, et alia in pp̄ie dicta, vt est refectio. Hac quidē scda (vt cū cera rarefit, aut cornū extendit̄) nec substantiā acquir̄, nec noua quātitas: s̄ p̄ quātitas extendit̄: et sic solū acquir̄ noua extēsiō. vt illic videbim⁹. Tamen si alij probabilr dicāt q̄ acquiritur noua quātitas. Sz vtrūlibet dicat̄ nihil refert ad solutionē p̄sentis argumēti. Augmentatioē vero pp̄ie dicta cōceditur q̄ sit adiectio noue partis substantiē: attñ, qz non producit̄ nouū suppositū substantiē, sed id qd erat min⁹ sit mai⁹, p se trus illi⁹ mot⁹ est quātitas. Iea dē substantiā sub maiori quātitate. In quo dīfert a gñatione: cuius per se trus est nouū suppositū substantiē. Ad qd manifestū sit ex mō loquendi. Lū. n. hō gñatur, dicimus q̄ sit hō: cū vero puer adolefcit, non dicimus q̄ sit hō, sed q̄ hō sit maior. Ad scd̄z principale r̄ndetur q̄ nō d̄r per se esse motū ad qualitātē, qz ad omnē ei⁹ species sit per se motus, sed qz particulariter ad aliquas eius sp̄es est per se mot⁹: potissimū ad passiones et passibiles q̄ntitates: deinde ad habitū et dispositionē. Ad naturālē vero potentiā et impotentia nō est per se motus nec mutatio, sed ille psequunt̄ ad gñationē substantiē. Trus. n. per se gñationis hoīs est hō: intellectus vero et volūtas, et si que alie passiones realr distingunt̄, congenerant̄: qz fluūt ex natura hoīs. Figura aliqñ producit̄ per modū localē, vt cū recta virga vertit̄ in circulū. Et illi⁹ motus, per se primus trus est locus partiu: ad quē consequitur situs et figura. Et pariter cū statua sculpiat̄ per se primus trus illius mot⁹ localis est scpatio partiu, quā cōsequitur figura. Et proportionabilr in pictura et scriptura, atramentū mouet̄ localr: cuius motus per se primus terminus est/locus/et situs partium: figura vero consequitur tanqz quid com̄productus. Ad tria reliqua argumēta articulo sequenti respondetur.

In articulo secundo circa materiam trū sequentiū argumentoz disputare supeff an ad relationē sit p se mot⁹. Extat. n. de hac re sentētia Scoti 3. sentē. d. 1. q. 1. et lib. 4. d. 6. q. 12. et dist. 13. q. 1. et quol. 11.

motus a cōtrariū in cōtrariū / sic nihil cōtrariū

oro loquimur

illud quod mutatum est per se mot⁹

Relatio nō distinguit̄ a subiecto nūmero.

op̄ n. t̄m ad quē manere

ratio ad

ratio ad

illa est

ratio ex

adue.

adue.

adue.

adue.

adue.

adue.

adue.

art. ultimo: q̄ trib⁹ p̄positionibus cōprehenditur. q̄ p̄
ma est hec. Duplex est relatio: alia intrinsec⁹ adueniēs,
alia extrinsec⁹ adueniēs. Relatio intrinsec⁹ adueniēs
(vt ait quol. citato) est illa que statim necessario cōsequi-
tur posit⁹ fundamēto et t̄ro, ita vt nō stet hec ambo esse
se, quin sit relatio. vt paternitas ⁊ similitudo. Ad. n. stat
patrē et filiū esse quin sit filiatio: nec stat vnū ouū esse si-
mul cū altero quin sit vni⁹ ad alterū similitudo. Relatio
vero extrinsec⁹ adueniēs est illa que nō statim posit⁹
fundamēto et termino necessario consequit⁹, s̄ stat am-
bo simul esse q̄ illa relatio nō cōsurgit. Subijciūt exē-
plum discipuli eius in p̄pinq̄uitate quees inter me mō ⁊
basilicā n̄i conuētus: stat. n. me esse et basilicā esse, q̄
nō sit talis p̄pinq̄uitas. vt pote si ego essem Rome.
Secūda p̄positio est hec. Sex vltima p̄dicamēta om-
nia sūt relationes extrinsec⁹ adueniētes. Probatio ei⁹
est huiusmodi. P̄dicamēta illa sunt relationes: et non
sunt intrinsec⁹ adueniētes: ergo sunt extrinsec⁹ adue-
niētes. Ab aior. p̄bas. q̄. vbi. v. g. neq̄ est locatū neq̄ lo-
cus sed in loco esse, puta in gymnasio vel in foro, vt ait
p̄h. esse autē in loco, p̄ter locū ⁊ locatū, nihil addit,
nisi relationē loci ad locatū: q̄ vbi est relatio. Adior. ve-
ro. s. q̄ non est intrinsec⁹ adueniēs: p̄. q̄. q̄. alias pertine-
ret ad quartū predicamentū. Ergo est extrinsec⁹ ad-
ueniēs. Ad confirmat⁹ ex ipsa ēt diffinitōe: nā stat me
esse et hūc locū esse q̄ nō sit talis relatio, vt si ego essem
in alio loco. Eodē mō p̄bat q̄ predicamentū habitus,
puta eē vestitū (est relatio vestiti ad vestē: ⁊ predicamē-
tū actionis est relatio agētis et passum: et p̄dicamentū
passionis, relatio patiētis ad agēs. Tertia propō est.
Ad relationē intrinsec⁹ adueniētē nō est p̄ se mot⁹: ad
relationē vero extrinsec⁹ adueniētē est p̄ se motus.
Prīmā partē relinquit tanq̄ notam ex sentētia Arist.
Secūda vero probat itidē auctoritate ipsi⁹ hoc mō. Ad
vbi est p̄ se mot⁹. vt habet tex. 18. et vbi est relatio ex-
trinsec⁹ adueniens: ergo ad relationē extrinsec⁹ ad-
ueniētē est p̄ se motus. Est p̄terea in gratiā Sco-
ti verisimilis ratio. Si ad relationē intrinsec⁹ adueniē-
tē nō est p̄ se motus, eius causa est, q̄ consequit⁹ statim
posito fundamēto et t̄ro. v. g. q̄ nō stat me esse albū ⁊ al-
terū hoiez incipere hēre albedinē, quin ambo simus si-
miles, similitudo nō per se producit⁹: sed cōsequitur ad
productionē albedinis: q̄ per oppositū: cū stet me esse et
hunc locū esse q̄ nō est hec relatio, id q̄ primo acquiro
per motū quo venio ad hunc locū: est hec relatio. Idē di-
cit lib. 3. lococitato de vnione humanitat⁹ ad verbū: stat
.n. humanitatē christi esse et verbū esse, q̄ nō sit vnio:
ergo q̄ primo acquirit⁹ p̄ assumptionē humanitatis est
vnio: que p̄inde est relatio extrinsec⁹ adueniens.
Idem dicit de vnionibus forme ad materiam, et acci-
dentis ad subiectum.

Chac opinionē tractauimus in predi-
camēto ad aliqd, et in predicamēto action⁹: s̄ lubz nūc
paulo eā pressius examinare. Tenim, si mō cū grauissi-
mo authore disputare liceat, tres potius cōtrarie p̄o-
sitiones (salua eius egregia auctoritate) verisimi-
liores apparēt. Prima est. Nulla est relatio extrinsec⁹
adueniēs. Prīmū oīum neq̄ Arist. eiusue inter p̄tes,
neq̄ Auicena, neq̄ philosophorū quisp̄iā, qui t̄n de rela-
tionibus copiose dixerūt, hūmōi relationū extrinsec⁹
aduenientū vsq̄ meminit. Quinimmo Arist. s. meta.
tex. 2. o. abū de se arbitrat⁹ est vniuersas relatiōes sub
tribus mēbris ambisse, vbi t̄n nō meminit hūmōi rela-
tionū. Secūdo aut relationis extrinsec⁹ adueniētis to-
tū eē est eē ad aliqd aut nō: si nō, certe nō est relatio poti⁹
q̄ albedo: si sic, sequit⁹ q̄ est sp̄s relationis quarti predi-
camētū: nā illa diffinitōe cūctas relationes (que vere es-
sent relationes) expressit. Est confir. Relationem esse
intrinsec⁹ aut extrinsec⁹ aduenientem, non variat

rationem predicamenti: in predicamento enim qualita-
tis eque ponuntur qualitates omnes et que ab intrin-
seco proueniunt naturales potentie et passiones, et que
acidunt ab extrinseco: et ideo esto essent relationes ex-
trinsecus aduenientes, ad quartum nihilo predicamen-
tū ptinerent: ⁊ per p̄ns si sex vltima predicamēta essent
relationes, nō vtq̄ distinguerent a quarto predicamē-
to. Tercio principālī arguit. Quī inquit relationē ex-
trinsecus aduenientē nō cōsequi necessario posit⁹ fun-
damento et termino, aut intelligit de fundamento et
termino proximis, aut de remotis: non de remotis: q̄
hoc etiā cōuenit relationib⁹ extrinsecus aduenientibus:
fundamentū. n. et t̄rus remota similitudinis sunt subie-
cta que denominantur similia (puta duo homines) fun-
damentum vero propinquū et terminus sunt rationes
fundādī et terminandi relationem, vt albedo que est in
me et albedo que est in alio: atqui (vt manifest⁹ est) stat
esse me et aliū quando nō sumus similes. Si vero intelli-
gatur de fundamēto et t̄ro. primis, certe nulla esse pōt
relatio, que nō statim necessario sequat⁹ posit⁹ fundamē-
to et termino proximis: atq̄ adeo nulla est relatio que
nō sit intrinsec⁹ adueniēs. At vero opinio Scoti in hoc
cōsistit q̄ cōset multas esse relationes, que p̄ter subie-
ctū qd denomināt, nullū hēnt fundamentum proximū.
Et iō arguit aduersus hoc. Primo auth. Arist. s. meta.
tex. 2. o. vbi tria ponit fundamēta oīum relationū. vt in
cap. de ad/aliqd/expoſuimus. Et p̄terea id probat
inductione facta relationū quas ipse ponit extrinsec⁹
aduenire. Vnionis forme substāialis ad materiā fun-
damentū et t̄rus remota sunt forma et materia: quas
fateor esse posse q̄ nō sit relatio vnionis: vt pote si sint
separate. At vero fundamentū proximū est vnitas sup-
positi qd p̄stituunt: quam vnitatem necessario consequi-
tur relatio vnionis. P̄ter generationē. n. qua forma vni-
tur materie non primo producit⁹ vnio que est relatio (vt
Scotus existimat) sed certe suppositū substātie: alias nō
esset generatio. Et quicqd sit de alijs relationibus, mi-
ror sane q̄ hūmōi vniones, relationes posuerit extrinse-
cus adueniētes, ad illasq̄ esse p̄ se motus. Nā t̄rus idē
est qd finis: et notissimū est finē generationis esse suppo-
sitū substātie. Hoc igi hie animaduertēdū est q̄ hoc
nomē/vnio/est equiuocū. Accipit. n. p̄o motu ipso, aut
mutatione qua aliqd vniū alteri: t̄n t̄rus p̄ se prim⁹
est totū illud resultās. Accipit et p̄o relatione qua res
d̄ vnita: et illa consequit⁹ ad vnitatē quā faciūt partes
tanq̄ ad fundamentū proximū. Et idē p̄orsus est de
vnione accidentis ad subiectū. P̄ter motū. n. alteratio-
nis qua q̄litas producit⁹ in subiecto manifestū est q̄ non
per se p̄mo acquirit⁹ relatio vnionis, sed certe albedo in
subiecto seu albū: qd tanq̄ fundamentū. primū cōsequi-
tur statim relatio vnionis: qua accidēs d̄ vniū. Idēq̄
plane cōstat de vnione humanitat⁹ ad verbū: fundamē-
tū. n. et t̄rus remota sunt humanitas et verbū, sed t̄n p̄
se primus t̄rus assumptionis certe nō est relatio vnionis
(alias vnio esset accidētalis cū t̄rus esset accidēs) s̄ ter-
minus est vnitas suppositi diuini et humani. i. deū esse
hoiez: ille. n. est assumptōis intrinsecus finis: ad quē cō-
sequit⁹ relatio qua humanitas d̄ vnita. Et sic nō stat sū-
damentū proximū esse quin sit illa relatio: et per p̄ns est
intrinsecus adueniēs. Hec omnia confirmant: q̄ si hu-
iusmodi vniones nō essent relationes intrinsecus adue-
niētes, nō ponerent in quarto predicamento: ⁊ per p̄ns
in nullo ponerētur: q̄ in sex vltimis nō ponūtur. Et idē
apparet de vnione ptis integralis ad totū. Cū. n. aqua
vniū aq̄ relatio vnionis nō pōt esse extrinsecus adue-
niēs: q̄ cū nō ponat⁹ in sex vltimis, ponit⁹ in quarto pre-
dicamento: q̄ debet hēre fundamentū proximū. Ad esse
nō pōt nisi vnitas toti⁹ que per se est t̄rus cōiunctionis
partū. Ad ēt cōpertū est in relationibus illis que sex
vltimis predicamētis important⁹. Relationes. n. actio-

natu-
bilis
aliq
us v
omni
re d
in. ad
/ r
lofus
st m
ratio
ū t
quol
locu
ref: a
at u
is et
nā cō
nqu
sicut
tū au
tus, q̄
Afr
ita est
. q̄ in
nē mō

p̄m
tatio-
se pu
men
igmō
vt au
est r
nū ex
s̄ por
o. vt i
ritur
lolu-
ne d̄
atū,
id qd
s. i. ea
ḡna
ie. Ad
dici-
q̄ fit
tur q̄
sp̄s
eius
ibiles
uralē
c̄mu
us. n.
ūtar,
ranf:
r mo
i⁹ mo
onse-
f̄ per
quā
r feri
se pri
vero
liqua

illa est
atio ex
adue.

am
i rela
oti. 3.
L. 1.

Adens
Scotti.

imaginatū ille
tem gnationis q̄
vnionem

Unio.

nis et passionis intrinsecus sunt aduenientes (quicquid. Scotus locis citatis in quarto dixerit) nā vt relationes actiui et passiuū habent proximū fundamentū potentia actiua et potentia passiuam (vt habet. 5. meta. tex. 20.) quas nō stat esse quin sit relatio, ita relationes agentis et patientis proximū fundamentū est motus: eo. n. q. motus calefactionis sit ab igne ignis denominat agens, et eo q. motus recipit in aqua, aqua denominat patientis. Et sic nō stat fundamentū illud proximū esse quin p̄surgant relationes. Hec motus per se est ad tales relationes, sed ad calorem: vnde ille resultat. Itaq. opus est fundamentū esse in eodē subiecto /vbi/ est relatio: sed satis est motū fluere ab agēte, vt agens habeat relationē actionis. Et hec fuit doctrina. Arist. 3. hui⁹ vt illic sup. tex. 18. exposuimus. Nū idē motus numero est fundamentum ambarū relationū actionis et passionis. Et re vera, quicquid. Scot. dicat in. 4. d. 6. q. 10. fundamentū proximū paternitatis nō est potētia generādi, nā hec nō sufficit ad rationē patris, sed actu genuisse: iuxta illud. 5. meta. tex. 20. pater est, q. generat. Sicuti relationis domini ad seruū, fundamentū est eū emisse, aut cepisse in bello, quo fundamentū positū, necessario sequit relatio: alias esset extrinsecus adueniens: nam stat hoies illos qui sunt dominus et seruus esse, qm non sit illa relatio: et tunc in nullo predicamēto poneret: q. nō in quarto: et non videtur in quo sex vltimorum posset collocari.

Secunda conclusio. Sex vltima predicamēta non sunt relatiua scdm esse, sed secundū dici. Ad est dicere. Nō supponūt formā pro relationibus, sed pro absolutis, quoz naturā exprimere nō possumus nisi p ordinē ad aliud extrinsecū a q. sūt eiusmodi denominationes. In duobus q. alr sensim⁹ q. Scot. et in hoc q. hui⁹ relationes ait esse extrinsecus aduenientes, et in hoc q. ait predicamēta. f. actio, vbi /re/ supponere pro talibus relationibus. Probaf conclusio. Predicamēta sunt pmo diuersa, vt habet. 10. meta. tex. 12. qd est dicere vnu immediate negat de alio: q. sicut hec est immediate vera, substantia aut quantitas nō est relatio: ita et hec relatio nō est vbi, aut actio, aut passio. Et secūdo. Actio et passio, vt sūt generalissima predicamētoꝝ, nullo mō supponūt pro relatione: sed pro motu. vt lib. 3. la. te demonstrauimus. Calefactio nāq. nō est relatio, sed p ductio caloris: quequidē denominat actio in quātū est ab agēte, et passio in quātū recipit in patiente. Quapropter toto illic cap. 3. pbat q. h. q. idē motus est actio et passio. Unde relationes ille non sunt actio et passio, sed relationes actionis, et passionis. vt. n. agens ab extrinsecō dī agēs: q. mouet, ita motus dī actio: q. est ab agēte. Sicuti sciētia non est relatio, sed qualitas absoluta: tamen eius naturā exprimere nequim⁹: nisi in ordine ad aliud. Est. n. cognitio rei. Et tertio /vbi/ nō est relatio. Est. n. in loco et locato tres cōsiderare relationes. In loco est vna relatio distātie a cētro et polis mūdi, rōne cuius locus est hic et immobilis: altera est relatio cōtinentie qua cōtinet locatū. Tertia est in locato qua cōtinet a loco. Siue sint res distincte siue nō, nihil refert. Et relatio per quā exprimitur predicamētū /vbi/ neutra illaz est que sunt in loco, s. illa que est in locato. Est. n. /vbi/ esse in loco, puta in gymnasio, vt in foro vt ait q. h. in predicamētis. In quo sermone exprimitur relatio, non loci ad locatū, sed locati ad locū. Sit vero q. /vbi/ nō supponat pro tali relatione, s. per illā exprimat, p. q. esse in loco certe nō est relatio: nā suū esse nō est solū esse ad aliud: sicuti eē simile, aut eē egle, aut eē dupli, s. esse hēre circūstantē locū, vt pot⁹ hēri ab illo: sicuti esse vestitū, nō est relatio, s. hēre circūstantē vestē. Itaq. sic rē esse albā est hēre in se formā albēdinē ita /vbi/ et habit⁹ /est/ habere res extrinsecas absolutas. puta locū aut vestē.

Tertia igitur conclusio est. Ad nullā

relationē est per se motus. In primis Arist. hic tex. 10. .xj. meta. cap. 10. vltimē ponit conclusionē: et iō restrictio q. intelligat de intrinsecus aduenientibus, est mere voluntaria. Et preterea conclusio hec ex superioribus necessario sequit. Rō. n. cur Scotus asserit ad relationē esse per se motus, est (vt diximus) q. existimat esse aliq. relationes, que, p. subm. qd. denominant, nullū habent proximū fundamentū qd. acquirat per motū ad qd. cōsequitur relatio. Inde. n. elicit q. per motū per se pmo acquiritur relatio: at cū ostēsum iam sit nullā esse talē relationē que nō hēat fundamentū proximū, p̄ns est ad nullā relationē esse per se motus: sed motū quēcumq. esse ad fundamentū p̄mū ad qd. cōsequit relatio, vt in relationibus vnionis, actionisq. et passionis et dominij monstratū est. Et sed ad illud de /vbi/ in quo Scot. arbitratū mēte Arist. esse ad relationē per se mot⁹, r̄ndetur q. motus localis per se pmo nō est, nisi ad locū. vt docet Arist. tex. 10. dicens q. motus localis est motus scdm locū. Et ideo dī localis, q. per ipsum pmo acquirat locus. Sed et per motū alterationis acquirat qualitas. At q. acquirere locū, et acquirere esse in loco non sunt duo (sicut idē est acquirere albedinē et acquirere hēre albedinē) et esse in loco est /vbi/ pro eodē ducit Arist. q. motus localis sit ad locū, et ad /vbi/ esse tñ in loco (qd. est /vbi/) itaq. probatū nō esse merā relationē. Sed est cōtineri loco. Et hoc solutū restat tertiu argm. principale. Concedit nō q. /vbi/ supra locū et locatū nihil adit, nisi relationē: tñ inde sequit q. /vbi/ supponat pro relatione: verū sequit q. esse in loco (qd. est /vbi/) nō exprimit, nisi per respectū ad locū. Et sed extat argm. q. nihil⁹ illa relatio sit extrinsecus adueniens: quippe nō possit signari fundamentū proximū et r̄fus eius preter locatū et locū: stat hoc locatū esse et hūc locū esse, qm nō sit hec relatio hui⁹ loci ad hūc locatū: vt puta si hoc locatū esset albus. R̄ndetur nihil⁹, q. si intelligat per relationē extrinsecus aduenientē, illā, cuius fundamentū nō est subiectū in subiecto ipsius relationis: sed est sibi extrinsecū, cōceditur q. relatio importata per /vbi/ nō cōuenit locato relatione forme absolute: que sit in illo, sicut similitudo cōuenit mihi rōne albedinis que est in me: sed /vbi/ cōuenit locato rōne loci quē acquirat: et iō ad illā nō est per se motus: sed ad locū. Nihil⁹ tñ pot. dici intrinsec⁹ adueniens ad hūc sensum, q. nō stat me acquisisse hūc locū quin cōsurgat in me illa relatio qua denominor esse in hoc loco: sicut nō stat me acquirere albedinē quin cōsurgat similitudo qua sum similis alteri albo. Itaq. me acquisisse hūc locū est fundamentū proximū ad qd. necessario sequitur relatio. Et idē est fundamentū proximū propinquitatis eo. n. q. ego acquisiui hūc locū nō stat me acquisisse hūc locū et petrū scriptorē meū acquisisse eū in quo est, quin simus propinqui. Ad quartū argm. de actione iam factis respōsum est vbi negauimus actionē esse relationē: quinimmo est mot⁹. Calefactio. n. est mot⁹: qui certe nō est per se ad relationē, sed ad calorem s. eo q. mot⁹ est ab agēte dī calefactio. Quare illa relatio aqua motus dicitur calefactio est in motu ipso et ab illa forsan agēte denominat calefactiōis denominatione extrinseca: nisi alii velis fingere in agēte aqua dicat calefactiōis, de quo nihil cōtendo. Ad quintū de predicamēto habitus per idē r̄ndetur vt ad tertiu. Concedit nāq. illius mot⁹, quis se vestit aut armat, tñ esse /vestitū esse/ et armatū esse /negat tñ hoc esse immediate acquirere relationē/ exprimat per relationē: sed est acquirere vestē, aut armatū adaptata corpori. Et idē dicendū est de situ. Et. n. qui sedet surgit, aut qui stabat sedet, motus est per se primo ad nouū locū sedz ptes. Dicit. n. situs ordinē partū inter se respectu loci. Unde. S. Th. 5. meta. lect. 1. ponit dī itaq. inter quatuor postrema predicamēta et reliqua. Alia. n. (inquit) precedit relationē que cōsequit ad illa. vt relatio actionis cōsequit ad motū: et relatio

similitudinis quantitatē. lationes, ne tur (inqt) ad locū, et habitu ordinē ad hūc nē ad vestē nē inter se, c habeo hūc o predicamēti nequit im admissa ē r dēs argumēti quon ego in di studio. S de hac re in

Utri tātū

nerē: que c befectione eiusdē gnis ferūt generationis (c non contr illud, qd st eiusdē spē re, qui in t ad suū loci vsq. ad sui spē: et tñ ei sursum. Et q. ascēsus retur /et a eiusdē spē/ tro terre v singule pē differētes Idē argm su vsq. ad motu ab e ferētes sp riu. Et cauo lune rius lapitineant, s vt questie minū: q. v cificā monigro in f le, et dimi to punci motus ci spectei: ei diuersa r fuscū, et est atra q spēi spec mutatio t̄fus ad

similitudinis et similitatis consequitur ad qualitatem et ad quantitatem. Hec tamen quatuor predicamenta, nec sunt relationes, nec procedunt aut efficiunt relationes: sed consequuntur (inquit) ad relationes. Ut / vbi consistit in relatione ad locum, et habitum in relatione ad vestem. Et non quod habet hunc ordinem ad hunc locum, est in hoc loco, et eo quod habet hunc ordinem ad vestem, est vestitus: et eo quod partes eius habent hunc ordinem inter se, est sedens, aut cubans. Ad denique ex eo quod ego habeo hunc ordinem ad hunc diem, super hodie: quod pertinet ad predicamentum quod. Atqui de hoc predicamento sustineri nequit importare relationem extrinsecam aduenientem: admissa est diffinitione Scoti. Ad est contra ipsum eiusdem argumentum. Et tamen non stat me esse et hoc tempus esse quam ego sum hodie. Hec dixerim non certe contendendi studio. Sed ut cuiuscumque auctoritate observata meum de hac re iudicium exponerem.

Text. xxxv. Simpliciter autem unum esse &c.

Questio tertia.

Utrum ad unitatem motus unitas tantum mobilis, termini, et temporis sit necessaria.

Parte negativa arguitur. Et

primo aduersus id quod habet text. 31. scilicet motus esse eiusdem generis, quicumque sunt eiusdem predicamenti. Sequeretur. n. quod iidem motus qui essent eiusdem generis, differret genere: que contradictio apparet. Sequela patet in motu abe factionis et motu egrotationis. Illi namque essent tunc eiusdem generis, quia sunt eiusdem predicamenti similitudo: et quod differret genere, patet abe factio continet sub genere colorationis (color. n. est genus ad multas species) sub quo tamen non continet egrotatio. Et secundo principaliter arguitur contra illud, quod statim illic insinuat, motus vltimus quoscumque esse eiusdem speciei, qui sunt ad terminos eiusdem speciei: eosque species differre, qui in terminos tendunt species differretes. Ascensus aeris versus ad suum locum naturalem. scilicet concauum ignis, et ascensus ignis versus ad suum. scilicet ad concauum lune, sunt ad terminos differretes species: et tamen esse videntur motus eiusdem speciei: quia ambo tendunt sursum. Et si dixeris illos differre species, tunc sequeretur quod ascensus ignis versus ad mediam regionem aeris (vbi retinetur) et ascensus eiusdem versus ad concauum lune non essent eiusdem speciei: quod tamen est falsum: quia cum ascensus ignis a centro terre versus ad concauum lune sit vnus motus continuus, singule portiones sunt eiusdem speciei cum toto: motus namque differretes species continui esse non possunt: ut habet text. 39. Idem argumentum fit de ascensu lapidis versus ad aerem et de ascensu versus ad ignem: et de motu ab albo versus ad fuscum, et de motu ab albo versus ad nigrum: qui videntur esse ad terminos differretes species: et tamen sunt eiusdem speciei: eo quod vnus est pars alterius. Tertio principaliter arguitur. Descensus lapidis a concauo lune, versus ad mediam regionem aeris, et ascensus alterius lapidis proiecti versus ad idem punctum (in quo ambo retineantur, sunt motus differretes species (immo sunt contrarii, ut questione sequenti videbimus) et tamen sunt ad eundem terminum: et vnitas specifica terminorum non sufficit ad vnitatem specificam motuum. Idem est de motibus ab albo in fuscum, et a nigro in fuscum: et de augmentatione a pedali ad bipedale, et diminutione a tripedali ad idem bipedale. Quarto principaliter arguitur. Motus rectus ab a. puncto ad b. et motus circularis inter eadem puncta habet terminos eiusdem speciei: et tamen differunt species. Ad si concedatur, propter ea: quod sunt per diversa media, tunc sequitur quod dealbatio que est a nigro per fuscum, et illa que est a nigro per viridem differret species: quod est contra philosophum. text. 31. vbi ait omnes dealbationes esse eiusdem speciei specialissime. Et contra philosophum. Similitudo et corruptio sunt mutationes differretes speciei: non tamen per terminos ad quos: quia terminus ad quem corruptionis nihil positum est: sed differunt

quia vnus est ascensus ad esse, et alia est recessus ab eodem esse. Quinto principaliter arguitur. Motus naturalis ignis sursum et motus violentus lapidis sursum proiecti differunt specie (quia sunt contrarii) ut habetur text. 36. et tamen sunt ad eundem terminum specificum, puta sursum: et vnitas specifica motuum non attenditur penes terminos, sed potius penes principium motus: quod in motu naturali est intrinsecum, et in violento, extrinsecum. Et contra philosophum. Motus naturales aialium specie differentium (ut ambulatio, natatio, volatio) differunt specie, auctore Aristotele. Ethic. c. 3. et non ratione terminorum ad quos vel a quibus, quia possunt omnes ad eundem et ab eisdem terminis esse: et vnitas specifica motuum non attenditur penes terminos. Sexto principaliter arguitur de vnitate numerali: extra illa tria que text. presentis 35. ait philosophus. esse necessaria ad huiusmodi vnitatem. Si casus ab alto cadens in via moreret, idem esset motus cum viui et cadaueris, quia vnus esse vnus et tunc descendens: et tamen esset idem subiectum. Pariter si gute aque cadentis vnus pars in via resolveret in aerem, et alia pars auerget per condensatio nem noui aeris et appositum. Descensus esset vnus: et tamen subiectum non esset vnus: et vnitas subiecti non est necessaria ad vnitatem motus. Et contra philosophum. motus augmentationis (si daretur vnus continuus in aiali, vel arbore) esset vnus: et tamen subiectum non esset vnus: quia semper esset maior et maior. Et idem esset de motu decrementi. Et tamen sed contra philosophum. quod lignum successiue vertitur in ignem nihil vetat quominus ignis continuo crescat per extensionem forme in maiorem materiam. Ut n. lib. 1. q. 4. dicebamus, illa extensio non fit per minima: sed potest esse quod in quocumque instanti post primum minimum, verum sit dicere immediate potest hoc forma erit in maiori materia. Tunc ergo motus est vnus, quia continuus, et tamen ignis semper erit maior et maior: ergo ad vnitatem motus non requiritur vnitas mobilis. Septimo principaliter arguitur. Vnus motus numero esse non potest, nisi forma producta sit vna numero: nam sicut vnitas specifica termini facit vnitatem specificam motus, ita et vnitas numeralis facit vnitatem numeralem: ergo non sufficit vnitas specifica termini ut vult Aristoteles. Octauo arguitur quod neque illa requiritur. Si esset necessaria vnitas specifica inter partes termini ad quem, aut inter partes motus, ut motus esset vnus numero, id maxime esset: quia ut asserit Aristoteles. ea que differunt numero non possunt esse continua: hoc tamen est falsum: et illud non requiritur. Ad in eo patet ex multis per quod plurimis. In primis patet, in virga cuius medietas est viridis, medietas vero sicca, que habet differantiam speciei, faciunt tamen vnus. Patet item in aiali cuius partes differretes species, ut ossa carnes et nervi, faciunt vnus. Et quod arbor vna inseritur alteri differenti species ambe tandem continuant. Item linea circularis et recta differunt species: et tamen possunt esse continue. ut patet de chorda et arca. Et postremo specialiter contra philosophum. de motibus differretibus species qui possunt esse continui. Si n. lancea impetu caderet versus ad centrum terre, ascenderet in alio hemispherio: et tunc descensus et ascensus qui differunt species facerent vnus motum continuum: et ratio philosophi. nulla est. Non principaliter arguitur contra vnitatem temporis. Motus lapis sursum proiectus rursus cadit idem est tempus ascensus et descensus: nam in illo puncto reflexionis, vbi lapis quiescit, tempus non interruptum: sed semper continuatur: et tamen motus non est vnus numero. Si rursus ascensus et descensus differret species, et id non posse continuari, arguitur aliter. Si aqua non incipiat calefieri et interrupto paupere motu per remotionem ignis rursus ante remissionem caloris applicet et procedat calefactio, tunc mobile est idem, et tamen eiusdem speciei, et tempus idem: quia nunquam fuit interruptum tempus. n. quod est mensura primi mobilis, intercedi non potest. ut lib. 4. visum est) et tamen due ille calefactiones non faciunt vnus motum, cum intercesserit quies: ergo vnitas illorum trium non sufficit ad vnitatem numeralem motus. Contra contrarium est sententia Aristotelis. text. presentis 35.

Secunda pars huius libri (ut in commentis sanctorum) est de vnitate et diuersitate motus

tus. De qua re. q. hec. 3. mota est. ¶ Ubi hoc anima ducit tendū est, ex tex. hic. 39. q. cū res duobus modis dicatur vna: aut q. indiuisibilis est, aut q. ptes eius p̄tinue sūt: et motus nō sit vnus p̄mo modo, sit vt ea rōne sit vnus numero, quā est cōtinuus. Rursus in rebus permanentibus nō est magnū negotiū nosse rōnē p̄tinuā: at q. partes motus nō sunt simul, sed sunt in cōtinuo fluxu, ope reprecii fuit pluribus verbis explicare humōi vnitatē. Non. n. intellectu facile est quomō pars preterita et futura faciunt vnū motū. ¶ Ad cuius expositionē p̄mittit toto cap. 3. interpretaciones illoꝝ sex aut septē terminorū. Et pote quidnā sit duas res esse simul aut seorsum/ se tāgere/mediū hēre/consequēter se hēre/cōtiguas deniq; aut cōtinuas esse. Habent. n. se humōi t̄ri hoc mō et ordine. Res vniuerse corporee (de his nāq; habetur in presentiaz sermo) aut sunt simul loco, aut loco separate. De his. n. que sunt simul aut seorsum tēpore, nihil ad preens. Simul loco sunt illa, que sunt in eodē siml loco aequato. Quātr nāliter duo supposita corporea esse non possunt: bene t̄ri duo angeli: aut supnaturalr duo corpora gloriosa: aut scdm antiquos ponētes locū esse dimēssiones penetratiue se habētes cū locato. Et materia et forma ligni sunt simul loco. For aut que nō sunt simul loco scd 3 se tota, aut vltima sunt simul, aut non. Vltima esse simul est, qd extrema eoz corespōdeant ei dē p̄cto loci vt in cōmē. expositū est. Si vero vltima nō sunt simul, aut mediat inter illa aliquid eiusdē generis et tūc nō sunt cōsequenter se habētia. vt primus et quartus hō in ala militū. Si vero nihil mediat eiusdē generis, illa sunt cōsequenter se habētia. vt primus et secundus et tertius miles. ¶ Preterea illoꝝ quozū vltima sunt simul, aut vnū est cōe extremū quo ambo vniunt: et tunc sunt cōtinua. Si vero duo sunt illoꝝ extrema actu diuisa, illa sunt cōtigua. Et grece dicunt exomena: qd Boetius imprōpziissime vertit/ habita/ vertisset t̄ri significātiua/ adhibita. i. sibi adiecta. ¶ Quos vt contiguū nō sit superius ad cōtinuū: s̄ dicat Aristo. tex. 26. q. cōtinuū est quodā contiguū. i. aliquid addens supra contiguū. Hec omnia cum in cōmentis sint amplissimē exposita, non possent hic citra tedum repeti.

Interpretaciones sex.

1. Cōclu. ¶ **His prehabitis responsionem.** ¶ Ph. ad questionē in duos articulos partimur. In primo respondēbit de vnitāte specificā: et in altero de numerali. ¶ Primus quinq; cōclusionibus p̄stat. Prima est in tex. 31. ¶ Motus, veluti queuis res alia, triplr esse pōt vnus. s. genere, specie, et numero. Genere sunt idē (vt habet. 5. meta. tex. 12.) quecūq; sunt eiusdē predicamēti. Et id oēs alterationes sunt inter se eiusdē ḡnis: sicut oēs inter se augmētationes, atq; oēs ab inuicē mot^o locales, vniuersesq; inter se ḡnationes. ¶ Unde ad primū principale negat mot^o illos albefactionis et egrotationis differre genere: tū, q. verbū/ differit/ includit negationē distribuentē: et id differre genere insert q. in nullo genere cōueniant: tū scdo, q. vt in predicabilibus cap. de genere adnotauim^o, s̄ gen^o subalternū sit ē spēs subalterna, t̄ri que differunt genere subalterno simplr differunt spē. ¶ Tenim differre spē (vt habet loco citato. s. meta.) est differre diffinitione: et genus subalternū nō diffinit quatenus genus: sed quatenus quedā spēs in qua cōtractū est ḡnalissimū per d̄riaz. ¶ Qua de causa motus eiusdē ḡnis distinguit hic Ph. tex. 31. in mot^o eiusdē spēi specialissime, et motus eiusdē specieisubalterne.

Species motus.

¶ **Quid aut requiratur vt motus sint eiusdē spēi,** aut spē differāt specialissima (nā de hac est sermo) nō s̄uenit inter neotericos philosophos. Alij nāq; fecētas multiplicāt negatiuas propōnes ostendentes quid nō requirāt: ille vero q. sine arte ponunt, sine numero possunt multiplicari. Alij asserūt requisitā eē vnitatē specificā t̄rorum ad quos: alij vero id sine rōne negant.

Albertus deniq; iunior addit exigi preterea vnitatē t̄rorum a quibus. ¶ Ad Itali quidā rep̄hēdunt. Hāc cū motus (inquit) sit recessus a t̄ro a quo, nullā inde fortitur spēm, sed a solo t̄ro ad quē: obidq; penes solos terminos a quos p̄sanda est vnitāte et d̄ria specificā motuū. Alij rursus putant necessariam esse vnitatem principiorum mouentium, alij dissentiunt. ¶ Et autem rei veritas liquido constet, fundamentum ex diffinitione Arist. sumendum est: qui. s. meta. tex. 12. ea (inquit) differunt specie, que differunt diffinitione: atq; ea sunt eiusdē spēi, que eadem diffinitione conueniunt. Hāc diffinitio explicat quiditatē: quiditas aut et spēs idē sunt. Et vero quāuis motus in genere diffiniat, q. sit actus entis in potētia (vt lib. 3. super tex. 6. exposuimus) t̄ri in particulari spēs quecūq; diffinit per t̄rum ad quē. vt. n. alibi habet. tex. 4. motus nō est preter res ad quas est motus. i. calefactio nihil aliud est q̄ motus ad calozē: et albefus, motus sursum: et augmentatio, motus ad maiorē quantitatem zc. Unde in hoc lib. tex. 4. a t̄ro ad quē docuit. ¶ Ph. motū et nomē sortiri et spēm. Id qd. S. Th. repetit. 1. p. q. 23. arti. 1. ad tertiu: dicens, q. nihil refert id qd sit albu nigrū fuerit an palidū. Tametsi Cōmētator. 2. hui^o. tex. 14. dicat q. aliqui in artificialib^o motus denominat a principio a quo. Lūius rōnē affert. S. Th. 1. 1. 1. arti. 3. nēpe q. quā motus significat vt actio, tūc sortitur nomē a principio a quo, vt medicatio d̄r a medicina a qua p̄cedit: sed quā significat vt passio (quā admodū in p̄posito) tūc, q. vnū qdq; sortit spēm ab eo per quod est in actu, et motus tendit in terminū ad quē, tanq; in proprium actum, inde sortitur speciem.

¶ **Ex hoc fundamēto elicim^o quatuor** alias cōclusiones preter principālē que posita est. Secunda q̄ conclusio huius articuli est: spēs motuū per primo attendit penes t̄ros ad quos vltimos. Hec p̄positio (pre rōnē factā) est expressa hic doctrina Ph. tex. p̄senti. 31. Zit. n. q. oēs de albefationes sunt eiusdē specie specialissime: q. oēs albedines sunt eiusdē spēi specialissime: oēs autē disciplinatioes sunt eiusdē spēi subalterne: q. disciplina est spēs subalterna habens sub se specialissimas. Itē spēs motuū et p̄trarietas penes idē attendit (nā cōtrarietas quidā diuersitas motuū est) cōtrarietas autē attendit penes t̄ros ad quos. vt. q. sequēti ex cap. 4. mōstrabimus: q. Lerte conclusio euidentior est q̄ vt testib^o indigeat. Lū. n. mot^o sit via ad t̄rum et acquisitio eius, quid aliud est mot^o esse eiusdē spēi, q̄ terminus esse eiusdē spēi: ¶ Unde ad scdm p̄ncipale argū concedit t̄ros nāles ad quos motus aeris et mot^o ignis differre spē. vt habet. 1. de celo. tex. 86. negat t̄ri mot^o illos esse eiusdē spēi. Immo differunt spē, quā admodū et termini. Corporibus. n. simplicib^o differētibus spēs motus nāles cōueniunt differentes spē. vt habet. 3. de celo. tex. 51. Tametsi cōparando motus aeris et ignis ad motus aque et terre, illi ambo dicant sursum, isti s̄o deorsum. Et id tā sursum q̄ deorsum diuidit in spēs nāles. ¶ Ad replicā vero negat p̄tia/ cū insert qd ascēsus ignis vsq; ad aerē nō sit eiusdē spēi cū ascēsu vsq; ad cōcauū lunę. Cōsiderandus est. n. t̄ri vltimus qui est perse primo ip̄sus motus: q. autē ignis remozet in aere, vt alibi potest de p̄ accidēs. ¶ Idē r̄ndet de scēsu lapidis a celo vsq; ad aerē et de scēsu a celo vsq; ad terrā. Et idē p̄rorū motu ab albo vsq; ad fuscū, et a fusco vsq; ad nigrū sunt. n. ptes cōtinue motus ab albo vsq; ad nigrū: et per p̄tia sunt eiusdē spēi et inter se et cū totali motu. ¶ Hinc p̄ solutio argumēti cuiusdā cuius nostri qui facillimā rōne negauit necessariā esse vnitatē specificā t̄rorū ad quos ad vnitatē specificā motuū. ¶ Motus. n. (inquit) lapidis proiecti vsq; ad mediā regionē aeris, et motus eiusdē, si ascēderet ad lunā, sunt eiusdē spēi: et t̄ri t̄ri differunt spē, negat q. termini vltimati differant spē, motuū.

nālium t̄ri seruant: o tus ignis tibus viol minus latit tus lapid eūq; alio iectus as cie cōtinu batur mo dē spēi, q

¶ **Ter** aut d̄ria primo ad ue t̄ri exi riū. vt tex dē spēi, t trarie: et runt spē. bus, et q vtriq; in pale arg a cōcau terra vsc men vt i bus, sed sententi tremo a extreme cōtrarij respecti albo in ita mot fert spē nō albi tri terre ¶ Et id n tus a cē dāmō c ascēsus descēsu aliū do cā mot a cōca illi esse ¶ Negat trus a dat a r dū mo siue a puta nis a j ad biq titatē ior qu dalis ¶ Par du ca ab oc augh tus d titas cie: e sequ et de q m

nālium tñi vltimati sunt loca ipsa nālia, vbi elemēta cōseruant. obidq; motus aeris nō considerat, vt pars motus ignis: nec motus aque, vt pars motus terre: tñ in motibus violētis focus est: debet. n. cōsiderari postremus terminus latitudinis ascēsus, puta concauū lune et postremus latitudinis descensus, vtz centrū terre. Unde motus lapidis sursum, vbi cūq; cesset, est eiusdē spēi cū quocūq; alio ascēsu. Et hoc manifeste probat. Si lapis proiectus ascēderet vsq; ad lunā, esset vnus motus cōtinuus: ergo oēs eius pres sunt eiusdē spēi: nā qui differūt specie cōtinui esse non possunt, vt habet tex. 39. Et inde probatur motū aeris et motū ignis naturales nō esse eiusdē spēi, qz nō possunt facere vnū motū cōtinuū.

Tertia conclusio. Quāuis identitas

aut dñia specifica tñorum a quibus non requiratur per se primo ad vnitatē aut dñiam specificā motuū, cōsecutiue tñ exigūt. Probatur. Motus oīs fit a cōtrario in cōtrariū, vt tex. 10. et 18. asserit Arist. Si q; tñi ad quos sūt eiusdē spēi, tñi ēt a quibus per se primi sunt eiusdē spēi cōtrarie: et si tñi ad quos differūt spē, tñi ēt a quibus differunt spē. Qui ergo respectū habēt per se ad tños a quibus, et qui per oppositum extremū oīno eos excludūt, vtriq; in cortice tñi rē cōsiderāt. Unde ad tertiū pñcipale argm̄ (qd est Alberti) cōceditur qd descēsus lapidis a cōcauo lune vsq; ad mediū punctū aeris, et ascēsus a terra vsq; ad idē punctū sunt diuersarū specierū: non tamen vt ipse credit pp solā diuersitatē terminorū a quibus, sed pp dñiam specificā termini ad quē. Expressa. n. sententia est pñ. tex. 52. qd eadē est ratio de motu ab extremo ad mediū, aut de medio ad extremū, que est de extremo ad extremū. Nā medio (inquit) vtimur vt duob; cōtrarijs. Fuscū. n. respectu albi est quodāmodo nigrū: et respectu nigri, quodāmodo albū. Et idcirco vt motus ab albo in nigrū differt spē a motu qui est ex nigro in albū, ita motus ab albo in fuscū (qd est in quodāmodo nigrū) differt spē ab illo qui est ex nigro in fuscū, qz est in quodāmodo albū. Et eadē rōne mediū punctū aeris respectu cōtrari terre est sursum, et respectu cōcaui lune est deorsus. Et idē motus lapidis a terra vsq; ad illud punctū, et motus a cōcauo lune vsq; ad idē punctū sunt ad tños quosdāmodo cōtrarios. Et vel maxime (q; vt supra dicebam) ascēsus quicūq; lapidis vltimate tēdit in concauū lune: descēsus vero, in centrū terre. Et per hęc rñdetur ad aliū doctorē qui simili rōne, qua negat vnitatē specificā motuū attēdi penes tños ad quos, negat ēt attendi penes tños a quibus: eo qd si lapis (inquit) vnus caderet a cōcauo lune, alter vero a media regione aeris, motus illi essent eiusdē spēi: et tñi tñi (inquit) a quibus differūt spē. Negat tñ qd tñi per se pñi differāt spē: cōcauū. n. lune est tñus a quo vtriusq; motus. Est. n. de per accidens qd cadat a media regione aeris vel ab alto pñcto, quē admodū dñ motus os ad albus, siue incipiat a nigro siue a fusco siue a viridi est virtualr ab eodē tño a quo per se primo putat a nigro. Similis ratio est de motu augmētationis a pedali ad bipedale, et de diminutione a tripedali ad bipedale: nā augmētatio est motus ad maiorē quantitātē: diminutio vero ad minorē: bipedale autē est maior quantitās respectu pedalis, et minor respectu bipedalis. Et idē motus illi sunt ad tños quodāmodo cōtrarios. Par itidē analogia est de motu intēnsionis ab vno gradu caloris ad gradū vt quatuor et de motu remissionis ab octo vsq; ad quatuor. Cōtra hęc tñ arguit. Motus augmētationis per se est ad quantitātē maiorē, et motus diminutionis ad minorē: sed maior et minor quantitās sunt eiusdē penit? spēi: q; illi motus nō differūt spēcie: et per pñs nō sunt cōtrarij: qd est cōtra pñ. vt. q. sequētū videbimus. Adēq; fit argm̄ de motu intēnsionis, et de motu remissionis, eiusdē qualitatis. Ad id si rñdeat qd motus augmētationis nō est simplr ad quantitātē: s; ad quantitātē maiorē, et diminutio ad minorē: maior autē et minor motus autē et minor motus dicunt cōtrarietate, tunc arguit qd per se motus augmētationis et intēnsionis est ad relationē: qd supra negatū est: sequela tñ pñs, qz maior et minor nō opponunt, nisi in genere relationis. Ad hoc tñ negat sequela: qd. n. per se primo acquirat augmētatione, nō est relatio, sed quātitas. Simplr. n. augmētatio est acquisitio quātitatē, et diminutio est perditio eiusdē: psequit tñ vt addita quātitate, totū resultās sit maior q; pñs: et dēpta, sit minus. Et idē est de intēnsione, qua acquiratur gradus qualitatis, et de remissione, qua perditur.

ad quantitātē maiorē, et diminutio ad minorē: maior autē et minor motus dicunt cōtrarietate, tunc arguit qd per se motus augmētationis et intēnsionis est ad relationē: qd supra negatū est: sequela tñ pñs, qz maior et minor nō opponunt, nisi in genere relationis. Ad hoc tñ negat sequela: qd. n. per se primo acquirat augmētatione, nō est relatio, sed quātitas. Simplr. n. augmētatio est acquisitio quātitatē, et diminutio est perditio eiusdē: psequit tñ vt addita quātitate, totū resultās sit maior q; pñs: et dēpta, sit minus. Et idē est de intēnsione, qua acquiratur gradus qualitatis, et de remissione, qua perditur.

Quarta cōclusio ad vnitatē specificā

motuū (saltē in motu locali) cōsequitue ēt requirit vnitās formalis spatij. Formalis (inquit) qz descēsus lapidis a cōcauo lune per ignē et aerē et aquā eiusdē spēi est: s; media sint res distincte spē. S; nomine formalis/intelligo formā et figurā vie. qd si vnus motus sit per lineā rectā, alius nō fiat per curuā. Cōclusio est pñ. tex. 32. Et ne videamur cōtradecere secūde cōclusioni, qua diximus respiciendū esse tñ ad tñum ad quē, rō huius cōclusionis est: qz qñ res mouet ab a. in b. per circulū, ter minus per se illius motus non est. b. qz qñ primū declinat a linea rectā iā declinat ab intēnsione illius, et de p accidens est qd illuc reuertat. Et sic ista differētia quodāmodo reducitur ad tñum ad quē, qui quodāmodo nō est p se idē in motu circulari, et recto. At disceptatio est hic, an idē sit de motu alterationis: an vtz de albatationis motus a nigro in albū p fuscū et motus a nigro in albū p viride sint eiusdē spēi. Burle? nāq; tenet differre spē, ea rōne, qua motus localis circularis et rectus. Paul? vero sup tex. 33. quē alij itali secunt cōtra dicit Burle: dices, rōnem nō eē vnā de motu locali et motu alterationis. Nā in motu alterationis, p quocūq; mediū discedat ab albo, sit participatio nigri: et idē tñus p se intētus in quocūq; tali motu est nigrū: s; in motu locali nō quomodocūq; discedat ab a. tendit p se in b. s; solū qñ discessio est p lineā rectā in b. qñ. n. p lineā circularē v p obliquā, iam motus tendit in aliū finē: s; p accidens reuertit ad illud punctū. Hęc solutio videt ppius accedere ad mentē pñ. Nā sed in Burle, nō omnes de albatatione a nigro in albū sunt eiusdē spēi: et tñ. pñ. peculiariter de motu circulari et recto dixit nō eē eiusdē spēi: de albatatione vero omnes sine exceptione appellauit eiusdē spēi specialissime. Et si esset in illis exceptio sicut in motu locali, nō tacit? id pterisset. Sequit tñ tūc ex ista opione qd oēs motus ab albo in quodcūq; mediū versus nigrū et omnis a quocūq; medio versus nigrū sunt eiusdē spēi: qz omnes sunt ab albo in quodāmodo nigrū: aut a quodāmodo albo in nigrū: et omnes a nigro versus albū sunt alteri? spēi et cōtrarij prioribus. Immo vero omnes alterationes a quocūq; medio in aliud mediū, qñ tñus a quo plus participat de albedine et terminus ad quē plus de nigredine, erunt eiusdē spēi: et econuerso se habentes erunt illis cōtrarij. Hęc solutio restat quartū principale argumentū. Ad cōfirmationē vero rñdetur qd hinc loquimur p pñe de motu: de q; eius spē: generatio vero et corruptio sunt mutationes: que p inde vt pbat argm̄ differūt spē, eo qd se hēt vt acquisitio et perditio eiusdē termini.

Quinta cōclusio. Ad vnitatē specificā

motus nō requirit vnitās motoris specifica neq; aliud quiduis, q; ea que dicta sunt. Patet manifeste. Cōtra illos, qui absq; vlla rōne dicūt vnitatē specificā attēdi, nō penes tños ad quos vel a quibus, s; penes motorē. Patet inq; primo inductione: qz descēsus ferri et descēsus lapidis est eiusdem spēi: et tñ motores differūt spē: qz mouētur a generātib; differētibus spē. Et lapis perfectus, siue pñciatur ab homine manu vel funda. vel ca tapulta, v; ab elephāte, eiusdē spēi est. Et probat pterea rōne, qz motor nō est de diffinitōe motus: et p cōsequētē

4. Cōclu.

Dubitatio.

Ad. 4.

5. Cōclu.

ca vnitā
... nā cū
... nō de so
... olos ter
... fca mo
... em prin
... utem rei
... initione
... ut) diffi
... unte ius
... ā diffini
... sunt. Et
... us entis
... in part
... vt. n. allic
... est motus
... et ascē
... ad maiorē
... id quē bo
... i. S. Th.
... il refert id
... imtator
... otus deno
... 3. pñ.
... 3. Th. a. 2.
... o, tūc fo
... fa medi
... quē ad mo
... eo per qd
... tanq; in

uatuor
ra est. So
tuū per se
s. Nec pro
trina pñ.
eiusdē spē
tē spēi po
dē spēi sub
bens sub
s penes idē
otuū est) cō
vt. q. sequē
udētor est
tñum et ac
spēi, q; ter
ipale argm̄
t motus igni
tñi motus
admodū et
bus spē mo
ef. 3. de celo
gnis ad mo
i. No deozū.
āles. Ad
s ignis vsq;
scāuū lune,
per se primo
v; alibi hoc
it a celo vsq;
dē pro: de
i nigrū sunt
ū: et per pñs
... Hinc pñ
acilima rōne
dū ad quos
quit) lapidis
otus eiusdē,
tñi differunt
ē, motuū.

nec est de eius quidditate, neq; ab illo fortitur speciem. Neq; Arist. loquens de unitate motus meminit hic de motore. Et confit. quia calor productus a sole et productus ab igne sunt eiusdem speciei: immo et forte mus productus per generationem et productus ex putrefactione: ergo motor non mutat speciem motus: nec semper principium motus.

Ad 5. pñ.

Ad quintum igitur argum. varia est responsio doctorum. Qui enim ex parte motoris non essent speciem motus, dicunt motum naturaliter atque violentum esse eiusdem speciei: illi vero quos modo referebamus dicunt contra, motum omnem naturalem specie differre a motu violento. Et qui philosophum a mente lege rit facile diluet hanc litteram. Et enim tex. 56. postquam tractaue rat de contrarietate motus ex parte finis, subiicit aliam contrarietatem inter motum naturalem et violentum. Unde hanc elucimus distinctionem speciei et contrarietatis motus. Una enim est que conuenit motui ea ratione qua est motus: et hec solum attendit ex parte terminorum ad quos, ut dictum est. Quia ratione motus naturalis et violentus si tendant in eundem terminum sunt eiusdem speciei. ut motus ignis sursum et motus lapidis sursum proiecti: quod ut ait. S. Tho. de potentia. q. 6. arti. 8. motus non fortitur speciem a principio: ab illo tamen fortitur ut sit naturalis, vel violentus. Sed alio modo motus accipitur secundum suas qualitates. ut quod sit naturalis, vel violentus, aut quod sit tristis vel suavis: que sunt accidentia motus. Et isto modo naturalis motus et violentus differunt specie: quod sunt contrarij ut habetur tex. 56. Sicuti homo albus et homo niger. Et pariter modo respondetur ad contrarium. Motus namque naturales ut ambulatio hominum, natatio piscium, volatus auium differunt, non in ratione motus propter terminos: sed quod illorum potentie sunt proprie passiones que fluunt ex essentibus specie differunt.

Contrarietas duplex.

Art. 2.º. De unitate numerali. 1.º. Conclusio.

Subsequitur in articulo secundo, ut de unitate motus numerali dicamus. Id quod duabus conclusionibus expedit. Philosophus. Prima est principalis in tex. presentis. Et motus sit vnus numero necessarium est ut et mobile sit vnus et terminus atque via sint eiusdem speciei, et preterea ut tempus motus sit vnus. Et ubi adnotandum est quod cum superius tex. 3. quinq; dixisset consideranda esse in motu. scilicet motore, mobile, tempus et duos terminos: immo consideranda et locus. Et tria hic tamen considerat ad unitatem motus: nam motor non proprie semper pertinet (ut dictum est) ad speciem motus, terminus vero a quo non pertinet per se primo ut articulo primo dictum est. Neque locus nisi quatenus in motu locali pertinet ad figuram viae. scilicet circulares aut recta. Secundo notandum est quod motus duplex considerat. Unum generale in quantum accidens: et ex hac parte requirit unitatem subiecti. Accidens enim non est vnus numero a quocumque alio distinctum, nisi ratione subiecti. Propterea. n. albedo mea est vnus numero: quod recipitur in me qui sum vnus numero, et albedo mea et albedo petri differunt numero, quod est in duobus subiectis distinctis numero. Quia circa si formica vna veheret granum tritici usque ad certum punctum, et inde ulterius veheret ab alia sine media quiete, motus grani esset vnus et continuus, quod est vnus subiectum: motus tamen secunde formice alius esset numero a motu prime, nec possent esse continui, quod subiecta differunt numero: essent tamen contingui, quod eodem instanti quo vna desinit moueri per primum non esse altera incipit per vltimum non esse. Secundo consideratur motus specialiter sub ratione motus et isto modo ut motus sit continuus requiritur ut partes sint eiusdem speciei, et quod species motus attendit penes terminos ad quos: requiritur ut terminus partium motus que debet continuari sint eiusdem speciei. Et preterea si sit motus localis quod sit per idem spatium formale, quod circularis motus et rectus non sunt eiusdem speciei. Unde vtriusque comprehendit eum aut quod requiritur, vnus esse, id in quo est motus. Ad autem requiritur talis unitas specifica ad continuitatem probat. 2.º. conclusio que est in tex. 33. ea. n. (inquit) que specie differunt, continua esse non possunt. Respondeo est quod continua sunt quorum vltima sunt vnus: rerum autem differentium specie non potest esse vnus continuus quo vniantur, ut ambulatio et linea con-

tinua esse non possunt: eo quod terminus linee est punctum, terminus vero ambulationis est instanti. Tertio requiritur unitas temporis. Respondeo est, quod ut in principio questionis dicebamus idem est motum esse vnus numero, et esse vnus continuus motus autem non intersecatur, nisi per media quietem. Requiritur unitas temporis que sit mensura totus motus: ad hunc sensum, quod a principio usque ad finem motus nullum deest instanti temporis quo non sit verum dicere immediate ante hoc erat pars motus, et immediate post hoc erit pars motus: nam tunc si mobile est idem, et partes motus sunt eiusdem speciei, motus erit continuus: et per partes vnus numero. Si vero aut mobile non est idem (ut in exemplo posito de duabus formicis) aut motus non sunt eiusdem speciei, erit quidem motus contingui non autem continui. Ita quod hoc est adnotandum quod tamen in motu continuo quod in praeiudicis requiritur unitas temporis (ut docet Philosophus. tex. 40.) vltimum quod in eodem instanti temporis immediate ante fuerit vnus motus et immediate post sit alius, nisi quod si motus sint eiusdem speciei et subiectum sit vnus motus erit continui, sin minus erit contingui. Et si eodem instanti quo quis desinit ambulare incipiat febriscitari, hinc sequitur quod idem est motum quiete interrupti, et quod non sit vnus tempus, ut expresse ait Philosophus. tex. 41. nam cum motus cessat, dabitur instanti temporis quod non erit verum dicere immediate ante hac fuit motus et immediate post hac erit. Unde si quis interrogauerit, vtrum sit motus sit continuus et vnus numero necessaria sit unitas spatij malis. Philosophus. respondet tex. 23. negatiue. Si enim (inquit) citharedus post primam chordam sonet vltimam sine medietate, erit vnus sonus, licet spatia non sint continua. Cui non exemplum adiecit motus, quod si quis trahat torrens lapides parum distantes, primum facit motum, lapides non sunt continui, neque terra vel aer qui interest continui illis. Et cum quis deambulat per pauimentum quadrato lapide stratum, continuus motus facit: licet lapides non sint continui. Id quod manifeste constat in descensu lapidis a celo usque ad terram: qui certe est vnus motus, quod vltima elementa que trahit non sint continua. Atqui ratio huius est, quod continua sunt illa quorum vltima sunt vnus: partes vero motus non continuantur per puncta vel lineas quibus continuantur partes magnitudinis spatij, sed per mutata esse que sunt alterius generis: scilicet per hoc quod mobile aliter et aliter se habet in diuersis partibus spatij.

Igitur ad sextum principale argumentum

idem est labor rudenti tenentibus motum esse accidens distinctum a mobili tanquam res a re, et tenentibus quod solum distinguatur realiter. quidditatiue et predicamentali, ut lib. 3. q. 2. disputauimus: et tenentibus accidens subiectari in toto composito, et tenentibus subiectari in materia prima: de quo disputabimus. 1.º. de generatione. Nam in opinione. S. Tho. accidentia omnia corporalia subiectantur in toto composito: et ideo si motus distinguatur tanquam alia res, manifestum est quod in cane et eius eaduerere non est idem motus: siquidem, nec est idem subiectum. Alias idem accidens migraret de subiecto in subiectum: quod est impossibile. Et idem est motus non distinguatur tanquam alia res, quod negari nihilo non potest quoniam sit accidens: immo tunc cum motus sit eadem res que est mobile, cum mobile non sit idem, euidentius est quod non sit idem motus quam secundum aliam opinionem. Illi autem qui tenent accidentia subiectari in materia prima forsitan dicerent manere eundem motum, quod manet eadem materia. At tamen tueri hoc non possunt: nam si accidentia que ordinantur et disponunt ad introductionem forme substantialis, ut calor, possent quodammodo defendere quod subiectantur in materia prima, et forsitan contra fecerunt ut albedo, tamen alia accidentia ut moueri locali, federe et similia, nulla est apparentia ut conueniant, nisi totum composito, et id in omni opinione casus canis viuere casus eadueris sunt quidem motus contingui per unitatem temporis, non tamen continui per diuersitatem mobilis. Et idem dicitur de guta si notabiliter mutetur, ut phycen non maneat eadem. Sed multo minor est probabilitatis, id quod nonnulli concedunt

concedunt esse i r na cur i ta. l tus. go v min rñde nis; quo doci tãta dñ, min qui min duo firm tep neg ign mu est i per mei mñ rat q r dica bile per plu nē v par que star ver per tim: fess se e gā net for ma tot pu seq pã co essi tec me me qu ri c for dic rei isti lib ga tu ric tu nē vn

concedunt: nepe cū nauis onusta in mari mouet eundē esse numero motū in aggregato: meritis, hominib⁹, ⁊ nauī. Et enim cum subiecta sint adeo diuersa, nescio cur motus nō sint in illis nūero diuersi: sicuti alia accidētia. Neq; in hoīe et eius vestib⁹, qm̄ ambulat, est idē motus. Nametsi cū de hoc nō est disputatio, appellat vulgo vnus motus, eo qd̄ simul sunt ab eodē in eundēq; terminum, et per eandē lineā. Ad primā confirmationē rñdetur, qd̄ in motu augmētationis et pariter diminutionis, manet idē mobile physice: nā augmētatio est motus quo eadē res mouet ad maiore quantitatē. Et hoc est qd̄ docet 1. ph. tex. 36. et infra, cōtra Iheraci. qd̄ nō requirit tāta vnitas mobilis vt nullaten⁹ sit variatū, quā admodū, angelus, sed satis est qd̄ sit vnū sicut dicimus vnū hominē/petrū/puerū/et adultū. vnde si infans sine media quiete semper adoleceret nō esset defectus mobilis, quominus esset vnus motus: nā est idē mobile qm̄ petr⁹ hēt duos annos et qm̄ hēt duodecim. Ad secundā vero cōfirmationē (vbi latet fallacia) admissio qd̄ sine media quiete possit cōtinuo extēdi forma ignis per materiā ligni, negat nihil⁹ qd̄ sit vnus motus: sed est vna mutatio. Nā ignis nō est qui mouet qm̄ generat: neq; est subiectū illi mutationis: sed materia que recipit formā. Et qd̄ illa nō est ens actu, illa gñatio nō est motus: sed mutatio. vt super textū octauū expositū est. Illa tñ materia eadē numero manet per totā continuā mutationē. Ad septimū rñdetur, qd̄ quāuis ad vnitatē numerālē motus requiritur vnitas nūeralis tñ, illa tñ satis exprimit eū dicit qd̄ requiritur vt partes sint eiusdē speciei. Nā (vt modo dicebamus) si partes motus sunt eiusdē speciei, et mobile est idē, et tempus vnū, ille facient vnū continuū, et per pñs etiā terminus vltimus erit vnus numero.

In octauo veruntamen argumento plusculū difficultatis est. Nihil⁹ rñdetur eā esse rationē vt ad cōtinuationē motus requiratur vnitas specificā partiu⁹, qā videlicet ea que spē differunt cōtinua esse ne queunt. vt paulo ante dicebamus. Vnde ad primā instantiam de virga cuius medietas est viridis, medietas vero sicca, lz varie atq; diuersa a diuersis respondeat, pensatis tamen omnibus, negatur partes illas esse continuas: nā qd̄ forme nō sint cōtinue, omnibus est in confesso, forma n. que noua aduenit pti que sicca nihil cause esse pot vt p̄tinuet cū forma partis viridis. Immo virgā exsiccare est formā eius corrūpiet idēcirco per se manet discontinua pars illa que nondū est corrupta. Ad si forme non continuant, sequit qd̄ nec cetera accidētia ad maxime in via. S. Tho. tenētis accidētia subiectari in toto cōposito. Tunc n. corrupta medietate virge corrūpunt et oia eius accidētia: atq; adeo quantitas. Vnde sequit qd̄ quātitas partis viridis nō cōtinuat quātitati partis sicce. Et cū nec materia nec forma nec cōpositū continuent, nisi rōne quātitatis, sequit illas partes non esse cōtinuas. Sed arguit et si teneat quātitatē subiectari in materia. In corruptione fit resolutio vsq; ad materiā primā: q̄ cū pars sicca corrūpitur, simul cū forma substantiāli corrūpuntur oia ei⁹ accidētia: et per pñs quātitas. Ad si noua adueniat, certū est non cōtinuari cū quātitate partis viridis. Illi soli qui asserunt formā corporeitat⁹ perpetuā in materia, possēt vtētiq; dicere qd̄ manet quātitas eadē cōtinuans formā corporeitat⁹, et materiā et nō continuādo alias formas. Sed istā formā corporeitat⁹ ar bitroz satis nos impugnasse lib. 1. q. 7. Et p̄terea si vna sit quātitas in humōi virga, hoc satis est vt forma viridis et forma sicca cōtinuetur: nā in cōposito vna est dūtaxat quātitas, qua materia et forme oēs tā substantiales q̄ accidentales cōtinuantur. Ad autē ille forme continuētur est contra 1. ph. nō solū hic sed. 5. etiā meta. tex. 12. vbi ait. Quēcūq; sunt vnū numero esse eiusdē speciei. Arguitur p̄terea in

quacūq; opinione de quātitate, siue distinguat siue nō. Corruptio non fit, nisi per separationē: cernimus. n. dū lignū cōburitur, partes que cōuertuntur in ignē separari a ligno: siquidē per cōbustionē minuitur, et cineres separari a primis: ergo eadē ratione in omni corruptione fit separatio partis corrupte a non corrupta: nā per ea que sunt magis manifesta iudicare debemus d̄ occultis. Et qui putant partes viridē et sicca esse cōtinuas, solo vtunt fallaci testimonio sensus: qd̄ tñ certo iudicio intellect⁹ ex nā rerū deberēt corrigere. Id vel maxime, qd̄ sensu etiā experimur duas tabulas adeo seiniuicē glutine cōtinere, vt facilius tabulā frangas, q̄ vbi conglutinantur separentur. Et ita est certe qd̄ in cōfinio partis viridis et sicce humore naturali continēt. Immo vero si in illo p̄cto aliqua arte dimoucantur experientia mōstrabit esse duas distinctas superficies quasi cōglutinatas. Maius profecto multo, si sensui credas, est argumentū de animali dū mouet. vt cū anima hominis (qd̄ verū esse credo) prius definit informare pedes q̄ pectus, aut cū mēbrū aliqd̄ paralipsy arefcit: tunc clarū est mēbrū mortuū alteri⁹ esse spē, q̄ viuū: et tñ difficile est creditu, non esse cōtinua. Nihil⁹ tñ dicendū est non esse cōtinua: licet propter affinitatē humorū vtriusq; partis seiniuicē cōtineant: nisi tanta esset putrefactio vt dissolutio sequerēt. Ad secundā instantiā de partibus hominis viui eterogeneis rñdetur, qd̄ ossa/carnes/et nerui differunt spē, nō quidē perfecta, sed imperfecta que ordiatur ad cōpositionē totius. Non n. est in homine, nisi vnica forma substantiālis que d̄at ossi esse ossis, et carni esse carnis, et neruo esse nerui pp̄ diuersam raritatē et densitatē, ceterasq; varias dispositōes. Ad si quis obijciat verbū. S. Tho. 1. p. q. xl. art. 2. ad secundū argumentū, vbi ait qd̄ in eterogeneis forma totius non est in singulis partibus, videat quā ipse subijcit expositionē. Nihil n. aliud vult, nisi qd̄ nō quelibet pars integralis hominis est hō: os n. non est hō: sicut in hōgenis quelibet pars a que est aqua. Lū ergo partes hominis non differāt spē perfecta rōne forme substantiālis, nihil obstat quominus vniri possint. Et ideo natura fecit neruū mediū esse inter duritiē ossis et molitiē carnis, vt per illū caro et os continuarentur. Quāq; non sit necessariū, vt vbiq; os vestitur carne, illic sit cōtinuatio. De arbore alteri in ista etiā negatur qd̄ fiat ex ambabus vna continua: sed ramus insitus vtitur tronco cui inseritur tanq; via p̄ quā recipit humore et alimentū terre. Et ideo in illo cōfinio humores illi adeo cōglutinantur vt nodo quodā contineant ramū insitū, et sensui appareat esse cōtinuū tronco. Secus est si rami essent eiusdē spē: tunc enim posset forsan fieri cōtinuatio per alimentū. Quā arte (si modo fabula non est) p̄tendunt chirurgi abscisum hominis nasum ex musculis brachij supplere. Ad aliam instantiā de linea circulari ⁊ recta que sunt continue, respondet qd̄ linea circularis et recta non differunt specie in ratione quantitatis: sed ratione figure: quapropter nihil prohibet quin possint esse cōtinue: sed si motus fieret per arcū et reuertetur per cordā, credossecundū 1. ph. non esset vnus motus continuus: quia motus illi differunt specie: sed necessario mobile quiescet in puncto quo incipit moueri per cordā: sicut lapis proiectus sursum, in puncto reflexionis. Ex quo sequitur qd̄ ex illis duobus motibus quos super tex. 4. 4. bina figura descripsimus, ille qui per lineā angularem fieret, in quolibet angulo frangeretur quiete: sicut pua lateraliter ad parietē repercussa versus oppositā partē motuū rupereti repercussione parietis. Sitū motus fieret ad modū serpentis faciendo plures orbes, mot⁹ eēt cōtinuus: quia vbi non est angulus nō est necesse motū quiete rūpi. Ad postremā confirmationē de lancea eadēte vsq; ad centrū terre, primū omnium miroz plurimos qui putant, si graue eaderet naturali motu vsq; ad centrū;

frus ve
itas te
iamus
notus
ritur e
ūc sen
stās te
de erat
us: nā
decies,
vi vero
us for
notus
ndū q
pōis
us im
post sit
it rō
odē in
citari,
q non
t⁹ ces
media
et vn⁹
spon:
primā
s, licet
s, qd̄ si
ū facit
ui in
auimē
cet la:
efectu
otus,
rō hu
partes
⁹ con
ē que
aliter

ntū
disting
ngua
5. q. 1.
l. toto
e quo
Th.
to: et
q in
ec est
to in
disting
in sit
mobi
otus
subie
mo:
sunt:
odu:
modo
q̄lta
cah/
nisi
uicet
tatē
ē di
tea
ullo
it

Ad. 7.

Ad. 8. Vtrū dif
ferentia
spē sint cō
tinua.

impetū illū efficere vt ascēderet versus aliū hemispheriū: non p̄siderantes graue motū nāli nihil aliud appetere, q̄ centrū: et ideo suapte ipsa natura, qua mouet, cū mobile veniret ad centrū, illic quiesceret. Sicut ignis quāta cūq̄ velocitate ascēderet, quiesceret in suo loco nāli, licet superius nullū esset celū. Et preterea impet⁹ nō est causa alterius motus, nisi vbi est repercussio. Ob idq̄ si in cētro esset planities dura, fieret repercussio vers⁹ nos: veluti pilla a paumēto repercussa sursum residit. Si tñ in cētro non sit repercutiens, nihil est cause cur trāseat in alterū hemispheriū. Et si vero fiat argumentū q̄ circū centrū sit aer et iaciatur violēter sagitta a parte nostra versus aliud hemispheriū per centrū, tūc concedit q̄ descensus et ascēsus facient vñū motū continuū: lz partes quodāmodō sp̄e differāt. Itēq̄ id crediderim mēti Aris. cōtraire. Nā illi ambo motus fiunt per lineā rectā p̄tinuā. Aris. vero solū negasset ascēsum et descēsum nālez, aut violentū et nālez eiusdē mobilis aut duos violētos, quorū alter sit, e regione alteri⁹, facere vñū cōtinuū motū. Ad nouū principale bene respōsum est, q̄ ascensus et descēsus differūt sp̄e, et ideo non continuant. Tametsi negat preterea idē esse tēpus ascensus et descensus ad sensum iam expositū. In p̄cto nāq̄ reflexionis vbi graue proiectū incipit descendere non solū quiescit per instans, sed per morulā tēporis: eo q̄ impetus qñ iam nō sufficit sursum moueri: sufficit nihil⁹ tantisper retinere graue. Et ideo non est idē instans tēporis cōtinuans tēpus adequatū ascensus cū adequato tēpore descensus. Similiter respōdetur ad replicā. Tenim qñ aliquid incipit moueri et cessante motu, iterū post quietē mouetur, licet tēpus mēsurans ambos motus et mediā quietē sit continuū, tamen tēpus adequatū prioris motus et adequatū secundi motus non continuantur imediate eodē instanti. In quo sensu (vt expositū est) exigit vnitatis tēporis ad numeralē vnitatē motus.

Textus. xlvij. Relinquitur igitur qui est in contraria. &c.

Questio quarta.

Utrum motus illi sint contrarii, qui sunt in terminos contrarios.

Parte negativa arguit primo contra id qd̄ habetur tex. statim. 47. s. corruptionē vnius tñi, et generationē contrarij nō esse duos motus, sed vñū sub diuersis rōnibus. Nā aq̄ frigida calefit remissio frigoris et intētio calorē sunt duo mot⁹ reali distincti: nā (vt lib. 3. q. 2. determinatū est) intētio calorē est calor ipse pro vt est in fieri: remissio vero frigoris est frigus qd̄ remittit: q̄ corruptio scdm̄ qd̄ frigoris et gñatio calorē nō sunt idē mot⁹. Et eadē rōne nō est idē motus qui est ex sanitate et q̄stinegritudine. Et p̄fir. Ut. i. de gene. videbim⁹, sex sunt sp̄es motus (includēdo mutationē). s. motus localis, alteratio, augmētatio, et diminutio, corruptio, et gñatio: q̄ corruptio et gñatio sūt distincti mot⁹. Et cōfir. 2. Nā ex aere generat aqua illic sunt due mutationes distincte, dū ex aere fit nō aer, et ex nō aqua fit aq̄: q̄ sunt distincti mot⁹. Secdo principaliter arguit, si mot⁹ essent p̄trarij, cōtrarietas eorū deberet attēdi penes cōtrarietatē t̄poris vel ad quos vel a quib⁹: neutriū istoz̄ q̄. Probāt minor ascēsus lapidis vsq̄ ad certū punctū aeris, et descēsus a celo vsq̄ ad idē p̄ctū sunt p̄trarij, et tñ t̄s ad quē est idē q̄. Itē descēsus ab illo p̄ctō vsq̄ ad terrā, et ascēsus ab eodē vsq̄ in celū sunt p̄trarij: et tñ t̄s a quo est idē. Ad si r̄idea e id ipsum punctū fungi vice duoz̄ contrarioz̄, qz̄ est sursum respectu terre, et deorsū respectu celi, tūc sequeretur ascēsus itidē nālis aeris vsq̄ ad suū locū nāle, et descē

sus eiusdē a celo vsq̄ ad eundē locū essent eadē rōne cōtrarij: q̄s tñ est fallū, nā ambo sunt ei nāles et tñ vni eimēto nō vident p̄uenire duo mot⁹ p̄trarij: qz̄ vt h̄c. x. de celo, vni corpori simplici tñ cōpetit vñus mot⁹ simplex. Et cōfir. Augmētatio et diminutio q̄ntitatis sunt motus cōtrarij: et tñ t̄s nō sunt cōtrarij, qz̄ quātitati nihil est contrariū. Tertio principaliter arguit. Motibus nō cōpetunt p̄prietates contrarioz̄: p̄traria. n. cōpatiunt se in gradibus remissis, et per mutuā actionē subiecto se eodē expellūt: motus vero sursum et motus deorsū non possunt quo mō esse simul: sicuti neq̄ mot⁹ sanationis et motus egrotationis: neq̄ mot⁹ augmētationis et mot⁹ diminutionis: neq̄ motus calefactionis, et frigeactionis: neq̄ vñus mot⁹ expellit aliū, sed vñico motu expellitur vna forma, et introducitur alia: q̄ p̄trarietas nō cōuenit motib⁹, sed eoz̄ t̄s. Et postremo hec oīa cōfirmantur. Vñ vñū tñ p̄trariū est. vt. i. de celo, et. 10. meta. sentētia est: q̄ si mot⁹. v. g. calefactionis cōtrariat motū frigeactionis, non contrariat quieti sub frigiditate, et si quietes p̄trariat motui, q̄s vna nō contrariat alteri: cū cōtrariū affirmat tex. 54. In p̄trariū est sentētia p̄h. in tex. presenti. 58. vbi ait motus inuicē esse contrarios.

Inter motus specie differentes, alij sunt ad inuicē ordinati, alij vero impertinētes: s. alij sūt cōtrarij. Est. n. d̄ria specifica motuū veluti gen⁹ ad huiusmodi sp̄es. Mot⁹ alterationis ordinat ad generationē: et quādoq̄ ad augmētationē: et alij per calefactionem rea sit nigra, et p̄ frigeactionē sit alba. vt patet in carbone et niue. Impertinētes vero sunt, qui nec sequunt nec cōtrariant. vt motus nālis aeris et motus ignis: sanatio et albefactio et disciplinatio &c. Alij sūt cōtrarij de quibus p̄h. 5. et. 6. ca. disputat, et. q. p̄sens mouet. Quibus autē questio p̄xima nota est, et hec est facilima. Nā vt sp̄es motus, ita et p̄trarietas penes t̄s ad quos attendit. Eo vel maxime qd̄ in cōmentis a deo p̄trarietas motuū exposita est, vt nō fuisset op⁹ noua. q̄. nisi vt eoz̄ epilogū de more faceremus. Et est p̄terea notandū, q̄ p̄trarietas accidit et inter motū, et motū: et inter motū et quietē: ac deniq̄ inter quietē et quietē. Et tertio rursus notādū (vt paulo ante de sp̄e motus dicebam⁹) q̄ motus dupl̄ p̄siderari p̄t: nēpe aut in rōne motus: et ex hac pte p̄trarietas attendit penes t̄s ad quos. Alio mō cōsiderat vt res alia quecūq̄: et ex hac pte mot⁹ cōtrariant scd̄ q̄litates quas habēt p̄trarias: aut rōne p̄cipioz̄, aut aliū de: quē admodū motus nāles p̄trariant violētis. Preterea quarto ex superiorib⁹ memorandū est, q̄ alit cēset p̄trarietas mutationū que nō sunt vere motus, puta vbi t̄s explicant cōtradictorie: et aliter cōtrarietas motuū, vbi ambo t̄s exprimunt positue et cōtrarie. Quinto ad hec cōsiderandū est q̄ mediū in duo cōtraria est vtriq̄ quodāmodō contrariū: et id̄ exercet vices duoz̄ cōtrarioz̄. Sexto deniq̄ ex tex. 46. aduertēdum est quinq̄ modis posse cōtrarietatē motū excogitari. Vñ aut respectu eiusdē t̄s: qui est t̄s a quo vñus motus et ad quē alterius: aut penes cōtrarietatē t̄s ad quos: aut penes cōtrarietatē inter t̄m ad quē vñus et t̄m a quo alterius: aut deniq̄ penes ambas cōtrarietates. s. et t̄s a quib⁹: et t̄s ad quos. Nunc palā sit, q̄ nō est hic mētio de cōtrarietate terminoz̄. vt quidā absq̄ vlla probabilitate opinant. Nā cōtrarietas formalis nō est, nisi in reb⁹: et inde t̄s sunt p̄trarij, qz̄ significāt tres cōtrarias. Quis. n. in re physica, vbi de reb⁹ agitur. s. cum de cōtrarietate sanitatis et egritudinis, motuū ve sanationis et egrotatiōis disputat: vel cū audierit cōtraria cōtrarij curari, aut contraria nō posse esse simul &c. quis inq̄ audeat terminis hec asserere.

His ceu fundamētis suppositis / sententia p̄h. decem conclusionibus sumatur. Prima est

in t
p̄
ter
erg
tra
tus
bis
Et
spe
qu
in i
qu
qu
rec
et i
tex
ar
est
all
rie
nū
ali
na
est
est
su
q̄
nū
de
et
sic
in
rel
ca
sec
mi
in
mi
vb
gr
tū
fo:
est
su
pu
cu
vt
en
pe
q̄
m
ta
tr
qu
D
es
ac
qu
pi
es
te
a
pe
es
b
p
p

in tex. 47. Contrarietas nullatenus attenditur quarto modo. Probatur. Adotus quod si a quo unus et si ad quem aliter sunt contrarii, sunt realiter idem, sola ratione differentes: ergo non sunt contrarii. Insequencia est nota: quia motus contrarius sibi invicem repugnat: et aliter se patet. Item. n. motus est ex sanitate, quod est in egritudine. ut cum itur a Thebis ad Athenas, idem est recedere a Thebis, quod accedere ad Athenas. Tamen si ratione differat: eo quod recedere dicit respectu ad terram a qua, et accedere dicit respectu ad terram ad quam. In primo libro. 6. tex. 40. dicit philosophus. quod prius natura in intentione motoris est acquirere terram ad quam, quam relinquere terram a quo. Et tamen quod quis tendit ad Athenas, relinquit Thebas. Equa ratione idem est moveri in nigrum, quod recedere ab albo. Nisi quod respectu nigredinis est generatio: et respectu albedinis, corruptio: iuxta illud. 1. de generatione. 17. Corruptio unius est generatio alterius. Et vero argumens profecto primum a parte negativa questionis molestum est adversus probationem huius conclusionis, quatenus assumit deperditionem unius forme, et acquisitionem contrarie esse realiter unicum motum. Adeo, ut non solum Buridanus coegerit in contrariam sententiam, verum et Paulus. Gen. aliosque italos dubios de hac re fecerit. Et certe habet magnam probabilitatem. Nam perditio frigiditatis est via ad esse ad non esse: acquisitio vero caloris est via a non esse ad esse. Et in motibus anime versus aliam esse corruptionem diffusam, et aliam acquisitionem assensuum. Unde glossant philosophum, quod solum intelligat acquisitionem albedinis, et deperditionem nigredinis esse idem subiecto: quod. s. simul concurrunt in eodem subiecto. At tamen glossa hec textum non competit. Aristoteles enim nunquam diceret quod albedo et versus dulcedo lactis sunt eadem res, sed sunt in eodem subiecto. Unde. n. dicit aliqua esse idem et ratione diversa, semper significat idem tatem reale inter illa: sicut dixit libro. 1. de materia et privatione. Et preterea in communi modo concipiendi, quod aqua calefit, nullus diceret quod movetur, nisi unico motu: quod. s. mutat de frigida in calidam. Item per motum localem debemus de alijs iudicare: sed in motu locali recessus a terra a quo, et accessus ad terminum ad quem non sunt duo, sed unicus motus: ergo neque in alijs. Paulus fatetur opinionem hanc esse Aristoteles et conclusionem. Et est preterea. S. Tho. de veritate. q. 28. ar. 1. ubi expresse ait eundem motum esse quo album abijcitur et nigrum acquiritur. Solutio vero pauli et aliorum ad argumentum in contrarium est, quod sunt duo motus materialiter. i. due forme quarum una expellit et alia introducit: sed tamen est unus motus formaliter. i. unus fluxus. Et semper est sub nube quomodo deperditio et acquisitio sunt versus fluxus. Ergitur (nifallo) dicendum est, quod motus nec solum dicitur acquisitionem nec solum deperditionem, sed amplectitur utrumque. s. recessum ab uno et accessum ad aliud. Hoc est enim quod docuit philosophus. libro. 5. tex. 9. et quod hic tex. 40. et sepe repetit. s. quod motus est a quodam in quiddam. i. inter duos positivos terminos. Unde ad formam argumenti negati quod deperditio frigiditatis, et acquisitio caloris sunt duo motus: sed sunt unus includens duas mutationes. Adhuc tatio enim (ut ex principio libro. 5. patet) est quod exprimitur contradictione terminis affirmato et negato: motus vero, quando exprimitur contrarie utroque termino affirmato. Deperditio ergo frigiditatis, que est ab esse ad non esse, est alia mutatio, quam acquisitio caloris, que est a non esse ad esse: quia materialiter (ut probat argumentum) sunt due qualitates: sed tamen deperditio qualitatis, quod exprimitur per motum, non est ab esse frigidum ad non esse frigidum, sed ad esse calidum: quia deperditio illa terminat ad calorem: et pariter acquisitio caloris non proficiscitur a non esse caloris, sed ab esse frigidum. Debent. n. termini explicari in concreto, potius quam in abstracto. Est ergo unus motus a frigidum in calidum, includens duas mutationes. Sicuti elongari a Thebis est accedere ad Athenas: et elongatum esse a Thebis, est pervenisse ad Athenas. ut habet expresse libro. 6. tex. 40. Et per hec patet responsio ad confirmationem utrumque. Corruptio

tionem et generatio ponunt diverse species, non quidem motus, sed mutationis: quia corruptio est ab esse ad non esse: generatio vero, a non esse ad esse. Et, quia naturaliter corruptio trahit ad rem et novo genitum, ait philosophus. quod corruptio unius est generatio alterius. Et ad solutio est ad quoddam argumentum, quo nonnulli existimant convincere deperditionem frigiditatis alium esse motum ab acquisitione caloris. Nam potest (inquiunt) esse unus motus sine alio. Primo super naturaliter potest deus remittere et corrumpere frigiditatem successive, ubi nullus producat calor: et rursus producere calorem, ubi nulla corrumpatur frigiditas. Item quod mixtum conficitur immediate ex elementis, qualitates secunde (ut albedo et dulcedo) producantur in mixto, non per corruptionem contrarij, quia nigredo nulla est in elementis. Et pariter si mixtum resoluatur immediate in elementa, corrumpuntur discrete qualitates et non per productionem contrarij. Respondeatur (inquit) quod huiusmodi deperditiones et acquisitiones non sunt motus: cum perditio unius non terminet in acquisitionem contrarij: sed sunt mutationes inter esse et non esse.

Secunda conclusio est in eodem tex. 47. Conclusio. 2.

qua respondet ad questionem. Contrarietas motuum non attenditur per se primo, iuxta secundum modum, penes contrarietatem terminorum a quibus, sed iuxta tertium, penes contrarietatem terminorum ad quos: consequuntur tamen penes contrarietatem terminorum a quibus. Primum duos partes probat tribus rationibus. Prima: quia nonnunquam motus a terminis contrarijs tendit in eundem terminum (ut motus ab albo in fuscum, et a nigro in fuscum) qui per se videtur non esse contrarij. Hanc verum tamen argumentationis gratia refert. Quam inferitur tex. 51. dissolvit. Secunda ratio est huiusmodi. Item contrarietas attenditur penes formas quibus sunt in actu: nam potentia calidum, et potentia frigidum non contrariantur, cum simul sint in eodem. Sed actu calidum et actu frigidum contraria sunt: at actus motuum proprij, sunt termini ad quos (simul. n. acquiruntur motus et si) ergo penes illos attenditur per se primo contrarietas. Tertia ratio eodem tendit: nam cum species motus attendatur penes terram ad quam, contrarietas vero sit proprie inter duas species, penes eodem terminos attenditur contrarietas. Tertia parte conclusionis insinuat tex. 48. ubi ait quod fortissima idem sunt motus in contraria (qui est primus modus) et ex contrarijs in contraria: qui est quintus. Si. n. termini ad quos sunt contrarij, consequuntur ut termini a quibus saltem per se primi sunt contrarij. Unde idem sunt motus in sanitate et in egritudine, qui sunt ex egritudine in sanitate, et ex sanitate in egritudine. Dixerim per se primum quia motus qui est ex fuscum in album et motus qui est ex fuscum in nigrum, quibus formaliter non videntur esse versus contrarijs, sunt tamen ex contrarijs. ut conclusione quinta patebit.

Hinc sequitur conclusio tertia que Conclusio. 3.

est in tex. 51. Quando termini a quibus non exprimunt positive, tunc, quia non est motus, sed mutatio, contrarietas attenditur, iuxta tertium modum, penes solos terminos ad quos: et hoc modo contrariantur motus ex non albo in album, et ex non nigro in nigrum. Ad si arguas eodem esse motus ex non albo in album et ex non nigro in nigrum, qui sunt ex nigro versus media colore colorato in album, et ex albo vel media colore colorato in nigrum: ergo sicut isti secundi sunt ex contrarijs in contraria, ita et primi. Respondeatur quod non sunt idem: nam non album et nigrum, licet quandoque sint idem, tamen ratione differunt. Quia de causa non album negative supponit pro angelo, pro quo non supponit nigrum: et si accipiatur privative, de se nihil dicit, nisi privationem albedinis cum aptitudine ad illam. Et ideo terti a quibus in primis motibus, ut non sunt positivi, ita nec sunt contrarij. Quarta conclusio est in eodem tex. 51. Mutationes inter terminos quorum non est medium solum contrariantur, iuxta primum modum, penes eundem terminum, qui unius est terminus ad quem, et alterius est terminus a quo. ut ge

ne co-
ni ele
i. de
plex.
it mo
nihil
is no
tium
iecto
non
is et
mot
ictio
xpels
cove
irma
i. sen
uitri
, et si
: cur
ph.
rios.
alij
ij sit
d hu-
ratio
actio
tet in
uunt
is: fa
rij de
Qui
Ma
as at
etas
eox
idu,
mo-
ertio
im)
us: r
Allo
co-
e pn
iant
zans
it ve
liter
ue et
i int
ret
idni-
mo
fs a
arie
pat
que
is co
dine
i. vt
etas
fig-
bus
nis,
i au
osse
e.
en
est

Cōclu. 5.

neratio aeris, et corruptio eiusdem. Rō est, qz t̄s ad quē corruptionis est non esse: qui proprie nulli p̄trariā. Cū contrarietas hic sumit̄ ex mō diuerso ipsius motus: q̄a vnus est accessus, et alius recessus. ¶ Quinta cōclusio. Contrarietas motuū qui sunt/ vel ab extremis ad media, vel a medijs/ ad extrema, attendit̄ per se primo p̄nes contrarietate terminozū ad quos, et cōsecutue/ p̄nes contrarietate terminozū a quibus: instar motuū/ q̄ sunt a cōtrarijs in cōtraria. Immo eodē mō cōsetur. Cōclusio est in tex. 52. quā hac rōne probat. Adedū vtriqz extremozū/ est quodāmodo contrarium: vt fuscū/ est albū respectu nigri, et nigru/ respectu albi. Quare mot⁹ ab albo in fuscū, et a nigro in fuscū, vt sunt a terminis contrarijs, ita sunt et ad terminos quodāmodo contrarios. Est enim fuscū/ quodāmodo contrariū sibi. Et eadē rōne mot⁹ a fusco in albū, et motus a fusco in nigru, sunt cōtrarij. Et vt sunt ad terminos cōtrarios, ita quodāmodo sunt et a terminis contrarijs. Et per hec respōdet eodem tex. ¶ 1. ratiōnē prime, quam pro secunda conclusione formauerat. Respōdet (inquā) q̄ motus ab albo in fuscū, et motus a nigro in fuscū, nō solū sunt cōtrarij rōne terminozū a quibus, vt ratio pretendebat, sed propter contrarietate terminozū ad quos. ¶ Et cōfirmat. Huius motus, qui est ab albo in fuscū, termin⁹ ad quē/ vltimus est nigru: et eius motus qui est a nigro in fuscū, vltimus t̄s/ est albū: ergo motus illi in terminos finaliter tendunt formaliter contrarios. Et eadē ratiōne huius motus, qui est a fusco in albū, terminus a quo primus est nigru, et motus qui est a fusco in nigru, terminus a quo primus est albū: ergo quēadmodū motus ab albo in nigru p̄trarius est motui/ qui est a nigro in albū, ita motus ab albo in fuscū, cōtrarius est motui a nigro in fuscū. Immo vero motus quilibet a medio colore, ad aliū mediū, si termin⁹ a quo participat plus de albedine/ q̄ terminus ad quē, cōtrari⁹ est motui, vbi terminus a quo participat plus de nigredine. ¶ Eadē analogia dicitur de motibus intensiōis et remissiōis. Intensiō nāqz ab vno gradu ad duos/ p̄traria est remissiō/ a tribus ad duos: quoniā duo respectu vnus est maior gradu/ et respectu triū, est minor. Et idē est de augmento et decremento quātitatis. Instar eoz que de differentia specifica dicta sunt. ¶ Ad eandē normā exigēda est contrarietas motuū/ secundū locū. Cū enim concavū lune/ et centrū terre sint extreme differentie totius latitudinis motuū rectorū/ qui conueniunt elemētis: vt lib. 4. tex. 42. visum est, omnes motus recti, siue naturales, siue violenti, qui tēdunt versus concavū lune, vnde cūqz incipiant, et quocūqz terminentur, cōtrarij sunt eis/ qui tendunt in centrū. Et enim si motus a celo/ in centrū contrarius est ei/ qui a centro est vsqz ad celū, quilibet pars vnus quilibet alterius est contraria. ¶ Quos fit vt decēsus terre per nostrū hemispheriū contrarius sit ascensui ignis, per aliud hemispheriū. Et quo sequitur q̄ stat lapidē ascendere, et ignē eque velociter simul ascendere, et tamē semper equaliter distare. Et si quando lapis incipit descendere a cōcauo lune, vbi est Zenith nostrū, ignis incipiat a centro terre ascendere per alterū hemispheriū/ versus Zenith antipodarū. ¶ Motus vero circularis et rectus, nullo modo sunt cōtrarij, vt decēsus per chordā, et ascensus per arcū: quia ascēsus ille, non est simpliciter ascensus, cū non recta tendat in celū. Unde (vt Arist. docet. 1. de celo) motus circularis, nulli motui est contrarius. Huius quodāmodo secundū partes: vt motus planetarū ab oriēte in occidentē p̄trarius sit motui huius mobilis/ ab oriēte in occidentē. Sed de hoc alias. ¶ Resurgit hinc verūtamē argumentum, q̄ si ascensus per arcum, et decēsus per chordā/ nō sunt cōtrarij, eo q̄ fiunt per diuersa media, neqz dealbatio que fit a nigro per rubeū, et denigratio que fit ab albo per aliū mediū. s. per viride, erunt cōtrarie, cuius cōtrariū iam mō

dicebamus. Huius t̄s. q̄. proxima respōsum est, non esse parē ratiōne: qz in motu locali linea circularis nō tēdit per se in eundē terminū, quo tēdit linea recta: et idē nec si ambo sint ascēsus, sunt eiusdē speciei, nec proinde ascensus et decēsus, sunt cōtrarij. In alteratione vero quocūqz motus proficiat̄ ab albo, quocūqz procedat, pergit per se in nigru: et ideo oēs sunt eiusdē speciei: atqz ad eoz p̄trarij illis: q̄ a nigro proficiunt in albū. ¶ Et his manifesta est solutio secūdi argumētī principalis. Ascēsus n. lapidis vsqz ad aerē, et decēsus eiusdē vsqz ad idē punctū ad terminos sunt cōtrarios. Hō solū qz illd p̄ncipū respectu terre est sursum, et respectu celi deorsum, sed qz t̄s vltimus illius ascēsus est concavū lune, et terminus vltimus decēsus est centrū terre. ¶ Ad vero replica nō nihil hēt difficultatis, an idē iudiciū sit de ascēsu aeris a terra vsqz ad suū locū naturalē, et de decēsu a celo vsqz ad eundē locū. Cui non ab re forte respondēdū arbitror sub distinctione. Hō ēpe q̄ si motus accipiat̄ in genere sub rōne motus, illi sunt ex forma sua contrarij: quippe cū sint ascēsus et decēsus. Si t̄n accipiātur particulr quatenus motus sunt nāles aeris, nō sunt cōtrarij, cū sint ad eundē t̄m naturalē, et ab eodē p̄ncipio intrinseco. Et ad argm̄ r̄ndetur, q̄ licet p̄ctū in cōuexo aeris respectu terre sit sursum et respectu ignis deorsum ad regulandū motus terre et ignis tā nāles q̄ violentos, t̄n respectu aeris: quia est eius locus nālis, vnde cūqz illuc aer ferat̄, nō censet̄ motus cōtrarij respectu aeris: sed t̄n motus violētī aeris quozū alter est versus celū et alter versus terrā cōtrarij quidē sunt: quia termini ad quos sunt cōtrarij. Immo et t̄s a quibus: nā cū illi motus sint violētī, t̄s a quo per se primus non est locus nālis aeris, sed t̄s ascēsus est centrū terre et terminus decēsus concavū lune. ¶ Hinc sequit̄ q̄ decēsus aeris a celo vsqz ad aerē cōtrarius est eius decēsus inde vsqz ad centrū terre. Et hoc est testimoniū qd nō cōtrarius ascēsus eiusdē a cētro terre: alias idē motus esset cōtrarius duobus motibus cōtrarijs. ¶ Ad confirmatiōne negatur, q̄ augmentatio et diminutio nō sūt t̄s p̄trarij: iam n. supra. q̄. 1. dictū est quō p̄trarietas sufficiens ad ratiōne motus reperit̄ in q̄ntitate. Cū inter excellētiā q̄ntitatis (que est t̄s ad quē augmentatiōis) et defectū eiusdē (que est terminus ad quē diminutiōis) est contrarietas sufficiens ad contrarietate motus. Et eadē est ratio de maiori et de minori gradu, qui sunt t̄s ad quos in intensiōe et in remissiōe qualitatis.

¶ Sexta cōclusio est in tex. 54. Motus

omnis p̄trarius est quieti: nō illi que est sub t̄ro ad quē, sed illi potius que est sub termino a quo. vt motus sursum cōtrarius est quieti que est deorsum: et motus calefactiōis cōtrarius est quieti que est sub frigiditate. ¶ Probatur. Motus contrarius quieti, et nō quieti alterius generis: q̄ vel illi que est in t̄ro ad quē, v̄ illi que est in t̄ro a quo: nō illi: q̄ huic. Maior patet. Motus et quies opponuntur priuatiue. Hā quies est cessatio a motu: que n. nō sunt apta moueri, ea nō proprie quiescūt. vt tex. 20. docuit ¶ h. hanc autē priuatiuā oppositiōne vocat̄ hic ¶ h. contrarietate. Ad ergo nō opponat̄ quieti alterius generis (vt qd mot⁹ dealbatiōis nō opponat̄ quieti in sanitate) p̄ q̄ cōtraria debet esse eiusdē ḡnis: tenebre enim, que sunt priuatio luminis, nō opponunt̄ visui. Ad autē nō opponat̄ quieti sub t̄ro ad quē (vt q̄ calefactiō nō cōtrariet̄ huic qd est calidū esse) p̄ q̄ cōtraria non simul acquiruntur, sed q̄ vnū acquiruntur alterū deperditur: at vero motus et termin⁹ ad quē simul acquirunt̄: idē enim est calefactiōne fieri et calidū fieri. Colligit̄ ergo vt motus contrarietur quieti sub termino a quo: que expellitur per motū. Nichilominus tamen negandū non est quodāmodo etiā contrariari quieti sub t̄ro ad quē, ea rōne qua simul esse repugnant mot⁹ et huiusmodi quies.

Cōclu. 7. Cū
frig
con
pro
cut
gef
nit
se d
qu
tri
tra
ten
sur
sic
et i
est
et j
ha
me
pti
rū:
ex
tu
tu
su
ra
ma
tis

Cōclu. 10.

Cöcliu. 7. Septima conclusio est in eodem tex. Quies sub tera-
 mino a quo contrariatur quieti sub termino ad quē. vt
 frigidum calido. Nec per se nota est, postq̄ penes hanc
 contrarietatem attenditur contrarietas motuum. Sed
 probat nihilomin⁹ aliter a permutata proportione. Si-
 cut calefactio opponitur quieti sub frigiditate, ita frige-
 factio quieti sub caliditate: ergo sicut calefactio oppo-
 nitur frigefactioni, ita et esse frigidum huic quod est es-
 se calidum. Nam si sicut se habent sex ad tria, se habent
 quatuor ad duo: sicut se habēt sex ad quatuor, se habēt
 tria ad duo. **C**öcliu. 8. Octava conclusio est in tex. 62. Maior cō-
 trarietas est inter duos motus, q̄ inter motum et quie-
 tem. Patet, quia motus cōtrarij sub nullo gradu possunt
 esse simul: motus vero calefactionis simul est cū frigi-
 ditate sub gradu remissio. **C**öcliu. 9. Nonā cōclusio in tex 52.
 et in sequentibus. Motus omnis violentus contrarius
 est motui omni naturali, siue eiusdem rei siue alterius:
 et pariter quies naturalis cōtraria est quieti violēte. vt
 habetur tex. 60. Probatur, nam preter contrarietate
 motuum, que illis conuenit in quantū sunt motus (s. ex
 pte t̄or) accidit illis ista p̄trarietas ex q̄litate principio
 rū: q̄ nālis est a p̄ncipio intrinseco, violēta v̄o a p̄ncipio
 extrinseco. **C**öcliu. 10. In motu violētus lapidis sursum cōtraria-
 tur motui naturali ignis: et motus naturalis terre mo-
 tui violento ignis deorsum: et quies violenta terre sur-
 sum contrariatur quieti naturali terre deorsum. **C**ete-
 ra in cōmentis late patent, si modo ex dictis hanc decimam
 conclusionem eliquerimus. **C**öcliu. 10. Inū opponitur multis:
 atq̄ a deo multis modis et rationibus: siue motum

motibus conferas: siue motum quietibus: siue quietem
 quietibus. **E**xempli gratia. Motus naturalis ignis cō-
 trariatur primū motui naturali terre, per secundam
 conclusionem: mox eadem ratione violento motui deor-
 sum eiusdem ignis: deinde motui violēto terre sursum,
 per nonam conclusionem: preterea quieti in centro ter-
 re, per sextam: immo quodāmodo quieti in concauo. **E**t
 pariter motus naturalis terre contrariatur suo violēto,
 et violento igni: et quieti in concauo lune. **R**ursus
 quies sub frigiditate contrariatur motui calefactionis
 et quieti sub calore rē. **C**öcliu. 11. Unde ad tertium principale
 argumentum respondetur: q̄ compati se in gradibus re-
 missis non est conditio que conuenit qualitatibus con-
 trariis, cō solum q̄ sunt contrarie: sed quia sunt contra-
 ria intensibilia et remissibilia. **E**t ideo q̄uis motus cale-
 factionis et frigefactionis non se cōpatiantur, nihil mi-
 nus habent de ratione contrarietatis. **Q**uin vero (vt in
 octaua conclusione ex tex. 62. dicebamus) propterea a mo-
 tus calefactionis magis contrariatur motui frigefactio-
 nis q̄ quieti sub frigiditate, quia ille motus compatis-
 tur secum frigiditatem remissam, non tamē aliū motū.
Cöcliu. 12. Ad confirmationem respondetur, q̄ vnū sub vna ra-
 tione et vno modo non contrariatur, nisi vni: sub diuer-
 sis vero nihil vetat p̄trariari pluribus. vt motus ignis,
 quatenus est sursum, contrariatur omnibus motibus
 qui sunt deorsum: licet illi deorsum possint alia ratione
 esse contrarij. vt motus violentus eiusdem ignis et na-
 turalis terre: cō q̄ vnus est a principio extrinseco, et al-
 ter a principio intrinseco.

Ad. 3. p̄n.

Ad cōfir.

Cöcliu. 11. Finis quinti physicozum.

n esse
 tēdit
 nec
 le af
 fo q̄
 per
 pad
 e his
 Afce
 d idē
 3 p̄n
 sum,
 2 ter
 ore
 a fce
 scēn
 nde
 ipiat
 itra
 ātur
 nt cō
 incia
 in cō
 deoz
 vio
 vnde
 ectu
 rfus
 ermi
 cū il
 si lo
 ermi
 n fus
 inde
 dtra
 et cō
 itio
 p̄tra
 icēg
 ellen
 et de
 est
 ea
 i ad

us
 iue,
 sur
 cale
 p̄ro
 s ge
 fo a
 p̄po
 e. n.
 . 10.
 t hic
 eri
 tin
 bre
 Ad
 ctio
 in si
 rdi
 inf:
 fer
 que
 non
 uē,
 ces.

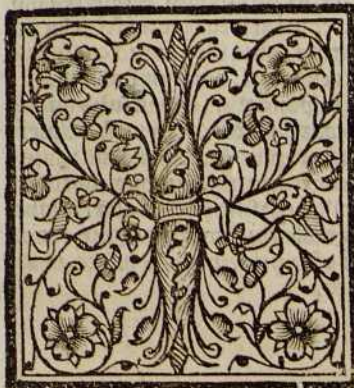
Reuerendi patris Dominici

Soto Segobiensis theologi ordinis praedicatorum
super sextum Physicorum Aris-
totelis Questiones.

Textus. j. Impossibile est &c.

Questio prima.

Utrum continuum componatur
ex indiuisibilibus.

Hex partes

in initio commentorum
sextū hunc librum, par-
titi sumus. In quarū
prima, in duobus. s.
priorib⁹ capitulis, ni-
hil aliud ph. demonstra-
re perseverat q̄ q̄ cō-
tinuum impossibile est
ex indiuisibilibus cō-
poni: sed omne esse di-
uisibile in semper diui-
sibilia. De quo primum
de primā hāc summo-

uimus questionē. Pro cuius parte affirmatiua arguit
primo. Idē est punctū in cōtinuo, qd̄ est in numero unitas.
vt habet. i. Topi. cap. 14. sed numerus cōponit ex
unitatib⁹, quia (vt est. i. de anima tex. 68.) additione sub-
tractione q̄ unitatis variat numerus: ergo et cōtinuum
cōponitur ex p̄ctis: sed tā punctū q̄ unitas est indiuisi-
bile. vt habet. 5. meta. tex. 11. ergo cōtinuum cōponitur ex
indiuisibilibus. Secundo principaliter arguit. Possi-
bile est cōtinuum in omnē suā partē esse diuisum: ergo
cōtinuum cōponitur ex indiuisibilibus. Consequētia est
manifesta: nā teste hic Arist. tex. 3. vñ quodq̄ resoluitur
in ea ex quibus cōponitur: et si cōtinuum sit diuisum in
omnē suā partē, necesse est partes illas esse tā tunc indi-
uisibiles. Sed probat antecedēs. De⁹ intuitive cognos-
cit singula puncta atq̄ adeo singulas partes et partū
p̄ctulas cōtinui: ergo quē admodū ipse cognoscit, p̄t
per suā absolutā potentiā diuidere per partes propor-
tionales hore: (vt dicūt) prius in duas medietates, mox
in quatuor: quartas, deinde in octo octauas &c. Siquidē nul-
la est aparētiō: repugnātia, vt re sint diuise, q̄ intuitu
diuino. Et p̄fir. Si ignis ponere in cētro terre, quia
nulla est tunc maior rō cur hac q̄ illac ascēdat, diuiderē
in omnē partē vt spherice per oēs lineas ascēdat. Itē si
vni forme vitrū planū ponat sup̄ planissimū lapidē, ma-
gnaq̄ itidē planissima moles desup̄ cadat, in omnē suā
partē vitrū p̄teret. Itē si aq̄, qua vitrū vndiq̄ obrusū
plenu est, cōgelet, tūc vitrū in omnē suā partē erit cōmi-
nutū: &c. Alia sunt ali⁹ ḡn̄is argumēta, que Greg. 7 so-
phiste p̄ferciūt. Tertio q̄ principl̄ argf. Signato p̄mo
p̄cto. A. extrinsece terminatiō lineae, aut inter. A. 7 qd̄
libz punctū eiusdē lineae mediat punctū, aut nō. Primum
non est dictū p̄abile: nā ante qd̄libet punctū intrinsecū
hui⁹ lineae nullū esse v̄ p̄ter. A. et per p̄ns inter. A. 7 qd̄
bet ali⁹ nullū mediat. Si vero int. A. et qd̄libet nullū
mediat, p̄ns esse v̄, vt sint duo p̄cta imediata. Vñ il-
lico subseq̄ntiū cōtinui ex p̄ctis cōponi. Et atq̄ acutius fit
argm̄, si dicas. Inter. A. et oīa collectiue intrinseca pun-
cta nullū mediat: qd̄ an̄ duo imediata: et p̄ns cōtinuum

cōponit ex indiuisibilib⁹. Quarto si lubet, alio mō ar-
guere q̄ poterit. Si oīs pars cōtinui esset diuisibilis, se-
queret qd̄ quacūq̄ pte cōtinui daret pars minor: que tñ
neq̄ esset minor quacūq̄, nec quacūq̄ minor. Et probf.
Hec reducif ad copulatiuā cuius vtraq̄ pars est vera.
Prima nāq̄ pars manifesta est, qz quacūq̄ pte cōtinui
medietas eius est minor: et scd̄ etiā pars probat: qz nul-
la est pars minor sua medietate: et per p̄ns nulla est pars
quacūq̄ minor. Et simile est argm̄ q̄ quacūq̄ parte cō-
tinui aliqua est maior: que tñ non est quacūq̄ maior.

Duo sunt termini in titulo questio-
nis: videlicet cōtinuum et indiuisibile. Cōtinuum (vt lib.
5. tex. 26. prehabitu est) sunt illa, quoz vltima sunt vñū.
vt lignū, lapis &c. Indiuisibile multis modis dicit: vno
modo vt non dicat negationē partū: sed potentie natu-
ralis, ad hoc vt diuidatur. Quē admodū celi p̄t, vt in
corruptibile, ita dici indiuisibile. Et minimū naturale
dicere etiā hoc mō indiuisibile in partes seorsum per se
existentes. Quē admodū Anaxagoras forte, et Demo-
critus ponebant suas atomos indiuisibiles. Et hoc mō
nō accipit hic indiuisibile. Alio mō accipit vt dicat nega-
tionē partū. Et hoc dupl̄, vno mō, vt dicit, quid spiri-
tuale 7 separatū a materia, vt est angelus: vel esto sit in
materia tanq̄ actus eius, nō tñ hēt positionē in conti-
nuo. vt aīa rōnalis que est tota in qualibet parte. Vñ q̄
arguit p̄tra cōclusionē q̄ p̄pō mētalis p̄ponit ex indiui-
sibilib⁹ 7 hō ex materia et ex indiuisibili forma, nihil ad-
rē affert: q̄a neq̄ oratio est cōtinuum, neq̄ aīa d̄ cōtinua-
ri materie quā informat: qz non vniunt secundū extēsiō-
nē vt loco situq̄ dissent. Et alio mō accipit pro illo qd̄ est
principium quātitatē habēs positionē in cōtinuo. Vt
p̄cta quibus ptes quātitatē p̄tinuant, aut terminant.
Et hoc mō accipit in presentiaz. Neq̄ vero hic loc⁹ est,
neq̄ nobis est animus disputādi an densifca indiuisibi-
lia in rei veritate distincta: nēpe an superficies distingua-
tur a corpore, aut linea a superficie, aut p̄ctū a linea.
Arbitro: me nāq̄ pro rei satis dignitate de hoc dixisse
in predicamētis. cap. de quātitate. Vbi probabilius exi-
stimauius res esse distinctas. Et verūtamen qui in
cōtraria fuerint opinione, loquendū nihilo est hic clari-
tatis gratia, ac si essent res distincte. Et si p̄terea cō-
siderandū q̄ predecessores Arist. multi crediderunt rē
componi ex indiuisibilibus vt Zeno, ac subinde stoici:
eratq̄ suo tēpore opimo celebris. Quia de causa pl⁹ for-
te iusto prolixus fuit ph. in extrinseca hac opinione.
Adeo vt ferme totū lib. 6. in hoc loco constituerit. Cōtinuum
ergo in duob⁹ primis capitulis (que prima pars sunt hu-
ius libri) tres cōclusiones. Prima est negatiua questio-
nis in tex. 1. Impossibile est cōtinuum ex indiuisibilib⁹ esse.
vt lineā ex p̄ctis. Hāc cōclusionē pbat ph. ferme duo-
bus totis capitulis sex rōnibus. Quib⁹ alias nos quatuor:
adhibere possum⁹: vt sint oēs nūero decē. Et rōnes qui-
dē ph. in cōmentis sunt satis exposite: sed nō erit abfre-
eas in summā redigere. Et prima est in eodē tex. ex diffi-
nitione cōtinui que est a priori. Continua sunt quoz
vltima sunt vnum: sed indiuisibile non habet vltimum
(quia vltimum dicit respectum ad aliam partē, que non
est vltima) ergo indiuisibilia continua esse non possunt.

Ratio. 2.

Indiuisibile. in non fa- ma. Ratio. 3.

Ratio. 4.

Pha
mū
gū:
cunc
ta, a
vult
lo q
in li
re. N
nus
sibil
fint
Loi
lū se
ger
esse
peri
tue
cū, c
neq̄
terū
netr
nisi
tinu
cū
quic
dū
ctū
neq̄
tion
reso
cōp
lia:
con
lia.
tinu
mol
ade
tra
que
A. e
pon
per
arg
indi
sibi
libi
dū:
dec
Et
sequ
ind
duc
tex.
nur
inei
ro v
rea
tra
ip̄i
ma
le v
in t
tē t
p̄ns
tēp
in c
ex
alt
diu

nos possumus ad hoc unum reducere, q' datis duabus quibuscunq; lineis inaequalibus: quantuncunq; una sit maxima, alia vero minima, tot sunt indivisibilia in una, quot in alia: et per consequens secundum tenentes continuum componi ex indivisibilibus / sequitur eas esse eales: vt pz in hac figura.

MA signato cetro. A. sub minor linea, quotcuq; linee ducant ab illo vsq; ad lineam. DE. tot puncta nuerant in linea. BC. quot in linea. DE. ¶ Pro stremitu deniq; ac decimū argm est, q' si cōtinuū cōponetur ex indivisibilibus, nullatenus esset possibilis rare factio / sine additione noue materie: neq; p' densatio / sine de p' ditione. Quā si det cōtinuū cōstans ex tribus indivisibilibus, rare fiat: necesse est vt occupet maiorē locū: et per p'ns vel addit quartū indivisibile per additionē noue materie (qd est intentum) vel aliqd illoz indivisibilium efficiat maius: qd nō est intelligibile. Et odē mō si det p' densari, vel det deperdi aliqd illozū triū indivisibilium (qd est intentū) vel indivisibile fieri minus: qd est impossibile.

¶ **Igitur ad primū principale argumētū /** negat q' perinde oīno se habeat punctū in q'ntitate, ac se hēt in numero vnitas: sed in hoc solū vbiq; cōparant ab Arist. q' et vnitas / et punctū / sunt suo mō indivisibilia: et quē admodū vnitas est principii nūeri, ita et punctū principii q'ntitatis. Differūt tñ / q' punctū hēt positionē in p'tinuo: vnitas vero / nō, vt habet. i. poste. tex. 4. 1. et. 5. meta. tex. 12. Mā in p'tinuo sunt pūcta ante et retro, prius et posterius: numerus aut, q' designat q'ntitatē discretā, nō dicit vnitates habētes ordinē. Et eadē rōne nūerū p'ntat ex vnitatibus / seorsū diuisis: vt quinaris ex quinque vnitatibus. Quarū quilibet d' indivisibilis in rōne nūeri. Unus. n. hō / vt pars binarij / nō est ampli' diuisibilis, lz diuidat in rōne q'ntitatis cōtinue. vt in cap. de q'ntitate explicatū est. Cōtinuū autē nō cōponit ex punctis, sed ex q'ntitatibus cōtinuatis per pūcta. Quocirca nullus pōt esse nūerū ex infinitis vnitatibus: qdlibz autē cōtinuū hēt infinita pūcta. ¶ Ad scd' argm solus Grego. est qui rōdet pcedēdo p'tinuū posse esse diuisum in omnē suā partē, in. i. sent. dist. 35. ad septimū argm: et in secundo dist. 2. q. 2. Non solū pp argm factū. Sed adūcit duo alia. Primū. Potētie ad diuisiōes p'tinuū. i. in duas medietates, in q' tuor quartas rē. nullū habēt in se necessariū ordinē / aut dependentiā, vt prius sit necessariū diuidere in duas, q' in q' tuor: q' poterit deus simul diuidere in oēs. ¶ Itē q' alias sequeret oēs singulares alicui' vltis esse p'posables, et tñ vltim ipsam esse impossibile, vt pz in his. Possibile est cōtinuū in duas ptes esse diuisum / et possibile est in tres esse diuisū / rē: q' oēs sunt p'posables. Et tñ hec est impossibilis / possibile est cōtinuū in omnē suā partē esse diuisum. ¶ Itāc tñ opinionē / profecto intelligere nunq' potui. In primis / exprese est p'tra Arist. tex. hic. 3. Mā dato casu q' cōtinuū sit in omnē suā partē diuisum, intelligere aliqd nequeo, q' ptes ille essent indivisibiles. Mā si aliqua est diuisibilis, nō est facta diuisio in omnē partē. Ad si ptes sunt indivisibiles, cōtinuū cōponit ex indivisibilibus. vt insert' p' h. ¶ Responso tñ Gregorij est hec, q' indivisibile accipit dupl'r: vno mō / vt neget ptes in actu simul et potētia: quē admodū angelus / vel punctū est indivisibile: q' nec actu diuidit in ptes, nec diuidi pōt: siquidē nullas hēre pōt partes, neq; esse alterius pars. Et istomō fieri nō valet diuisio cōtinuū vsq; ad indivisibilia. Aliomō accipit indivisibile, pro eo, qd habuit quidē ptes vnitas, sed mō iā sunt oēs actu diuisae: talit' vt nulle sint vnite, que possent diuidi. Et istomō diuisio p'tinui per potētiā diuinā / pōt procedere vsq; ad indivisibilia. ¶ Sed cōtra solutionem manifeste arguitur. Facta illa miraculosa diuisione, capio vnā particulā. A. et quero vel illa actu cōstat / ex partibus

vnitis integralibus (nā de his loquimur) vel nō. Si sic, non est cōpleta et exhausta tota diuisio cōtinui. Si non hēt actu partes, profecto non video quomō differat a pūcto. Mā dicere q' illa particula fuit aliqñ pars alterius et pōt iterū vniri et rursus diuidi, punctū vero minime, est petere principii. Quā sicuti punctū p'pterea q' nullas hēt actu partes, additū alteri nō facit maius, eadē ratione / nec illa particula addita alteri faciet maius. Quia re vera si nō hēt actu ptes, nō est quanta: et per p'ns / neq; eē pōt / aut potuit pars p'tinui. Quocirca Mā io. 2. d. 2. q. 5. tenēs cōtinuū posse diuidi in omnē suā partē, cōsequēter pcedit cōponit ex indivisibilibus: nō solū p'tra Aristotelē: sed cōtra omnē intellectū. ¶ Un' ad secundū principale / cōcedit q' deus cognoscit singula pūcta / et singulas ptes cōtinui. Mā tñ cognoscit vltimā, q' nulla est talis. Et eadē rōne neq; cognoscit vltimas ad quas terminat diuisio p'tinui. Mā ille esset indivisibilis: et tñ nulle sunt tales in cōtinuo. Obidq; negat / q' nō sit maior repugnātia singulas ptes p'tinui esse actu in re diuisas, q' in intuitu diuino. Et qd ex reali diuisione, sequitur aliquā partē esse nō quantā: et tñ ex hoc q' deus cognoscit singulas / nihil tale sequit'. Quinimo cognoscit diuisiōes, cognoscit non posse talē diuidi. Mā q'ntus est eaz natura, taliter cognoscunt a deo. ¶ Itāc sequit' solutio prim' argumētū Grego. nō. n. repugnātia diuisiōnis p'tinui in omnē suā partē / prouenit ex ordine, vt necessario sit prius diuidere in duas, deinde in q' tuor rē. sed ex eo q' daret pars nō quantā. ¶ Ad scd' m (qd sophisma est) negat q' det vltis impossibilis, cuius singulares sint necessarie. Quinimo si ly / partē, saltē in singulari) anteponat ad ly / possibile, in rigore hec est vera / in omnē suā partē / p'tinuū possibile est esse diuisū / vt cōstat per decēdētes subly / partē: sed tñ negat / illā / si dicas in plurali / in oēs suas ptes rē. q'z habebit tūc vnā falsam demonstrādo oēs collectiue. Et maxime si ly / ptes / postponat ad ly / possibile. i. possibile est p'tinuū in oēs suas ptes esse diuisum. Et tūc nō admittit inductio subly / ptes. Sed hec ex dialecticis cōstat. ¶ Ad aliud qd tangit in argumēto, satis rōsum est lib. 3. q. 4. de infinito. vbi cōmōstrauimus p' contradictionē implicare sectionē illā hōre per ptes proportionales: alias daret vltimā. Aliaq; id gen' multa explicita illic sunt, que in hac questionem cōpetunt. ¶ Ad primā p'firmationē lib. 4. q. 2. respo sum est. Et ad alias duas lib. eodē. q. 3. Neq; aliozū hic enarrate sūt, q' vt solutiōes ille i memoriā reuocent. ¶ Solet fieri argm aliqd q' cū lignū pburit singule ptes separant ab illo fuc cessiue p' cōbustionē: p'ferunt q' a deo eomō q' separant: et tunc cōtinuū erit diuisū in omnē suā partē. Idomni tamē p'ho nullū argumentū est, tñ quia separationes ille non sunt seorsum singulaz partiū: tum quia nō prius natura sit separatio, q' p'uersio in ignē: quinetiā separatio est conuersio. ¶ Ad tertiū principale argumentū, sophiste sunt, quib' rōdere incūbit. Cōcedit nāq; q' inf. A. punctū et qdlibz subsequēs mediat punctū. vt patet in ductione sub t'ro distributo: quocūq; n. demonstrato, int' illud et A. mediat punctū. Et iō negat q' ante qdlibet nullū sit p'cter. A. Tamētū nullū signari poterit / quod mediet inf. A. et qdlibet aliud. Non tñ inde sequit' duo esse pūcta imediata, vt dialecticis cōpertū est. Si autē dicas collectiue / inter. A. et oīa subsquentia nullū mediat, concedit: negat tñ p'ntia, qua colligis, aliqua esse pūcta imediata: q' totius collectionis sequētis non dat proximū punctū, versus. A. Quē admodū si secundum duozū corporum (que sunt contigua) diuidas per partes proportionales / versus primum, tunc inter primum et omnes partes proportionales alterius nihil mediat: et tñ nulla designari potest pars alterius / que sit prior corpori imediata: cū nulla sit vltima. ¶ Ad quartum deniq; quod itidem sophisma est, cōceditur vtraz copulatiua. vt argumentum (quod dialecticū est) patefacit.

Ad. 1. p'n. Grego.

Exclu. 2. hec eoz triu diu tuu ext de iud per sic mo ma de pu no pzo tus yse pti rit re: col est gn qu rit rit su bu

Exclu. 3. r' u se di st' su fu q' oi d p p te ci in ti n n u r p c. v f

Ex an gell. oi d p p te ci in ti n n u r p c. v f

Secu. 2.

Secunda cōclusio. Arist. in tex. 4. est hec. Eadē est ratio magnitudinis et tēporis et mot⁹, vt eorū aliqd, nullū ve, ex indiuisibilibus sit compositū. Itā tria hec, tres sunt spēs cōtinui. Et q̄ motus diuidat̄ ad diuisionē magnitudinis / p̄ quā sit motus, probat̄ tex. 6. Quā cui libet parti magnitudinis correspōdet pars motus. Extēdit̄. n. motus a p̄terito in futurū, secundū extensionē magnitudinis. vt lib. 4. tex. 99. dictū est. In de tex. 7. probat̄ impossibile esse magnitudinē cōponi ex indiuisibilibus. Itā tunc nō esset prius rē aliquā moueri per partē magnitudinis, q̄ motū esse: q̄a moueri dicit̄ successione, que in indiuisibili esse nō potest. Et per p̄ns motus cōponeret̄ ex mutatis esse indiuisibilibus, sicut magnitudo ex p̄ctis. Et tex. 10. vsq̄ ad. 17. probat̄ idē de tēpore: nēpe q̄ sicut magnitudo et motus, ita et tempus sit continuū diuisibile in semp̄ diuisibilia. atq̄ adeo non cōstet ex indiuisibilibus instātibus. Ante cuius probationē premit̄t̄ nōnullas regulas velocitatis motus. Quarū nullā nos mentionē hic facere cogitamus vsq̄ ad librum proximum. Itā cum illic p̄ph. ponat̄ septem regulas eiusmodi p̄portionū, cōmodū esse duximus omnium p̄portionū farraginem illuc conijcere: ne de re eadē pluribus in locis dicamus. Tertiam conclusionē subijcit̄ in tex. 18. quā p̄bat̄ vsq̄ ad. 23. Que est hec. Eadē est ratio finiti / et infiniti / in his trib⁹. s. magnitudine, tēpore, et motu. Itēpe q̄ si magnitudo per quā sit motus est finita, tūc et motus et tēpus erunt pariter finita: q̄ si magnitudo fuerit infinita, et motus pariter et tēpus erūt infinita. Horū oīum demonstrationes sunt in cōmentis explicatē, versanturq̄ in p̄portionibus de velocitate mot⁹: de quibus libro sequenti agēdū est.

Secu. 3.

Questio secunda.

Utrum motus diuidatur ad diuisiones et mobilis et temporis.

Secundū membrū sexti libri fecimus tertiu et quartū caput: in quorum primo premit̄t̄ p̄phus tres cōclusiones: et in altero subdit̄ diuisionē cōtinui. Amobos aut̄ sub vna hac questione scda cōplexi sumus. Arguit̄ ergo p̄mo, p̄tra id q̄ habet̄ tex. 24. s. nunc tēporis esse indiuisibile. Sequeret̄. n. q̄ accidēs esset sine subiecto: nā indiuisibile / nō subiectat̄ in subiecto diuisibile: nec v̄t in quo subiecto indiuisibili subiectet̄ instans: quia maxime in p̄cto, punctum autem nullius subiectū est cū sit accidēs, et v̄nū accidēs nō sit alterius subm. Et p̄firmat̄. Si darent̄ instātia indiuisibilia sequeret̄ duo triaq̄ instātia esse imediata: qd̄ statim tex. 26. oīno negat. p̄ph. p̄pterea q̄ alias tēp⁹ cōponeret̄ ex indiuisibilib⁹. Sequela t̄n̄ probat̄ argumēto vulgari. De⁹ pōt̄ creare tres angelos v̄nū deinceps imediate post aliū. s. v̄nū in instāti p̄senti aliūq̄ imediate ante, et aliū imediate post hac: angeli nō, cū sint indiuisibiles, creari nō possunt, nisi in instāti: ergo signabile est instās imediate ante hoc, et instans imediate post hoc. Secūdo p̄ncipaliter arguitur, cōtra id quod habetur tex. 26. v̄z in instāti nō fieri motū. In quocūq̄ instāti tēporis quo actio aliq̄ / aut mot⁹ sit, affirmam⁹ motū ipsum fieri (dicit̄ m⁹. n. nūc celi moueri / equū currere / petrū legere &c.). Et confirmat̄. Forma spūalis que in instāti producit̄ pōt̄ eodē instāti qua producit̄ augeri: ergo in instāti sit motus. Z̄ns patet q̄a qua rōne pōt̄ produci v̄nus gradus, pōt̄ simul produci alius r̄ infēdi. Tertio p̄ncipalr arguit̄ p̄tra id qd̄ sequit̄ in tex. 30. s. q̄ in instāti non est quies. Inter motū et quietē nullū videtur esse mediū: ergo si in instāti non est motus, restat vt sit quies. Et confirmat̄. Omne quiescēs quiescit̄ vsq̄ ad instās initiatiū motus: qd̄ cū sit vltimū non esse mot⁹, est vltimū esse quies: et per p̄ns in illo instāti est quies. Equū argū est de instāti terminatiuo mot⁹: qd̄ cū sit primū nō esse mot⁹, est primū, esse quies. Quarto p̄ncipalr argū, directe a pte negatiua p̄me p̄tis questionis. Aut motū diuidi ad diuisionē mobilis / est q̄ p̄ter pars mobilis pri⁹ moueat̄, q̄ scda: et hoc nō: q̄ cū pedale mouet̄, simul oēs p̄tes incipiūt moueri. Aut est, q̄ trāseūtis per aliqd̄ signū fixū (vt p̄ limenostij) pri⁹ trāsit̄ pri⁹ ma pars q̄ scda: et hec diuisio nō est ad diuisionē mobilis: sed tēporis, scd̄z quā pus trāsit̄ p̄ma pars spatij, q̄ se cūda. Aut est q̄ accidēs qd̄ est mot⁹ extēdat̄ p̄ totū subiectū, sic albedo: hoc aut̄ v̄t falsū: tū q̄ (vt li. 3. q. 2. disputabam⁹) motus nō est accidēs distinctiū: tū ēt q̄a esto distingueret̄, esset accidēs successiū, cui⁹ p̄tes esse nō pōt̄ siml: est aut̄ intellectu difficile / quō p̄tes sint successiue / et tū sint extēse p̄ totū mobile, qd̄ est ens p̄manēs. Et cōfirmat̄ si p̄fecte sphericū moueret̄ p̄ planū, solū tangeret̄ in p̄cto indiuisibili: q̄ mot⁹ illū esset pariter indiuisibilis ad diuisionē subiecti. Quinto demū arguit̄ aduersus scd̄az partē q̄ōnis. Si mot⁹ diuideret̄ ad diuisionē tēporis, id maxime esset (vt ait p̄ph. tex. 36.) q̄ mot⁹ maior est in tēpore maior, minor aut̄ in minori: sed hoc nō: q̄ probat̄ immoz. Eodē tēpore quo mobile tardū p̄currit cubitale spatū, mobile velocius pertrāsibit maius spatū: ergo motus tardior / qui est minor q̄ velocior (cū sit per minus spatū) non est in minori tēpore / q̄ velocior, sed in equali. Quinimo per hoc est velocior: quia in eodē tēpore est maior. Est. n. tātus motus, quantū est spatium. In contrarium est sententia Arist.

Tres angeli.

Sūma duorum capitulorum, que in hac questione examinamus, in quatuor conclusionibus consistit. Prima est in tex. 24. Hunc temporis quod per se primo est presens, est indiuisibile. Per se inquam primo. quod nō est presens rōne alteri / sed secundū se totū: ad hunc sensum q̄ nihil eius est p̄teritū aut futurū. Itā et hora / et dies / et mensis sunt presentes, non per se primo, sed rōne instantis quo partes cōtinuantur. Ad cuius probationē ostendit̄ primo p̄ph. tex. 26. idem esse nunc quod est terminus p̄teriti tēporis, et qd̄ est terminus futuri. Itā si essent duo, aut essent imediata: et sic duo indiuisibilia essent imediata in eodem cōtinuo: aut mediaret̄ tēpus: et tunc illud esset diuisibile in partē p̄teritā et partē futurā: et per p̄ns nec primū nūc esset t̄s totius tēporis p̄teriti (cū post illud esset tēpus p̄teritum) nec secundū esset t̄s totius futuri, cum ante illud esset tēpus futuri. Supposito autē q̄ sit idē nūc probat̄ illud esse indiuisibile, tribus rationibus. Primo / q̄a si esset diuisibile, diuideretur in partē p̄teritā et futurā: et sic pars termini p̄teriti / esset futura, et pars termini futuri / esset p̄terita. Quod est repugnantia. vt in cōmento patet. Et hinc nascitur secunda ratio, q̄ si nunc quod est terminus p̄teriti et futuri / esset diuisibile in p̄teritum et futurum, non esset per se primo presens secundū se totum. Et tertia ratio est / q̄ neq̄ maneret inuariabiliter: quia p̄teritum et futurum / dicit̄ varietatem: nunc autē dicit̄ quid inuariabile. At v̄t ro circa materiā primi argumēti nō est anim⁹ in presentia disputare, an instātia distinguant̄ reasr a subiecto, necne. Satis. n. lib. 4. q. 4. de hoc me arbitroz dixisse. Et credo equidē nō distingui. Non quidē pp̄ hoc argū: ad qd̄ facile r̄ndetur / a reatibus q̄ illa indiuisibilia non sunt per se in subiecto, sed per accidēs ratione quantitati cuius sunt cōtinuatiua. Hec propter alia que sūt scilicet q̄ simul res produceretur et corūperetur: quia de re indiuisibili non esset magnum incoeuens. Itaq̄ hoc esset contra Arist. 5. huius tex. 14. Itā vt illic adnotauimus solum negat̄ esse possibile, vt idē motus sit. v. g. intensio et remissio eiusdem qualitatis: vel augmentū,

Secu. 1.

Ad. r. p̄n.

et decrementū eiusdē quantitatis: vel generatio et corruptio eiusdē substantie. Quod tñ idē instans sit primū et vltimū esse, non negat. Sed tñ quia credo nec tēpus a motu nec motū a mobili distingui tanq̄ res diuersas, sed sola rōne predicamētali. vt illic et lib. 3. q. 2. contendebamus ostēdere, credo neq̄ instātia neq̄ mutata esse distingui, nisi rōne, a mobili. Et illic explicatū est. Nihilominus claritatis causa loquendū est de illis ac si essent res distincte. Itaq̄ ratio illa mobilis, qua nunc est in hac parte spatij et immediate ante hac erat in priori, et immediate post hoc erit in posteriori, est instans continuatiuum. Et suo mō dicatur de initiatiuo et terminatiuo.

Ad cōfir.

Angeli in mediati.

Unde cōfirmatio argumētī eandē vim habet in omni opinione. L. vii. Grego. i. senten. dist. 17. q. 2. arti. 2. concedit q̄ pōt vnus angelus creari in instanti presenti et alius in instanti indiuisibili immediate post hoc: dūmodo ly in instanti nō sit determinate pro aliquo singulari, sed confuse. vt aiunt sūmuliste. Itaq̄ vt concedūt q̄ immediate post hoc erit instans, et tñ nullū instans erit immediate post hoc, ita dicit de illo angelo. Et idē dicit de angelo immediate ante hac creato. Nihilominus est hic p̄clusio. Implicat contradictionē angelū creari immediate post hoc instans: et tñ creari in instanti, aut in aliqua indiuisibili mēsurā. Probatur: quia cū non sit creatus, nisi vnus et in instanti indiuisibili, necesse est illud instans esse signabile et esse cognitū deo qui in illo creauit angelū: et per p̄ns illud instans est immediate post hoc. Secus est si admitteres deū post hac in quolibet instanti creare vnū angelū. Nā tunc immediate post hoc esset angelus et nullus esset signabilis, qui esset immediate post hoc. At vero q̄ signet angelus creāndus immediate post hoc in instanti, et non signet tale instans immediatū, non est intelligibile. Sed tñ addiderim forte non repugnare q̄ deus creet immediate post hoc angelū taliter vt nūc nō sit et immediate post hoc erit: quoniam non repugnat vt deus nunc nō concurrat et immediate post hoc cōcurrat. Alias deberes dicere q̄ cōcursus dei dependeat a tēpore: debeatq̄ expectare transitū tēporis, vt in instanti futuro producat angelū: qd̄ videtur absurdū. Altrā tñc nō esset signabile vel instans, vel mēsurā adēquata creationis: sed necessario deberet durare talis angelus per aliquod tēpus nostrū, qd̄ est immediatū huic instanti. De preterito vero non esset ita possibile: nā si crearet in instanti: et tñ durasset per illud, daretur instans immediatū huic presenti: si vero duraret per tēpus, tunc in medietate illius tēporis versus nos non crearetur, sed esset creatus. Et sic non crearetur immediate ante hoc.

Cōclu. 2.

Secunda cōclusio est in tex. 29. Motus non fit in instanti. Probatur. Vbiq̄ est motus, esse pōt et velocior: et tardior: sed in instanti id fieri nequit: nā velocius id mouet, qd̄ in minori tēpore idē spatium pertrāsit: instanti autē non est dabile minus: q̄ in illo non fit motus. Unde ad secundū argumētū respondetur, q̄ qñ dicit Arist. motū non esse in instanti, intelligit per se primo. Nā per aliud. i. ratione mutati esse. qd̄ nunc est continuatiuū partiuū motus, nō est dubiū quin motus sit. Sicut dies est nunc rōne instantis cōtinuantis partes tēporis. Ad cōfirmationē respondeat, q̄ quibus qualitas spūialis possit simul produci in instanti secundū se totā, nihilo q̄ in eodē instanti producat vnus gradus et addat alius, vt in eodē instanti sit et remissior et intensior, non est possibile: quia id non pōt fieri, nisi p̄ motū. Duo circa non est physicum id quod aliquando audiui: nempe q̄ in primo instanti conuersionis peccatoris datur vnus gradus gratie a solo deo sine merito decondigno et in eodem instanti intenditur ratione meriti. Sed hoc non est presentis loci examinari.

Cōclu. 3.

Ad. 3. p̄n.

Tertia conclusio est in tex. 30. Quies non est in instanti. Quae probatur tribus rōnibus, Prima

est respōsio tertij argumētī principalis. Quies et motus non opponunt contradictionē, sed priuatiue: est. n. quies carentia motus in subiecto loco et tēpore vbi est aptitudo ad motū. Et ideo sicut inter visum et cecitatem est mediū (quia lapis neq̄ videt neq̄ est cecus) ita in instanti vbi nulla est aptitudo ad motū, non est quies. Unde quies non diffinit negatiue, vt quicquid non mouet quiescat, sed quiescit illud qd̄ non mouet, est tñ aptū talitēpore et mō moueri. vt eodē textu habet. Circa materiā autē cōfirmationis notanda est diffinitio quietis in tex. 31. Id enim (inquit) quiescit, qd̄ similit̄ se habet nūc et prius. Itaq̄ illa est tertia ratio cur quies nō sit in instanti: quippe in quo esse non possunt illa duo. s. nunc et prius. Et per hoc respondeat ad primā partē cōfirmationis. Respondetur. n. q̄ in instanti initiatiuo motus mobile quiescit: non ex eo solū, quia tunc nō mouet, sed quia similit̄. i. in eodē loco est tunc quo erat prius: et ideo quiescit tanq̄ in t̄pore quietis. Teruntū nemo decipiat (cū facile quisq̄ decipi pōt inferens idē esse de instanti, extrinsece terminatē desitionē motus, videlicet q̄ tūc res quiescat, propterea quia tunc nō mouet et similit̄ se hēt sicut se habebit posterius. Constituto. n. Arist. diffiniuit quietē per respectū ad preteritū, et non ad futurū. Cui nāq̄ loquendi hominū eū qui mō est vbi hactenus fuit quiescere cōsemmus: attū in primo instanti quo res est vbi deinceps erit, nondū iudicat quiescere: quia habitudo futura nō facit vt in instanti preterito res quiescat. Quare negat equā esse rationē de instanti terminatiuo ei que est de initiatiuo. Et ideo in tex. 31. inter exponendā secundā rationem diximus q̄ quibus quiescit per vltimū sui esse, non tñ incipit per primū fuisse: sed per vltimū non esse, ita vt illud instans qd̄ est primū nō esse motus, est itē vltimū non esse quietis: nā tunc res non quiescit et immediate post illud quiescit. Aliā conclusionē adhibet eodē tex. 32. Nepe q̄ omne qd̄ mouet est diuisibile. Quā iseri? tex. 36. lati? pbat. Et idē vsq̄ ad q̄stionē seq̄ntē reponat.

Quarta conclusio qua respondetur

ad questionem, sequitur in tex. 33. Motus dupliciter diuiditur, scilicet et ad diuisionem mobilis, et ad diuisionem temporis. Prima pars probatur tribus rationibus. Prima est. Motus (vt mō dicebamus) non est, nisi in subiecto diuisibili: ergo est accidens materiale, atq̄ adeo extensum per totū. Secūda atq̄ tertia ferme recidunt in primā. Videlicet motus totus mobilis non est motus alicuius partis: q̄ necesse est vt motus habeat partes extēsas quibus mouentur partes mobilis: sicut totū mouet toto motu. Ac si dicas. Tota albedo petri nō est in sola facie: q̄ necesse est albedinē habere ptes, vt alia caput sit albū et alia pedes. Secūda partē cōclusionis probat in tex. 36. per hoc q̄ motus diuidit quēdam modū et tēpus. vt si totus motus quo transit totū spatium durat integrā horā, medietas motus qua transit medietas spatij durat medietatē hore. Reliqua in cōmentis sunt manifesta. Unde ad quartū principale argumētū in cōmento. 33. responsū est, q̄ motū diuidi ad diuisionē mobilis neq̄ est q̄ prior pars mobilis prius incipiat moueri q̄ posterior, nec q̄ prius transeat per signū fixū: sed est q̄ totus motus extendatur per totū mobile. Et quāuis motus non sit res distincta, nihilo est accidens. vt sepe dicere solemus: nā accidit mobili moueri: et cū ad motū totius sequat motus partiuū, ad hūc sensum motus extendit per mobile. Credentes vero motū esse rē distinctā fateor negotiū habēt explicādi quomō habeat partes extēsas per totū, et nihilo ptes successiuas que nō sunt simul. Nā dicere q̄ sunt diuersae partes ille que diuidunt ad diuisionē mobilis, et ille que diuiduntur ad diuisionē tēporis, certe est falsum. Quoniam tunc motus esset in duab' spēsibus quantitatis. Itē ille re vera partes, que extenduntur per totū mobile, sunt que non

Ad cōfir.

Ad. 3.

Ad.

dur
Eri
qill
bilis
dun
alie
con
ues
gen
ctū
tū
citu
uer
do
eu
ceb
ren
equ

fen
Si
nie
ple
nu
qu
effi
mu
ne
bit
tia
id
p̄
an
su
in
E
vt
se
di
m
p̄
q̄
ci
fi
id
m
di
m
ti
C
ti
c
h
t
t

durant nisi per instas, atq; adeo ille ipse sunt successive. Et ita respondere debet fautores illius opinionis: nepe quod illud accidens/cuius aliqua pars est in vna parte mobilis, et alia in alia, diuidit ad diuisionem temporis/ secundum easdem partes: alia tamen ratione, quod scilicet alie precesserunt, et alie sunt future/et continuantur permutatu esse. Ad confirmationem respondetur, quod quibus perfecte sphericum moueatur per planum, motus tamen non subiectus in puncto tante gente mobile: sed in tota sphaera/que mouetur per se: punctum namque solum per accidens mouetur ratione totius. Ad quod tamen principale arguitur respondetur quod non diffinit neque cognoscitur motum diuidi ad diuisionem temporis, comparando diuersos motus diuersorum mobilium ad tempus: sed comparando totum motum vnius mobilis/ ad totum tempus/ et partem eiusdem motus/ ad partem eiusdem temporis: vt paulo ante dicebamus. Quod hoc tamen stat motum vni esse velociorem altero, quod cum ambo sint equales in quantitate. i. per equalia spatia durantes, fiat in minori tempore.

Text. xlvj. Quod igitur circa finem mutationis. &c.

Questio tertia.

Utrum detur primum aut vltimum esse motus.

Quinto/sextoque capitulis continentur pars tertia huius libri, vbi disputatur de ordine partium motus. De quo primo inde mota est tertia hec questio. Arguitur ergo primo aduersus id quod habet textus presentis. 46. nepe quod dicitur primum mutatu esse, in tempore ad quem. Si poneretur graue in cocauo lune, et deus anihilaret omnia media versus ad terram/ per vltimum sui esse, ita vt nunc sit plenum/ et immediate post hoc sit vacuum, graue illud quod nunc est in cocauo lune, immediate post hoc erit in terra, quia mouebit sine resistetia: non dabitur primum mutatu esse: nam primum mutatu esse (vt in commentis exponemus): est primum esse in tempore ad quem: et tamen in hac mutatione, cum instans presens sit vltimum esse in tempore a quo, non dabitur primum instans esse in tempore ad quem: alias duo instantia essent immediata. Secundo principaliter arguitur contra id quod in eodem textu subiungitur. scilicet quod motus non incipit per primum sui esse, sed per vltimum non esse. Si mulier pregnans ambularet, et in medio motu animaret fetus per primum sui esse, fetus inciperet moueri per primum sui esse: nam illo instanti moueretur ad motum matris/ et antea non mouebatur. Et si homo cadens ab alto in media via exalaret animam, ita vt cadauer inciperet esse per primum sui esse, tunc illud esset primum instans motus cadaueris, nam est instans medium temporis/ quo durat motus, cuius prima medietate mouebatur homo, et secunda cadauer: ergo motus incipit per primum sui esse. Eodem modo impugnat id quod habet textus. 52. scilicet quod ante omne moueri, precedit mutatu esse: nam si res incipit moueri per primum sui esse, ante illud nullum precessit mutatu esse. Tertio igitur principaliter arguitur, contra id quod habet textus. 55. scilicet ante quodlibet mutatu esse precedere moueri. In prima creatione mundi res omnes mutatae sunt/ de non esse ad esse: et tamen ante illud mutatu/ non precessit moueri. Idem est de productionibus rerum diuisibilibus, puta intellectuum et volitionum, que in instanti producuntur. Ad si responderis intelligendum illud esse/ de his que per motum sunt. Arguitur sic. Sint duo lapides plani contigui. A. et B. et mobile sit super A. taliter vt vltima linea terminatiua mobilis sit super lineam terminatiua ipsius. A. et incipiat moueri per B. Tunc arguitur sic. Immediata post hoc linea terminatiua mobilis erit super lineam initiatiua B. ergo tunc iam mobile erit mutatu: et tamen ante illud mutatu esse, nullus precessit motus, quia linea terminatiua A. et linea terminatiua B. erant contiguae immediate, in

quas pinde non intercedebat spatium per quod fieret motus. Quarto principaliter arguitur ad partem affirmatiua questionis. Si motus non inciperet per primum sui esse, sed per vltimum non esse, sequeretur quod multe res permanentes/ inciperent per vltimum non esse: quod tamen est falsum: est. n. vulgata inter philosophos dicta/ inter res successiuas et permanentes, quod successiuue incipiunt per vltimum non esse, permanentes vero/ per primum sui esse. Ad autem sequatur patet. Primum motum producere per vltimum non esse: nam si deus candelam/ que potest illuminare versus ad certam lineam exclusiue. scilicet in qua primum est non gradus luminis, et incipiat moueri versus illam, incipiet luminescere ultra illam per vltimum non esse: et idem erit de visione/ si potentia visiva extendatur per maximam distantiam/ versus ad certam lineam exclusiue, et visibile sit modo in illa linea, et incipiat moueri versus oculum. Contra contrarium est sententia Aristoteli.

In ordine partium motus, de quo questione presente disserit, tria est considerare. scilicet initium, finem, et media. De extremis agit in cap. 5. et de medijs in sexto.

Tota vero materia decem conclusionibus colligitur. Incipit autem a fine/ et tempore motus. Atqui in text. statim. 40. iacit fundamentum, quod mobile quando mutatu est/ non est in termino a quo, sed in tempore ad quem. Id quod et nomen ipsum significat, et in tribus illis commentis explicatu est. Hoc supposito subditur prima conclusio in text. 44. Illud primum temporis, quo res mutata est, esse nequit diuisibile tempus: sed necesse est esse nunc diuisibile. Exempli gratia si res mouetur ab A. in B. id in quo primum verum est dicere res esse in B. est diuisibile instantis. Nam de contrariis, puta quod sit tempus. v. g. vna hora, tunc cum per totam horam quiescit in B. iam in prima medietate res erat mutata in B. et per consequens tota hora non erat tempus/ in quo primum mutata est. Et eadem ratione neque immediate erat primum mutata: quia in prima quarta iam fuerat in B. et cum nulla deest tanta parua pars temporis, quin in parte illius fuerit in B. fit vt nullum sit tempus in quo primum res mutata est. Et sic instans. Eadem est ratio in alijs omnibus generibus motus. Primum. n. esse cuiuscumque gradus acquisitionis, et primum esse cuiuscumque acquirente quantitates in augmentacione, et primum esse acquisitionis forme substantialis, in minima materia/ necessario est instans diuisibile. Unde sequitur secunda conclusio in text. 46. Cuiuscumque motus per se sine datur primum mutatu esse. Manifestum correlatiu est ex priori conclusione. Et in motu locali datur primum instans esse in hoc loco quo ventum est per motum: et in motu alterationis datur primum esse huius gradus intensio nis: et in motu augmentacionis/ primum esse huius quantitates: et in generatione/ primum esse forme in materia. Probatur conclusio in motu locali: ex quo manifesta fiet in alijs. Si. n. res mouetur ab A. in B. aut incipit esse in B. per primum esse, aut per vltimum non esse (quia non est dare medium) non secundum: ergo primum. Probatur minor. Detur vltimum non esse in B. et sequitur quod mobile in illo instanti non est in B. Si autem non est tunc in puncto B. ergo per aliquam distantiam diuisibile distat a B. nam duo puncta spatij non possunt esse immediata. Et inde rursus sequitur quod immediate post hoc instans signatu non erit in B. (nam vt traheatur diuisibilis distantia, tempore opus est) et per consequens illud instans/ non est vltimum non esse in B. Simile est argumentum de quocumque certo gradu qualitatibus, aut quantitatibus.

Tertia conclusio est in eodem text. 46. Inueniuntur motus non datur primum esse motus. Hanc probat tribus rationibus. Prima est hec. Illud primum esse motus/ aut est tempus diuisibile, aut diuisibile instantis: instantis esse non potest, quia in instanti esse motum, iam monstratu est esse impossibile.

Ad autem neque sit tempus, probatur. Si est tempus, tunc aut mobile quiescit per totum illud, et sic non est primum esse motus: aut per aliquam partem quiescit/ et per alteram mouetur: et tunc non est secundum se totum primum esse motus, sed secundum partem

Fundamentum.

Conclusio.

Conclusio 2.

Conclusio 3.

ob
les
itu
me
vbi
les
at,
ore
32.
21.
ip:
Et
o:
ies:
ies:
fa:
rin
ies
cut
ete
lo:
ce:
ps
no
zak
ini
ra:
fle:
fle:
vl:
dia
de
ri:
at.

ur
di
lo:
ni:
tes
ci:
est
ar
tu
est
lia
no
ru
lie
his
is
ut:
ci:
nu
le.
ci:
ri:
n:
tu
io
fi:
is
lu
re
a

Ad confir.

Ad s.

te. Si vero detur particula tēporis per quā totā primo mouetur, in medietate illius iam prius mouebatur, et per p̄ns tota particula tēporis nō est in qua primū per se mouet. Et eadē rōne nec medietas: qz in p̄ns quartā prius iam mouebat. Et cū tēpus sit in infinitū diuisibile, nulla dabit pars tēporis / in qua per se primū res moueat. **Secunda ratio est in tex. 48.** q̄ q̄n mobile trā sit per aliqd punctū sp̄i / non dat prima pars que trā sit. Et tertia est in tex. 49. q̄ neqz in spatio per qd mobile mouet, dat prima pars per trā sita: sed ante quālibet fuit minor peracta. **Quaequidē in cōmentis sunt diffusius exposite.** **Quarta cōclusio est in tex. 52.** Ante qdlibet moueri precedit mutātū esse. **Hāc demonstrat q̄d ex tribus rōnibus que in cōmentis exposite sunt.** Prima sumit ab spatio, q̄ quē admodū in spatio per qd sit motus ante quālibet partē est punctū, ita et in motu ante quodlibet moueri est mutātū esse, vt. n. partes linee continuant per p̄cta, ita z moueri respōdenter per mutata esse. **Secda sumit a tēpore.** Propterea mobile mouetur per totū tēpus, qz peruenit ad nunc terminatiū illius in quo verū est dicere mutātū esse, sed ante quālibet partē tēporis est aliqd nunc: ergo ante qdlibet moueri est mutātū esse. **Eodēqz tendit tertia.** **Quinta cōclusio est in tex. 55.** Ante qdlibet mutātū esse, precedit moueri. **Quae eadē rōne probat, qua precedēs: nā cū motus non fiat in instāti: sed in tēpore in instanti vero res mutata sit, et ante qdlibet instans precesserit tēpus, sit, vt ante qdlibet mutātū esse sit moueri.** **In tex. 58.** demōstrat easdē cōclusiones in motu alterationis et augmentationis. **Hāc cū intēssio qualitatis, augmentūqz quantitatis non fiat, nisi in tēpore, a cuiuslibet et instanti tēporis correspondeat certus gradus qualitatis, aut certa magnitudo quātitatis / ad quā res mutata est, eadē ratione sequit, q̄ ante qdlibz intēdi / erit intēssum esse, z ante qdlibet augeri / auctū esse: et ante qdlibet intēssum esse / intēdi, et ante qdlibet auctū esse / augeri.** **In tex. de nigz, 59.** ostēdit idē quodā mō vsu venire in corruptione et ḡnatione substantie, nō tñ mō simplr eodē. **Hāc forma substantialis aeris, v.g. que generat ex aqua incipit in instanti: et idē ante illud primū mutātū esse non precedit moueri eiusdē generis. i. generari: precedit tñ alterari: quoniā terminus alterationis est generatio substantie.** **Quod si quis arguat contra quartā et quintam cōclusionem.** Si ante quodlibet moueri est mutātū esse, et ante quodlibet mutatum esse est moueri, sequitur vt ante quodlibet mutatum esse sit etiam mutatum esse: quod obuiare videtur secunde cōclusioni, vbi dictum est dari primū mutātū esse. **Respondet, secunda cōclusionē solū asserere q̄ versus finē motus dat primū mutātū esse. vt signato loco certo ad quē res mouet / datur primū instans mutari esse in illo loco.** **Nihilōqz loquendo in genere / ante quodlibet mutātū esse / est aliud mutātū esse.** **Hāc ante q̄ res sit in D. loco fuerat in L. et antea in B. z. signādo diuersa puncta spatij.** Et p̄portionabilr in intēssione et augmentatione, si res intenditur ab vno gradu vsqz ad duo, licet def̄ primū esse in duobus iuxta secundā cōclusionē, nihilominus iuxta quartam et quintam prius fuit sub vno cum dimidio, et prius sub vno cū vna quarta z. **Quare nulla est contradictio.**

At quāqz ex his testualibus cōclusionibus posset quis forte discernere quo queque res naturalis instanti incipiat, desinat ve, quo tñ minori id negotio fiat quinqz alias cōclusiones subijctam. **Postūm.** n. quas alij plurimas multiplicāt, arte et modo sub has pauca cogere. **Supponat in primis ex dialecticis exponibilibus duo esse instātia quibus res in vniuersum incipiunt. s. primū esse et vltimū non esse: duoz itē, quibus desinūt. s. vltimū esse et primū non esse.** **Primū esse est instās affirmatiū in intrinsecū tēpori durationis:**

nēpe quo res est, z imediate ante illud nō fuit. **Ultimū nō esse est negatiū, extrinsecūqz. s. quo res nō est, et imediate post illud erit.** **Et pari p̄portione, vltimū esse est id quo res est et imediate post illud nō erit: sed primū nō esse est id quo res non est et imediate ante illud fuit.** **Ad hoc prenotā de sunt quatuor distinctiōes.** **Prima.** **Rerū alie sunt indiuisibiles. vt angelus, anima rōnalis, intellectio, volitio, zc. alie nō diuisibiles. vt hō, lignū, z omnes forme corporee, tā substantiales q̄z accidētales.** **Secūda.** **Rerū diuisibilitū alie sunt p̄manētes. vt hec que mō dicte sunt, alie vero successiue. vt motus atqz tēpus.** **Tertia.** **Hāc omnū rerū alie producunt cū resistentia et expulsionē contrarij. vt anima rōnalis, assensus, ignis, calor, zc. alie producunt sine resistentia et expulsionē contrarij. vt angelus, lumē, spēs visibiles per mediū.** **Quarto de rerū inceptiōe et desinētiōe loquimur possumus aut naturaliter, aut supranaturaliter.** **Hic p̄habitis sit nostrarū prima cōclusio, que sit numero. 6.** **Res ois, siue diuisibilis sit, siue indiuisibilis, que p̄ducitur sine resistentia ex natura inceptiōis incipit p̄primū esse, et desinat per vltimū sū esse. vt angelus, qui a solo deo produci p̄t, hoc mō incepit.** **Probatur: qz cū nō fuerit productus per motū, cepit esse sicut instās ip̄sū.** **Et pariter si a deo nūc amiharet, desineret sicut z ip̄sū instans.** **Adicimus / ex natura inceptiōis / vt locū dare mus illi casui superioris questionis: si forte p̄t de nūc producere angelū per vltimū non esse: nō quidē in instāti, aut mensura indiuisibili (que nulla est imediate post hāc) sed solū q̄ nunc nō sit et imediate post hoc erit conseruat per aliqd tūpus. Et pariter nō repugnat q̄ anihiletur per primū nō esse. Eadē rōne notitia incipit per primū sui esse: z si desinat per subtractionē aduertētiē, desinat per vltimū sui esse. **Tamet si forsan difficile, aut forte impossibile naturalr est, vt tantū duret per instans vñū, qd sit primū et vltimū esse.** **Eodē mō si nunc a deo produceret in tenebroso aere vñū liminosum per primū sui esse, eodē instanti diffunderet lumē per totā suā spherā: ita vt primū esse liminosi esset primū esse luminis per totū mediū.** **Hinc sequit correlariū, q̄ oēs res que a solo deo producunt, tā corporee q̄z incorporee, qz p̄ducuntur sine resistentia, incipiūt per primū sui esse. vt quādo primo cōditus fuit mūdus oēs creature inceperunt per primū sui esse.** **Septima cōclusio.** **Motus et tēpus, et si que sint alie res successiue, incipiunt per vltimū nō esse, z desinūt per primū nō esse.** **Hec p̄positio manifeste colligit ex testualibus cōclusionibus.** **Lū. n. in tertia dictū sit q̄ non dat primū esse motus, sed (vt asserit quarta) ante qdlibet moueri datur mutātū esse, necessario sequit q̄ motus incipit per vltimū non esse.** **Rursus si (vt asserit secda) in fine motus datur primū mutātū esse, illud erit primū non esse motus.** **Neqz deus per suā omnipotentia p̄t facere, vt motus incipiat per primū sui esse: quia sicut non p̄t facere quominus quacūqz parte cōtinui detur minor: ita neqz facere p̄t quin ante quālibet partem motus precesserit minor, que est pars eius.** **Hinc appēdet cōclusio octaua.** **Omnis res que incipit simul cū motu, et per modū motus, incipit per vltimū non esse: et ois que desinat simul cū motu desinat per primū nō esse.** **Exēpli gratia.** **Detur liminosum cuius lumē extēdit per cubitale spatij aereū. Tūc cū lumē extēdat vni formiter / difformiter a sūmo gradu vsqz ad nō gradū, necesse est q̄ sphaera luminis sit maxima que sic terminet per primū non esse luminis. i. per lineā in qua non est lumē z citra illā est lumē: nā in quacūqz lineā spatij sit lumē, vltra illā adhuc est remissius lumē. Data ergo lineā prima vbi nō est lumē, versus quā incipiat luminosum moueri, in illo instāti verū erit dicere / nūc nō est lumē vltra hanc lineā, z imediate post hoc erit vltra illā. Itē si distātia ad quā oculus videre p̄t terminet (vt extimo) ad lineā in qua non p̄t videre, et citra quā p̄t,****

Cōclu. 4.

Cōclu. 5.

Cōclu. 9.

Cōclu. 10.

Quatuor instātia.

tunc visio incipit per vltimū nō esse. Etenim si visibile a remotis moueatur versus me, in instāti quo fuerit in illa linea nō videbo illud, et imediate post illud videbo. Et si rursus dimoueatur a me, quā fuerit in illa linea non videbo, et imediate ante videbā. Quā illa distantia lineae erit minima per quā nō pot fieri visio. Conclusio est manifesta, quā hūmōi forme, quia produciunt sine resistētia, produciuntur per modū motus/quo fit applicatio agētis et passū.

Nonā cōclusio. Forma substāntialis/que produciunt cū resistētia et expulsionē p̄traria, incipit per primū sui esse, et desinit per primū nō esse. **Exp̄pli gratia.** Lū ex aq̄ fit aer, aer incipit per primum esse: qd̄ est primū nō esse aque, et si rursus aer corrūpat in aquā, desinit esse aer per primū nō esse: qd̄ est primū esse aque, cōclusio probatur/primū auctoritate Arist. 8. huius tex. 69. vbi ait, qd̄ instās trāsmutationis attribuit posteriori tēpori respectu rei/que generat, quā. n. aer generat ex aqua/ totū tēpus nō esse aeris, qd̄ est tēpus esse aque diuidit a tēpo re quo est aer, quequidē tēpora cōtinuant per instans, qd̄ est finis prioris/ et initiū posterioris. Illud (inquit) Arist. attribuendū est posteriori tēpori. i. tēpori ipsius esse aeris/ atq; adeo illud est primū instās esse eius, et cū simul in eadē materia esse nequeat forma ignis et forma aque, sit vt idē sit instās primū nō esse aque. **Et rō preterea est/manifesta.** Hā substātie hūmōi p̄ducunt per motū p̄ueniū alterationis: dispōnes autē req̄site ad introductionē forme/ terminant per certū gradū intrinsece: dat. r. n. minima dispōsi que sufficit ad introductionem forme substāntialis: vt lib. 4. q. 4. dictū est/ vt primū esse illius dispōnis sit primū esse forme substāntialis: qd̄ est primū mutātū esse/ terminās motū alterationis/ iuxta tenorē secūde cōclusionis testualis. **Hēt cōclusio verū/ etiā in productione anime rōnalis: que lz sit indiuisibilis/ neq; edducatur de potentie materie, produciunt tū cū expulsionē forme cōtrarie, que re sistit dispōnibus anime rōnalis: et ideo dat primū esse anime in corde: si illa est prima pars/ q̄ informat. Sed deinde successiue animat totū. **Quo fit vt deē etiā primū instās anime in toto corpore: nēpe in quo verū est dicere/ nūc est in toto. i. in quibet parte/ et nō imediate ante hoc fuit in quibet pte. Quē admodū si ignis successiue inflāmat cubitalē lignū, dabit primū instans esse in toto sine cathegorematicē. i. in qualibet parte. **Alitū tū repugnat, quomin⁹ supranātur de⁹ possit p̄ducere hūmōi formas per primū nō esse. **Salq; anihilare per vltimū esse. **Decima cōclusio.** Calor incipit esse per vltimū nō esse: si id mō verū sit, qd̄ lib. 1. q. 4. dicebamus. s. qd̄ non dabit minim⁹ calor qui produciunt in ali qd̄ passū. **Qd̄ reuera verissimū/ multo est quā cōtrariū. **Hā ignis quā primū applicatur ligno, agit si sit maior virtus actiua ignis q̄ resistiua ligni: nec vt quō agit, nisi per calorē: nā si eū dicas prius explicare, certe id nō facit, nisi per calorē. **Quare si agens est maioris actiuitatis quā passum sit resistētie, quā primū applicat/ producit calorē. **Vel si cōtendis calorē nō esse primā dispōsitionē, intelligat cōclusio de prima dispōne/ quā agens producit in aliq̄ passum. **Quā necesse est nō dari minimā, eo qd̄ agēs nihil hēt expectare vt eā incipiat producere. **Hoc habito probat cōclusio. **Calefactiū debet applicari passo per motū: q̄ vltimū non esse applicationis erit vltimū non esse caloris in passo minoris resistētie. **Itaq; nunq̄ dabit aliquis gradus caloris in passo, quin ante fuerit minor. **Huius tamen cōclusionis intellectus per multū p̄det ex his que libro proximo dicturi sumus de p̄pōrtiōe potētie sup̄ resistētia. **Quare de his satis.****************************

igitur vt ad argumenta principalia respōdeam⁹, primū nō militat cōtra nos, qui lib. 4. q. 3. impossibile cōsebamus motū fieri in instāti, et in vacuo. Qui vero cōtrarie fuerint sentētie respondeant/ dōctri nā hāc Arist. intelligi in motibus tm̄ corporū naturalibus, vt rei veritas est. **Ad casus secūdi argumenti et**

alios eis similes rōdet Paulus Tlener⁹, et fere philoso phi, qd̄ motus de per accidēs. (s. quo res mouet ad motū alteri⁹ in quo est) nihil vetat quomin⁹ p̄ primū sui esse incipiat. Infans autē qui animat in medio motu matris, incipit moueri per accidēs ad motū matris. Et vero for san esset vero similis/ et ex sentētia magis Arist. qd̄ in il lo primo instāti esse infans: nō mouet infans, qd̄ vt dicitū est tex. 19. in instāti nō est motus: sed tunc incipit moueri per vltimū nō esse. **Qd̄ si quis replicauerit, in illo instāti verū esse dicere matrē moueri, vt supra explicatū est. q. i. sicut in quolibet instāti/ verū est dicere diē esse: ergo et infans tūc mouet. **Possēt p̄nia negari: quā tūc est motatū esse continuatiū partū motus materni: nō tm̄ partū motus infantis: quā nulle tales ptes p̄cecesserūt. **Sed tunc p̄cedendū est/ qd̄ nō in quocūq; instāti verū est dicere aliquid moueri/ verū est dicere moueri oīa que sūt in illo. **Et id possēt nō improbabili teneri prima solutio. **Eadē est ratio si corrente rota figuli affigat ei lutū: dabitur. n. tūc primū instās huius/ qd̄ est esse affixū, et in illo incipit lutū moueri circulariter: aut per primū sui esse, secundū primā solutionē, aut per vltimū nō esse, secū dū alterā. **Illud autē de homine a turri cadēte, qui in medio motu vitā efflauit maiorē hēt difficultatē. **Hā cū motus subiectet in toto cōposito. i. totū sit id/ qd̄ mouet/ et cadauer incipiēs per primū sui esse ante illud instans nullatenus moueatur neq; per se/ neq; per accidēs, male videt sublimeri posse, qd̄ in illo instāti cadauer moueatur. **Sed neq; est sine difficultate dicere qd̄ tūc incipit moueri/ per vltimū nō esse: nā tūc sequeret duplex incōueniēs: vnū/ qd̄ motus ille interrūperetur/ duplex experientia: alterū qd̄ interrūperetur per solū instās: qd̄ vt cōtra phiam. vt lib. 8. disputauimus. **Itaq; adeo sequeret qd̄ casus hoīs/ et casus cadaueris nō essent tūc contigui: cuius contrariū diximus lib. 5. q. 3. **Et ideo probabili⁹ for te diceat, qd̄ cū materia in qua succedūt diuerse forme/ cōtinuo moueatur, lz per accidēs ad motū prius hoīs, et postea cadaueris, in quocūq; instāti intrinseco illi⁹ tēporis mouet cadauer, et in primo sui esse. **Itaq; hoc est contra phiam. qui solū negat primū esse mot⁹/ qui incipit post qd̄ tē eiusdē mobilis eiusdēq; materie: motus autē cadaueris succedit motui hoīs cōmunicantis in eadē materia. **Ad tertiu r̄sum est in sexta cōclusionē. **Res. n. que sine resistētia et sine expulsionē p̄trarij produciunt, incipiūt per primū sui esse absq; motu p̄ueniō. **Quī vero Arist. negat primū mutātū esse, intelligit qd̄ res mutat successiue de loco ad locū, aut de gradu ad gradū q̄litate, aut q̄n titate: vbi necesse est trāsiere per mediū. vt in prefata cō clusione expositū est. **Ad replicā vero/ r̄ndetur qd̄ si mobile cuius linea terminatiua est sup̄linea spatij. **A. incipiat per vltimū nō esse moueri sup̄ spatij. **B. nunq; dabitur instās, quo linea prima mobilis sit super lineā inciatiuā. **B. spatij: alias daret instans futurū imediatū huic instanti: sed quocūq; instāti dato post hoc ante illū alitq; pars mobilis erit vltra lineā inciatiuā. **B. spatij. **Et ideo nō dabit primū mutātū esse, sed quocūq; p̄cto signato in. **B. in quo post hoc erit mobile, prius erit in alio propinquiori. **Ad quartum deniq; argm̄ respon sum est in octaua cōclusionē. **Hēpe qd̄ ille forme que inci piunt per modū mot⁹, incipiūt per vltimū nō esse. **Itaq; vsq; Arist. fecit regulā generalē qd̄ oīs res permanēs incipiat per primū sui esse: sed solum dixit lib. 8. tex. 69. qd̄ generatio forme substāntialis incipit per primum sui esse, vt diximus in nona cōclusionē. **Non id tamen de lumine et visione, sed neq; de calore, aut prima dispo sitionē/ que introducitur ab agente naturali, verum habet vt cōclusionē decima dicebamus.**

Text. 86. Id qd̄ imp̄s est nō cōtingit. &c.

Questio quarta.

Utrum indiuisibile possit moueri.

Ad partē affirmatiuā arguif primo. Anima mouet, dū hō mouet, quia motis nobis mouent ea que in nobis sunt. Qd si sentētia Arif. glosēf de indiuisibili, qd hēt positionē in p̄tinuo, vt est punctū, arguit sic. Si p̄fecte sphericū moueaf super planū, tunc solū punctū est qd tāgit spatū: & indiuisibile mouetur. Nec facere v̄f satis si q̄s r̄nderit q̄ illud punctū, mouetur per accidēs ad motū totū sphere: nā qua rōne illud p̄ctū moueret in toto, mouet si eēt a deo separatū. Sed cūdo principāl̄ arguif. Si indiuisibile nō posset moueri, id maxime esset pp̄ rōnē Arif. q̄a necesse est id qd mouetur partim esse in t̄fo a quo, & partim in t̄fo ad quē: sed in motu eiusdē sphere sup̄ planū apparet rō illa de f̄ceremā cū punctū quo sphaera tāgit planū sit indiuisibile, nō pōt esse partim in t̄fo a quo et prim in t̄fo ad quē. Quinimo nūq̄ est: nisi sup̄ punctū spatij. Et inde sūm̄ aliud argūi, q̄ p̄ctā spatij sunt imediata: nā imediate post hoc p̄ctū erit in alio p̄cto. Tertio deniq̄ et postremo arguif. Angel⁹ est indiuisibilis: et t̄n mouet localr. vt est illd matth. 18. Angel⁹ d̄ni descendit de celo, & alia cōplura testimonia scripturę. Et in hoc itē casu deficit rō Arif. Quis pōt angelus occupare locū pedale, & moueri successiue in locū sibi proximū et attigū, vt sit simul in parte primi loci et in pte secundi: atq̄ adeo partim sit in termino a quo, & partim in termino ad quem. In contrarium est authoritas Arifto.

In q̄tuor reliquis capitulis libri. 6.

nihil adnotauimus, qd in q̄stionē esset reuocandū (adeo sunt in p̄mentis cūcta perspicua) p̄ter hoc vñ in tex. 86. qd et tex. 32. predixerat. Mōpe q̄ indiuisibile nō mouet p se. Cui⁹ cōclusionis vtrūq̄ tr̄m distinguit exponitq̄ Ph. vt in cōmētis explicatū est. At vt paulo alt⁹ rē agamus. Indiuisibile idē pollet qd res q̄ p̄ibus caret. Quocirca quot sūt partū d̄rie, tot sūt et indiuisibiliū modū. Sūt. n. ptes subiectiue respectu sp̄i. vñ atoma. i. indiuisibilis sp̄s d̄f, que nō diuidit in plēs sp̄s. vt hō. Et indiuiduū nūero d̄f, id qd nō hēt sub se alia indiuidua. vt pet⁹. Et h̄mōi indiuisibilia (ait Ph.) nihil phibet quominus p se moueant. Alie sunt ptes essentielles. Quin diuisibile hoc nō d̄ceret, q̄ nō est diuisibile in plures ptes essentielles. Neq̄ de hoc in diuisibili est p̄sens sermo. Nā lz vera esset opimo Lōmentatoris, q̄ cellū est forma simplex, nō cōstans ex materia et forma, nihil repugnaret vt moueret localr. Alie sunt ptes integrales. Et hoc nō res d̄f indiuisibilis, q̄a neq̄ hēt nec hēre pōt ptes integrales. Sz h̄mōi indiuisibile adhuc est duplex: aliud qd nō hēt positionē in cōtinuo, sz est res sp̄ialis. vt de⁹, angel⁹, aia rōnalis: que lz sit in corpore, est t̄n in q̄libet ei⁹ pte. Aliud est indiuisibile habēs positionē in p̄tinuo. vt sūt p̄ctā. Et quāuis de hoc solo loquat Ph. nō t̄n erit abs re de motu angeli nō nullā facere mentionē. Erūt & duo breues articuli: primus de p̄cto, alter de angelo.

Sed s̄ t̄s cōclusionis est moueri p se / mouet. n. id per se qd nō mouet ad motū alteri⁹. vt hō ambulās in terra: per accidēs aut, qd mouet ad motū alterius. Sed sunt importuni qui pp̄ nescio que sophismata deserunt hāc doctrinā Arif. Aliunt. n. tūc p̄sequi oīa hec inferiora moueri p accidēs. Nā lapis mouet ad motū aeris diuisi p motū lapidis: et aq̄ saltē ascendēs p fistulā mouet per accidēs: q̄a mouet ad motū aeris attracti: imo oīa hec inferiora moueri ad motū p̄mi mobilis. Adis it̄ r̄nderimus q̄ rē moueri per accidēs, est moueri ad motū alterius suppositū in quo est et quo deserē, si sit mot⁹ localr. vt hō vehif equo aut nau: et accidētia et ptes mouent in toto. Et id mouet p se, qd mouet nō ad motū alterius in quo est tanq̄ in subiecto, aut in p̄tinente et deserēte. Itaq̄ tripl̄r quantū ad rē presentē attinet aliqd mouet per accidēs, s. aut q̄a vehif tanq̄ in p̄tinente vt hō nau:

aut tanq̄ pars in toto, aut tanq̄ accidēs in subiecto. Sz est p̄terea notandū q̄ quāuis Ph. solū loquar de motu locali, possum⁹ et rē tractare in alijs sp̄eb⁹ in d̄o.

His prehabitis responderetur ad p̄mū articulū q̄stionis trib⁹ cōclusionibus. Prima est in tex. presenti. 86. Indiuisibile mouet per accidēs. Paret de p̄ctis, que mouent ad motū p̄tinui. Idē p̄stat in aia rōnali, que localr mouet ad motū hoīs. Neq̄ vlla de hoc esse pōt dubitatio. Sed d̄az nos extra textū addim⁹ cōclusionē. Indiuisibile, qd nō hēt positionē in p̄tinuo, pōt se moueri, nō quidē motu augmentationis, sed t̄n alterationis improprie dicte. Prima pars est manifestā: q̄ indiuisibile augeri neq̄t. Secda itidē cōpertissima est in angelo: qui sedz intellectū & voluntatē mutat. Ille vero nō sūt pp̄rie alterationes: q̄ nec sunt corporee, nec alterat subm̄ extra suā naturalē dispōnē: sed sunt pot̄rei p̄fectiones. Idē est de aia, saltim sepata: nā in corpore, lz imediate exerceat et succipiat h̄mōi act⁹, nō est t̄n illa que perse intelligit aut vult, sed suppositū per eā.

Tertia est cōclusio Arif. in eodē textu. Indiuisibile habēs positionē in p̄tinuo, q̄le est punctū, nullaten⁹ per se mouet. Probat rōnibus q̄tuor. Que lz in motu locali perspicaci⁹ eluceat, de omni t̄n sp̄e mot⁹ militat. Prima est in tex. 87. Id qd mouet, q̄n mouet, aut est in t̄fo a quo, & hoc nō, q̄ t̄n nondū mouet: aut in t̄fo ad quē, et neq̄ hoc dici pōt, q̄ tunc iā mutatū est: aut partim in t̄fo a quo, & partim in t̄fo ad quē: et tūc sequif esse diuisibile. Qd si q̄s hesitet nō esse hāc rōnē efficacē: nā si pedale mobile moueaf p spatū tripedale, a p̄ma, s. pedali tate vsq̄ ad tertīā, q̄n est in sc̄da nec est in p̄mo t̄fo a q̄, nec in vltimo t̄fo ad quē, is intelligat Ph̄m. loq̄ de t̄ris. p̄ximis, & quos aut̄ imediatos. vt si pedale mobile moueaf loco. A. B. pedali in locū. B. L. pedale p̄ori contigū aut p̄tinuū, t̄adiū durat mot⁹: q̄ndiu vna pars mobilis est in aliqua parte prioris loci, et alia in parte secundi. Nā quando mobile adequate est in loco. A. B. nōdum mouetur, et quā primū adequate fuerit in. B. L. cessat moueri illo motu quo moueaf ab. A. B. in. B. L.

At tamen hāc rationē expendamus oportet: vt pote q̄ si hāc intellexerim⁹, nō opus est alio petere. Est. n. Scot⁹ qui. 2. sent. d. 2. q. 9. ad tertū. Resnet, & quidē nō sine apparētia, q̄ indiuisibile pōt moueri motu p̄tinuo, siue sit angel⁹ siue punctū, si daref separatū. Primū eius argūi est, qd nos p̄mo loco fecimus de motu sphere sup̄ planū. Neq̄ satisfaccat respōsio, si ne q̄d posse dari corp⁹ p̄fecte sphericū: tū q̄a cellū est p̄fecte sphericū: tū q̄a nō repugnat diuinit⁹ fieri. Solutio & ex mēte Arif. est q̄ illud punctū nō mouet p se: sed per accidēs ad motū ipsi⁹ sphere. Et vero p̄termittis Scoti repliē, vident̄ in ei⁹ q̄ r̄as difficultatē facere replicatiōes iste. Primo si de⁹ potētia sua separet p̄ctū illd ab sphaera, qd t̄n illiē p̄seruaret, vt moueret ad motū sphere, certe moueret sicuti nunc mouet illd punctū qd est in sphaera: vel si angel⁹ assistēs illi p̄cto moueaf cū sphaera: & in diuisibile p se pōt moueri. Sed si indiuisibile nō posset p se moueri, id maxime eēt vt insert Ph. tex. 89. q̄ lz nec spatij per quā fit mot⁹ cōponeret ex p̄ctis: nā punctū, qd moueret, esse non pōt nisi in p̄cto spatij: ob idq̄ si ex hoc p̄cto mouet motu continuo, necesse est vt imediate post hoc sit in alio p̄cto imediate huic in quo mō est: sz hec rō equā vim hēt in illo p̄cto sphere, quo tāgit spatū: qd certe nō tāgit, nisi in p̄cto. Qd idq̄ (vt r̄nderimus) q̄ imediate post hoc erit in altero p̄cto spatij (vt puncto / supponat confuse) in nullo t̄n erit imediate post hoc, r̄nderere simit̄ possem⁹ si punctū separatū moueret. Et cōfir. hec rō. Mathematici fatent̄ q̄ si punctū duceret per planū, relinqueref lineā, in qua nulla essēt p̄ctā imediata: & ex hoc q̄ indiuisibile punctū p̄tinuo moueaf, nō sequif p̄ctā esse imediata in spatio. Certe res

Indiuisibile.

Ad. p̄m.

Ad. sc̄m.

Arti. 2.

Reuerendi patris Dominici

Soto Segobienſis theologi ordinis praedicatorum
super ſeptimum Phyſicorum Ariſtotelis
totelis Quaestiones.

Textus. xj. Maniſteſtum eſt igitur quoniam id quod mouetur. &c.

Quaeſtio prima.

Utrum in vniuerſum neceſſariū ſit mouens et motum eſſe ſimul.

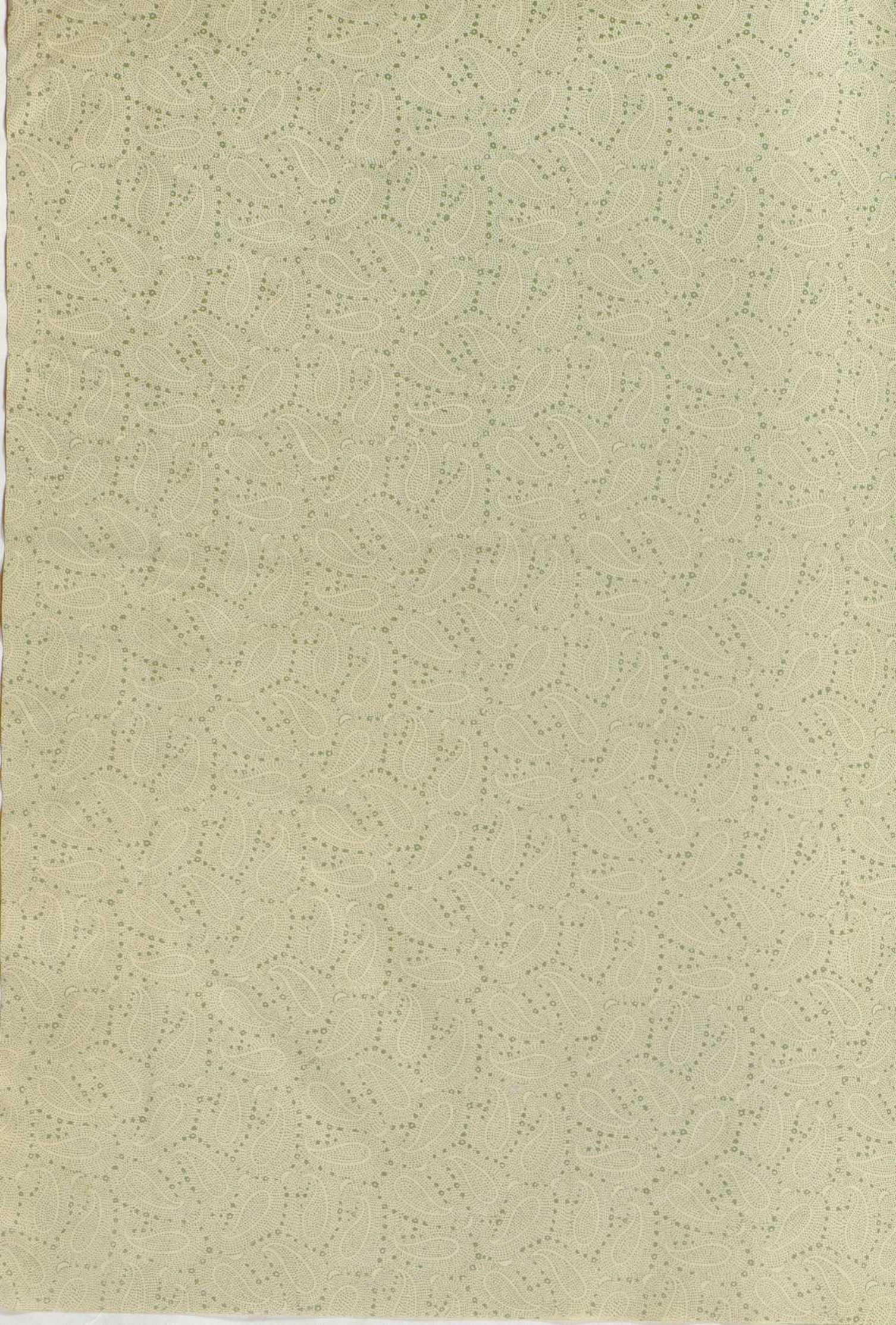
Argumentū

libri huius ſeptimi (vt in commentis dicebam⁹) eſt maniſteſtum face- re, neq; in ordine mouentium, neq; in ſerie motorum in infinitū abiri: ſed et in mouentibus perueniendū eſſe ad primū motōrē, et in mobilibus ad vltimū motum, vt via ad lib. 8. munitur: quo primus eſt motor perueſtigandus. In duo au-

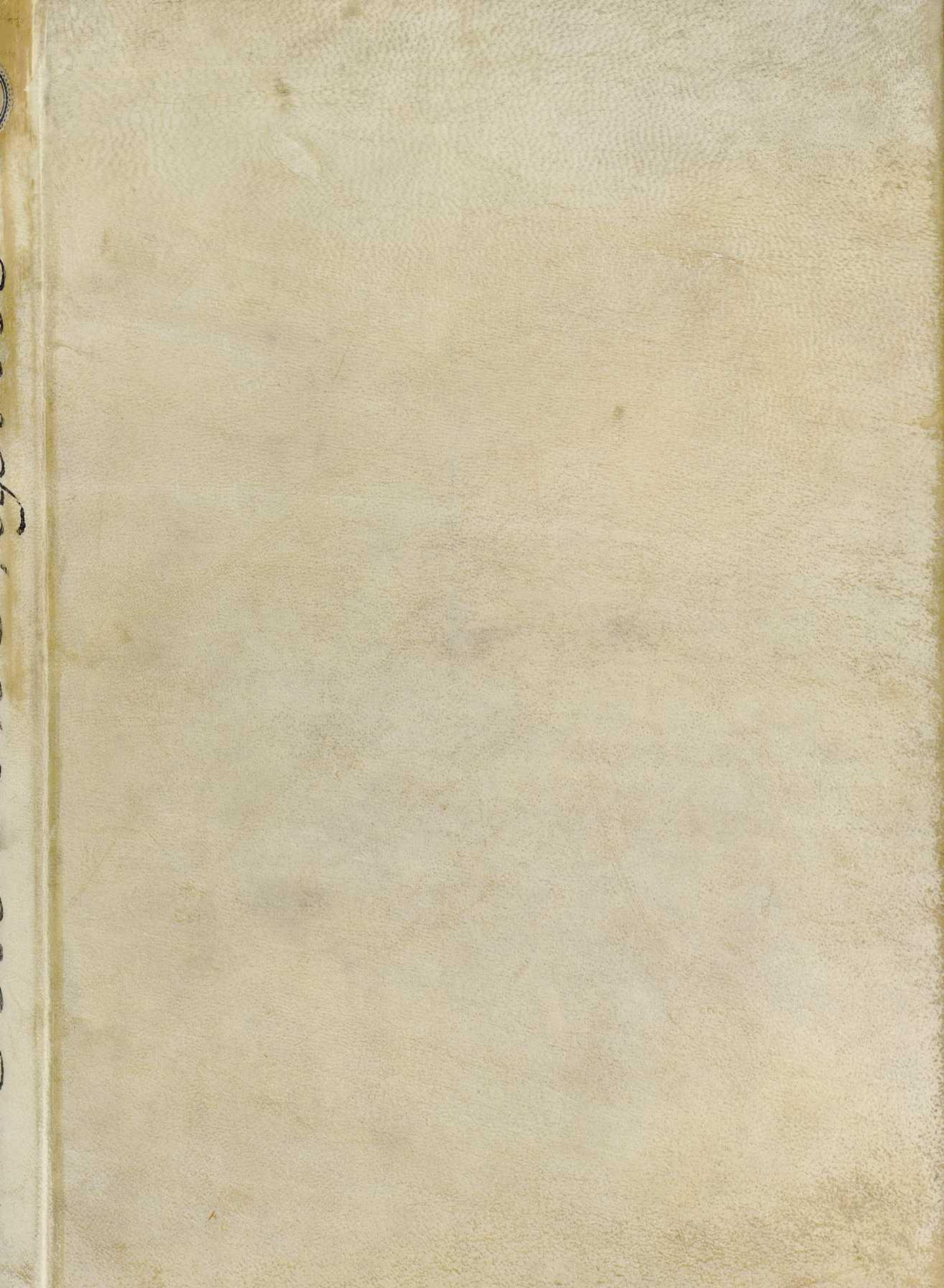
tē membra horū huc parati ſumus. In prioribus nāq; capitulis tribus tractat axioma illud celebriſſes enuncia- tio. Omne qd mouet ab alio mouet. Illa. n. eſt baſis prima ac fundamentū, vnde exq̄ſitio primi motoris proficiſcit. In duobus vero reliquis agit de proportione motū. Sit vero tamen in priori parte intentio hec fuerit. *Ph.* tñ qz iner probandū meminit, mouēs et motū de bere eſſe ſimul, id diſſerit cap. 2. Et qz ruruſus mentionē opus fuit fieri, alterationē primo et per ſe tñ cōtingere ſecundū paſſibiles qualitates tertie ſpēi, id diſputat in tertio. Illud autē principiū. Omne qd mouetur ab alio mouet / et qz in mouētibus et motis non ſit proceſſus in infinitū, quāuis hic proponat *Ph.* copioſius tñ et enu- cleatius diſſerit lib. 8. et tex. 28. et infra: vbi prouide congruentius de hoc nos ſumus amplā queſtionē facturū: a qua prouide hic ſuper ſedendū eſt. Alia vero duo pūcta, cū ſint ſibi cōnexa, ſub hac vna queſtione cōplectimur.

Arguit ergo primo a pte negatiua. Finis mouet appetitū: et tñ non tangit eum: nā aliq̄ eſt diſtans. vt bea- titudo: quōq; mouet dum non eſt. vt futura ſanitas mouet inſirmū ad ſumendā potionē. Secundo arguitur. Cauſa vltis vere mouet iſta inferiora: nā ſol et hō generant hominē: et tñ nō tangit effectū. Quinimo ignis paulo interuallo diſtās ab aqua calefacit aquā: et tñ nō tāgit illā. Et graue inq̄t Ariſt. 8. phyſicor. tex. 32. mouet a generāte: et tñ generās nō tāgit tūc ſemp graue: immo quādoq; nō eſt dū graue mouet. Idē eſt argumentū de animali generante aliud, qd mouet ſemē a ſe diſtās: nā vſq; ad animationē fetus, omnis mutatio ſemini attri- butur generanti: et tñ ſtat quōq; generans tunc eſſe mor- tuū, idē ſit argumentū de ſagitta. Et maxime de relatio- ne que in me produciſ, dū q̄s in india incipit eſſe albus. Sed et de magnete eſt idē argumentū qui trahit ad ſe ferrū diſtans: ergo non ſemper mouens et motū ſunt ſimul. Tertio ad idē principiū arguitur. Multa ſunt

mouentia imaterialia que nō poſſunt tangere corpora, vt deus qui vniuerſa mouet, et intelligentie que mouēt orbes: tactus. n. non eſt niſi duarū quantitātū. Quarto principiū arguit aduerſ⁹ id qd tex. xj. ad probandā con- cluſionē principiāle inducit, nepe qz motus alteratio- nis nō eſt pprie niſi ſecundū tertā ſpecie qualitatis, et ideo illic tñ neceſſariū eſt, vt mouēs et motū ſint ſimul. Si ſecundū tantū huiusmodi q̄itates eſſet pprie altera- tio, id maxime eēt qz per ſe primus tñs alterationis eſt aliqua harū q̄itas, relique vero cōſequunt ad has (nā per hoc probat tex. 17. qz ſecundū habitus prime ſpēi nō eſt alteratio) ſz albedo et relique qualitates ſecūde non ſunt primus tñs alterationis, nā reſultāt ex intenſione aut remiſſione primarū qualitātū: ergo ſcđm has quali- tates ſecūdas nō eſt per ſe primo alteratio: et tñ ſunt de tertia ſpēi: ergo nō ſcđm totā illā ſpēm eſt per ſe motus: et per p̄ns male in his ponit exēpla *Ph.* Et confir. rō in paſſionibus ſenſitiuis tā cognititiuis, q̄ appetitiuis ſe- cundū quas ait *Ph.* tex. 12. eſſe pprie alterationē. Mo- tus obiectōrū potētie cognofcitui nō terminat primo ad actus ſenſū ſed ad ſpēs, ad quarū receptionē conſe- quit ſenſatio. Et pariter in appetitu / ira gaudiū / et reli- que paſſiones nō vident per ſe primo eſſe termini altera- tionis, ſed ex motu locali ſanguinis a corde vel ad cor, vel ex motu alterationis ſecundū calorē, aut aliā prima- rā qualitātū ſubſequunt ille paſſiōes: ergo ſecundū has nō eſt per ſe primo alteratio. Quinto principiū arguit cōtra id qd habet tex. 15. qz ſcđm quartā ſpēm nō eſt per ſe alteratio. Quādo lapis ſculpif per ſe primus motus illius eſt figura et forma: ergo parif cū ex calefactione ſi- guraf cera videt qz tñs illius alterationis ſit figura, ſaltē ſicut eſt palor aut ali⁹ color cere: et per p̄ns ſicut ad ter- tiā, ita et ad quartā ſpēm q̄itatis eſt per ſe primo altera- tio. Et confir. de ſcda ſpē quā illic pretermitit. *Ph.* Molle et durū ſunt qualitates ſcbe ſpēi, vt p̄z in predi- camēto qualitatis: nā durū eſt naturalis potētia reſi- ſtens diuiſioni, et molle eſt nālis in potētia: et tñ eſt tā p- pte ſecundū iſtas alteratio qz ſcđm alias ſcūdas qua- litates: nā vt per alterationē reſultāt colores et ſapores vari, ita et mollicies et duricies. Sexto principiū ar- guit aduerſus id qd habet tex. 17. vſq; qz ſecundū primā ſpēm nō eſt alteratio. Primo in habitibus corporis. La- liditas et frigiditas ponunt ab Ariſt. in prima ſpē qua- litatis: et tñ ſcđm has eſt alteratio. Et confir. ſi ſcđm ſanitatē, que eſt habitus corporis, nō eēt alteratio, aut eēt vt inſinuat Ariſt. qz eſt relatiuū: at ſanitas nō eſt re- latiū ſecundū eē, ſz ſcđm dici poſſet eſt ſpēs qualitatis: ergo nihil obſtat quin ſcđm illā ſit alteratio: ſicut ſecun- dū alias q̄itates: quōq; reſultet ex alteratione primarū qualitātū vt alie qualitates ſecūde. Septimo princi- pialr arguit cōtra id qd habet tex. 18. qz ſcđz habit⁹ appe- titus ſenſitiui nō eſt alteratio. Fortitudo et tēperantia ſunt in appetitu ſenſitiuo, maxime ſecundū. S. Th. 1. 2. q. 56. ar. 4. et alibi ſepe: ergo qua rōne ſcđz irā et gau- diū et alias paſſiones eſt pprie alteratio, vt habet tex. 12. erit etiā ſcđm has virtutes. Et confir. omnes ha- bit⁹ omnū virtutū, tā ſenſitiuarū, q̄ intellectuālū ſit intenſibiles et remiſſibiles: intenſio aut et remiſſio eſt pro- prie motus alterationis. Nec vř efficac rō *Ph.* eo quod habitus

1000-212-0708

No. Caja
A-15

8
1103

WILSON
WILSON

1103